

४४६७

रत्नेश्वरकृत.

अश्वमेध.

कृ. म. ३. १-८-०

૪૬૯૭

પ્રેમાનંદના શિષ્ય.

રત્નેશ્વરકૃત.

અશ્વમેધ.

અનેક પ્રત મેળવી સંશોધન કરી કાશ સાથે

છપાવી પ્રકટ કરનાર

હરગોવિંદ દ્વારકાદાસ કાંટાવાળા.

અને

નાથાશંકર પૂજાશંકર શાસ્ત્રી.

અમદાવાદ

“આર્યોદય” પ્રેસ.

કીમત રૂ. ૧-૮-૦

(સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

પ્રસ્તાવના.

ડોહાઈનિવાસી કવિ રત્નેશ્વરે ગુરૂ આજ્ઞાનુસાર ધણા સંસ્કૃત ગ્રંથોનાં ભાષાંતર પદમય કર્યાં છે, તેમાંનો આ પણ એક ગ્રંથ છે. આવા કે આશ્કી પદ્ય સંખ્યામાં ધણા મોટા તેમણે ગ્રંથો કર્યાં છે. મનુષ્યાવતારનું સાર્થક એજ છે કે કાંઈ પણ પરોપકાર કરવો. કવિએ આખી હૃદયગી સામાન્ય સ્થિતિમાં ગાળી ગુર્જરપ્રભ મોટે કાવ્યામૃત સંચી રાખ્યું છે. જેનો સ્વાદ ગુર્જરોને સમયપરત્વે આખવાનો પ્રસંગ મળે છે એ કવિનો બૃહત્ પરોપકાર છે.

કવિએ આ ગ્રંથ નવ રસમય લખ્યો છે. જૈમિનિકૃત અશ્વમેધ સંસ્કૃત ભાષામાં પણ વખાણાય છે, તેનુંજ કવિએ બહુધા યથાર્થે ભાષાંતર કર્યું છે. કડવાને અંતે કવિ આ પ્રમાણે જણાવે છે.

“ મહાભારત અશ્વમેધ પર્વમાં, છઠ્ઠા અધ્યા’ સાર છ;

એ અધ્યા’માં ભીમે જઈને, આણ્યો યગ્ન તોખાર છ.

એ અધ્યામાં શ્લોક થયા છે, ચોપન ત્યાં નિરધાર છ;

રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, સતાવન પદ સાર છ. ”

સંસ્કૃત જૈમિનિ કૃત અશ્વમેધ સાથે મેળવતાં આ ભાષાંતરનો ધણો ભાગ મળે છે, તેમ શંકાઓનું પણ નિવારણ થાય છે. ભાષાંતર સમશ્લોકી કે જેટલા શ્લોક તેટલાંજ પદ્ય એમ કાંઈ નથી, પરંતુ કયા ભાગજ લીધેલો છે. જરૂર પડે ત્યાં કવિ શ્લોક કરતાં સવાયાં કે દોહાં પણ પદ્ય કરી શકે છે. જેમ “ શ્લોક થયા અધ્યા’ વિષે, ચાલીશ સંખંધ, રત્ન કહે યત્ને કર્યાં, પદ્ય સાઠ પ્રખંધ. ” આવી જાતની છૂટ લીધાથી બહુધા ભાષાંતર ક્ષિપ્ત થઈ નથી તો પણ તે સ્વતંત્ર ગ્રંથ જેવું કે મહાકવિ પ્રેમાનંદની ભાષાંતર શૈલી જેવું તો નજ કહેવાય.

અશ્વમેધના ૬૪ અધ્યાય છે. કવિએ પણ તેનાં તેટલાંજ કડવાં કર્યાં છે. યજ્ઞારંભ, કૃષ્ણકથન, ભીમ કૃષ્ણસંવાદ, યૌવનાશ્વ કનેથી યગ્નોખાસનું લાવવું, મરતલચમહિમા, વર્જ્જાશ્રમધર્મ, ભીમ કૃષ્ણનો મેળાપ, શ્રી-કૃષ્ણનું હરિતનાપુરમાં સહ કુટુંબ જવું, અનુશાલ્વથી પ્રદુષ્મનો પરાજય, આહિમતિહયમોચન, પાર્થશાપ, અવળચંડી સ્ત્રીની કથા, હંસધ્વજનો પરાજય, સ્ત્રીઆરાજ્યમાં અશ્વનું જવું, બલુવાહન સાથે યુદ્ધ કરતાં લેવ કુશના યુદ્ધની કથા, કૃષ્ણદર્શનથી અર્જુનને મળેલું જીવિતદાન, કૃષ્ણે મધુ-રથમજનું જોયેલું પારખું, વીરવર્માખ્યાન, ધર્મરાજના વિવાહમાં જાન-

૬આ થઈ આવેલા સર્વ રોગ, ચંદ્રદાસાખ્યાન, અકદાલબ્યાખ્યાન, જયદ્રથના પુત્રને શ્રીકૃષ્ણે સજીવન કર્યો તે, અશ્વ કૃત્રીને પાછા આવ્યાનો જી-
મંગ, યજુની સચાલિન અને બ્રાહ્મણુની તકરારનું કૃષ્ણે કરેલું સમાધાન,
એ સર્વે ઉત્તમ રીતે વણુવેલાં છે. આ ગ્રંથની રચના જેમ જ્ઞાનિએ મન-
પસંદ અને ઉત્તમ કરેલી છે, તેમ કવિ રત્નેશ્વરે તેનું ભાષાંતર પણ શુદ્ધ
ગુર્જર ગિરામાં રત્નરૂપે ગુર્જરાને અર્પ્યું છે. તેનું યથામતિ સન્માન કરવું
એ વિદ્વજનનું કર્તવ્ય છે.

પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક દ્વારા મોટા ગ્રંથો પ્રકટ કરવાનું અનનુકૂળ
હોવાથી આ ગ્રંથ જૂદો છપાવવામાં આવ્યો છે, તેને સજ્જન ગૃહસ્થો તરફ-
થી સમયાનુમાર આશ્રય પણ મળ્યો છે. પ્રાચીન કાવ્યો સંબંધેજ પીળા
મોટા કાર્યમાં ગુંથાવાથી ધાર્યા કરતાં આ ગ્રંથ પ્રકટ કરવામાં ઘણો સમય
વ્યતિત થયો છે, જેન માટે સુજ્જનો દરગુજર કરશે એવી આશા છે.

અશ્વમેધની લેખી પ્રતો મેળવવામાં તથા ગ્રાહક કરવામાં રા. રા. અં-
બાશંકર બેહેચર વંદે ઘણો શ્રમ કર્યો છે; એટલુંજ નહિ પણ છાપવા લાયક
કાપી ઉતારવામાં અને આવી રીતે છૂટક પુસ્તક બહાર પાડવામાં પણ
તેમણે આગળ પડી ભાગ લીધો છે. અશ્વમેધના કાર્ય પ્રસંગે કરતાં તેમણે
પ્રાચીન કવિઓનાં અલભ્ય પુસ્તકો મેળવી અમારે સ્વાધીન કર્યાં છે, તેથી
તેમનો આભાર માનવામાં આવે છે.

અશ્વમેધની કુલ ચાર પ્રતો મેળવવામાં આવી હતી. પહેલી પ્રત
બ્યાસ પ્રાણશંકર પ્રભાશંકરવાળી સંવત ૧૮૧૬ માં લખેલી છે. પીછ પ્રત
જગાભાઈ શેઠના પ્રેમાનંદ બ્યાસેથી મળી હતી, તે સંવત ૧૮૭૭ માં લ-
ખાયેલી છે. ત્રીજી પ્રત ડભોઈના લક્ષ્મીભાઈ મનસુખરામ પાસેથી મળેલી
તે સંવત ૧૮૫૯ માં લખાયેલી છે. ચોથી પ્રત પણ ડભોઈના મહેતા રા-
જરામ કહાનદાસ પાસેથી મળેલી છે, તે સંવત ૧૮૪૮ માં લખેલી છે.
એવી રીતે બે વડોદરાની અને બે ડભોઈની પ્રતો મળવાથી સંશોધન કર-
વાને ઠીક પડ્યું. બ્યાસજી પ્રાણશંકરવાળી પ્રત બાળબોધ ત્રિપિમાં અતિ
ઉત્તમ અક્ષરે લખેલી છે. જગાભાઈ શેઠવાળી પ્રત ગૂજરાતી ત્રિપિમાં લ-
ખેલી છે પરંતુ તેના અક્ષરનો મરોડ અને લખવાની કાળજી એ બેબા
જેવાં છે. ડભોઈવાળી બંને પ્રતો સામાન્ય લેખકોએ લખેલી હોવાથી તે
ત્રિપિ કાંઈ જણાવવા જેવું નથી.

શ્રીજગદીશ્વરાયનમઃ

અશ્વમેધ.

રાગ કેદારો.

હરિપદ રજ વંદન કરું, જૈમિનિ વચન હૈદે ધરું;
ઉચ્ચરું અદભૂત રસ અશ્વમેધનો રે. ૧
જનમેજય પાવન કથા, જૈમિનિને પૂછે યથા;
જૈમિનિ જાણુનકારો, ભેદતો રે. ૨

દાળ.

જૈમિનિને પૂછે જનમેજય, સાંભળ મુનિવર વાત.
જે મુધિષ્ઠિર રામ અગારા, પૂર્વ પિતામહ તાત. ૩
ભાત! યજ્ઞ ક્યમ કરી કીધો, અશ્વમેધ મહા યજ્ઞ;
એમ સુણી જનમેજય (ને) કે' છે, જૈમિનિ આનંદ મગ્ન. ૪
સાંભળ રાજ કહીશ તુને હું, ધર્મરાયનાં કર્મ;
ભીષ્મ પિતામહ સ્વર્ગ ગયા તે, મહા દુઃખ પામ્યા ધર્મ. ૫
એવે સ્વેચ્છાએ વ્યાસ પધાર્યા, તેને પૂછે રાજ;
કોણ ઉપાયે ગોત્ર ક્ષયનાં, પાતક દૂર પળાય. ૬
અહો તપોધન! આગમ શોધન, મુજને કો'ની આજ;
ભીષ્મ દ્રોણ તે કર્યું વિના આ, મુજને ન ગમે રાજ. ૭
કર્યું તણું આ મંદિર સુંદિર, જ્યાં વેદ નિત્ય ભણાતા;
તે મેં શન્ય કર્યું છે હમણાં, ન ગમે દાનનો દાતા. ૮
જે મંદિર આવીને યાચક, માન સહિત ધન મહેતા;
શોક આંસુ મૂકે છે જ્યાં રહી, હવે શું જળ વહેતા? ૯
રાજ્ય વિષે ધિક્કાર પડો જ્યાં, ભીષ્મ કર્યું નહિ તેહ;
તે વિષુ મારું રાજ્ય ન શોભે, નેત્ર વિના જ્યમ દેહ. ૧૦
શીખાગણ દીધી ધણી મુજને, મહા મતિ ભીષ્મ તાતે;
તોએ શોક ન મૂકે મુજને, વ્યાસ (તે) નિવારો વાતે. ૧૧
રાજ્ય તણું જાણશ હું વનમાં, વળી ભીષ્મ કરશે રાજ્ય;

तीर्थ दान किया तप भारो, डोन करे दुःख ताज्य.	१२
हुं तो तेह उपाय न देखुं, नेथी थावं पवित्र;	
धर्मरायनुं वचन सुणुनि, ओह्या व्यास विचित्र.	१३
लयमां पाभीश राय युधिष्ठिर, तुजने होप न गाशे;	
ओवो ओक उपाय कडीश ने, तारे अथ मुकाशे.	१४
नेथी जोत्र वधादिक पातक, मुकाधश मलारान;	
कुइरंन तुं अश्वमेध कर, सरशे सधणां काज.	१५
रघुनाथे पाणु पूर्वकाणे, डीधा तय हयमेध;	
त्यग तुं यज्ञ करीने भोगव, राज्य विवर्जित रवेध.	१६
माधवनी आजाओ आच्युं, राज्य धर्मथी धन्य;	
ओवुं राज्य तथ शागाटे, गनवा छच्छे वन.	१७
अरे पुत्र ! आ लोक विषे तुं, स्थिर कर कीर्ति तारी;	
ज्यारखगी तारे वश भाणुस, मान्य आगन्या भारी.	१८
होप रदित छे देह ज्योत्रगी, त्यांजगी कर कइयाणु;	
पूर्वे स्वर्ग गया गडु राजन, पुण्य किया करी नणु.	१९
वैमिनि कहे सांभणो जनमेजय, व्यासे कड्डी ओम वाण्णी;	
राय युधिष्ठिर दीन वचन के, व्यास प्रत्ये छित आण्णी.	२०
व्यास आगारे वित्त नथी ने, धन विन यज्ञ न थाय;	
प्रण पीडवा हुं नव छच्छुं, विप्र ऋषिने राय.	२१
समर्थ छुं पाणु नृपनी सुतने, छच्छुं नदि दुःख देवा;	
दुयोधने हण्या छे नेना, तात धणुं धन लेवा.	२२
ते पृथ्वीने डेम पीडुं हुं, कांयन केरे काम;	
साय नथी मुज सुहृद सगा ते, क्षय पाग्या संआग.	२३
ते भाटे मुने राज्य तथने, गमन करवुं आवे;	
तो मुजने हो' शुं करवुं हवे, मुनिने मन शुं आवे.	२४
वेद व्यास कहे सांभणो, राय युधिष्ठिर वात;	
भरत नामे राज छुतो, जगत विषे विख्यात.	२५
तेले याग क्यो मळा मोठो, संतोप्या दिजरान;	
तेले कांयन नाण्युं पाण्युं, भूमि पड्युं छे आण.	२६

- તે દિગ્માયળ માંહિ પડ્યું છે, તે ધન તું અહીં આણુ; રાજ્યએ આપ્યું જિંચકવા, અસમર્થ દિગ્ગજાણુ. ૨૭
- ગરત્ત નામ રાજ્ય મહા દાતા, ધન આપ્યું યહુ ભાત; દ્વેપાયનનું વચન સુણીતે, કુંતાસુત કહે વાત. ૨૮
- જેણે યાગ કર્યો તે મહીપતિ, ગરત્ત નામ છે ધન્ય; કનક ધણું આપ્યું જે મધ્યે, સંતોષ્યા દિગ્ગજન. ૨૯
- કનક તણને ગયા ધરાસુર, તે ધન હું ક્યમ આણું; દિગ્ગતું દ્રવ્ય વિશેષે દુઃખ દે, તે હું સર્વે જાણું. ૩૦
- મહાસ્થળ મધ્યે હુંથી ખીજે, નિર્ધન હીસે કોય ? જે નૃપતિની આહ્વાણુ ધનમાં, હું શી મનસા હોય. ૩૧
- દિગ્ગધન ગ્રહણુ મતિ માણસને, યુગકે જ્યમ પાણુ; આહ્વાણુ મુજને હસશે સર્વે, યજ્ઞ કરેથી જાણુ. ૩૨
- દ્રવ્ય અગારું રાજ્ય અમને, આપે છે લઈ ધર્મ; હું તો રાય યુધિષ્ઠિર થઇને, ન કરું કુત્સિત કર્મ. ૩૩
- એક લાજ મોટી છે મુજને, જે મેં મહા સંગ્રામ; કૌરવ ગુર સુહૃદ સંબંધી, યાંધવ માર્યા દામ. ૩૪
- એક લાજ મુજને એ લાગી, તેને ન શકું ટાળી; દિગ્ગધન કેરી ખીજ લજ્જા, મુજને લાગે વાણી ? ૩૫
- વ્યાસ કહે નૃપ ધન્ય તુને તેં, વચન કયું અતિ સારું; દિગ્ગધન પ્રત્યે જે આશંકા, તે મિથ્યા હું વારું. ૩૬
- જ્યારે તેણે તજિયું ત્યારે, તેનું શાનું હોય; રામે કશ્યપને મહિ આપી, તે જાણુ સહુ કોય. ૩૭
- તે પૃથ્વી ક્યમ પાળે પાછી, પાપ ભીત ભૂપાળ ? જનને જીતી જગતી પુનરપિર, જીતી ક્ષત્રિય જાળ. ૩૮
- આહ્વાણુનું સ્વામીપણું ભાગ્યું, ગાટે દોષ ન થાય; જે કાળે જે સકળ ધરાનો, જે કો કહાવે રાય. ૩૯
- ત્યારે સકળ ધરાનું ધન તે, તેનું નહિ સંદેહ; તો ધન (ને) તું આણુ યુધિષ્ઠિર, યજ્ઞ કરવા જેહ. ૪૦
- વ્યાસ પ્રત્યે કહે રાય યુધિષ્ઠિર, દિગ્ગની સંખ્યા જાણો;

અશ્વમેધમાં બ્રાહ્મણને શી, દક્ષિણા દેવી દાખો.	૪૧
અશ્વમેધના અશ્વ તણું મુને, લક્ષણ કહો વિશ્વાસ;	
ધર્મરાયનું વચન સુણીને, પુનરપિ બોલ્યા વ્યાસ.	૪૨
મખને આદે બ્રાહ્મણ ગરવા, વશવા વીરા હગ્ગર;	
કુલિજન પંડિતને વળી જાણે, વેદ શાસ્ત્રનો પાર.	૪૩
એક એક બ્રાહ્મણ પ્રત્યે બાપું, દક્ષિણા કેરું માન;	
એકેકો ગજ રથને ધોડો, સોનાનો સામાન.	૪૪
એકેક પ્રત્યે સહસ્ત્ર સુરભી, પ્રસવતીનું ^૧ દાન;	
ભાર અકેકો કનક આપવું. દક્ષિણાનું એ માન.	૪૫
પેહેલે દિન હયમોચન કરવું, તે દિન દક્ષિણા એહ;	
હવે તુરંગ તણું લક્ષણ કહું, સાંભળને નૃપ તેહ.	૪૬
ધેનુદુગ્ધ હેમકુંદ સરીખો, ચંદ્રકિરણ સમ ઝલકે;	
શ્યામકર્ણુ સચંગે પીજો, પુચ્છ તણા ત્યાં અલકે.	૪૭
આદ્રંચાપ સહિત હય ઉત્તમ, અધ્ધવર યોગ્ય જણાય;	
પૂર્ણિમાસી ચૈત્ર તણી ત્યાં, મૂકવો હય રાય.	૪૮
એક વર્ષ મુધી વર વીરે, રાખવો હય હાથ;	
બળિયો બાંધવ કે સુત શરો, મોકલવો હય સાથ.	૪૯
યમ તણો કરનારો પોતે, અસિવત પાજે એહ;	
તે નૃપતિએ નિયમે રે'વું, એમાં નહિ સંદેહ.	૫૦
વર્ષ લગી વનિતાએ વર્જિત, આઠ ભોગ તે સેવે;	
એકી શૈયા શયન સપત્ની, રે' આચરણે એવે.	૫૧
બ્યારલગી પાછો ફરો હયવર, આવે નગર મોઝાર;	
તાવત્ ધૈર્ય યત્ન સહિત રે', અશ્વમેધ કરનાર.	૫૨
જે સ્થળ અશ્વ પુરીપ કરને, મૂત કરે જે ઠામ;	
સહસ્ત્ર સુરભી દાન સહિત દિજ, હવન કરે તે ઠામ.	૫૩
તે દિજ કેરી પૂજા કરવી, એમાં નહિ સંદેહ;	
કાંચનપત્ર લખીને હયને, ભાજે ધરવું તેહ.	૫૪
પોતાનું ત્યાં નામ લખીને, લખવો આપ પ્રતાપ;	
કે'વું એવું વાક્ય ત્યહાં જે, મેં મૂક્યો હય આપ.	૫૫

- ने को राजन णगियो होय ते, हयने अहेने आण;
 ने को हयने अहेशे ते में, छतपो शुभ साण. ५६
 अरे वीर ! ओखे विधि करी, यज्ञ ओहण थाय;
 असिप्रत युक्त करे तो, तेनो महा भडिभाय. ५७
 अश्वमेध शत छंद्रे कीधा, प्रत वणित ते राय;
 असिधार प्रत युक्त करे ने, तेनो सुख भडिगाय. ५८
 सकण पाप पृथ्वीतुं आणे, ने करे ते याग;
 पशु मनमथने को नव छते, भीमविना महाभाग. ५९
 ते गाटे मनमथथी पी'तां, न करे प्रतयुत याग;
 ने रभर छतवा समर्थ (होयतो), कर्ष भण अे महाभाग. ६०
 अंग सुगिने राय मुषिछिर, व्यास प्रत्ये के' वाण;
 मुनिवर दुं समर्थ नथी निश्रे, यज्ञ करवा जण्यु. ६१
 भारे द्रव्य नहि ने अश्व नहीं, (भारे) भजे न कोछ सा'य;
 भीमादिक महा कष्ट पमाड्या, योध धण्यु रण्युगांय. ६२
 कर्णकुंवर महा णगियो कडावे, वृषकेतु भडिभाय;
 सोण वर्षनो आणक का'वे, ते अ्यभ^१ में भोक्साय. ६३
 अ्यग भोक्साये धटोत्कयनो, सुत अेकज भेधवर्णु;
 कर्णे अेनो तात निशाअे, सुज कण पगाडयो भर्णु. ६४
 नेह तण्यु प्रतापे पांडव, पृथ्वीपतिने अत्या;
 ते मधुसूदन हूर रखा तो, कचम बागे मुज यिंता. ६५
 भीम महा आहु कहे कचम, यज्ञ धशे महा कण;
 आत तण्यु जोह्यु सुखी जोह्या, भीम सुखो महाराण. ६६
 देश विषे वाछ न गजे ने, न भजे धन तमो बाण्युं;
 पास नथी परमेश्वर अेवुं, दीन वयन कथां दाण्युं. ६७
 तारी पास सदा छे श्रीहरि, आप्य अेह विश्वास;
 नेनी पास सदा छे श्री हरि, (तेने) सधणी संपत्ति पास. ६८
 नेनुं सेतां नामण नरनां, पातक सधणां जय;
 नेनी पास रहे हरि तेनो, कोण्यु कहे भडिभाय. ६९
 अरे वृपति ! जोत्र वध्यानुं, पाप तुने नहीं बागे;

- યજ્ઞ^૧ વિના પાણુ પરમેશ્વરથી, પાતક સધળાં ભાગે. ૭૦
 આપણને શ્રી કૃષ્ણે પ્રેર્યા, યુદ્ધ કરવા કાળે;
 યુદ્ધ કરેા એમ કૃષ્ણે ભાખ્યું, તે કચમ વિસર્યું આજે. ૭૧
 રાજસૂય કે અશ્વમેધનું, પુણ્ય કર્યું જે હોય;
 યજ્ઞ તણા નાયક હરિ પાળે, કૃળ નવ આવે સોય. ૭૨
 વ્યાસજીને ખૂઠો હયવર, અશ્વમેધને યોગ્ય;
 જે ક્યહું અશ્વ હશે તો કૃશે, વ્યાસ સદા આરોગ્ય. ૭૩
 જૈમિનિ કે સાંભળ જનમેજય, (એમ) સાંભળી ભીમ વચન;
 પુનરપિ વેદવ્યાસ વદે નૃપ, ધર્મ પ્રત્યે પાવન. ૭૪
 અહો ભીમ! તુને ભદ્ર હજે, (તું) ધન્ય વચન શુભ ભાખ્યો;
 ભદ્રાવતી નગરીમાં હય છે, યૌવનાશ્વ નૃપે રાખ્યો. ૭૫
 દશ અક્ષૌહિણી સેના તેનું, જલન કરે નિત્યમેવ;
 દેવ સરીખા સ્પર્શિન શકે, તે હયને અશ્વમેવ. ૭૬
 તેને ગ્રહેવા પેટભરા માણસની ગણના કાણ;
 કૃપણ યથા કાંચનને રાખે, ત્યમ રાખ્યો હય પાણ. ૭૭
 તે હયવરને નિત્યે રાખ, રાખે છે નિરવાણ;
 જે તુજમાં કંઈ પ્રાક્રમ હોયતો, તે હયને તું આણ. ૭૮
 ઈતિ મહાભારત અશ્વમેધમાં, પેહેલો અધ્યા' સાર;
 વ્યાસ ધર્મ સંવાદ સરસ જ્યાં, યજ્ઞારંભ પ્રસાર. ૭૯
 ખોતેર શ્લોક વડે કરૌં કીધો, અધ્યા' સાર સંબંધ;
 રત્ન કહે યત્ને કરૌં કીધાં, શીત્યોતેર પદ્યંધ. ૮૦

અધ્યાય ૨ જે રાગ ધનાક્રી.

જૈમિનિ ખોલ્યા સુણ રાજનજી, વળતા ખોલ્યા ભીમ વચનજી;
 હેલાગાં હયને લાવીશ હુંયજી, મા કર્ય મહીપતિ ચિંતા તુંયજી. ૧

ઠાળ.

મકર ચિંતા મહીપતિ, હું અશ્વ આણુંશ અધ;
 એકલો અધુના જઇ, જીતીશ નૃપને સધ. ૨
 અહો રાજા! સર્વથા તું, રાજ્ય મન સદેહ;
 ખળવાન નૃપ જીતી હવે હું, અશ્વ લાવીશ એહ. ૩

- જે ચતુર્ભુજ ચિંતવી નર, કરે કારજ નેહ;
તો સર્વથા તે સિદ્ધિ પામે, સત્ય વાયક એહ. ૪
- જે અશ્વને હું ન આણું તો, હજો મુજ મતિ ધોર;
જે પિતા માતા ધાત કર્તા, સદા સેવાચોર. ૫
- તેહ જે લોકમાં રહે તે, દોષ મુજને હોય;
જે બળે જીતી નૃપતિને, હય ન લાવું સોય. ૬
- જે ગામ મધ્યે કૂપ એકજ, ત્યાં વસના વિપ્ર;
તે પાપ મુજને લાગજો, જે ન લાવું હય ક્ષિપ્ર. ૭
- જે ગામમાં શિવ પૂજા નહિ, નહિ દેવ અધ્યયન આપ;
તે ગામ જે ક્ષણ એક રહે તે, હજો મુજને પાપ. ૮
- એમ કહી ઉભો થયો, ભીમ બડ તત્કાળ;
ભીમ વાણી સુણી બોલ્યા, યુધિષ્ઠિર ભૂપાળ. ૯
- હે ભીમ ! હે વૃકોદર ! સુણ, મહાબાહુ ઉદામ;
તેં એકલાં હય આણ્યો, મુને કઠિણ લાસે કાગ. ૧૦
- યૌવનાશ્વ રાજ સગળ બગિયો, યોધ મહા બળવાન;
તું એકલો જવા ધરૂંછે (છે) હું, થયો ચિંતાવાન. ૧૧
- કહે જૈગિનિ સાંભળો હે, પરીક્ષિત સુત વાત;
ધર્મનંદન વચનસુણી (ને) વહે, કર્ણાત્મજ સાક્ષાત. ૧૨
- હે ભીમ ! તું છે એકલો, (માટે) મુને બીજો તેડ;
કર્ણસુત વાણી સુણી કે, ભીમ ઉત્તર કેડ. ૧૩
- પિતા તારો અમે માર્યો, જ્યારનો જય કાજ;
તારું વદન જેતાં ત્યારની, ઉપજે અગને લાજ. ૧૪
- એમ સુણી વૃષકેતુ કહે, ઉપકાર કીધો એહ;
શુભ સમ્યક્ પિતા મારો, હણ્યો રણમાં તેહ. ૧૫
- ક્ષત્રિયધર્મે તમે રણમાં, તેવું હણ્યું પાપ અતીવ;
દાસ દુર્યોધન તણો તે, હનો જવા જીવ. ૧૬
- તે ધર્મ દ્રોપી મલિન હુતો, વિષ્ણુ વર્જિત રઠીહ;
(જોણે) સભા મધ્યે દ્રૌપદીને, અતિ ઘણી દુઃખણી રઠીહ. ૧૭
- જેમ જૂવે એકાંત પુરૂષ ત્યગ, નિરખી નારી સુખત;

- (वषी) सहस्र घेतु वैराटनी वाणी, अमो सुष्ठी नाते. १८
 भारा पिताये वाणी सुरभी, भूकानी पांडव वीर;
 अमो अेनुं सांभल्युं ते, चिंतवुं हुं धीर. १९
 अनंत कृत्रिमत्र पूर्युं हुतो, कर्णुं सुष्पु रामन;
 तेनुं पतन डीधुं पांडवे, शुद्धने अर्थे दान. २०
 यथा डोना करयद्री अंरं, काय डोडी डोय;
 अरपंतो चिंतागच्छि त्यम, तमे डीधुं सोय. २१
 यथा डोने आंगले, उज्यो अघम अेरंड;
 उपाडौ ते डो दाम रोपे, कल्पतरु प्रयंड. २२
 त्यां तेनो अपराध शो डो, भीमसेन शुं काम;
 तम प्रतापगी कर्णुं पाभ्यो, परम भारकर धाम. २३
 ते कर्णुनी अपकीर्त्तं छे, अघापि अवनि भांय;
 आ भ्यज्जमां अपकीर्त्तने, टाणीश पांडव आंय. २४
 यौवनाश्व नृपतुं सैन्य सागर, मथन करी सुभ सिम;
 अश्वने उतावजो ला, वज्जे भूपत भीम. २५
 कळे नैमिनि वयन तेनुं, सुष्ठी आत उडर्ष;
 कर्णुसुतने भीम लेक्या, प्रकट पाभी हर्ष. २६
 (अेम) कर्णुसुततुं वयन सुष्ठीने, भीम भूपत नाल्यु;
 (पळे) समीपे स्थित कर्णुना सुत, प्रत्ये जोत्या वाल्यु. २७
 धटोऽक्य तारो पिता, अमो, सर्व तार्यो तेले;
 पृष्ट धरौने पगाड्या गिरि, गंधमादन जेले. २८
 तथा तुं त्यम युधिष्ठिर, पाण्य पाछण पुत्र;
 हुं कर्णुने. सुत साहौ लावुं, अश्वने जर्ठ तत्र. २९
 पार्थे (ने) तथा तें राभवा, युधिष्ठिर राज्ज मत्त;
 ज्यां सुधी अमो आतुं करी, अही करी डयरत्त. ३०
 अेम भीमनी वाष्ठी सुष्ठी, कळे मेधवर्णु सुवीर;
 तुज्ज आंगमांधी उपन्यो, धटोऽक्य गहाधीर. ३१
 (तेले) कर्म परम पवित्र डीधुं, कशो विरमय त्यांय;
 उडक अेहुं त्यां लग्गी ज्यां, वडे शेरी भांय. ३२

- તે જળ સુરસરિતા મધ્યે, ભળ્યું જઈને જ્યાર;
પરમ પાવન જગત કેરાં, દહે પાપ અપાર. ૩૩
- ૧પુરૂપને સત્પુરૂષ પ્રત્યે, કરી હોય દુઃપ્રાપ;
રામચરણે શિલા સ્પર્શી, પવિત્ર યજ્ઞ ગર્ઠ આપ. ૩૪
- હે ભીમ ! ભદ્રાવતી નગરી, જશો કર્ણજ સાથ;
ત્યાંહાં સંગે મુને તેડો, હય, આણી આપીશ હાથ. ૩૫
- વૃષકેતુ યુદ્ધ કરશે, તમો, રહેજો તેને શીશ;
એવે સમે વાંસે ચઢાવી, હું અશ્વને લાવીશ. ૩૬
- હે ભીમ ! હવડાં નીસરો, નૃપને કરી નમસ્કાર;
વિજય તારો યશે નિશ્ચય, જગત્ જયજયકાર. ૩૭
- મેઘવર્ણુની વાણી સુણી, કહે ભીમ ભડ સંકેત;
હે પુત્ર ! તુજને ધન્ય છે, તેં ભલું ભાખ્યું હેત. ૩૮
- મુજ સાથ તું પણ આન્ય વળી, વૃષકેતુ આવે અન્ય;
મારા સાથક થયા બંને, હે, પુત્ર તમને ધન્ય. ૩૯
- આપણે ત્રણ મળીને, પર,દેશ જશું સત્ય;
કહે જૈમિનિ રાયજનમે,જય પ્રત્યે એ ગત્ય. ૪૦
- (એવું) વચન શુભ તેવું સુણી, નૃપ, યુધિષ્ઠિર પ્રમાણ;
હર્ષ પામી વૃકોદરની, પ્રત્યે બોલ્યા વાણ. ૪૧
- ૨જ્ઞઓ સહીં એ કરો કારજ, તજો મનનો ગર્વ;
તે આપણે અણુ વિચાર્યું પણ, યશે હરિથી સર્વ. ૪૨
- હવે તો રજની પડી મન, ધરે જવા વ્યાસ;
તે માટે આપણુ સર્વજઘ, મુનિને કરો આશ્વાસ. ૪૩
- પછે વ્યાસ તેના ધર થકી, નીસર્યાં પૂજ્યા પરમ;
વ્યાસ ચાલ્યા પછે ચિંતાતુર, થયા રાજ ધર્મ. ૪૪
- એવે નિશામાં દુઃખ સહિત, બાંધવશું બોલ્યા રાય;
તે અશ્વ યાં ક્યમ અણારો, (ને) યમ કહો ક્યમ થાય ? ૪૫
- (ક્યમ) સહોદરને પૂછું અમો, ક્યમ, ધન સમાગમ હોય;
મુજને સકળ દુઃખતા, સર્વ,દા શ્રીહરિ સોય. ૪૬

તે દેવકીસુત દૂર છે તો, કવણુ કરશે હેત;
 હું ગોત્રવધ સાગર પડ્યો તે, યુડ્યો કુટુંબ સમેત. ૪૭
 હરિ તમો જ્ઞે નહિ રાખશે તો, કેમ કરીશ હું યજ;
 ન્યમ દ્રૌપદી તારી તમો, હરિ, લજ્જાજલનિધિ મજ. ૪૮
 તથા અમને તારજ્ઞે, આ, કષ્ટથી ભગવાન;
 કહે જૈમિનિ સાંભળો, હે, જનમેજય રાજના ૪૯
 એમ વચન કહી યુધિષ્ઠિર રાયે, સમર્થા શ્રી ભગવાન;
 ત્યારે બારણે આવી રહ્યા, હરિ સાંભળી રાજન. ૫૦
 શ્રી કૃષ્ણુ પધારિયા, વ્યા, પક સધળે સાક્ષ;
 પ્રતિહાર શું બોલ્યા પછે, મુને ભૂપને જઈ બાખ્ય. ૫૧
 સમય નિરખી નૃપતિ પાસે, જાડું કહે ભગવાન;
 પ્રતિહાર એવું સાંભળી, બોલિયો ધર્મ નિધાન. ૫૨
 સદા તારે સમય છે, હરિ, ધર્મનંદન પાસ;
 ધર્મરાયે મુને એવું, કહ્યું છે અવિનાશ. ૫૩
 શ્રી કૃષ્ણુ જ્યારે પધારે ત્યારે, અંતરાય ન યાશ;
 સદા જાવા યોગ્ય છે, હરિ, ધર્મનંદન પાસ. ૫૪
 જે પર અપવાદ કરે, પર, દ્રવ્ય હરે અવિનાશ;
 પરસ્ત્રી પુરૂષ કામી, ન જાવું તેને ખાસ. ૫૫
 એ નથી પરધન પરાયણુ, અપદ કામી નોય;
 તે માટે નૃપને મિર્ષા, કર્ય, મનોરથ હરિ સોય. ૫૬
 અર્જુનને આગળ કરી, ભીમને રાખી પાસ;
 ગોવિંદ તમને ચિંતવે, તેહની પૂરો આશ. ૫૭
 કહે જૈમિની યુધિષ્ઠિરને, જઈ કહ્યું પ્રતિહાર;
 હે ધર્મનંદન! પધાર્યા છે, દાર યુગદાધાર. ૫૮
 તેહનું વચન સુણીને, હસી મુખ હિત આણ;
 ઉતાવળા આસન તણને, ભીમશું બોલ્યા વાણ. ૫૯
 હે ભીમ! આ પ્રતિહાર કે' છે, પધાર્યા પરમેશ;
 અર્ધરાત્રે આપણે હિત, આવિયા આંહાં એશ (ઈશ). ૬૦
 (એ) આપણો અશ્વમેધ કરાવા, આવિયા શકે ઈશ;
 તું આવ્ય મારી સાથ જ્યાં છે, પ્રાણુ પ્રિય યુગદીશ. ૬૧

પછે રાય ગયા સાગા, બ્રાત યુક્ત જ્યાં શ્યામ;
 (અવે) તત્કાલ્ય હરિએ, કર્યો, શીર નમાવી પ્રણામ. ૬૨
 (પછે) યુગ્મ કર જોડીને, પાંડવે, ઉભા કર્યા યુગદીશ;
 નયને જળ નૃપતું અર્ચું, તેણે, સજળ હરિતું શીશ. ૬૩
 શીશ સુધી ઘશને, ભૂપાળ લેહ્યા ભિન્ન;
 પરસ્પરે કર યુગ્મમાં, હરિ, યુધિષ્ઠિર લય લીન: ૬૪
 ભીમ અર્જુન ચતુરર્જુનને; ચરણે લાગ્યા તેહ;
 નકુલને સહદેવ ઉભા, પાણુ જોડી યેહ. ૬૫
 અર્ધ્ય કરી હરિની પ્રત્યે, નૃપ થયા વિસ્મૈ મન;
 દ્રૌપદી હરિને નમી, સહદેવ હર્ષ વચન: ૬૬
 તમો કેશવ પ્રત્યે વિસ્મય શો; કરોઠો મન આંચ;
 જે અર્ધ નિશ આવ્યા હતા, દુર્વાસા ભય વન માંચ. ૬૭
 જોતાં સભા હાર્યા થકાં હરિ, (તમો) અંબર આપ્યાં જ્ઞાપ;
 તે સમે મુજ શીર નહીં, માતઃ બાંધવ વ્રાત. ૬૮
 ત્યારે કો સ્વામી નહીં, ગુરૂ પિતામહ નહિ કોય;
 જ્યારે મુને રાખી નવ શક્યા, ત્યાં હરિયે રાખ્યાં સોય. ૬૯
 જે સમે ભારત ભોમમાં, સંતને ચિંતા હોય;
 તે સમે રાખે શ્રી હરિ, તે વિના ન રાખે કોય. ૭૦
 તે પુરૂષને પ્રત્યક્ષ પામો, રાખો મનમાં તેમ;
 ના આવે ના જાવે અર્જુન, તે ના મૂકે એમ. ૭૧
 કહે જૈમિનિ સ્તન્યા આતિ, એમ, પંચાલોએ પરમેશ;
 સંતોષ પામી સુખે યેહા, આસને સર્વેશ. ૭૨
 પછે ધર્મરાજ વચન બોલ્યા, કહું સાંભળ હુંચ;
 હરિ હવડાં દુઃખિંત ચિત્તે, ચિંતવ્યો હું(તો) જુંચ. ૭૩
 હવે મારાં કામ સઘળાં, સફળ થાશે શ્યામ;
 હયમેધમાં મતિ થઇ મારી, (જતે કહો) હરિ કરવું કામ. ૭૪
 જો મુને સમર્થ જાણો તો, કરાવો યજ્ઞ કાજ;
 તો તમો નિજ શીશ લઇને, કરાવો કૃત્ય રાજ. ૭૫

૧૨—આપ અને બાપ પ્રાસહે. પ્ર. ૨. ૩ કૃષ્ણને. પ્ર. ૨. ૪ હેતે.
 કરો હરિકામ પ્ર. ૨.

- હવે ભૂપ વાણી સુણીને, કે' વાસુદેવ વચન;
કોણ સમર્થ યજ્ઞ કરવા, આ સમે રાજન. ૭૬
- ભીમના ઉપદેશ સાર, કરો ઉદમ સાર;
જે ન જાણે સુવિચાર મતિ, જેને અતિશે આ'ર. ૭૭
- જેતું મોટું ઉદર તે, નર, હોય પ્રાયેમંદ;
૧વિવર્ણુ રાક્ષસી નાર તે, સદા ધેર તેને દ્વંદ. ૭૮
- તેણુંએ મતિ હરૂં એહની, (કંઠ) ન જાણે તસ્માત;
(એવા) અદ્યપ્યુદ્ધિ તણી જે, તમો, કાન ધરશે વાત. ૭૯
- તો યજ્ઞ પૂરો થયો જેમાં, વૃકોદર પ્રધાન !
અંગ વિકૃત કુર્યોનીમાં, પ્રીત જેને માન્ય. ૮૦
- તેતું વચન પ્રમાણતાં, સુખ, પામીએ નહિ ભૂપ;
મહા કામી અને મૂરખ, વળી સ્ત્રીજીત રૂપ. ૮૧
- યામાત્ર થઈને શ્વશુરને ધેર, કાર્ય કરતો સોય;
તેતું વચન પ્રમાણતાં, નવ કાર્ય સિદ્ધિ હોય. ૮૨
- હિડિંબ તે જરાસંધની, ભીમ જાણે વાત;
થયા હવડાં જેહ ક્ષત્રિય, પ્રબળ બળ સાક્ષાત. ૮૩
- જે રાજસૂયમાં દીઠા છે, ભીમસેને ભૂપ;
ધર્મિષ્ટ દાતા મહાબળિયા, જીતેંદ્રિય મહારૂપ. ૮૪
- ભીમ તેને ન જાણે જે, વિકટ વદતા વેર;
જયદ્રથવધ વિષે જાણી, અર્જુને જે પેર. ૮૫
- આણુવિચાર્યું કીજીએ જે, મળી આપણુ આજ;
યજ્ઞ મધ્યે જણાયે સહી, માઈં સાહસ કાજ. ૮૬
- સકળદિશામાં જતો, ઘોડો, રાખશે ક્યમ રાય;
દેવને ગાંધર્વ માનવ, લોકમાં હય જાય. ૮૭
- જે ક્રો ઘોડાને ગ્રહે, તે, જીતવા વર વીર;
અસિવ્રત દિક્ષા સહિત, તે, પ્રથમ ધરવું ધીર. ૮૮
- પ્રેયાં રામે તુરંગરક્ષણુ, કાજ મહા બલવાન;
હનૂમાનુ હરિવર મોકલ્યો, તે, એકલો રાજન. ૮૯
- શુક્રિતમતી નગરી વિષે, જે, સુરથ ઈતિ રાજન;

તેણે તત તુરગ સમેત, બાંધ્યો'નો (તે) હનુમાન. ૯૦
 પછે જઈને બલાત્કારે, છોડ્યો રઘુનાથ;
 તેમ પાંચ મારો સખા થઈ, રાખશે હય હાથ. ૯૧
 ત્યાં કદાચિત્ જો બાંધશે, અર્જુનને ધરી પોણુ;
 (તેને) કિયો થોડ મૂકાવશે, પછે, રાખશે તે કોણુ! ૯૨
 ધર્મનંદન એટલો, મુજને પડે સંદેહ;
 કહે જૈમિનિ સાંભળો, હરિ, વચન બોલ્યા એહ. ૯૩
 ઇતિશ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધ પર્વ મોઝાર;
 દ્વિતીય અધ્યાયે થયો, કૃષ્ણનો ઉચ્ચાર. ૯૪
 એહ અધ્યાય વિષે ભાખ્યા, અતુલ્ય એંશી શ્લોક;
 રત્ન કહે યત્ને કર્યો, પદ, બાણ્યું તે ગત શોક. ૯૫

રાગ ગોડી અધ્યાય ૩ જો.

જૈમિનિ કહે જનમેજય સુણો, અશ્વમેધ વિસ્તારજ ધણો;
 વાસુદેવની વાણી સુણી, બોલ્યા ભીમ વ્યવસ્થા ધણી. ૧
 વદન હસાવી પાંડવ વીર, બોલ્યા વાણી ધનગંભીર;
 અરે કૃષ્ણ ! એ અધર્મ સાર, ધર્મરાય કરશે નિરધાર ! ૨
 સુંદર સમય અમારો ધીર, ભલા ભલા અમ પાસે વીર;
 મેં તુજને મનમાં ચિંતવી, એને મતિ આપી એહવી. ૩
 તમે કહ્યું સ્થૂળ ઉદર જેહ, મતિ રહ્યાપણુ કહીએ તેહ;
 તમે કહ્યું જેને બહુ આર, દિન હોય હરિ તે નિર્ધાર. ૪
 એ લક્ષણ જે ભાખ્યાં તમે, તારા તનમાં દીકાં અમે !
 તારા ઉદર વિષે નિર્ધાર, સદાકાળ શોભે સંસાર ! ૫
 બહુ આહારી સ્થૂલોદર બળી, તુંથી બીજો કોણુજ વળી;
 અભાદિક સુખસાગર નદી, પૃથ્વી યત્ દશોદિશ વહી. ૬
 ઈત્યાદિક મોટો મહિમાય, તે શું તારે ઉદર ન માય ?
 તુંથી સ્થૂલોદર નહિ કોય, નવ હુતો નવ હોશે સોય. ૭
 તે મુજને તું ના ભાખતો, ઉદર તણી નિંદા દાખતો;
 લજ્જા પામી રૂકાં નવ રહે, મારે મિષે તારા ગુણુ કહો ! ૮

જાળવતી નારી વાનરી, તું વિણ કાણે ન કરી હરિ!!
 રક્ષિણી સરખી પામી નાર, જે જે કૃષ્ણજી ગુણભંડાર! ૯
 યોની મિન કુર્મ પશુ તણી, તે તુજને વલ્લભ છે ધણી!
 વામન રૂપ ધર્યું પૂરવે, વિકૃત અંગ મુને કહે હવે! ૧૦
 જગતો આશ્રય તારે શ્યામ, 'પુત્રપણું' તો પામ્યો કામ;
 સ્ત્રીજીત કાણુ તમોથી રાજ, સ્પારિજીત લાવ્યા સ્ત્રીકાજ! ૧૧
 ક્ષીર સમુદ્રે રહે અવિનાશ, શ્વશુર તણે ઘેર તારો વાસ!
 એ ગુણુ તો મેં બોલ્યા ધન્ય, શાને કહેવડાવે ગુણુ અન્ય. ૧૨
 ઉકતુતું કામ નિભેં. છે કામ, નૃપને શીદ ણીહાવે શ્યામ;
 પેહલા મેં જે ક્ષત્રી હણ્યા, જરાસંઘ આદે અણુ ગણ્યા. ૧૩
 તે માર્થી તુજને આગળ કરી, અધુના યત્યમ થાશે હરિ;
 હાથે હું પણુ અવનિ ઉદ્ધરું, પર્વતના પણુ કટકા કરું. ૧૪
 કે અશ્વમેધ હરિ હુંથી યાય, 'નૃપવચન કયમ મિથ્યા જાય;
 અમો એમ ચિતવતા હતા, હમણાં કૃષ્ણુ હશે આવતા. ૧૫
 મનવાંચિત કરશે મહારાજ, મિથ્યા તેહ કરે આ કાજ;
 અરે! દેવકીનંદન શ્યામ, કરજો સકળ અમારાં કામ. ૧૬
 ચાતક જેમ તૃપાતુર હોય, ધણા દિવસ ધનઆગમ જોય;
 નિરજે ગ્રીવા ઊંચી કરી, મનમાં મનોરથ જળતો ધરી. ૧૭
 એવામાં ચાતક વદન મોઝાર, વર્ષે મેધ રવિ અંગાર;
 જ્યાં મેધ અંગારે ઝરે, ત્યારે તે ચાતક શું કરે. ૧૮
 યથા કોઈની સુરભી સોય, કળી રહી કાદવમાં કોય;
 સ્વામીને દેખી આવતો, મનમાં હર્ષ ધણો ભાવતો. ૧૯
 આવી આધી ચાંપે તેહ, (તો) કોને કહે સુરભી એહ;
 અમો તુને અવતંબી-શાંત, થયું અમારે એ દૃષ્ટાંત. ૨૦
 ભીમ તણી એ વાણી સુણી, વળતા બોલ્યા ત્રિભુવન ધણી;
 હરિ બોલ્યા અતિ હર્ષે હેજ, ભીમ તણું 'વધાર્યું તેજ. ૨૧
 વીર વૃકોદર તુજને ધન્ય, બોલ્યો ઉત્તમ એહ વચન;

૧ પુત્રપણું પ્ર.૧ ૨ ક્ષીર સમુદ્ર રહો મહારાજ. પ્ર.૧ ૩ કતુ તુંકું
 નિભેં છે કામ. પ્ર.૨ ૩ રણુ પ્ર.૧. ૪ નૃપજીવું. પ્ર. ૧ ૫ માન વધારે પ્ર. ૨

- તેં સંતોષ્યું માઈં મન, ૧આવો(ની) દીજે આલિંગન. ૨૨
હું પૂછું રાજને તેહ, શામાટે દુઃખ પામો દેહ;
તું યમ કાં કરતો નથી, કૌરવ દળ માર્યું જ્યાંથકી. ૨૩
તેથી પાતક પ્રકટયું જેહ, મારે હાથ સમરપો તેહ;
દ્રોણ બીજમને મહાભડ કર્યું, સહોદર સંબંધી(બાંધવ)મર્ણુ.૨૪
તે પાતક હું ટાળીશ પર્મ, સુખે રહો તમો રાજ ધર્મ;
બીમ કહે સાંભળ હરિ તેહ, તારે કર આપ્યું અથ એહ, ૨૫
સ્વસ્થ થકું તે થાશે ઘણું, નૃપજાણે કારણુ તેહ તણું;
ઘોડો ગ્રહેવા જાઉં હું, રાખ્ય રમાપતિ નૃપ(ને) તું. ૨૬
(હું) ફરી આંહાં આવું જ્યાંલગી, રાજને રાખે ત્યાંલગી;
જે રાજજી સુખીઆ હશે, સકળ કામતો સધળાં થશે. ૨૭
સુકૃત સકળ સમરપ્યું અમો, કેશવ કરમાં ગ્રહેજો તમો;
દેવકીસુત સાંભળ સ્તુતિ, ૨એ રાજ ફળ અર્થાં નથી. ૨૮
તુંવણુ જે વૈકુંઠે વસું, તોયે અમારે સુખ નહિ કશું;
તુવણુ વહાલું કાંઈ નહિ હોય, તારી સંગતી માગું સોય. ૨૯
જૈમિનિ કહે જનમેજયં સુણો, રાય યુધિષ્ઠર આનંદ ધણો;
વળતા હરિશું બોજન કરી, સૂતા રજની જાગ્યા ફરી. ૩૦
પ્રાતઃકાળ થયો જ્યાં સાર, બીમસેન ને કર્યુંકુમાર;
મેઘવર્ણુ મહા હર્ષ બર્યા, ત્રણ વીર તતક્ષણુ નીસર્યા. ૩૧
કુંતા કૃષ્ણુ યુધિષ્ઠર રાય, એ ત્રણને લાગ્યા પાય;
કુંતા સુતને થાપતાં, ભક્ષણુને મોદક આપતાં. ૩૨
જનની કરે સરંશ્યા મોદકા, તમ વૃકોદર ખાતાથકા;
જનની કર કરે મહિમાય, બીજે આ'રે બીમ ન ધ્રાય. ૩૩
બીમે મોદક કરમાં ગ્રહી, મેઘવર્ણુને આપ્યા સહી;
અર્જુનને આલિંધન કરી, બીમસેન જે ખોડ્યા ફરી. ૩૪
પાર્થ રાજને તું પાળ, આઠાણુની લેજો સંભાળ;
પાર્થ મુજને પરગાણુજે, ઘોડો ગ્રહી આવ્યો જાણુજે. ૩૫
દેખી કેશવને પ્રસન્ન, સંતોષાયું માઈં મન;
હપ્થા મારા ખેહું સા'ય, (તે) માટે મુજને ઉદ્ધમ થાય. ૩૬

- વાસુદેવને સ્મરતાં વાર, નરનાં પાતક પ્રામે પ્રાર; શ્રી હરિને સ્મરતાં ખેવ, શત્રુ ક્ષય પામે અશ્વમેવ. ૩૧
- યૌવનાશ્વનો હયવર હાથ, આણ્યો જાણો સૈન્યા સાથ; તે આ કૃષ્ણ પ્રસાદે કરી, એમાં મુજ સંશય નહિ હરિ. ૩૮
- જૈમિનિ કે' સુણુ ભૂપતિ સહિ, ભીમ પધાર્યા એવું કહી; કેટલાક દિન માર્ગમાં થયા, ભદ્રાવતી પુરપાસે ગયા. ૩૯
- પુરપાસે એક પર્વત સહી, ભીમ જૂએ તે ઉપર રહી; યૌવનાશ્વની પાળી અતિ, દીઠી નગરી ભદ્રાવતી. ૪૦
- કોટ સહસ્ર મહા વનભરી, વીંટી ચારે પાસે પૃથ્વી; અચુત અનેક સરોવર ભર્યા, તે નગરી જેતાં મન હર્યા. ૪૧
- હોમ ધુમ્ર બહુ દુઠે પડે, ધૂપ ધુમ્ર માર્ગ નવ જરે; વેદ ધૂનિ સાંભળતા સહુ, ધનુષ્ય તણા ટંકારવ બહુ. ૪૨
- લોક તણે નાદે બહુ ગણે, કાન પડ્યું કાંઈ નવ સુણે; પુરમાં અપાર સોયે પોળ, ઊંચા મંદિર શોભાંતિ ઝોળ. ૪૩
- ગઠનાં શિખર ચઢ્યાં આકાશ સુંદર સોભા ચારે પાસ; શોભે કોટ તણા કાંગરા, પરિખાના હૃદ પાણી ભર્યા. ૪૪
- એવું નગર વિલોકી ધન્ય, ત્રણે વીર થયા પ્રસન્ન; ભીમે એક નિહાળ્યું વન, નાનાં તરવર વીંટ્યુ ધન્ય. ૪૫
- જે વન મધ્યે કદલિ ફળી, ફળને ભારે નીચી વળી; કદલિ નગતાં શોભે જોમ, ગુણને ભારે સજ્જન જોમ. ૪૬
- નારિકેલીનાં વૃક્ષ વિશાળ, મોટા મોટા દીરજ ડાળ; સ્થૂળ ફળે તે તરવર ફળ્યા, સ્કલપવૃક્ષ તે નીચા વળ્યા. ૪૭
- ફેફળના વૃક્ષ જે પાતળ, જાણે કનકમાં દિસે કળા; ફળુસ તણા તે વૃક્ષ વિશાળ, ભીમે ત્યાં દીઠા ભૂપાળ. ૪૮
- ભદ્રપુરીના વૃક્ષ અનંત, ગણતાં જેનો ન આવે અંત; સંકોચાયાં ફળ જેહનાં, ખાતાં દુઃખ હરે દેહનાં. ૪૯
- શોભે દાડિમના તર વળી, ફાટ્યાં ફળમાં દીસે કળી; જેમાં ખીજ ભરાયાં જડી, રાતી રેખા બાહર પડી. ૫૦

ते उपर शुडा शोभता, दाडिम तश्ने नर शोभता;
 जे वन तश् आंयाना धलां, सुंदर स्वर त्यां कोकित्र तणा. ५१
 इण बक्षी पक्षी शोभता, सेवे सहकारे शोभता;
 नारायणना गुणुने संत, नित्ये न्यम सेवे महानंत. ५२
 पंच धार कभरभ इण तणा, ते आतां इची आपे धणा;
 नण(ना) नंतु वढता वीर, नीके थळ नीसरतां नीर. ५३
 नाना तश्ने पोणे सोय, यथा अतितने गृहस्थ(न) केय;
 भीजेरी नारंगी इणी, नंभीर तश् ने आंयली. ५४
 र्जांपुत्रंय कडंणी छोड, (ते) वन मध्य पदाम अणोड;
 पदरी साहड ने आंयत्री, अशोक अंपक शोभा लत्री. ५५
 नागकेसरतश् ने पुत्राग, पकुल ने पादल गडु भाग;
 मधुकर सारिका शुक्र(ने) मोर, ते वन तश्मां करता सोर. ५६
 कनक केतकी सोरंभ धणो, नळ ज्नुध मुदित भोगरो;
 सतावणनां सारां पत्र, कर्णिक कुसुम प्रकास्यां यत्र. ५७
 ओवुं वन देणी निर्दोष. भीमसेन पाम्या संतोष;
 कर्ण पुत्र वृषकेतु वीर, तेने देणाडयुं वन धीर. ५८
 भीम कडे वृषकेतु आज, हवलां शुं करवुं के' काज?
 मध्याने यां हय आवशे, योद्धा नण पावा लावशे. ५९
 युद्धे अतुर योद्धा छे जेह, हयने तो राणे छे तेह;
 हयवर वीर ना भूके तथा, धनने पाणे करपी यथा. ६०
 भाटे आपणु त्रणे नणा, आ पर्वतमां तश्वर धणा;
 त्थार लगी यां जेशी रहे, न्यार लगी हय आगम भडे. ६१
 यद्यपि हयवर राज्ये तेह, तोये अहीशुं नडि संहडे;
 पेहेला रणुमां नशुं अत्रो, मारी पाछण रहेजे तमो. ६२
 सुभदायक छे ओह विचार, आपणो थाशे यश विस्तार;
 र्छति भारत अश्वमेध मोज्जर, त्रीजे अध्या' उसांतो सार. ६३
 भीमसेन ओढ्या छे न्यांय, त्रेंसठ श्लोक यथा ते मांय;
 रत्न कडे यत्ने करी कर्यो, यथा युद्धिमाने विस्तयो. ६४

અધ્યાય ૪ થો. રાગ કેદારો.

જૈગિનિ કહે જનમેજય સુણો, અશ્વમેધનો મહિમા ધણો;
 સુણુતાં પાવન યાચે સદા, ઝ્રોતાની ભાજે આપદા. ૧
 ભીમ વચન મન માંહુ ધરી, કર્ણકુંવર પછે યોદ્યો ફરી;
 ક્ષોણિ દશ દળ સુણીએ જોહને રે. ૨
 તે મધ્યે હય રાખવા, કેટલાએક ભડ દાખવા;
 તારે ભુજબળ દુર્જય જોહને રે. ૩

ઢાળ.

તારે ભુજ બળ દેખી રણમાં, કોઈ નવ આવે પાસે;
 ગંગાતું જ્યમ ત્રઠ દેખીને, પાપ તણા ગણુ નાસે. ૪
 ભીમ તમારા શત્રુ તમને, દેખી નાશી જશો;
 કાલકૂટ વિષ ત્યાં લગી જ્યારે, રૂદ્ર ન આવે પાસે. ૫
 કામિક વિષય જે પુરૂષને પીડે, ત્યાર લગી નિર્ધાર;
 વિરલા નર ભરમે પડયા, નવ જાણે વસ્તુ વિચાર. ૬
 ગમનાગમન કરે ત્યાં સુધી, શરીર ધારી કહાવે;
 જ્યાર લગી જનના મનમાં, ભગવત ભજન ન ભાવે. ૭
 નરક યાતના બંધ પિતૃને, ત્યારલગી રાગન;
 ગયાક્ષેત્ર જ્યાંસુધી કુલસુત, ના કરે પિંડપ્રદાન. ૮
 ધર્મ નિમ હરિ પ્રિત્યયે, ભીમ તમો અવિધારો;
 ઘોટક ગ્રહેવા આણે સ્થાનક, કોઈએક ભેદ વિચારો. ૯
 જૂઓ મદમાતા માતંગ આવે, મદ ભર્યા જે ઘેરા;
 કરેણું તે કલભાદિક જાણે, પર્વત કાજળ કેરા. ૧૦
 સરોવરમાં જળપાન કરવા, સધળા ગજવર પેઠા;
 ખુડે તરે કરે ખહુ લીલા, મસ્તક માવત બેઠા. ૧૧
 પ્રેમદા કરે પ્રેમ જણે, જ્યમ, કામી નર પ્રસન્ન;
 તેમ એ ઉદક વિષે મદમાતા, ગજવર હરખ્યા મન. ૧૨
 કુંભસ્થળ સિંદુર સકળ તે, જળ મધ્યે રેલાતું;
 ગજવર નાતાં સકળ સરોવર, રંગે દીસે રાતું. ૧૩
 કરિવર કુંભસ્થળ મદ હીણ્યા, મૂકી મધુકર ઉડયા;

- ૧૪ કંઠના વન મધ્યે પેઠા, ૧ભાગી સહુદે ભુંડા. ૧૪
 હંસ મહા સરોવર બેઠા, ભામનિયે ૨સુભાવે;
 કમળતણા અંકુર કાઠીને, ખટપદને ખવરાવે. ૧૫
 જ્વલ સરોવરના જળ મધ્યે, અતિ ઉછળતા મીન;
 ધન પામીને અતિ ઉછળતો, યથા કોષ ધન. હીન. ૧૬
 ચક્રવાક ને ચક્રવાકી, રમતાં મહા સુખ સીમ;
 તે સરોવરની એવી શોભા, જે જે મહા ભડભીમ. ૧૭
 અંતઃપુર આવે હયવર તે, સત્વર ગતિ શણુગાર;
 મહારથીએ યત્ને કરી રાખ્યા, ઉજ્જવળ વર્ણ અપાર. ૧૮
 આ જે જે હયવર પડ્યાથી; ઉડે રજ અતિ ધોર;
 નાનાવિધ વાણ તણો, નૃપ સાંભળજો સોર. ૧૯
 ધ્વજ અડી આકાશ ધ્રુજે, કાળ જીમ સમ એહ;
 યૌવનાશ્વ નૃપ આબ્યો હશે, એમાં નહિ સંદેહ. ૨૦
 જૂઓ આવે યોદ્ધા કરાં, યુથ અનેક હજાર;
 ગર્ધવ પક્ષી કોની ધ્વજઅગ્રે, નમ જાણે નિરધાર. ૨૧
 કોની ધ્વજ ઉપર શુક સારિકા, ને દુંદભિ વાજે ધોર;
 જેની પાછળ યોદ્ધા અનેરા, ભીમ સાંભળો સોર. ૨૨
 જેણે સ્થાનક કંઈ એક દિસે, વીરજ ટોળે યાય;
 જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, મહાભારત મહિમાય. ૨૩
 મહામળિયો વૃષકેતુ તે, એમ ઉચ્ચર્યો જ્ઞાણ;
 મધ્યાને જળ પીવા આવે, અશ્વ ધણા તે ભાળ. ૨૪
 યૌવનાશ્વનો અશ્વ અનુપમ, નિખ્યો નાના વર્ણ;
 ઘોડારિયે શીખવિયા, નાનાવિધ ચાલે ચર્ણ. ૨૫
 પેટેલી વિક્રમ ધારા કહાવે, ૪ખીજ પૌલિક ધાર;
 પૂર્ણકંઠી ત્રીજ ધારા, ચોથી ત્વરિતા ધાર. ૨૬
 આકાશ ગત તે પાંચમી કાવે, ધારા ૫મ પ્રકાર;
 યૌવનાશ્વના વાજ ચાલે, પાંચે ૫ધારે સાર. ૨૭

૧ ભાંગી સહુદ ભુંડા. પ્ર. ૨ ૨ શોભાવે. પ્ર. ૨ ૩ હવે અંતઃપુર
 આવે હયવર. પ્ર. ૨ ૭. ૪ ખીજ પૌલિક ધાર. પ્ર. ૧ ૫ કાવે. પ્ર. ૬

- એક એક ભમરો ભાત્ર વિરાજે, જે ભમરા જે પાસ;
હય ભમરા પુઠ્ઠી પુઠે, ગલસ્થળ ખેય પ્રકાશ. ૨૮
- ધારા પંચવડે પરવરતાં, ઉંચા ધુધર ધણુધણુતા;
લધુલાધવતા એ જાણે, મુખથી ખુર નીસરતા. ૨૯
- મયૂર તેતર ચાલ ચાલતા, ઉપ્પૂ તણી ગતિ લાવે;
નકુલ તણી લધુલાધવૌ ગતિયે, મોટે સરોવર આવે. ૩૦
- કંઠ લગી મુખ જળમાં ઘોળી, શબ્દ સહિત જળ ટ્રેહેતા;
પેસંતા નીસરતા સરોવર, ભીમે દીઠા વેહેતા. ૩૧
- કર્ણકુંવરને ભીમ કહે જો, આવ્યા અશ્વ અનેક;
એ હય મધ્યે અશ્વમેધનો, અશ્વ ન દિસે એક. ૩૨
- આપણુ ત્રણે આ સ્થળ આવ્યા, એ હયવરને જાણી;
તે હયવર શું મંદિર બાંધ્યો, પીતો દિસે પાણી. ૩૩
- આપણે તો ઘોડા પાખે, જાતું ન ઘટે ઘેર;
રાય યુધિષ્ઠિર નાથજ કરી, સધળી જાણો પેર. ૩૪
- પુત્ર વિના જ્યમ સકળ લોકમાં, કયહું ન પામે ઠામ;
હય પાખે તેમ ઠામ ન પામું, ધર્મરાયને ધામ. ૩૫
- ^૧અદાતા અભિલાષ કરેને, તે જેમ એજે જાય;
^૨અવસ ઈંદ્રિય નરને (જ્યમ), નિશ્ચે, બ્રહ્મગતિ નવ થાય. ૩૬
- સ્ત્રીજીતને જ્યમ પોતાના, પરિવાર તણો નહિ સંગ;
અવિચારી રાજનો જ્યમ, રાજ્ય તણો છે ભંગ. ૩૭
- પુણ્ય હીણને કીર્તિ નહીં જ્યમ, નિંદિત સુખ નહોય;
વાસુદેવની ભક્તિ વિના, મોક્ષ ન પામે કોય. ૩૮
- શ્રી શંકર સેવા વિણુ માનવ, નવ પામે ધન ધાગ;
તેમ આપણે અશ્વ વિના, નવ, જાતું ગજપુર ગામ. ૩૯
- ભીમ વચન સુણી વેગે ઘોલ્યો, કર્ણકુમાર સુરંગ,
(હે) મહારથીઓ! તમે શે ના હરખો, આવ્યો તેહ તુરંગ. ૪૦
- મદગળતા માતંગ પળેને, પાળા બળ અસ્વાર;
ચારે પાસે ચમર ઢળેને, શૌરપર છત્રજ સાર. ૪૧
- ઉજ્જવળ છત્ર તણી શૌર છાયા, કંકણીના રણકાર;

અંદન કુસુમ રંગ સુગંધે, ચરચ્યો તેહ તોખાર.	૪૨
તરણી-કર એધાણા ધણાં જે, અશ્વશરીરે સાર;	
અશ્વતથા શૃંગાર ધણા જે, કંઠે કંચન હાર.	૪૩
એ પાસે એ પુરૂષે પ્રહોને, યોસે જ્યજ્યકાર;	
કૃષ્ણાગરના ધૂપજ ધરતા, ૧આગળના જ્વનાર.	૪૪
અતિ વલ્લભ અવનિમાં તેહય, નવ આડકાડે પાય;	
નાનાવિધ વાણત્ર મહાધૂનિ, કલરવ કરતા જાય.	૪૫
હયવરના હિસારવ બહુ (ને) મદ,ભયાં ગજવર ગાજે;	
એણી વિધ અશ્વમેધનો, વાણરાજ વિરાજે.	૪૬
એરીને મહારથાએ રાખ્યો, અશ્વતું રક્ષણ કરતા;	
મેઘવર્ણુ ભડ સજ થઇને, એવાનું મન ધરતા.	૪૭
એ વિધ સુતને ઉત્સુક દેખી, ભીમસેન કે' વાણી;	
અહોવત્સ! શુંકરવા ઇચ્છે, મુજને કે' હિત આણી.	૪૮
મેઘવર્ણુ તે રાક્ષસ વળતો, ભીમ પ્રત્યે કે' વાણ;	
અરે પિતા! એ મારી મતિ જે, તુજને કહું હું જાણ.	૪૯
વચ્છ તણી પેર એક અશ્વને, આલી લાવું આંચ;	
અશ્વ અહીને વળતો આવી, પેસું પર્વત માંચ.	૫૦
સર્વે યોદ્ધા જેતાં આણુ, તે ગણના નહિ મુજને;	
મારા મનમાં એવું છે તે, મેં બાખ્યું છે તુજને.	૫૧
તે હય અવસોકીને વળતો, બોલ્યો કર્ણકુમાર;	
વાયુ પુત્ર પ્રત્યે કે' વાણી, સાંભળ લાડ બનિર્ધાર.	૫૨
સ્વામી મુજને આખ્ય આજ્ઞા, મારું બળ જે હાવું;	
યૌવનાશ્વને સુત સંધાતે, અધુના બાંધી લાવું.	૫૩
અથવા ક્ષત્રિય ધર્મજ[થી], રણમાં ઝીતી આવું;	
તમે આજ્ઞા આપોતો હું, હયને હવણાં લાવું.	૫૪
આગળ ઉમો સેવક તારો, યુદ્ધ કરું હું સ્વામી;	
મેઘવર્ણુ કે' હયને હવડાં, લાવું ગગને ગામી.	૫૫
એવું વાયક કહીને રાક્ષસ, પર્વત પરથી ઉડી;	
ગગન વિષે જઇ સઘ રાક્ષસી, માયા કીધી કુડી.	૫૬

અધકાર અત્યંત થયોને, ^૧ મન કાળ મેઘશું રાજે;	
વિદ્યુત ઉલ્કે વારંવારે, ઘોર ધૂનિ ધન ગાજે.	૫૭
એવા મધ્યે મેઘવર્ણુ તે, સિંહનાદ કરી ગુજે;	
દશે દિશા યજ્ઞ આકુળ વ્યાકુળ, લોચન કાંઈ નવ સુજે.	૫૮
સકળ દેવતા દાનવ માનવ, ભય પામી વહવાયા;	
મેઘનાદને મોટે રૂપે, ગગન તથા ગ્રહ છાયા.	૫૯
અરાપરા અક્રુણાતા હોંડે, દેવ વિમાને વિખ્યાત;	
એવે કોઈ એક દેવે જઈને, ઈંદ્ર પ્રત્યે કહિ વાત.	૬૦
સભા વિષે સિંહાસન બેઠો, ઈંદ્ર પ્રત્યે કહે એમ;	
અરે પ્રભુ! તું કાંઈ નવ જાણે, તારું ક્ષેમાક્ષેમ.	૬૧
કોઈ એક દાનવ યાં આવીને, અતિ કરેછે કોપ;	
પોતાની માયા વિસ્તારે, કરવા ત્રિભુવન લોપ.	૬૨
જે તું લોક તણો પ્રતિપાળક, તો તું તેને માર;	
એમ સુણીને સુરપતિ કોપ્યો, ફરકે અધર અપાર.	૬૩
સકળ દેવને મધવા કહે તમે, જૂઓ કોણુ છે એહ;	
અમર સકળ તે પાસે આવ્યા, દીઠો દાનવ તેહ.	૬૪
સકળ સુર મળી(ને) પૂછવા, પ્રકટ કીધો એક દૂત;	
અહો દૂત! તું પૂછે અસુરને, કોણુ દેહ અદ્ભૂત.	૬૫
દૂતે જઈને મેઘવર્ણુને, પૂછ્યું નિજ વૃત્તાંત;	
અરે વીર! તૂં કોણુ દેહ છે, સાચું કે' દર્ષાંત.	૬૬
દેવ સકળ ભય પામ્યા, તુજને, પ્રત્યક્ષ આવી પૂછે;	
તે માટે હું દૂત મોકલ્યો (કે'), તારા મનમાં શું છે.	૬૭
મેઘવર્ણુ કે' દૂત કહો જઈ, શીદ બીહો છો દેવ;	
મેઘવર્ણુ નામે હું રાક્ષસ, હિડિંગાસુત એવ.	૬૮
ભીમ તણા સુતનો સુત કા'વું, ^૨ પાંડવ કરવા હેત;	
હય સેવાને ધર્મે પ્રેયો, યજ્ઞે ^૩ સામ સમેત.	૬૯
યૌવનાશ્વનો હય હવણાં, હું ભેષશ નિરધાર;	
એ અર્થે છે ઉદ્દમ મારો, ધર્મ યજ્ઞ કૃત સાર.	૭૦

૧ કાળ ચક્રશોરાજે. પ્ર. ૧ ૨ હિંડિંગી દુઃખ હરતા. પ્ર. ૨.
૩ સાહે કરતા પ્ર. ૨

- जेम सुष्णीने हूत ततक्षण्यु, पाभ्यो हर्ष अपार;
 धर्म यस्तुं कारण्यु सधणुं, कर्णुं शकने सार. ७१
 जेम सुष्णीने आनंद पाभ्या, छिद्रादिक सलु देव;
 मेधवर्णुं कौतक जेवा, अंतरीक्ष आव्या जेव. ७२
 मेधवर्णुं पर अमर उभा, देणी हयने त्यांय;
 हरवा अर्थे आधो आव्यो, ते हय हुनो न्यांय. ७३
 मोह पमाउचा महाभड पवने, पृथ्वी उपर पाडी;
 आकुण व्याकुण कीघा योद्धा, अद्भूत रज उडाडी. ७४
 को (जेक) आयुध सो'ता उडे को, (जेक) अवणा सवणी धाता;
 जे रीते अकणाभ्या उपर, वृष्टि शिक्षा निवाता. ७५
 सिंढनाद करी मेधवर्णुं ते, हयने आवी हरतो;
 अकरमात् सलु कोजे दीठो, आकाशथी उतरतो. ७६
 मेधवर्णुं ते मेध सरीजो, सुंदर श्यामशरीर;
 पाण्डुअंध मुकुट ने कुंडण, शोभित दीठो वीर. ७७
 आ कोयु छे जे कथांथी आव्यो, छेहो भेहो भाई;
 अश्व अहीने नये योद्धो, जेम कळे अकणाध. ७८
 आवतो नतो नश्यो नडि जे, मेधवर्णुं महावीर;
 अश्वअहीने उभो दीठो, ज्योम मध्ये ते धीर. ७९
 अश्व सहित आवतो देणी, सुरवर सर्वे हर्ष्या;
 मेधवर्णुंनी उपर सन्मुख, वृष्टि पुष्पनी वर्ष्या. ८०
 द्विडिंयासुत सुष्णु (राय) युधिष्ठिरना, पुण्य तणो नडीं पार;
 जेने तुं सरजो सुतनो सुत, यज्ञ साख करनार. ८१
 जेविधि स्तुति करीने सुरवर, स्वर्ग गया निज वास;
 मेधवर्णुं हिसंतो हय अही, शीघ्र गयो आकाश. ८२
 गगन विषे धोडो अही उभो, मेधवर्णुं महावीर;
 भीम तथा वृषकेतु तेने, देणी हरण्या धीर ! ८३
 जेजे साहे सिंढनाद करी (ने), सज थध सत्वर होता;
 वारंवारे जेथी दृष्टे, अश्वभर्णी पण्य जेता. ८४
 यौवनाश्वना सैन्य बिषेथी, अश्व गयो ते वारे;
 अलु पुंजारव करता योद्धा, अन्यो अन्य प्रहारे. ८५

કોણે જઈને વાત જણાવી, રામજી છે જ્યાંય;	
એમ સુણી સુત સાથે આવ્યો, યૌવનાશ્ચ રણમાંય.	૮૬
અશ્ચ ગયો અવસોકી બોલ્યો, દુઃખિયો મન મહારાજ;	
અલ્પ આયુશ કોણે અમારો, અશ્ચ હર્યો છે આજ.	૮૭
જો તે હવનો હરનારો છે, માણસ અથવા દેવ;	
તોએ યમને મંદિર તેને, મોકલ્લીશ હું એવ.	૮૮
એમ કહીને સહસા રામ, વ્યાકુળ કોપ પ્રકાશ;	
કાકાંતક નામે રથ હુનો, પોતે તેડયો પાસ.	૮૯
તેડતામાં તતક્ષણુ આવ્યો, તે રથ રામપાસ;	
તે પ્રભુને પ્રણામ કરીને, બોલ્યો વચન પ્રકાશ.	૯૦
અમોને કંઈએક કરો આજા, અહો અમારા સ્વામ;	
કોના પ્રાણુ તમ્મવું હમણું, તેડું ધ્યોની નામ.	૯૧
રામ કહે આપણનો ઘોડો, જેણે ગગન પમાડ્યો;	
વાર માં લાવો વેગે જાઓ, તે બડને જઈ પાડો.	૯૨
એમ સુણીને ચાલ્યા સહસ્ર રથ, ઉડયા અકસ્માત્;	
૧ગગન વિષે જઈ મેઘવર્ણુને, રૂઢી કરતા શીર ધાત.	૯૩
મેઘવર્ણુ તે વીર પ્રત્યે કે', હાસ્ય કરોને વાણુ;	
એકે કાળે યમને મંદિર, તમો જશો નિર્વાણુ.	૯૪
એમ કહી પછે ધનુષ્ય ઘ્રહીને, મારી મોટી ક્ષણ;	
સઘના બડ બાંજીને પાડયા, પૃથ્વીમાં તત્ક્ષણ.	૯૫
જે સેના પૃથ્વીમાં હુતી, ચતુરંગી નિરધાર;	
ભીમસેન બડ નિરખતાં તે ભણી, ચાલ્યો કર્ણકુમાર.	૯૬
દૈત્ય પ્રત્યે જેમ પિનાક ઘ્રહીને, જાયે શંકર જેમ;	
યૌવનાશ્ચ (ની) સેના પ્રત્યે, કર્ણકુંવર ગયો તેમ.	૯૭
અધુના રણમાં રહ્યો રહ્યો રે, કર્ણકુંવર કહે વાણુ;	
નાસોરે બીરો! શામાટે (તમે), તજવા ઇચ્છો પ્રાણુ.	૯૮
એમ સુણી બડ વિસ્મે પામી, આગળ ઉભા રે'તા;	
કોણુ હશે એ કોનો બાળક, શું કહે છે એમ કે'તા.	૯૯

નિર્ભય થઈ આગળ જઈ રહીને, તેડે વારંવાર;	
એમ કહીને વીરે પુનરપિ, રૂંધ્યો કર્ણકુમાર.	૧૦૦
કર્ણકુંવર ત્યાં વિસ્મય હુઓ, સાંભળજે દૃષ્ટાંત;	
કર્ણપિતા સૂર્યને રૂંધે, મેઘધટા જ્યમ શાંત-	૧૦૧
કર્ણસુને તે સામા મૂઝ્યા, બાણ તણા ધનધોર;	
ધરણીમાં રણ પાડી કીધો, સિંહનાદનો સોર.	૧૦૨
મહારથી મા' બાણે છાયા તે, નવ દીસે રણમાંય;	
હાથી કોટિ હણ્યા મહા બાણે, પૃથ્વી પાડ્યા ત્યાંય.	૧૦૩
પાળા સાથ પડ્યા રણમાંહે, હયવરના અસ્વાર;	
૧૩'ઠે રૂંઠ પડ્યાં પૃથ્વીમાં, ગણતાં ના'વે પાર.	૧૦૪
કર્ણકુંવરના ભયથી ભાગ્યાં, મહા દળ નાહાં જાય;	
વાસુદેવના સ્મરણુચક્રી જેમ, પાતક દૂર પળાય.	૧૦૫
તેમાં કોએક પુરને પામ્યો, (તે) આવ્યો ભૂપતિપાસ;	
અરે રાય! હય હરિયો તેણે, કટક પમાડ્યું નાશ.	૧૦૬
નિયત એક મહા ધીર વીરતે, માયી તારા જણ;	
કોઇએક ભડ ભાગ્યા ભૂપતશું, એવી બોલ્યા વાણ.	૧૦૭
જૈમિનિ કહે જનમેજય પ્રત્યે, સાંભળ પાંડવવર્ધ;	
યૌવનાશ્વ નૃપ એવું સુણીને, પામ્યા અતિ આશ્ચર્ય.	૧૦૮
એવું વચન સુણીને તેનું, ભૂપતી ક્રોધ ભરાયો;	
સૈન્ય સકળ તેડી પોતાનું, તતક્ષણ સામો ધાયો.	૧૦૯
પૂછે નૃપ તેને કટક કેટલું, કેટલા યોદ્ધા સૈય;	
યોદ્ધા કહે છે ત્રણ જણા છે, એયો ન મળે કોય.	૧૧૦
એક જણો ઉભો છે તારો, ઘોડો ઝહી આકાશે;	
બીજે તારું સૈન્ય હણ્યું ને, ત્રીજે ઉભો પાસે.	૧૧૧
યૌવનાશ્વ કહે અશ્વ ઝહ્યો તે, ત્રણે દીસે દેવ;	
માણસ મારો ઘોડો ઝહેવા, સમર્થ ક્યાંથી એવ.	૧૧૨
માનવ થઇને ઘોડો ઝહે તો, તે માનવ નવ કહેવા;	
રણયજ્ઞ સંતોષું હવણાં, તે શૂરને જળ લહેવા.	૧૧૩
જૈમિનિ કે સાંભળ જનમેજય, એમ કહી નૃપ જાય;	

આધા જાતનં વનમં દીઠા, વીર વૃષ્ટોદર રાષ.	૧૧૪
વૃષકેતુને અવકોકીને, આનંદો બર્ષ પાસે;	
ધન્ય ધન્ય હે બાબ્બક તુજને, નિરખે નેહ પ્રકાશે.	૧૧૫
જેના મનમાં ભીત્ય નથી શુ, કેસરી સરખો સારો;	
મૃત્યુ તણો ભય જોગીને નહિ, એને ભય નહિ મારો.	૧૧૬
(તે) માટે માર્યા યોદ્ધા સધળા, જૂઓ જાગિયો બાળ;	
જૈમિનિ કહે સાંભળ બનમેજ્ય, એમ બાખ્યો ભૂખળ.	૧૧૭
એમ ઉચ્ચરતો ભૂષતિ રણમાં, આવ્યો સેના સાથ;	
તે સાગા યુદ્ધ કરવા આહ્યા, ભીમ ગદા ઝાંઠી હાથ.	૧૧૮
વીર વૃષ્ટોદર કર્ણકુંવરને, વારે વારં વારે;	
ભીમ પ્રત્યે વૃષકેતુ [તો], ઈત્યાદિક ઉચ્ચારે.	૧૧૯
ત્રણુ લોક રણમાં આવે તો, કામ, ન પડે પ્રભુ તારં;	
કુંતામૃત સાંભળજે સાચું, સ્વલ્પ કટક એ મારં.	૧૨૦
સૈન્યા ૩૫ વધૂ તુજ પુત્રે, પ્રથમ વરી મેં એહ;	
તે માટે મહા યુદ્ધ વિષે તમો, તાતે તજવી તેહ!	૧૨૧
સૈન્ય મથન કરંતાં ધારો, યશ ૩૫ી સુત જેહ!	
તે સુત તારી સાથે રમશે, કરમાં આપીશ તેહ!!	૧૨૨
સદાકાળ યૌવન સ્થિર ના રે, અતિશ્ચે અચળ સોય;	
સદાકાળ કોના મંદિરમાં, સંપત્તિ સ્થિર ન હોય.	૧૨૩
તે માટે પુરૂષે પૃથ્વીમાં, સ્થિર કરવો યશ પર્મ;	
કવિએ બાખ્યો સાંભળ તુજને, બાખુ સધળો ધર્મ.	૧૨૪
અતિ પ્રૌઢા પરસેના [આવી], સનમુખ જ્નેલા જેહ;	
તેનું મથન કરે નર જોકો, મહા યજ્ઞ પામે તેહ.	૧૨૫
એ સૈન્યા ધરનારી મારી, ભીમ વધૂ છે તારી;	
એના હૃદય વિષે હું હવણું, શસ્ત્ર નખક્ષત કારી!!	૧૨૬
સૈન્યાતું મુખ ને મારં મુખ, હવડાં સન્મુખ હોશે;	
તમ સસરાને [તે] દેખી, લાજ પાછું જોશે!!	૧૨૭
ધ્વજ ધુંધટે ઢાંકયું નિજ મુખ, તમને નહિ દેખાડે!!	

૧ અતિશ્ચે પ્રૌઢા પરસેનાની મુખ જાતી જેહ. પ્ર. ૨. ૨ શત્રુ
નખક્ષત કરી પ્ર. ૧

તે માટે તમે યાં નવ રેવું, મુજને મોહ પમાડો.	૧૨૮
વળતા બીમ વદે સુત પ્રત્યે, વાયક ધીર ધરેવા;	
પેહેલો ભત્તું સૈન્યા સ્ત્રીયું, વીર વિકાસ કરેવાં	૧૨૯
બ્યારે રણમાં દેખીશ તુજને, વધૂએ જીવે એશ;	
ત્યારે ગદા ઝાઢી હું આવી, દંડ વધૂને દેશ.	૧૩૦
મેં વશ કીધી એહ વધૂ તુને, સહજ થશે સુત બાણ;	
સસરો શીખામણ ના દે. તો, તેહ શ્વશુરને હાણ.	૧૩૧
તેહ વધૂના દુરાચાર્યી, પૂર્વજ નરક પળાય;	
આહો વીર! તુને સેના પ્રત્યે, જય હોશે મદિમાય.	૧૩૨
અરિ સઘળા રથ અસ્વારી, તું પાળો છે વીર;	
તુને એકલો મોકલતાં મન, નાર હો. મારું ધીર.	૧૩૩
સુણ જનમેજય એવામાં, વૃષ, કેતુ મહા મતિ માતો;	
બીમ તણી કરી પ્રદક્ષિણાને, સેના સન્મુખ ભતો.	૧૩૪
અણુ નયન કર્ણામજ કામી, આંચો અખંડા પાસે;	
૧ સરસ શ્રીખંડ કપૂરે વાશી, સેના નાર વિકાસે.	૧૩૫
પેહેલી સૈન્યા નારીના, કરિ, કુંભ પયોધર બેધાં	
સૂર્યપિતામહ સન્મુખ નિરખી, શરશું કરિવર વેધ્યા.	૧૩૬
એધે યોદ્ધા પૃથ્વી પાડયા, તોયે ક્રોધ ન સામે;	
તીક્ષણ બાણે વીર વિડાર્યા, કર્ણસુતે સંગ્રામે.	૧૩૭
કર્ણસુત કે' મારે બાણે, વેધ્યા યોદ્ધા સોય;	
તોયે મારી સાથે શત્રુ, ભ્રમ ન મૂકે કૈધિ;	૧૩૮
તે માટે મેં શુંચજ કરવું, વીર વિચારે મન;	
ફરી ફરીને તીક્ષણ બાણે, રિપુતું કરે હેદન.	૧૩૯
રણમાં રાજ વદન અતિ વાશ્યાં, અંદન અગરે સાર;	
ધમ્મ જસ્યાં પૃથ્વીમાં નિર્ખી, હસતો કર્ણકુંભારી	૧૪૦
જળ હીણું આ કમળ પડ્યાં, મુજ અગળ નવ સૂકાય;	
એવું વદને હસ્તી બેધા, માર્યાં ધણ શર રાય.	૧૪૧
કુંજરના કુંભસ્થળમાંથી, ગજ મુકતાફળ પડતાં;	
તે પણ કંઠ વિષે આરોપે, કર્ણકુંવર ભડ વદતાં!	૧૪૨

- રણમાં કર્ણકુંવર જે શોભે, ઉભો અરિગદ ફેડી;
કુંજર બેઠો યૌવનાશ્વ તે, પૂછે પાસે તેડી. ૧૪૩
- અરે વીર! હું આ રથ આપું, (ત્યાં), બેસી કર સંગ્રામ!
ભૂમિ સ્થિતશું યુદ્ધ કરે તે, પંડિત નિંદે કામ. ૧૪૪
- તું આખ્યો પરદેશચક્રી તે, બાળક પાખ્યો શ્રમ;
વીર ધણાશું તું વળગ્યો, રથ, હીણુ વહુ હું ક્યમ? ૧૪૫
- (તાર) નામ ન બાણું ગોવ ન બાણું, ન બાણું તારો તાત;
તારા કુળને હુંય ન બાણું જે, વિષ્ણુ સમો સાક્ષાત. ૧૪૬
- તે માટે તું કે' તો તારી, સાથ કરું સંગ્રામ;
ધન્ય તને તુંથી મોટો નહિ, સગળું તારું નામ. ૧૪૭
- વૃષકેતુ કે' કસ્યપ કુલને, સૂર્યવંશ વિશાળ;
જેથી કો દાતા નહીં તે, કર્ણ તણો હું બાળ. ૧૪૮
- (જેણે) સભા મધ્યે પંચાણી પેળી, કેશાકર્મણુ અક્ષ;
(જેણે) ધર્મદિક મનમાં ન ગણ્યા, તેને, દુર્યોધનનો પક્ષ. ૧૪૯
- વિષ્ણુ વિના જે રહેતો, મુજને, તેનો પુત્ર પ્રમાણુ;
ધર્મકુમારે તેહ પમાડ્યો, ઉત્તમ પદ નિરવાણુ. ૧૫૦
- રણમાં કર્ણ હણ્યો તેનો સુત, વૃષકેતુ મારું નામ;
યજ્ઞ યુધિષ્ઠિરનો કરવા મેં, અશ્વ ગ્રહો અભિરામ. ૧૫૧
- રાજ તારો આખ્યો રથ રણુ,માં નહીં રાખું હુંય;
તારો આખ્યો રથ રાખું તો, યુદ્ધ કરું હું શુંય. ૧૫૨
- ઈતિ ભારત અશ્વમેધ પર્વમાં, યોયો અધ્યા' સાર;
કર્ણકુંવરના યુદ્ધ તણો જે, મધ્યે પ્રથમ વિસ્તાર. ૧૫૩
- શ્લોક થયા એ અધ્યા, મધ્યે, શત ઉપર છત્રીશ;
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, પદશત અડતાળીશ. ૧૫૪

અધ્યાય ૫ મો. રાગ રામગ્રી.

- હે કર્ણસુતા તને ધન્ય છે કર્મ, પ્રથમ મુજને પ્રાર;
તુને ચપળ બાળક વિલોકી હું, ના મારું નિરધાર. ૧
- વૃષકેતુ કે' તારે પુત્ર બહુ તું, વૃદ્ધ દિસે દીન;
તેં કૃષ્ણ દર્શન ના કીધું તે, માટે કુંથી હીન. ૨

तुल्य शरीरे भुज्य समुं वीर्यं, नथी किञ्चित् गात्र;	
हुं नरीन यौवनवान ताड, वृद्ध छे अहु गात्र.	३
कहे नैमिनि अेम सुष्पीने, दश आणु भूक्यां राय;	
वृषकेतु प्रत्ये आणु भूडी, यौवनाश्च हसतो ज्य.	४
वृष धनुष्यथी शर नीसर्या, ते, न पाभ्यां त्यां जाग;	
वृषकेतुअे अेके शरे, त्रणु त्रणु कीया भाग.	५
पछे त्रणु आणु करी वेधयो, यौवनाश्च नरेश;	
ते आणु लेदी लूपने प्र,वेश्यां क्षिति १ अेश.	६
ज्मेम कुड साक्षी तणु पूर्वज, अधोमुष्म ते ज्य;	
ते आणु ने वृषकेतुनां शर, पड्यां पृथ्वी गांय.	७
वृषकेतुअे अेक आणु भूङ्युं, अर्धयंत्र आकार;	
धनुष्य यजे यमर व्यंजन, छत्र छेद्युं सार.	८
ज्मेम कठित वयने प्रीत केरा, धणु गुणु छेदाय;	
तेम रायने समुदाय छेयो, अेक शरने धाय.	९
पछे यौवनाश्च आणु षीणुं, सज्जकरी धर्युं पाणु;	
साठ आणु करीने वृष,केतु विंशो ज्य.	१०
हृदे वेधी वीरनुं शर, इधिर पीतो सोय;	
रविद्विरणु ज्मेम पृथ्वी विषे जर्ठ, सदा शोषे तोय.	११
हृदे मध्ये वेधयो थका अहु, भडे विंशयो वीर;	
लूपाणने अकणावतो अति, युद्ध करतो धीर.	१२
यौवनाश्च केरा अश्च गार्था, यार आणुं त्यांय;	
सारथीनुं शीश पाड्युं, पछे पृथ्वी गांय.	१३
वृषकेतुअे धणु आणु यौव, नाश्च दांशयो धीर;	
रणुगांहे राज्म न्नुअे पणु, न देजे के वीर.	१४
ते युद्ध तणु समे अेवुं, कर्षुं कर्षुंकमार;	
लघु आणु लीलाभां करे त्यां, आणुनो अंधकार.	१५
यौवनाश्च केरा सैन्यभां सहु, वीर करता वात;	
रायणु रणुभां पड्या ते, थयो अति उभात.	१६
आपणु अंधकार कीधो ते, निर्भां लाज्यो आण;	

મુન પિતામહ પળે આવ્યો, રિપુ સાથ કરતો આળ.	૧૭
અંતઃપુર ઉઘોત કરવા, મહું પાવકશસ્ત્ર;	
વૃષકેતુએ તેણે સમે, મંત્ર સહિત સાધ્યું અસ્ત્ર.	૧૮
કર્ણકુંવરે વિધિકૃત, અસ્ત્ર અગ્નિ ઉઘોત;	
વળતું વરણાસ્ત્ર મેલ્યું, શમી પાવક જ્યોત.	૧૯
કર્ણના પુત્રે પછે વાયુ, અસ્ત્ર મેલ્યું વાદ;	
વરણાસ્ત્રને વારી કરીને, કયો કેસરીનાદ.	૨૦
પછે ક્રોધ્યો ભૂપ દેખી, સગળ બળિયો બાળ;	
બીજે રથે બેસી પ્રયોજ્યું, પર્વતાસ્ત્ર વિશાળ.	૨૧
તે દેવાસ્ત્રે કરી પીડ્યો, કર્ણપુત્ર પ્રચંડ;	
આકાશથી આવી પડે, બહુ શિષ્યા કેરા ખંડ.	૨૨
કર્ણસુતના શીશ ઉપર, પડે બહુ પાપાણુ;	
ભૂપાળ કેરા કર તણા વળી, ધણા વરસે બાણુ.	૨૩
સંત્રાગમાં નૃપને શરે, વૃષકેતુ કીધો લોપ;	
પછે ભીમ સુનને છોડવાને, નીસર્યા કરી ક્રોધ.	૨૪
તે ભીમને સંત્રાગ આવ્યા, વિત્રોક્તી રાખન;	
કર્ણસુત ઉતાવળો ઉઠી, થયો સાવધાન.	૨૫
હસી ઉઠ્યો પછે તુઠ્યો, રિપુના રણમાંય;	
શર વૃષ્ટિ રાખએ કરી તે, સઘ ટાળી ત્યાંય.	૨૬
ચક્ર મેલી પછે પર્વત, અસ્ત્ર કીધું ચૂર;	
કર્ણસુત રણને વિષે, પરવરે વાઘે પૂર.	૨૭
પછે ત્યાં યૌવનાશ્વ ભૂપે, ચૂકવ્યું તે ચક્ર;	
વૃષકેતુ વેધ્યો હૃદે, ભૂપને ભાસે વક્ર.	૨૮
મૂર્છા વળી વૃષકેતુને (પછે), પડ્યો પૃથ્વી રોધ;	
કર્ણસુત દીઠો પડ્યો, ભીમને વાઘ્યો ક્રોધ.	૨૯
તે સમે વીર વૃકોદરે, મનમાં વિચાર્યું એમ;	
શું કહીએ જન્મ યુધિષ્ઠિરને, કર્ણકુંવરતું ક્ષેમ.	૩૦
૧ પછે ભીમે મદાએ બહુ, વિડાર્યો ગજકુંભ;	

૧, ૨ પછે ગદાએ કરીને વિડાર્યો ગજ કુંભ; મહા ગજવર મા-
તંગ મારી, કયો ત્યાં રણ ભંમ. પ્ર. ૧

महा भनंग गङ्ग विदारीने, क्रयौ रज्जु आरंभ.	३१
रथ अश्व पाणा अेके कणे, पड्या पृथ्वी भांय;	
(पडे) लीमनी अंधायकी मडा, पवन प्रकट्यो त्यांय.	३२
ते वायुना वंटाळा मध्ये, षडु अटवाया शर;	
आकाशगां छडी गया नेम, आकाशना तूरी	३३
अद्भूत हाथी उडता रथ, सगुता नभ देश;	
जमे नर आकाशगां ही, सता छूटा देश।	३४
धनुष अश्व निग्न शुंढडडे, सांकण्या हय नय;	
अेक अेकने भारे करीने, पडे पृथ्वी भांय.	३५
गगन जगतुं कटक सचणुं, छिति स्थितं अकगाया।	
यथा हरिगुणु सुण्या पाजे, नगत् हेरा पाय.	३६
हरतीना अस्वार पाळा, पडे राज्यकुमार;	
नीसरे वागा हरे नाग, पडे कुंडला हारा	३७
अधोमुजने अरणु उंया, इधिर गय आकार;	
इधिर अंगे वडे धळुंने, (वणी) नेत्रे अरे नगधार.	३८
आकाशथी अवनि पडे, उपरा उपरी सोया।	
नेम क्रिया हीन प्रेत पाळा, पडे अवनि कोय.	३९
वीर वाणु हरती राजित्, तणु छेवा देड;	
इधिरना प्रवाड वहेता, सहस्र भागें तेडु.	४०
भीमसेने ने सभे, अेम, हण्युं दण ते दाम;	
भूपुत्र सुवेग आण्यो, ते सभे संग्राम.	४१
भीम प्रत्ये पछे सध, सुवेग जोड्यो वाणु;	
यौवनाश्वनेो सुत शूर धीरो, सुवेग मुजने नणु.	४२
रहे उभो युद्ध कर, हूं, साथ नमश कयांय;	
अेम कडी रथयकी उतयो, (अेक) गदा जाडी त्यांय.	४३
लीमने ते गदा मारी, हेरवीने शीश;	
हरी भीमे गदा मारी, रिपुने करी रीस.	४४
परस्पर ते गदा धाते, युद्ध करता योध;	
रीस वश कांठ नव नणु, भीमने वाध्यो कोध.	४५

पछे बीमे लूपतो सुत, चरलु अह्नी न्हं पास;	
शीश पाछण इरवीने, उग्रउचो आकाश!	४६
(वणी) शीश पाछण इरवीने, पछाउचो शतवार;	
तोय सध सुवेग आच्यो, सयण करतो प्रांर.	४७
पछे वेग सुवेगे अह्नीने, पृथ्वी पाउचो बीम;	
आश्चर्य पाभ्या सर्वका, (जे) पराक्रमीनी सीम.	४८
पछे बीमे अेक हाथी, हाथ जाल्यो सोय;	
संत्राममां सुवेग उपर, सध नाभ्यो ज्येय !	४९
सुवेगे आवतो जाली, इरी नाभ्यो त्यांय !	
पवनसुत संत्राम मध्ये, उलो लुतो ज्यांय.	५०
मुष्टिजे मुष्टि वढे अने, पादुजे पादु प्रांर;	
मांडो मांडे भार्या थका ते, पडे अरनि भोजार.	५१
पछे वृषकेतु उडियो, तश, अंग भूर्च्छा क्लेश;	
पांय जाले लइयो रणुमां, यौवनाश्व नरेश.	५२
(ते) पांय जाले लइयो राज, भूर्च्छा पड्यो मळीपाण;	
अचेतन अविज्ञोकी नृपने, पास आच्यो जालण.	५३
वस्त्रने छेडे करी, नाभ,तो रायने वाय;	
वृषकेतु वाणी उच्यरे, ज्यां पड्यो लुतो राय.	५४
जे होय कोअेक समेनुं पुण्य, हरि लंकत(तो) गडिभाय;	
तो तेह पुण्ये करीने, जिवजे रणुमां राय.	५५
जे नशवे यौवनाश्वतो, अभिलाप भारो व्यर्थ;	
डोणु लहे पराक्रम भारं, लूपाण पाजे समर्थ.	५६
जेवे समे भूर्च्छा वणी, रहे रहे केतो राय;	
उडीने अवज्ञोके तो, वृषकेतु दोजे वाय.	५७
वृषकेतुने लूपाण बेडी, वयन जोड्यो अेह;	
तुं प्राणुदाता थयो भारो, तेमां नही संदेह.	५८
जेम सुणीने हुं वढतो, मुज समो नहि हीन;	
आ राज्य भारं सर्व तारं, जिव तुज आधीन,	५९
तारे प्रसादे करी मुजने, हरिदर्शन होय;	

હરિદર્શન કરાવે તો, તુજ સમો નહિ દોયઃ	૧૦
હું વીર! તું તે માટ મુજને, રાખ્ય આ રણગાંવ;	
કર્ણનું દાતારપણું તેં, પ્રકટ કીધું આંવ.	૧૧
ભીમ સાથ સુવેગ શું તે, વળી મૂઠ્ઠાં ધીર;	
તું આન્ય મારી સાથ ત્યાં જે, પડ્યા બંને વીર.	૧૨
ઇતિશ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધ પર્ય મોઝાર;	
પાંચમો અધ્યાય થયો, યૌવનાશ્વ યુદ્ધ વિસ્તાર.	૧૩
શ્લોક થયા એ અધ્યાય મધ્યે, એક વિગુ પંચાશ;	
રત્ન કહે યત્ને કર્યાં, પદ એકસઠ પ્રકાશ.	૧૪

અધ્યાય ૬ હો રાગ ધનાશ્રી.

નૈમિત્તિ કહે સાંભળ જનમેજય, મહાભારત પ્રતિબોધછ;	
ભીમ સુવેગ જગાડ્યા બંને, ભૂપે તે ત્યાં યોધછ.	૧
ભીમ તણી સ્તુતિ ભૂપ કરે, મુજ, નગર પધારો નાયછ;	
એવે મેઘવર્ણુ ત્યાં આવ્યો, હય ઝાડીને ઢાયછ.	૨
મેઘવર્ણુ કહે હાસ્ય કરીને નૃપ, એ સુભાગ્યે કીધુંછ;	
એ કૃપકાર અનંત તણો એમ, મનમાં માની લીધુંછ.	૩
વળતો રાગ મોદ સહિત મન, બોલ્યો મધુરી વાણીછ;	
પાંડવની પ્રસાંસા કરતો, વળી વૃષકેતુ વખાણીછ.	૪
યૌવનાશ્વ કે' ભીમ નૂઓ બળ, ણાળકનું, અત્યંતછ;	
એણે રણગાં હું છવાડ્યો, કર્ણાત્મજ કરણાવંતછ.	૫
છવતદાન જેણે મુજને દીધું, તે સાથે કેમ વઢીએછ;	
મારા મનમાં એવું છે જે ગો,ત્રિંદછ પાગે પડીએછ.	૬
ધર્મરાયને મળવાને મુને, માનસી મનોરથ સારછ;	
જે કિંચિત્ છે મારે મંદિર, સુત સંપત્તિ ભંડારછ.	૭
આ શરીર હું હરિને સોંપુ, રાય ચતુર્ભુજ ચર્ણુછ;	
દશ સહસ્ર હસ્તી છે મારે, એપે ઉજ્જવળ વર્ણુછ.	૮
આ મસ્તક પાણુ ધર્મરાયને, સોંપુ સુંદર સાજછ;	
ચતુર્ભુજની આગળ નહને, મસ્તક મૂકું આજછ.	૯

- આવો આપણુ બંને કરીએ, ઉલ્લાસ ગગન અસ્વારીશુ;
સુવેગને વૃષકેતુ બેસે, કનકે કરી રશ્મિગારીશુ. ૧૦
- એ વિષ આપણુ અધુના જઈએ, મારા નગર મોઝારશુ;
અરે નરો આગળથી જાઓ, કરાવો પુર શણગારશુ. ૧૧
- ધેર ધેર જઈ દેવતા બંધાવો, (ચાટે) ચંદન જળ છંટાવોશુ;
પ્રભાવતીને કે'જે પેલાં, નૃપને સન્મુખ આવોશુ. ૧૨
- પ્રભાવતી પાંડવના પતિને, આરતી કરવા આવોશુ;
કન્યા સહુકો પુષ્પે નીરે, વીહિએ આવી વધાવોશુ. ૧૩
- એ વિષ નૃપ સંદેશ' કહીને, પાંડવશુ' પુર પેઠાશુ;
મેઘવર્ણુને વીર વૃકોદર, વૃષકેતુ ગગ બેઠાશુ. ૧૪
- નૃપને દેખી પ્રભાવતી કે, 'ભીમસેન ઘણું જીવોશુ;
કાંચન યાગ વિષે સ્થિર સ્થાપ્યો, પંચ શિખાનો દીવોશુ. ૧૫
- કપુર તણી આરતીએ ત્રણે, વીર વિલોક્યા રાણીશુ;
સખી સમાણી સાંભળતાં પછે, પ્રભાવતી કે' વાણીશુ. ૧૬
- જેણે મારા કંઠ તણું, આભૂષણુ પડતું રાખ્યુંશુ;
તે વૃષકેતુ કેરી કીર્તિ, વિસ્તારી બહુ ભાખ્યુંશુ. ૧૭
- જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, આરતી કીધા પુડીશુ;
મેઘવર્ણુ વૃષકેતુ વૃકોદર, આસન બેઠા ઉડીશુ. ૧૮
- પછે પરસ્પરે ગોષ્ઠિ કીધી, આરોગ્યા બહુ ભોગશુ;
સ્વજન સંગે પોઠવા પતંગે, પામ્યા સુખ સંયોગશુ. ૧૯
- પ્રભાત કાળે તે ભૂપાળે, કીધું કામ અનુપશુ;
સભા મધ્યે આવીને બેઠો, ભીમ સમીપે ભૂપશુ. ૨૦
- પછે સર્વ પુરવાસી તેડી, ભાખ્યો ભૂપતિ પર્મશુ;
તમે સર્વ મુજ સાથે આવો, જ્યાં છે કૃષ્ણ ને ધર્મશુ. ૨૧
- સ્ત્રીજનને સંગાથે તેડો, સેવકને સુત સાથશુ;
નગર લોક સર્વેકો આલો, જ્યાં છે વૈકુંઠનાથશુ. ૨૨
- અયુત સ્થંભ સહિત અમારો, શૈભિત રથ છે જોહશુ;
પશ્ચિમ દિશ પ્રસ્થાને મૂકો, ગગન કરવાં તેહશુ. ૨૩

- ધન-ગર્જિત મુજ ધૈર નગારાં, મજ ઉપર વજડાવોજ;
 સંપૂર્ણ સોનેરી રણતુર, સાઠ સઠળા બોલાવોજ. ૨૪
 અનેક નારી સંગે સારી, પ્રભાવતી પણ અપ્પવોજ;
 દ્રૌપદી રૂકિમણીને જોવા, હસ્તિનાપુર પધરાવોજ. ૨૫
 ત્યાં ગમન ભાગીરથી ગંગા, પૂર્વ પુણ્યે હોય સ્નાનજ;
 સર્વ તણો સમાગમ જોતાં, ખીચુ હરિ દર્શનજ. ૨૬
 ભદ્રાવતીમાં સુદેવ નામે, વણિક વડો વેપારીજ;
 તેને તેડ્યો યૌવનાશ્ર વૃષ, ખોલ્યો વાણી વિચારીજ. ૨૭
 વણિક અમારા નમ્ર વિષે, હેતું મેટો શ્રીમાનજ;
 ખીજા જન ધનવાન ધણાપણ, તું તેમાં પ્રમાનજ. ૨૮
 તે સર્વને સાથે તેડી, હસ્તિનાપુર(માં) આવેજ;
 જૈમિનિ કે' સાંભળ જનમેજય, ભૂપતિ ખોલ્યો ભાવેજ. ૨૯
 ભૂપતિએ ભાખ્યું તે કીયું, સઘ સુવેગે કામજ;
 મંદિર જઈ માતાને પૂછે, વણિક કરી પ્રણામજ. ૩૦
 સુગ્રુ માતાજ મુજને તેડે વૃષ, હસ્તિનાપુર જતાંજ;
 માતાજ સુત વાત સુણીને, રીસે લોચન રાતાંજ. ૩૧
 માતા કે' સાંભળે આતા, નવ જાતું નિરધારજ;
 હું જાતાં નવ કરવો તે, ધનનો ખર્ચ લગારજ. ૩૨
 પુત્ર કહે ત્યાં તીર્થ ગંગા, સંત સમાગમ સારજ;
 પોતે શ્રી ભગવાન વસે ત્યાં, પાતિકનો હરનારજ. ૩૩
 રામ યુધિષ્ઠિર યજ વિષે ત્યાં, મહા મુનિવર હર્ષજ;
 ઉડ જનેતા જન વિષે ત્યાં, નારાયણને નિર્ભજ. ૩૪
 વૃક્ષ કહે હો દુષ્ટ દિકરાં એ શુ' ખોલ્યો પાપીજ;
 તારી તેડી હું નહિ આવું, હસ્તિનાપુર કંદાપિજ. ૩૫
 મારો સ્વામી ધર્મ ન કરતો, તાત ન કરતો મારોજ;
 હવે યજ હું વૃક્ષ કરપા, ધર્મ કર્ય હવે તારોજાં ૩૬
 જૈમિનિ કે' સાંભળ જનમેજય, સાંભળી એમ સુદેવજ;
 રાજ પ્રત્યે આવી ખોલ્યો, હારયજુકરેવા એવજ. ૩૭
 અરે દેવ! મુજ સાથે નાવે, મારી માતા સ્વામજ;
 યજ નિર્ભયા નવ આવે, નવ, તજવું ભાવે ધામજ. ૩૮

- તેનું વચન સુણીને ભૂપે, વૃક્ષા તર્ત અણુવીજી;
 સૈન્યા સદિત તે ભૂપે તેને, હિતની વાત જગ્યાવીજી. ૩૯
- સકળ લોક તો ત્યાં જાય છે, જ્યાં, છે શ્રી હરિ (નૃપ) ધર્મજી;
 મુજ સાથે તમો આવો માતા, પુણ્ય કરવા ધર્મજી. ૪૦
- સારંગપાણિ રૂક્મિણી રાણી, વહુ વર સાથે ભાતીજી;
 ણીજી નારી પાવન કારી, ધર્મ યજ્ઞમાં આતીજી. ૪૧
- અંત તણું શુભ દર્શન કરતાં, પાતિક દૂર પળાયજી;
 એમ સુણીને વૃક્ષા ખોલી, સાંભળ સાચુ રાયજી. ૪૨
- રામજી હું ત્યાં નહિ આવું, (મારા) ધનનો નાશ પમાડેજી;
 વહુવર મારી મહા ધૂતારી, ધર સૂતને વણુસાડેજી. ૪૩
- પરિપક્વ ગોધુમ પડ્યા છે, ખેતર મધ્યે રાયજી;
 ગોવાળા-ગોધન રખવાળા, ગોરસ મારું ખાયજી ૪૪
- દાસને દાસી અતિ છે મારે, (તે) જાય મન ગંગતે કામજી;
 શ્રી હરિશુને ધર્મરાયશું, શું છે મારે કામજી? ૪૫
- તેઓ પશુ પોતાને મંદિર, સ્વાર્થ સાથે કામજી; ૧
 તથા હુંએ મારે ઘેર ખેડી, કામ કરું છું સ્વામજી. ૪૬
- તમો તમારું રાજ્ય તજીને, શાને મિથ્યા જાઓજી;
 સર્વ લોક સાથે માર્ગમાં, શાને દુઃખીઆ ધાઓજી. ૪૭
- ઠેમિનિ કહે પોહજ રંડાને, નૃપે એમ કેતાં ઝાલીજી;
 રદન કરતાં યાંધી લીધી, ડોળી મધ્યે ધાલીજી. ૪૮
- ભીમ પ્રત્યે ભૂપાળ કહે, તમો, જોજ્યો જીવની તૃપ્તજી;
 વિરમે પામી હસતા યાને, ચિત્રભ્રમ કૃત પ્રશ્નજી. ૪૯
- નાનાવિષ વાજીત્ર વજીડે, સર્વ લોક સુખ સીમજી;
 વિનય યુક્ત કરીને રાખ્યા, પંચ દિવસ ત્યાં ભીમજી. ૫૦
- સાર પછે મહા દળને મેલી, આહ્યો પ્રયક્ પૃથવીરાજી;
 માર્ગ મધ્યે રહ્યું વેગજી, ગજપુર યોજન વીરાજી. ૫૧
- યૌવનાશ્વને ભીમ કહે તમો, કહો તો આગળ ચાલુંજી;
 ધર્મરાયને જઇ તમારું, જાણુ કરું ધણુ વાલુંજી. ૫૨
- હું આહ્યા પછે તમારી સેવા, કરશે કહ્યુંકમારજી;

એમ કહીને ભીમ ગયા ત્યાં, ધર્મ રાય અવિધારછ.	૫૩
ત્યાં જઈ રાય યુધિષ્ઠિર દીઠા, બેઠા બંધવ સાથછ;	
ભીમે જઈ ભૂપાળ તણા પદ, પ્રણમ્યા જોડી હાથછ.	૫૪
લધુ બાંધવને ભેડી ભીમે, ઉચ્ચારી વાણી એમછ;	
અમો તમારા ચર્ણુ પ્રતાપે, આઠ્યા કુશળક્ષેમછ.	૫૫
યૌવનાશ્વ નિજ અશ્વ ઝહીને, આવે કરવા ભેડછ;	
કર્ણુસુને સંગ્રામ માંહી, સંતોષ્યો નૃપ નેરછ.	૫૬
પ્રભાવતી ને દ્રૌપદી મળશે, સાથે નાર અપારછ;	
સૈન્ય રાય જોઈ હર્ષ પામે, જ્નેતાં નાવે પારછ.	૫૭
મહાભારત અશ્વમેધ પર્વમાં, છટ્ટી અધ્યા' સારછ;	
એ અધ્યા'માં ભીમે જઈને, આણ્યો યજ્ઞ તોપારછ.	૫૮
એ અધ્યા'માં શ્લોક થયા છે, ચોપન ત્યાં નિરધારછ;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, સતાવન પદ સારછ.	૫૯

અધ્યાય ૭ મો. રાગ ગોડી.

જૈમિનિ કહે તમે સાંભળો, હે જનમેજય રાય !	
એમ સુણી નૃપ ધર્મને, મનમાંહે હર્ષ ન ગાય.	૧
રાય યુધિષ્ઠિર ભીમશું, એમ બોલ્યા વાણી;	
યૌવનાશ્વ નૃપ નારશું, આવતો જાણી.	૨
ભીમ તમે દ્રૌપદીને, જઈ કહો સમાચાર;	
પ્રભાવતીને અવજોકવા, તે સારે શૃંગાર.	૩
જૈમિનિ કે' તમે સાંભળો, ભીમે પંચાળી નિરખી;	
ભીમ નિહાળી આવતા, દ્રૌપદી અતિ હરખી.	૪
સન્મુખે ઉભાં ભીમને, હેત આણી રાણી;	
સ્વામી તમે આઠ્યા સુખે, એમ બોલ્યાં વાણી.	૫
અંગ નિહાળ્યું કંથનું, બહુ શસ્ત્રે છેલું;	
મુષ્ટિને મારે કરી, બહુ વઢતાં વેધું.	૬
આસન આપ્યું આણીને, ઘણો આનંદ પામી;	
નાર ફરી પૂછે કહો, કુશળા છો સ્વામી ?	૭

૧ મહાદેવ મેળી રાજ આવે, સપરિપાર સમેતછ. પ્ર. ૧

भेदवर्ण्ये वृषकेतु त्वां, सतीने मन भाव्या;	
नार कहे लाघव्या बसे, युद्ध छतीने आव्या.	८
भीम कहे सुशो सुंदरी, यौवनाश्व राज्ज आवे;	
रायनी युवतीने भजे, दण सगणुं लावे.	९
पद्मनी पंकज लोचनी, वनिता नृप क्वेरी;	
तुं पासे आवे अहां, संगे नार धखेरी.	१०
तुम्हने जेवा सुंदर, ते आवशे जे भाटे;	
तुं शोभा कर कामनी, तननी ते भाटे.	११
तेनी आगण तारी वणी, शी शोभा होय;	
गडा धन पूर्ण प्रेमदा ते, नृपतिनी सोय.	१२
पंचाणी कहे सांभजे प्रभु, अन्यथा जे जोडुं;	
धर अंतर गोविंदछ, आभूषणु मेडुं.	१३
गाधवछ मंडन करी, हुं गधश सामी;	
नैमिनि कहे जनमेजय, प्रत्ये आनंद पामी.	१४
राय युधिष्ठिरने भगी, आवे भगवान;	
नगर सडित यौवनाश्वनी, प्रत्ये देवा मान.	१५
यौवनाश्व उभो हने, वाडी वन मांडे;	
पंकज वृक्ष विकासतां, अडु दीसे त्यांहे.	१६
यौवनाश्व उभो ययो, नृप आगम जण्णी;	
कर्णकुंवरे आगण क्यो, हयने पशु आण्णी.	१७
नानाविध वाछंत्रनी, धूनी वाजे व्योम;	
सामो आवे भूपति, कं पावे छति भोम.	१८
जेवे सभे आच्यो त्यांहां, कुंतीसुत हेत;	
यौवनाश्व हीडो त्यांहां, हयने सैन्य समेत.	१९
कुंजरथी कुंतासुने, पृथिवी पद दीधुं;	
भद्रावतीना भूपने, आत्रिंंगन डीधुं.	२०
ते भूपे पशु भूपने, कीधो छे प्रशाम;	
राय युधिष्ठिर ते प्रत्ये, क्वेरी ज्योदयो आम.	२१

ભૂપ સુણો જ્યમ માહરે, ભીગાદિક બ્રાત;	
તું ત્યમ બાંધવ પાંચમો, અધુના સાક્ષાત.	૨૨
ધર્મ કહે રાજા જૂઓ, આ યાદવ રાય;	
પાંડવને પૃથ્વી વિષે, હરિએ કરી સાંચ.	૨૩
નાર તમારીને કહો, જે સત્વર થાયે;	
કુંતીને અવગ્રોહવા, અંત:પુર જાયે.	૨૪
જૈમિનિ કહે તમો સાંભળો, જનમેજય જાણુ;	
યૌવનાશ્વ પાગે પડી, હરિશું કહે વાણુ.	૨૫
ભદ્રાવતીનો ભૂપતિ, મનમાં અતિ પૂલ્કે;	
રાય યુધિષ્ઠિર દેખતાં, મધુરે સ્વર બોલ્યો.	૨૬
શ્રી હરિ હું પણ ધન્ય છું, એ રાજા ધન્ય;	
જે માટે મારે આવિયા, ભડ તણુ ભુવન.	૨૭
જેને એવા વીર છે, ધન્ય રાજા ધર્મ;	
હું જાણુ તે આવિયા, પદપામ્યો ધર્મ.	૨૮
ધન્ય ધન્ય વૃષકેતુને, હું રાખ્યો જેણે;	
તારા દર્શનને બળે, ઉગાર્યો એણે.	૨૯
નહિ તો પાર્થ મિત્રને, હું ક્યાંથી દેખું;	
વૈષ્ણવમણિ વૃષકેતુને, ઉપકારી વિષેખું.	૩૦
જેણે દેખાડ્યો મુને, મહા પાતકહારી;	
જૈમિનિ કહે યૌવનાશ્વજ, ઈતિ વાત ઉચ્ચારી.	૩૧
મંદિર મધ્યે પ્રભાવતી, કૃષ્ણાને બેઠી;	
કુંતીને પાગે પડી, હાથે ઉડી બેઠી.	૩૨
યૌવનાશ્વ બોલ્યો અચ્યુતશું, વીરને મન;	
નમસ્કાર નૃપને કરી, બોલ્યો અર્જુન.	૩૩
પૃથ્વી આ પાવન થઇ, આજ રાજા પધારે;	
યુધિષ્ઠિર જ્યમ પૂજ્ય છે, તેમ તમો અમારે.	૩૪
યૌવનાશ્વ તમો હરિ-ભક્ત છે, ભાવે કરી આવ્યા;	
જેવા રાજા ધર્મ છે, તેવા મન બાવ્યા.	૩૫
જૈમિનિ કહે એવે સમે, નમી સારંગપણિ;	
વીર સુવેગ વદે પછે, નૃપતિશું વાણી.	૩૬

हे कुंतीसुता सांभलो, अनिशे शुं कदिये;	
कर्णकुंवर मदिमा तलो, कंघ पार न ददिये.	३७
जे वीर वृषकेतुओ, हित अद्भूत कीधुं;	
जे माटे अमने तमो, हरि दर्शन दीधुं.	३८
हरि निना देश शरीरने, धन धान्य समान;	
त्यांदां मनुओ रहेंयुं नहि, सदा ते समशान.	३९
श्री कृष्णु सारं तारं, पद-पंकज जेह;	
धर्म न भूके तेहने, हय भूओ ओह.	४०
नैमिनि जनमेजय प्रत्ये, कहे अति उत्कर्ष;	
वणता तेहनी वाणीओ, हरि पाभ्या हयं.	४१
त्यार पत्नी हरिशुं सहु, नगरीमां पेडा;	
राय युधिष्ठिरने कहे, ओक आसन जेडा.	४२
कृष्णु कहे जे बैत्री, पुर्णिभाशी पेहेली;	
धर्मराय ते तो तमे, हवे पाछग मैत्री.	४३
यज्ञ काग थयो वेगजो, अगियारमे भासे;	
बैत्रीपुनेम आवशे, त्यारे कतु थारो.	४४
ते माटे हुं गडिधुं, यौवनाश्व समेत;	
कनकपुरी प्रत्ये इरी, अति उपन्युं हेत.	४५
यत्ने हयने राणजे, शुं कहीओ तमने;	
आभंत्रणु उतावणुं, मोकदण्णे अमने.	४६
तारा यज्ञ निषे मथा, सर्वे अमो आवुं;	
ओयो डोघ उपाय तो, तमो करयो हावुं.	४७
नैमिनि कहे कृष्णुनी, सुणी ओवी वाणी;	
धर्म आपी आगन्या, हरिनुं मन जण्णी.	४८
कृष्णु पधार्या द्वारकां, नगरी सविदास;	
राय युधिष्ठिरनी कने, नित्य रहेता व्यास.	४९
राज राणे अश्वने, वरणावी वेध;	
मंडपनी रथना करे, करवा हयभेध.	५०
राय युधिष्ठिर व्यासने, पूछे छे प्रकाश;	
• मरुत राजनी इथा, कहीओ मुजने व्यास.	५१

વ્યાસ કહે તમે સાંભળો, હે નૃપતિ! મહાભાગ;	
મરત રાગ્નએ કર્યો, મહા મોટો યાગ.	૫૨
પેહલાં ભૂપે બૃહસ્પતિનું, કીધું વળી વરણ;	
આચાર્ય ગુરને કરી, માંડિયું મખ કરણ.	૫૩
છંદ્રે ધર્ષા આદરી, વાળિયા ગુર દેવ;	
એમ તમેને નવ ઘટે, ગુરને ન શોભે એવ.	૫૪
ત્યાર પછે મરતે સ્તવ્યા, મુનિ નારદ દેવ;	
પ્રાર્થના મુનિની કરી, કરવાને મખ એવ.	૫૫
મરતને જૈમિનિ નારદે, મધવાને યજ;	
વીણાવાણિએ કરાગ્યો, ઉત્તમ ત્યાંહાં યજ.	૫૬
યાગ કરાવી નારદે, દીધાં ત્યાં વરદાન;	
ભૂપતિએ મુનિનાં કર્યો, બહુ સારાં સન્માન.	૫૭
નારદ પૂજ્યા પ્રેગશું, નિજ દારજ સધાર્યા;	
યાગ કરી મહાભાગનો, અંતરીક્ષ પધાર્યા.	૫૮
જૈમિનિ કહે તમે સાંભળો!, જનમે જય પર્મ;	
રાય યુધિષ્ઠિરે વ્યાસને, પછે પૂછ્યા ધર્મ.	૫૯
ભૂપતિએ પૂછ્યા તદા, મુનિવરને બહુ મર્મ;	
વ્યાસજીએ માંડી કહ્યા, નૃપતિ આગળ ધર્મ.	૬૦
ઇતિ ભારત અશ્વમેધમાં, સાતમે અધ્યાય;	
જેની મધ્યે મરતના, મખ તણો મહિમાય.	૬૧
શ્લોક થયા અધ્યા' વિષે, આળીશ સંબંધ;	
રતન કહે યતને કર્યો, પદ સાઠગ પ્રબંધ.	૬૨

અધ્યાય ૮ મો રાગ ધનાશ્રી.

જૈમિનિ કહે જનમેજય રાય, સાંભળ મહાભારત મહિમાય;	
વ્યાસજીએ ભાખ્યા શ્રીમુખે, ધર્મ સુણ્યા ભૂપતિએ સુખે. ૧	
નાના ધર્મ સ્તુતિ સાંભળી, રાય યુધિષ્ઠિર પૂછે વળી;	
બીજા ધર્મ કહે મુનિ મને, જે છે હિતકારી લોકને. ૨	
સર્વ લોકનું સાધન થાય, એવા ધર્મ કહો ઋષિરાય;	

૧ એ તમેને ના ઘટે, ગુર નેટમાં મન એવ. પ્ર. ૧

- ભવનો ભય જે મનમાં ધરે, શુ સાધન કરવું તે નરે. ૩
- ઈહ લોકે ક્યમ કીર્તિ હોય, પરલોકે સુખ પામે સોય;
નૃપની વાણી આણી હુદે, વળતા વ્યાસ વિચક્ષણ વદે. ૪
- જે કો બ્રાહ્મણ હોય સમર્થ, ધર્મશાસ્ત્રનો જાણે અર્થ;
નાનાવિધિ કરતો શુભ કર્મ, મહિમા મોટો સ્વર્ગે શર્મ. ૫
- પરમાનંદ શ્રવણે ધરે, જન્મ લગી પરધન નવ હરે;
પરનારીને ઇચ્છે નહીં, તે બ્રાહ્મણ સુખ પામે સહી. ૬
- ક્ષત્રિય જાણે સધળા ધર્મ, પદાતા યુદ્ધપરાયણ પર્મ;
આત્મજ્ઞાન સદા આચરે, સંગ્રામે સામે થઇ મરે. ૭
- ઈહ લોકે અતિ કીર્તિ હોય, પરલોકે સુખ પામે સોય;
હવે વૈશ્યનું લક્ષણ કહું, વ્યાપારે ધન પામે ખલુ. ૮
- સદાકાળ સાચુ ઉચ્ચરે, અતિથને અતિ આદર કરે;
સુરભાની અતિ સ્તુતિ આચરે, સકળ જીવને હિતારથ કરે. ૯
- આ લોકે પામે કીરતી, અંતે હરિ સેવે સદ્ગતિ;
શૂદ્ર સદા ક્રિબ્ધને સેવતા, બ્રાહ્મણને જાણે દેવતા. ૧૦
- યજ્ઞ વિસ્તારે પૃથ્વીમાંય, હરિ સેવાએ સદ્ગતિ થાય;
હવે નારના ભાષુ ધર્મ, સાંભળ રાય યુધિષ્ઠિર પર્મ. ૧૧
- જે કો વનિતા રવિવવા થાય, તોયે કાગાસકિત ન જાય;
ભોગાસકિત શરીરે પુષ્ટ, વાદકરે મનમાં મહાદુષ્ટ. ૧૨
- નરને નિરખી હરખે ધણું, એ લક્ષણુ દુષ્ટા સ્ત્રી તણું;
ધને મદ માતી પાપણી, જાણે પાંખ સહિત સાપણી. ૧૩
- તે નરને પાડે તે ઘડી, પતિને પાડે પોતે પડી;
જે શઠ તેને ઇચ્છે સહી, એક ક્ષણુ તે જીવે નહીં. ૧૪
- શરીર વેચે મોહિત માંડ, અંતે નરક પડે તે રાંડ;
જે નારી નિત્યે કારજ કરે, ધરનાં કામ ઘણાં આચરે. ૧૫
- સામુ સસરાને સેવતી, દિયર જેઠ મર્યાદા અતિ;
કર્મ ન ખાંધે તે જ્યાં લગી, સુણુ કહું લક્ષણુ ત્યાં લગી. ૧૬
- જે જીવતીની જીવ્યા શ્યામ, સદા શ્યામજો તાણુ ઠામ;

- क्षात्र करी नीचुं मुण धरे, आंगणिये अवनिणोतरै. १७
 लक्ष्मणु ओड विरक्षायु नार, पति परिवार तएणी छितकार;
 निरु कुं मुण पामे ओड, अंते सद्गति पामे तेड. १८
 पिता तणे घेर रहेंतुं सडी, परमंदिर परवरतुं नडी;
 नार न राणे लूणा केश, घोयां अंगर सुंदर वेश. १९
 पवित्र परिधाने ने नमे, आयासी उत्तमता भमे;
 पिता तणे वा पतिने घेर, नारे रहेंतुं उत्तम गेर. २०
 सदाकाण स्त्री परवश होय, पौताने वश होय न डोय;
 आणपणे तो राणे पिता, यौवनमां स्वामी रक्षिता. २१
 वृद्धपणे सुत राणे सडी, पौताने वश कंधे नडी;
 पौतानो मत पाणे डोय, नारी ते छितकारी न होय. २२
 कष्ट करीने काया हमे, अपचारसी ओड वारज नमे;
 आक्षोके सती राणी होय, परक्षोके सुण पामे सोय. २३
 तीर्थ व्रत नशने नडि प्रिया, कदापि नव साधे शुभ क्रिया;
 पाणे शीण पतिव्रत-धर्म, ते नारी पामे पड परम. २४
 न्यारे नारी शीणज तने, धरुा होप स्त्रीने उपज;
 स्त्रीनुं भूतक पृथ्वी पडचुं, तोणे धीरनुं नडि ते मड. २५
 शिता विणे सूताडी हवी, तोणे नारी नव वीरवी;
 वारंवार हसे ने नार, आणकने युग्मे णडु वार. २६
 पुत्रप देणी विहवण थाय, नरनी आगण आवे जय;
 उत्तम स्वरे आवाणे गान, नर देणी अंगवाणे डान. २७
 कटि केइं कंडुवन करे, मिथ्या क्षात्र करी संसरै;
 शीर—अंगर अग्रधुं ओढती, नरसागां क्षोभन नेउती. २८
 ओवी नार नव विष्णुलीये, नाम अंधकि ते जणुलीये;
 मिथ्या पर मंदिर परवरे, मिथ्या पुत्रपनुं दर्शन करे. २९
 हूतीने ननुनीवन गणे, गुंज सकण ते आगण भणे;
 हूती निरभी दरभे तथा, नाव विक्षोपी ^१मार्गी यथा. ३०
 भाणणुने नापिकनी नार, कंदोयणु धांयणु निर्धार;

- તંબોલણુ સૈરંધ્રિ સંહી, તથા સાતમ્ની દાસી કહી. ૩૧
- વળી સૂતિકા વિધવા હોય, પાણીની ભરનારી સોય;
એથી જે કહાવે અંગના, તેની જે ઈચ્છે સંગના. ૩૨
- એટલી જેને મળતી હોય, પરેશાનની રાણી સોય;
રાય યુધિષ્ઠિર સાંભળ સહી, વનિતાનો વિશ્વાસજ નહીં. ૩૩
- પ્રજા પાળજો ધર્મ સમાન, તુજને થાશે ઈતિ કૃત્યાણુ;
પ્રજા જવારાં થાશે નટ, તમે તવારાં પામશે કષ્ટ. ૩૪
- દેશી ને આડીમર ધૂત, નાસ્તિક ને રમનારો દૂત;
એવા નર તૃપ નિકટે રહે, તદા પ્રજા સુખ ક્યાંથી લહે. ૩૫
- જે નર સુકૃત નવ આચરે, જેની સર્વે નિંદા કરે;
દેવકી—સુત જે હરિ દેવેશ, તેને જે નર ન ભજે લેશ. ૩૬
- હરિને તે નર અળખામણો, સંગ ન કરીજો તે નર તણો;
માધવ મુક્તિ-દાતા એહ, તેને આરાધે નર જેહ. ૩૭
- યદપિ તે ચાંડાળ સમાન, હરિને તે વલ્લભ રાજન;
હતિ મહાભારત અશ્વમેધ મોઝાર, અષ્ટમ અધ્યાય સાંત્યો સાર. ૩૮
- રત્ન કહે યત્ને કરી કર્યો, એકત્રીશ શ્લોકે વિસ્તર્યો;
૨બ્રાહ્મણુ વૈશ્ય ક્ષત્રી (શૂદ્ર)નાં કર્મ, સ્ત્રી તણા જે ભાખ્યા ધર્મ. ૩૯
- ૨પદ શાસ્ત્ર જોઈ વર્ણન કરે, શાસ્ત્ર પ્રમાણે એ યોચરું;

અધ્યાય ૯ મો રાગ ધનાઝી.

યુધિષ્ઠિર પૂછે કહ્યો ઝંડિરાયજી, કોણુ ઉપાયે ધન સ્થિર થાયજી;
કેમ કરી રહે લક્ષ્મી ધરમાંયજી, કેમ કરી આવે હરિ મન માંયજી. ૧

દાળ.

- ગનમાં માધવ ક્યમ વસે, મુને કહ્યો વેદવ્યાસ;
વ્યાસ કહે સુણુ યુધિષ્ઠિર, લક્ષ્મી સમાગમ નાશ. ૨
- સ્વયંકુળ આચાર પાળે, સહિત લજ્જા સોય;
સહુ જીવને શુભ વાંચ્છતો, લક્ષ્મી સમાગમ હોય. ૩
- જે પુરુષને માતા પિતા, ને જેષ્ઠ ભ્રાત સમાન;
પરિવારની પ્રતિપાલના, સ્થિર સંપદાને સ્થાન. ૪

૨. આ બે લીટી પ્ર. ૨ માં નથી.

- पुत्रप वश नहि कामने, पतिव्रता पत्नी यत्र;
 उपकार गज्जु ने नर, स्थिर रहै लक्ष्मी तत्र. ४
- साक्ष गूडी न पूरै, कृत श्राद्ध विधिओ पूर्युं;
 शुभ कर्म करै श्रद्धाओ करी, संपदा पामे पूर्युं. ६
- दान आपे भधुर भाग्ये, शरीर होये संश्राम;
 परनार प्रार्थना करे, तोय गज्जु जनुनी काम. ७
- गह्नु वाटिकावन वायतो, समरावतो सुर-गेह;
 कृप वापी करावे, संपदापामे तेह. ८
- प्रासाद सुंदर सरोवरने, अल्लपुरीनां दान;
 नव वर्षनी कन्य वरै, लक्ष्मी वसे ते स्थान. ९
- सर्व तीर्थ जतो यात्रा, वणी दान-दाता होय;
 सदा पीडितो पापथी, संपदा पामे सोय. १०
- ओवां लक्ष्मणु नेहमां, त्यां संपदा स्थिर थाय;
 हवे कहुछे ने विधि, लक्ष्मी नासवानो उपाय. ११
- दुष्टमाने रमा भूके, याडियाने नो'य;
 अगियार वर्ष गयां पञ्जी, कन्यका वृषलि होय. १२
- तेने वरै वृषलि-पति, तेने लक्ष्मी नाश;
 घूत करताने वणी, लक्ष्मी ना'वे पास. १३
- आहो राज्ज युधिष्ठिर ते, तुने वा'लुं इत;
 तुं रभ्यो वार्यो थको, साथ दुर्योधन गहाधूत. १४
- में त्यार पहेको प्रभाण्यो, निरधार कौरव नाश;
 घूत तेर प्रकारनां त्यां, लक्ष्मी ना'वे पास. १५
- ने सदा परबो जन करे, तेने लक्ष्मी नो'य;
 करे महिरापान भृगया, अकित-क्षोयन सोय. १६
- साधुनी निंदा करे, गृह कोट भंजक नेह;
 तथा तरकर कन्यनादिक, धातु हरता तेह. १७
- धृतादिक रस तण्णा हरता, धान्य हरता नेह;
 पारकुं पुस्तक हरे, लक्ष्मी न पामे ओह. १८
- राजे कुर्यो तण्णु काट प्रणने, भूण पुष्पक हार;

सकल वस्तु योरे तेने, लक्ष्मी तन्ने निर्धार.	१९
अभावास्या तथा व्यतिपात वैधृत योग;	
संक्रांत ने संवत्सरींये, करे मैथुन भोग.	२०
ओटवांने लक्ष्मी त्यन्ने, तेभां नही संदेद;	
ओ धर्म में तुजने कृष्णा, वणी कहुं सांभल जेड.	२१
श्रीकृष्णने तेडाव्य आंहां, जे यरा पूरणु थाय;	
विना श्रीभगवान तारा, दिवस पणु नहि न्यव.	२२
कहे नैमिनि सांभलो वृष, कहुं गणु भडिभाय;	
व्यासनी वालुी सुष्णीने, भीम तेडया राय.	२३
हे भीम! न्ज्यो द्वारकांभां, कृष्णु पासे सय;	
पुत्र पौत्र समेत हरिने, तेडी लावो अघ.	२४
यशोदाने देवकी, इकिमणुी राणुी साथ;	
ओ सर्वको ने साथ गजपुर, पधारे यदुनाथ.	२५
वयन धति सुष्णी वृपतिनुं, निसर्था भीम प्रभाणु;	
प्रणाम सर्वेने करी, धर्मनी धंछा न्जणु.	२६
परमेशनी पाणी पूरी, द्वारकां आन्या भीम;	
जे समे बूधर भुवन मध्ये, पधार्या सुभसीम.	२७
ते समे श्रीकृष्णुण, करता हता भोजन;	
पोता तणु परिवार साथे, विराजे राजन.	२८
प्रीसतां पोते देवकीण, गहा मनोहर पाक;	
कनक—थाण कुओलां, योसेठ मध्ये शाक.	२९
पात्र मध्ये शोभती, शशिमिभ्य सरणी भीर;	
शर्करा संयुक्त साथे, आरोगे यदु-वीर.	३०
दूर उज्वल अनुपम ते, न्जणे पोयणु-पान;	
काय सरणा शोभता, भग आरोगे भगवान,	३१
जमे यदु-पति स्त्री सहित, त्यां शाक नाना भात;	
लीभ्यु-रस आदु अनुपम, भूण षणु णहु न्त.	३२
भगवानना भोजन विषे, शाकना कोटि प्रकार;	
द्राक्षने शीसभीषण, सहकार करमद सार.	३३

મરી પિપ્પલિમૂળ આદુ, એલચી સહ કપૂર;	
વડી ઉકાળી અનુપમ ત્યાં, જમ્મે યદુપતિ શર.	૩૪
કઢી કીધી કુસુમની, બહુ જાતના સંભાર;	
કઢી નાના ભાત કીધી, પાકના કરનાર.	૩૫
નહીં ખાંડા કર્યા માંડા, ચંદ્રગિમ્બ સમાન;	
શર્કરા સાથે કઢયાં, પય પીએ અમૃતપાન.	૩૬
કનકવર્ણી કચોલાંમાં, કનકવર્ણુ આજ્ય;	
ધિમળ વાસ્તુ કપૂરે, શ્વેતતા કિંધી તાજ્ય.	૩૭
ગોધુમ કેરાં પિષ્ટમજ્જન, કરે વાને જ્ઞેય;	
મજે રાગે રાગ માટે, ન દિસે ધૃત સોય.	૩૮
સુંવાળી બલી ખાજલાં ને, પૂરી જલેખી સાર;	
વળી પરમપૂડા અનોપમ, દુગ્ધના પાક પ્રકાર.	૩૯
વિપહારી મેરા પાસ મૂક્યા, માલતીનો સુગંધ;	
મરમરા પાપડ માપાત્રને, કુખાંડ જળનો ^૧ બંધ.	૪૦
નવ ભાત કેરાં વડાં કીધાં, તે આરોગે અવિનાશ;	
હીંગ જીરક મરી આદે, કરી ઉત્તમ વાસ.	૪૧
જીર લવણયુતે તળ્યાં, તેલે કર્યા કુમકુમકાંત;	
સ્નેહ હીણાં છિદ્ર દીસે, માપાત્ર કીધાં ભાત.	૪૨
દધી દુગ્ધે આથ્યાં કેટલાં, આંબલી આથ્યાં કોપ;	
આંબરસ આથ્યાં વળી, દ્રાક્ષ-રસે સંયુત ^૨ સોય.	૪૩
કઢીએ આથ્યાં કેટલાં, રાયતાં કોટિક કીધ;	
સરશિયે તે મગમગે, બહુ રસ તણા પટ દીધ.	૪૪
વેડમી નવ ભાતની, પેર પેરનાં પકવાન;	
વળી કળી કીધી અનુપમ, જમવા સ્વયં ભગવાન.	૪૫
વળી તળી આરોળી અને, સાંતળી ધૃત ખારેક;	
બહુ કોપરાંની કચુંબર, વાસી લવંગ વિશેષ.	૪૬
ધૃત દુગ્ધ સાકરે સાંતળ્યા, મેવા મનોહર ભાત;	
આલેપ ઉત્તમ ખીચડી, મેવા શીખંડ સુંદર જાત.	૪૭

એરંડ ડળ અમૃત બર્ચાને, મોદક બહુ ભાત;	
ચમત્કાર ચારોળી તણાને, સાકરે શીતળ ધાત.	૪૮
દુગ્ધને અન્યે કર્યા, વળી નારિકેલે કીધ;	
ગળ્યા ગુંદર-મોદકને, બદામે કરી સિદ્ધ.	૪૯
તીવ્રસાંકળોના કર્થ, મોદક ચણા કેરા સાર;	
ધ્યાદિક બહુ ભાતના, મોદક જમે જુગદાધાર.	૫૦
પકવાન સારાં સમાયાં, શોભાયમાન અપાર;	
રસોષ્ટ રૂડે પ્રકારે, નિપજે છે નિરધાર.	૫૧
મૃગ-માંસ શુકર સસાનું, ચીતરા કેરૂં માંસ;	
મેપ લાવાં માંસ તેતર, તણું માંસ સુવાસ.	૫૨
નાના વિધિ યુક્તે કરી, તે જમે દેવકી-તન;	
સ્વાદ સુંદર રતાળુ, પીડી પચાવ્યાં અન્ન.	૫૩
નારીંગ ચિંચણી કંદ કાઠિ, ત્રોસલાં ફળ સાર;	
દીકુર લીંચુ બિલ્વિકા, પંડોલફળ નિરધાર.	૫૪
વાંશેટવલકલ કાયફળને, કરૈલાં ધૂત પાક;	
દ્રાક્ષ કરી બોરને, આંબલી આથ્યાં શાક.	૫૫
કુળફળ પિપેરને, નીલામરી સક્ષાર;	
શ્વેત સરસવ તૈલ્ય માંહે, રાઘતાં કીધાં સાર.	૫૬
તણુ વર્ષ લગી ત્યાંહાં, ઘટ મધ્ય આથ્યાં જોહ;	
ધણ્યાં એવાં અથાણ્યાં હરિ, આરોગે વળી તેહ.	૫૭
વિચ વિચ વદતાં દેવકી, કંઈ ક્ષીણએ મહારાજ;	
સમીપે છે રૂકિમણી, લક્ષમણા ભોચન લાજ.	૫૮
સત્યભામા તથા, જાંબુવતી દોળે વાય;	
ચરણે તૂપુર નાદ કરતાં, કીંકણી રણુજીવુ ધામ.	૫૯
જડિત્ર બાબુ બંધ ઝળકે, હુદે ચરકે હાર;	
વક્ર દંટે કૃષ્ણને, હસી હસી નિરખે નાર.	૬૦
કયા કૌતક કહી હરિને, હસાવે સહુ નાર;	
પારિજાતક પુષ્પ મહી, કહે સત્યભામા સાર.	૬૧
હરિ તમે શીખ્યા હવે, અશન ઉત્તમ પેર;	

तक आटे अन्न जमता, गोप करे धेर.	६२
पूर्वे सुरभी यारता, स्तनपान करता देव;	
स्तनधायता नीया नभी, शुं जमी नल्लो अेव.	६३
जता जमुना नीर तीरे, ध्राउता वन वन;	
अम विसयी ने यारता, गोपाण कइं अन्न.	६४
हवे मानुष्य धर्म पाग्मा, विराम्मा अम धेर;	
युधिष्ठिर संगे करी, हरि सर्व शीष्या पेर.	६५
नुओनी इकिमणी ढाजे, यमर यारे पास;	
अेहने संगे करी, मुने थारी कर्म विनाश.	६६
तुने पठराणी गणे, सर्वथी सुंदर इप;	
कर्म इण भोगतुं आपणु, ते नूअे त्रिभुवन रूप.	६७
कृष्ण आगण ननुं आतुं, निवारवा अवतार;	
वेद वाणी सांभणी, मन कृष्णमां निरधार.	६८
ते माटे मडिमा कृष्णुनो, हुं सदा साधुं सेव;	
(हवे) सत्यभामा तणुं वयन, सुणीने वदे देवकी अेव.	६९
हे वधू! तुं लाजे नही, अेवी कहेतां वात;	
हुं मात धुं माधव तणी, वसुदेवण तो तात.	७०
अमे अेहनां कर्म करतां, कवणु गणुना तुज;	
पूर्वे अे अपिल धश्वर, उदर आओ मुज.	७१
तुं शे न लाजे सुंदरी, मन आणुती अभिमान;	
मम उदर आओ अेहने, हुं यध युद्धिवान.	७२
भुहावीर आ वसुदेवण, कथुं जेध काग;	
अकणगति अविनाशणने, जोकुण संताउओ श्याम.	७३
माटे माता, पिता वनिता, न पामे सुअ कोय;	
आप आपणे कर्म करी, सर्वने सुअ दुःअ होय.	७४
अेम सुणी ओल्यां सत्यभामा, सुणो सासु वाणु;	
तमे सुंदरे वयन ओल्यां, ते सुण्यां सारंगपाणु.	७५
तमारा अे पुत्रमां मुने, पडे विरभय क्षिप्र;	
तो अेहने कथम वदे, वेद वाणी विप्र.	७६

કર્મ-નાશન દેવ મોટો, નંદાનંદ ધૃણ દાન;	
તેહ પૂર્વ હૃદે ધર્યો, નથ નિહાળ્યા ભગવાન.	૭૭
હું અહરનિશ મનમાં ધરૂંને, કહું અવસોકન;	
એ પારકો શ્રમ ન બાણે, ગોપાળ વસતો વન.	૭૮
મનુષ્ય તે પોતા તણે ઘેર, કરે સેવા શ્રમ;	
કર્મ વશ અનેક તેહનાં, ન છેદે હરિ ક્યમ.	૭૯
સુંદરીનું વચન સુણી, હરિ ફરી બોલ્યા સાર;	
એટલે આઠ્યા ત્યાંહાં વળી, વૃકોદર નિર્ધાર.	૮૦
ભીમ દીઠા આવતા, ભગવાનજીએ જ્યાર;	
વૃકોદરનાં વચન કૌતક, કાજ કીધ વિચાર.	૮૧
ભીમ સામી એક દાસી, મોઠ્ઠી અવિનાશ;	
ભીમને દાસી કહે તમે, ન જાવું હરિ પાસ.	૮૨
ધતિ શ્રી મહાભારતે અશ્વમેધ પર્વ મોઝાર;	
ભીમસેન સમાગમે, નવમો અધ્યા' સાર.	૮૩
શ્લોક જે અધ્યા' વિષે, છે શીતેર ઉપર ચાર;	
રત્ન કહે યત્ને કર્યો, પદ પરમ એંશી સાર.	૮૪

અધ્યાય ૧૦ મો. રાગ જોડી.

જૈમિનિ કહે સાંભળ રાય, મહાભારતનો મહિમાય;	
હરિ-મંદિર ભીમ પધાર્યા, પ્રવેશતા દાસીએ વાર્યા.	૧
ગણી આત્માનું અભિમાન, પછે ભીમ બોલ્યા બળવાન;	
કહે વિઠ્ઠલ સામે વાદ, કરી મેધ સમે મહાનાદ.	૨
ખાંડુસુત કહે મધ્યાન, મુને મૂકી જમે ભગવાન;	
જનુની દેવકી મૃત્યુ પામ્યાં, અથવા મુઝ્યાં સત્યભામ.	૩
ન મજે શું મોઘું અજ, દ્વારકાં ચરશ્યો નથી ધન;	
કો બાળક રાક્ષસે ખાંધો, કે પ્રેમે પ્રિયા શું બાંધ્યો.	૪
દ્વાધ સુંદરી સાથ જમે છે, મુજને શા માટે દમે છે;	
એવે કૃષ્ણે કૌતુક કીધું, ગળમાણું ઘટ સ્વરે પીધું.	૫
પટુ પાપડની ધૂનિ વાજે, ભીમને મન મહા દુઃખ લાગે;	
પય પીતાં સાકર છાંટી, ઘટ તુલ્ય વજડે ઘાંટી.	૬
હરિ-કંઠ અનુપમ ગરજે, ત્યારે વીર વૃકોદર તરજે;	

- ત્યારે ભીમ કરે મુખા હારથ, વળતા હરિશું સવિલાસ. ૭
- કહાં વાત વિસારી વક્ર, તમો પૂર્વે પીતા તક્ર;
- તમો ગોપની સાથે વહીને, હમણાં પય પીતા કઢીને. ૮
- દેવકીસુતઃ કાં નવ જાણો, જોણીએ કંઠ કાધો કાણો;
- તેનો વધ કરવા વેદ, અથવા (ક) નાસિકા છેદ. ૯
- હળ મૂશળે કંઠજ કાધો, અથવા અંચુટો દીધો;
- સુણી એમ ન ખોલ્યા શ્યામ, પછે ભીમ કહે છે આમ. ૧૦
- શું ન ખોલ્યા વડુ ગળે વળગ્યું? ગદા મારી કહેતો કહું અળગું!
- ધિકાર વિચાર અમારો, હરિ મોટો કંઠ તમારો. ૧૧
- સાત સાગર સુધી માય, માંહે પર્વત ત્યાલ્યા જ્યાં
- તે કંઠ વિષે અડયાની, ત્યાં ગણના કોણ વડાની? ૧૨
- એની દૃષ્ટિ તે દુષ્ટ દાતા, રખે કૃષ્ણ કુડુંબને ખાતા;
- હું પૂરથી આવ્યો ધાતો, રખે કૃષ્ણ તું મુજને ખાતો. ૧૩
- હું ખાધો થકો અરે આતા, નહિ થાઈ તુને સુખદાતા;
- હું ઉદર આધો નહિ પેસું, તારા શીરમાં જાયો એસું! ૧૪
- તારા શીરમાં પેશી હુંય, નહિ જોઈ ચરાચર અધુંય;
- હરિ ખાધા પુઠળ મુજને, સૌ દોષજ દોષે તુજને. ૧૫
- કહેશે આવ્યો આશા ખાંધ્યો, જૂઓ પાંડવ કૃષ્ણે ખાધો;
- આંહાં આવ્યો એકલો ભીમ, મોકલ્યો ધર્મે સુખસીમ. ૧૬
- હવે ભીમ વિના મહાચિંતા, દુઃખ ધરશે માતા કુંતા;
- તે માટે કુંતા સાથ, મુને તું પણ ખાજે નાથ. ૧૭
- હું તો ધર્મરાયનો રાખ્યો, તે માધવે મારી નાખ્યો;
- સુભદ્રાને જઈ કહેશે, તુને રાક્ષસ માણસ લહેશે! ૧૮
- તુજ ભગિની કોને કેશે, સુતની દુઃખણી દુઃખ સેશે;
- તુંતો સંહરે સહુને આપ, તુને નવ લાગે કાંઈ પાપ! ૧૯
- હું સહુને સરજે પાળે, રખે ભીમને સરજે વાળે;
- મુને યદ્યપિ સરજ્યો શ્વામી, તોય દાસ તમારો નામી. ૨૦
- કહે જૈમિનિઃ સંબ્રજ રાય, મહાભારતનો મહિમાય;
- એમ ભીમે વાયક બાખ્યું, મન મોહનજીએ રાખ્યું. ૨૧

- हरि देवदानो सुत श्याम, पछे भीम प्रत्ये कहे आभ; २२
 हरी बूधर पूछे आन्या, कहे भीमसेन सुभे आव्या.
 हुं साथे तमो मन रीजे, आवो आपणु भोजन कीजे;
 कहे भीम सुखो भगवान, मुने दीधुं तमो मडा मान. २३
 तमो तूत थया हरि पे'ला, पछे मुजने तेडा वे'ला!
 तमो यदुपति धाया न्यारे, अति तूत थयो हुं त्यारे. २४
 अम भीम तष्ठी सुष्ठी बाष्ठी, श्री भोल्या सारंगपाणि;
 हे भीमा करो भोजन, हुं आपुं तमोने अन्न. २५
 मारे तुंथी प्रिय न डाय, मारो प्राणु धनंजय सोय;
 मारे अर्जुनथी नहि अन्य, सुत सुंदरी ना'वे मन. २६
 मुने पांधव भित्र न भावे, अर्जुनने तुह्य न आवे;
 अेवां वयन कडी निराणु, भीम आल्या दक्षणु पाणु. २७
 कथां भोजन त्रिकम जुठया, पछे सत्वर श्री हरि ठांथा;
 पछे पत्र सुनागरवेडी, सोपारी सुगंधशुं भेली. २८
 शुभ^१ पुष्य कपूरे भीडी, अति उत्तम वाणी थीडी;
 पुत्रोत्तम पाणु थापी, लछ भीमसेनने आपी. २९
 पछी भोल्या सारंगपाणि, अकूर प्रत्ये हित आणी;
 सुत सांय तथा प्रद्युम्न, अनिरुद्ध मडा णणवान. ३०
 शठने वणी निशठ नाम, ते शुं भोल्या सुंदरश्याम;
 कृतवर्माने कहे आद, पूरमां घो दुंदभि नाद. ३१
 ने मडाजन सर्वे का'वे, ते धर्म तणु घेर आवे;
 मुज आराथी सर्वे डाय, जछ अश्वमेधने जेय. ३२
 सुष्य देवकी मात मारी, यासो पांडव पास विचारी;
 सत्यभामा इकिमणी राष्ठी, यासो सर्व वधु हित आणी. ३३
 वसुदेव तथा णणदेव, पूरमां अेक रहेशे अेव;
 राजशे राज्यधानी सोय, अन्यथा निसरो सर्व डाय. ३४
 हवे धर्मराय मडाभाग, करशे मडा भोटो याग;
 आपणु जेटहुं धन होय, भोकलो नृप पासे सोय. ३५
 धन शकट ने उठ्ठे भरानो, णकु सेवक अश्वे यलावो;

- धर्मराय तल्ले पूर क्षेम, मोडलो सधणु धन अेम. ३६
- अयम दारिद्र रे' तेल्ले ठाम, हुं होडं दिशा न्ने गाम;
 कडे नैमिनि सांभण लूप, अेम मोड्या र्शश अनुप. ३७
- कडेकुं सांभणीने कृतवर्मा, करतो हरिभापित कर्मा;
 पछे हुंदळि घोर तोडाव्यो, पूरमांडे पडा वजडाव्यो. ३८
- पूर वासी प्रत्ये भाणे, भाषियो अव्युत अेवुं दाणे;
 भारी आजाथी सौ आण, निसरो नर सुंदर साण. ३९
- अेवुं साभणी सत्वर याता, हस्तिनापूर सर्वे जाता;
 द्विज वेद भणुंता नय, लडे शास्त्र तल्लो भडिभाय. ४०
- लडे धर्म करंता कर्म, समदृष्टि पावन पर्भे;
 सुन स्त्रीजन शिष्य समेत, निसर्था द्विज श्रीहरि हेत. ४१
- वेहेवारिक वैश्य धनिष्ट, निसर्था रथ भेशी शिष्ट;
 णडु शूद्र पणाता अेव, सडु वर्जुनी करता सेव. ४२
- कंसारा कोटि पणाता, णडु भांडु बरीने जाता;
 यास्या योक्षी साथ ऊचेरी, निसर्था शुभ अंभर पेरी. ४३
- निसर्था सडु सुरजुंकार, भडा सांडु सरीभा सार;
 न्नेल्ले तस्कर विद्या दीडी, साथे राभ्यां आग अंगीडी. ४४
- जडिया धडिया कंसारा, निसर्था तरवा धडनारा;
 सूथार सभारे काठ, निसर्था शिल्पि पणपाठ. ४५
- अर्भकार ने गोला पणिया, पशु साथ पळ्या सावणिया;
 वणी शाक तल्लु वेहेपारी, निसर्था ते शाक सभारी. ४६
- कडिया ने होशीअोणी, यास्या गांधी ने तंभोणी;
 निसर्था भद्रमाता भाणी, धांयी धाल्लीना नंनणी. ४७
- ताछ ताणाना तणुनार, यास्या सूतरना वेयनार;
 आतरीने लोक लूवार, नटवा नृत्यना करनार. ४८
- णडु कोष्टकना आंधळिया, कारीगरे ताणु तळिया;
 वणुनारा ने वेहेपारी, वेयंता यीर संभाणी. ४९
- निसर्था णडु सोछने जोछ, पकवान् करनार कंडोछ;
 रंगारा रंगणुडारा, धणु धांया ने कुंभारा. ५०

- જાએ નાપિક ને વળી ઝોડ, ચિતારા ને ઘોળી કોડ;
પંથ જાએ પવિયા સઘ, કલાત્ર પળે ઝહી મઘ. ૫૧
- ઝોળગાણું અંત્યજ ધાતા, શ્રીકૃષ્ણે તેડયા જતા;
કૂટણીને વેરયા જતી, કરે ભાવ મહા મદમાર્તી. ૫૨
- નૃપ કિડાના મક્ષ સગર્વ, પળે ભાટ તથા ગંધર્વ;
હરિ સાય ભવૈયા ધાતા, મહા વાંસ બજ્જણિયા જતા. ૫૩
- ઝહી વેણુ દાઢી ગાય, ઇંદ્રજીને પાછગર જાય;
વીરસાધક ગારડી સોય, નાળઅંધક ત્યાંહે કોય. ૫૪
- ચાહ્યા પારથીને બહુ કાહાર, હરિ--વાહનના વેહેનાર;
ત્રણુવાહક ને કહિયારા, કર ચાબૂક ને ઘોડારા. ૫૫
- સૈરંધી દારી જોડ, પળે પાવૈ જોજ કોડ;
દારા—કર્મ કરંતી દાઘ, ધાયે ભંજક ધાના નાઈ. ૫૬
- વળી જયજલૌકાણી, નિસર્યા જે ધરતા દીવી;
હરિ આગા મસ્તક વંદી, એવા નિસર્યા લોક આનંદી. ૫૭
- અદારે વર્ણુ એમજ ધાતી, શ્રીકૃષ્ણની તેડી જતી;
નારાયણુ નાયક જેના, નિસરી ચતુરંગી સેના. ૫૮
- રજ હડી અંગર છાઈ, નવ સૂર્ય જ્યોત જણુાઈ;
મહા નાદ કોલાહલ થાય, જ્યારે યાદવસેન પળાય. ૫૯
- પટ-મંદિર ભાર અટારો, બહુ મારગ શકટ પમારો;
કોઇ વાઘની સાંકળ સાંતા, ચિતરા ઝહી મારગ જતા. ૬૦
- બહુ ચાહ્યા પંખીવાળા, નવ દીસે મારગ ઠાલા;
દળ ચાહ્યું મારગ લોખી, એવે સાવળિયાણી કોખી. ૬૧
- એમ કહેલી ધાતી આવે, સહુ સૈનિકને હસાવે;
સહુ સાંભળજો મુજ વાણી, શ્રમ શીદ કરો એમ જણી. ૬૨
- એ વિવેકી શ્રીહરિ શ્યામ, તમને આપશે એકજ ઠામ;
જેને આણી હુદે મોઝાર, નિસરે પૂરમાંથી પાર. ૬૩
- તેને સ્થાનક આપશે સાર, શ્રમ શીદ કરો નિર્ધાર;
કહે જૈમિની સાંભળ રાય, મહાભારતનો મહિમાય. ૬૪
- એવું બોલી અખળા હેડી, હતી પોડી ઉપર બેડી;
લટકો કરી હાંક્યો પોડી, એવે નાર પડી ત્યાં હેડી; ૬૫

- સાવળીવૃષભ સત્વર ધાયો, એવે આગળ ઉઠે ખળાયો;
જિટ દેખી પોકિયો ત્રાઠો, તે ભડકી પાઠો નાઠો. ૬૬
- નાસંતાં સાવળી પાડી, પડી મારગ મધ્યે આડી;
નિરખી પડી નાર અધીર, હસે વાત કરંતા વીર. ૬૭
- આપણે કરમે એ નાર, વૃષભથી પડી ભોગ મોઝાર;
ઘટતું થયું એ અતિવ, પડ્યોભોમ વિષે એ જીવ. ૬૮
- એની વાણી સાંભળ્યા પુડી, સાવળી પાછી ફરી ઉડી;
સૌ યોદ્ધ પ્રત્યે પરમાણી, કહે સાવળી સુંદર વાણી. ૬૯
- હરિને નિર્ખી મોહું હુંય, પ્રી બળદે બેઠી ધુંય;
તે માટે ન જલો મૂંઠ, ઈતિ કેશવ કીર્તન ગૂંઠ. ૭૦
- મહા પતિત તણો પાવન, હરિ રમરણુ વિના નહિ અન્ય;
કહે જૈમિનિ સાંભળ રાય, મહાભારતનો મહિમાય. ૭૧
- ગયા આગળથી ગિરિધારી, કરી ઉજવળ હય અસ્વારી;
મધ્યાન સમે સહુ સાય, પૂર બાર ગયા યદુનાય. ૭૨
- બેસરો કર ચાળૂખ ધારી, હરિ દક્ષણ પાણુ ઉભારી;
જોછ ધર્મરાયનો પંથ, દેખાડે છે કમળાકંથ. ૭૩
- નિસર્થા ભીમસેન સમેત, સર્વ સુંદરીશું હરિ હેત;
હરિ પાપે ન રહે તાં કોય, દારકાં પૂરવાસી સોય. ૭૪
- હરિ સાથે હરખે ધાય, જન કૌતુક જોવા જાય;
એક માળણુ દેખી હરિને, ઉચ્ચરે હરિ આંગળ ફરિને. ૭૫
- હાતું કૃણુ થયા મધ્યાન, ક્યમ ચાલે મારગ જનન;
સહુ વેહેપારીને સાફ, આશિયાળું જીવન માફ. ૭૬
- એક મારે મહા જંગળ, કરમાય કુસુમની માળ;
(આ) મારાં સહુ માણુસ જોય, તુજ અર્થે સર્વે સોય. ૭૭
- કરમાય કુસુમ કહું તુજને, મુકતાણ આપો મુજને;
શીર છત્રને ષાગર પીળી, તમારે શીર છાયા શીળી. ૭૮
- હરિ હુંતો તાવડિયે બાળી, ક્યમ ચાલું પાગે પાળી;
મારા ગુણુમાં સુમન છે જે, તારે કર ત્રિકમ ગ્રહેજે. ૭૯

- તેહનું વચન સુણીને વાળી, વર વાણી વદે વનમાળી;
 સુણ કલ્યાણી રિચર સ્થાપું, તું જોને મુક્તાધન આપું. ૮૦
- કર્મ ધર્મ સમાશ્રય ધન્ય, જેમ આનંદે મુજ મન;
 એમ ઉચ્ચરતા હરિ જેવે, એક તેલણુ આવી તેવે. ૮૧
- શીર તેજ તણેઃ ઘટ નામે, હરિનો હય સાહી લગામે;
 હસતી અતિ વારંવાર, કરે કૃષ્ણ પ્રત્યે ઉચ્ચાર. ૮૨
- નિસરે ઘટ બેઠી તેજ, તન ઉપર આજે રેલ;
 હરિ પીઠ તમો નવ જાણી, જાંચનાવ અમો ક્યમ ધાણી. ૮૩
- અધુના તમો લીધું સ્નેહ, ક્યમ વિસાઈ હરિ તેહ;
 તારાં બહુ આસે છે શકટ, ન જડે માર્ગ વિકટ. ૮૪
- કાંઈ નીત કરો યદુરાય, જ્યમ રંક તણી મતિ થાય;
 ધતિ આશ્વમેઘ મહિમાય, સંપૂર્ણ દશમો અધ્યાય. ૮૫
- જે મધ્યે યાદવરાય, દ્વારકાંથી ગજપુર જાય;
 કહે રત્ન કરો શુભ પેર, અહીં શ્લોક થયા ઐંઓતેર. ૮૬

અધ્યાય ૧૧ મો. રાગ ધનાશ્રી.

- હરે કૃષ્ણ! હે કૃષ્ણ! આ તારી સર્વે નારજ;
 સર્વ જીવમાં તું છે સરખો, સાચું માન મુરારજ. ૧
- માગણુ તેજણુ સાવળી, નાપિક કેરી નારજ;
 આપણા મનમાંહે જાણે, તુને એક ભરતારજ. ૨
- એમ સુણીને કૃષ્ણ કહે, સુણુ વીર વૃકોદર વાણુજ;
 જો તુમાં કાંઈ પરાક્રમ હોય તો, મહે તું એનો પાણુજ. ૩
- અરે સુંદરી! વીર વૃકોદર, સ્થૂળ ઉદર વર સ્વામીજ;
 સાવળી ભીમ સમીપે જતાં, દંત વિના, વર પામીજ. ૪
- ભીમ કહે સુણુ શ્રીહરિ મારે, રાક્ષસી પ્રેમદા પાસેજ;
 જે સ્ત્રી મુજને વરસે તેને, રાક્ષસી તતક્ષણુ ખાસેજ. ૫
- દંત વિના દયીતા છે સર્વે, તે કેશવજને કામેજ;
 માધવજને મન રાખે તો, સંતતી સુખને પામેજ. ૬
- રૂકિમણી આદે સાધવી સુંદરી, હરિને મનમાં ધરતીજ;

- पुत्रभोजनने प्रसन्न करवा, संतत सेवा करतीथ. ७
- अन्योन्ये सकण सपत्नी, रीस न राणे डोयथ;
जेने भंदिर जंयवती त्यां, कदापि रीस न डोयथ. ८
- अरे! अधम भूष पापी, डो ज्ञन आवे तारे शरथुथ;
अवनिगां अवतार न पाणे, गति वर्जित नदि भरथुथ. ९
- कृष्णु कडे तुं नरने, स्थानक, अत्र तसो करनारथ;
ते गाटे तुं पाण पवनसुत, लाव्य निकट निरधारथ. १०
- अेम कळीने केशव आवे, अेवे कौतुक डोयथ;
उछगती उट्टेयी अवनि, दार्ढ पडंती डोयथ. ११
- देवकीसुतने कडे सूतिका, अधुना आपी पाणुथ;
वसुदेवादि क यादव केरी, मने सूतिका जणुथ. १२
- यादव सकण तणुी हुं दाध, तं भुकी विसारीथ;
देवकीअे तुं प्रसन्नो त्यारे, शुद्ध ना लीधी गारीथ. १३
- कृष्णु कडे उठाडो अेने, वीर वृडोदर लावेथ;
(जे) उदिसे अविलोको अधुना, वसुदेवथ यां आवेथ. १४
- भीमे त्यां तत्क्षणु उठाडी, पतित सूतिका अेवथ;
अेवे आगण आवी उभा, दीडा श्री वसुदेवथ. १५
- वसुदेवने प्रशाम करता, भीम तथा भगवानथ;
अंजलि वाणी आगण उभा, उच्चरता राजनथ. १६
- तात तगारी अडी आजा, अगे नड न्यां धर्गेथ;
नारायणुनी वाणुी सुणुीने, षोड्या वसुदेव पर्मेथ. १७
- जव जवथ नदव वेगे, सुने सागर नाणीथ;
धन्य देवकी माता मदमा, तमे समीपे राणीथ. १८
- शीघ्र समागम करजे स्वाभी, मात पिताना प्राणुथ;
ते द्विजेने धन दान करजे, जे वेद शास्त्रना जणुथ. १९
- जे को पर निंदा नव करतो, मोटा ज्ञनने मानेथ;
अेवाने तेडो षीजमां, धन, परजे छो शानेथ. २०

१. सधणी. प्र. १. २. लक्ष. प्र. २. ३. उछगती अवनिगां पड-
ली, अपंडितदारा डोयथ. प्र. १.

- क्षत्री पत्नी ऐवा लेवा जे, धन धरा हे मानल;
युद्ध-यतुर ने शूर समोता, मोटा महा धनवानल. २१
- मिथ्याभिमानने मूढे, स्त्रीवश वर्ति पापल;
निंदिक नव तेडो साथे, वणी जे वभाजे आपल. २२
- पर उपधातीक जेवा पापी, वृद्ध यद्य वणी कामील;
श्वशुर-पक्ष ना पोणे पामर, ते पत्नी त्यजवो नामील. २३
- यामात्र केरे धन आता, ऐवा साथ न लेवाल;
मृत्यु पात्र्या पछी अपुत्रियानुं, मन धरता धन लेवाल. २४
- दूत कर्मना कर्ता त्यजवा, काम करे अचिन्तारील;
युवा यद्यने कामे मोहे, धन्ने वृद्ध नारील. २५
- ऋतुकाजे पोतानी पत्नी, त्यजताने नव तेडोल;
अपणा साथे अशन करे, तेनी संगत डेडोल. २६
- कुयोनी मध्ये वीर्य मूढे, तेने यांथी टाजोल;
परधन कामी जे पिशुन पापी, तेने पाछे वाजोल. २७
- पीज पापी रजुंगणुमां, निज स्वामीने त्यजताल;
सेवक यद्य स्वामीद्रोह करता, परभूपतिने भजताल. २८
- मा' पातकी जे संन्यासीनी, निहा करता होयल;
मत्त करती वनिताने धन्ने, दुर्जन त्यजवा सोयल. २९
- धनाढ्य यद्यने यायक जनने, पाछे वाजे जेडल;
काया कष्ट न करे सुंदरी, पणु भाषी त्यजवी तेडल. ३०
- ऐवी नारी साथ न सारी, वृत्त न धरे धूतारील;
स्वामी साथे कष्ट कारिणी, वाद विवाद वदारील. ३१
- सुख मधुसूदन ऐवी नारी, साथ न लेवी ऐवल;
श्री भगवाने काने धार्युं, जे पोस्या वसुदेवल. ३२
- पिता तशी प्रदक्षिणा कीधी, कृष्णे कृत प्रणामल;
वसुदेव प्रत्ये विनय वयन के, वणता सुंदरश्यामल. ३३
- तमो कळुं हित वायक मुजने, ते में करवुं हावुंल;
दुर्जनने वर्जने राज, धर्म कने में जवुंल. ३४
- भरतवंशभूपत्य सुख, दुर्जन, मारे संग न पामेल;

એમ સુષ્પીને ભીમ કહે, હરિ તાતે નામ્યા બામેજી.	૩૫
૪૬ થઈ વસુદેવજી કહે છે, 'મુજને ગમે તેહજી;	
પાપી પૃથ્વીમાંથી તજવા, મેં સહસા માન્યુ એહજી;	૩૬
સાધુ સંગમ આગમ તારે, શાનો વિસ્મય એમાંજી;	
દુષ્ટચક્રી નર કષ્ટજ પામે, દયા ધરો હરિ તેમાંજી.	૩૭
સાધુ પુરૂષ સાથે જે સાધુ, તે દેખી શું રાચોજી;	
અસાધુ સાથે સાધુ રહે, તે નર સુધો સાચોજી.	૩૮
તમે સદા સમદૃષ્ટે રહેવું, સર્વ ભૂતમાં સરખાજી;	
ભીમ તણી વાણી સુષ્પીને, યાદવ, વસુદેવાદિક હરખ્યાજી.	૩૯
બસો બસો હે ભીમાં કહીને, વળ્યા પછે વસુદેવજી;	
રામ સહિત અતિ રૂદન કરંતા, હરિને વિરહે એવજી.	૪૦
તારે વિરહે વિકૃલજી હું, જીવન મન ના આણુંજી;	
મારું કારજ નાશ થશે એમ, રૂડી રીતે બાણુંજી.	૪૧
દશરથ રાજા રામ વિયોગે, સઘ તજ્યો નિજ દેહજી;	
શાપતણું મિષ માથે દીધું, અંતરગત શું સ્નેહજી.	૪૨
સ્વર્ગ ભોગ નાનાવિધિ સુંદર, દશરથ જૂપને સુકિતજી;	
સ્વર્ગ વિષેથી શ્રાદ્ધ વિષે, દીડી મહા દુઃખ જુકિતજી.	૪૩
એવું વચન કહી વસુદેવજી, ભૂધરજીને બેટેજી;	
ખેલુ હાયમાં નાથ અભાને, ખાથ ન મૂકે નેટેજી.	૪૪
યથા જુઆરી જીત્યા કેરી, આશા ન તજ્જે કાપજી;	
હંસ યથા સંગયોગ ન મૂકે, તથા ન છૂટે સોયજી.	૪૫
કૃષ્ણ કહે હું સત્વર આવીશ, રહો રહો હવે તાતજી;	
જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજ્ય, મહાભારત વિખ્યાતજી.	૪૬
મહા કષ્ટ કરી કૃષ્ણચક્રી, વસુદેવજી પણ પ્રરતાજી;	
ભીમ તથા બ્રહ્મનીઓ સાથે, હરિ પંચગતિ કરતાજી.	૪૭
એવે શ્રીહરિએ મહાસરોવર, દીકું મારગ માંહેજી;	
હંસ તથા કારંડવ ખોલો, ચક્રવાક બહુ ત્યાંહેજી.	૪૮

૧. મુજને ના ગમે. પ્ર. ૨. ૨. સ્વર્ગ વિષે સ્ત્રી સાધવી સીતા.
ક્રિય મહાદુઃખ યુગતજી.

- તેમાં એક અનુપમ દીડી, પદ્મની પત્ર-પ્રકાશજી; ૪૯
 મજે અહીને મુક્ત, મરાળે વિખરી, વિવિધ વિહારજી.
- એ ભમરા એ પાસ પ્રેરે, સ્ત્રીનું ચંચળ મનજી;
 પોતાના પતિને ભૂલવતી, અનુભવતી નર અન્યજી. ૫૦
- નિશા સમે નિગ્ન નાથ ન દેખે, તે કાળે કુમળાયજી;
 શ્યામ ભમર ઉર મધ્ય અહીને, સૂતી રજની માંચજી! ૫૧
- આત્મપતિ આદિત્ય ઉદયોને, હરખી નિરખી પ્રલેજી;
 સ્ત્રીચરિત્રમાં કો નવ સમજે, મોઠા પંડિત ભૂલેજી. ૫૨
- પદ્મની કેરી ઉત્પત અંને, પંક વિષેથી પરખોજી;
 તે માટે એનું મન મેલું, સ્થાનક સરખું નિરખોજી! ૫૩
- ચંચળ પુરૂષે પરાભંગેથી, દિવસે કાંપે જોડજી;
 પ્રાણનાથ ભયભીત સરીખી, અધુના દિસે તેડજી. ૫૪
- વાસુદેવનું વચન સુણી કે, રક્તિમણી વાત વિચારીજી;
 હાસ્ય કરી હરિ સન્મુખ નિખે, વિશાળ ક્ષોચન નારીજી. ૫૫
- પદ્મની પદ્મ-નેત્ર હરિને, નાથ લહે છે સત્યજી;
 પોતાના સુત ૧આવ્યા જાણી, ગજને પોખે અત્યજી. ૫૬
- પૌત્ર પુત્ર આંહાં હરખાતાં, તેને અતિસુખ આપેજી;
 એ મધુકર આપી પયોધર, તેને કોણ ઉથાપેજી! ૫૭
- પ્રાણનાથને પાસે ક્યમ ગહે, ખટપદ નાના યાજજી;
 એ પદ્મનીએ ઉત્તમ કીધું, દોષ કયો ગોપાજી! ૫૮
- દ્યોત દિવાકર દૂર નિહાળી, ચંચળ ચેતસુ નારીજી;
 સૂતી તણો મત પાળ્યો, પદ્મનીએ નિર્ધારીજી. ૫૯
- નારી ક્યમો કરમાય નહિ, બ્યારે નાથ પ્રપત્ની પોઠેજી!
 વિરહિણી વનિતાને શી નિદ્રા, ભ્રમર શિશુની જોડજી! ૬૦
- એહ પદ્મની કેરા કુચમાં, વેલઅગ્નિ વિષ વર્ણુજી;
 તે માટે સ્તનપાન કરતાં, મધુકર પામ્યો મર્ણુજી. ૬૧
- એ પદ્મની છે ઉત્તમ, નિંદા, શીઠ કરો અવિનાશજી;
 કૃષ્ણ વદન કુચ સ્પર્શ કરી, જે મધુકર પામ્યો નાશજી. ૬૨

- ते नर ङे केा कृष्ण्य हृद्दे छे, ते न रहे संसारळः
पतिने उहे प्रकाश पधनी, सुदृत कीधुं सारळ. ६१
- पतिने सेव्यानुं कृष्ण ङे ङे, शंकरनुं शीर पामीळ;
ते^१ गाटे नलिनीने निर्णी, विस्मय पामी स्वामीळ। ६४
- २पूर्वे पृथ्वी हरिपद छंडी, प्रगट थम रज त्यांथीळः
ते रज उपर उदक पड्युं ते, श्री हरिना पदमांथीळ. ६५
- ते रजने ते तोय भणीने, कर्म प्रकटये ओदळ;
पंकजनि त्यां पंकज थका, प्रकटी निःसंदेहळ। ६६
- भीमसेन सुखुतां तमो गोदया, संदेह पडती वाणीळ;
हुंतो तुजने व्यापक जाल्युं, ते कंध हुं नव जालीळ। ६७
- तारे नार धरुी छे णीळ, निश दिन रहेते पासळ;
हुं तुं विष्णु कांठ नव हेयुं, अंतरगत अविनाशळ. ६८
- जे किंचित् आ बोक विणे, ते तुमां मुजने भासेळ;
नैगिनि कहे सांभण जनमेजय, श्रीहरिवचन प्रकाशेळ. ६९
- इतिमणी राणीनी सुणी वाणी, संतोण्या अविनाशळ;
पछे उतथा ते अश्वयकी, सेनापति तेज्या पासळ. ७०
- केशव कहे सुखो कृतवर्मा, करे नडेरी नादळ;
मारी आजा मानी मनमां, (अडि) रे'वा पडावे सादळ. ७१
- कृतचमाजे सर्वे कीधुं, जे गोदया अविनाशळ;
रजनी वासो वरया त्यां केशव, सधणी सेना पासळ. ७२
- प्रातःकाणे सैन्य अलाव्युं, हरि करे षट् कर्मळ;
शनै शनै धर्मरायना, जनपद पाभ्या पर्मळ. ७३
- मार्ग मांडां माधवने भजिया, पाभरजन पशुपाणळ;
हरिने देष्पी व्रजवासी अही, गोरस पात्र विशाणळ. ७४
- करमां शृंग अहीने आव्या, गुंज लूपणु धालीळ;
१ पाभरी ओढी पोणे पेठा, करे न्हिका जालीळ. ७५
- पोतानां वाञ्छत्र वजडे, बारंवार विचारळ;

१. ते गाटे नलिनी जे नीर्णी. प्र. २. २. पूर्वे हरिपद बुद्धित प्रकट
थयो रज त्यांथीळ प्र. १. ३. कंजल जांदां पिडे प्रौढां. प्र. २.

- भिन्न आपणो गोप सहीये, निरणो नंदकुमारल. ७६
 अम कही भूधरने बेडी, भागें उभा सोयल;
 प्रेमे पूछे पुत्रोत्तमने, हडहड हसता डायल. ७७
 कोछ कहे आ दधीने ओदन, अमृत सरपां आपोल;
 कोछ कहे आ शींको सधणी, मारग भक्षण्य रापोल. ७८
 कोछ कहे आ नवीन मोरली, संपाडी में श्यागल;
 कोछ कहे में करी पाधरी, लकुटि आ अभिरामल. ७९
 पांय गाय हुं धण्डीये राभुं, तोय धतस्ततू धायल;
 हभल्यां ते आक्षुण्ये वश थछ, अतिशे दुस्तर गायल. ८०
 श्लोभ मोहभय वाधे जाली, भय पाभी सहु डायल;
 हभल्यां ते भिन्ने भूकावी, सुरभी मारी सोयल. ८१
 अथ यहीने को' ज्यां नशा, को'नी आ सहु नारल;
 आ कोस्तुभ मण्यु ज्यांथी लीघो, कडोनी कुंवरीहारोल. ८२
 कडो ज्यांथी आ हृदय विषे, पदलांमछन लाग्युं प्रौढल;
 पीन्ने कहे अे केशवने, तुं कां नव नण्ये भूढल. ८३
 हृदय विषे अे श्री वत्सलांमछन, लृथ ऋषिनुं लाग्युंल;
 हभल्यां तो लक्ष्मीपति पोते, पूर्वतुं दुःख भाग्युंल. ८४
 नैमिनि को' सांभण ननमेनय, सुष्ठी गोपनी वाष्ठील;
 पोते पूछुं अवस्था निरणी, हरण्या सारंगपाणिल. ८५
 पशुपतिने सन्मान करे अेवे, स्त्री आषी तल्ल श्लोभल;
 दीपाणी थाणी करमां जाली, हरि निरणे निदोभल. ८६
 कोअेक गृहकरन मारन करती, सत्वर हरिने जेवाल;
 धरनां कारन भूकी आषी, हरि पासे दुःख जेवाल. ८७
 तेनी प्रत्ये पील्ल जेाली, रज मारन करी नतुंल;
 सभा विषे रज सहित नतुं, तुं लाज न पासे हातुंल? ८८
 'पुरंद्री को' नणतुं प्रक्षाळ्युं, न सभे रज निरधारल;
 कमें मलिन थयुं तन मारुं, नय पुत्रे नणधारल. ८९

१. दुस्तर. प्र. १. २. श्लोभ मोह महा वध नंजणी, भयपाभी सहु डायल. प्र. २. ३. सुंदरी. प्र. २. सहेंद्री प्र. १.

- જીવન વિષે મેં જીવન જોયું, મલિન રહ્યું છે શેષજી;
 તે માટે હરિ પાસે જાવું, (મેં) રજ પ્રક્ષાલન એશજી. ૯૦
 જ્યેજ્યે સ્થાનક ઝાઝું પાણી, મલિને ત્યાં પરવરવુંજી;
 શિલાતલે વા પીકે જાઘને, મળવું નાશન કરવુંજી. ૯૧
 જળ સંયુક્ત હરિપાદ-પીઠમાં, નિર્મળ કરવો દેહજી;
 ધાજ તજ નારાયણ નિકટે, જાવું ઉદ્ધમ એહજી. ૯૨
 જૈમિનિ કે' સાંભળ જનમેજય, હરિને મનમાં ધરતીજી;
 મંદિરમાં દધીમંથન કરતી, સુંદરી ત્યાં પરવરતીજી. ૯૩
 કાએક જોમય લેપે નારી, કૃષ્ણ કને સંચરતીજી;
 કાએક મોહયકી નિજ માળા, માધવને કર ધરતીજી. ૯૪
 કેશવ પ્રત્યે કહે પ્રી પ્રી, હાસ્ય કરીને તેહજી;
 ગ્રહો તમે નવનીત અમારૂં, કરમાં સોપું' એહજી. ૯૫
 પૂર્વે માત યશોદા તારે, મુખે મેલ્યું નવનીતજી;
 તેણે સકળ જગત સંતોષ્યું, *તેથી ચોટયું ચિત્તજી. ૯૬
 એવે અનંત અળખા આવી, હરિને દેખી હરખીજી;
 નમસ્કાર કરી આગળ ઉભી, હિતની વાત વિશેખીજી. ૯૭
 જોવિંદ મેં તમને વિસોકો, કર્મ જીવન વિસારીજી;
 એતો મુજને અદ્ભૂત લાગે, તમે મહા ૨અધહારીજી. ૯૮
 જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, વળતા શ્રી ભગવાનજી;
 કાલિંદિ તટ નિકટ પધાર્યા, જ્યાં મહા વન રાગનજી. ૯૯
 પોતાનું પટમંદિર કરીને, ત્યાં પ્રી કટક નિવાસ્યુંજી;
 સુહૃદ સગાને પાસે તેડી, ઉત્તમ વચન પ્રકાસ્યુંજી. ૧૦૦
 માત યશોદા દેવકી શહિણી, પ્રત્યે કે' હરિ એવજી;
 કુંતાજીની સેવા કરજો, તમે ત્યાં નિત્ય મેવજી. ૧૦૧
 વસુદેવજીની ભગિની કુંતા, અર્જુન કેરી માતજી;
 ખીજ વનિતા વૃદ્ધ ધણી છે, આદર કરજો સત્યજી. ૧૦૨
 અરૂંધતીને અનસૂયા ત્યાં, ઋષિપત્ની પધરાવેજી;

૧. સાચું પ્ર. ૧. ૨. આધારજી પ્ર. ૧. અદ્ધારીજી. પ્ર. ૨. • તે
 કયમ ચોટયું ચિત્તજી. પ્ર. ૨.

- ते सर्वेनी सेवा करवी, लाभनीओ तमे भावेण. १०३
- प्रद्युम्न प्रमुञ्च सर्व सुभट तमो, सांभजन्ने मुग्ध वाणुण्ण;
राय युधिष्ठिरना पुर मध्ये, लोक मज्जा अणु व्वाणुण्ण. १०४
- धरुण सुभट समुदायक सुंदर, यज्ञ विषे सुभ वाणीण्ण;
तमो सुभटव्रत रक्षणु करवुं, यज्ञपूजन ज्ञणीण्ण. १०५
- त्यार लगी मळा तेज तमारां, ज्जळां नव अर्घुन रायण्ण;
अर्घुनने अवज्ञोक्ती निश्चे, वीर्य तमारां ज्ञयण्ण. १०६
- त्यार लगी सर्व तीर्थ पातक, हरुवा समर्थ थायण्ण;
ज्यार लगी भागीरथी गंगा, गौतमी जे नव ना'यण्ण. १०७
- निज पुरमां ज्यम प्रद्युम्न रे'छे, राजसरीते पादण्ण;
धर्मनगरमां त्यम नव रे'वुं, मानवी भयादण्ण. १०८
- ज्यारे हस्तिनापुरमां लुता, बीष्म भड विजमानण्ण;
तदा कदाचित् तुं नथी आव्यो, सांभज सुत सावधानण्ण. १०९
- तारी जननी भारी भगिनी, द्रौपदीने द्वे मानण्ण;
सुंदरी सकण सहित आ धरमां, अतिशे आवदरवानण्ण. ११०
- इक्ष्मणीने को' ज्जेरे रे'ज्जे, अथजा अयुत समीपण्ण;
द्रौपदीने यज्ञ समीपे पूजे, करमां ज्जाली दीपण्ण. १११
- प्रथम पञ्चायन अमो कइंछुं, राय युधिष्ठिर ज्यांमण्ण;
सैन्य सहित सणु पाछण पणजे, आनी मणजे त्यांयण्ण. ११२
- श्री हरिजे जे रीते सणुने, शिक्षा दीधी सारीण्ण;
सैन्य तणे उतारे रथा'या, भीमसेन अधिकारीण्ण. ११३
- अेकका हय आरोहणु करीने, पेडा ते पुर मांयण्ण;
सूक्ष्म सेवक साथे तेडी, हस्तीनापुर हरि ज्ञयण्ण. ११४
- वासुदेव मळा युद्धी आवे, जेम विचारी मनण्ण;
सत्वर यर्धने सामा आवे, नगर तणु मळाजनण्ण. ११५
- याज्ञिक ब्राह्मणु जेवुं ज्येह्या, सांभजन्ने अविनाशण्ण;
पृथ्वीमां जमो कर्म कइंछुं, स्वर्ग तणी मन आशण्ण. ११६
- यज्ञ तणे कर्ताने भोक्ता, इणदाता तुं ज्ञयण्ण;

અગ્નિદોષ દોષાદિક (કર્મગણ) દુક્ષભ, યજ્ઞપુરુષ યાં આજ્યોઽ. ૧૧૭
 જ્ઞેને સર્વ અપૂર્વ કહે છે, તે દેવકીસુતને પેપુંજી;
 યજ્ઞ પતિને ધૂમે ધૂસર, દદે અમો કયમ દેપુંજી. ૧૧૮
 યથા પાર્યે પૂરણ ભક્તે, શ્રી હરિ દૃષ્ટે પાડ્યોઽ;
 અતિ સંતોષ્યા પાવક પણ હરિ, તેણે નવ દેખાડ્યોઽ. ૧૧૯
 રસમ જીમ પાવક મહા પ્રત્યક્ષ, તે ન જાણે મહિમાયજી;
 ષ્ઠિ જીઠાએ સર્પે પીધું, દુગ્ધથકી વિષ થાયજી. ૧૨૦
 હરિને કેમ દેખાડે પાવક, સાતે જીઠા આલ્યોઽ;
 જ્ઞેણે મારગ વન્ધિ આલ્યો, તે મારગ થાયે કાળોજી. ૧૨૧
 તેમાં કાએ વિપ્ર કહે નહીં, પાવકનો અપરાધજી;
 આપણનો નહીં દોષ સ્વયં એ, કર્મ અનર્પણ આધજી. ૧૨૨
 વળતો કાએક વિપ્ર કહે તમો, દેવકીસુતને નિરખોજી;
 યજ્ઞનિત સ્મૃત સહુ હવડાં, હરિને આપી હરખોજી. ૧૨૩
 સ્વર્ગ તણું શું કામ તમારે, પાંડવનો ભય જ્ઞેથીજી;
 નિર્ભય થઇ વૈકુંઠે વસીએ, અધુના હવડાં એથીજી. ૧૨૪
 જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, યદુનંદનને દેખીજી;
 બ્રાહ્મણ સધળા અન્યોઅન્યે, એવી વાત વિષેખીજી. ૧૨૫
 એવામાં અવિનાશે કીધો, કરજ્ઞેડી પ્રણામજી;
 વળતા વાડવ વિકૃલ પ્રત્યે, વાણી જોલ્યા આમજી. ૧૨૬
 સ્થાવર જંગમ દેવ તમો મુજ, આવાગમન નિવારોજી;
 તમને મહા કલ્યાણ હશે એ, આશીર્વાદ અમારોજી. ૧૨૭
 વિષ્ણુ વીર વિક્રોધ્યા વળતા, સંન્યાસીએ દિત આણીજી;
 પ્રામ પડ્યા. પરમેશ્વરને કહે, નમો નારાયણ વાણીજી. ૧૨૮
 સંન્યાસી કહે નારાયણને, અમો તમારૂં રૂપજી;
 અમો તમો કહેવાતું નહીં એ, સુણજ્ઞે ત્રિભુવન ભૂપજી. ૧૨૯
 જ્ઞેથી નિવર્તિ વાયા તે હરિ, અમો નમ્યા તુજ પાગેજી;

૧. યજ્ઞપતિનો ધૂમેધૂમ સરતે. પ્ર. ૨. ૨. સપતજીવ્યા પાવકને. પ્ર. ૨.
 ૭. જેઠીવ્યાને સર્પે પીધું. પ્ર. ૨. ૪. નમ્યા તમારૂં રૂપજી; નમો તમો
 કહેવાવો નાહી. પ્ર. ૨.

- અમો વિબુધ વેદાંત ભણું તું, પ્રત્યક્ષ દીદો ભાગ્યેજી. ૧૩૦
- વાસુદેવનાં રૂપ યુગ્મ છે, ચલ ને અચલ પ્રકારજી; ૧૩૧
- સન્યાસી ચળ રૂપ કહાવે, અચળ પ્રતિમા સારજી. ૧૩૧
- અમો પ્રણવ અભ્યાસ કરંતા, પ્રણવ બને પદ તારંજી; ૧૩૨
- તોએ તત્વ ન જાણે તારં, (પણ) પ્રકટયું ભાગ્ય અમારંજી. ૧૩૨
- એમ સુણી શ્રીકૃષ્ણ કહે, સંન્યાસી મુજ રૂપજી; ૧૩૩
- કર્મ તણે સંન્યાસે પેણું, વિષ્ણુ શરીર અનુપજી. ૧૩૩
- યથા તમો છો હંસ જગતમાં, તથા કૃષ્ણ હું જોયજી; ૧૩૪
- હસ્તિનાપુરમાં સુંદર સંગમ, સદા આપણો હોયજી. ૧૩૪
- જૈમિનિ કહે તૃપ ચૌટા મધ્યે, પછે ગયા ગિરિધારીજી; ૧૩૫
- ધરને ગોખ નિહાળે હરિને, સુંદર લોચન નારીજી. ૧૩૫
- ગુણુકા ગોવિંદજીને નિરખી, બોલે વાણી સ્વરચજી; ૧૩૬
- ક્યમ આવે છે કૃષ્ણ યાંહાં એ, અધુના ઈર્ષતિ ગૃહસ્થજી. ૧૩૬
- કમળનયન કામી મહા કેશવ, દાતા (ધૂર્ત) શ્રીહરિ શોભ્યોજી; ૧૩૭
- સ્નેહાળ શ્રીમાન સદા નિત્ય, નારીજનમાં લોભ્યોજી. ૧૩૭
- શંભલી કહે એ પુરાણુ પુરૂષને, તમો મિથ્યા મન(માં) આણ્યોજી; ૧૩૮
- તોયે તમો મુક્ત થઈને, ક્યમ ગ્રહેવાય ન જાણ્યોજી. ૧૩૮
- સુંદર સોળ સહસ્ર યુવાએ, ભૂતળ કીધો ભોગજી; ૧૩૯
- અધુના વૃક્ષ થયો એ બાળક, એણું શો સંયોગજી. ૧૩૯
- તોએ હગારે કેશવ ગ્રહેવો, કારણુ એહ ઘણેરંજી; ૧૪૦
- કામ રહિત મન આઘે હુતું, સર્વે સ્ત્રીજન કેરંજી; ૧૪૦
- તે માટે એ પૂરણુ નરથી, ગ્રહણુ કરો પરમાર્થજી; ૧૪૧
- પુરૂષ યુવા કહે કોણુ ત્યાંહાં, સંગ તણો નથી સ્ત્તર્યંજી. ૧૪૧
- જે યુવતિ અતિ વૃક્ષ તેણીએ, એ માધવ નવ તજવોજી; ૧૪૨
- કૃષ્ણચક્રી કો વૃક્ષ ન દીસે, માટે એહને ભજવોજી. ૧૪૨
- મંદ મહાજન હમણાં કહે છે, (એહને) કહે છે દેવકીતનજી; ૧૪૩
- માયાના મહિમાએ મોટી, (એની) એટા ન લહે જનજી. ૧૪૩

૧. અત્યજ હસ્તોજી. પ્ર. ૨. ૨. અમુક્તે તમો મુક્ત થઈને પ્ર. ૨.
૩. મયાએ મહિમા પ્રકટયો. પ્ર. ૨.

- પૂર્વે એતો કુળ-કામી, વાનર કન્યા સ્વામીજી;
 સુંદર સ્ત્રીને તે ક્યમ તજશે, આપણને (તે) યાં પામીજી. ૧૪૪
 જૈમિનિ કહે છે જનમેજયને, હરિએ સંતોષી (તે) સ્યામાજી;
 એમ કહીને આગળ ઉભી, યુવતી કરે પ્રણામજી. ૧૪૫
 વળતા વિકૃતે આગળ દીઠા, બંદીજન યહુ આવ્યાજી;
 તેમાં વૃદ્ધ વિચારી બોલ્યો, ભૂધરજી મન ભાવ્યાજી. ૧૪૬
 દેવકીસુત યાંહાં આવ્યા કેશવ, કુંસ-નિકંદન દેવજી;
 યાચક સહુનું અધુના ભવનું, દારિદ્ર જનશે એવજી. ૧૪૭
 આ કામાદિક જનને લાગ્યો, મોહ સ્વરૂપી રોગજી;
 કૃષ્ણ વૈધ નિજ નામ ઝોપધે, તે શોષે નિજ ભોગજી. ૧૪૮
 સત્ય કહું સદેહ નહિ ત્યારે, નિરોગી સર્વે થાશેજી;
 એને ચિંતવતાં થકાં, કામાદિક વ્યાધિ જનશેજી. ૧૪૯
 (કાના) સરખુ આયુષ્ય હોશે, હરિને ક્યમ એમ કહીએજી;
 એહના નામિકમળથી પ્રકટ્યો, તે અમો સર્વે લહીએજી. ૧૫૦
 પિતા એહનો કોણુ પિતામહ, તે નવ જાણું ઠામજી;
 સકળ સિદ્ધિમાં એ લહો નિર્ભય, માટે ક્ષેતું નામજી. ૧૫૧
 એહનાં નામ તણો મહા મહિમા, કોષ્ટ ન જાણે જનજી;
 એહનાં નામ ઘણું છે પરગટ, પ્રતાપથી ઉત્પન્નજી. ૧૫૨
 ચારે વેદ હયાં શંખાસુરે, મચ્છ થયા હરિ ત્યારેજી;
 માણસ મધ્યે મિન જન્મ જે, કહીએ કોણુ પ્રકારેજી. ૧૫૩
 કચ્છને વારાહ થયો એ, પ્રાક્રમ સકળ અનુપજી;
 નૃસિંહનો અવતાર ધર્મો વર્ણી, વામન રૂપ સ્વરૂપજી. ૧૫૪
 એના નામ તણો મહા મહિમા, (એ) જન્મ કહ્યો વિશાળજી;
 તેહ સુણીને નિશ્ચે શ્રીહરિ, કરશે મુખ વિકાળજી. ૧૫૫
 બંદીજને મુજ જન્મ પ્રકાશ્યા, રીસ તે શ્રી હરિ કરશેજી;
 આરાં કુત્સિત કર્મ કહ્યાં તે, મારી જીવ્હા હરશેજી. ૧૫૬
 આર સર્વે હરો ગોવિંદજી, તન મન ધન ભંડારજી;
 તોએ રામ રામ મેં કેતું, મનશુ વારંવારજી. ૧૫૭
 જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, બોલ્યા બંદીજનજી;
 સન્મુખ નિરખી તે યાચકને, વાચ્યો શ્રી ભગવાનજી. ૧૫૮

પોતાના કંઠથી કાઢી આપી, મુઝતાફળની માળજી;	
સવેને મુઝતાફળ આપી, (પછી) આલ્યા દેવ દયાળજી.	૧૫૬
ધર્મ તણા અધિકારી આગળ, અવિલોક્યા ભગવાનજી;	
સઘજે વીરે વીંટયા વિઠ્ઠલ, આન્યા સુણુ રાજનજી.	૧૬૦
ઈતિભારત અશ્વમેધ પર્વે, એકાદશો અધ્યાયજી;	
જે અધ્યા'માં શ્રી હરિ કેરો, પ્રવેશ પુરમાં યાયજી.	૧૬૧
એ અધ્યા'માં શ્લોક થયા છે, શત ઉપર ચોપનજી;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, શત બાસઠ પદ ધ્યાનજી.	૧૬૨

અધ્યાય ૧૨ મો. રાગ ગોડી.

જનમેજય પૂછે જેહ, કહો તપોધન મુજને તેહ;	
સ્માર્ત વાણી શ્રવણે ઘરી, વળતા શું બોલ્યા શ્રીહરિ.	૧
જૈમિનિ કહે સાંભળ રાજન, વળતા જે બોલ્યા ભગવન;	૨
મોટે હરખે માધવ ભયાં, ધર્મનગ્ર મધ્યે સંચયાં.	૨
ભાગ્ય હસ્તિનાપુર ગામતું, સ્માર્ત સ્મર્ણુ કરે સ્યામનું;	
અમો કર્યો સમ્યક આચાર, શ્રમ કરી તે વત્યાં સાર.	૩
બલાં કર્યાં તે પ્રાયશ્ચિત દાન, માટે અવિલોક્યા ભગવાન;	
રાજ ધર્મ કને ત્યાં તમો, સમ્યક રીતે પ્રેયાં અમો.	૪
ધર્મ રાખવાને નિરધાર, તમો ધર્યાં અવનિ અવતાર;	
જે કો જન મહા પાતિક કરે, બ્રહ્મહત્યા આદે આચરે.	૫
બ્રાહ્મણ હેમ તણો હરનાર, મધ્ય ગુરનારીનો જાર;	
એવા પાપી નિર્મળ હોય, લેતાં નામ તમારું સોય.	૬
તત્ સંગી પંચમ બાણુવો, મહા પાતકી (કરી) પરમાણુવો;	
અમને પૂછે સવે કાય, પ્રાયશ્ચિત તે કહેવું સોય.	૭
તેને અમો કહું છું સોય, નામથકી અધિકું નહિ કોય;	
જેવું પાતિક કીધું હોય, તેવું પ્રાયશ્ચિત સાધે સોય.	૮
એ સહુ પાતિક પરમાણુવાં, હરિ નામથી લધુ બાણુવાં;	
કાદશ વર્ષ લગી તપ કરે, એ સરખાં પ્રાયશ્ચિત આચરે.	૯
કાદશ વર્ષ વ્રત સાધે જેહ, તેનો ઉભો દિસે દેહ;	

- જે કાં નામ હરિનું ગ્રહે, તેનો અંતે દેહ નવ રહે. ૧૦
- તેને કંઈ રહે નહીં પાપ, મૃત્યુલોક ફરી ના'વે આપ;
મારે મન એ મહા સંદેહ, કોઈ પ્રકારે ન ટળે એહ. ૧૧
- અનેક પ્રાયશ્ચિતે કરી, એ સંદેહ નવ ભાગે ફરી;
જે કોઈ મૂર્ખ મહાધણું, નામ ન લે નારાયણુ તણું. ૧૨
- તે આત્મહત્યારા સહી, તેનું પ્રાયશ્ચિત જાણું નહીં;
ધર્મશાસ્ત્રમાં દીઠું સહુ, વારંવાર વિલોઝ્યા બહુ. ૧૩
- પાતિક સકળ તણો હરનાર, પ્રાયશ્ચિત અમો દીકાં અપાર;
નવ દીઠું નવ કાને સુણ્યું, પ્રાયશ્ચિત (જૂઓ) બહિર્મુખ તણું. ૧૪
- વાસુદેવ હીણા જે કોય, મહા પ્રાયશ્ચિતી પાપી હોય;
જૈમિનિ કહે સાંભળ નરપતિ, એમ સુણી હરિ હરખ્યા અતિ. ૧૫
- એવે હરિ આઠ્યા ત્યાં થકી, આગળ દીઠી બહુ વૃત્યકી;
હરિનું આગમ જાણી કરી, સર્વ પરવરતી સુંદરી. ૧૬
- હરિ જાતા સુખપાલે ચઢી, ત્રણ પતાકા ઉપર મઢી;
માધવને અવીશોકી વળી, વૃત્યકારિણી ટોળે મળી. ૧૭
- નંદનવનની જેવી વેલ, કુસમે શોભા દેતી હેલ;
શ્લોચનરૂપી ભમરા ભમે, વૃત્યકારિણી એવી રમે. ૧૮
- હિંદ્ર સહિત વાજે વાંસળી, મૃદંગની ધૂની વાજે વળી;
કહે વૃત્યકી સાંભળ શ્યામ, મુને ભમતી તે દીઠી આમ. ૧૯
- હારમ કરે માણસ મહા મૂઠ, નવ જાણે જતિ મારી ગૂઠ;
મારા ભ્રમણ થકી ભગવાન, મુને હરિ થાઓ તુષ્ટમાન. ૨૦
- એ તપ મિથ્યા તે શું ધ્યાન, તીર્થ વૃત્તને તે શું ધાન;
જે કાષ્ઠે ગોવિંદ સુકંદ, દષ્ટે નવ દીસે આનંદ. ૨૧
- યોગી જનને ધ્યાને કરી, લીલાએ નવ દીસે હરિ;
તે આ ઉભો મારે ભમે, સુખ જૂઓ યોગીજન તમે. ૨૨
- અરે હરિ તારે કર વક્ર, દીસે એક સુદર્શન ચક્ર;
મારે હસ્ત પદે નિરધાર, નિરખો ચક્ર ધર્યા છે ચાર. ૨૩
- તં તો ગંગા ચરણે ધરી, મેં જીજ શીશ કપોલે બરી;

तुं तो अच्युतं कदावे धश, तुं अतिशे अंयण युगदीश.	२६
अभो सुप्रभुं अंतुं परब्रह्म, तमो यलावो गोक्षकधर्म;	
सात गोलका जेजे तुंय, तारी आगण यालु हुंय.	२७
भाव धर्या-दृष्टना धश, तेनी संप्या छे छत्रीश;	
सर्वे भावना आवे मुने, अके भावे निरभुं तुने.	२८
पुष्प पड्यां गृथ्वीमां अहु, सोयननी पापेले लहु;	
तुजने पायु देभुं ते मांय, मोटा विस्मय रेमुजने त्यांय.	२९
अरे नार तुं करती नृत्य, मारां कीर्तन गाती अत्य;	
मारे मंदिर तुं रहे सदा, अन्यथा अ्यहुं नत्र जतुं कदा.	३०
सुप्ते सदन विषे तुं रहेजे, मारा गुणु गाध निर्वहेजे;	
जैमिनि कहे सांभण राजन, वणता आनंदा भगवन.	३१
धर्मरायतुं मंदिर जेह, दीहुं श्री भगवाने तेह;	
विदुर तथा धृतराष्ट्र धीर, कृपाचार्य स्थित पासे वीर.	३२
राय युधिष्ठिरने ते हाम, सैने हरि कीर्धो प्रथाम;	
आसन आवी जेडा हरि, नृपतिने परिरंभणु करी.	३३
माद्रीसुतने जेठ्या जरी, अनंतने आखिंजन करी;	
नभरकार कीर्धो पारथे, सर्वे हरि प्रणुभ्या स्वारथे.	३४
राज धर्म नाम्युं शीश, अतिशे सतोभ्या जगदीश;	
हुंताळ आनंदां अति, द्रौपदी ने सुभद्रा सती.	३५
राय युधिष्ठिर जेठ्या वायु, कुशणा छेळ सारंगपायु;	
वसुदेवादिक यादव जेह, सर्वेका कुशणा छे तेह.	३६
मारा वसु विषे सहू डाय, ते बीमे पधराच्या सोय;	
भात यशोदा ने रेहिल्ली, तथा देवकी दुहल धरुणी.	३७
माना ते मारा मभ मांहे, सपरिवार आव्यां छे आंहे ?	
पछे हरि जेठ्या नृप जेव, हणधर वीर तथा वसुदेव.	३८
कनकधुरीने पाजे त्यांय, अन्य सहू आव्युं छे आंय;	
नर नारी आनंटे हसे, बीम सहित गंगात्रठ वसे.	३९
तुज दर्शन धंछा मनमांय, तुं आव्यो आगणथी आंय;	

સાય-યુધિષ્ઠિર ખોલ્યા પ્રી, જે અર્જુન શું કહે છે હરિ.	૩૬
સર્વે યાદવ આવ્યા યહાં, ચાલો આપણુ જઈએ ત્યાં;	
સગા સહોદર આવ્યા યહાં, આપણને જનું ઘટે ત્યાં.	૩૯
કુંતાને ગાંધારી એહ, તથા દ્રૌપદી સાથે તેહ;	
દેવકીજી ને શ્યામા સહુ, ત્યાં જઈ આદર કરવું બહુ.	૪૦
મારી શિક્ષા મસ્તક ધરો, સર્વ કો મહાજન નિસરો;	
જૈમિનિ કે' સાંભળ નૃપ હેત, ધર્મે રાખ્યો એ સંકેત.	૪૧
કૃષ્ણ સહિત રાજ નીસર્યો, યૌવનાશ્વ સાથે પરવર્યો;	
નગર બાહાર ચાલ્યા સહુ કોય, જ્યાં રહ્યા છે જાદવ સોય.	૪૨
નાનાવિધિ વાજાં વાજતાં, સુહૃદ સગાં માંહે છાજતાં;	
શ્રી હરિએ શોભે દ્રૌપદી, સન્મુખ આવ્યા હરખ્યા હરિ.	૪૩
આગળ કીધો યજ્ઞ તોખાર, શીરપર શોભે ચમ્બર સાર;	
નૃત્ય કરે નટ ટોળે મળી, ગાયક ગાન કરંતા વળી.	૪૪
પાખંડી જન ગરજતા અનિ, માગધ સૂત કરંતા રતુતિ;	
જ્યારે કટક પળાયું સહુ, શંખ દુંદભિ વાગ્યાં બહુ.	૪૫
સર્વજન મનમાં ભૂધર ધરે, નાનાવિધની રચના કરે;	
પ્રભાવતી જતાં ત્યાં તેહ, યૌવનાશ્વની યુવતી જેહ.	૪૬
૩કિમણી દેવકીજી નિર્ખંવા, સન્મુખ આવ્યાં મન હર્ખંવા;	
રતનમણિ સાગત્રી ધણી, ભેટ કરવા ૩કિમણી તણી.	૪૭
એક અયુત થીજી સ્ત્રી સતી, નાનાભૂપાલ પેહેરી જતી;	
એ સર્વે વિધે રાજન, હરિ સાથ ગયાં તે વન.	૪૮
ત્યાં પણ યાદવ સર્વે કોય, સજી સેન હરિ આગમ જોય;	
દેવકી આદિક નાર વિશાળ, તેની શણગારી સુખપાલ.	૪૯
જે સુખપાલ સુવર્ણે ધડી, નાના મણિને નંગે જડી;	
નખશિખામાં શોભે સહુ, પટ અંબર આચ્છાદ્યાં બહુ.	૫૦
એક પાલખી સુંદર સહી, અનેક વનિતા વીંટી રહી;	
વિજન ચમ્બર ધરી પ્રકાશ, હય ખેશી ચાલે ચોપાશ.	૫૧
હરિની જનની જોતા વાર, ધર્મરાય આનંદા ત્યાર;	

દેવકીને પ્રણુમી તત્કાળ, સેવકવત ઉભો ભૂપાળ.	૫૨
ભીમે રાય યુધિષ્ઠિર એવ, પૃથ્વીપર ઉભો ગુરુદેવ;	
હાથીથી હેઠા ઉતર્યા, ભીમસેન આનંદે ભર્યા.	૫૩
ધર્મરાયને પાગે પડયા, શીરના ફેરા ધરણીએ આડયા;	
પ્રદ્યુમ્નાદિક ભડ મહાભાગ, ધર્મરાયને પ્રણુમ્યા પાગ.	૫૪
અર્જુનાદિક પાંડવ તે ઠામ, દેવકીજીને કર્યો પ્રણુમ;	
માત યશોદાને દેવકી, સત્વર ઉઠયાં આસનથકી.	૫૫
ગાંધારી ને કુંતા નામ, તેને જઈ કીધો પ્રણુમ;	
રત્ન અમૂલ્યક અંબર સાર, કુંતાદિકને આપ્યાં ત્યાર.	૫૬
પ્રભાવતી પાંચાળી તેહુ, દેવકીને પાગ લાગ્યાં બેહુ;	
નાનાવિધ હીરા પરિધાન, હરિમાતાને દીધાં માન.	૫૭
કૃષ્ણ તણી જે બહુ કામિની, રૂકિમણી આદે ગજગામિની;	
કુંતા આગળ ઉભી રહી, આપી બેઠ સમોતી થઈ.	૫૮
રૂકિમણી રાણી ઉતાવળાં, આવી દ્રૌપદીજીને મળ્યાં;	
રત્ન અમૂલ્યક ચંદન ચીર, દ્રૌપદીને આપ્યાં ધરી ધીર.	૫૯
સત્યભામાદિક નારી નેટ, સર્વે સુંદર કીધી બેટ;	
હાસ્ય કરી સત્યભામા જાણુ, પંચાળીશું બોલ્યાં વાણુ.	૬૦
અરે માનુનિ! મોટમ ભર્યા, કેમ પંચ પતિ વશ કર્યા;	
અમો એકલો શ્રી હરિ સહી, તે પણ વશ થાયે નહીં।	૬૧
સુણુ સુંદરી જાણું અમો, તે પણ વશ કરી લીધો તમો;	
હરિની તે ભગિની સુંદરી, તોયે હૃદે ન મૂકે હરિ.	૬૨
એક ક્ષણુ ન તજે હરિ સહી, તે પણ તુ વિણુ જીવે નહીં;	
તારે અંતર પાંચે રજા, તે 'નિર્ભંતા ગોવિંદ અજા.	૬૩
તોય ગોવિંદને કેમ અહે, એહ ઉપાય તું મુજને કહે;	
એવાં કામ કરંતી સહી, નમ્ર લોકથકી લાજે નહીં.	૬૪
ભીતી અમારી આણે નહિ, નમી તોય ધર્મોષ્ટ સહી;	
દ્રૌપદી કહે સતીજી સુણો, તારાં મનમાં સંશય ધણો.	૬૫
તાં મન નવ નિશ્ચય હોય, નિત્ય સપત્ની મધ્યે સોય;	

- હરિ મૂકી જનું દૂર, તારા કર્મ તણું ફળ દૂર. ૬૬
- તેં અપમાન્યો યાદવરાય, તે પેસે મારા હૃદયા માંય;
મનમાં આવે ત્રિભોવન ભૂપ, તે દેખાડે આપણું રૂપ. ૬૭
- પહેલાં મુજને લજ્જા હતી, પૃથ્વી માંહે નમતી અતિ;
દુષ્ટ સભા મધ્યે હિત કરી, મારી લજ્જા હરિએ હરી. ૬૮
- વસ્ત્ર કપાસ તણું જે હોય, તે કોણે નવ અપાય સોય;
મહા હિતકારી મારો ભાઈ, સત્યભામા તુજને પણુ વાહી. ૬૯
- મુને અંબર આપ્યાં ધણાં, કંચન—પાટ પટોળી તણાં;
એવો શ્રમનો જાણુનહાર, સર્વ નિરખંતાં નિરધાર. ૭૦
- એવો હરિ પોતાનો નાથ, તે આપ્યો આરદને હાથ;
પારિજાતક જેણે તુજ કાજ, યાંહાં આણ્યો જીતી સુરરાજ. ૭૧
- દેવગુરુ ને વાડવ તણું, દ્રવ્ય લેવું નહિ કોણે ધણું;
તે તું ધન લેતી સુંદરી, લાજ ન પામે વિક્રેહરિ. ૭૨
- નારદે નિર્ભર્સના કરી, સાર શિરોમણિ પામ્યા હરિ;
મૂર્ખ મતિ એ યદુનાથ, પુનરપિ આપ્યા તારે હાથ. ૭૩
- ધશ્વરથી અધિકેરું અન્ય, તેને તેવું આપ્યું ધન;
જૈમિનિ કહે સાંભળ ભૂપતિ, એમ કહે પાંચાળી સતી. ૭૪
- હેવે ઓખાએ તે ઠામ, કૃષ્ણને કીધો પ્રણામ;
કુંતાને પગે પડવા પછે, ઓખાજી આધેરાં ગચ્છે. ૭૫
- પાગ પડી સ્તુતિ કરી ધણી, આપ્યાં અંબર કંચન મણિ;
સત્યભામા પછે બોલ્યાં ફરી, પટ-મંદિર બેઠાં સુંદરી. ૭૬
- વનિતાએ વાયક ઉચ્ચર્યું, અમો અશ્વત્થી પૂજા કરું;
દેવક્યાદિક સર્વે સાથ, હય પૂજવા મુજને અભિલાખ. ૭૭
- સુંદરીની વાણી સાંભળી, હરિ બોલ્યા રાજ શું વળી;
સાંભળ રાય યુધિષ્ઠિર વાત, એમ ઇચ્છે છે દેવકી માત. ૭૮
- મગ્ન-હય જેવાતું મન ધરે, એમ સુણી રાજ ઉચ્ચરે;
અહો વીરો ! સાંભળો સહી, સર્વે રહેજો સત્વર થઈ. ૭૯
- ગજ રથ ઘોડાના સ્વાર, સાવધાન થાઓ નિર્ધાર;

- રક્ષી રથે બેસો ને બડો, હરતીપાળક હસ્તીએ ચઢો. ૮૦
- અસ્વારી કરજો અસ્વાર, પાળા આયુધ સજજો સાર;
યથા યોષિતા સર્વે કોય, હરખીને હયવરને જોય. ૮૧
- કહે ધૌમ્ય પૂજવો વાજી, આનંદે અખળાને રાજી;
જૈમિનિ કહે સાંભળ નૃપ ક્રી, સુંદરી સર્વે પૂજ્યો હરિ. ૮૨
- અસ્વારે વાજી આવ્યો, બે પુરૂષે બે પાસે ધર્યો;
તેને જોવા અખળા અડી, પટ-મંદિરને ગોખે ચઢી. ૮૩
- નૃત્ય કરંતો દીઠો હરિ, આનંદી સર્વે સુંદરી;
એવે અનુશાલવ આવિયો, સંજ કરી સેના લાવિયો. ૮૪
- શાલવ વધ સંભારી કરી, કોપ કરીને નિર્ખે હરિ;
ધર્મરાય-પુર દીઠા શ્યામ, આનંદો અનુશાલવ નામ. ૮૫
- નાચંતો હય નિર્ખી હવે, ગૃધ્રચૂહ કીધો દાનવે;
પૃષ્ઠ વિષે થાપી હવે, હસ્તાં સાલ્હો અનુશાલવે. ૮૬
- સુતાર એવું મંત્રી નામ, અનુશાલવ તેશું કહે આમ;
સાંભળ મંત્રી કહું પ્રતિબોધ, એ હરિ ઉપર મારે ક્રોધ. ૮૭
- ક્રોધે ચઢ્યો શાલવ નવ ગણ્યો, મારો ધ્યાંધવ હાંથે હણ્યો;
દિવ્ય થયું તે દેખે સહુ, હું એને ક્રમ સાંખી રહું. ૮૮
- સપરિવાર આવ્યો છે આજ, (એ) હરિ પાંડવના મખ કાજ;
આમંત્રણે આવ્યો યદુરાય, રખે હરિ હાથ થકો જાય. ૮૯
- ગૃધ્ર વિલોક્યા ગરૂડે સહી, સંત્રામે રહેવું સ્થિર થઈ;
મુજ સેના સામું બાળજે, પ્રધાન તું યત્ને પાળજે. ૯૦
- જયમ હું જાણુ હરિને હાથ, મહારથી પાર્યને સાથ;
જૂએ રહી બીમાદિક યોદ્ધ, પ્રધુમ્નાદિક કરતા ક્રોધ. ૯૧
- ધર્મરાયની સેના બહુ, જો જો રાખે યોદ્ધા સહુ;
તે માટે જે મારા વીર, સર્વે મળી સંત્રામે ધીર. ૯૨
- કોણે કેશવ નવ મૂકવો, યત્ન કરી જાલી રાખવો;
જેની આગળ થઈને આજ, નાશી જશે જાદવરાજ. ૯૩
- તે દુષ્ટને મારીશ વ્યર્થ, જે હરિને સાંવા અસમર્થ;
ધ્યાંધવ સુત સહોદર કોય, સગો મિત્ર મળંતો સોય. ૯૪

- વાસુદેવને ગ્રહેશે નહીં, તે મારો મળતો નહિ સહી;
ગજથી શું રથથી શું હોય, પાળ્ય હય શે.અર્થે સોય. ૯૫
- રણમાં એ હરિ નહીં જ્ઞેય, નહિ જાણે શે અર્થે સોય;
રાજધન અપહારક જેહ; કુત્સીત કર્મ કૃતક્ષી તેહ. ૯૬
- જે મારા સેવક આલશે, તેને શું કલ્યાણજ હશે;
મારું રાજ્ય હવે જ્ઞે જાય, તો કાનો શાનો અન્યાય. ૯૭
- કૃષ્ણ વિમુખ જે યોદ્ધા હશે, તેથી મારું સાઈં થશે;
તે સાઈં શે આવે કામ, આપ્યા ભડ સેવા સંગ્રામ. ૯૮
- યુદ્ધે કુશળ ને કુલિયન હોય, વીર યુદ્ધ પરાયણ સોય;
રણ સમર્થ આત્મા આપવા, એવા ભડ ભૂપે થાપવા. ૯૯
- તે શત્રુ જીતે રણમાંય, રાજમાં યશવંતા થાય;
મારે કેશવ પાપે કાચ, દુઃખ તણો દાતા નવ હોય. ૧૦૦
- તે માટે યોદ્ધા મુજ તણા, એક હરિને જાણો ધણા;
એમાં દોષ ન પરમાણુવો, ધર્મ સમાન એ જાણુવો. ૧૦૧
- દાતા વળી નહિ યાચક જેહ, સન્મુખ વિમુખ સદા છે તેહ;
સદા શસ્ત્રધારી અવિનાશ, રથ હીણો ઉડે આકાશ. ૧૦૨
- એ અછેદ અદાહ અભેદ, એહ નિરંતર સદા અછેદ;
એક જણે મોટા દળમાંય, એવો અમ્યુત ક્યમ ગ્રહેવાય. ૧૦૩
- હરિને જાણી જાણે જેહ, ઉત્તાનપાદ તણો સુત તેહ;
તે બાળક આકારો રહ્યો, ધ્રુવ નામે સહુ કાર્યે લહ્યો. ૧૦૪
- પાતાળે બળિરાજ જેહ, હરિને જાણી જાણે તેહ;
લહે વિભીષણ કિંચિત્ માત્ર, લહે પ્રલહાદ ભકિતનું પાત્ર. ૧૦૫
- નારદને ગ્રહેનારો કહે, તું મિથ્યા બુદ્ધિ કાંઈ નવ લહે;
સત્યભામાએ આપ્યા હરિ, તે મુનિએ આપ્યા પાછા ફરી. ૧૦૬
- પારિજાતક કેરે પારટે, પામ્યા હરિ તજવા નવ ઘટે;
દેવઋષિ રાખી નવ શમ્યા, મૂંઝ્યા હરિ કર આપ્યા થકા. ૧૦૭
- હરિને ખીજ નવ લહે સહી, રણ મંડળમાં આપું નહીં;
તે હું મારું પ્રાકમ કરી, ધરણીધરને રાખીશ ધરી. ૧૦૮
- જૈમિનિ કહે રાજ તું જાણુ, અનુશાસ્વ ધતિ ઓદ્યો વાણુ;
સ્થાંગણુ ઉભો ભૂપતિ, મૂંઝવ્યૂહ કીધો બળ અતિ. ૧૦૯

रवेत छत्रनी शोभा शीश, अेवुं गोदयो ते धरणीश;
 माता गन् गान्ने रजुभांय, हयना षडु हिसारव त्यांय. ११०
 मीयये रथ यकण धल्यां, सम्मन्न कोलाहण पाणा तल्या;
 अनुशास्वना बसमा वीर, नानां भूपण्य लृषित धीर. १११
 सुंदर अंगर पेहेर्या पूर, प्रलय समयना जेवा शर;
 कयां गयो रे पारथ धीर, कयां गयो वृषकेतु वीर. ११२
 हरी धर्षा अेवुं कडे, नाना विधनां आयुद्ध अडे;
 यज्ञ तुरंगने राणे धल्या, गारग जेता माधव तल्या. ११३
 अनुशास्वना योद्धा जेड, अेवी वाणी गोदया तेड;
 धृति भारत अश्वमेध भोजार, अनुशास्व आगामनेो विचार. ११४
 द्वादशभो अध्याय अे कय्यो, शत ने जे श्लोके विस्तय्यो;
 पद यथां अेकशत अोगणीश, सङ्गुड वयन अढावुं शीश. ११५
 रत्न कडे यत्ने करी कय्यां, यथा लुद्धिमाने विस्तय्यां.

अध्याय १३ भो राग धनाश्री.

नैमिनि केडं सुष्णी वयनल, पुनरपि गोदया परीक्षित्तनल;
 हयने हरेजे त्यां शुं क्रीधुंल, तेने कान्ने शुं कृष्णुथी सिधुंल. १
 युद्धे प्रेयां कोण्यु कोण्यु योद्धल, ते तपोधन कडेा प्रतिभोधल;

ढाण.

प्रतिभोध कडेा धृति वयन वृपनुं, सुष्णुं नैमिनि कर्णुं;
 कडे रायने ऋषींद्र सांभण, कृष्णुनुं आयर्णुं. २
 अश्व पांडवनेो हय्यो, अनुशास्वने राजन;
 अविलोकतां आश्रय पाभ्या, हृदयमां भगवान. ३
 पछे त्यां पोताने रये, आरोह्या अविनाश;
 दारके कय्यो सांतरे, जेतरी आय्यो पास. ४
 पंचगन्ध नामे शंभू पूर्यो, श्रीमुणे नाराण्यु;
 पछे राज सुधिधिरनी, प्रत्ये गोदया वाण्यु. ५
 अहो वृप ! अनुशास्वने, हय हय्यो हभणुं तुण;
 वर वीर यादव तथा पांडव, हेपतां वणी मुण. ६
 सकण सुंदरी हेपतां, जियनी मुणने भाण;
 हवे तो गभ रक्षो तारे, कुतूहल जे आज. ७

સાત્યકિ તે કૃતવર્મા, અનિરૂદ્ધ યૌવનાશ્ચ મેવ;	
મેઘવર્ણું નામે મહા ભડ, વળી નકુલ તે સહદેવ.	૮
એટલાને અન્ય ભડ, રાખશે મંડળ હાથ;	
હું વળી વૃકોદર, પ્રદ્યુમ્ન અર્જુન સાથ.	૯
વૃષકેતુ નામે બાળકો, સાંખ્ય ૧નિસાંખ્ય નામે વીર;	
ધૃત્યાદિ યોદ્ધા મૂકાવશે, તે હયને ધરી ધીર.	૧૦
કો એક મારા કર થકી આ, ગ્રહે ખીડુ હાથ;	
એવી કૃષ્ણની વાણી સુણી, ભડ વિચારે મન સાથ.	૧૧
પુનરપિ મનમાં વિચારે, તે યોદ્ધા સર્વે જાણ;	
એક મુહૂર્ત રથું ખીડું, કૃષ્ણ કરે પાણ.	૧૨
(પછે) કૃષ્ણસુત શ્રીમાન પ્રદ્યુમ્ન, કૃષ્ણ-કરથી જાણ;	
સખળ બળ ખીડું ગ્રહીને, મુખે બોલ્યા વાણ.	૧૩
અનુશાલ્વ ઠેરા સૈન્યથી હું, અશ્વ લાવીશ ધીર;	
એમ કહી આયુદ્ધ લેધને, ચાલ્યો એકલો રથ વીર.	૧૪
અનુશાલ્વ વૃણુ તોલે ગણ્યો, નવ ગણ્યો વીર સમાજ;	
પારેવવત રેવંત-મણિ, ગણે કનક શોભિત સાજ.	૧૫
તે તુરંગમ રથે જ્નેતરી, ધરી ધ્વજ મચ્છાકાર;	
નિસર્થો સુત નિહાળી પછે, વદે વિશ્વાધાર.	૧૬
મહાદળ ટોળે મળ્યું, તે મધ્યે કૃષ્ણકુમાર;	
ધન ધટામાં જેવો રવિ, તે પ્રરી કરે ઉચ્ચાર.	૧૭
વળી ખીજે કાષ્ટ આવી, ગ્રહો ખીડુ અન્ય;	
પ્રદ્યુમ્નની સાથે જવા, જે મહા બળવન.	૧૮
કહે જૈમિનિ સાંભળો, મેદનિપતિ મુજ વાણી;	
શ્રી કૃષ્ણની વાણી સુણી, વૃષકેતુ બોલ્યો જાણી.	૧૯
સાંખ્ય પ્રદ્યુમ્નની થવાને, મેં જાવું સંગ્રામ;	
અનુશાલ્વને ગ્રહી સઘ લાવું, તું સમીપે સ્વામ.	૨૦
જે ન લાવું અનુશાલ્વને તો, સુણો સમ યદુરાય;	
ધ્માક્ષણીના ગમનથી, શૂદ્રને જે ગતિ થાય.	૨૧
મહા નરક રૂપણી તે ગતિને, હું લહું તત્કાળ;	

જો અશ્વયુત અનુશાલવને, ગ્રહી ન લાવું ગોપાળ;	૨૨
જે શ્રાદ્ધ ભોજન કરી, બ્રાહ્મણ કરે મૈથુનદાન;	
જે ઘેર ગતિને તે લહે, તે હું લહું ભગવાન.	૨૩
ઋતુકાળે પોતાની પત્ની, ત્યજે જે કોય;	
ન લાવું અનુશાલવને તો, મુને તે ગતિ હોય.	૨૪
આપતધર્મે યોગ્ય સ્ત્રીને, વળી ત્યજે જે કોય;	
ન લાવું અનુશાલવને તો, મુને તે ગતિ હોય.	૨૫
કહે જૈમિનિ સાંભજો, ભૂષાળ સુંદર વાણ;	
પછે બીકુ સમરખું તે, કર્ણસુતને પાણ.	૨૬
પ્રણામ કરી પરમેશ્વરને, વૃષકેતુ બોલ્યો વાણ;	
કૃષ્ણસુત સાથે પળ્યો, વૃષકેતુ ચોદ્યો જાણ.	૨૭
પોતા તણું પ્રાક્રમ અતિ, તે દેખાડે રણમાંય;	
અનુશાલવના ઘેર દળમાં, પ્રવેશ્યા વળી ત્યાંય.	૨૮
પછે રણમાં કૃષ્ણસુત, વૃષકેતુ સંયુત ધાય;	
અનુશાલવ પુકે પળે, રહો રહો કે'તો જાય.	૨૯
પોતા તણું દળ પાડતા, અવિલોકિયા બે બાળ;	
સંગ્રામમાં અનુશાલવ, ઉચ્ચર્યો વાણી વિશાળ.	૩૦
હે વીર ! નિજ નગરી ત્યજ, કેમ આવિયો રણમાંય;	
મારો વૈરી વિશેષે, મુજ નિકટ આવ્યો આંય.	૩૧
તું પુષ્પબાળ અનૂંગ ઈશ્વર, નયન અગ્નિ દગ્ધ;	
કૃષ્ણ રૂપી હૃદય મધ્યે, જઈ પ્રવેશ્યો છે મુગ્ધ.	૩૨
તપસ્વી નહિ યોગ્યને, પતિવ્રતા નારી ન્યાય;	
કે પુરૂષ અવિવેકી જ્યાંહાં, તુજ પરાક્રમ ત્યાં થાય.	૩૩
કહે જૈમિનિ સાંભજો, ભૂષાળ મારી વાણ;	
એમ સુણીને ત્યાં પ્રદુમ્ને, પાંચ મેલ્યાં બાણ.	૩૪
તે બાણના અનુશાલવે, કટકા કર્યા અનેક;	
પ્રદુમ્ન કેરા હૃદયમાં, પછે બાણ માર્યો એક.	૩૫
હૃદયે વીંધ્યુ વીરતું, પ્રદુમ્ન પામ્યો કષ્ટ;	
તે અસુરે બાણે ભ્રમાવી, કૃષ્ણ કને નાખ્યો સ્પષ્ટ.	૩૬
પ્રદુમ્નને મૂર્છા નિહાળી, મનમાંય લાજ્યા નાય;	

रथ थका छेडा उतररी, अछो सुतनो हाथ.	३७
प्रद्युम्नने पद-प्रहार करी, वचन भोल्या त्यार;	
महा कोपे हूर दृष्टे, निर्भत्संता निरधार.	३८
उठ उठ अर्लक मूठ आतो, द्वारकांपूर नो'य;	
करो छिडा अति धरुणी, पोताने स्थानक सोय.	३९
हुं अेम अितवतो हतो, प्रद्युम्न भाटे नित्य;	
रथु भांहे भय नहि उपजे, प्रद्युम्न भाटे सत्य.	४०
सुते लज्ज उपनी, वणी महा भय मन भांय;	
सहु योद्ध जेतां दुष्ट सुतने, सुं कइं हुं आंय.	४१
पूर्व तुंने निशा भांहे, शंअरे साखो सार;	
शे कामे आणक उगयो, क्यां हएयो नहि रे त्यार.	४२
वनवास करी पूर परहररी, मुनिवेश धरी इण भोग्य;	
अरे प्रद्युम्न तारे, जन विषे वास न योग्य.	४३
ते सकण मुनिवर निज, रिपु निहाणी निरधार;	
कुशाग्रमति मुनि सर्व करशे, तुने भस्माकार.	४४
तुं आशुसुर पुर प्रत्ये ज, त्यां रखा महाजन जेड;	
भक्त संपंधी विलोकी, वणी पाणशे त्यां तेड.	४५
शिव तथुा सेवक त्यां वशे, तु शत्रु शिवनो जणु;	
तुजने निज पति शत्रु मानी, मारशे निरवाणु.	४६
इकिमणुीना गर्लथी, क्यां गज्यो नहि अधीर;	
करी प्रतिज्ञा पाछो वज्यो, शे अर्थे लज्यो वीर.	४७
मुज लुजथकी पीडु नव जासे, महा योद्धा जेड;	
तो कहे रे प्रथम पीडु, शीद जाल्युं तेड.	४८
कहे जैमिनि सांभलो, लूपाण मारी बाणु;	
अेम वदता वसुदेवनंदन, अछो भीमे पाणु.	४९
पछे कोप्या कृष्णुने कहे, विनय वाणुी भीम;	
भगवान प्रत्ये भीम भोल्या, सांभलो सुअसीम.	५०
अरे हरि! अेम ना कहे, प्रद्युम्न महा मानी ^१ प्रत्य;	
अे शत्रुना शरथकी, भाज्यो नथी मानो सत्य.	५१

- तमे महा द्रोणे करी, पाउयो लक्ष्यो षाणक ओहः;
 परदुःभने केम न न्जलो, सुण तण्णा दाता नेह. ५२
- सर्वे कोने पाणवा, तुं थको अधिको काणु;
 भीमनी वाणी सुणी, उच्चर्या हरि धरी पाणु. ५३
- हे भीम! न्जओ युद्ध करवा, अनुशास्व शुं रणुमांय;
 कर्णपुत्रनुं पराक्रम कांछ, सम्भु दीसे त्यांय. ५४
- कहे नैमिनि सांभणो, हे परिक्षत्सुत सत्य;
 पछे प्रद्युम्न सहित आल्या, भीमसेन सुभत्य. ५५
- अनुशास्वतुं सैन्य पाउयुं, करी गदा प्रा'रे क्रोध;
 पगे पाणो परवयो धरी, कृष्णुनो प्रतिभोध. ५६
- गज राज बेधा भगावे न्छ, रथ कोटि क्रिधा यूर;
 णहु तुरंगम यूर्णु कर्षा, मदगणित हाथी शूर. ५७
- मातंगने दते अहीने, उछाणतो आकाश;
 रथ सणुता सारथीने, प्रगावे सविज्ञास. ५८
- गजराज वाण वीरने ते, पाग जाली शूर;
 प्राणु नता लगी, पृथ्वी पछाडी करे यूर. ५९
- को ओक गजरथ तुरंगमने, रमत राग विहर्णु;
 कोछने पृथ्वी पछाडे, कोछने यांपे यर्णु. ६०
- णहु वीर नूट्या गात्रना, मुण वहे शोणित आप;
 णहु हाथ हेडा पड्या न्जणे, पंय मुणना साप. ६१
- भीम-पाहु प्रहारथी, पूटतां भरतक वाह;
 लू कंभे पूटता घट, इटाइट धति नाह. ६२
- शण्ड ओवे संभणातो, वणी ते समे राजन;
 महा पवन इरके तेथकी, णहु ध्वज इरके मान. ६३
- गज वाण पाणा सारथी, अस्वार केइं मांस;
 भीमसेने पगे पूधु, ते ओकहुं आभास. ६४
- ते समे वृषकेतुओ, भड भीम दीडो त्यांय;
 पवनसुतती प्रत्ये ओह्यो, कर्णसुत रणुमांय. ६५
- हे भीम महाअण! षाणके, 'मे' संधर्यु प्रण नेह;

નવીન ડળ સંગ્રામ રૂપી, તમો લીધું તેહ.	૬૬
પિતાજી તું વિના ખીજો, કોણુ લુલતા વશ દેહ;	
પુત્રનું ડળ અહી પોતે, કરે ભક્ષણુ તેહ.	૬૭
એહ ડળ સંહરેથી તુજ, વૃત્તિ નહિ થાય;	
શત સહસ્ર ડળ હોય તોએ, તુને અલ્પ જણાય.	૬૮
તો એક ડળ ગારા મુખપટ્ટી, તમો લીધું આજ;	
તેનો શો આશરો છે, માનજો મહારાજ.	૬૯
અપટ્ટીતિ તારી અવનિ, વળિ પ્રકાસે અવિવેક;	
પુત્ર-મુખથી પાંડવે ડળ, અહી ખાધું એક.	૭૦
તું મૂઝ્ય ડળને થશે નિંદા, લોક માંહે અતીવ;	
હુધાતુર થકો કેસરી, નવ હણે દુર્બળ જીવ.	૭૧
હુધાતુર થકો સિંહ મારે, માતંગ ગજને તેહ;	
મુખે સ્પર્શસ્પર્શનું, નવ કરે ભક્ષણુ તેહ.	૭૨
કહે જૈમિનિ પરીક્ષિત્સુત, સાંભળો નિરવાણુ;	
મહા ખળી વૃષકેતુ પ્રત્યે, વૃકોદર કહે વાણુ.	૭૩
પિતા તો છોલી કરી, ડળ ધરે સુતને હાય;	
તું જાલજે અનુશાલવને, હું જાળી છું યુદ્ધ સાથ.	૭૪
એમ કહી ચાલ્યા વૃકોદર, પાડતા પર્વત પાગ;	
અનુશાલવે આવતાં દીઠો, વૃકોદરનો લાગ.	૭૫
અનુશાલવે ત્યાં એક બાણુ, હણ્યો હૃદય મોઝાર;	
મૂઝા પામી પડ્યો ત્યાંહે, વૃકોદર નિરધાર.	૭૬
ભીમને મૂઝા થઇ, કૃષ્ણને વાધ્યો કોપ;	
ઘડુનાથ જાતા યુદ્ધને, અહલુત અવનિ લોપ.	૭૭
કૃષ્ણ કહે રે સારથી, ઉતાવળો રથ લાભ્ય;	
ધરણીધરની ધ્વજા ઉપર, ગરડ બેઠો આવ્ય.	૭૮
અનુશાલવે અવિલોકિયા, આગળ શ્રી અવિનાશ;	
જેણે મારો જ્ઞાત માર્યો, તું ક્યમ નાશી જાશ?	૭૯
અનુશાલવ વદે વાણી, સાંભળું નંદકુમાર;	
નંદનંદન તું સમીપે, હતો હું ત્યાં ત્યાર.	૮૦

तुं द्रुपतां गोविन्दे मे, तुल्य पुत्र पाउयो वर्यः वणी भीष्मे भीम पांडव, हृष्यो अे आश्वर्य.	८१
हुं तुने सन्मुख नोतो, (तो) ते भार्या मारा धीरः; पउया पूर्वव कृष्ण तारा, मा' णण वने धीर.	८२
महाजन ओतुं कहे ने, कृष्ण सन्मुख होय; ते कदाचित् पीडाम नहि, सांभजो सहु डोय.	८३
हुं युवा छुं संग्राममां, तु सदा पुरपपुराणु; युद्धमां अम स्थिर रहेशो, नाथलु निरवाणु.	८४
पांय आणु हलुं भाषव, तुं ज्यांहां णणश श्याम; तमारे नाडा पछी छे, संत ते निठ डाम.	८५
ते दुर्ग तारे संतावा, डोणु न भेषो णय; त्यां बोभ मोड प्रपंय आदि, भदातिथे न नवाय.	८६
संत भनमां युम तुजने, प्रगटे सत् संग; युम तुजने प्रकाश्यातुं, संतसंगत अंग.	८७
संतसंगत नव करे ते, मोड पाभ्या मूर्ध; राजन् जेह प्रधान वर्जित, न णणुवो ते मूर्ध.	८८
कहे नैमिनी सांभजो, हे परीक्षितसुत वाणु; ओम कछी अनुशासने, पछे चार भेदयां आणु.	८९
ते चार आणु चार हय, हरि तणु वेध्या क्षाय; अंग छेयां तुंग्रमनां, त्रासथी नाडा णय.	९०
ते समे संग्राममांथी, गया घोडा दूर; अनुशास्य शोधि श्यामने, पणु ना दीडा ते शूर.	९१
अनुशास्य कहे श्यामने, शके थाडिया भगवान; कांछ पाप भाइ न देणुं, अणुं यथा अंतरध्यान.	९२
शके मारा देसमां, कांछ थयो आण अघर्म; डो शूर थधने आणुणी शं, गमन डीहुं कर्म.	९३

१-२. पंय आणु हृष्यो भाया, भांदि णणश श्याम; तमारे नाडा पछी छे, संततो निण डाम. ते दुर्ग तारे संताय, डोणु ना भेषो णय; त्यां बोभ मोड प्रपंय आदि, अद्वैतिथे न नवाय. तम भनमां युम, तुजने प्रकासे सत्संग; प्र. २.

- કો પિતાએ પુત્રી તણો, વિક્રય વિવા' કીધ; ઘન બ્રહ્મી કન્યાદાન દીધું, દેશ માંમ અસિદ્ધ. ૯૪
- કે કોઇ પુત્રી કુંવારી, નિજ પિતા કેરે ઘેર; રજસ્વળા મળ દોષ: પામી, થઈ એવી પેર. ૯૫
- કે પુત્ર હીન મુઆ કેઈ, ઘન પડચું મુજ બંડાર; કો શૂન્ય પાપી સેવકે, કોતું હર્યુ ઘન નિરધાર. ૯૬
- કો મૂર્ખે કર્યો દિવસે, સૂર્ય સ્થળ સ્ત્રીસંગ; શું સ્થાનકે સુંદરી તણ, (રજની) કરી આશા બંગ. ૯૭
- નાહી નારીને તજે, તેને બ્રહ્મહત્યા હોય; તેહ મધ્યે ભાગ છડો, નૃપતિને લાગે સૌય. ૯૮
- તે માટે હું પામ્યો નહીં, પરમેશને રણુમાંય; પ્રથમ દીઠા પછે અચ્યુત, અદીઠા કેમ થાય. ૯૯
- પરિશોધ પૂછું કોણુને, શ્રી કૃષ્ણુતી આ દન; સુકૃત તેહને સમર્પુ, જે કરાવે દર્શન. ૧૦૦
- કહે જૈમિનિ સાંભળો, રાય વચન પ્રકાશઃ હંસતીર્થ ઉદક પીધે, સર્વ પાપ વિનાશ. ૧૦૧
- યથા પુરુષ પવિત્ર થાએ, સકળ તીરથ સ્નાન; તથા પરમ પવિત્ર નર જે, નિહાજે ભગવાન. ૧૦૨
- અનુશાલ્વ એવું ઉચ્ચરે, તે સર્મે આવ્યા શ્યામ; અનુશાલ્વ માર્યો ત્રણુ બાણે, હસીને સંશ્રામ. ૧૦૩
- પછે તે અનુશાલવે, અવિનાશ કરાં બાણુ; યુગ્મ યુગ્મ કટકા કરીને, મુખે બોલ્યો વાણુ. ૧૦૪
- અરે માધવ ! નિરખ્ય માફું, પરાક્રમ નિરવાણુ; એક આ શરવહે તારાં, ત્રણુ છેવાં બાણુ. ૧૦૫
- એક માફું બાણુ પણુ તે, તમો નવ સેવાય; વળી મૂકુ એક શર, સ્થિર થઈ સહેજે ધાય. ૧૦૬
- પછે માર્યુ એક શર, હરિ તણુ હૃદય મોઝાર; સંતોષ પામ્યો શાંભળો, લોચન મીઝ્યાં ત્યાર. ૧૦૭
- સર્વ કોએ વિદોષકું, મૂર્ખાં યક્ષા મહારાજ; પછે દારક સારથીએ, કર્યુ કુત્સિત કાજ. ૧૦૮

રણુચક્રી રથ ફેરવ્યો, તૃપ યુધિષ્ઠિરની પાસ;	
કરે હાહાકાર સહુ, હરિને નિહાળી ત્રાસ.	૧૦૭
પછે પાંડવ દેખતાં, દગ પળાયું ચોપાસ;	
પિતા સુત સંબંધી બાંધવ, સહોદર પામ્યા નાશ.	૧૧૦
એક એકને મૂકી જતા, કે' પરસ્પર એમ વાત;	
હે પુત્ર! રણુથી લે મુને, હું પડ્યો તારો તાત.	૧૧૧
પુત્ર આગળ પળાએ, કહે પિતા પ્રત્યે આમ;	
શ્રાદ્ધ તારૂં કરીશ હું, જઈ ગયા સરીખે ઠામ	૧૧૨
કેાઈ એક નર એવું કહે, જે નિસરતા નર ત્યાંય;	
ત્યાં દારકે આણ્યા હરિ, પટ તણા મંદિર માંય.	૧૧૩
કૃષ્ણ મૂર્છા સુણી ગાતિ, કરે હાહાકાર;	
શ્રી કૃષ્ણજીની સુંદરી, રૂમિભણી આદે સાર.	૧૧૪
જાગ્યા પછે જન્દનાથને, કહે સત્યભામા નાર;	
રણુચક્રી ભાગ્યો જે સમે, યાં પ્રદ્યુમ્ન કુમાર.	૧૧૫
મર્મવાયક કહી બોલ્યા, કરી દુઃખદાયક રીસ;	
તમો કંચમ અનુશાલ્ય બયથી, વળ્યા પાછા ઇશ.	૧૧૬
પુરૂપ ખીજ પળાયા, જમ થકી ખીહીતા જેમ;	
હાવાં તો મૂર્છા થઇને, યુદ્ધ જાવું કેમ.	૧૧૭
જેથકી બય પામી પળ્યા, તેહને માફ સઘ;	
શું કઈ મર્યાદ રાખું, શ્રી કૃષ્ણજીની અઘ.	૧૧૮
શસ્ત્ર તુજને છેદે નહીં, નવ દહે પાવક નિત્ય;	
થયું તે તો થયું હાવે, ખીજ કરો ચિંતા ચિત્ત.	૧૧૯
ધતિ શ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધ પર્વજ માંય;	
સત્યભામા વાક્ય નામે, ત્રયો દશ અધ્યાય.	૧૨૦
શ્લોક જે અધ્યા વિષે છે, એક શત ને સાત;	
રત્ન કહે યત્ને કર્યો, ૫૬ વીશ શત વિખ્યાત.	૧૨૧

અધ્યાય ૧૪ મા. રાગ કેદારો.

જૈમિનિ કહે સુણુ ભૂપિ, સ્ત્રીનું વચન સુણી ધતિ;
રણુ પ્રત્યે ભગવાન, પોતે પરવર્યા રે.

રણુ મધ્યે આલ્યા ફરી, કર્ણસુતે દીઠા શ્રી હરિ;
કર્ણજ અનુશાલવે, તેડયો અરિ રે.

૨

ઢાળ.

- અનુશાલવને કર્ણકુંવર કે', રહે રહે ઉભો વીર;
એમ કહી પછે સાત શરે, હણ્યો અસુર રણુધીર. ૩
- અનુશાલવે દશ ળાણે કરી, વેધિયો કર્ણકુમાર;
હૃદય મધ્યે વૃષકેતુ વેધ્યો, તીક્ષણ શર નિરધાર. ૪
- આર શરે કરી આર તુરંગમ, પૃથ્વી પાડયા ત્યાર;
એકે શરે સારથીનું, શીર છેલું નિરધાર. ૫
- રથ હીણો; વૃષકેતુ વિગ્રોહી, સારથી સત્વર આલ્યો;
શીઘ્ર થઇને સુંદર રથ, જોડી ખીજને લાલ્યો. ૬
- તે રથ ઉપર વીર ચઢ્યો વળી, કર્ણકુંવર બળવાન;
અસુરપતિ અતિ તીક્ષણ ળાણે, પુનરપિ માર્યા માન. ૭
- કર્ણકુંવરે હણ્યો સારથી, તાડયા તર્ત તોખાર;
તે દેખીને દૈત્યપતિને, કોપ ચઢ્યો નિરધાર. ૮
- વળતો અરિએ રથ ઉપરથી, સાલ્યા કર્ણકુમાર;
શરે ઉલાળીને, નાખ્યો ભોમિ મોઝાર. ૯
- કર્ણસુતે પછે અસુરપતિને, પાડ્યો પૃથ્વી ત્યાંય;
મૂચ્છા પામ્યો દૈત્ય ંહીને, સોંપ્યો હરિકર માંય. ૧૦
- કૃષ્ણ તણે કર અસુર સમર્પ્યો, જોડ્યો વાણી વીર;
શ્રી હરિ જો જો અનુશાલવનું, અશ્વ ંજ્ઞાનું ધીર. ૧૧
- પ્રભુ પ્રતાપે ંહીને લાલ્યો, સપ્ત પ્રતિગ્રા મારી;
કર્ણકુંવરનું વચન સુણીને, જોડ્યા ફરી ગિરિધારી. ૧૨
- કર્ણકુંવર તું ધન્ય ધીર તે, પ્રત્યક્ષ પાળ્યું પોણુ;
અનુશાલવને તું વિના, રણુથી ંલી લાવે કોણુ. ૧૩
- પ્રતિવચન કહેતા શ્રી હરિ, એવે જગ્યા અસુર અધીશ;
આગળ દીઠા યાદવ પતિ, ધનશ્યામ સ્વયં યુગદીશ. ૧૪
- કર્ણકુંવરને અસુર કહે, તું સાંભળ વાણી વીર;
તેં હું ંતી હરિપગ પાડ્યો, ઉતમ કીધું ધીર. ૧૫

- માત પિતા ગુરુ અંધવ નિગમ, કો ન દેખાડે હરિને;:
 તેં શત્રુ થઇને જીતીં મુજને, દેખાડયા હરિ કરીને. ૧૬
- જેણે મારા અંધવ સઘળા, પરમ પમાડયા ધામ;
 તે સાથે મુને સંગતી થઇતે, વિરમે ભાસે કામ. ૧૭
- અધુના અમને મનમાં પ્રકટયો, શુભ સૂચક સંતોષ;
 જે શું અમારે વૈર્ય હતું તે, કીધો મિત્રી તોષ. ૧૮
- મોટાનો મહિમા એવો છે, વૈર ને પ્રીતિ સમાન;
 શંકરને છે સર્વ સરીખાં, વિષ ને અમૃત પાન. ૧૯
- પરમેશ્વરના પદપંકજને દેખાડે તે દાતા;
 એમ કહી વૃષકેતુ વાણી, વદતો હરિપદ ખાતા. ૨૦
- તું તો કૃષ્ણ પદ પામીને, બોલે એ આશ્ચર્ય;
 જે પદ પામ્યા યોગી જન તે, રમૂકપણું જમભીર્ય! ૨૧
- શેષ પ્રમુખ યોગી જનને, મુક્તિ મધુસૂદન દેખી;
 તારું બોલ્યુ સાંભળતાગાં, મુજને લાજ વિશેષી. ૨૨
- અનુશાલવ કે' હરિને દેખી, વધતી મારી વાણુ;
 એ વાણી મુને આપી એણે, સકળ લોકમાં જાણુ. ૨૩
- તું દેખતાં નારાયણુને, નથી સ્તવન હું કરતો;
 જે નારાયણુ મારે પ્રારે, રણમંડળથી ડરતો. ૨૪
- વિશ્વધરણુ હરિ શાસ્ત્રધરણુ, અહીં કીધો પાંડુકુમાર!
 એનું અંગ અખિભ યુગ રૂપિ, તે પિડાએ ક્યમ પ્રારે? ૨૫
- જેનું સ્મરણુ કરતાં માનવ, ચાર ચતુર્ભુજ થાય;
 ગરૂડ ચઢીને ગદા પદ્મ વળીં, શંખ સુદર્શન સાંધ. ૨૬
- તે પોતે નૃસિંહ કુર્મને, સૂકર મીન સ્વરૂપ;
 જેને આપ પ્રસાદે વાસવ, સ્વર્ગ તણો છે ભૂપ. ૨૭
- રંભાદિક સુરનારી સુરપતિ, સાથ રમે જે મારે;
 તે પોતે કુબ્જ શું બીડ્યો, હીંડ્યો યમુના ધાટે. ૨૮
- નાના રસ ઉપજાવી જે હરિ, સકળ વિશ્વને પોષે;
 તેણે દ્રૌપદીજીતું આપ્યું, ભક્ષણુ શાક પ્રદોષે. ૨૯
- જે સુદામાજી કેરા તાંદુળ, પ્રાશન કરી આનંદે;

- નંદનવનનાં કુસુમ ગ્રહે, નર જે સેવે ગોવંદે. ૩૦
- તે પોતે તુલસીના વનમાં, રમતા શ્રી નારાયણ;
જૈમિનિ કહે સાંભળ રે રામ, પરીક્ષિત્સુત નિરવાણ. ૩૧
- એમ કહેતાં અનુશાલવને, ભેટયા શ્રી ભગવાન;
ચક્ષિણુ પાણુ ગ્રહી દેખાડ્યો, તેણે ધર્મરાજન. ૩૨
- વળતાં રાય યુધિષ્ઠિર તેને, પ્રણુમી ઉભા પાસે;
ધર્મરાય તે દાનવ પ્રત્યે, બોલ્યા વચન પ્રકાશે. ૩૩
- અરે રાય ! તું બિમાદિકમાં, પંચમ બંધવ જાત;
યથા યજ્ઞને પાળે યદુગતિ, તથા પાળ તું જાત. ૩૪
- વળતો અનુશાલવ ફરી ભેટયો, બીમાદિકને જાણુ;
પુનરપિ રાય યુધિષ્ઠિર પ્રત્યે, અસુર બોલ્યો વાણુ. ૩૫
- મં તો મારા મુરતકને, તુજ રણમંડળમાં રાજ;
રાય યુધિષ્ઠિર કેરે અર્થે, તે સ્થળ કરવું તાજ. ૩૬
- એવું વચન સુણી અનુશાલવનું, પામ્યા અતિ ઉલ્લાસ;
એવે સહુને જીતી આવ્યો, કર્ણકુંવર પ્રકાશ. ૩૭
- તેણે સ્થાનક અશ્વજ આવ્યો, જ્યાં યુધિષ્ઠિર રાજન;
હર્ષ્યા રાય પ્રીતિ બોલ્યા, કર્ણકુંવર તું ધન્ય. ૩૮
- અરે વીર ! સુણુ મારી આગળ, સફળ પ્રતિજ્ઞા તારી;
અનુશાલવ મુજ બંધવ કીધો, એવો તું હપકારી. ૩૯
- બાગ્યે સર્વ થયું સુખકારી, કારણ અખુજ અમાઈ;
પ્રદુંભન વૃષકેતુ બે કુશળ, નિરખું વદન તમાઈ. ૪૦
- એમ વિખાણ્યા વીર સુગમને, અતિ આનંદા એશ;
રાય યુધિષ્ઠિર હય ગ્રહી કીધો, હસ્તિનાપુર પ્રવેશ. ૪૧
- સુભટ સભામાં આવી બેઠા, નિકટે સારંગપાણિ;
દેવકી માતા યશોદા કુંતા, રોહિણી રૂઢિમણી રાણી. ૪૨
- સત્યભામા ને અનંત વામા, અરૂંધતી અનુસોયા;
સર્વ મળી હય પૂજા કીધી, શ્રી ગિરિધારી જોયા. ૪૩
- અન્યો અન્યે આદર કરતા, ભૂપતિ આવ્યા જેહ;
ભોજન પાન અગરને ચંદન, બહુ વિધિ પૂજ્યા તેહ. ૪૪

- ७।यां आसन वसन आपी, सङु क्राधने संतोप्या;
 गज वरकुंजर दान करीने, पृथ्वीना-पति पोप्या. ४५
 गजपुर आव्या गोविंदछने, वही गया दिन वीश;
 पुनरपि त्रैत्रि पुनेम आवी, दीक्षा लीध क्षितीश. ४६
 द्रौपदी साथे राय युधिष्ठिर, करता व्रत असिधार;
 अंगीकार करी नृप हयनो, पूजे विविध प्रकार. ४७
 विप्र तणी धरुणी पूज्य क्रीधी, महा धनशुं महीपाण;
 गीत निगम वाञ्छत्र धरुणने, भंगण वाद विशाण. ४८
 हय-शीर पत्र कनकतुं शोभे, अंदन अर्यित ३५;
 कुमकुमकांत कुसुमनी भाणा, नाना विधना धूप; ४९
 तुरंग तनूक्षु मूत्र्यो महीपति, शीरपर अमर उद्योते;
 रक्षु करवा राज धर्म, प्रेयो पारथ पोते. ५०
 रनान करी उज्वण अंजर, पेल्लेयो पारथ वीर;
 ह्वाने वणी अंपक मंडित, भाण विराजे धीर. ५१
 मुस्तक छपर मुकुट विराजे, कर अदयुं गांडिव;
 छत्र अमर शीर छपर शोभे, मन उत्साह अतीव. ५२
 पारथ प्रत्ये धर्म कहे, हय रक्षु करजे शर;
 पुरषोत्तमने प्रसाहे तुज, थाने विघ्न विहूर. ५३
 तुने भागीमां कल्याणु हजे, तुं भीति न पागीश मन;
 पुनरपि पाछो आगम करजे, कुशलो साय स्वामीन. ५४
 पिता रक्षित पाणकने रणुमां, रजे भारतो राय;
 गुड पांधवतुं वयन सुणीने, पारथ प्रसन्न थाय. ५५
 गुडजनने प्रणाम करीने, कुंता पासे आव्या;
 नमस्कार क्यो कुंताने, देवकीने मन भाव्या. ५६
 अशुधती अनसूया उभां, इकिमणी राणी जेते;
 गांधारी धृतराष्ट्र सङुने, पूछे पारथ पोते. ५७
 जठ अमो हय रक्षु करवा, प्रेयो धर्मकुमार;
 अम सुणी अर्जुनने भेटयां, कुंताछ ते वारे. ५८
 आहो धर्मजय! धर्म निमित्ते, ज्ञानो छो हय साथे;
 इवणु साक्षक ने सैन्य केटछुं, आधुं पांडव-नाथे. ५९

- અર્જુન કહે શ્રી કૃષ્ણે પ્રેર્યો, કુંવર કટક સમેત;
 શ્રી કૃષ્ણે શીખામણુ દીધી, પ્રદુમ્નને અતિ હેત. ૬૦
- કુંવર મારે તન મન ધન છે, અર્જુન એ અભિરામ;
 મુજને પાળે ત્યમ અર્જુનને, પાળ સદા સંગ્રામ. ૬૧
- પિતા પુત્રના પાણુ વિષે, 'કાંઈ આપે નિજ રહરય;
 રૂઠો હોય તે રાખે તેને, રૂઠો કરતો ધ્વંશ. ૬૨
- કર્ણકુંવરને કૃષ્ણ કહે, સુણુ વૃષભધ્વજ મુજ વાત;
 પ્રદુમ્નની સંભાળ તુને છે, સૈન્ય સહિત વિખ્યાત. ૬૩
- અર્જુન કહે સુણુ માતા મારી, અતુશાલ્ય ત્યાં આવે;
 યૌવનાશ્વસુત સાથે આવે, પોતાનું દળ લાવે. ૬૪
- મારી સાંચ કરવા ધર્મે, પ્રેર્યો એ ભૂપાળ;
 માં કરશે માતા ચિંતા મારી, મોટા કૃષ્ણ કૃપાળ. ૬૫
- કુંતા કહે સુત રણમાં રહેજે, વૃષકેતુને રાખી;
 શોકસહિત આ યજ્ઞ યાશે, જ્ને તું આવીશ (એ) પાખી. ૬૬
- વિજય કરીને સત્વર આવે, હયને કુશળો લાવે;
 એમ કહીને કુંતા રોતાં, પ્રેર્યો પારથ ભાવે. ૬૭
- વળતા પાર્થ હરિને દેખી, નમસ્કાર કર્યો હેતે;
 શણુગાર્યા રથ ઉપર બેઠા, ચાલ્યા સૈન્ય સમેતે. ૬૮
- નાનાવિધ વાજ્ર વજ્રડે, હોમ તણુ બહુ ધૂપ;
 શેકા વ્રીહિયે વધાવે કન્યા, કુસુમે છાયો ભૂપ. ૬૯
- આર્શીવાદ ભણુતા બ્રાહ્મણુ, નગર લોક'હિત જ્નેતા;
 એણી રીતે અર્જુન ચાલ્યા, આનંદ ગોચર હોતા. ૭૦
- વૃહને પ્રણુમી વૃષકેતુ, પેઠો મંદિર માંચ;
 પોતાની પત્નીને પૂછે, વીર વિક્ષોકી ત્યાંચ. ૭૧
- સાંભળ સુંદરી પારથ સાથે, પૂરથી જાજો હુંચ;
 કુંતાં આદે અખળા કેરી, સેવા કરજે તુંચ. ૭૨
- સાસુ કેરી સેવા કરતાં, ઉત્તમ પદ પરમાણુ;
 સ્વજન કેરી સેવા કરતાં, નારીને કલ્યાણુ. ૭૩
- અખળા તું અમને સંભારે, નારી રખે વિસારે;

- वृषकेतुनी वाष्पी सुष्पीने, भद्रावती कहे त्यारे. ७४
 भाईं मन तगने भूझीने, उयारे उयलुं न जय;
 तभाईं मन मुजने भूके तो, सुजे भूजने राय. ७५
 अहो नाथ ! पार्थ हयतुं, रक्षाय करणे नित्य;
 सन्मुख रही संग्रामज करणे, विमुख न थारो सत्य. ७६
 केशवनी कामनीओ सधणी, (यां) आवी छे सविलास;
 तारी नारी मुजने निर्भी, रणे करती हास. ७७
 उयलुं ओक रजुमां विमुख थरो तो, सांभणी सर्वे हसरो;
 नव सहेवाय हस्यां नारीनां, भारे मन दुःख वसरो. ७८
 ओनो प्राणपति परमेश्वर, सन्मुख विमुख न होय;
 विमुख थको ते सन्मुख कहेवो, ते जणु सलुकोय. ७९
 ओ सर्वे संभारी स्वामी, सिद्ध करे निरधार;
 नैमिनि कहे सांभण जनमेजय, कुंवर उच्यथा त्यार. ८०
 कर्णकुंवर ते भद्रा साथे, हास्य करी कहे वाणु;
 त्रणु लोक जे रजुमां आवे, मुज सन्मुख निरवाणु:- ८१
 पार्थ अर्थे सकण कटक ते, सांभणीश (सलु) में भार्यु;
 कहेरो कर्णकुंवरे ततक्षणु, सधणुं सैन्य विडार्यु. ८२
 कर्णकुंवर जे रजुधी भागे, तेतुं ओ परमाणु;
 वासुदेवतो भहिमा त्यारे, सधणो निष्कण जणु. ८३
 काशी स्मरणथकी नहि मुक्ति, गया विषे पिण्डान;
 भाधे वेष्पी निरभजन, गर्डी ते ओह समान. ८४
 विंज अनुपम अधर जे रडा, अंतुं मुख जे ताई;
 जे हुं दुरीने नव निर्भु तो, ओह निदर्शन भाईं. ८५
 अंतुं वयन कही वृषकेतु, जतां जलु नर धेर्षो;
 आहणु धेतु हवन वंदीने, मनमां हर्ष धणुरो. ८६
 भीम तथा भगवान प्रवेश्या, हरितनापुर शुभ साणु;
 भाहिलमती नगरीने पाभ्यो, पार्थ करे वाणु. ८७
 नीलध्वज राजनी नगरी, कोट भनोहर सोय;
 नाना लोक वसे नगरीमां, आनंद आच्छव होय. ८८
 वैवाजणुं पान करे ने, नगरी सिंगाकार;

જાણે એ શંકરથી બિન્ધો, પૂરમાં પેઠો ત્યાર.	૮૨
નર નારીનાં રૂપ મનોહર, દિવ્ય સરીખા દેહ;	
નીલધ્વજનો કુંવર કલાવે, પ્રવીર નામે જોહ.	૯૦
સહસ્ર સુંદરી સાથે રમતો, વાડીમાં તે વીર;	
પૂલી વેલ વિરાજે વનમાં, વાતો સાર સમીર.	૯૧
ઉત્તમ આસન ઉપર બેઠો, ચંપક હેઠળ એવો;	
આરે પાસે શુભ શણુગારી, ગૌરી નારી સેવ્યો.	૯૨
વર વર્ણી શ્યામાએ સેવ્યો, સુંદર લોચન સ્વામી;	
અજ્ઞાત રજસિ શ્યામા કહીએ, સ્વરવર્ણીની રજ પામી.	૯૩
અપ્રસન્નતી નારી ગૌરી, જે પ્રસવી એક વાસ;	
આર જાતની નારી હુતી, પ્રવીર કેરે પાસ.	૯૪
પ્રવીર કેરી પટરાણી જે, મદનમંજરી જાણ;	
મણિમાળા મંડિત મહિલાશું, બોલ્યો ભૂપતિ વાણ.	૯૫
વનિતા સદળ મળીને વેગે, વેલ કુસુમ કર વીણે;	
વેલ વીણતાં ભૂષણવાળે, કંકણને સ્વર ઝીણે.	૯૬
પૂલ્યાં પૂલ ચુંટે તે ચતુરા, (જાણે) રખે વેલ દુખાતી !	
પ્રાણનાથની પાસે ઉત્તમ, સ્વર આલાપી ગાતી.	૯૭
પ્રવીરની પટરાણી કહીએ, મદનમંજરી રંગ;	
તે વનિતાએ વનમાં દીઠો, આવ્યો તેહ તુરંગ.	૯૮
મહા મણિમય માળા માંડત, લલાટ બાંધ્યું પત્ર;	
કામિનીકર કુમકુમશું પૂંજ્યો, કુસુમ સંહિત સર્વત્ર.	૯૯
પ્રવીર પ્રત્યે પ્રેમદા બોલી, અર્જુનનો હય નિરખી;	
આહો નાથ ! જે વાણ ઉભો, શોભા શશિયર સરખી.	૧૦૦
રાતો કંઠ અધર પૂછ પીળું, સુંદર હુંઘટ ત્રાઠો;	
કુણ્યુ નયન ને જીવ્હા રાતી, કોના કરથી નાઠો.	૧૦૧
લલાટ લેખ પત્ર પ્રકાશી, વાંચો મારા નાથ;	
મારું મન વાંચ્યું કરવા પતિ, હયને ઝાલો હાથ.	૧૦૨
જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, વળતો વાણ ઘેર્યો;	
પ્રવીર હયની પાસે આવ્યો, સ્ત્રીની પુદ્ગે પ્રેર્યો.	૧૦૩

વીરે વળતો વાછ કુસુમિત, કેશચાળીએ સાથો;	
ધર્મરાયનું લિખિત પત્ર તે, વાંચી વીર વવાયો.	૧૦૪
રાય યુધિષ્ઠિર કેરો ઘોડો, (તે) યજ્ઞ કરવા છોડયો;	
અર્જુન એને રાખે તે, ગ્રહેજો જેને (હોય) જોડો.	૧૦૫
એવું જાણી વીર પ્રવીરે, હય પ્રેયો પૂરમાંય;	
સકળ સુંદરી પૂરમાં પ્રેરી, પોતે ઉભો ત્યાંય.	૧૦૬
મોટું દળ મેળીને ઉભો, અર્જુનને તૃપ્ત ગણ્યો;	
જનમેજય રાજની પ્રત્યે, જૈમિનિ એવું ભણ્યો.	૧૦૭
ઇતિ ભારત અશ્વમેધ પર્વમાં, અધ્યા' ચતુર્દશ ગાયો;	
જે અધ્યા'માં માહિષ્મતી, નગરીમાં હય સા'મે.	૧૦૮
એ અધ્યામાં શ્લોક થયા છે, સુંદર શત સાક્ષાત;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, શત ઉપર ૫૬ સાત.	૧૦૯

અધ્યાય ૧૫ મો રાગ રામઝી.

જૈમિનિ કહે તમો સાંભજો, જનમેજય સત્ય;	
ત્યાર પછે હયમેધના, હયવર કેરી ગત્ય.	૧
પાછળથી હય શોધતા, પછે પારથ આવ્યા;	
અનુશાસ્વ પ્રધુમ્નને, નિજની સાથે લાવ્યા.	૨
મૌવનાશ્વ વૃષકેતુ ત્યાં, ધાયા યજ્ઞ સેતુ;	
સર્વ વિષે આગળથકી, આવ્યો તે વૃષકેતુ.	૩
સેન્યા મેળી આગળે, રહ્યો વીર પ્રવીર;	
તે દીઠો વૃષકેતુએ, ધરતો અતિ ધીર.	૪
રહે રહે કહેતો વીર તે, ધરી આયુજ્ઞ ધીર;	
નીલધ્વજનો પુત્ર હું, માફે નામ પ્રવીર.	૫
અશ્વ અમો કોપે કરી, પૂરમાંહે પ્રવેશ્યો;	
પાંડવમાં પ્રાક્રમ હશે તો, ધરી પાછો ભેશો.	૬
અપ્રવીર પ્રત્યે એમ કહે, વાણી વૃષકેતુ વીર;	
પેહેજો વઠ તું હું સમીપ, પછે પારથ ધીર.	૭
એમ સુણી વૃષકેતુને, શર પાંચજ પ્રાર;	

૧ અર્જુન એને તે ગ્રહેજો, જે જેને હો જોડો. પ્ર. ૨. ૨ કર્ણકુંવર પ્રત્યે કહે, એમ વાણી. પ્ર. ૧.

એકે શરે સારથી હણી, શર ચારે માર.	૮
પછે પ્રવીરને વૃષકેતુએ, મારિયાં શર સાત;	
હારય કરી હયને હણ્યા, શર ચારે વિખ્યાત.	૯
લીલા વાણ પ્રવીરના, જેવી પોપટ પાંખ;	
તે હય વૃષકેતુએ, એક ક્ષણુ નવ સાંખ્ય.	૧૦
કર્ણસુને કીધો પછે, સિંહનાદ મહાન;	
પ્રવીરે વેધ્યો પછે, કર્ણપુત્રનો કાન.	૧૧
ત્રણજ આણે કર્ણનો, પુત્ર મૂર્છા ધાર્યો;	
ત્યાર પછી એકે શરે, અનુશાલવને માર્યો.	૧૨
ત્યાર પછી અનુશાલવે, શર મૂક્યા ઘોર;	
ઠાંક્યો વીર પ્રવીર ત્યાં, નવ દીસે અંકોર.	૧૩
હાહાકાર કરે સહુ, બહુ વૈર પ્રકાશ;	
નીલધ્વજ આવ્યો ત્યાંહાં, ગ્રહી પાવકપાશ.	૧૪
ત્રણુ અક્ષોહિણી ત્યાં, સેના નૃપતિ લાવ્યો;	
અનુશાલવ વશ પુત્ર તે, ત્યાંચકી મૂકાવ્યો.	૧૫
નીલધ્વજે પછે સર્વને, હણ્યા દશ દશ આણુ;	
જૈમિનિ કહે તમે સાંભળો, જનમેજય બાણુ.	૧૬
દળ દીકું તેણે હણ્યું, કોપિયા અર્ઘુન;	
સન્મુખ આવીને રહ્યા, કહે એમ વચન.	૧૭
પાંચ આણુ પછે પારથે, નૃપતિને માર્યા;	
નીલધ્વજે તે આવતા, શર સઘ વિડાર્યાં.	૧૮
નિજ શર છેવા દેખતાં, પારથ અતિ કોપ્યો;	
હય રથ સેના સારથી, રાજશું લોપ્યો.	૧૯
અદૃષ્ય કર્યા અવનિપતિ, અતિઆણુ હજારે;	
રાજજીને રણુ મધ્યે, કો ના દેખે ત્યારે.	૨૦
કો એક વૈષ્ણુવ યથા, બંડતે હરિ હીસે;	
કૃષ્ણુની તેણે સ્તુતિ કરી, યમદૂત ન દીસે.	૨૧
મૂર્છા મૂકીને બળે, હઠ્યો વૃષકેતુ;	
મદ માતો રાતો ધણું, ધાતો નિજ હેતુ.	૨૨

મામાતા પોતા તણો, જે પાવક બાંધ્યો;	
રીસથકી નીલધ્વજે, શર અગ્નિ સાંધ્યો.	૨૩
નીલધ્વજ ભુજી પળ્યો, તે પાવક બાળે;	
પારથ સેના બાળતો, પાવક નિજ જ્વાળે.	૨૪
ગજ ઘોડા નાશી ગયા, અગ્નિએ અકળાયા;	
પાળા આલુદ્ધ નાખતા, અસ્વાર પળાયા.	૨૫
ભાર ભર્યા નાઠા કરમ, અગ્નિએ આખડતા;	
બડમ્યા પોઠી અપાર ત્યાં, મારગમાં પડતા.	૨૬
વેસર વનિહએ બાળ્યા, પળ્યા મહા વનમાંય;	
શકટ બળે ભારે ભર્યા, અર્જુનનું રણ ન્યાંય.	૨૭
છત્ર ચમ્મર બડકે બળે, અગ્નિ અતિ લાગ્યો;	
માંસ ધાતુ ટાળે મજ્યાં, ત્યાં પાવક જાગ્યો.	૨૮
પાર્થનું દળ પાવકે. એણી રીતે ખાધું;	
ત્યારપછી ત્યાં પારથે, શર વરણનું સાધું.	૨૯
વનિહ સમાવવા પારથે, પ્રેર્યું વરણ અસ્ત્ર;	
વનિહ તોય સમ્યો નહીં, થયું નિઃક્રળ શસ્ત્ર.	૩૦
અર્જુન એવું ઉચ્ચર્યા, બ્યારે પીપી આગ;	
વેદ તણું મુખ તુંજ છે, નમું તારે પાગ.	૩૧
યજ્ઞ યુધિષ્ઠિર આચરે, તુને પ્રસન્ન થાવા;	
તેજ મુને ગાંડિવને, રથ આપ્યો બાવા.	૩૨
હું સાથે તું સર્વદા, અતિ સૌમ્ય દૃષ્ટ સાધે;	
સૈન્ય હણ્યું હય નિર્ગમ્યો, વળી શાને વાધે.	૩૩
હું પરથી હિત ઉતરે, શું ચાલે માફ;	
જનમેજય પૂછે પછે, જૈમિનિને સાફ.	૩૪
નીલધ્વજને ક્યમ થયો, અગ્નિ યામાત્ર;	
એવી કન્યા કોણુ જે, જેને પાવક પાત્ર.	૩૫
તે મુજને કહો જૈમિનિ, મેં પૂછ્યું જેહ;	
કોતુક મુજને ઉપન્યું, તે બાંજેની સંદેહ.	૩૬
જૈમિનિ કહે તે ભૂપને, પટરાણી જ્વાળા;	

कन्या प्रसन्नी तेषुमी, स्वाहा सुविराणा.	३७
तात तल्ले घेर ते सुता, सडुने सुभकारी;	
इप अनुपम तेडतुं, त्रिभुवन मनोहारी.	३८
अेक सगे नीलध्वजे, ते कन्या दीडी;	
डोने देवी द्विकरी, मन चिंता पेडी.	३९
पुत्रीने पूछे पिता, वर डोणु गमे छे;	
राज्ज राजकुमार त्यां, षडु भात्य रमे छे.	४०
वर स्वयंवरने विषे, तुं आवी रे'जे;	
आसने जेडा लूपमां, गमतो वर अे'जे.	४१
तात प्रत्ये स्वाहा कडे, लज्ज युक्त शोभी;	
भाणुसने ना वर पिता, ते तो मडा लोभी.	४२
हुं सरभो स्वामी तमो, डो सुरवर शोधो;	
नीलध्वजने कडे कन्या, कहुं ते प्रतिजोधो.	४३
देवपति मडा प्राकभी, वर्यनी वर पाध;	
विस्मय मानव लोभियो, यां आवशे धाध.	४४
मदमातो मातंग जे, अैरावत कडावे;	
त्यांहां जेशी मृगसोयनी, मधवा वणी आवे.	४५
तात प्रत्ये जेडी पछे, स्वाहा ते अभिराम;	
डे तात न धड्डुं धंरने, सडु डोपनो डाम.	४६
पारडी मोटम नव जमे, तप दाननो देशी;	
गौतम नारी साधवी, कपटे करी पेप्पी. •	४७
जेशे जगत गुर, हरि पांधव डोधो;	
सुरपतिपद जेथी अडुं, जगति यश दीधो.	४८
भाणुस में भूड्यां त्यांहां, सुणु डारणु तात;	
मखिन तनु नित्ये रडे, स्त्रीतुं साक्षात.	४९
अेक पति पामी करी, षीजने कामे;	
ते नारी व्रत बंग यध, गति शैरव पामे.	५०
स्वामी मुअे स्त्री अंगने, रपशे छे जेड;	
वर वन्हिमुअ देवतुं, मुजने गमे तेड.	५१

કિન્નર દાનવ દેવતા, વળી અન્ય અપાર;	
પાવક પાખી કોઈને, ન વર નિરધાર.	૫૨
પાવક પોતે આવીને, જો મુજને સાચે;	
તો તું તેને આપજે, મુજને સુણ સાચે.	૫૩
એમ સુણી સહુ સુંદરી, હસી બોલી વાણી;	
એ શું બોલી બાળિકા, વિપરિત જોહ અજાણી.	૫૪
વન્દિતે ડયમ વર વરે, સર્વ ભક્ષ પેટો;	
બ્યાં સાથે ત્યાં કાળું કરે, જેને વાહન ઘેટો.	૫૫
જીવંદા જેને સાત છે, મુખ માંહે ધૂમાડો;	
હાહા કપ્ટે બાળતો, એવો અસિ આડો.	૫૬
સ્ત્રીજનનું મન માને તો, નર નીચ પળાયે;	
ગંગા સરખી સાધવી, નીચે સ્થળ જાયે !	૫૭
જૈમિનિ કહે સ્વાહા તણી, સુણી એવી વાણી;	
નીલધ્વજ હૃષ્યો ધણું, મન વિસ્મય આણી.	૫૮
એવી વાણી સાંભળી, યદ્ય સત્વર સ્વાહા;	
ઉજ્વળ વસ્ત્ર ઝોઢણે, ઉદકે અવગાહા.	૫૯
હોમ હુતાશન સ્થાપવા, દિવ્યમંડળી માંડી;	
ઉપવન આવી બાળિકા, મદ્ મોઠમ છાંડી.	૬૦
અંદન અગર કપૂરને, ધૃત સુંદર દુગ્ધ;	
શર્કરા તિલ મધ શેલડી, હોમાવે મુગ્ધ.	૬૧
તંબોળ દ્રાક્ષ લવંગને, મોગરાની માળા;	
કદલીશળ બ્રાહ્મણ પ્રત્યે, હોમાવે બાળા.	૬૨
વિપ્ર તણે વેશે કરી, અસિ ત્યાં આવ્યો;	
નીલધ્વજ નગરી ગયો, ભૂપે પધરાવ્યો.	૬૩
પૂજી અરચી વિપ્રને, આપિયું આસન;	
રાજ પૂછે ક્યાંચકી, આવ્યા મુનિજન.	૬૪
મુજને ઘોની આગન્યા, કંઈ કહો તે કામ;	
એમ સુણીને ભૂપયું, મુનિવર બોલ્યા આમ.	૬૫

શાંડિલ્ય ગોત્રે વિપ્ર હું, કન્યાનો કામી;	
તારે મંદિર કન્યકા, મુજને દેસ્વામી.	૧૧
રાગ કહે મારી સુતા, નરને નથી વરતી;	
પાવકને વરવા તણી, મન ઇચ્છા ધરતી.	૧૭
ખીજ આપું બાળિકા, જો બાવે તુજને;	
વિપ્ર કહે નૃપ જાણુજો, પાવક તે મુજને.	૧૮
સ્વાહાને સત્યે કરી, યથો હું તુષ્ઠમાન;	
જૈમિનિ જનમેજય પ્રત્યે, કહે સુણુ રાજાન.	૧૯
વિપ્ર તણી વાણી સુણી, હસતા સહુ જન;	
નીલધ્વજ રાગ પ્રત્યે, બોલ્યો સુવચન.	૨૦
કન્યાને કાળે યથો, દિજ પાવક રૂપ;	
પાવક પાપે કન્યકા, નવ દેવી ભૂપ.	૨૧
મંત્રી છે જે માહરો, અગ્નિ પરખી જાણે;	
એમ સુણી મંત્રી કહે, જનવાક્ય પ્રમાણે.	૨૨
વન્હિ તુને જાણું અમો, તું પાવક રૂપ;	
આ સહુને દેખાડતું, નિજ તેજ અનુપ.	૨૩
પછે વિપ્ર તણા મુખમાંચકી, પ્રકટી મહા જ્વાળ;	
સ્કૂર્મ બજે પ્રધાનની, મહા કોષ કરાળ.	૨૪
મંત્રી દાધ્યો દેખતાં, કાંપ્યા સહુ કોપ;	
વન્હિસુ કત્તે ભૂપતે, સમાવ્યો અગ્નિ સ્ત્રોય.	૨૫
એવામાં વર્ત્યે ત્યાંહાં, આશ્ચર્ય અતોલે;	
કન્યાની માસી હસી, નૃપ પ્રત્યે બોલે.	૨૬
એ દિજને કન્યા તમો, નવ દેવી કદાશ;	
ઇંદ્રજળીવ્રત વન્હિને, દેખાડે પાસ.	૨૭
રાગ કહે સાળી પ્રત્યે, હસવાનું પાત્ર;	
ધેર તમોએ તેડવો, મારો એ યામાત્ર.	૨૮
વાડવ કે પાવક હશે, કર્ય એહ પરીક્ષા;	
એમ સુણી સાળી પળી, દિજશું અહી શિક્ષા.	૨૯
નાર કહે દિજ તું કને, કાંઈ પારખું માયું;	

ओवे सभे अण्णा तणुं, वर भंदिरे लाग्युं.	८०
रहे रहे कहेती नासती, न्यारे अडकी धडकी;	
ओढणु पेरणु परण्ण्यां, भय पाभीने अडकी.	८१
वणतां अणतां लूगडां, नापी ने नाडी;	
सण्ण क्कालाडल त्यां थयो, न्यारे तड्णी त्राडी.	८२
दोक सडु नाठा पछे, अग्निथी भयभीत;	
रायभवन रेती प्रिया, आवी तेड अचिंत.	८३
साणी कडे राण तभो, धर अणवो भारां;	
राण कडे सुयु शाणिका, ओ लक्षणु तारां.	८४
थोडे कणे सुंदरी, तें पावक परण्यो;	
उभी रहे कथं पारणुं, नृपति कडी हरण्यो.	८५
राणुी कडे रे रायण, तभो इडुं डीधुं;	
यागाता अग्नि कथो, सडु कारण सीधुं.	८६
ओवे सभे अग्नि त्यांहां, तेडयो नृप छेत;	
मुण पुरथी ननुं नडीं, राणो ओ संकेत.	८७
तो कन्या आपुं तुने, न्णे ओहेवुं भावे;	
तें भारा रिपु अणवा, न्णे क्को पुर आवे.	८८
त्यार पछी नृपने कडे, प्रभाव प्रधान;	
यागाता अग्नि कथो, ते न धटे राणन.	८९
स्वाहाने साये अडी, नृप न्यार अमोदयो;	
प्रभावती वाणुी सुणुी, नृपति अम ओदयो.	९०
न्यार लगी न थयो रवि, भारो यागात्र;	
त्यार लगी अनी तनु, महा-तेणनुं पात्र.	९१
पावक पासे माडरी, नगरी रणावा;	
स्वाहा आपी आणथी, अग्निने आवा.	९२
नैमिनि कडे शुभ लभमां, नृपे कन्या आपी;	
त्यारथडी अग्नि रळो, नृप-भंदिरे थापी.	९३
ते अग्नि साधयो नृपे, आपणो यागात;	
पूछणु ते कारणु कणुं, ननभेणय दात.	९४

ત્યાર પછી કહું સાંભળો, જનમેજય જાણુ;	
પાવક વાધ્યો બેગશું, સુણી પારથ વાણુ.	૯૫
વળતું સમયું પારથે, નારાયણનું અસ્ત્ર;	
પાવક પામ્યો શાંતિ ને, નિરખી હરિશસ્ત્ર.	૯૬
પાવક પારથની કને, ઉભો કર જોડી;	
પોતાનું કારણ કહ્યું, પારથને સહુ માંડી.	૯૭
પારથ તારી ઉપરે, મેં પાડ્યો દંડ;	
અશ્વમેધ તો તું કરે, મહા ધર્મ પ્રચંડ.	૯૮
પારથ તારી પાસે રે, પરમેશ્વર પોતે;	
વ્યક્ત મંત્રને દેવતા, મિથ્યા હરિ જોતે.	૯૯
હરિ વિણુ ખીજો કો નથી, જન પાવનકારી;	
વિણુ તણો તુજને નથી, વિશ્વાસ વિચારી.	૧૦૦
ક્ષીરનિધિ પામ્યો યજ્ઞે, દૂધે દુગ્ધ અન્નનું;	
સૂર્યને મૂકી અહો, ઉવોત અગિયાનું.	૧૦૧
ખીર કૃતમ્નિ હું નથી, તુ મારો મિત્ર;	
તારી સેના મેં દહી, મુને સાક્ષે ચિત્ર.	૧૦૨
જો તું નારાયણ તાણું, શર પહેલું કરતો;	
તો હું તારા સૈન્યને, શી રીતે અસ્તો.	૧૦૩
જે કો ભજે ભગવાનને, તેનો ભવ ભય નાસે;	
પારથ સેના તાહરી, ફરી જીવતી થાશે.	૧૦૪
મુજને યાંહાં મૂકી કરી, નૃપતિ ગયો ધેર;	
ધોડો ધર્યો ધોડારમાં, જઈને કહું પેર.	૧૦૫
એમ કહી અર્જુનનો, મહા ક્રોધ સમાવ્યો;	
નીલધ્વજ રાજા કને, પ્રી પાવક આવ્યો.	૧૦૬
આવ્યો દેખી વન્હિને, નૃપે વામ્ય ઉચ્ચાર્યું;	
સૈન્ય ધનંજયનું દહ્યું, તેં કીધું વારું.	૧૦૭
જૈમિનિ વાણી ઉચ્ચરે, જનમેજય-જાગ;	
વાણી સુણી નૃપતિ તણી, એમ ઉચ્ચરે આગ.	૧૦૮

૧ માંડ્રો પ્ર. ૨. ૨ યજ્ઞ કર્મને શોધતા. પ્ર. ૧. ૩ ધોડો અહીં ધોડારમાં જઈને કહું પેર. પ્ર. ૧.

- સાંભળ બૂપતિ દીપતું, દળ પારથ કેરું;
કોણ સુભટ બાળી શકે, હોય કોણ ધણેરું? ૧૦૯
- જેના ચિત્ત બિષે વસે, હરિ પાતિકહારી;
ત્યાં આવો વૃષકેસરી, કરવા સ્તુતિ સારી. ૧૧૦
- આપો હય ઉતાવળો, જે ઉત્તમ ધૃષ્ટો;
અર્જુન આગળ કોણ હું, સર્વ તમે પ્રીટો. ૧૧૧
- કૃષ્ણ સખા અર્જુન એ, મોટો ધનુર્ધારી;
ખાંડવ બાળી વેદના, ઘણી ઠાળી મારી. ૧૧૨
- ખર મામાત્ર ભાવથી, વિસર્થો હું પ્રીત;
જૈમિનિ કહે વૃષતિ પ્રતિ, અગ્નિએ કહી નીત. ૧૧૩
- એમ સુણી નીલધ્વજે, માન્યુ નિજ હેત;
રાજાએ નિજ ત્રારને, પૂછ્યો ત્યાં સંકેત. ૧૧૪
- જવાબા એવું સાંભળી, પતિવાક્ય ઉચાપે;
આપણને સેના છતે, હયને કાં આપે? ૧૧૫
- રાજા તારે પુત્ર છે, વળી તેના પુત્ર;
સુહૃદ સગા બાંધવ વળી, ઘણી સેના સૂત્ર. ૧૧૬
- તું પણ પોતે શર છે, વૃષ ક્ષત્રી યા તું;
દ્રવ્ય ભર્યું ભંડારમાં તે, ધરંમાં નથી માતું. ૧૧૭
- એ રીતે નિજ નારીએ, વૃષતિને પ્રબોધ્યો;
બૂધ્યો ભારતની ગતિ, કુમતિ અતિ કોધ્યો. ૧૧૮
- પુનરપિ સેના સુજ કરી, ધરી ધીરજ ધાતો;
કર્ણ તણા હણુનારપે, રણને રસ જાતો. ૧૧૯
- રાજાને નિરખ્યો પારથે, પડે આંસુખાર;
તીક્ષ્ણ બાણે કાપતો, દળ કોટિ પ્રકાર. ૧૨૦
- એક ધનંજયને શરે, દળ છાયુ તેહ;
મહાબળ બાંધવ સુત હણ્યા, થયું અદભુત એહ; ૧૨૧
- રાજાનો રથ સારથી, શું બાંજ્યો ભારી.
એક ક્ષણે એવું કર્યું, મન વૈર વિચારી. ૧૨૨
- નીલધ્વજ રથ ઉપરે, મુર્છાંગત કીધો;
સારથીએ રણમાંચકી, રથ બાહરે લીધો. ૧૨૩
- એવે સમે રજની પડી, ઘેર આવ્યો જૂપ;

કોપ કરી જ્વાળા પ્રત્યે, બોલ્યો દુઃખ રૂપ.	૧૨૪
જ્વાળા તે આપી મુને, મતિ મહા દુષ્ટ;	
સ્વજન હણ્યા તુજ યુદ્ધિએ, હું પામ્યો વળિ કાઠ.	૧૨૫
જ્વાળા તું જાને પરિ, અથવા રહે ઘેર;	
મેં તો એ હય આપવો, નથી ખીજી પેર.	૧૨૬
એમ કહીને યસનો, ઘોડો ઝહી રાયે;	
મંત્રી મળ્યો ઉતાવળો, પારથ પે જાયે.	૧૨૭
રત્ન કનક અંચર બહુ, ઝહી નાર સમાજ;	
નમસ્કાર કરવા પળે, જ્યાંહાં પારથ રાજ.	૧૨૮
અર્જુન ક્રોધ સમાવવા, નૃપ બોલ્યો આમ;	
પાર્થ તમે છો મહાબળી, કહો તે કંઈ કામ.	૧૨૯
પાર્થ કહે તું વીર છે, મોટો મહીપાળ;	
મારી સાથે આવ્ય તું, મારો હયપાળ.	૧૩૦
જૈમિનિ કહે વાજી વળ્યો, પછે દક્ષિણ દેશ;	
પાર્થ પાછળ નીસર્યા, સાથે નીલ નરેશ.	૧૩૧
જ્વાળાનો બાંધવ હતો, જેતું ઉદ્દમુક નામ;	
રીસ ભરી સ્ત્રી નીસરી, ગધ તેને ગામ.	૧૩૨
શ્દન કરે રીસે ભરી, નમી બોલી વાણ;	
હે બાંધવ ! અર્જુનનો, હવે તું ક્ષય આણ.	૧૩૩
એણે મંદિર માહરું, નિજ તેને બાળ્યું;	
પુત્ર હણ્યા એ પાપીએ, સધળું દળ ટાળ્યું.	૧૩૪
દ્વિયર માર્યા માહરા, નિજ વાજી લીધો;	
સ્વામીને જીતી કરી, અગ્રેસર કીધો.	૧૩૫
અર્જુન વધ વીર તું, મારે તારું પાસું;	
પારથને માર્યા વિના, લોવાએ નહિ આસું.	૧૩૬
જૈમિનિ કહે સુણ રાયજી, ઉદ્દમુકનાં કર્મ;	
કો દૂતે માંડી કહ્યો, જ્વાળાનો ધર્મ.	૧૩૭
એવું જાણી ઉચ્ચર્યો, ભગિનીશું બ્રાત;	
યાંહાં સુખે રહે, તારું મંડલ માત.	૧૩૮
તારું કામ કરીશ હું, કો કાળે માય;	
જ્વાળા કોપે ઉચ્ચરે, અધુના કાં ના જાય.	૧૩૯

ઉદ્ભુક કોપે ઉચ્ચરે, જ્વાળા 'મન તારું;	
પોતાના સરખું થવા, ધર ઈચ્છે માફ.	૧૪૦
તેં ખોયું ધર તાહફે, ત્યમ ઈચ્છે ઘે'લી;	
મારા મંદિરમાંયકી, તું નીસર વે'લી.	૧૪૧
એવું સુણીને નીસરી, ગંગા-ત્રઠ પેઠી;	
જ્વાળા એવું ઉચ્ચરે, તે એક નાવ ખેઠી.	૧૪૨
મારા ડાખા ચર્ણુમાં, ગંગાજળ લાગ્યું;	
એ જળને સ્પર્શે કરી, માફ પાતક જાગ્યું.	૧૪૩
એમ સુણી પાસે તણા, જન ખોડ્યા કોપી;	
એ શું ખોલી પાપણી, રશ્રુતિ-માર્ગ લોપી.	૧૪૪
ખાતકહારી વારિએ, ગંગાજી કહે;	
મંદ મતિ તું માનતી, નવ લહે ધણેફે.	૧૪૫
વળતાં ગંગા પ્રકટયાં, ત્યાંહાં મૂર્તિવંતાં;	
એ શું ખોલી પાપણી, એમ વાણી દહંતાં.	૧૪૬
જ્વાળા કહે રે અપુત્રણી, સુણુ ગંગા વાત;	
પેહેલા તેં જળમાં હણ્યા, તારા સુત સાત.	૧૪૭
બીજમ નામે જે હતો, તુજ પુત્ર પનોતો;	
કામજીત વિજયી મહા, સુર લોક સમોતો.	૧૪૮
તે પણ માર્યો પારથે, સયળાં શર તાણી;	
માંડ શિખંડીને વિષે, વધ મોટમ આણી.	૧૪૯
તે માટે મૃત પુત્રનું, જળ તેહ અપવિત્ર;	
કીધી માત અપુત્રણી, તું એ મહા ચિત્ર.	૧૫૦
જનહવી એવું સાંભળી, મહા કષ્ટ વચ્ચન;	
ક્રોધ સહિત સુર સરિતા, એ શાપ્યો અર્જુન.	૧૫૧
ગંગા કહે કો વીરશું, વિજયીએ વડજો;	
છહે માસે આજથી, પાર્યંતું શીર પડજો.	૧૫૨
ત્યાર પછી જ્વાળા પડી, અગ્નિ માંહે જાણુ;	
પાવકમાં પડતાં થઇ, બીહામણો બાણુ.	૧૫૩
અર્જુનનો વધ વાંચતી, શર રૂપે એઠી;	

બ્રુનાહન ભૂપના, બાથામાં જઈ પેડી.	૧૫૪
ઈતિ શ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધ અત્યધ;	
અર્જુન શાપ તણે થયો, પંદરમો અત્ય.	૧૫૫
શ્લોક જ્યાં શત એકત્રીશ, કૃત ઉત્તમ મન;	
રત્ન કહે યત્ને કર્યાં, પદ શત પંચાવન.	૧૫૬

અધ્યાય ૧૬ માં રાગ ગોડીની ચાલ ટુંકડી.

નીલકંઠજના પુરથી વળ્યો, દક્ષિણ દિશે વાછ પળ્યો;	
પાર્થ તેહની પુઠે પગાય, મનમાં અવલંબી યદુરાય.	૧
નીચાં ઉચાં લોચન ધરે, અશ્વ તણું અવલોકન કરે;	
આગળ આગળ અશ્વ પગાય પગલે પગલે પારથ જય.	૨
મોટો ગિરિ નામે સહદેવ, વિંધ્યાચળ નામે ગિરિ એવ;	
ઝાઝા અર્જુન સાદડ જ્યાંય, અશ્વ ગયો તે પર્વતમાંય.	૩
સાંભળ રાજ સુંદર વાત, પાર્થ પ્રવેશ્યા પશ્ચાત;	
ત્યાર પછી સેના પરવરે, તરવરનાં વન ચૂરણુ કરે.	૪
સેનાને સંચારે ખરો, દુર્ગમ પંથ કાઠો પાધરો;	
તે વનમાંના જે દેવતા, ^૧ દીઠા પાર્થે હરિ સેવતા.	૫
વન *રાજિ અર્જુનને જ્ઞેય, હય અવલોકી કર્ષે સોય;	
વળતી અશ્વે દીડી શીળા, યોજન એક પ્રમાણે કળા.	૬
વિસ્મય પામ્યો તેહ તુરંગ, દેખી ધસવા લાગ્યો અંગ;	
પૂર્વે જ્યમ પદ ઉપર ધરી, શીળા સુંદરી કાઠી હરિ,	૭
એવું જાણી તે હરિ મૂઠ, શીળા તજે જઈ સ્પર્શ્યો ગૂઠ;	
વજ્ર લેપ ત્યાં પામ્યો તુરી, હાલી ચાલી ન શક્યો હરિ.	૮
હરિને નામે નામજ સોય, તે માટે શું સરજો હોય?	
અચ્યુતને આરાધ્યા વણુ, નિશ્ચે જડતા પામે જન.	૯
જડિતભુત હય પાસે ગયા, હરિના સેવક વિસ્મે થયા;	
હયને નિરખી હસ્તા સોય, અદહારય ગર્જતા કોય.	૧૦
કહે કહે હય નિર્ખો લીન, સંઘર્ષણુ સુખને આધીન;	
કોએક અર્જુનને જઈ કહે, આહો ભૂપાં તુ કાંઈ નવ લહે.	૧૧
શીળા વિષે હય નિશ્ચળ રહ્યો, અશ્વમેધ આશ્રણિએ થયો;	
સાંભળતાં એવી †પ્રચ્છતા, અર્જુન ત્યાંકાં પામ્યો કષ્ટતા.	૧૨

૧ દીઠા પર્થને સેવતા. પ્ર. ૨. *૩૫-૩૫ પ્ર. ૧, ૨. †નૃષ્ટતા પ્ર. ૧

- पार्थ साथे प्रद्युम्न धीर, दृष्टी विस्मय पाभ्या वीर;
 यथा कभण कभणातुं निशा, अर्जुननी अेवी थछ दशा. १४
- अर्जुन कळे भडुडी करी, भूकावो भूकावो (को) तुरी,
 हांगा यायूक करमां धर्या, यायूकअरवारे आदर्था. १४
- णणमां ताडयो तेढ तोणार, मुष्टिने पाटुना प्रहार;
 पार्थ प्रेरे उपर रडी, मारीने भूकावो सडी. १५
- तोय अश्व न अणगो होय, विष्णुयुद्धी न्यम वैष्णुव डोय;
 पछे पारथे प्रेयो दास, पूछाव्या मुनिआश्रम पास. १६
- शीला तालुं कारणु न्णुवा, अनुयर आश्रम नता हवा;
 उत्तम आश्रम दीडो तदा, नव पक्षव तउवर सर्वदा. १७
- सुंदर आश्रम शोभा भयो, हरि पक्षव तउवर आवयो;
 सादड कर्णु वृक्ष विराण, शोभे सुंदर ताल तभाल. १८
- अकुल आश्रने अंपक वृक्ष, नात्रिकेरी षण्ठुरी लक्ष;
 नानाभात सरोवर सार, शोभा सागर ३प अपार. १९
- वैर्य रडित पशु आश्रम प्रेरे, सुरभी वध समीचे यरे;
 मांजारी मुष्म दाढ भोजार, उंदर अंग धसे अडु वार. २०
- नकुल नाग मणी रमता त्यांय, वैर्य न राणे मांढोमांय;
 भोडा मच्छ तिमंगल नेढ, नानाने नव भारे तेढ. २१
- काग उलूक कदा नव दमे, द्विवसे मिश्रित थर्छने रमे;
 भीजं हूर पशु ने वणी, १सौम्य सत्व शुं भेसे मणी. २२
- ऋषि सौभरि रहेता तत्र, तेतो अे भडिमा सर्वत्र;
 अेवो आश्रम निरभी करी, वणी निहाण्यो मुनि सौभरि. २३
- हरण्या अनुयर आव्या करी, ते गति अर्जुनने उच्चरी;
 नैमिनि कळे सांभण राजन, अेम सुष्ठी उठया अर्जुन. २४
- सात्यकि प्रद्युम्न तेडया साथ, वृषकेतु भद्रावती-नाथ;
 पार्थ साथे सत्वर थया, पांचे मणी मुनि पासे गया. २५
- तेले दीडा सौभरि ३भी, विप्र सभामां भेडा सुष्ठी;
 शिष्य भण्णुवे तेले ढाम, २ऋग यण्ठुर त्रीणे श्रुति साम. २६
- वेदादिक शास्त्र अपार, भण्णुवतो अडु मुनिने सार;

અર્જુન ઉભા બેડી પાણી, નમસ્કાર કરી બોધ્યા વાણી.	૨૭
અહો તપસ્વિ સાંભળો વાત, રાગ ધર્મ તણો હું બ્રાત;	
અશ્વમેધના વાણ તણી, રક્ષા કરતો આવ્યો ધણી.	૨૮
એ વાણ વર (તો) યાં સ્થિર થયો, એક શીળાએ વળગી રહ્યો;	
અમો યુદ્ધમાં કૌરવ હણ્યા, પોતાના ળાંધવ નવ ગણ્યા.	૨૯
તે પાતકનો થાવા પ્રાર, અશ્વમેધ આરંભ્યો સાર;	
તેહ અમારું નાસે પાપ, શીળાયકી હય છૂટે આપ.	૩૦
અશ્વ અડચાતું કારણ કહ્યો, મૂકાવાનો મદિમા લહ્યો ?	
નૈમિનિ કહે સાંભળ નૃપમણિ, સૌભરિએ તે વાણી સુણી.	૩૧
સકળ શાસ્ત્રનો કર્તા રૂપી, હાર્ય કરી બોલ્યો મુનિમુખી;	
અમો સાંભળ્યો અર્જુન બળી, વિષ્ણુમુખે ગીતા સાંભળી.	૩૨
તે વાણી જે રાખી હુદે, તે એવું વાયક યાં વહે;	
અશ્વમેધ ભ્રમ મિથ્યા કરો, પાસે રહ્યા પુરુષોત્તમ વરો.	૩૩
મિથ્યા ઉઘમ માંડ્યો સહી, પાસ રહ્યો હરિ જાણ્યો નહીં;	
મિથ્યા ભ્રમ શું ભાષો આંચ, અમો હણ્યા કૌરવ રણ માંચ. ૩૪	
કોણુ પુરુષ કોને મારીએ, હતા હશે કવણુને ખારીએ;	
એવું કહે જે વંકતા કોય, જેથી સર્વ ચરાચર હેાય.	૩૫
તેનો આશ્રય કર રાજન, એવું સુણી બોલ્યા અર્જુન;	
અહો વિપ્ર હરિવાણી વળી, કુરુક્ષેત્રમાં મેં સાંભળી.	૩૬
ધર્મરાય હુતા નહિ પાસ, તે માટે તે પામી નાશ;	
જે રીતે મારો ભ્રમ જાય, એવું કાંઈ કરો ઋષિરાય.	૩૭
કહે સૌભરી સાંભળ સાર, હરિની માયાએ સંસાર;	
સાગરને સરિતા હરિરૂપ, પર્વત વૃક્ષ લતા હરિ ભૂપ.	૩૮
સર્વ ચરાચર જે દેખિયે, (તે) પુરુષોત્તમ રૂપે પેખિયે;	
કો સ્થાનક હરિ વિષ્ણુ નહીં કદા, તે વૈષ્ણુવજન પેખે તદા. ૩૯	
દૃષ્ટ પદારથ જૂઠો જાણુ, સાચો છે એ સારંગપાણુ;	
જગન્નાથજીને તમે ભજો, અશ્વમેધ શત મિથ્યા તજો.	૪૦
પાછળ મૂક્યો એવો હરિ, પ્રાકૃત હયને આગળ કરી;	
એમ કરીને આવ્યો તુંય, તુજને મૂર્ખ માતું હુંય.	૪૧

कल्पवृक्षने कां परहरे, आबण तइनी धम्छा करे;	
शाने भूके त्रिंतामणि, करे कायनी धम्छा धणी.	४२
असार जे छे अे संसार, तेभां नर पाभे अवतार;	
नरक देहमां शुं छे सार, इधिर पर कइ गंध विकार.	४३
क्षिति नगण तेज अनिलाकाश, तेथी न्जण्य तुं देह प्रकार;	
त्वया लहो पृथ्वीतुं अंग, इधिर लहो पाणीनो रंग.	४४
तेजथकी दृष्टि प्रभाणु, पवनथकी प्रकटे छे प्राणु;	
आकाशे आग्ने अक्काश, पंचतत्वथी पंच प्रकाश.	४५
अेह अवस्था प्रकटयो देह, ^१ अेवाने बणी धम्छित तेह;	
त्यां विलसे सायो अविनाश, ते पुरषोत्तम तारे पास.	४६
तेणे हरिअे प्रेयां तमो, ते ^२ सये न्जणुं अमो;	
धर्मधुरंधर श्रवणे धरो, तेहनं माया कीर्तन करो.	४७
मुनिवर वाणी श्रवणे धरी, अर्जुन अेवुं भोल्या इरी;	
तारे परम प्रसादे करी, मुनि माया नशे भाइरी.	४८
शीणा तणुं कारणु सौभरि, मुने कहे विस्तारी करी;	
अपि भोल्या सांभण नृपमणि, पेहेलां शीणा हुती आत्मणी.	४९
उदालक मुनिनी भारज, अवणयंडी अति आरज;	
विवाहकाणे कन्या नची, आचार्य विप्रे शीभवी.	५०
सेवा करणे स्वामी तणी, अग्नि पासे प्रणोधी धणी;	
आणकभावे भोली क्षिप्र, सांभणजे सायुं कहुं विप्र.	५१
भारा पतितुं कारण अइं, कदापि काणे हुं नहि कइं;	
वचन सुणी कन्यातुं अेव, उवणती भोल्या अवनिदेव.	५२
अेवुं भोले कन्या जेह, तेभां नव धरवो संदेह;	
उदालक पणु अेणीपेर, ते यंडीने दाव्यो धेर.	५३
आणपणु भाटे मुनिराज, तेने नव हेतो गृहकाज;	
अग्निहोत्रनां कारण सर्व, पोते करतो वर्जित गर्व.	५४
जते दहाडे दीडी नदा, प्रौढपणुं पामी प्रेमदा;	
मुनि भोल्या स्त्री पावक सेव, ^४ तुजने प्रसन्न थाशे देव.	५५

१ अेवाने वणि अस्थिति अेह प्र. १. २ कयो यर ते न्जणुं अ-
मो प्र. २. ३ उम्छण प्र. १. ४ तुजने श्रय थाशे अश्वमेव प्र. २.

તારે પુત્ર પ્રકટશે માન, વેદ ભણુંતો વીર્યજ વાન;	
*એમ સુણી પામી સોચના, કોપ સહિત દારણ લોચના.	૫૬
શિવ સેવા નહિ સાધુ સ્વામ, પુત્ર તણું મારે નહિ કામ;	
એક સમે તે વાડવજને, તોયપાત્ર માગ્યું સ્ત્રી કને.	૫૭
એમ સુણી નારે નિરવાણ, તે જળભાજન આદ્યું પાણ;	
અવનિ સાથ અજ્ઞાણું યદા, વાડવ વિસ્મે પામ્યો તદા.	૫૮
નિશા વિષે તે બ્રાહ્મણુ બલો, શય્યા વિષે સૂતો એકલો;	
કહે અખળા આવો મુજ કને, હુંતો કાંઈ નહીં કહું તુને.	૫૯
હુંથી શયન ન કીજો દૂર, એમ સુણીને વાધ્યું શૂર;	
ખજે નીસરી ગૃહથી ખાર, ખાહેર ઉભી ચંડી નાર.	૬૦
ઉદાલક બ્રાહ્મણુ હુંડીએ, વિહવળ કીધો તે ચંડીએ;	
સંધ્યાકર્મ કરવા સહી, ^૧ પર્વણીએ પરવારે નહિ.	૬૧
એક સમે તેને ઘેર સુખી, રમતા આઘ્યા કૌંડિન્ય રૂખી;	
સાથે શિષ્ય ધણા શોભતા, તીર્થયાત્રાને લોભતા.	૬૨
ઉદાલકે અતિ આદર કરી, અર્ધપાદ પૂજા આચરી;	
કૌંડિન્ય કહે ઋષિજી સાંભળો, શામાટે છે દેહ દુર્ભળો.	૬૩
કાંઈ એક ચિંતા છે ધરસૂત્ર, કહો કેટલી કન્યા પુત્ર;	
ઉદાલક કહે સાંભળો સોય, મારે પુત્ર ન પુત્રી કોય.	૬૪
અવળચંડી અખળા જણ, ખોલાયું તો નાખે પાણ;	
જે હું કહું તે નવ આચરે, માફ વચન નવ અવણે ધરે.	૬૫
કૃષકોટિ જાશે વહી, તોએ કહ્યું ન કરે સહી;	
કાલ શ્રાદ્ધ પિતાનું હશે, કહો મુનિ શી રીતે યશે.	૬૬
માટે ચિંતાવશ કૃશ હુંય, સ્ત્રીવશ મુજને શીખવ તુંય;	
તે વાણી કૌંડિન્ય ગન આણી, હાસ્ય કરીને ખોલ્યો વાણી.	૬૭
લાગી કાન નિરંતર રહે, ઉદાલક તું અવળું કહે;	
ના કર્ય સ્ત્રી પાવકની સેવ, મુજને પાત્ર ન આપીશ એવ.	૬૮
ઉદાલક તું શે નવ લહે, નિત્ય ઊઠીને એવું કહે;	
ખે યોજન તીર્થ છે જેહ, ગૌતમઋષિનું સ્થાપ્યું તેહ.	૬૯
હું નિરખી આવું તે અંભ, શ્રાદ્ધ તણા કરજે આરંભ;	

कैंडि-यनी वाष्पी सांभणी, अमृतथी अधिकेरी गणी.	७०
उदालक आनंदा ललु, खंडी प्रत्ये भोक्ष्यो वाष्पु;	
अरे नार! कैंडि-य भावरो, प्रातःकाले आंहां आवरो.	७१
तेने हाढी भूकीश आ'र, अभादिक नहि आपु आ'र!	
स्वामीनी वाष्पी सांभणी, खंडी वयन उख्यारे वणी.	७२
तेने हुं आपीश भोजन, उत्तम अंयर ने आसन।	
पुष्प गंधे पूज्ज करं, (अ) वायक वनिताअे उख्यर्यु.	७३
अेम उख्यरी खंडी जहा, मुनि मन आनंद पाअ्यो तहा;	
मुनि विखारे वर्जित भेद, मुजने उत्तम लाअ्यो भेद.	७४
प्रातःकाले अे विधि श्राद्ध, पिता तल्लुं में करतुं आंध;	
अेम विखारे रजनी भांय, विप्र वडे वनितातुं त्यांय.	७५
हासे श्राद्ध पितानुं भई, अहा खंडि! ते हुं नहि करूं!	
अेम सुष्णी ते खंडी आध, तारा तात तल्लुं जे श्राद्ध.	७६
ते में करतुं भूकी द्वाप, ल्यग ससरो पाभे संतोप;	
आहालु भोक्ष्यो सांभण नार, हुं तो रजनीमां निरधार.	७७
द्विजने नहि नोतरवा लळी, इकट हुःपीअो शाने याळी!	
नोतरशो तो आवा तंत, हाष्ठा भंजनने हाणा दंत.	७८
*भूर्ध आडी यडे नर अेव, वैष्णुव नहि न भाते देव;	
वांका वाउय रभता धूत, कोधिष्ठ भण पतितने धूत.	७९
खंडी भोली अेवुं सुष्णी, में आहालु नोतरवा गुष्णी;	
(जे) विष्णुद्ध वेदिय-आगम ललु, कुलियन लक्ष्मीता प्रभाषु.	८०
पुत्र पौत्र जेने प्रेमहा, उत्तम तनु आधारी सहा;	
निशा विषे नोतरवा सही, प्रातःसभे पधरातुं अही.	८१
सांभण स्वामी भारी मत्यं, तार वयन न भातुं सत्य;	
उदालक कडे सांभण वाम, भार वाअंय उल्ल'धी आम.	८२
श्राद्ध करे मंदिर हठकरी, मुजने हुःपहाषक सुंदरी;	
तो में प्रातःकाल निदान, *श्राद्ध निहित आणुवां धान.	८३
सांभण खंडी भोहितभना, श्राद्ध करीश हुं अद्धा विना;	

१ भूर्ध आड यडे न भुभ अेव. प्र. २. २ श्राद्ध विध आणुवा
धान. प्र. २.

अष्टा कोदरा जालर पूर, राजभाषाज कलय मसर.	८४
ज्वारने मांहे पाजरी, कुत्सित अम मठादिक धरी;	
चित्रपत्र भण्जुरी द्राप, वणी कुत्सित आर्षु वंत्याक.	८५
गुंजनने यिलिक विचार, वणी शातकिरण निरधार;	
कलिकरण टीदुरां ताक, पीडी पीडालकनां शाक.	८६
पंडोळुं वर्तुल तडित, टींदुळां यलक आनीत;	
यंडी कडे सांभण पति तुंय, गोधुम तांदुल आष्णीश हुंय.	८७
मुद्ग मनोहर अडड अपार, मांडा क्षीर अनुपम आर;	
भोदक सेव मनोहर पूर, कभोद सरीजो रांधुं दूर.	८८
सुरभीधृत साकर पयमणी, कदणीकृण केरी रस वणी;	
कुतुपकाण वेणा आयई, सर्वे श्रद्धा साथे कई.	८९
घेनु-दान आपुं दक्षणा, पावन श्राध कई सलक्षणा;	
उद्दालक वाष्णी उच्चरे, तुं जे श्राध हडीते करे.	९०
बो हुं तेमां हित आयई, जणी वस्त्र धरमां आवई;	
दुष्ट तेलना दीवा कई, पुनरपि यंडी ज्योली अई.	९१
महा मनोहर मंदिर कई, तिलने तेले दीवा धई;	
उत्तम अंजर धर आवई, अधम वस्त्र पेहेलां परहई.	९२
जैमिनि कडे मन मध्ये सुष्पी, ऋषिज आहरे दीसे दुःष्पी !	
ज्येष्ठी सुद्धे सधणुं साध, पिता तणुं त्यां क्रीडुं श्राध.	९३
ज्यार लगी द्विज भोजन क्रीध, घेनु वस्त्र धन द्विजने दीध;	
पत्नीने मुनि पोते जभ्यो, जन जमतां आदित्य आयभ्यो.	९४
निशा गभे आदित्य मुद भयो, विस्मेथी वाष्णी उच्चर्यो;	
कर जाली शपटीजो पिंडिका, गंगाभां नाजो यंडिका.	९५
अम सुष्ठी यंडी प्रथंड, उकरडे आशेप्या पिंड;	
निरप्पी कृत मर्यादा शोप, महानुभावने व्याप्यो कोप.	९६
आने ततक्षु दीधो शाप, शीणारप तुं धाज्जे आप;	
धणु दिने शोडाने जणी, स्पर्शे निज तनु पाभीशवणी.	९७
ते माटे आनुं तन पांशु, भूकावो याशे कट्याणु;	

१ सरवत श्राध साथे कई प्र. २. २ सक सदा प्र. २. ३ तिलति-
क्षना प्र. २. ४ कर जाली पंड उपेदीका प्र. २.

શીળા વિષે કર ધરજો પાર્ય, હય-મૂકાશે થાશે સ્વાર્થ.	૯૮
તે સર્વે કીધું ભૂપાળ, છૂટ્યો હય ચાલ્યો તતકાળ;	
તુરંગ અંગે અડકી આપ, તે ચંડી પણ છૂટી શાપ.	૯૯
તે મુનિ ઉદ્દાલક ઉત્કર્ષ, પત્નીશું પરવરતો હર્ષ;	
ઈતિ ભારત અશ્વમેધે રમ્યો, શીળાશાપ અધ્યા' સોળમો.	૧૦૦
રત્ન કહે યત્ને ગત શોક, જે મધ્યે એકાણું શ્લોક;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કહ્યો, પંચાણું પદશું વિસ્તર્યો.	૧૦૧

અધ્યાય ૧૭ મો રાગ કેદારો.

જનમેજય કહે સાંભળ રાય, મુક્ત થયો હય વેગે જાય;	
આવિયો ચંપકપુર ઉતાવળો રે.	૧
હંસધ્વજ પાળે પુરી, જેની શોભે ઉત્તમ સુંદરી;	
અર્જુન અશ્વ તણી પાછળ પળે રે.	૨

ઠાળ.

અશ્વતણી ત્યાં પાછળ પળતો, ધીર ધનંજયવીર;	
પ્રદ્યુમ્નાદિક યોદ્ધા સાથે, રણસાગર ગંભીર.	૩
સર્વે યોદ્ધા સાથે સોયે, કંઠે મુક્તાશ્વજના હાર;	
સુંદર અંબર વીર મનોહર, ઉત્તમ પતનુ આકાર.	૪
ત્યાર પછી ત્યાં હંસધ્વજને, (કહે) દૂત સુણો તૃપ વાણી;	
અશ્વ તણી પાછળ આવે છે, અર્જુન ગાંડિવપાણિ.	૫
નિજ જનપદમાં પાર્ય પધાર્યા, હય રક્ષણુને જાણી;	
ખાંધવ સચિવ સુત સાથ વિચારી, હંસધ્વજ કહે વાણી.	૬
પેહેલાં પ્રાર્થનો હય પામ્યો, ઝાલીશ હું રણ માંહે;	
વ્યૂહ રચી પોતાના જનપદ, રાખું અધુના આંહે.	૭
હરિ સેવકનું દર્શન થાશે, મોટો લાભજ એહ.	
જ્યાં અર્જુન ત્યાં અચ્યુત હોશે, એમાં નહિ સંદેહ.	૮
વૃદ્ધ થયો હું પણ નથી, દીઠા લોચન નાથ;	
માટે પાર્ય સાથે વઢવા, સૌ ભડ ચાલો સાથ.	૯
જૈમિનિ કહે સાંભળ રે રાજ, હંસધ્વજ રણુ આગ્યો;	

હર્ષ ભયેં નિજ સાથે શીતેર, સેનાપતિને લાવ્યો.	૧૦
અકેકા સેનાપતિ પાસે, પૃથક્ પૃથક્ દળ થાપ્યું;	
સાંભળ કહું ભૂપાળ તુને તે, સંખ્યા હતર આપું.	૧૧
ઈકોતેર હઝર વિરાળે, મદમાતા ગજ રાજ;	
છકોતેર હઝર અનુષમ, રથ પણ સુંદર સાજ.	૧૨
એક લક્ષ આરઠ તુરંગમ, અંગ મહા ઉઘોત;	
ધૌવનવંતા પાળા જેમાં, સહસ્ર નવાણું સોત.	૧૩
વીર સકળ તે વૈષ્ણવ કાવે, દેવ સમા દાતાર;	
એક પત્નીવ્રત સમ્મત, વદતા, વાયક અમૃતધાર.	૧૪
કોઈએક કયાંથી સેવક થાવા, આવે રાજ પાસ;	
હૂત મુખે પૂછાવે પોતે, સાંભળ સાચું દાસ.	૧૫
એક પત્નીવ્રત જે તું પાળે, તો હું તુજને રાખું;	
ખળિયા કુલિયન પરાક્રમીનું, કામ નથી સત્ય ભાખું.	૧૬
જે કો નિજ નારીનો રસિયો, વિષ્ણુભક્ત મન વશિયો;	
એવાને નિજ મંદિર રાખું, ખીજે મુજથી ખશિયો.	૧૭
ખીજા મારા ચોદ્ધ ધણા તે, વ્રતમાંથી નવ અળિયા;	
કામચક્રી ભયભીત પુરૂષ તે, રાખે છે મહા ખળિયા.	૧૮
જૈમિનિ કહે સાંભલ જનમેજય, હંસધ્વજ મહા વીર;	
પોતાના સેવકને આપે, મન માન્યુ ધન ધીર.	૧૯
સુમતિ સુગતિ શ્રદ્ધાળુ તુણ, સચિવ સકળ દળ પાળે;	
વીર વિદુરથ આદે અંધવ, હંસધ્વજના મહાલે.	૨૦
ચંદ્રસેન ને ચંદ્રકેતુ વળી, ચંદ્રદેવ ખળવાન;	
ન્યાયવ્રત ને ધન ખળ અંધવ, ધર્મવાહ અભિધાન.	૨૧
પંચ તન તેને સુરથ, સુખળ સમ અભિનવા;	
પુત્ર સુદર્શન ચોથો કાવે, પંચમ નામ સુધન્વા.	૨૨
એ વિધ કટક ગ્રહીને રાજ, અટક્યો અર્જુન પ્રત્ય;	
પાર્ય સેના સન્મુખ રાખી, નિજ સેનાના ભૃત્ય.	૨૩
ગજ રઠ થઇ નૃપ ચાલ્યો, હુંદબિના સ્વર કરિયા;	
નૃપતિને ઉદ્દેશે ચોદ્ધા, પુર બાહર નિસરિયા.	૨૪

કો એક કવચ શર આયુક્ત, પૂંજ વિધ આચરતા;	
કો એક રણુમાં કુશળા થાવા, હોમ હુતાશન કરતા.	૨૫
ખીજ વીર સખળ મહા સાહસ, શર બર્યા રણુ આવે;	
સાકર ક્ષીર ધૃતામૃત ભોજન, આહિણુને પોખાવે.	૨૬
કો રથ ખેઠો કો પાલખિયે, મદગળ ગળ અભિરામ;	
ઘોડાના અસ્વાર ધણા, મન-પ્રમ શોભે સંગ્રામ.	૨૭
સર્વ સુભટ તણે શીર મુગટ, ચમર વિરાજ સાર;	
સિંહનાદ સર્વકો કરતા, ઉલટ અંગ અપાર.	૨૮
તે સર્વેની સુંદરીઓ, મદ, ભરિયો કૌતુક નિરખે;	
બવન અટારી ઉપર ઉભી, ધીર પુરૂષને પરખે.	૨૯
ધર ઉપરથી જોતી યુવતી, કહેતી મંગળ વાણી;	
કોય સખી કો સુંદરી પ્રત્યે, ખોલે આનંદ આણી.	૩૦
સાંભળ સખી તારો પતિ ચાહ્યો, કેશવ અર્જુનપાસ;	
તારા અધર વિષે જો દીસે, કૃષ્ણ વણુ પ્રકાશ.	૩૧
તે માટે તું લાજે નહિ કાં, અધર તણુ દંશ દેખી;	
તે પ્રત્યે કહે ખીજ બાળા, એમાં વાત વિશેખી.	૩૨
રજે માટે તું દુષ્ટા એ, માધવને નથી ભણુતો;	
તે માટે શીખામણુ દીધી, પતિ અતિ હિત ગણુતો!	૩૩
મારે ઘેર તો એમ થયું, તુજ વેણી ક્યાં વીખરાતી;	
મૂર્ખની પર છિદ્ર નિર્ખવા, બુદ્ધિ સદા સંચરાતી.	૩૪
સુમતિની સુકૃતમાં દષ્ટિ, દોષ ન દેખે સોય;	
સાધુ સમીપે વસવું વાર, યદ્યપિ મહા દુઃખ હોય.	૩૫
દુર્જન પાસે રાજ્ય જડેતો, તેમાં પશુ ધિક્કાર;	
માધવ વિણુ મોટમ મિથ્યા, તે માનો નિરધાર.	૩૬
એવી તેની વાણી સુણીને, ગજગામિની તે નાર;	
હાસ્ય કરી કહે મૂઢમતિ, કહાં, કૃષ્ણ ન દેખે સાર.	૩૭
તે ને મેં મન જાણી રે'વી, કાંઈ એક કર્ણની વાત;	
લલાટબાણુ લાગ્યો તુજને, વનિતા જો વિખ્યાત.	૩૮

૧ કેશવવણુ પ્ર. ૧. ૨ જે માટે તુજ દુષ્ટાએ, માધવને નથી જાણુતો પ્ર. ૧ ૩ મારે ઘેર એમ થયું, તું વેણી ક્યાં વીખરેતી. પ્ર. ૨ ૪ હાસ્ય કરીને ખોલી મુખથી, તું કૃષ્ણને દેખે સાર પ્ર. ૧

- લાભ ધણીને નાર લલાટે, ક્ષત કરતા નર બેદે;
નાર તણું તનુ તત્વ લહેછે, આત્મ તત્વને વેદે. ૩૯
- આ સુંદરીને પૂછું છું, મુજ કુતૂહલ કાજ;
ચંદન કુસુમ અનુપમ અંબર, કુમળાયાં ક્યમ આજ. ૪૦
- સુંદરી કહે સાંભળ ભદ્રા તું, સુણ મંડિત લેલાટ;
કૃષ્ણપદ આરોચું (આ) હૈયે, (એવું) યોગી કે' ને માટ. ૪૧
- એવું તો કોને નવ કહેવું, (હવે) પાંડવના હય પેખ;
હંસધ્વજના સૈનિક સળળા, સા'વા જ્યં વિશેખ. ૪૨
- નૈમિત્તિ કહે સાંભળ જનમેજય, મહાભારત મહિમાય;
હુંદભિ દગકે ધમકારે, બહુ ક્ષત્રી રણમાં જય. ૪૩
- હંસધ્વજના વચનથકી ત્યાં, તેજ કઢા ઉઠળતી;
ભૂરિ ભયાનક જ્વાળા બળતી, તમ તેલ ઉઠળતી. ૪૪
- ને કો નહિ નિસરે પુરથી, પુત્ર સહોદર સુધી;
નૃપની આજ્ઞા નહિ માને તે, એમાં બળશે કુપ્તુહિ. ૪૫
- એ વાતનો અગ્રેસર કીધો, શંખ પુરોહિત કરડો;
જેણે રાજ લીધાં બાંધવનાં, યદ્યપિ તે પણ ધરડો. ૪૬
- પોતાના કર છેયા જેણે, શાસ્ત્ર વચન ભયભીત;
તેહ પુરોહિત માટે રાજ, જાણે સઘળી નીત. ૪૭
- સકળ પ્રજાને સમ્યક પાળે, રણમાં રિપુને છતે;
અવનિપતિ આચારે રહેતો, શંખ પુરોહિત બીતે. ૪૮
- એથી તેલકઢા વિસેકી, નૃપાનું શાસન કૂર;
પેહેતો પુત્ર સુધન્વા ચાલ્યો, ભૂપતિ પાસે શૂર. ૪૯
- ધીર ધનુર્ધર કરજોડીને, કૃત જનુનીને પ્રણામ;
સુદ્ધ કરવા પાર્થશું, માતા, જાળી અમો સંગ્રામ. ૫૦
- પાંડવને પ્રેમે કરી પાળે, હરિ આલ્લીશ તુજ પાસ;
માતા કહે સાંભળરે આતા, માઈ વચન પ્રકાશ. ૫૧
- જારે! સુત રણુ છતી લાવે, હરિને મારી નિકટ;
હરિ નામે અર્જુનનો ઘોડો, તેને વરછ વિકટ. ૫૨
- મુક્તિ તણો ઘાતા હરિ એ'વો, જેને ઘાતા યોગી;
તેનો મહિમા નારદ જાણે, ભૂરિ ભક્તનો જોગી. ૫૩

મારે પતિએ રણ આંગણમાં, જીત્યા યોદ્ધ પદ્મણેરા;	
કંસ તણા હણનારા કંઈએ, નયને નવ હરિ રહેયાં.	૫૪
ત્યમ કર જ્યમ નિશદિન હરિ વદતો, હરિને નિખેં રાય;	
સુકૃત કર્મ કહું તે જોયી, શ્રી હરિ સંતોષાય.	૫૫
હરિ તો કોને વશ નહિ, જાતો, દૂરથી અતિ દૂર;	
તારા લોચન આગળ આવ્યો, મહાભાગ્ય છે શર.	૫૬
પાર્થને જાણે તો તારે, વશ વર્તે ભગવાન;	
પોતાના જનને નવ મૂકે, એમ સુણ્યું મેં કાન.	૫૭
મહા વનમાં વત્સ પડ્યો મૂકીને, સુરબી દૂર ન જાય;	
ત્યમ વિપત્ત વિષે પોતાના, (જન) નવ મૂકે યદુરાય.	૫૮
હરિપદ આગળ જઈને પડજે, જીવ્યાતું શું કામ;	
નાશીશ તો મુજને જન કહુંશે, સકંળ સંબંધી આમ.	૫૯
કર્યાણી! સુણ તારે યાજક, વિમુખ થયો હરિ દેખી;	
એવું તો નવ કરવું જોયી, એમ ઉચ્ચરે દેખી.	૬૦
પડતાં કે જ્ય જડતાં મારે, ખંને વાતે સાઈં;	
લોક વિરોધ વાણી ના કા'વીરા, કુંવર તુને હું વાઈં.	૬૧
તે વનિતાને રૂદન કરવું, ઘટતું ગુણીજન ગાય;	
જે અખળાના યાજક યાજ્યા, હરિ ચરણે નવ જાય.	૬૨
પુત્ર કહે હરિને હું આણીશ, કરીશ કહું તુજ માય;	
પ્રાક્રમ તો મેં કરવું માતા, પણ દૈવાગત જે થાય.	૬૩
વિપ્લવ વિલોકી વિમુખ રહું તો, ઉદર ન જાયો તારે;	
માતાજી જે વિમુખ રહુંતો, સદ્ગતિ ના હોય મારે.	૬૪
જૈમિનિ કે' એવું કહી જેવે, આહર આવે ભાઈ;	
તેવામાં ઉતમ વિધિ આરતી, કીધી કુવલાખાઇ.	૬૫
માળા કુસુમ સુગંધ અનુપમ, ખાંધવશું બહુ લગ્ની;	
કંક વિષે માળા આરોપી, એવું ખોટ્યાં ભગિની.	૬૬
પાર્થ સાથે જાનને યુદ્ધ કરવા, વદજ્ઞે રૂડી પેર;	
દારણ વાસ વસું હું નિત્યે, સસરા કેરે ઘેર.	૬૭

૧-૨ જીત્યા અને ચીતા પ્રાપ્ત પ્ર. ૧ લીમાં છે. ૩ હરિ પગ આગ-
ળ પડે જે, હરિ જાય જીવ્યાતું શું કામ. પ્ર. ૨.

- જેઠ દિયર હશિયારા, એ વિધિ હસશે મુગ્ધને;
શ્વશુર તણે મંદિર વસતીને, હસશે તે કહું તુગ્ધને. ૬૮
- કુવલા તારો મંદ પિતા, હરિ સાથે વદવા ઇચ્છે;
કાશીરામ કૃષ્ણે જીત્યો, તે તું શું ના પ્રીછે. ૬૯
- દેહે કરી કટક કરી જોની, કનકપુરી ન જવાય;
તે પુરપતિ પરમેશ્વરને, જીતવા ઇચ્છે રાય. ૭૦
- શૂર સુધન્વા કહે કુવલા તું, ન કરીશ મન કાનું;
તાત વચન તુજ દેવર-વાયક, સર્વ કરીશ હું સાનું. ૭૧
- તારે પાગ પ્રણામ કરીને; હું હરિ પ્રત્યે જાશ;
એમ કહીને યાહેર નીસર્યો, આવ્યો હરિનો દાસ. ૭૨
- એવે આગળ ઉભાં દીઠાં, (દેવી) કૃત્ય લોચન મનોહારી;
કનક કચોહું ચંદન ઘોળ્યું, ચંદ્રક ભાળ સમારી. ૭૩
- કંચનથાળી દીપ અજવાળી, ચંપક કમળ સુવેલી;
એવી થાળી ધરીને ઉભી, હરિ દુર્વોક્તર મેલી. ૭૪
- દીપ ધણા ધનસાર તણા તે, પંચ શિખાયુત ઝળકે;
આરતી કરતાં નૂપુરની ઝણું, કરનાં કંકણુ ખળકે. ૭૫
- ઉજ્વળ ચીર અનુપમ પેરી, કંચુદી કુસુમ સુંરંગી;
મુકતામાળા કંઠ વિશાળા, મુખનોં રંગ અનંગી. ૭૬
- પતિવ્રતા પોતાના પંતિને, એણી રીતે ચંરચે;
વક વિલોચન જોતી પતિને, આદર સાથે ચરચે. ૭૭
- એવી કંચન થાળ ધરીને, પુનરપિ આરતી કરતી;
આરતી કરીને અથળા પોને, પતિ પ્રત્યે ઉચ્ચરતી. ૭૮
- પ્રભાવતી કહે તાર મુખ, હરિ દર્શન લાલસનાથ;
ઠંધાં પધારો પુરૂષ તમો, ક્ષણ મૂકી મારો સાથ. ૭૯
- એક પત્નીવ્રત નાશ થયું તુજ, એહ પરીક્ષા પરખી;
જે સ્ત્રી પ્રત્યે જાંઓ પતિ તે, નાર નથી હું સરખી. ૮૦
- સર્વ પ્રત્યે તે જાતી તરણી, તીવ્ર કહે હરિદાસ;
ગમન કરે સુતની પ્રત્યે, વળી, જાન્ય પિતાની પાસ. ૮૧
- એવી મુક્તિ સદાં વસે છે, પતિ તારા મન માંય;
તે મુક્તિ આપે મધુસૂદન, તે માટે તું જાન્ય. ૮૨

- પુરૂષ તણું મન ખાંધું હોયે, સુત કે સ્ત્રીના ગુણુમાં;
વિવેકપુત્ર નથી તે પ્રકટ્યો, માટ પધારો રણુમાં. ૮૩
- મુક્તિ મહિલા લાક્ય લીધે, તું હરિ પાસે જાય;
હરિને નિરખી તે નારી, મુક્તિ તારી ન યાય. ૮૪
- તારા ધરમાં હું ધરણી. મુને દેખી તે નહિ આવે;
મારે સંજે તે પામ્યો છે, પુત્ર વિવેકજ કાવે. ૮૫
- ૧ જ્ઞતાં તાત તુને નવ વારે, પુત્ર વિવેક વિચારી;
૨ પરનારીને પુરૂષ નિમિત્તે, મન ઈચ્છે નહિ નારી. ૮૬
- તમો ગયા પછે હું પણ જ્ઞાનશ, મોક્ષ પ્રતિ મહારાજ;
વિવેકસુત સંઘાત રહી છું, માટે સુરૂત કાજ. ૮૭
- વિવેક વર્જિત નાર હશે તે, ધર્મ જ્ઞશે પર પાસ;
મારે તો પ્રભુ બાળપણથી, વિવેકપુત્ર પ્રકાશ. ૮૮
- તજ્જયકી હું કહું છું જ્ઞાનશ, ચણુંપદ કૈવલ્ય;
તમ જ્ઞતાં તુજ સાથે મારે, મોક્ષ ગગન પણ બલ. ૮૯
- વાંકા સાથે વાંકું કીજે, સારા સાથે સારું;
પ્રથમ પલાયન મેં કર્યું, પ્રભુ ચિતવી વદન તમારું. ૯૦
- મુક્તિ તુજને હસશે; મારા ભયથી તુજને તેહ;
પોતાની પત્નીને મૂકી, મુજને ઇચ્છે એહ. ૯૧
- તે સાધવી વિવેકવંતી, વનિતાથી જે ચળગો;
એવો કપટી લ'પટ નર એ, મુજને આવી વળગ્યો. ૯૨
- નવ ભાવને ધરતી એવી, શ્રદ્ધા તો નવ દીસે;
માધવ મળતાં મુક્તિ મળશે, વશા વિચારૂં વીશે. ૯૩
- મુક્તિ તણા પદ ધડથી ઈહું, સુણુ સ્વામી સવિલાસ;
ત્યાર પછી એકેને મંદિર, ન પળે પર નર પાસ. ૯૪
- મુક્તિ વિનાશ તણા ઔપધની, સહુ જાણું હું મુક્તિ;
કૃણુ તણા આશ્રય કરતામાં, સઘ મળે છે મુક્તિ. ૯૫
- મુક્તિનું મુખ છાહું સ્વામી, હરિપદરજ પાવન;
એવા ઉપર પુરૂષ પધારો, જ્યાં જાવાનું ગન. ૯૬

૧ મુદ્દે જ્ઞતા તમો નવ જ્યારે, પુત્ર વિવેક વિચારી પ્ર. ૧. ૨ ૫
૨નારીને પુરૂષ કામી, ત્યમ ન ઇચ્છે નારી. પ્ર.

हवे मुडित हुं पागीश भद्रा, तुज संगे निरधार;	
गाइ पराक्रम उद्धंधी ते, वयन कथुं निःसार.	६७
ओखे वयने कामज गारो, विद्यमान थयो व्यर्थ;	
गर्भश हुं वटवा हरि प्रत्ये, मोक्ष तखो मागर्थ.	६८
मंदन थीर कनक मण्णि धन, भोगव्य भामिनी गाइं;	
प्रथमथकी ज्ञाणुं छुं कैवलय, पद रशियुं मन तारं.	६९
तुं सरणी स्त्रीमां हुं न करं, विवेकसुत हितपत;	
स्वामीनी वाष्पी सुष्पी गोदयां, प्रभावती पावन.	१००
स्वामी तमो संग्राम जशो, युद्ध करवा पारथ साथ;	
विवेक नामे तन तगारा, हृदय नथी मुज नाथ.	१०१
ते भूरत हेभाडो मुजने, त्यम करणे राजन;	
तमो गया पुडी नाडीयकी हुं, नव हेणु ऋतुदान.	१०२
सांभणी वाष्पी सुधन्वा गोदयो, सुंदरी प्रत्ये अेम;	
हरि अर्जुनते अविशोकीने, आनीश कुशजक्षेम.	१०३
पंय शरे करी जीतीश सैने, सर्व गति प्रलु सार;	
प्रभावती कडे हरिने निरणे, ते नव आवे संसार.	१०४
सांभणी ओवुं सुधन्वा गोदयो, सांभण सुंदरी अर्थ;	
जे तुं ओवुं जखे छे तो, ऋतुने याचे व्यर्थ.	१०५
अेम सुष्पीने सुंदरी गोली, सांभण सायुं राय;	
पुत्र युक्त जे होय पुरष ते, विण्णु तखे पद नय.	१०६
शुक नारद पणु सुत उपनवी, ते पाभ्या परधाम;	
जे को पर आशाने पूरे, सकण पूजे पति काम.	१०७
परनां कारज सद्रण करीने, जे को जता सुद्ध;	
तेनां चिंतित कारज सधणां, निश्चे पावे सिद्ध.	१०८
सांभणी अेम सुधन्वा गोदयो, सांभण सुंदरी सत्य;	
राजने नथी ओजभती तुं, तीव्र प्रतापी अत्य.	१०९
सांभण धोर नगरां रजुगां, धनवत गरजे सौय;	
तेजे पूरुं तपी कढा त्यां, कीधी योद्धा जेय.	११०
रात्री विषे ऋतुदान घटे ते, सुत आपे अभिराम;	
द्विसे स्त्रीना संग करे ते, पंडित निंदे काम.	१११

- સવેં યોદ્ધા મયા રણુમાં, મુજ તાત વચન ભય આણી;
સ્વામી કેરૂં વચન સુણીને, પ્રભાવતી કહેવાણી. ૧૧૨
- શું સ્નેહી મુજને આણુ છતી, જાવા ઇચ્છે રણુમાં;
હું તો એક અનંગે વીંટી, સૈન્યાના ભડ રણુમાં. ૧૧૩
- સેનાને ક્યમ છતીશ તું પતિ, દિવસે ધીર ઘણેરી;
અચ્યુત આગળ દાળાંતક, જમરૂંપી યોદ્ધે ઘેરી. ૧૧૪
- સ્વામી જ્યારે તું ચાહ્યો ત્યારે, મારે થઇ છે રાત;
એવું વચન સુણીને જોહ્યો, વીર સુધન્વા વાત. ૧૧૫
- વિશાળ લોચન નારી તું તો, એવાં વચન ન જોહ્ય;
દિવસ ઘણા આવે પણ નહિ કો', આ દિનને સમતોહ્ય. ૧૧૬
- પુનરપિ નહિ આવે આ પારથ, મુજ સન્મુખ સંત્રામ;
એવું વચન સુણીને જોલી, અળળા તે અભિરામ. ૧૧૭
- આહો પતિ! ઋતુદાન તણો મુજ, શોડપમો દિન આજ;
ઋતુને ભંગે પ્રાશ્રિત છે તે, તમો હણે મહારાજ. ૧૧૮
- પિતા તણે શ્રાદ્ધે જ્ને આવે, શોડપમો ઋતુ દિવસ;
એકાદશીવ્રત ઉભય સંગમ, સંગમ હોય અવશ્ય. ૧૧૯
- ત્યારે શું કરવું મહા બુદ્ધિ, સંશય મારો છેદ;
સૂક્ષ્મ ધર્મ ગાંઠન આ સ્થાનક, કંઈએક મનમાં બેદ. ૧૨૦
- યોદ્ધ કહે મુનિએ નિરધાર્યું, સધર્મ સંકટ એહ;
પિતા તણું સંવત્સરી કરવું, શ્રાદ્ધ સંયુત તેહ. ૧૨૧
- પિંડ તણું આધાણુ કરીને, વ્રત કરવું નિરધાર;
દયીતાને ઋતુદાનજ દેવું, જાવે ભવન મોઝાર. ૧૨૨
- એમ સુણીને ઉચ્ચરતાં, પુણ્ય પ્રભાવતી રાણી;
તારો તાત ગયો રણુમાં, વ્રત દિવસ નથી મન આણી. ૧૨૩
- તે માટે ઋતુદાન સમરૂંપી, હરિ પાસે રણુ જવું;
રાજા જનમેજયની પ્રત્યે, જૈમિનિ જોહ્યા હાવું. ૧૨૪
- એવું વચન કહીને પ્રમદા, પ્રાણુનાથ ગજે વળગી;
કોમળ કર જે કંઠમાં ભરવ્યા, ક્યમે ન થાતી અળગી. ૧૨૫
- કાનનમાં જ્યમ કોમળ વેલી, તરને વીંટે ખાવા;
અળળા યાહુ યાંધ્યો અળવંત, મમર્થ ન થયો જવા. ૧૨૬

- मुकुट कवच उतार्या वणतां, हसतां हसतां वीर;
दिवसे दयीता साथ रभ्यो ते, शय्या शोभित वीर. १२७
- गुणवंती वनिता (ओ) गर्भ धर्या, इरी वीर थयो सुस्नातो;
बोड समे रथ ऐशी रणुमां, सुभट सुधन्वा नतो. १२८
- तेड समे हंसध्वज जोह्यो, सेनापनिशुं वाष्ठी;
हुंदिनाद सुष्ठीने सर्वे, योद्धा आव्या नष्ठी. १२९
- ऐक सुधन्वाने नव देणुं, रणुमां आव्यो आंय;
भारी आत्ता नव न्णु ? इयग विसर्या तेड कदाय. १३०
- प्रयाणु हुंदिनि वागे मारां, ते न सुष्ठा सुतने;
जांज तण्णा अणुकारा जाजा, ते न सुष्ठा शुं अन्ये. १३१
- भारा हरि तो हरिने पाग्था, पारथने मत्तहाथी;
कुत्सित कर्म करे शुं पाछण, सुभट सुधन्वा साथी. १३२
- ते भाटे मुज लुवन न्णुं, मडा मोटा मुद्गण धारी;
केश अही कपटीने ताष्ठी, आणो क्षिति उनारी. १३३
- कृष्णविमुष्णने कदा निकटे, कर्षी आणो वीर;
नैमिनि कहे सांभण ननमेजय, ऐवुं जोह्यो धीर. १३४
- ऐम सुष्ठीने यवन गया ते, सत्वर गति अति हर्षी;
सुभट सुधन्वा केंडे मंदिर, रत्न नडित रक्षा निर्षी. १३५
- ऐवे सन्मुष्ण आव्यो निरष्णो, भोग मुक्त लूपाण;
नृपनुं डाव्युं वयन कव्युं ते, वज्र समु तत्काण. १३६
- महापण सांभण अमो यां आव्या, तुजने सावा डाण;
आत्ताभंग करो इयम नृपनी, तेज गति महाराज. १३७
- पाछण शीद रक्षा कहे रवागी, कीधुं काम अनाट;
तात तभारे प्रेक्षाधुं अमो, महापणथी ते भाट. १३८
- अमने लूये कव्युं छे, लूतण ताष्ठी लावो;
रभाटे प्रार्थना करी नृपने, निकटे उडी आवो. १३९
- पद्मव्यूह पाभी नृप उजो, युद्ध कुशण णण मांय;
नैमिनि कहे सांभण ननमेजय, वयन वहे ऐम त्यांय १४०
- तेना वयनथकी मन न्णुं, डाण्यो मुजने तात;

સહસા તેની સાથે ચાલ્યો, રથ બેશી વિખ્યાત;	૧૪૧
યોજન ત્રણ પડી તે સેના, સાગર સરખી સાખી;	
સેનામાં નિજ તાત નિહાળ્યો, અર્જુન જય અભિલાખી.	૧૪૨
કૃપિત પિતાની પાસે આવ્યો, કરતો પુત્ર પ્રણામ;	
કોપ્યો ભૂપતિ શર સુધન્વા; પ્રત્યે જોલ્યો આગ.	૧૪૩
શામાટે તેં મુરખ મારી, મર્યાદા ઝોલાંડી;	
એમ સુણીને શર સુધન્વા, જોલ્યો સાહસ છાંડી.	૧૪૪
સુણુને તાત તમારી વધૂએ, જાન્યું ત્યાં જળદાન;	
તે માટે મુને અસુર થયું છે, આવતાં રાજન.	૧૪૫
હંસધ્વજ કહે મૂર્ખ તતુ તેં, સન્મુખ કૃષ્ણ ન જાણ્યા;	
બાળ તેં જોલ્યું કુળ માફે, અંતર ઈશ ન આણ્યા.	૧૪૬
પ્રથમ પ્રિયાને જળ સમર્પી, પછે પળ્યો પુર પાર;	
તેણે તારા પૂર્વજની, નવ તૃપા પામે પાર.	૧૪૭
તેણે જળે તારી મારી, હરિ વિણુ તરસ ન જાય;	
નરની તૃપા પૂર્ણ કરવા, સમર્થ વરણુ ન થાય.	૧૪૮
હય રક્ષણુ કરવાને આવ્યા, સવ્યસાચી બળવાન;	
એક ક્ષણુ રણમાં નવ મૂકે, અર્જુનને ભગવાન.	૧૪૯
તાફે બળ ધિક્કાર વિચાર, ન ધર્મ તથા ધિક્ જાણ્યું;	
આવ્યા સુણી હરિ અર્જુનને, ક્યમ કામ વિષે મન આણ્યું.	૧૫૦
એ વિધિ કૃષ્ણ પરાંગમુખ તુજને, તેલકઢામાં નાખું;	
કામી મલિન કુંવર હું તારો, એ અપરાધ ન સાંખું.	૧૫૧
તાતી તેલ કઢામાં નાખું, કંઠ યહી તુને આજ;	
અહો દૂનો! તમો જાઓ જ્યાંહાં છે, શંખ લિખિત મહારાજ	૧૫૨
પુરોહિતને જઈ પૂછો. કહુંને આ સધળું વૃતાંત;	
શંખ લિખિત જે કહેશે તે, મેં કરવું સિદ્ધાંત.	૧૫૩
તેતું વચન ઉલ્લંઘુ હું નહિ, રયાવત જીવ અવશ્ય;	
પુનરપિ (તે) તેલ કરો અતિ તાતું, કારણુ કુંવર કવશ્ય.	૧૫૪
પારથ આદે યોદ્ધા જે કોઇ, મુજ મર્યાદા જાણે;	
જૈમિનિ એવી વાણી કહે તે, જનમેજય પ્રમાણે.	૧૫૫

ऐ विधि गडीपाणे प्रथा, सेवक सधजा धाय;	
शंभ लिपित प्रत्ये जघ गोल्या, हूत कळे सुखा राय.	१५६
तमने कांभ नृप पृष्ठे संशय, धर्म तालुं संकाट;	
पुत्र सुधन्वा पृष्ठ रखो, नृप वयन उल्लेखी रपाट.	१५७
ऋगुद्देवाने वीर रखो, को'नीत पुरोहित घटती;	
तैल समीपे आप्तो पाणक, कडणु कदा तनु अडती.	१५८
प्रेम परदरी पुत्र तल्लोने, तैल विणे नृप नाणे;	
आज्ञा ऐक तमारी माने, पुत्रपणे नव सांणे.	१५९
लिपित कळे हूतो तमो जघने, हूत कळे ते कळे त्यांय;	
वयन आपणुं सायुं न करे, पापी पृथ्वीगांय.	१६०
ते लोलीनर दारुण नरके, गळु दिन रडे सुभ त्याज;	
सत्य राणवा डैशिकने, हरिश्चंद्रे आयुं राज.	१६१
पोतानां सुत वनिता वेच्यां, सत्य वात ना छांडी;	
गंगातीरे धीर नृपति, निज नार डणुवा गांडी.	१६२
काशीमधे गुआ पुत्रनी, कायाथी पट ताणुं;	
सत्य राणवा हरिश्चंद्रे, ऐ रीते धीर आपुं.	१६३
वयन राणवा दशरथ राये, राधव वनमां वारया;	
पोते वयन प्रभाणुं, पूरी, कडेथीनी आशा.	१६४
ऐले ऐम कळुं जे भारो, पुत्र सहोदर जेड;	
लंग आज्ञा करशे तो ते, तैल नाणवे तेड.	१६५
प्रकट पुत्रने नडि नाणे तो, मिथ्या रूप वयन;	
पारथ परमेश्वरने, विमुण थये ऐ तन.	१६६
मनमथ वश मंदिरथी ना'व्यो, जेवा सुतने राणे;	
अमो अंधु जे जघजे यांथी, शंभ लिपित ऐम जाणे.	१६७
ऐले देश न रडेयुं निश्च, जेमां जनपति गृहो;	
तेने संगे तेवा थधजे, आपणु जघजे जोडो.	१६८
ऐयुं वयन कळीने त्यांथी, शंभ लिपित जे जय;	
गाम त्यज्जने गया ते पळे, हूत गया ज्यां राय.	१६९
रागने जघने संभजाव्युं, पुरोहितनुं घृतांत;	
मा'भति नृपति अरुने गगने, दुःख पाभ्यो सिद्धांत.	१७०

જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, હંસધ્વજ કહે વાણી;	
અરે પ્રધાનો! તમ તૈલમાં, સુતને નાખો તાણી.	૧૭૧
અરે સુમતિ! હું ચાહ્યા પુઠી, પુત્ર સુધન્વા જેઠ;	
પારથ જોતાં તમ તૈલમાં, તમો નાખવો તેઠ.	૧૭૨
હુંતો જનતું પુરોહિત પ્રત્યે, પ્રણમી વિનયે મનાવા;	
પુનરપિ પાછો આવું યાવા, યુદ્ધ કરવા જનવા.	૧૭૩
એવું વેણુ કહીને રાજ, આજ્યો પુરોહિત પાસ;	
નમસ્કાર કરી તેડી લાવ્યો, કદા નિકટે વાસ.	૧૭૪
સચિવ સુમતિએ સર્વે કીધું, નૃપતું ભાખ્યું કામ;	
શર સુધન્વા પ્રત્યે જોલ્યો. વળતો મંત્રી આમ.	૧૭૫
શર સુધન્વા તુજને નિરખી, શું કહું હું કાજ;	
તારા ઉપર દારણુ કારણુ, મહારાજનું આજ.	૧૭૬
કુંવર કહે તું પરવશ મંત્રી, નૃપતું શાસન વેદુ;	
તાત વચનથી રામે તત્ક્ષણુ, જનનીનું શીર છેદ્યું.	૧૭૭
મેં તો પુણ્ય ક્રિયા કીધી છે, સુજને છે પ્રતિત;	
તમ તેલમાં નાખે સુજને, નથી ગર્હ્યતણી મન ભીત.	૧૭૮
જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, એમ સુધન્વા યાજ;	
સ્નાન કરી શુભ અંચર પેરી, તુલસીદળની માજ.	૧૭૯
વિકૃલ વચન નિચારે મનમાં, કેશવ કીર્તન વાણી;	
એવો સાર સુધન્વા જઈને, સચિવે ઝાલ્યો પાણિ.	૧૮૦
ઝોર્યાંતો ઉપાડી નાખ્યો, તમ તેલમાં યાજ;	
મંત્રીને મન દુઃખ ધણું પણ, કોપ ધણો ભૂપાજ.	૧૮૧
તે સમે જે શર સુધન્વા, એવી જોલ્યો વાણી;	
સાંભળ રાજ જનમેજય, હું તુજને કહું પ્રમાણી.	૧૮૨
જનાળા વ્યાકુળ તૈલ કળકળે, ભીપણ ભગરા થાય;	
અન્ય તાણું સુખ દેખીને જ્યમ, દુર્જન મન ઉભરાય.	૧૮૩
સુણુ જનમેજય વળતો શર, સુધન્વા જોલ્યો માને;	
ત્રાહે ત્રાહે ગોવિંદ કહ્યું મેં, તેહ સુણુતાં કાને.	૧૮૪
શ્રવણુ કરીને સઘ પધાર્યા, તે કારણુ મેં જાણ્યું;	

- भारे सेवक शर सुधन्वा, ज्येष्ठुं अंतर आशुं. १८५
 काम पडे तमने संभारे, पतित पणु पश्चात;
 क'ट पडे तमने संभारे, जय विक्रण जे वत. १८६
 सुष संयुक्त न समरे तमने, सांभण जे कहुं सायुं;
 क'ट समा सुषने चिह्ं छे, हरिदित वरिंत ते कायुं. १८७
 गजवर ध्रुव प्रह्लाद द्रौपदी, गोपादिक जे संत;
 सर्वे केशवने समरे, विपत्त पडये अनंत. १८८
 प्रथम हरि तमो तेजे समर्थो, ते पणु दुःपथी राभ्या;
 अंत काणमां स्मरणु तारे, मुक्ति ते अभिलाष्या. १८९
 तारा नाम तणु गडिमाथी, मुजने थाशे मुक्ति;
 तोजे पणु जन निंदा करशे, मर्त्यु थतां आसक्ति. १९०
 केशे लोक सुधन्वा पाम्यो, कदा (जे) कुडु मर्त्यु;
 युद्ध करीने संतोष्या नहि, अर्जुन आशरणुशरणु. १९१
 गांडिव झूट्या शरघाते, नव कटक कौमुं अंग;
 समर्थ शर सुधन्वा पाम्यो, योर तणु पेर लंग. १९२
 ज्येष्ठे शरे न छाया नरहरि, सैन्य न कौमुं यूर;
 ज्येवां वाक्य कडीने भारी, निंदा करशे शर. १९३
 देह निंदाथी अधुना अभने, उगारे आविनाश;
 धंयाणी पट पूरी राभी, लज्जज्जणनिधि वास. १९४
 कृष्णु तमो कृष्णु उगारी, समीप लीपग द्रोणु;
 जैमिनि कहे सांभण जनमेजय, शर सुधन्वा पोणु. १९५
 शर सुधन्वा ज्येष्ठ कहे, गडामडिमा. जव लंजन;
 तैल थयुं अति शीतण जाले, स्वजन केइं मन. १९६
 ताता तेल विषे सुष शोभे, शर सुधन्वा केइं;
 कामण कुंडण आमल विज्ञेयन, हर्ष्य हार्य धखेइं. १९७
 लोक निहाजे हस्तु सुष, जाले, जणमां पूढ्यां कमण;
 अति दुःख पाम्या आंसु मूके, लूगि पडया करी विमण. १९८
 आडा करे त्यां नर, करयुं कूटे हृदय;
 शीर धूणुवे हाथ हवावे, लोक थया अति सदय. १९९
 लोक कहे जे राज्ज अभने, पुत्र सुधन्वा काम;

- આગ વિષે ક્યાં નાખ્યા નહિ, આ તનુ આવે શે કામ. ૨૦૦
 આસો આપણુ યદુનંદનને, પારથ પાસે જઈએ;
 જૈમિનિ કહે જનમેજયને, તે દુઃખ જઈને કહીએ. ૨૦૧
 હંસધ્વજને શંખે દીડો, તૈલ વિષે સુત તરતો;
 ગોવિંદ દામોદર માધવ, અતિ નામ ભંત્રાં ઉચ્ચરતો. ૨૦૨
 હંસધ્વજને શંખ કહેએ, કાંઈક દીસે કપટ;
 તાતી આગ્યે તેલ તપ્તુ નહિ, હું નિરખંછું નિકટ. ૨૦૩
 કંઠ એક ઐપદ મંત્ર લહે છે, તારો કપટી કુમાર;
 જ્વેતાં ક્યાંહાં આ તૈલ તમને, ક્યાં હસતું મુખ સાર. ૨૦૪
 શ્રીફળ એક અનુપમ નાળો, તેલ વિષે મુજ દૂત;
 તૈલ તણી ત્યાં સઘ પરીક્ષા, થાશે અતિ અદ્ભુત. ૨૦૫
 તીવ્ર વાક્ય સુણીને દૂતે, તાતા તેલ સમાન;
 મુનિના ભયથી શ્રીફળ નાંખ્યુ, તેલ વિષે રાજન. ૨૦૬
 નાખતાંખેવં થયું બે કટકા, ઉડયું આકરમાત;
 શંખ ત્રિખિત તણે લેલાટે, તત્ક્ષણુ લાગી ધાત. ૨૦૭
 બે કટકા બે દિવને લાગ્યા, ભાગ્ય ભીડે ભાણે;
 તેલ તણી ધારા અધિકેરી, ઉછળતી અતિ ઝાણે. ૨૦૮
 ઈતિ ભારત અશ્વમેધ પર્વમાં, સતરમો અધ્યાય;
 શર સુધન્વા કેરા પણુનો, જે મધ્યે ગહિમાય. ૨૦૯
 જે અધ્યા'માં શ્લોક થયા છે, ૧૨૦ બે દશ વિચાર;
 રત્ન કહે યતને કરી કીધાં, ૨૫૫ અર્થ પદ સાર. ૨૧૦

અધ્યાય ૧૮ મો રાગ રામત્રી.

પુનરપિ પૂછે પરીક્ષિત્ તનજી, સાંભળ સાચું જૈમિનિ મુન્યજી;
 મહા બળિયો તે રાજકુમારજી, ક્યમ કરી આવ્યો ત્યાંથી આ'રજી. ૧
 પારથ સાથે ક્યમ યુદ્ધ કીધજી, જૈમિનિ મુજને સંશય સિદ્ધજી;
 શંખે દીડો વળતો બાળજી, શું કીધું તે મુનિ તત્કાળજી. ૨

ઢાળ.

શું કીધું તત્કાળ જૈમિનિ, સાંભળીએ વાણી;

૧ શત બે નુન્ય વિચાર. પ્ર ૧ લી. ૨ બે શત સતર સાર. પ્ર. ૧

राय जनमेजय प्रत्ये, उच्यथा अंतर आसी.	३
सुधन्वाने तेस मध्ये, पडयो पेणी मुन्य;	
दासने पूछे पडतामां, शुं भएयो शिशु पुण्य.	४
कांछ अेक औपध भूण अेल्ले, आशेप्युं मुपमांय;	
अेम शंभनी वाणी सुणीने, वदे सेवक त्यांय.	५
महामति हरिभक्त हरि विष्णु, ना संभारे अन्य;	
सकण कारण विषे समरथ, ते हरि समयां मन.	६
अेना अधर नूअेने प्ररके, मुपे माधव नाम;	
जेना अधर मध्ये अंगनाना, दंश हीसे ढाम.	७
अेम सुणी सेवक वयन, भोदयो शंभ जेहंतुं नाम;	
जे माटे अे साधु समयां, तस तनुअे श्याम.	८
मुज कठिनने चिकार, निकट रक्षो निरभुं ग्याण;	
मुज देहंतुं देहांत प्राश्रित, कइं कांछ विशाण.	९
अेवुं वयन कहीने तेलमां, जछ पडयो मुनिताय;	
सुधन्वासुं वयन भोदयो, सभग बीडी ग्याय.	१०
अहो क्षत्रि ! साधु तुं, हू असाधु द्विज वर्णुं;	
जे नभाअ्यो तुने तेलमां, हू कठिन अंतःकर्णुं.	११
जे न जाल्ले जगदीशने, ते महा पापी धाय;	
श्री कृष्णु वर्जित नष्ट ते, महा कष्ट नरके जय.	१२
त्रय तापने संताप वर्जित, हरि भजतां जय;	
तुं वन्हिअे क्यम अजे ग्यावा, परम वैष्णुव राय.	१३
जेहने मुनि मने न देणे, यर अयर गुइ निरधार;	
ते प्राणु तजतां वाणीअे, वधा विश्वाधार.	१४
तुज तनुने स्पर्शे करी, मुज पवित्र थारो काय;	
तुज देह विष्णु पावन भीजे, नथी अन्य उपाय.	१५
तमे रागने, अन्य राज सुतने, करो पुंन पवित्र;	
उठय तुं आ तेलमांथी, मुने उद्धार्य मित्र.	१६
जे कृष्णु पांडव साथे साथे, सारथी इइं काम;	
तमे अधुना करो अर्जुन, शुं, उचित संग्राम.	१७

नगतगां यश स्थिर करीने, पछे मंगल पाभ्य;	
राय ननमेण्य प्रत्ये ज्येत्तुं, कहे नैमिनि स्वाम.	१८
तेवथी तेने अहीने, पधार्था मुनि णार;	
कहे रागने न्नुओ नृप, सनातन सुतसार.	१९
जे सुने सत्य विद्या तणुं, कांछ जेक साधुं भूण;	
नृसिंहने महामंत्र नपे, रहुं वपु अतुङ्गण.	२०
मुने पावन कर्यो तुजने, पवित्र करशे तन;	
पछे पुत्रने परिरंभणु करी, वहे भूप वयन.	२१
में पिताजे तुज तज्यो, पावक तप्त तैल मोऊर;	
न प्रणज्यो पावके ते, कृष्णु महिमा सार.	२२
तुने पाडी प्रकट कीयो, कृष्णु महिमा मुन्य;	
१तुं हंड पाभ्यो प्रकटयुं ज्ये, पुरोहिततुं पुण्य.	२३
हवे शाने करो छो तमो, रमरणु सम्यक पेर;	
उठ सुत संग्राम नवा, जेश रथ उपेर.	२४
पार्थ-सारथी अतिथि ने, हेण्डा डरीने आण;	
सुधन्वानी प्रत्ये भोल्या, भूपने द्विजराज.	२५
सुधन्वानो सुभग रथ, जेतुं आंगणु सार;	
सुवर्णुनी शेरें ज्यो, मण्डि जडयो नानाकार.	२६
ध्वज लांभी शेकती, नीचवे अक विशाण;	
ज्योपास इरतां नजियां, भाजियां अक जभाण.	२७
कनकवर्णा पाछे राजे, जेतयो रथे आर;	
ज्योपास अमर अणकतां, ढणकतां भाथाभार.	२८
रथ तणु उपर आवयो गहुं, हेम केरा डार;	
कुसुम भाजा विशाणा, शोभतो रथ शणुगार.	२९
सुत लाज्यो जेतरी, धुधरी इरती डार;	
किङ्कणीना शण्ड छंहे, नाचतो निरधार.	३०
ज्येवा रथ उपर यदी, जेठो सुधन्वा महाशर;	
कहे नैमिनि शोभतु ते, सैन्य सागर पूर.	३१
ते सजे सैन्या शोभती, अति भूपतिनी भान;	

भयानक दण धने जेनुं, काणयक सगान.	३२
वीर वदनेथी पड्यां, तांयूल लूमि मोजार;	
अवनि उपर ओपता ते, यंद्रगिंयाकार.	३३
यथा संध्या समे तारा, रक्त अति आकाश;	
तथा ते तांयूलना, तरयका यारे पास.	३४
वीर सार शरीर भृगभद, सद्धित यंदन लेप;	
१ते स्रवे स्वेद समेत हेटे, सुगंधी संक्षेप.	३५
परस्पर संदर्पी कंठे, गाणभोती धन्य;	
पृथ्वीपर टुटी पडे, दीसती परीक्षित्तन.	३६
कवय टोप त्रिचित्र कान्ति, प्रसरती रणु भय;	
ते तेज अद्भुत न सेवातुं, नयन मीलित सध.	३७
पड्यु यंदन पृथ्वीथी, दीवने पमाडे वात;	
नरशीरथकी लघ कुसुम उयां, उडाडे *उपवात.	३८
पुश्य शीरथी पुष्य उडे, अनिल ओम नृणाय;	
स्वर्गवाडी पुष्य परिमल, श्रुतवा ते नय.	३९
मनुष्यना सुप्ते सुगंधे, प्ररी श्रुत्ये न्दे;	
संश्राम लूमि विषे लभतो, मलय भारत तेंड.	४०
गज गुंडनी सीत मघ पूरण्य, पृथ्वी कीध सगान;	
हय पुरे जोदी ते रणे, पाष्ठी करी कर्दमवान.	४१
रथ यक रव गंभीर गर्जन, तेथकी तत्काण;	
सैा धन सागर गर्जना ते, समी गघ महीपाण.	४२
पाणा तल्ले पगले करी, कांपती पृथ्वी त्यार;	
हवे हंसध्वज कडे भड, अहो घोडो सार.	४३
ओग सुष्ठीने तत्क्षण्य हय, अही लाव्या वीर;	
परम पूजित वाश्र वर ते, धूप वासित धीर.	४४
हय पद्मव्यूहे रणाव्यो, ते सुन सहादर पास;	
पछे पारथ साथ वढवा, उचभ्यो हरिदास.	४५
३सुधन्वाने सुरथ सुंदर, सुगति वर प्रधान;	

१ ते सर्वे सवद समे, तेहने सुगंधी संक्षेप. प्र २ * उपवात प्र. १. २.
३ सुधन्वाने सुभतिवर, सुमतीरथ प्रधान प्र. १

વીરકેતુ ત્રીવરચ શત, ધનવા મહા યજ્ઞવાન.	૪૬
સુમતિના એ ત્રણ સુતને, વળી ળીઝ યોદ્ધ;	
યથા સુખ મુખ પરવરે, ધરી પાર્થ સાથ વિરોધ.	૪૭
પછે રણ નિશાન વાગ્યાં, પટલ મહા દળ નાદ;	
ત્રંયાળુ શંગી અંગ સ્વર, સરણાઇ સુંદર સાદ.	૪૮
દોષ ઠમકે ધોર ભેરી, ^૧ કર્ણને કરનાટ્ય;	
ઝાંઝ ઝમકે તાળ ઠમકે, વાંસળી રવિશ્રેષ્ઠ.	૪૯
નગારાંની ધોર ઉડે, સંખને રણુર્શીંગ;	
વગડે વાણંત કુશલી, વળી વીર ઉમંગ.	૫૦
તે નાદ જાણે તડિત પડતા, તડાકા શુદ્ધ યુદ્ધ;	
કહે જૈમિનિ સાંભળો, ભૂપાળ ભારત યુદ્ધ.	૫૧
પછે પાર્થ પ્રવુમ્નશું, વચન યોદ્ય એશ;	
જેરે અધુના અશ્વ લીધો, હંસકેતું નરેશ.	૫૨
તે વાણને મૂકાવવા, કોણુ કોણુ જાશે વીર?	
સુત સહિત તું યજ્ઞવાન ને, વળી યૌવનાશ્વશું ધીર.	૫૩
અનુશાસ્ત્ર વીરને, વળી સાત્યિકિ કૃતવર્મ;	
વૃષકેતુ મહાયજ્ઞ વળી, ઉત્તરાસુત પર્મ.	૫૪
વળી નીલધ્વજ વળી જેને, હુતાશન યામાત;	
એટલાને અન્ય યજ્ઞિયા, વળી હું સાક્ષાત.	૫૫
સખળ યજ્ઞિયા શત્રુને, પરદેશ આવ્યા આંચ;	
તું સર્વનો સેનાપતિ, હું તુને પૂછું ત્યાંચ.	૫૬
એમ સુણી પ્રધુમ્ન ઉચ્ચર્યો, ^૨ સંગ્રામ સીમ અડાલ;	
^૩ મહાભાગ્ય એવું કાંહાંકે, વીસર્યો હરિનો યાજ.	૫૭
સર્વસ્વ પાંડવ રૂપ મુજ, કર સમર્થ્ય અવિનાશ;	
હું સમર્થ સુત થઇ પિતાતું, ધન ક્યમ પમાડું નાશ.	૫૮
એમ કહ્યું ત્યારે પાસ હુતા, ધર્મ ભીમ સુધીર;	
હવે રણમાં માઝે યજ્ઞ, જૂઓ પારથ વીર.	૫૯

૧ નરકેરી કાળિયે પ્ર. ૨. ૨ વાંસળી સાળિયે પ્ર. ૨. ૩ એસેન
મહા આડોલ પ્ર. ૨. ૪ મહામા એ શું ઉચ્ચો હરિનો યોદ્ધ. પ્ર. ૧

હંસકેતુ સુધન્વાને, સુરથ સુમતિ સોધ;	
એને હસી સંતોષું શરે, કરી વિડાં વર યોધ.	૧૦
એ રાયને તું જાણજે, નિજ નાર રસિયો આત્ય;	
કહે જૈમિનિ જનમેજયને, મહાભારતની ગત્ય.	૧૧
એમ પ્રદુમ્નનું વચન સુણી, વૃષકેતુ કરી પ્રણામ;	
વચન ખોલ્યો વાગમી, નવ ઘટે કહેવું આમ.	૧૨
આ સૈન્ય ક્યાં ને ક્યાં તમો, એ પ્રલય ઉત્પતિકાર;	
શા કામ સાડ તમો જંને, કરો યુદ્ધ વિચાર.	૧૩
જે વદન કુંકે શરે ગગને, તૂલ હળવા પૃર્ષ;	
તેને અર્થે કોણુ પ્રેરે, વાડવઅમ્મિ મૂર્ષ.	૧૪
ન્યમ સકળ પાપણુ તણે પ્રારે, પડે પૃથ્વી પાર્થ;	
તેને અર્થે ગરડને, કોણુ પ્રારથે નિઃસ્વાર્થ.	૧૫
સ્વલ્પ શીકર વરસતાં, જે થાય રજનો લોપ;	
તે રેણુ સમાવવા વરણુને, કોણુ પ્રારથે કરી કોપ.	૧૬
તે માટ પારથ એહ દળ તો, મુને ભાસે ત્યમ;	
તમો મુજને કહે તો, હું ન આણું હય ક્યમ ?	૧૭
તથા મુજને અશ્વને, મૂકાવવાની આશ;	
યમદૂત બાંધ્યા જીવને, ન્યમ છોડવે હરિદાસ.	૧૮
હવે હું સંગ્રામ મધ્યે, જાજીહું જે પાર્થ;	
કહે જૈમિનિ વીર તે, વૃષકેતુ સાથે સ્વાર્થ.	૧૯
પારથે વાર્યો થકો, વૃષકેતુ આલ્યો વીર;	
સુધન્વાનાં સૈન્યમાં જઈ, શંખ દીધો ધીર.	૨૦
અતિ અનુપમ રથ ધ્વજ તો, ફરકતી ફરહરં સાર;	
સારથીની પ્રત્ય વળતો, વદે કર્ણકુમાર.	૨૧
હવે સારથી હાક્ય રથ તું, પદ્મવૃહ મોઝાર;	
તાડ તેતર સમા વાજી, વિરાજીત આકાર.	૨૨
પછે સારથીએ હકાર્યાં, રણુચતુર ચારે ઘોટ;	
કશાએ તાડયા તતક્ષણુ, તુરંગ દીધી ઘોટ.	૨૩
વિક્ષોડી વૃષકેતુને, પછે સુધન્વા કહે વાણુ;	

એ કોણ આવે અણવિલોકી, પદ્મવ્યૂહ અજાણ ?	૭૪
એની ધ્વજ ઉપર વૃષભ દીસે, ધનંજય તો નોત્ય;	
એ અન્ય ખીજો વીર દીસે, સખળ ગળીઓ કોય.	૭૫
ધનંજય ધડકતાં ભડકે, બળે ભૂભૃત પ્રૌઢ;	
તે માટે આવે એકસો, અણુગણી અમને ગૂઢ.	૭૬
એ વિશારદ વીર પ્રત્યે, જવું મુજને દાખ્ય;	
હે સારથિ! એ વીર સન્મુખ, માહરો રથ રાખ્ય.	૭૭
એમ સારથીએ સાંભળીને, સુધન્વા વર વીર;	
વૃષકેતુ સન્મુખ મેળવ્યો ત્યાં, મળ્યા બંધ્યો ધીર.	૭૮
હવે સુધન્વા વૃષકેતુ પ્રત્યે, હસી પૂછે આમ;	
તું કોણ કોનો દિકરો, તારું શું કહે નામ ?	૭૯
વૃષકેતુ વળતો ઉચ્ચરે સુણ, સુભટ સાચી વાત;	
તે ભેદવા ધ્વજો રવિ, મુજ તાત કેરો તાત.	૮૦
તે સૂર્યસુતમાં સમોતો, જે કર્ણ નામ કુમાર;	
દાતાર મધ્યે દીપતો, તે પિતામારો સાર.	૮૧
પ્રકટ કશ્યપ કુળ વિષે, વૃષકેતુ મારું નામ;	
વૃષકેતુની વાણી સુણી, બોલ્યો સુધન્વા અભિરામ.	૮૨
હંસધ્વજનો કુવર હુંને, સુધન્વા શુભ નામ;	
મધુહંદ નામે ઋષિ મારો, વંશકારક કામ.	૮૩
રહે ઉભો રણ વિષે, મુને પરાક્રમ દેખાડ;	
ન્યમ પિતામહ તુજ તિગિર હરે, ત્યમ તુંએ સેના પાડ.૮૪	
પોતા તણું કુળ વર્ણવે, જે હોય પુરૂષ હીણ;	
એવું સુણી વૃષકેતુ કે', સુણ સુધન્વા પ્રવીણ.	૮૫
સ્વયંજ દેખાડુ તને હું, સાયકે કરી સાર;	
આ જોરે મારા બાણ તીક્ષણ, ધાર તેજ અપાર.	૮૬
તુજ સેનમાં મારા શર, આવશે આકસ્માત;	
તે વચન અનૃત થાય ક્યમ, જે કહું સાચી વાત.	૮૭
કહે જૈમિનિ એમ કહી, વૃષકેતુ વંચે બાણ;	
તેને શરે છાયો સુધન્વા, કૃતસિંહનાદ પ્રગાણ.	૮૮

મહાગળ વૃષકેતુના પર, વર્યાં પ્રાદાં યાણુ;	
ગન્ અશ્વ રથ પાળા તણા, તે ઘડી લીધા પ્રાણુ.	૮૯
સુધન્વા સેનાપતિ, વૃષકેતુએ ભડ બેદ;	
સકળ સેના સુધન્વાની, નિરખીએ શર છેદ.	૯૦
વૃષકેતુએ સ્મિત હસિત પ્રેર્યા, પંચસાયક અધ;	
સુધન્વાનો સારથી હય, ધ્વજ્જ છેવાં સઘ.	૯૧
સર્વ યોદ્ધા દેખતાં, આવરી સેન્યા તેન;	
ગૃધ્રપુખ્શું તીક્ષણ શરે, શત ભાત્ય પાડયું સેન.	૯૨
કર્ણસુત કોપે ચઢ્યો, છેદતો બહુ વાછત;	
છત્ર ચામર ધ્વજ્જ છેવાં, યુદ્ધ મધ્યે ચિત્ર.	૯૩
હસ્તી શુંઢાકાર છેવા, શણુગાર ^૧ શું કર ત્યાંય;	
અધર ડાખી દંત માંહે, રડવડે શીર રણમાંય.	૯૪
નિજ સેન્ય વેધું વિલોકીને, સુધન્વા ધરે ધીર;	
ખીજે રથે ખેડો જઈ, વૃષકેતુ બાણ્યો વીર.	૯૫
વૃષકેતુ વાછ વિડાયો, સારથી ધ્વજ પ્રા'ર;	
તૂલ ગણીને પંચ યાણુ, હણ્યો કર્ણકુમાર.	૯૬
વૃષકેતુ કેર ધનુ'ય છેદું, સુભટ ભાયા સાય;	
પછે પંચ યાણુ વિડાયો, વૃષકેતુ સેનાનાથ.	૯૭
વૃષકેતુનું તનુ ભમી, હડી, પડયું સેના માંય;	
કર્ણસુતના સેનામાં તે, થયું અદ્ભુત ત્યાંય.	૯૮
મૂચ્છા ત્યજી ધર્માત્માએ, તે સમે જ્ઞેયું અક્ષ;	
તે સમે દીઠી ઘેર સેના, આપણી નિર્વક્ષ.	૯૯
રણ માંજ દીઠો આતમા, વીંટી રહ્યા સૌ સાય;	
રથ લોપ દેખી કોપ વપથી, ધનુષ્ય ધાર્યું હાથ.	૧૦૦
પછે તાણી તર્ત નાખ્યાં, કનક કેરાં યાણુ;	
૨સર્વાંગ સાયકે છેદતો, બેદતો પરના પ્રાણુ.	૧૦૧
હંસકેતુ તણી ^૨ સેના, સાસ હીણી કીધ;	
*કર્ણકુવર પછે ખીજે, દળે ઘેરી લીધ.	૧૦૨

૧ શુશી ત્યાંય, પ્ર. ૨ ૨ સર્વ સાયક છેદતા, ને બેદતા પરમાણુ
પ્ર. ૨ ૩ કર્ણકુવરે પ્ર. ૧

शक्ति तोमर भक्ष भिडिपाल, मारे वीर;	
भोगरीना मार मारे, धार धाती धीर.	१०३
नारायने कर पत्र तीक्ष्ण, बूशुडिना मार;	
गदा पट्टीस परिध पडता, त्रिशूणना प्रार.	१०४
शस्त्र अस्त्रे कर्षे आकूण, कर्णसुत रणुभांय;	
विक्षोकी वसुदेवनंदन, नाम नपतो नय.	१०५
पछे सारथी संग्राममां, रथ अन्य आप्यो जेड;	
कर्णसुत समीप भेल्यो, रथी रथना डोड.	१०६
वृषकेतु ते रथे भेशी, करतो पुनः शरधाय;	
सुधन्वाने मारतो, वीय वीय हस्तो नय.	१०७
सर्वत्र सायक वृष्टि करतो, कटकना ले प्राण;	
तेने सुधन्वांजे हृष्टे मन्थे, पंच भार्या आणु.	१०८
भूच्छा पड्यो वृषकेतु सत्वर, सारथींजे त्यार;	
पछे पाछो इरव्यो रथ, महारणुथी प्रार.	१०९
जेवे सभे संग्रामगां, हरिकुंवर आव्यो सघ;	
सुधन्वाने कहे प्रद्युम्न, रहे उभो अघ.	११०
सुधन्वाने धोरतर, शर पांच भार्या काम;	
सुधन्वानो सारथी पछे, पमाडयो यमधाम.	१११
कृष्णसुत कोपे यदयो, रथ सहित हयवर रवार;	
रतीक्ष्णु आणु कर्षा कटका, वीश कीधा त्यार.	११२
जुंसराना आठ कटका, त्रणु आणु कीध;	
जेक आणु त्रणु कटका, धनुष्य छेवुं सीध.	११३
प्रद्युम्नतुं पराक्रम नष्णी, सुधन्वा महाधीर;	
पछे पोता तर्णु प्राक्रम, प्रकट कीधुं वीर.	११४
जे आणु जण साथे हणया, हय कर्षा कटका आठ;	
जुंसई रथ साथ छेवुं, सोण कटका काठ.	११५
प्रद्युम्नतुं धनुष्य छेवुं, सुधन्वांजे सघ;	
जेक आणु करी कटका, पंच कीधा अघ.	११६
सारथीतुं शीश छेवुं, ते शरे कृतवाह;	

त्रयु शरे प्रद्युम्नने हृष्टी, क्यौं केसरी नाद.	११७
ते भेदु अणीआ वीर रणुमां, यतुर राजकुमार;	
अवनि गगने युद्ध करता, यथा भेत्तर सार.	११८
पछे पड्या अंने वीर रणुमां, श्चिर राता कोध;	
सुधन्वा गाज्यो पछी, रथ अन्य भेटो योद्ध.	११९
पछे पार्थ तण्णा योद्धा, हृष्ट्या आणु हन्नर;	
कृतवर्मा पासे जर्छने, नव आणु भार्यो त्यार.	१२०
कृतवर्मे क्रीधा त्रणु कटका, सुधन्वाना आणु;	
पछे पंथ आणु वक्ष वेध्यो, सुधन्वा निरवाणु.	१२१
नव आणु नाभ्यां सुधन्वाये, न्यां हतो कृतवर्म;	
रथ अश्व सारथी छेदीआ, ने क्युं अह्लुत कर्म.	१२२
पछे पीडयो सायके, कृतवर्म नाडो हूर.	
अवे सभे अनुशास्व आण्यो, सुधन्वाशुं शर.	१२३
शर सहित करमां धनुष्य ब्रह्मी, सुभट भोदयो वाणु;	
सुधन्वा संतोप्पीआ तं, धण्णा योद्धा जणु.	१२४
मुज देभतां अण सणण क्रीधुं, मुने कौतुक अेह;	
हवे मारा आणु से'न्ने, सर्व जेतो तेष.	१२५
अनुशास्वे पछे अेक भेदयो, अनण अणतो आणु;	
अनुशास्व करथी वल्लूथो, शर सणण दाइणु जणु.	१२६
ते छेदवाने सुधन्वाये, सणण क्रीधो श्रम;	
तो पणु अनुशास्वनो, शर ना छेदायो परम.	१२७
ते सुधन्वाना हृष्टेमां, जध प्रवेश्यो शर छेद;	
अनुशास्वे वणतो क्यौं, पर सर्व सेना भेद.	१२८
नव आणु भार्यो सुधन्वाने, विरथ क्रीधोवीर;	
पछे पडयो पृथ्वी उपरै, सुधन्वा महा धीर.	१२९
पछे दानवराज दीप्यो, गाजतो भडभाणु;	
^१ पछे महारथी सुधन्वानु, टण्णुं भूच्छा मान.	१३०
^२ (पछे)अेक आणु करी हृष्ट्यो, शास्वानुंज रणुधीर;	
ते शरे भेद्यो भूप भूतल, पडयो शास्व वीर.	१३१

१ गाजता पछे महारथी, ते सुधन्वाना जणु. प्र, १ २ पछे अेक आणु करी वेध्यो, दैत्यपति रणुधीर. प्र. १

- सुधन्वाञ्चे विविध सेना, धनंजयनी ङेड;
 नाराय नाणी अपरिमित, शत लात्य छेटी तेड. १३२
- मडा भउ मातंग भार्या, सुधन्वाञ्चे त्यांय;
 इधिरनो प्रवाड कर्दम, भांसनो गळीगांय. १३३
- मातंग मस्तक विणे, हय शिर्ष सर्व समाय;
 संताय हय शीश अहु, नव दृष्टीञ्चे रणुगांय. १३४
- अस्वार साथे अश्व क्राप्या, कर्षा अणे भाग;
 अत्र भागे आवता रणु, पडया पश्चिम पाग. १३५
- नर अश्व अर गज उभू केरुं, इधिर अहु वही नय;
 सुधन्वाञ्चे विविध आणु, कर्षा रणुमां धाय. १३६
- अणिया तणु अहु आहु छेया, इधिरमां वही नय;
 तत्क्षणु ताणुी नता अग, गगनमां नष्ट आय. १३७
- पछे पारथ तणुं दणते, विमुअ नाहुं नय;
 धृति भारत अश्वमेधमां, अठारमे अध्याय. १३८
- सुधन्वाना युद्ध मध्ये, श्लोक सत तेवीश;
 रत्न कडे यत्ने कर्षा, पद अेकसे आणीश. १३९

अध्याय १९ मे राग सामेरी.

- नैमिनि कडे सांभण भूपाण, वणतो शर सुधन्वा आण;
 रणुमां घोर करी गर्जना, सन्मुख शत्रुने तर्जना. १
- तत्क्षणु सांध्या शीतेर आणु, सात्यकिने शर भार्या ताणुय;
 पछे सात्यकि क्रापे केर, भाला भार्या पंच्योतेर. २
- ध्वज सारथी छत्र तोआर, रथ त्रिवेणु गांटी सार;
 पाश्वधारन रथ भंडार, अे सर्वे छेद्युं शर प्रांर. ३
- क्राप्यो शर सुधन्वा पीन, सात्यकि सद्य कर्षो रथ हीन;
 अंने भउ रथ हीणुा थया, पीनर रथ जेशी रणु रखा. ४
- अंने भूके आणु हजर, आच्छाद्युं अंअर निरधार;
 अंने आणु विशारद अंग, इधिर प्रवाड वडे रणुअंग. ५
- झागणु पूढ्यो केशु-पूल, शरीर शोभतां ते तुढ्य;
 भूकी शक्ति सुधन्वा तप्यो, सात्यकि यादवने पीउतो. ६
- शक्ति धातयी सात्यकि पड्यो, भूच्छा थर्ष अवनि आणुड्यो;

- સાત્યક્રિ મૂચ્છા નિર્ખતવાર, રણુમાં થયો હાહાકાર. ૭
- તે દેખીને પારથ તણા, મહા નામી ભડ ભાગ્યા ધણા;
વળી પારથ મહારથમણિ, આગ્યા સઘ સુધન્વા ભણી. ૮
- ઉભો રહે ઉભો રહે અહાં, મારી આગળ જામરા કહાં;
અર્જુન બોલ્યો સાંભળ ધીર, તેં જાણ્યા બહુ મહાવીર. ૯
- તાંજ બળ અધિકેં ધીર, તું છે શક સરીખો વીર;
યુદ્ધ કર્યા મેં રણુમાં ધણાં, દ્રોણ કર્ણ કૃપ ભીમજ તણાં. ૧૦
- કાલખંજન અસુર આપડ્યો, શંકર સરખા સાથે વડ્યો;
તેવો વિસ્મે પામ્યો નહીં, જેવો તુજને દીઠો સહી. ૧૧
- શૂર સુધન્વા બોલ્યો પ્રી, સાંભળ પારથ પ્રીતે કરી;
જે સદા સંગ્રામે શુદ્ધ, પારથ તેં જાણ્યાં છે યુદ્ધ. ૧૨
- હિતકારી કેશવ જ્યારથી, તારે રથ હુતા સારથી;
હવણાં છે તું હરિએ હીન, માટે વિરમય પામે દીન. ૧૩
- યદાપિ તેં મૂક્યા માવજી, હરિએ તું ક્યમ મૂક્યો ત્યજી;
મહા યુદ્ધ એ માંજ સહી, તુને માધવ મૂકે નહીં. ૧૪
- પારથ યુદ્ધ કરવા હુંસથી, કહે તું સમર્થ છે કે નથી;
સુણુ પાર્થ તારો તોખાર, યદ્દ ૩૫ બાંધ્યો નિરધાર. ૧૫
- અશ્વમેધને કરશે આજ, મોટો હંસધ્વજ મહારાજ;
માંજ ને તારૂં યુદ્ધ એવ, અધુના આવી જ્નેશે દેવ. ૧૬
- સંગ્રામે તું અર્જુન જેહ, કૃષ્ણ સહિત મેં કરવો તેહ;
જૈમિનિ કહે સાંભળ રાજન, વળતા અતિ કોપ્યા અર્જુન. ૧૭
- શૂર પ્રત્યે સાંધ્યા શત બાણુ, તે નાખ્યા નર પ્રત્યે તાણુ;
હાસ્ય કરી હંસધ્વજ તને, તે પણુ છેઘાં નિરભય મને. ૧૮
- રણુ સુધન્વા નર નવ ગણ્યો, દશ બાણુ કુંતાસુત હણ્યો;
શત સહસ્રને અયુત અપાર, વળતા વેધ્યા વીર હજાર. ૧૯
- વળતા મૂક્યા બાણુ અનેક, ધીર ધનંજય છાવો છેક;
આવંતા તે શર પાંડવે, તિલ તિલ કટકા કીધા હવે. ૨૦
- કોપ્યો કુંતાનો સુત યદા, અગ્ન્યાસ્ત્ર પ્રયોજ્યું તદા;
શૂર સુધન્વા ઉપર પાત, વર્ષે બાણુ તણો વરસાત. ૨૧

- ૧ ભારતના શર બેદાઇ પડે, આકાશે પક્ષી નવ ચડે;
 યાણુ તણા અંધારા માંચ, જગત જડાયું દીસે ત્યાંચ. ૨૨
 સુધન્વાની સેના જોહ, પાવકમાં પ્રજળી તેહ;
 જ્વાળા આકુળ અગ્નિ બજે, પોતાની સેના પરજો. ૨૩
 અગ્ન્યાસ્ત્ર વિસોડકી યાળ, વરણ્યાસ્ત્ર સાંધ્યું તત્કાળ;
 અગ્નિ સમાવવા ઉત્તમ સૃષ્ટ, ત્યાંથી પ્રકટી મોટી વૃષ્ટ. ૨૪
 અગ્નિમાં ધન વ્યાપ્યો વળી, આકાશે ઝળકે વિજળી;
 પાંડવનું દળ તાણ્યું તોય, ઉપર વૃષ્ટિ શક્યાની હોય. ૨૫
 બ્રમણુ કરે મોહો મન ભંગ, શીતે સંકોચાયાં અંગ;
 ચાતકને મદ માતા મોર, ધન માની મન કરતા સોર! ૨૬
 જોજો વાગાં ચર્મ મદયાં, ભીજી ભાગ્યાં જળમાં પડયાં!
 કાંચન ચંપકવર્ણી વીર, પે'યાં સૂક્ષ્મ વસ્ત્ર શરીર. ૨૭
 ભીન્યા વાગા વળગ્યા સહી, દેહ સમાણુ દીસે નહીં;
 છત્ર ચર્મ કરી ઉપર ધર્યા, સલિલે શોભા હીણુ કર્યા. ૨૮
 પડી પાંખ શર ભીન્યા સહી, શત્રુ સાગા ચાલે નહીં;
 અતિ વૃષ્ટિ અંધાઈ ઘણું, ના લહે નર અન્ય આપણું. ૨૯
 (તે) દેખી પારથ ભૂપાળ, વાયુઅસ્ત્ર સાંધ્યું તત્કાળ;
 વાયુ અસ્ત્રે વેધ્યા વરસાત, ભાગી ધ્વજને પૃથ્વી પાત. ૩૦
 ગજ ઘોડા ખરે ને નર રાશ, અનિલે ઉડાડયાં આકાશ;
 એવામાં અર્જુનનું ચાપ, શૂર સુધન્વાએ છેવું આપ. ૩૧
 અર્ધચંદ્ર શરે ધનુ છેદ, ત્રણુ શરે પ્રત્યંચા ભેદ;
 કોપ્યો શૂર સુધન્વા જાણુ, ^૩ભાયામાંથી છેયાં યાણુ. ૩૨
 કહે સુધન્વા સાંભળ રથી, ન હણાય તારો સારથી;
 તાં અંગ શરે ક્ષત થયું, કહે તાં પ્રાક્રમ ક્યાં ગયું. ૩૩
 હરિ સારથી મૂક્યો જ્યારથી, કીધો આ પ્રાકૃત સારથી;
 હરિ સારથી સંભારી વઢો, નહિતો અર્જુનઓ આ પડ્યો. ૩૪
 જૈમિનિ કહે સાંભળ રાજન, વળતું શું કીધું અર્જુન;
 વામ કરે કરી સા'યા તુરી, ત્યમનું ત્યમ યુદ્ધ માંડયું શ્રી. ૩૫

૧ ભારત તે શર મેધા પડે, પ્ર. ૨ ૨ પોતાની સેનાને ગણે પ્ર. ૨

૩ છેદા ભાગા જાણુ નિરવાણુ. પ્ર. ૨

- બ્યારે સમર્થા શ્રીગોવિંદ, રથ બેઠા દીઠા આનંદ;
 મૂક્ય મૂક્ય અર્જુન એ તુરી, અકસ્માત બોલ્યા એમ હરિ. ૩૬
 અર્જુન નારાયણને નમ્યો, વાસુદેવનો આગમ ગમ્યો;
 પારથ શર મૂકે પ્રકાશ, શૂર સુધન્વાને ચોપાસ. ૩૭
 સુભટ સુધન્વા બોલ્યો વાણુ, દીઠા છે ૭ સારંગપાણુ;
 પાંડવ અર્થે આઠ્યા તમો, ઉત્તમ તનુ અવિલોક્યા અમો. ૩૮
 સર્વ જ્ઞાનપણું મહારાજ, અમો તમારૂં જાણ્યું આજ;
 પાર્થ પામ્યો હરિ સારથી, મુજને માર્થ પ્રતિજ્ઞાસથી. ૩૯
 એવું બોલે અર્જુન વીર, કરૂં પ્રતિજ્ઞા સાંભળ ધીર;
 ત્રણુ બાણે સુંદર શીશ, તારૂં હવડાં હું પાડીશ. ૪૦
 પ્રાણુ ન લેવું જો તાહરા, નરક પડે પૂર્વજ માહરા;
 સત્ય વચન જો જૂઠું થાય, નિશ્ચે પૂર્વજ નરક પગાય. ૪૧
 યત્ન કરી તારૂં તતુ રાખ્ય, કંઈ પ્રતિજ્ઞા તું પણુ બાખ્ય;
 સુણી સુધન્વા બોલ્યો વાણુ, આવતાં જો તારાં બાણુ. ૪૨
 ત્રણુ ત્રણુ કટકા નવ કરૂં, ધીર નરકમાં હું સંચરૂં;
 પછે સુધન્વાએ શત બાણુ, મધુસૂદનને માર્યા તાણુ. ૪૩
 હર્ષ ધરી હરિ હૃદયે હણ્યા, મહાબળીએ ગોવિંદ નવ ગણ્યા;
 રથ વિષે બેઠા બળવીર, સહિત અશ્વને અર્જુન ધીર. ૪૪
 તે રથ ફરવા લાગ્યો વક્ર, ઘટ ઘડવાનું જોવું ચક્ર;
 ચોપાસે દશ બાણુ તહી, ધીર ધનંજય છાયો સહી. ૪૫
 એક નહવ પ્રમાણે નવો, પાર્થ રથ પાછો ખેસવ્યો;
 હંસધ્વજતને એમજ કર્યું, શ્રી હરિએ વાયક ઉચ્ચર્યું. ૪૬
 જોજો અર્જુન દીસે ઘણું, પ્રાક્રમ શૂર સુધન્વા તણું;
 ત્રણુ શરે મારૂં સર્વથા, કરી પ્રતિજ્ઞા વધની વૃથા. ૪૭
 મુજને પૂછ્યા પાખી આમ, તેં કાં કીધું સાહસ કામ;
 જો દુઃખ જયદ્રથ વધતાં થયું, તે તુને ક્યમ વીસરી ગયું. ૪૮
 તારો રથ મેં રાશે અહો, ચણું વિચલી ચાંપી રહ્યો;
 તોય સુધન્વા કેરે શરે, નહવ માત્ર પાછો પરવરે. ૪૯
 એ સુધન્વા સખજો ધીર, એક પત્નીવ્રત પાળે વીર;
 એ વ્રત મેંને તેં નવ થાય, મોઢું કષ્ટ પડ્યું કુરૂંરાય. ૫૦

એમ સુણી જોડયા અર્જુન, સાંભળો સાચું શ્રીભગવન;
 ત્રણ બાણે એહનું શીશ, નિત્રે પાડું શ્રીજગદીશ. ૫૧
 તદા અમે અતિ દુઃખિયા થતા, જે યાદવજી ન આવતા;
 નૈમિનિ કહે સાંભળ ભૂપતિ, અર્જુન બાણુજ મૂકે અતિ. ૫૨
 પારથ વદતો વેગે કરી, દશ દિશા બાણે આવરી;
 શર સુધન્વા કોપ્યો આપ, શર સાંધી ધૂણાવે આપ. ૫૩
 રાતાં કોચન રીસે ભયો, ધશ પ્રત્યે વાણી ઉચ્ચયો;
 પેહેલાં જ્યમ ઉપકારજ કર્યો, ગોરક્ષણુ ગોવર્ધન ધર્યો. ૫૪
 તેમ અધુના શ્રીદેવ દયાળ, પાંડવને પાળો ગોપાળ;
 અતઃપર પારથ મહાબળી, ધનુષ્ય વિષે શર સાંધ્યો વળી. ૫૫
 કાળ અનળ સરજો શર ગણી, મેલ્યો સઘ સુધન્વા ભણી;
 તે શર નિરખી હરિએ ધણું, સોંપ્યું સુકૃત પોતા તણું. ૫૬
 ગિરિ ગોવર્ધનધારી હરિ, ધેનુ તણી જે રક્ષા કરી;
 તેણે પુણ્યે સારંગપાણુ, તત્ક્ષણુ તેહ પ્રતિષ્ઠો બાણુ. ૫૭
 તેનું યુદ્ધ જેવાને પાસ, દેવ રક્ષા ઉભા આકાશ;
 કૌતુકકારી વર આપવા, સુર આન્યા સ્થાન રથાપવા. ૫૮
 સુરનારી આભૂપણુ ભરી, આવી દિવ્ય વિમાને કરી;
 સુમટ સુધન્વા સાગરમણિ, હરિને સુર હિતકારી ગણી. ૫૯
 બળિઓ બાળક બોલ્યો વાણુ, એ સાચક છેદું નિરવાણુ;
 બહુ પુણ્યે કરી પોખ્યો બાણુ, જે નવ પાડું પૃથ્વી જાણુ. ૬૦
 તો સુજ સુકૃત મિથ્યા થજે, તસ્કર રાક્ષસ ભક્ષી જજે;
 મેં પ્રકાશ્યું પ્રકટ કરી, માંડે પ્રાક્રમ જે જે હરિ. ૬૧
 એમ પ્રકાશ્યું સુધન્વા સાચ, અર્ધચંદ્ર નાંખ્યો નારાચ;
 આવતો અર્જુનનો બાણુ, તે બાણુ છેલ્લો નિરવાણુ. ૬૨
 ભલો સુધન્વા ભૂતળ ભડ્યો, પારથનો શર ભાગી પડ્યો;
 વિસ્મય પામ્યાં ત્રણ ભવન, સુરવર વિસ્મય પામ્યા મન. ૬૩
 સત્વર ગત કરતો સંગ્રામ, દીઠો શર સુધન્વા નામ;
 પાર્થજી પોતે પરમાણુ, જેવે સાંધ્યો ખીજે બાણુ. ૬૪
 તેવે તે શર મધ્યે ફરી, અતિશે સુકૃત આપ્યું હરિ;
 પાંડવને પાળવા ત્યાર, ભૂમિદાન કૃળ આપ્યું સાર. ૬૫

- સુધન્વા કહે સાંભળ શ્યામ, પાર્યે અર્થે ક્રીધું કામ;
 સુકૃત સર્વ સમર્થું તમે, એ સાયકને છેદું અમે. ૧૬
- મારું પણ્ય સુપ્પ ગાંડિવપાણ્ય, જ્યે નવ છેદું તારો પાણ્ય;
 વસિષ્ઠ સાથે અરૂંધતી આપ, તે માર્યાનું મુજને પાપ. ૧૭
- તો પોતાનું પ્રાક્રમ કરી, સાંધે શર સંભાળે પ્રી;
 ધન્ય ધનંજય મહા તું વીર, તારે અર્થે શ્રી હરિ ધીર. ૧૮
- નિજ સુકૃત સોંપે નિરધાર, તારા પુપ્પ તણો નહિ પાર;
 શીરે રક્ત નયન અર્જુન, સાંધ્યો શર શત્રુ તર્જન. ૧૯
- કાળ અનળ સરખો શર સોય, ધન અર્થે જ્યમ કૃપી કાય;
 દેવ રક્ષા આકાશે કહે, મહી મંડળમાં માણસ રહે. ૨૦
- અધુના આ સ્થાનક શું વસે, કાણ્ય સુમટ ખેમાં જીતશે;
 શરવન્દિ વાધ્યો ચોપાશ, પાણ્ય ગયો ઉડી આકાશ. ૨૧
- પાર્ય કરથી છૂટ્યો પાણ્ય, જાણે કરશે પ્રલય પ્રમાણ્ય;
 મહા બળિએ હંસધ્વજ બાળ, તેહ શર છેલો તત્કાળ. ૨૨
- પોતાના પ્રાક્રમથી જાણ્ય, સત્વર છેલો બીજો પાણ્ય;
 દીપ્તો શંખ સુધન્વા છેદ, આપણના દળને આનંદ. ૨૩
- હંસધ્વજ હરખ્યો મન માંક, છેલો પાણ્ય સુધન્વા ત્યાંક;
 ધરતી થર થર કાંપી તદા, અર્જુનનો શર છેલો યદા. ૨૪
- એવે અર્જુનને કહે ઇશ, ત્રીજો શર તું નવ સાંધીશ;
 પંચજન્ય પૂરુંહું હુંય, દેવદત્ત દે પારથ તુંય. ૨૫
- હું સાથે તું પારથ વીર, નિરખ ધનંજય એહતું ધીર;
 જગત વિષે તે જીવું ધન્ય, કીર્તિ વ્યાપે ત્રણ ભુવન. ૨૬
- સર્વ કામને કીર્તિ ધણી, પાળે પ્રતિજ્ઞા પોતા તણી;
 પૂર્વ પુપ્પ સમર્પા હુંય, એ વિધિ એહને પાડુ હુંય. ૨૭
- તું શર મારે છે મહારથી, તોય પણ્ય એ પડતો નથી;
 એતું વચન ઉચ્ચારી કરી, પંચજન્ય પૂર્વે શ્રી હરિ. ૨૮
- શંખ સુણીને સત્વર થયો, દેવદત્ત પારથે પૂર્વે;
 પૂરી શંખ પુનઃ પરબ્રહ્મ, ખોલ્યા પંકજલોચન પર્મ. ૨૯
- પાર્યે શર ઝાલ્યો કર મધ્ય, શીઘ્ર આઝા માનો અધ;
 જૈમિનિ કહે સાંભળ ભૂપતિ, અર્જુન ઉદયમ માંડ્યો અતિ. ૩૦

કરમાં શર સાંચો તત્કાળ, મહાખળિયો પાર્થ ભૂપાળ;
 શ્રી હરિએ તે શર તત્ખેવ, કઠિન કર્યો સ્થાપિ સ્થિર દેવ. ૮૧
 પાછળ મૂંઝ્યા ધ્રુવા એવ, મધ્યે મૂંઝ્યા શ્રી મહાદેવ;
 બાણ તણું કૂળ આગળ અણી, સ્થાપ્યા આપ ત્રિભોવન ધણી. ૮૨
 શરમાં સુકૃત સોંપ્યુ સાર, કાધું જે રામાચવતાર;
 કરે લોક સહુ હાહાકાર, પારથે તે શર સાંધ્યો બ્યાર. ૮૩
 સાંધ્યો દેખી દીર્ઘ બાણ, શર સુધન્વા બોલ્યો વાણ;
 ગોવિંદજી તે બળ્યું અમો, જે જે કામ કરોછો તમો. ૮૪
 પાર્થ કેરૂં કરવા કાળ, મારો વધ માંડ્યો મહારાજ;
 શરને અગ્રે ઉભા તમો, વિશ્વતનું બળ્યા ધું અમો. ૮૫
 પાર્થ કાંઈ પ્રતિજ્ઞા સાર, સપ્રીતે સંગ્રામ સંભાર;
 એમ સુણી બોલ્યા અર્જુન, સાંભળ શર સુધન્વા ધન્ય. ૮૬
 આ બાણે તારૂં શીર સહી, મુકુટ સહિત જે પાડું નહિ;
 હરિ હર મૂર્તિ ભાજે પાપ, તે અધ મુજને લાગે આપ. ૮૭
 એમ કહીને અર્જુન રહે, શર સુધન્વા એવું કહે;
 જે કો કાશી મધ્યે જાય, મણિકર્ણિકા મધ્યે ના'ય. ૮૮
 સાંજે શંકર પૂજા કરે, પાટુ મારી પૂજા હરે;
 તેવું પાતક મુજને સહી, એ શરને જે છેદું નહિ. ૮૯
 જૈમિનિ કહે જનમેજય બાણ, વળતો પાર્થ સાંધ્યો બાણ;
 જળહળતો બળતો પાવકે, કોજન સામું જેઈ નવ શકે. ૯૦
 ગગન ગયો શર છોડી ધરા, અકળાતી ધાતી અપ્સરા;
 આકાશે અજવાણું ધણું, બયથી સુર પામ્યા નરપણું. ૯૧
 વાજે જે વાહન બહુ, શરને નાદે છાયાં સહુ;
 તેણે બાણ બમાતી મહી, તોયે સુધન્વા મોહ્યા નહિ. ૯૨
 રીસ બર્યો ભારતશું બણે, તું ઉભો આંગણ રણ તણે;
 દેવ મહાદ્રાદિક જેહ, મારા શરને રાખે તેહ. ૯૩
 એ શરને છેદું નિરધાર, આ માર્યો મેં કુંતિકુમાર;
 લાજે મુજ હંસધ્વજ તાત, ન હણું તો લાજે મુજ માત. ૯૪
 પ્રભાવતી જે મારી નાર, તે મુજને કહેશે ધિકાર;

- તુળને હું નાણું નર સહી, પાર્યસારથી આગ્યો અહી. ૯૫
 આણે કાળ કહું છું અમો, રણ મુકી નવ જાતું તમો;
 ઉભા અચ્યુત કરજો યુદ્ધ, પ્રાક્રમ કરજો પારથ શુદ્ધ. ૯૬
 સુધન્વાએ કહી એવી વાણુ, કૃષ્ણુ ! કૃષ્ણુ ! કહી છેવો બાણુ;
 મધ્યે છેદ સુધન્વા અડ્યો, અડ્યો શર પૃથ્વીમાં પડ્યો. ૯૭
 તેવો સાયક છેવો જ્યાર, મહીમાં હવો હાહાકાર;
 રણ મધ્ય સુધન્વા જાણુ, સ્કંધે આપ અદ્રાજો પાણુ. ૯૮
 ત્રીજો બાણુ થયો જ્યમ નાશ, શશિ મંડળ કંપ્યું આકાશ;
 *પૂર્વજ ઇંદ્ર કિરીટિ તણો, સજળ થયો નિર્જળતા હણો. ૯૯
 શીર અંગે નિરલજતા શશિ, સાને મન અદ્ભુતતા વશી;
 ઉજ્વળ કુંડળ એપે ઘણું, એવું શીશ સુધન્વા તણું. ૧૦૦
 પ્રૌઠ પ્રાક્રમનો ભંડાર, એવું મુસ્તક સુંદર સાર;
 અથ ભાગ શર ઉડ્યો ઘણું, છેવું શીશ સુધન્વા તણું. ૧૦૧
 ધતિ ભારત અશ્વમેધ મોઝાર, ઓગણીશમો અધ્યા' સાર;
 રત્ન કહે યત્ને કરી કર્મો, પચાણું શ્લોકે વિસ્તર્યો. ૧૦૨

અધ્યાય ૨૦ મો રાગ ગોડી.

- કહે જૈમિનિ સાંભળ રાય, કહું મહાભારત મહિમાય;
 શર સુધન્વા કેરું શીશ, છેવું અર્જુન ઉભા ઈશ. ૧
 તતક્ષણુ ઉડ્યું તે આકાશ, જઈ પડ્યું કૃષ્ણુ પદાંબુજ પાસ;
 મુખે જપતું કેશવ રામ, નૃસિંહ નૃસિંહ લેતું નામ. ૨
 શીર હીણુ સુધન્વા પીડે, રણાંગણુમાં ભગતો હીંડે;
 જે હાથ ચઢે ગજ વાણુ, તેને તે ધડ નાખે બાણુ. ૩
 ગજ રથ ઘોડા ગ્રહી ઉછાજે, કોને ખે કર સાહી અશાજે;
 તે ધીર તણું ધડ ધાતું, પાર્ય સૈન્ય હણ્યું મદમાતું. ૪
 તે શીર સુધન્વા કેરું, નિજ પદ પાસ પડ્યું હરિ હેર્યું;
 તે સુંદર સ્મિતયુત સોયું, હરિએ હાથે ગ્રહીને જોયું. ૫
 પ્રકટી વીર વદનથી જ્યોત, પેડી હરિ-મુખમાં ઉઘોત;
 તે પ્રીત સુધન્વા કેરી, જાણુ યાદવરાય ધણેરી. ૬

- હરિને વૈષ્ણવ વા'લો નેહ, ખીલો કાઈ ન જાણે તેહ;
વળતું તે શીર સા'યુ સઘ, નાંખ્યુ હંસધ્વજ રથ મધ્ય. ૭
- તે શીર શોભાનેા બાંડાર, જળકે કુંડળ જ્યોતિ અપાર;
તે હંસધ્વજે ભુજ ઝાલ્યું, પ્રાણપે પુત્રનું શીશ વા'લું. ૮
- શીરને સન્મુખ સાહીને જોતો, એવું બોલ્યો રાજ રોતો ॥
- શું કીધું સુધન્વા આપ, કાં ના બોલે મારા બાપ ! ૯
- હું તો તાતજ તારો છુંય, કાં મુને જોળખતો નથી તુંય;
શું રીસાયો મુજ સાથ, મેં વેર વસાવ્યું હાથ. ૧૦
- જે તેલ કઠાની જ્વાળ, તેમાં નાખ્યો મેં તું બાળ;
ટાળી પુત્રપણાની પ્રીત, મેં દીધો દંડ અનીત. ૧૧
- તેં પાળી પ્રતિજ્ઞા પ્રશ્ન, રણ સંતોષ્યા અર્જુન કૃષ્ણ;
વળી પ્રભાવતીનો કામ, તેં સમાવ્યો અભિરામ. ૧૨
- કહે જૈમિનિ સુણ રાજન, ભૂપતિ અતિ દુઃખ ભાજન;
નિરખી સુતના શીરનું રૂપ, પ્રરી મુખ સુંખન કરતો ભૂપ. ૧૩
- વળતું આપ લલાટની સાથે, સુતલલાટ અડકાડ્યું હાથે;
એવી યુક્ત કરી ઘણીવાર, રથમાં રાય રહ્યો તેણી વાર. ૧૪
- સુતને શોકે પીડયો તાત, પુનરપિ પૂછે ભૂપતિ વાત;
ઉઠ ઉઠ કુંવર એકવાર, બળકરી બાંધ્ય પાર્થ-તોખાર. ૧૫
- તારા બીર બડ પ્રદુમ્ન, તેશું યુદ્ધ કરો હે તન !
જનુનીનું કહ્યું તેં કીધું, જે કામ કવલાએ દીધું. ૧૬
- જે તુને કહું હું વાત, સુણે સુરથાદિક તુજ ભાત;
મેં જોહ સુધન્વા યાચ્યો, નવ બોલે આલે રાચ્યો. ૧૭
- સુણી હંસધ્વજની વાત, વળતો સુરથ કહે સુણ તાત;
તમે શીદ રૂઓછો બાપ, રણાંગણમાં ઉભો આપ. ૧૮
- જે માર્યો બાળક બાણે, તેનું શીદ ગ્રહે શીર પાણે;
પછે હંસધ્વજ કહે વાણ, સાંભળ પુત્ર કહું પ્રમાણ. ૧૯
- હું રદન કરુંજું જોહ, તેનું કારણ સાંભળ તેહ;
છેલું મુસ્તક સુતનું અર્ણ, આવી સઘ પડ્યું હરિચર્ણ. ૨૦
- જે પાખ્યું શ્રી હરિચર્ણ, શા માટે ત્યજ્યું હરિશર્ણ;

- જો પૂર્યેનાં સુકૃત હોય, તો હરિ સંગત પામે સોમ. ૨૧
 કાંઈ પ્રકટષે પાતક ભોગ, (માટે)યથો વિપ્લુ તણો વિયોગ;
 કંઈ પાપ સુધન્વા કેરૂં, અથવા મારૂં પાપ ધણેરૂં. ૨૨
 હરિચર્યુ કમળપર શીશ, જ્યમ ભ્રમર ભમે ત્યમ દીસ;
 હરિના પદ પામી એહ, ક્ષણું એક રહ્યું નહિ તેહ. ૨૩
 હું તો એહજ વિરમય પામું, હરિએ નાખ્યું શીશ મુજ સામું;
 અહો સુરથ ! સુધન્વા-શીશ, જો મુજ ઉપર નાખ્યું ઈશ. ૨૪
 જો શીશ સહોદર કેરૂં, ઉજવળ કુંડળ તેજ ધણેરૂં;
 શીર નાખું છું હરિ-રથમાંય, પ્રી એને મળીશું ક્યાંય. ૨૫
 કહે જૈમિનિ બળતું રાય, શીર નાખ્યું હરિ-રથ માંય;
 હરિએ સા'યું શીર કરવાળી, નાખ્યું ગગન વિષે ઉછાળી. ૨૬
 વળતો હંસધ્વજ ભૂપાળ, સુરથે પ્રતિભોધ્યો તનુકાળ;
 જો જો તાત કર હું યુદ્ધ, અર્જુન અચ્યુત સાથે શુદ્ધ. ૨૭
 તુજ દેખતાં મુજ તાત, સૌ સૈન્ય જૂએ વિખ્યાત;
 મારો બળિયો બાંધવ લીધો, શ્રીકૃષ્ણે મુખમાં પીધો. ૨૮
 તે કેશવને હું જાણું, મહારથી પાર્યને પ્રમાણું;
 તો હરિ દેવકીસુત કહેવાશે, મારી આગળ નિશ્રજ યાશે. ૨૯
 એવું સુરથ બોલ્યો બાવી, પછે રથ ઉપર બેઠો આવી;
 સુરથ સાથે ધણું દળ લાવ્યો, પાર્ય સામો વઢવા આવ્યો. ૩૦
 નિજ શંખ વજ્રડયો સુસાદ, સુરથે કીધો કેસરીનાદ;
 નાદે પ્રાટી પડ્યું પાતાળ, સાંભળ જનમેજય ભૂપાળ. ૩૧
 કરમાં ધીર ધનુષ્યને ધારી, પાર્યને કહે સુરથ વિચારી;
 રણમાં ઉભો રહે ઉદ્દામ, કર્યની હું સાથે સંગ્રામ. ૩૨
 હે હરિ ! અર્જુનને ઉગાર્ય, મુજ સુરથ રિપુ નિરધાર્ય;
 મુજ બંધુ સુધન્વા માર્યો, નિજ સુકૃત આપી તાર્યો. ૩૩
 તે બાળક તું એષ્ટાકારી, તે તો હાની ન દીઠી તારી;
 સાંભળજે તું સારંગપાણ, જ્યમ કોઈ એક બાળ અજાણ. ૩૪
 આપે મુક્તાશળ જે માટે, તે બદરી કૂળને સાટે;
 ત્યમ પુણ્ય હરિ તમે આપ્યું, સાટે શીશ સુધન્વાતું કાપ્યું. ૩૫
 તમો એવું જીવન લીધું, તે તો બદરી ણ વત કીધું;

आपे मुक्ताएण अवगाहो, जे जे अंगां कौणु ववायो.	३६
तमो नेट थया गोपाण, मुने न्णो हं करणुण !	
गयो अंधु सुधन्वा कांय, तेने नव देणुं हं आंय.	३७
अधुना पांडवने हं पाभी, सभणो हर्ष थयो छे स्वामी;	
हवे नैमिनि कडे सुणु लूप, तेनी सांभणी वाणी अनुप.	३८
हरि गोल्या पारथ प्रेत्य, हे अर्जुन ! सांभण सत्य;	
तं अेनी आगण आण, नव उणु रहेतुं राण.	३९
अे अंधु तणु दुःखे जाण्यो, वणी पूर्णु. पुण्ये पण्यो;	
वणी णीण तारा वीर, नशे सुरथ सगीपे धीर.	४०
जे अर्जुन तुं रणु नय, तो आण अधटतुं थाय;	
वणता पार्थ गोल्या वाणी, सांभण सायुं सारंगपाणि.	४१
तमो मारां अशुभ अपार, ते क्षणुमां क्रीधां प्रा'र;	
तो अे सुरथ ढड सां, शुं भुंडु थारो मां.	४२
कडे कृणु सुणो अर्जुन, अति थिता सद्धित मन;	
अे सगण सुरथनो कोप, न्णो कररो सृष्टि दोप.	४३
नवी सृष्टि करवा कण, मोटी थिता विधिते आण;	
अे सुरथ तणुं णण प्रोहुं, जेतां तां णण छे थोहुं.	४४
तुं आण कणुं कर्णुं मां, मारे वशवर्ति मन तां;	
जे प्रद्युम्नादिक वीर, अेने हणुशे हगणुं धीर.	४५
अेने हणुवा अर्थे राय, नव देणुं अन्य उपाय;	
मं सुकृत सधणुं आण्युं, अेना अंधु तणुं शीर काण्युं.	४६
मडा कण्ट करी मं मार्यो, अेम करी अर्जुन (तुं) उगार्यो;	
अेने पातक होय थोहुं, वणी पुण्य प्रकाशे प्रोहुं.	४७
अेनो नय थारो निरधार, अेमां संशय नहिं लगार;	
अेना देहमां अेक विशेष, वाण्युं सुकृत केवण अेक.	४८
न्णो दिवसे पुण्य न होय, ते दिन तस्कर ढय जेय;	
पन्नग पावक व्याघ्र णीहावे, न्यारे सुकृत विणु दिन आवे.	४९
कडे नैमिनि सांभण राय, मोटा सुकृतनो भडिमाय;	
रणुमां अेम कही अविनाश, तेडयो इमिणुनिंदन पास.	५०

तमो महाभज सधणा वीर, रणुमां हणुजे सुरथ रीर;
 हुं अणुनने अडी मान, ^१अधुना थरुश अंतर्धान. ५१
 सुष्णी अच्युततो अवभोध, याव्या युद्ध करवा सी योद्ध;
 हरिजे दुष्ट समो ते टाण्यो, रणुथी पार्थतो रथ वाण्यो. ५२
 जेजन त्रणु पडयुं दण जेह, अच्युत आव्या^२तेने छेह;
 पछे शर सुरथ ते ठाम, मांडयो पीण शुं संग्राम. ५३
 वणतो सुरथ अति भोधे, अंधव हणुनाराने शोधे;
 पीण सर्व सुभटने पेजे, हरि अणुनने नव देजे. ५४
 शत्रु सुधन्वतो जेह, हुं नव देणुं रणुमां तेह;
 सधणा [छे] पाणक बूर, तेणुं युद्ध कइं अयम शर. ५५
 ज्यां छे अणुन अच्युत आधी, मारा अंन्ये ते अपराधी;
 पेहेदी आ सेना संघाइं, वणती ते अंधेने माइं. ५६
 मारी आगण ते ज्यां नशे, उर्ध्व अधमां ज्यां समाशे;
 जेवो निश्रे कोधो उर, वणतो सुभट प्रत्ये क' शर. ५७
 सुष्णो सुभटो माइं प्रश्न, ज्यां छे कुंतासुत ने कृष्णु?
 त्यारे योद्धा जल्पे जणुणी, सुरथ प्रत्ये वदता वाष्णी. ५८
 अरे! शुं मिथ्या भोले आण, भासे पीकणु सरभो पाण;
 अभो उभा रणुमां शर, पेहेलो ते साथे भडय बूर. ५९
 पछे हारीश हरिने हेरी, देणीश पार्थ तारो वेरी;
 जेवां वचन कहीने योद्ध, आवी वींठयो सुरथ कोध. ६०
 ते सर्वको धरी धीर, सुरथे शरशुं वेध्या वीर;
 को भूमि पडयो भड भेदी, को जे भाग कर्था मध्य वेधी. ६१
 कोनां छेधां अंग शुं रीस, सुरथे छेधां कोनां शिश;
 (को) वीर वाहन इधिरै यूता, सर्वे रणु शयनमां सूता. ६२
 सुरथे सेना हणुणी तेवार, योद्धा करता ते हाहाकार;
 जेजन त्रणु पडयुं दण त्यांय, रयना व्यूह तणुणी जे मांय. ६३
 ते सर्व पमाडयुं नाश, आव्यो सुरथ हरिनी पास;
 त्यां दीहा अच्युत उभा, हरि पार्थ साथे शोभ्या. ६४
 पछे पाणु तणु गणुवेयां, सुरथे (श्री) यदुनंदन धेयां;

- વીંધ્યો પાર્થ પણ નરભાણુ, માર્થો કાકપત્રનાં આણુ. ૬૫
- વળતો ધીર ધનંજય વીર, રહે રહે કહી તાપ્યાં તીર;
- વળતો સુરથ સહસ્ર આણુ, વીંધ્યો સારથી સહિત પાણુ. ૬૬
- છેલું ધનુષ્ય પ્રત્યંચા સાથે, છેદી ધ્વજ સુરથ કુરનાથે;
- પછે સુરથ તણો રથ જોહ, કીધો તિલ તિલ કટકા તેહ. ૬૭
- કરી સુરથ તણા કર ઠાલા, માર્થા પાંડુજીતે શત ભાલા;
- પછે કોપ્યો સુરથ શૂરો, આણુ અનેકે અર્જુન પૂર્યો. ૬૮
- નાખે નાના વિધિનાં અસ્ત્ર, ખંભે વીર વઢે શત શસ્ત્ર;
- વળતા પાર્યશું પ્રમાણુ, બોલ્યા વિકૃલ સુંદર વાણુ. ૬૯
- પાર્ય સુરથ તણું જો ધીર, કેવો યુદ્ધ કરેછે વીર;
- સુરથ સુબન્ધા વીરની દેહ, હણુશે સઘળી સેના તેહ. ૭૦
- આપણુ નાઠા એથી ઉઠી, નષ તણ આપણી પુઠી;
- મારી તારી આગળ તેહ, રણમાં એકજ દીસે એહ. ૭૧
- એને આણુ વ્યાપ્યું જગત, તેય વઢતો દિસે વિગત;
- હરિનું વચન સુણી અર્જુન, બોલ્યો રીસ સહિત વચન. ૭૨
- સાંભળ દેવ સુરથને વાર, તારી આગળ અધુના મારું;
- મારે કાંઈ અસાધ્ય ન હોય, તારે પ્રસાદે કરી સોય. ૭૩
- જૈમિનિ કહે સાંભળ રાય, એમ કહી અર્જુન કીધા ધાય;
- પાર્ય મારે દહ ધનુ તાણુ, છાયો સુરથ સુભટ શત આણુ. ૭૪
- પાર્ય કેરે આણુ ત્યાં ઝુડયો, વળતો સુરથનો રથ ઉડયો;
- રણમાં સુરથ પણ નવ સાંખે, નરહરિ પર બહુ શર નાખે. ૭૫
- પછે બોલ્યો સુરથ સુગ્મણુ, ઉજ્વળબાહન પ્રત્યે વાણુ;
- આરે પાર્ય તું રથ સપ્પ, વેધું આણુ તણા ગણુ નાપ્પ. ૭૬
- ભમતો પાર્યનો રથ ભૂપ, સુરથે માર્યા આણુ અનુપ;
- પછે પાગ વિષે રથ બ્રહ્મ, ચાંખ્યો પારથનો રથ પર્મ. ૭૭
- શ્રી હરિ પૃથ્વીમાં રથ ચાંખ્યો, તેાય સુરથ શરે કરી કાંખ્યો;
- રથ તેાયે ન રહે ઠામે, શ્રી હરિ મન વિરમય પામે. ૭૮
- પછે તીક્ષણુ આણુ તેહુ, બેધા અચ્યુત અર્જુન બેહુ;
- પૂર્યો પંચજન્ય ભગવાને, દીધો દેવદત્ત અર્જુને. ૭૯
- પછે રીસ કરીને કૃષ્ણુ, પૂછે પાંડવપતિને પ્રશ્ન;

- અમ આપણો રથ જોહ, મુજ ગુર ચર્ણે ચાંખ્યો તેહ. ૮૦
 જે સુરથ તણા શર આવે, તે તુજ રથને કંપાવે;
- માટે ભુંડા ભૂપતિ ભેદ, સત્વર સુરથનો રથ હેઘ. ૮૧
 પછે પાર્થ કોપે ભરાયો, બાણે સુરથ તણો રથ છાયો;
 રથ સારથી હય ધ્વજ સાથે, હેઘો હસ્તિનાપુરને નાથે. ૮૨
 શત ભાગ કરી રથ દાળ્યો, પારથે કીધો સુરથ પાળો;
 પછે પવનતનુ હત્રાન, પૂંછે વીટો પારથ રાજન. ૮૩
 પૂંછે પારથનો રથ સાંધ્યો, દૃઢ કરી ધરણી તળ યાંધ્યો;
 દૃઢ કરી ધરણીધરે જાલ્યો, વળતો સુરથ શરે નવ હાલ્યો. ૮૪
 પછે સુરથ કહે સુણુ ક્યામ, જાણ્યું કેશવ તાઈ કામ;
 હે ભૂધર ! તારે ભારે, યાંધ્યો પારથનો રથ જ્યારે. ૮૫
 તમે હરિને હતુમંત વીર, ચાંખ્યો રથ ધરણીમાં ધીર;
 તેને કરમાં જાલીશ હુંય, જો જો ઉર્ધ્વ ઉછાળું છુંય. ૮૬
 પછે એમ કહીને ધાયો, સુરથે પાર્થનો રથ સાંધ્યો;
 જો જો પરાક્રમ કીધું ઉદ્ય, સાંધું પારથ રથતું અય. ૮૭
 સુરથે ઉખેડી રથ તોળ્યો, હર્ષે હસિત વદન અતિ બોલ્યો;
 અરે પાર્થ ! હું નહિ સાંધુ, કે'ની તારો રથ ક્યાં નાખું ! ૮૮
 કહે તો સાગર જળ રથે ભેળું, કહે તો મેર તણે શીર મેલું;
 અથવા હસ્તિનાપુરમાં પાહું, અર્જુન રથ કહે ત્યાં ઉડાહું. ૮૯
 રથે ખેડા અર્જુન જોય, માર્યો પંચ શર શું સોય;
 પડ્યો મૂર્ચ્છિત શર સુજાણુ, મૂક્યો પાર્થ-રથ નિરવાણુ. ૯૦
 મૂકી મૂચ્છાં સુરથ એટો, આવી ખીજા રથ પર ખેટો;
 રીસે રક્ત નયન તે ખેહુ, પુનરપિ યુદ્ધ કરતા તેહુ. ૯૧
 મૂકે અર્ધચંદ્ર બહુ બાણુ, (વળી) વચ્છદંત શિલીમુખ જાણુ;
 સૂકરકંઈ તણા શર સાંધ્યા, કંટકમુખના સાયક યાંધ્યા. ૯૨
 એવે સુરથ કહે સુણુ પાર્થ, કાંઈ પ્રતિજ્ઞા કર્ય સ્વાર્થ;
 તારી સત્ય પ્રતિજ્ઞા થાય, મેં તો એમ સુણ્યું છે રાય. ૯૩
 એવે અર્જુન બોલ્યો વાણી, સાંભળ સુરથ કહું હિત આણી;
 તુજને મારીશ હું વિખ્યાત, ઉભો અવિલોકે તુજ તાત. ૯૪

भारी ओढ़ प्रतिज्ञा १शाभ, तुं पणु कांठ प्रतिज्ञा भाष्य;
 वणी सुरथ कहे सुणु सौम्य, तुने रथथी पाडुं भौम्य. ९५
 जे मुज वयन थारो शून्य, तो नाश थजे मुज पुण्य;
 अये सुरथ वढयो मन हरणी, छाये पारथ रथ शर वरणी. ९६
 जेवुं पराक्रम कीधुं वीर, ते विध धनंजय धीर;
 पार्थे सुरथ ताणु रथ गांज्या, शत उपर आठ रथ भांज्या. ९७
 अहु विधि सेना भारी वीर, जेम कीधुं धनंजय धीर;
 सुरथे अर्धयंद्र शर भेदी, वीरे पार्थ प्रत्यंया छेदी. ९८
 वणी भूझी जालु अपार, कीधो पांडव प्रत्ये प्रहार;
 पुनरपि पार्थने मन आव्युं, अणमां भीजुं धनुष्य यदाव्युं. ९९
 रथ विना पाजो सुरथ सुज्जणु, मार्यो अहु जाले निरवाणु;
 पार्थ साधे अर्धयंद्र जालु, मार्यो भुज जले निरवाणु. १००
 पार्थे मेढ्यो जेकणु जालु, तत्क्षणु छेद्यो दक्षणु पाणु;
 भुज भूपाणु शर शणुगार, पृथ्वी पर पडीज्यो त्यार. १०१
 अणके ज्योति त्यां तरशुनो, अर्जुन वीर विजोके वढनो;
 पछे सुरथे सुभति कीधी, वाम भुजे गदा अही लीधी. १०२
 मार्यो पार्थना हय कोपी, मार्यो माधव लज्ज लोपी;
 पछे हाथी जेक हज्जर, पृथ्वी पाड्या तेणु वार. १०३
 रथ भांज्या हय सहस्र, धाया घोडा अयुत अस्त्र;
 रणुमां वीर छतस्तत शरतो, गण रथ घोडा यूरणु करतो. १०४
 रहे रहे अर्जुन उभो आण, रहो रहो उभा हरि महाराण;
 उभा रहो राज सय, जेवुं कहेतो सुरथशुं गयं. १०५
 पछे कोप्यो सुरथ अपार, पाणा पाड्या दश हज्जर;
 पछे भारत भूपे भेद्यो, सुरथ पाणु गदायुत छेद्यो. १०६
 जंघे जालु रहित ते वीर, जेढ्यो पारथ प्रत्ये धीर;
 सांभण कुंतासुत भूपाण, तारा पंजरने तुं पाण. १०७
 हे सांभणजे नदुराय, पार्थ अर्थे स्वार्थे गमाय;
 हवे पार्थ रथ हित पाण्य, हुं आव्यो तारो काण. १०८
 कहे नैगिनि सांभण राय, भोटो महाभारत महिभाय;

पछे सुरथ लुज विष्णु धातो, उडी अर्जुन सामो जतो. १०६
 तेने आवतो अविज्ञोडी, अर्जुने भार्यो नव शर भूडी;
 वाग्या हृद्दे विषे शर लाग, छेधा सघ सुरथना पाग. ११०
 तेह हस्त वरणु विष्णु व्रुह्यो, तेवे अर्जुन सामो उठयो;
 जेवे भारते भेद विचार्यो, सहु देव भणी शर भार्यो. १११
 तेणे सुरथ तणुं शीर छेयुं, कुंडण मुकट सुत्रोयन वेधुं;
 जेधुं मस्तक मोहन ३५, छेयुं सुरथ तणुं सुणु लूप. ११२
 छेधा पाग तणुं घड जेह, धाता धीर छतस्तत तेह;
 पर्वत शिखर सभुं तेजतुं, पांडव सैन्य हणुं मदमातुं. ११३
 उडी मस्तक आवी लाग्युं, भडथी भारत भाजे लाग्युं;
 तेणे पार्थ भूर्च्छा पाभ्यो, पांडववीर तणो मद वाभ्यो. ११४
 (पछे) पडयुं पृथ्वीमां ते शीश, स्पर्श्युं पागे न्यां ग्नुगदीश;
 छति महाभारत गडिभाय, वीत्यो वीशमो अध्याय. ११५
 कहे रत्न करतो यत्न, जेमां भार्यो सुरथ सपत्न;
 शन उपर जेकर श्लोक, उत्तम अश्वमेध अवज्ञोक. ११६

अध्याय २२ भो राग केदारो.

सुरथ तणुं शीर कर धरी, पारथशुं जोल्या हरि;
 उडाडया अर्जुन रथ मध्य रहारो. १
 सांभण पारथ महारथी, तुं ज्यां जोगजतो नथी;
 सत्यवादी सुरथ तणुं गुणुं मे लखारो. २

ठाण.

मे गुणुं जोल्या सुरथ तणुं, जेम जोल्या श्री हरि वाणुं;
 जेम सुणुंने अर्जुन जोल्या, सांभणो सारंगपाणु. ३
 जेणे पाडयो पणुं हुं उठयो, राज प्रतापे पुण्य;
 जेथी कौतक पीजुं नहिने, जेथी धन्य नहि अन्य. ४
 जे मस्तक मुज लुजमां आपो, विद्वलजु हुं वंदुं;
 जे शीर स्पर्श शरपणुं धणुं, पागी अति आनंदुं. ५
 रमश्रु सहित ते शीर अडी, वंदुं पारथ वीरे रणुंमां,

શ્રીકૃષ્ણે ખગપતિ સંભાર્યો, તે આગ્યો એક ક્ષણમાં.	૬
વિનતાસુત નિજ સ્વામી આગળ, આવી ઉભો ત્યાર;	
કૃષ્ણ કહે આ શીશ ઝહીને, પાડો પ્રયાગ મોઝાર.	૭
ગરૂડ કહે સાંભળ ગોવિંદજી, તે કારણ મેં જાણ્યું;	
ગંગા યમુના સરસ્વતિ તે, પાણી માત્ર પ્રમાણું.	૮
સુરથ તાણું શીર ત્યાં મોકલતાં, કારણ યાસે શુંય;	
શાને મસ્તક ત્યાં મોકલશે, સાક્ષાત ઉભો તુંય.	૯
ન્યાર લગી માણસનાં અસ્થિ, ગંગાજળમાં હોય;	
ત્યાર લગી અમૃતનું બોજન, કરે સ્વર્ગમાં સોય.	૧૦
સુરથ તાણું જે તેજ પ્રવેશ્યું, તારા મુખમાં આણી;	
તોયે ત્યાં હું જાઈશ જાદવ, મહત આજ્ઞા જાણી.	૧૧
તારો હું સેવક છું સ્વામી, આપો શીર મુજ પાણુ;	
ગરૂડ તણી વાણી મન આણી, બોલ્યા સારંગપાણુ.	૧૨
સાંભળ સેવક એ મુસ્તકથી, પ્રયાગ પાવન યાશે;	
મારા કોશ વિષે શીર નાખ્યે, પાતક સઘળાં જાશે.	૧૩
જૈમિનિ કહે તે શીશ ઝહીને, ઉડ્યો ખગપતિ જેવે;	
તેવામાં તે પન્નગશત્રુ, દીઠો શ્રી મહાદેવે.	૧૪
પાર્વતીયુત વૃષભે બેઠા, ગણુવત અતિ કૈલાસ;	
૩ત્રિશળ યુક્ત વરદાનજ દેતા, ભગવાન પૂર્ણ પ્રકાશ.	૧૫
શંભુ ચરાચર ગુરૂ સુષ્ટિકર, લોક તણો કરતાર;	
૨બ્રહ્માદિક સુર જેને સેવે, સુરથ તાણું શીર સાર.	૧૬
કશ્યપસુત શીર ઝહીને જાતો, પ્રયાગ પ્રત્યે દેવ;	
ત્યારે ભુંગીશું ભવ બોલ્યા, ગરૂડ પ્રત્યે જા એવ.	૧૭
પાર્વતી પૂજે શિવ શું છે, પન્નગરિપુત્રી પાસ;	
વિરૂપાક્ષ કૌતુક છે મુજને, શંકર કહો પ્રકાશ.	૧૮
એમ સુણીને શંકર બોલ્યા, સાંભળ સુંદરી વાણુ;	
પાર્થ વીરે સુરથ હણ્યો છે, તેનું મસ્તક જાણુ.	૧૯
ગરૂડ ઝહીને ઉડ્યો અખળા, પ્રેયો પદ્માનાથે;	

૧ સુર સહિત વરદાને શ્રીભગવાને પૂર્ણ પ્રકાશ પ્ર.૨. ૨ બ્રહ્માદિક સુર જેને સેવે સુરથ તાણું શીર સાર.

- પ્રયાગમાં પધરાવવા ચાલ્યો, સુરથ તણા શીર સાથે. ૨૦
 તે લેવાને મેં મોકલીઓ, ભૂંગીગણુ રણુરાજ;
 ફેઠખાળમાં પ્રેવા મસ્તક, ઉજવળ કુંડળ આજ. ૨૧
 એના બંધુ સુધન્વા કેરૂં, શીશ હર્યુછે પે'લું;
 સુરથ તણું શીર ખીજું માટે, ભૂપણુ થાશે વે'લું. ૨૨
 જે કો ધર્મ ધુરંધર દાતા, જાણે પર ઉષકાર;
 શર તથા છતકામ તણા એ, મારે મંડનહાર. ૨૩
 એવા નરનાં મુસ્તક ધારૂં, ખીજનાં નવ રાખું;
 નૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, રાજ સાચું ભાખું. ૨૪
 શંકર કેરૂં વચન સુણીને, ભૂંગી ધાયો ધીર;
 ગરૂડ કને આવ્યો અતિવેગે, વાણી બોલ્યો વીર. ૨૫
 ભૂંગી કહે સુણુ વિનતાસુત તું, મારે કર શીર આપ;
 તુંથી બજે મ્હલીશ હું બાવા, ન લહે મુજ પ્રતાપ. ૨૬
 હું તો પત્રગ નહિ ને પરડ નહિ, હું ન ગણું તારો ત્રાસ;
 મૂંચ મૂંચ મસ્તક ના જાણે, મારૂં તેજ પ્રકાશ. ૨૭
 ત્યાર પછી પક્ષીવર ગરૂડે, તેને મારી પક્ષ;
 પ્રયાગ ગયો પક્ષીને આવ્યો, ભૂંગી જ્યાં ત્રયઅક્ષ. ૨૮
 પક્ષ પવનથી ભૂંગી ઉડ્યો, સૂકા પત્રસમ જાણુ;
 પાર્વતી ભૂંગીને દેખી, શંકરશુ' કહે વાણુ. ૨૯
 અરે મૂઠ શિવ-હૂત ન જાણે, હરિ-વાહનનું શર;
 જેની પાંખ પવનથી આવ્યો, હર પાસે તું ભૂર. ૩૦
 શંકરને શું કહીએ જે તું, પ્રેયો દુબળ દેહ.
 મહા બળિયો માધવનું વાહન, પત્રગપ્રાશન તેહ. ૩૧
 જેને વાહન વૃદ્ધ વૃષભનું, સાગર ગામિની નાર !
 ગળનું ચર્મ અનુપમ અંબર, ખટવાંગાચુદ્ધ ધાર. ૩૨
 વનિતા વચન સુણી સંતોખ્યા, શંકર બોલ્યા વાણી;
 અરે વૃષભનંદી તમો આપો, સુરથતણું શીર આણી. ૩૩
 હૂત તણું બળ દેવી જાણે, એવું કરજે ભાધ;
 મહાદેવે મોકલીઓ નંદી, ગરૂડ કને ગયો ધાધ. ૩૪
 સુરથ તણું સુંદર શીર લેવા, કોપ કરી વૃષ દોડયા;

१ नंदीनी नासाने पवने, द्देल ग३डनो उडयो,	३५
भूतण मध्ये लभतो हीडे, ते काणे तार्क्ष;	
पोताने पवने उडाडयो, ते सेवायो पक्ष.	३६
न्यम नंदी निसासा भूके, त्यम उडे भग भाण;	
२तूळ सरीणो ग३ड थयोने, नंदी नाग समान.	३७
उडयो ग३ड गयो वनमां, सरिता सर्व लभाव्यो;	
भृत्यलोक सागर गिरि लभतो, सत्यलोकां आव्यो.	३८
अवे दैव वषे करी दीडो, आगण आव्यो प्राग;	
तेमां भरतक भूक्यु ग३डे, सभया हरि महाभाग.	३९
पाणी मध्ये पड्युं शीर लीधुं, नंदी वृषणे त्यांय;	
ग३ड गयो गोविंदल पासे, हर्षी उभो हरि न्यांय.	४०
नंदीअे ते मुस्तक सुंदर, सोंप्यु शिवने पाण;	
महादेवे ते मुस्तक कीधुं, मणिनायक निरवाण.	४१
सुरथ सुधन्वा डेरां भरतक, महादेवे त्यां जेयां;	
मणिनायक सुभदायक जण्णी, इंदुभाणमां प्रोयां.	४२
नैमिनि कडे सांभण जनमेजय, हंसध्वज गडाराज;	
पुत्र पडयो पेष्पीने आल्यो, युद्ध करवा काण.	४३
महाजण्णीओ रथ जेशी आल्यो, पुरने लोके पूज्यो;	
पृथ्वी सधणी कांपी त्यारे, शेषनाग पणु धुज्यो.	४४
हंसध्वजना सेनथकी त्यां, सणक्यो शेष शुं सार;	
कृष्णे कोप सहित वृष देष्पी, बेद विचार्यो त्यार.	४५
रथथी हेडा उतरिया हरि, णाडु पसार्था जेडु;	
पातकडारी हंसध्वजनी, प्रत्ये ज्योल्या तेडु.	४६
आवो भूपति बेटो मुजने, तुजमां हंडु प्रसन्न;	
रणुमां शोक तज्जे रागल, सुतनी सोयना मन.	४७
हरिने देष्पी हंसध्वज पणु, रथथी अवनि आव्यो;	
भूधरने बेटी करी उभो, हास्य करी मन आव्यो.	४८
सुतनो शोक अभावे शानो, अनाथ डेरानाथ;	

१ नंदीना निसासा पवने प्र. १. २ तुल्य सरीणो नंदी थयोने, ग३ड नाग समान प्र. २.

मुजने पाभ्यो परमेश्वर, मुज भस्तक भूको हाथ.	४६
भवतो भय मुजने नथी माधम, काण तणो जय केवो;	
अेम सुएी श्री सारंगपालि, उत्तर आपे अेवो.	५०
हंसध्वजने अच्युत इहे तुं, भूक्य तुरंग अगारो;	
रक्षा करणे अर्जुननी हुं, नवुं अडी जश तारो.	५१
हुं ज्यम पांडव केरे अर्थे, तरत तणुं छुं तन;	
त्यम तमो पारथने पाणो, रणु मध्ये राजन.	५२
आ जे जे मुज मित्र रखो, आ रथ उपर अर्जुन;	
अेम कडीने अर्जुन तेडयो, केशव कष्ट नाशन.	५३
भारत भूपतिने भेटाडी, भूकाव्यो तोणार:	
पंच दिवस प्राडुणा रडीने, (पुरथी) नता शुगदाधार.	५४
राय युधिष्ठिर केरे निकटे, जघ सर्व निवेद्युं सार;	
पंधनथी छोडाव्यो धोडा, भगनो भूमि भोजार.	५५
हयनी पछण पारथ नता, हंसध्वजने तेडे;	
प्रद्युम्नादिक वीरे वीटयो, उत्तर दिश हय डेडे.	५६
तोये तुरी आवेशे आव्यो, बूरि भयानक देश;	
ते हयने नव भूके पारथ, पासे पंच नरेश.	५७
हंसध्वज प्रवन्न अनुशासन, वृषकेतु वर वीर;	
पंचम शर सुयोग इदाने, पारथ साथे धीर.	५८
सशेवरमां जणपान करवा, पेडा तेड तोणार;	
ते जणपाने धोडा पाभ्यो, धोडीनो आकार.	५९
ते हण्णी सहु विरमे पाभ्या, दैव तण्णी गति जेय;	
तुरंग तण्णी तुरंगी अघ, (याणा दाशणु वन आ कोय.	६०
पाछण सर्वे आनी पोट्या, वीर परम प्रकट;	
जण मध्ये ते धोडी पेडी, व्याध थघ विकट.	६१
अर्जुन आदिक योद्धा योद्ध्या, कर्णकुंवर विशाण;	
जण मध्येथी गालेर आव्यो, व्याध गदा निहाण.	६२
अेम सुएी जनमेजय पूजे, वरैमिनि कहे संदेड;	
अे आश्वर्य तमो उच्यार्थुं, ते वन मध्ये जेड.	६३

कारणु काणु ढरो ओे नणमां, ज्यां पेठो ते तोप्यार;	
तत्क्षणुमां तुरंगी धर्ष, तेनुं कारणु कडो निरधार.	६४
ते सरोवरमां कवणु ढरो ने, ढारणु कवणु प्रभाणु;	
ढारणु काणु थयो ढय वडवा, सर्वे तमो ते न्णणु.	६५
पुनरपि क्यम थयो ते वाणु, मुनि मांडी कडो वृत्तांत;	
ननभेज्यनां वयन सुणुीने, नैमिनि षोल्या शांत.	६६
सांभण राज्ण वात पुरातन, ते सरोवर वन मांय;	
ते सरोवर वन पार्वतीओे, तप क्रीधुं छे त्यांय.	६७
मनमां ओेम धर्युं उमयाओे, शंकर प्रसंन थाय;	
स्वामी हुं तुण तप साधुं छुं, सांय थण्णे शिवराय.	६८
ओेम विचारी उमया देवी, तप क्रीधुं णहु काण;	
ओेये आव्यो विघ्न करवा, दानव ओेक विकण.	६९
उमया प्रत्ये आवी षोल्या, शीद करे तपकाण;	
सुंदर ३प तमारं सुंदरी, शुं अणु पाम्युं आण.	७०
तुणने हुं मन वांञ्छित आपुं, धरनारी था मारी;	
ओेवुं वयन सुणुीने उमया, अद्भूत कोप उच्यारी.	७१
रीसे रक्त नयन ते शाण्यो, थारे भस्माकार;	
भस्माकार करी करी भाण्य्यां, लूदर ण निरधार.	७२
आण्णथकी आ वन आवे, आ सरोवर प्रवेशे;	
ते दुर्जन नर निश्चे थान्ते, वनिता केरे वेशे.	७३
ते दिनथी नृप ओे वन गण्ये, पंसे नर ने कोय;	
नारी वक्षणु ततक्षणु दासे, देवा शांय शाय	७४
ते माटे ओे अश्व तत्क्षणु, ण्ण रपशे करी आप;	
वडवाण्युते पाम्यो वाणु, तेनुं कारणु शाव.	७५
णीणुं प्रश्न तमो ने पुछ्युं, व्याघ्र थयो क्यम वाणु;	
तेनुं कारणु सांभण राज्ण, मारं वयन विराणु.	७६
कृतयुगमां ओेक आक्षणु हुतो, अकृतत्रणु अति नाम;	
सधणी अवनि अण्ण करतो, आव्यो तेणुे काम.	७७
ते स्थानक तप आयरतो, कदापि ते गडाभाग;	
तेणुे स्थानक आव्यो वाडव, हीहुं तेढ तडाग.	७८

शुद्ध मने त्यां नावा पेठो, झीघो मंत्र उच्चार;	
विधिवत स्नान करीने आव्यो, जणमांथी ते पा'र.	७६
कोष्ठमेक जणनो आढ द्विजने, यखें वणग्यो त्यांय;	
दंतवडे उसतो वाडवने, आक्षेपें जण मांय.	८०
इरी इरी वारिमां ताण्णे, दीठो दाश्लु आढ;	
पापी कोणु ताण्णे पाण्णीमां, मुजने अपप्यवगाव.	८१
दुष्ट दैत्य के दानव होशे, अथवा मोटो मीन;	
अेवा दुष्ट उदकमां पेठो, हुं शाने भति झीन.	८२
यित्त विषे अेवुं यित्तवतो, कोप सडित मुनि आप;	
जणना दैवत सरणौ दीघो, दुष्ट उदकने शाप.	८३
आ जण मध्ये जे को करशे, स्पर्शां जणमां स्नान;	
व्याध इप ते तत्क्षणु याशे, माई वायक मान.	८४
अेवुं कडीने आढ्यो वाडव, पजे मगर भूकावी;	
ते दिननुं दुषित छे पाण्णी, सांभण भूपति भावी.	८५
तें जे मुजने पूछ्यु राज्ण, ते भें कथुं सर्व;	
पुनरपि अश्व थयो १ते, सांभण वर्जित गर्व.	८६
धीर धनंजय हयने दृषी, व्याध विषम आकार;	
मनमां समर्था सारंगपाण्णि, जण्णी णुगदाधार.	८७
जेने प्रतापे भूक्या, दुयेंधनथी चे'ला;	
ते विकलळ विषम सभामां, ळ्हारे यटणे बे'ला.	८८
निश दिन मारा सैन्य सुभटने, रमोहन मनमां धारो;	
ते त्रिकभळ यत्त युधिष्ठिर, कुरो सिद्ध सुधारो.	८९
अेम कडी अतुलुंज यित्तन करीने, निरभय उभा पायं;	
तेण्णे काले व्याध तण्णे इरी, अश्व थयो ते स्वायं.	९०
पूर्व इप विलोक्यो वाळ, मोदभर नर वर नाच्यो;	
नानाविधि वाळत्र वणडे, आढ्यो अतुर सुराच्यो.	९१
दैव गतिथर्ष धोडो आढ्यो, पळ्यो तुरंग सुसान्;	
नाना विधिना देश विषे ज्यां, युवती कुरां राज्ण.	९२

१ अथम त्यांदां, सांभण तेनी गत्व. प्र. १. २ ते, तुजने मनमां धारे. प्र. १

જે જનપદમાં ઝાઝી જીવતી, જળહળ જોયન દીવે;	
રમણીય રામા રાજ્ય કરે ને, પુરૂષ ત્યાંહાં નવ જીવે.	૯૩
૧ તેને રૂપ રસે જે મોહ્યો, સુંદર સુખ મુખવાસ;	
લોચન તીરે તાડ્યો પાડ્યો, કોમળ વચન વિલાસ.	૯૪
સુંદર સ્વર ને ગાને નૃત્યે, સાદર સ્મિત દ્વિત ગૃહ;	
એ વિધિ વાહ્યો જે નર, તેની સંગતી કરતો મૂઠ.	૯૫
રત્ન સ્મર વંદિત મુખ દીસે, કરતો વિધ વિહર્ણ;	
એક વાર મહિલાને મળતો, વળતો પામે મર્ણ.	૯૬
નખ પ્રહાર કરે ઉચ્ચરતી, મોહી અરે મહારાજ;	
મારે મુષ્ટિ ધાત કરે વળી, કુચ લૂછે નિઃકાળ.	૯૭
જીહ્વાપાત સમદક ખોલે, પક્ષી પેર વિલાસ;	
ચંદન વિક્ષણ વદન વદંતી, હું છું તારી દાસ.	૯૮
આવ્યો પણ યાંથી જી જીહ્વા, તે સંભારી કન્યા;	
જનની કે ભગિનીને નિકટે, જાની શબ્દકૃત અન્યા.	૯૯
ભાવ તણે લાભે કરી આવ્યું, આપણુ કેરું મૃત્ય;	
એવે વચને વાહ્યો વિપયી, પામે મર્ણજ સત્ય.	૧૦૦
તે નર સાથે નારી કરતી, પાવક માંહા પ્રવેશ;	
કોષક જીવે ગર્ભ ધરે તે, પુત્રી પ્રસવે એશ.	૧૦૧
તે ઘોડાની પાછળ પાંડવ, પંચ સુભટ મન ભાવ્યા;	
અર્જુન કહે મહા વીરો આપણુ, સ્ત્રીમંડળમાં આવ્યા.	૧૦૨
એ દેશ વિશે પણ કન્યા રહેછે, મહા યજ્ઞવતી યાજા;	
આપણુના ઘોડાને ગ્રહે તો, હોશે મહા જંજળા.	૧૦૩
એવું ખોલે અર્જુન એવે, દયિતાનું દળ આવ્યું;	
અશ્વ ચઢીને ચંપકવર્ણે, મુકતા ભરણે ભાવ્યું.	૧૦૪
નાનાં ભૂષણુ ને અંબર, ત્યાં ભાવ હાવ હમર;	
ચામરકારી ભાયા ભારી, ધારી ધનુષ્ય સાર.	૧૦૫
તેમાં કોષએક અળખા અર્જુન, અશ્વ ગ્રહીને ચાલી;	
આપણુની રાણીને આપી, દેખાડી થઇ વાલી.	૧૦૬

૧ તેના ઉપર સેજે મોહ્યો. પ્ર ૨ ૨ સતને સમસ્ત વિષમ વેડં.
સંન કરતો. પ્ર, ૨,

રામ યુધિષ્ઠિર કેરો બાંધવ, આ હયવરને રાખે;	
કાંતે કીળે મૂકી દીળે, નેટ તમારે બાખે.	૧૦૭
હયશાળામાં બાંધ્યો હયવર, રાણી કે' યુદ્ધ જાવું;	
તે સ્ત્રીએ તેમ કીધું આવી, નાર નરશું હાવું.	૧૦૮
ધૃતિ ભારત અશ્વમેધ પર્વમાં, ઝોકનીશમો અધ્યાય;	
જે અધ્યામાં અશ્વ ગયો, સ્ત્રી રાગ્યે મદિમાય.	૧૦૯
જે અધ્યામાં શ્લોક થયા છે, શત ઉપર વળી એક;	
રત્ન કહે યત્ને પદ કોંધાં, શત ને નવ વિવેક.	૧૧૦

અધ્યાય ૨૨ એ રાગ ધનાશ્રી.

જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, મહાભારત મહિમાયજી;	
એણી રીતે રાણી ગાંડિવ, પાણી સામી જાયજી.	૧
વિધુવદની વનિતાની સાથે, એક લક્ષ્ય સમુદાયજી;	
અશ્વ તણી અસ્વારી નારી, પારથ પ્રત્યે જાયજી.	૨
એક લક્ષ પીજી બળવંતી, ગજ વર ઉપર બેઠીજી;	
ઉત્તર રતનને સોળ વર્ષમાં, અર્જુન સાથે એઠીજી.	૩
ત્રીજી લાખ તરણી સુંદર, ગજ બેશીને ઊભીજી;	
ત્રણ લાખ તરણીમાં રાણી, સુંદર રૂપે શોભીજી.	૪
નામ પ્રમીલા રાણી બેલાં, પાર્થ પ્રત્યે વાણીજી;	
તારો તેજ મેં બાંધ્યો છે, તે મૂકાવો મતિ આણીજી.	૫
મારી સાથે વઢતી વિજયી, હું બળ બાજીશ તારુંજી;	
મારો માર તું સે'જે સ્વામી, તું બળ જોજે મારુંજી.	૬
પે'લો પારથ મહારથ નારે, લોચન બાણે બેઠોજી;	
વળતો શૈલ સમો શર મૂકી, ઉર ઉપર નર વેધ્યોજી.	૭
સસ્મિત સુંદરી સ્તનને અગ્રે, આકુળ કીધા યોદ્ધજી;	
બળતા પંચે વીર વિડાર્યા, હાર્યા વિષમ વિરોધજી.	૮
કર્ણકુંવર વિણ પીળ યોદ્ધા, મોઢ્યા મતિ વિસારીજી;	
રાણી કહે અર્જુન હું ઉમયા, નવ જાણે ગતિ મારીજી.	૯
હવણ્યાં હું તુજને જીતીને, દાસ કરીશ હું હાયેજી;	
ત્યાગ કરીને શું કરશો, મધુપાન પીઓ મુજ સાથેજી.	૧૦
એવું સુખ દેખાડું અર્જુન, જે નવ દીડું કહીએજી;	

- અર્જુન કહે તારા સંગમથી, સાંભળીએ મૃત્યુ અહીંએજ. ૧૧
- અધવર અર્થે અર્જુન વિષ્ણુ એ, વાળને કાણુ રાખેજ;
એ બાણી મન આણી રાણી, વચન પ્રમીલા બાખેજ. ૧૨
- મણું તમારું અધુના ઉદયું, માનો મનશું વિચારજ;
લોચન પાતે કે શરધાતે, નવ જીવો નિરધારજ ૧૩
- મારે તો મરવું કે ફરવું, પારથ તારે હાયજ;
તારો આશ્રય કે લય પામું, એ નિશ્ચય નર નાયજ. ૧૪
- મણું થશે પણ મારો સંગમ, પામી સુખિયા યાશેજ;
નહિતો ખાણુ તણે ગુરુ ધાતે, મણું મિથ્યા જાશેજ ૧૫
- બેહુ પ્રકાર વિષેથી એકું, પક્ષે જીતીશ આજજ;
શર સંયોગે કે સંજોગે, જીતીશ હું મહારાજજ. ૧૬
- બધે પક્ષે મણું પ્રકાર્યું, ધીર પુરુષ ધર્યું કર્ણજ;
અન્યોન્યે અવિલોકતાં, ઉદયું આપણું મણુંજ ૧૭
- તે માટે મુજ સુંદર યૌવન, જોગવ બડ નિરધારજ;
અર્જુને અખળા અવિલોકી, પીડિત કામ પ્રહારજ. ૧૮
- તે લક્ષણુ નિરખી સંભારી, શૂર્યજીખા નિરધારજ;
ખટ બાણે મારી નારી, શર છેલ્યા પંચ પ્રકારજ. ૧૯
- વળતા સાત શરે કરી માર્યા, નારે ધનંજય ધીરજ;
પુનરપિ બાણુ હજારે કીધા, અદૃષ્ય અર્જુન વીરજ. ૨૦
- પુનરપિ પારથ નિજ કારમુકમાં, સાધ્યું મોહન અસ્ત્રજ;
નાર ત્રણુ શરે કરી છેલું, સાધતામાં શસ્ત્રજ. ૨૧
- અર્જુનને અખળા કે મૂરખ, મોહનાસ્ત્ર ન શોભ્યુંજ;
ધીરે ખીજું ધનુષ્ય ચઢાવ્યું, ક્રૂંતાતન મન ક્ષોભ્યુંજ. ૨૨
- જેવે તેને તાડે તેવે, આકાશવાણી આમજ;
સ્ત્રીવધ મિથ્યા મ કરો સ્વામી, નર નિદે સંગ્રામજ. ૨૩
- એ યુવતી જીતાય નહિ તમો, અયુત વર્ષે બહી જાયજ;
જો જીવ્યાનું મન રાખે તો, એને વરોને રાયજ. ૨૪
- એને એમ કહો જે તુજને, ગ્રહી જઈશ મુજ ગામજ;
તે બાણી મન આણી અર્જુન, કીધું તે વિધ કામજ. ૨૫
- નાર પ્રમીલા વીર વરો તે, મૂઠી મન વિરોધજ;

હસ્તિનાપુરમાં સંગમ આપીશ, એમ કીધો અવબોધજી.	૨૬
હમણાં તો (હું) હવે રક્ષા કરતો, વ્રતમાં આશ્રય મારોજી;	
દેવકીસુતનાં દર્શન કરતાં, વિપદોષ જશે સ્ત્રી તારોજી.	૨૭
આ સઘળી નારીનો નાયક, મળશે મારે ગામેજી;	
મારો હવે મૂકી દે માનની, હું જાઉં નિજ કામેજી.	૨૮
મારી સાથે આવ્ય ત્રિયા કે, જા હસ્તિનાપુર વાસજી;	
વળતો વાજી મૂકી ચાલી, નાર યુધિષ્ઠિર પાસજી.	૨૯
વાજી આલ્યો વૃક્ષ વિષે, સ્ત્રી રાજ્ય તથાને ધારેજી;	
જેણે સ્થાનક મત્તમતંગજ, માણસ લાગે ઝાડેજી.	૩૦
ઝાડે લાગે ગોધણ સ્ત્રીજન, પશુ અધિ પરનો જનજી;	
મધ્યાને તે યૌવન પામે, જન્મ ધરે પ્રભાતજી	૩૧
સાચકાળે સઘ મરે તે, માણસ નાનાં રૂપજી;	
વિસ્મય વિકસિત લોચન તે સ્થળ, આજ્ઞા અર્જુન ભૂપજી.	૩૨
અશ્વ સહિત અર્જુન અવિલોક્યા, નાના વિધના દેશજી;	
જ્યાં કર્યું ત્યાં ઝોઢણ આસ્તર્યું, દીઠા દેશ નરેશજી!	૩૩
આંખ એકને એક ચાલ્યું જ્યાં, અશ્વમુખા ૧૨ વેશજી;	
ત્રણ નયન ને દીર્ઘ નાસિકા, ત્રણ ચાલ્યાં દેશજી.	૩૪
શૃંગ સહિત ને એક શૃંગ નર, ખરમુખ દેશ નિહાળ્યોજી;	
ભીષમ રાક્ષસની નગરીને, પાંચો હરિ નર પાળેજી.	૩૫
તે નગરમાં રાક્ષસ વસતા, સઘ પુરૂષને યસ્તાજી;	
રીસ ભયાં રાક્ષસ ખહુ જીવી, કાળ કટકને હસ્તાજી.	૩૬
ત્રણ કોટિ ત્યાંહે વસતા, ભીષણ આગળ કામજી;	
ભીષણ કેરો પુરોહિત પનોતો, બેઠહારી ધૃતિ નામજી.	૩૭
બ્રહ્મરાક્ષસે ભમતો દીઠો, વનમાં તેહ તુરંગજી;	
અર્જુનનો હવે અવિલોકાને, આવ્યો ભીષણ સંગજી.	૩૮
માણસ કેરી મધ્યવચ્ચાનું, હૃપવીત પેરી આપજી;	
હૂર કપાળ તણી જપમાળા, કરમાં કરતો જપજી.	૩૯
કરિવર કેરા કુંભસ્થાનનું, પૂરણ પાણિ પાત્રજી;	
નરના લોચન ડોળા કેરી, માળા મંડિત ગાત્રજી.	૪૦
એક જાંઠ ને હાથી જોડી, કુંડળ કર્યું જાણજી;	

કરિષ્ણી ક્રોડ તણા કાઠાનો, દીધં દંડ પ્રમાણુછ.	૪૧
એવો 'બ્રહ્મરાક્ષસ આવી, બાખે ભીપણુ પ્રત્યેછ;	
તારો અરિ અર્જુન આવ્યો, (યાં) હયરક્ષણુને કૃત્યેછ.	૪૨
તારો તાત હણ્યો છે એના, ભ્રાત ભીમે લાગછ;	
તેના લઘુ બંધવ અર્જુનને, ઝાલી આચર્ય ત્યાગછ.	૪૩
મુજ આગ્રાએ સર્વં સુલક્ષણુ, આચરની હયમેધછ;	
હું તારો આચારી ખીન્ન, 'બ્રાહ્મણુ નિશાચર બેદછ.	૪૪
ખીન્ન બ્રાહ્મણુ રાક્ષસ કુલિયન, ચાંતુરમાસ વ્રતઠારીછ;	
સુરાપાન આચરતા નિત્યે, શ્વિર તણા પણુ આંરીછ.	૪૫
આવણુમાસ તણું વ્રત કરતા, આચરતા ઉપવાસછ;	
માસ તણી અપવારી અબળા, કેરં ખાતા માંસછ.	૪૬
બાદરવામાં ઉર્ધ્વેતાપી, સુખે (તે) જડર ભરતાછ;	
આશ્વિનમાસે જટા સહિત જોગીતું' બક્ષણુ કરતાછ.	૪૭
કાર્તિકમાસે કુંવારીકાના, માંસ અહારે રહેનાછ;	
તારા પુરમાં એવા બ્રાહ્મણુ, ઉત્તમ વ્રતને વહેતાછ.	૪૮
તે માટે પારથને ઝાલો, હયને સેન સમેતછ;	
ધણુ દિવસના વ્રતવાસી છે, બ્રહ્મરાક્ષસ તુજ હેતછ.	૪૯
પારથ કેરા ગજ રથ ઘોડા, કેરાં ભક્ષણુ કરશેછ;	
ઉન્હાં ઉન્હાં શ્વિર પુરૂષનાં, ઉદર અનુપમ ભરશેછ.	૫૦
મદે ભયાં માણુસને માંસે, તપિયા સુખિયા ધારશેછ;	
પે'લાએ નરમેધ ક્યો છે, રાવણુ લંકાવાસછ.	૫૧
તેણે આગે તૃપ્ત થયા છે, 'બ્રહ્મરાક્ષસ સૌ કોયછ;	
અધુના ભીપણુ તારે યાગે, તૃપ્તિ અમારી હેાયછ.	૫૨
ભીષણુ કે' હું સર્વ કરીશ જે, તમો કહ્યું મુજ તાતછ,	
પિતા તણો શત્રુ પુર આવ્યો, કયમ ન ગ્રહું વિખ્યાતછ.	૫૩
તમ સરખા વિદ્યાનિધિ બ્રાહ્મણુ, મારી પાસે આવેછ;	
હું પુછુંછું ગુરૂછ તમને, કેવું ભોજન ભાવેછ.	૫૪
જેવું ભાવે તેવું ભોજન, અર્જુન દળથી આપુંછ;	
તે માટે અતમરૂચી ઉચ્ચરો, યજ્ઞ કરી યજ્ઞ સ્થાપુંછ.	૫૫
મેદહી તે બ્રાહ્મણુ નિશાચર, વાણી જોયો ત્યારેછ;	

- માતા લોચન માણસની વળી, મેઢ તણી રૂચી મારેછ. ૫૬
- ગજ વાણવર કેરાં લોચન, મદે પચ્યાં પ્રમાણુછ;
- તારે પ્રસાદે કરી મારી, તૂમિ થશે નિરવાણુછ. ૫૭
- પાળા એક હજાર તણું મુજ, ભોજન છે શુણુ તુંયછ;
- તારે યજે ખીજ સરખો, ખહુ આ'રી નહિ હુંયછ. ૫૮
- તેનું વચન સુણીને રાક્ષસ, આનંદ પામ્યો અત્યછ;
- સુંદર મંડપ કીધો ઋત્વિજ, પાસે પુરોહિત સત્યછ. ૫૯
- યજ કરવા, પાર્થ સેના, સાથે વઢવા આવ્યોછ;
- સાથે રાક્ષસ ધોર સ્વરૂપી, ત્રણ કોટિને લાવ્યોછ. ૬૦
- પર્વત પર બેસી રાક્ષસીએ, જ્નેયા ગાંડિવપાણિછ;
- હનુમંતને અવિલોકી કોએક, રાક્ષસી બોલી વાણીછ. ૬૧
- નાસો રે નાસો રે નાહુ, આયુષ આજ તમારૂંછ;
- તે વાનર મેં દીઠો જ્જે, રાક્ષસનું દળ માર્યુંછ. ૬૨
- લંકામાં દીઠો છે જ્જે સ્થળ, જનકસુતા ભયભીતીછ;
- અશોકવનમાં મેં દીઠો એ, તે દિનની હું ખીતીછ. ૬૩
- જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, એવું મનમાં આણીછ;
- લંબોદરા નામે એક રાક્ષસી, તે શું બોલી વાણીછ. ૬૪
- હસ્ત ચર્ણને દુર્બળ લાંખી, નહવ પ્રમાણે ગ્રીવાછ;
- મારી આગળ ન કહીશ રાવણ, મનુષ્યે માર્યો ખીવાછ. ૬૫
- અરે ભીરૂ ! એ વનચરને, ભક્તું હું તું જોતેછ;
- ખીછ બોલી અરે દુર્બળા, એશું બોલી પોતેછ. ૬૬
- આ જોરે મારા સ્તન લાંખા, પૃથ્વીમાં પથરાતાછ;
- જોજન લાંખા વાંસે તાખ્યા, ભાંજે વૃક્ષ ભરાતાછ ! ૬૭
- પાંડવને પાહું સ્તન પ્રારે, હનુમંતનું બળ ભાંગુછ !!
- ખીશોમાં રાક્ષસીઓ અધુના, અર્જુનનું દળ ગાંગુછ. ૬૮
- નરની ગણુના નથી મુજને, ભૂપે હું નથી જાણીછ;
- એવે ત્રીછ રાક્ષસી બોલી, સાંભળ સુંદરી વાણીછ. ૬૯
- જોજન સ્તન તારા મુજ આગળ, ખીલી ફળ સમ આણુંછ!!
- મારે જોજન સ્તનના ચૂચક, જો તેનું પરમાણુંછ! ૭૦
- સર્વ તણો ભય ભાણું હમણાં, હનુમંતને હું મારીછ;

- એવું વચન કહીને નિરખ્યું, સૈન્ય નિશાચર નાશીલ. ૭૧
- આહાકાર કરીને ઉડી, ભારતસેના સામીલ;
- શ્રમણ કરંતાં સ્થૂળ સ્તન કેરી, નરસેના ક્ષય પામીલ. ૭૨
- મારી કટકને કટકા કરતી, કુચ વાગે ગજ ભાજેલ!
- તે તે સેના કટકા થાંતી, જ્યાં તેના સ્તન વાગેલ. ૭૩
- એકલી એ અર્જુનની સેના, સઘળી (લઘુ) કટકા કીધલ;
- ગજ રથ ઘોડા તે પાપણીએ, અતિ ઉછાળી દીધલ. ૭૪
- ખીલ બહુ રાક્ષસીએ રણમાં, રાજ્યકુંવરને માર્યાલ;
- (મોટા) રાક્ષસ રીસ ભયાં તેણે, વઢતા(માં) વીર વિડાર્યાલ. ૭૫
- બીષણ કહે સાંભળ ભારત તું, રણમાં ઉભો રે'જેલ;
- દૈવગતિ મુજ દૃષ્ટે પડ્યો છું, માર અમારો સે'જેલ. ૭૬
- ભીમે મારો તાત હણ્યો ત્યારે, હું નો'તો નિકટલ;
- તે માટે નરમેઘ કરીશ હું, તુજને જીતી વિકટલ. ૭૭
- વળતા ભીમ તણો વધ કરીને, કરવું શોણિતપાનલ;
- વળતા મૂકયા બાણ ઘણા, ગિરિ વૃક્ષ મુદ્ગર મા'નલ. ૭૮
- સૌ રાક્ષસશું તેણે દુષ્ટે, પીડ્યો પાંડવ ત્યારેલ;
- એવા રાક્ષસને પાંડવ ત્યાં, બાણ તણા ગણુ મારેલ. ૭૯
- શત સહસ્ર રાક્ષસ સઘળા તે, પામ્યા યમસદનલ;
- હનૂમાને રાક્ષસીઓ કેરું, કીધું અતિ(શે) કદનલ. ૮૦
- નિજ પૂછે વીંટી પાપણીઓ, પૃથ્વી સાથ પછાડીલ;
- પ્રાણુ ગયા દેહ ચૂર્ણ થયા વિષ,લેપિત કુચ પડી આડીલ. ૮૧
- કેટલીક નાહી ત્રાહી જઈ, પર્વત શિખર પ્રવેશલ;
- રાક્ષસ મારણુ મંત્ર સહિત, શર અર્જુન મૂકે એશલ. ૮૨
- અર્જુનથી ભયભીત થઈને, દુષ્ટ ગયા રણ નાશીલ;
- રીસ ભયો બીષણુ એવામાં, માયા એક ઉપાશીલ. ૮૩
- ઘેટાને ઘોડા બહુ કીધા, કેસરી કરિવર મોટાલ;
- વ્યાઘ્ર શરભ ને ચિત્રક પોતે, ચોદીશ દે'તા દોટલ. ૮૪
- તે માયા સંકેલી બીષણુ, માયા કીધી અન્યલ;
- પોતે મુનિવરવેશ ધયો એક, આશ્રમ કીધો ધન્યલ. ૮૫
- ગંગાતીરે શિષ્ય ભણાવે, નિરગૃહ થઈ નિરધારલ;

- આર્ઘ્યને કહે રાક્ષસ અમને, દેહે કષ્ટ અપારજી. ૮૬
- અહો ધનંજય રાક્ષસ ભયથી, સુખે ન સાધન થાયજી;
- ભયે પધાર્યા પ્રાધુલિક રહો, અશન કરો કુરારાયજી. ૮૭
- ઋષિને આશ્રમ અશન કરતાં, ક્ષત્રી પામે ક્ષેમજી;
- કોઈ એક કાળ રહો મુજ પાસે, મુજને ભાસે એમજી. ૮૮
- અરે ધનંજય તુજને ઉત્તમ, વિદ્યા એક ભણાવુંજી;
- તે વિદ્યાથી આણુમાર્યાએ, રાક્ષસ મરશે હાવુંજી. ૮૯
- માયા જાણી પાર્યં ભૂષે, માર્યો ભીષણુ યત્નજી;
- તેનું કંચન પોતે લીધું, નાના વિધિનાં રત્નજી. ૯૦
- તેતરે સરખા તેજી લીધા, કુંડળ છત્ર અનૂપજી;
- ભીષણુ કેરી સઘળી સંપતી, લીધી ભારત ભૂપજી. ૯૧
- વળતો અશ્વ સહિત તે આવ્યો, ઉજ્જવળવાહન ત્યાંયજી;
- ખમ્બુવાહન પુત્ર તણું પુર, મણિપૂર નામે જ્યાંયજી. ૯૨
- જે નગરમાં સત્યવ્રત નર, નાર પતિવ્રત પાળેજી;
- નિગમ શાસ્ત્રમાં નિપુણ મહાજન, મણિપૂર મધ્યે માણેજી. ૯૩
- ચિંતાન એક ચતુર્ભુજ કેરૂં, ચિંતા અન્ય ન આવેજી;
- તેણે દામે બંધન નામે, કેશ પુષ્પનું કાવેજી. ૯૪
- પુણ્ય સહિત પશુ બંધન કરતાં, કરણ્યા કોમળ દામજી;
- મારી નામે સારી કહેતા, નર નારી અભિરામજી. ૯૫
- પુરૂષને ત્યાં સ્વપ્ન વિષે નહિ, અનૃત વાત ઉચ્ચારજી;
- યાચકને યાચ્યાં નર આપે, દેહ લગી દાતારજી. ૯૬
- નીચ વર્ણુ પણુ સંસ્કૃત વાણી, કરતા મુખ ઉચ્ચારજી;
- એવા નમ્ર વિષે વાણવર, આવ્યો તે નિરધારજી. ૯૭
- પુષ્ટ પુરૂષ ત્યાં હર્ષે હીડે, આનંદ ઉત્સવ ઝોટજી;
- ખમ્બુવાહનના પૂર પાછળ, રૂપ કનકનો કોટજી. ૯૮
- હંસધ્વજ સરખા મહારાજ, કર આપે પ્રતિવર્ષજી;
- સુવર્ણુ પૂર્ણુ સહસ્ર શકટ ભરી, આપે અતિ ઉત્કર્ષજી. ૯૯
- કનક રત્ન રૂપાની રચના, શેરી સુંદર રૂપજી;
- પોળ પરમ પ્રાસાદ મહામઠ, એવું નમ્ર અનુપજી. ૧૦૦
- કૃષ્ણે જાણે મહીમાં આણ્યું, વૈકુંઠ ખીજું એહજી;

- એવું નય્ર નિહાળી પૂછે, પાર્થ સુણુ સંદેહજી. ૧૦૧
 હે હંસધ્વજ! કહો મુજને, આપણુ આવ્યા ક્યાંયજી;
 એણી રીતે હંસધ્વજને, પારથ પૂછે ત્યાંયજી. ૧૦૨
 ઈતિ ભારત અશ્વમેધ પર્વમાં, બાવીશમો અધ્યાયજી;
 જે અધ્યામાં મણિપૂર આવ્યો, અશ્વ અગિત મહિમાયજી. ૧૦૩
 એ અધ્યામાં શ્લોક થયાછે, સતાણું શુભ સંચજી;
 રત્ન કહે યત્ન કરી કીધાં, શત ઉપર પદ પંચજી. ૧૦૪

અધ્યાય ૨૩ મો રાગ રામત્રી.

- કહે જૈમિનિ સાંભળો, હે જનમેજય રાજન!
 વાણી પાર્થની સુણી, કહે હંસકેતુ વચન. ૧
 અરે અર્જુન સાંભળો હું, ઉચ્ચરું તે આજ;
 બ્રહ્મવાહન નામ નૃપતિ, નય્રનો મહારાજ. ૨
 આહો અર્જુન સાંભળો કહું, એહનો ઉત્કર્ષ;
 સહસ્ર શકટ સુવર્ણુ ભરી હું, મોકલું પ્રતિવર્ષ. ૩
 એટલું કંચન અન્ય ભૂપતિ, આપતા ઉદામ;
 આવ્યા આપણુ અશ્વયુત તે, નય્ર મણિપૂર નામ. ૪
 બ્રહ્મવાહન તણા શુણુ કહું, સાંભળો મહારાજ;
 તેજસ્વી બળિયો ચતુર કરતો, નિગમ માર્ગે કાજ. ૫
 આમ્મા માને વૃદ્ધનીને, ના ઇચ્છે પરનાર;
 દાતાર મધ્યે મુખ્ય છે, જેવો જુગદાધાર. ૬
 નૃપતિનો સેનાપતિ તે, સુમતિ નામે ધીર;
 મહા બળિયો ક્રોપિત, શંકરને સહે વર વીર. ૭
 પ્રમાણુ પ્રાક્રમ પારકુ ને, સંભળાવે સંતોષ;
 ભવાડે ભૂપાળને નવ, કહે, કોનો દોષ. ૮
 જે કદાચિત્ એના યોદ્ધા, જાણશે તોખાર;
 ૧તો મહા કષ્ટે કરીને ફરી, મૂકશે નિરધાર. ૯
 આપણા ભૂપાળ થાજો, સર્વ કો સાવધાન;
 હંસધ્વજ એવું કહે તે, સમે સુણુ રાજન. ૧૦
 ગૃધ્ર પક્ષી અધમ ઉડી, કરી બેઠો કોય;

- मदारान् अर्जुन मुकुट उपर, मृत्यु सत्यवे सोय. ११
- ते विज्ञोक्ता विस्मय थया, सर्वत्रो कांभ्या लूपः; १२
- कहे नैमिनि सांभजो, लूपाण वात अनुप. १२
- ते तुरंग मणिनय आव्यो, निडाण्यो सौ ग्नः; १३
- मदा वीर पारथ सभा, पाछण, पणाता राग्न. १३
- ते सदस्त्र शूरा मोकलीने, जडाव्यो राग्नः; १४
- मदा णणीओ णभ्रुवादन, रगतसरस वप मन. १४
- ते साही आण्यो सभा मध्ये, हय निडाजो लूपाणः; १५
- मदा मनोहर परम पूजित, सद्धित मुक्ता भाण. १५
- मणि नडित सिदासने जेडो, रचित रत्न आरंभः; १६
- सभा सुंदर मनोहर मणि, नडित कंयन स्तंभ. १६
- सदस्त्र स्तंभे शोभती, अति घण्टी रयना लूपः; १७
- पारेय पौपट मोर हंसा, कथी कृत्रिम रूप. १७
- सारिका डोकिना कीधां, रत्न कांयन रूपः; १८
- ओ रे न्णो उडशे, जयतां जेवां लूप. १८
- रत्न तइवर राग्नता, महत्त हाथी हारः; १९
- भृग मनोहर भवर सुंदर, कथी कृत्रिम सार. १९
- रत्न केरा दीप भूकया, सभागां उद्योतः; २०
- सुगंधित शुभ तैल पूरण्य, कनकदीपी सोत. २०
- जलक ज्योति कपूरदीपक, कथी नाना भात्यः; २१
- लूपनां आभ्रण्य ओपे, जेन आयुद्ध कांत. २१
- कपूरकण्य पृथ्वी पडया, शुक्लतानां आस्तर्ण्य; २२
- तेजो करीने सभा शोभे, अभिल उज्वण वर्ण्य. २२
- अगर धूप डिवेणीजाने, कुसुम गंध अपारः; २३
- सरस डेसर छांटण्यं, कस्तुरिका अंगार. २३
- सभा स्थिति आलोकने, आनंद आपे सोयः; २४
- चित्रांगदानो कुंवर त्यां रडी, तुरंगमने जेय. २४
- हय लखो राज धर्मनो, पार्थ पाणवो मानः; २५
- सुशुद्धि प्रधानने ते, पूछतो राग्न. २५
- सुण्य भंत्री माता भारी, ते पार्थ डेरी नारः; २५

सांभजो कहुं तेहनुं, वृत्तांत ते निरधार.	२६
अेकवार माता नायती ते, पितृभवन मध्ये आप;	
ताज हील्लो ते यध, पिताअे दीधो शाप.	२७
ज मधरी यध विनता जणमां, रहे राभा अघ;	
अर्जु अर्जुनना अडतां, शाप छूटीश सध.	२८
तुने ते भूकावशे ने, यशे तुज भरतार;	
त्यम ययुं मारी मातने, हुं पुत्र प्रसव्यो त्यार.	२९
मुज मातने भूकी गया, नर युधिष्ठिरनी पास;	
हुं पछे पाभ्यो राज्य प्रौहुं, पार्यसुत प्रकाश.	३०
शुं कइं भीत्री सुयुद्धि में, अघटतुं अे कीध;	
हुं अल्प युद्धि अज्जले, वाजु पितानो दीव.	३१
सुयुद्धि कहे प्रथम तमो, कथां विचार्युं नदि तेह;	
वर्ष सुधी तमो वाजु, राप्पवो त्यां अेह.	३२
आगा अेवी पितानी, हययोर अेवा पर्म;	
पितानी पूज करे, सत्पुत्रतो अे धर्म.	३३
अरे नृप आवी विधि, धन्य (ने) राज्य रयना धन्य;	
समरपो अर्जुन गुइने, करवा मन प्रसन्न.	३४
सर्व को नर नारी शरलु आवी, परवरै समुदाय;	
यदी कुंजर कुमारी, कुंता तन पासे जय.	३५
नृत्य करती नायका, गायका कृत गान;	
अमो सर्वे शूर ने वणी, महाजन सन्मान.	३६
जनुं सन्मुप जनक तारो, भक्त हरिनो सार;	
अश्व जघने आपवो, अे सुधी सार विचार.	३७
कहे नैमिनि सांभजो, हे जनमेजय राजना!	
सुयुद्धिनुं वयन सुष्ठीने, त्यम करे अ्जुवाहन.	३८
दण सहित आह्यो शीघ्रगति, अही तुरंगग गतमर्व;	
साथे तेड्या विप्रवरने, नत्र महाजन सर्व.	३९
करतुरी कपूर यंदन, बर्यां शकट संभार;	
रत्न कांयन पजे पूरलु, शकट केरी हार.	४०
मदमत हाथी भक्षयता, शशि सभा उज्वल वर्ण;	

- कनक रचना रचित रथ, अर्पवा अर्जुन अर्जु.
 ४१
 अश्व यूथे अश्वयो, अर्जुन प्रत्ये जय;
 वाञ्छना अहु नादने, जय शब्द सभजो थाय.
 ४२
 अही गुंजर कुमारी, वर्षती मोती धार;
 धूप डेरा धूम हवी, अष्टवीह मही सार.
 ४३
 जयां रहो सेना सहित, वानरकेतु कुंतीकुमार;
 प्रद्युम्नने आगण करी, यौवनाश्वसुत शुं सार.
 ४४
 नीलध्वज अनुशास्य सुधर्मा, लंसध्वज महाराज;
 सैन्यानायक सात्यकि निज, निकट सुंदर साज.
 ४५
 कृतवर्मा यादव परम सर्वे, सहित अर्जुन धीर;
 तेने निरभी करिथी उत्तयो, ते अश्रुवाहन धीर.
 ४६
 सौको वृषति निरभतां, नरपुत्र पाग पणाय;
 निज नाम कहेतो आवतो, दंडवत् करतो जय.
 ४७
 ते भेट सधणी समर्पी, अर्जुन आगण त्यार;
 पार्थपाय पभाणवा निज, केश छोड्या सार.
 ४८
 केश लूँछ्या शीशना नर, अर्जु निर्मण कीध;
 कुसुम वरभे कन्यका, मुक्ता मनोहर सिद्ध.
 ४९
 महा अणियो अश्रुवाहन, दंडवत् प्रलिपात;
 पार्थनी पासे रहो ते, कंड गद्गद जत.
 ५०
 पाग लाग्यो पार्थने, पुनरपि ज्योयो वाणी;
 उलूपीये वधायो मुजने, पुत्र तारो जणी.
 ५१
 तीर्थ यात्राने विषे, तमयकी हुं उत्पन्न;
 यित्रांगदये प्रसव्यो, अर्जुन हुं तुज तन.
 ५२
 अश्रुवाहन नाम मुज, में न जण्यो तुज वाञ्छ;
 आ राज्य र.धणुं ग्रहो, मुजने शीभवो शुभ साञ्छ.
 ५३
 अम कहीने पड्यो पाजे, पार्थने पुनरेव;
 क्षमा करजे अम कहेतो, सभण सेवक अेव.
 ५४
 अम कहेतो सुणीने, अर्जुन केरा थोद्ध;
 प्रद्युम्न आदे सर्व देता, पार्थने प्रतिभोध.
 ५५
 नर पुत्र कहेंछे परम हित, शे नथी सा'ता हाय;

- अलंकारी पड्यो पाजे, उठाउ अवनिनाथ. ५६
 मडा प्रतापी निज पुत्र डेरी, निरभ संपति सोय;
 कहे नैमिनि सांभलो, भूपाण भावी होय. ५७
 वयन ज्येवुं सांभणी, अर्जुन चैतन्य अस्त;
 वयन ज्येवुं वीर ज्येवुं, भवितव्यना अस्त. ५८
 पाग पाडु प्रांर भारी, ज्येवुंवाहनवीर;
 मुकुट भरतक पाग पाड्यो, डोप डरीने धीर. ५९
 तुं नहि औरसपुत्र भारो, भयभीत शरीर;
 चित्रांगदज्ये वैश्यथी, तुं पुत्र प्रसज्यो वीर. ६०
 प्रथम घोडो अहो शाने, पराक्रमथी प्राद;
 भये डरीने वैश्य वततुं, शीः आपे मूढ. ६१
 में नथी प्रसज्यो अन्य सुत, तुं समो डायर डोय;
 मडा युद्धि जणने सज्यण शूरो, पुत्र हुंनो सोय. ६२
 ते युधिष्ठिर ने मुने वल्लभ, ज्यो मडा गुणवान;
 सुभद्रा आनंददायक, क्षत्री धायक नाम. ६३
 ज्येवुं डोणु आटे योद्ध रणुमां, विमुज्य डीधा वीर;
 वणी अकव्यूड वेधी डरीने, धर्म राज्यो धीर. ६४
 तुं ज्येवुं ज्ञान्युक सिंहा कयांथी, सुभद्रानो तन;
 हे मूढ ! भारे शरे सेना, नथी डीधी भिन्न. ६५
 तुज हृद्रे मुज शर नथी लाज्या, ज्यां थयो भयभीत;
 अंधर्व डेरी सुता तारी, मात नायणु नीत्य. ६६
 धनुष्यने निज राज्य त्यज्ज, नट थछ नीसर्य नष्ट;
 आ भनोहर रथ मूज्य भूरभ, कुलांगारक सृष्ट. ६७
 क्षत्री धर्म थर्ठ रहेवुं, तुने न धटे नेट;
 हाथ मोटा वांस अहीने, पांध्य माहल पेट. ६८
 वाजेय वांसे धरीने तुं, रज्जु उपर नाज्य;
 कहे नैमिनि सांभलो, भूपाण मनमां राज्य. ६९
 ज्ये वयन ज्येवुं पिता ते, सर्व प्रियथो ज्येवुं;
 डोप वश वीर हशी ज्येवुं, पार्थ सुत तत्काण. ७०

- हवे अश्रुवाहन भोजियो, सांभगो कुंतातन;
 मैं सर्व वायक सखां पणु, नव अभाय ओक वयन. ७१
 मुने वैश्यनो जन्म्यो कखो, भातने दीध कलंक;
 संसार मध्ये सर्व काने, ओहनी आशंक. ७२
 हवे क्षत्रीपणुं प्रकट करूं, धरूं तारी पास;
 महाजन ने कन्यका सहु, पधारो पुरवास. ७३
 यांहां रहणे येद्ध सर्वे, हय अही आंधो धन्य;
 कोणु रीते करीने, भूकावशे अर्जुन. ७४
 सुभट सेना सज करीने, अणे साहो सोय;
 सुमति आहे सुभट मारा, सावधानज होय. ७५
 ते सर्व त्यम करता हवा, त्यां रखा अही तोप्यार;
 महा धोर सेना रही, किल किल शण्ड नानाकार. ७६
 महा मुकुट आभर अणकता, गणे ढणकती इद्राभ;
 नव रत्न कांयन विभूषित, आभ्रणु कुंडल लाभ. ७७
 वालंत्र नाना वाजतां, शुभ शंभ शण्ड महान;
 ओक अर्जुद भातंगगज, धंटा संयुत अणवान. ७८
 अरे राजा! सात कोटि, सुभग रथ रणु भांय;
 अश्वना अस्वार अर्जुद, युग्म उभा त्यांय. ७९
 अतिकण्टि पाणा अश्रुवाहन, तणु अर्जुद तर्णु;
 महावीर माता इरे धाता, कटक कुशणी धर्णु. ८०
 परस्परमां प्रीत धरता, समय साधे वीर;
 त्रिगांगदाने कुमारे, मोकल्या अेवा धीर. ८१
 तेणे जघ तत्क्षायु सेन वीठयुं, पार्थनुं प्रमाणु;
 धोर धैर्यु आयुद्धे जयम, जगत मोहो नणु. ८२
 महा यीस ने किल किल शण्डे, पीडावे अणवान;
 रहो रहो कहेता प्रोडता, मोडता परनां मान. ८३
 पछे पोते रथाइठ प्रौढो, अश्रुवाहन त्यार;
 कनकनी रयना धणुी, रथ तणुी शोभा सार. ८४
 त्रणु माणे यढयो गाइो, मध्य अस्त्र अमूल्य;
 अत्रक ज्योति महामोती, तणुी उपर मूल्य. ८५

अमर अणके ध्वज ठणके, भयूरवत तोणार;	
धुधरी भमकारे लाने, छंदरथ आकार.	८६
त्यारे अज्जुवाहन भोजियो, ते पिता प्रत्ये धार;	
वेणु कहेतो कठणु रणुमां, रडे उभो राय.	८७
पार्थ करमां धनुष्य धर, जे मांजे अण आण;	
जे पिता नल्लु अश्व आपयो, शुं कर्तुं अपकाण.	८८
हुं इद्र आव्यो रणु विषे, राअशे तुजने डालु;	
कहे नैमिनि अज्जुवाहन, सअण भोज्यो चालु.	८९
अम भोज्यो अज्जुवाहन, सगरमां सिद्धांत;	
तेउतो निज तातने ते, समयमां अश्रिंत.	९०
रीस लयें अनुशास्व आव्यो, रथाइठण त्यार;	
नव आणु भार्यो अज्जुवाहन, वीरने निरधार.	९१
शत आणु भार्यो अज्जुवाहने, अनुशास्व सामां सिद्ध;	
अनुशास्वे ते आवता, लधु लधु कटका डीध.	९२
निज आणु छेधा निडाणी, कोपियो पार्थ-कुमार;	
शुकपुंअ कोटि आणु भूड्या, दैत्य प्रत्ये त्यार.	९३
ते भेडु आणु विमिन तनु, इधिर राता देड;	
विराजे महाराज पूड्या, कुसम केशु तेड.	९४
ते भेडु योद्धा तले आणु, आवर्यु आकारा;	
अयम भेध अजे आवर्यो, छच्छता अरिनो नाश.	९५
पछे चार आणु हणया हय, अनुशास्वना अनवध्य;	
पांअमे आणु करीने, सारथी भार्यो सध.	९६
सातमे रथ-ध्वज छेदी, आठमे शर आप;	
कनकपुंअ दशमे शरे, अनुशास्व पाडयो आप.	९७
पछे पीने रथे भेडो, धनुष्य धरी दनुतन;	
रथ हीन डीधो अज्जुवाहन, दानवे पणु धन्य.	९८
अज्जुवाहन तणुं तन ते, कर्तुं शस्त्रे छेड;	
धरी अज्जुवाहने, क्यो दैत्यरथनो भेद.	९९
अनुशास्वे पक्षी गदा नाभी, पार्थसुत उपेर;	
नव शरे अनुशास्व वेधयो, नृपे वाण्युं वेर.	१००

- ते सभे अनुशास्य अणगो, पडयो भूच्छी रोध;
तेने अचेतन अविशोकी रणु, आच्यो प्रद्युम्न योद्ध. १०१
- रहे रहे कहेतो कृष्णसुत, पीडतो परने त्यांय;
हे यज्जुवाढ! हण्यो आण्णे, सपदि न्मधश क्वांय. १०२
- कनकपुंभ दश शरे करी, हण्यो मण्णिपुरभाणु;
पछे कोण्यो यज्जुवाढन, अयुत शर संघाणु. १०३
- प्रद्युम्न कीघो यथार्थ पछे, अन्य जन्म अनंग;
पूर्व जन्मे हतो तेवो, क्यो काया भंग. १०४
- जेम काम पोते यित्त वेधे, करे आकुण आर्य;
महा पंडित मूढ थछ, नव लहे कार्याकार्य. १०५
- चिरकाण ते कुंदर्पे पांध्यो, यज्जुवाढन वीर;
कोणु योगी जे जय करे, कुंदर्पेनो धरी धीर. १०६
- जेण्णे रभरे. वष क्यो पुत्र, न जण्णे विचार;
गोत्रजया सुता पाभी, ना भूके निरधार. १०७
- जेण्णे संत संगभवंतने, परभव्या पंडित प्रौढ;
ते पार्थसुत शर स्पर्शथी, गत स्वार्थ मोक्षा मूढ! १०८
- पछे यज्जुवाढने, पार्थनी सेना सार;
अतुरंगणी वेधी धण्णी, हण्णी आणु कोटि प्रकार. १०९
- ते निहाणी हरिकुंवर वणी, आणु भारे प्रौढ;
दण सहित मोक्षो यज्जुवाढन, सकण वेध्या मूढ. ११०
- मद सहित मातंग भार्या, मदनशर सर्वत्र;
भ्रमणु करता रण्णांगणुभां, कवणु विस्मय तत्र. १११
- अगग्नेना कुंभ बेधा, पडया कुंअल कष्ट;
यक्ष करी योषिता, आनंद करती स्पष्ट. ११२
- करिकुंभ करं मनोहर मोती, अडीने निरधार;
यक्ष युवती करे यौवन, वती हृदये हार. ११३
- मनुष्य करं शीशगां, सखी इधरे पूर्ण;
परस्पर पाती हवी, भारती हस्ती तूर्ण. ११४
- हस्ती मस्तक इधिर पूरी, हण्णे मांडोमांड;
गणदंत मोसठ योगणी, भारती रमती त्यांय. ११५

हाथ भाँड़े हय अहीने, अद्भुत नृत्य करती नार;	
शुष्कांकने वैताल रणुमां, करे अतिशे आ'र.	११६
मांस आता थया माता, इधिर लिम शरीर;	
कोयक भैरव युवा वणी, करे कौतुक धीर.	११७
गज घोडा नर करल करों, शीश करमां सा'य;	
छाण तो आकाशमां, वणी नृत्य करतो नय.	११८
कंकाल भैरव यक्ष करता, इधिर पान पिशाय;	
गज तण्णा अंतर तण्णी तंत्री, वज्जडे करी नाय.	११९
कोष्ठ अेक परमृदंग करी, वज्जडे वैताल;	
नर तण्णा मस्तक-मणिना, धुधरा पाग विशाण.	१२०
गज तण्णी त्रूटी शुंढ अही, पूरतो मुअ वाय;	
वज्जडे काणी कोष्ठअे, पिशाय राये राय.	१२१
गज-कर्णु अहीने कोय करता, अंजना अणुकार;	
छंट करी कोठ आधी, न्वांयुके गत सार.	१२२
तार कशी नर अंतरना वणी, वज्जडे कोय नंत्र;	
कंठ पद लुज विवर्णित, वाण पउया विणु अंत्र.	१२३
अे पास भेदे मढयां मुअ को, वज्जडे मृदंग;	
आंय अही, अेम रमे राय ! वढे वीर अनंग.	१२४
वीर करों शीश अहीने, करे कौतुक काण;	
किडा तण्णा कंदुक करी, छाणता वैताल.	१२५
ने ने स्थणे दण हएयुं, कृष्णकुंवरे विक्राण;	
इधिर करी नदी वेहेती, वाणना सेवाण.	१२६
ते मांख लूडया मतंगज, नर तण्णी गणुना कोणु;	
द्वितिय वैतरणि करी, हरिकुमारै धरी पोणु.	१२७
धति श्री महाभारते, अश्वमेध महिमाय;	
प्रद्युम्न केरा युद्धनो, त्रेवीशमे अध्याय.	१२८
श्लोक ने अध्या विषे, थया शतसतर राय;	
रत्न कडे यत्ने कर्षा, पद शत छवीश समुदाय.	१२९

अध्याय २४ मे राग केदारो.

नैमिनि कडे सुणु रायण, महाभारत महिमायण;

શોણિત્વ સરિતાત્રક કૌતક વસેરે.	૧
શ્વાન શિયાળ વખાણતાજી, હીડે શયને તે તાણુતાજી; કાઢતા નરનાં નેત્ર ભયે ભસે રે.	૨

ઢાળ.

ભસે ભયે સરિતાના ત્રઠમાં, સાંભળ કૌતક અન્ય; પ્રદ્યુમ્નનું યુદ્ધ કહું તે, આણ્યું જોઈએ મન.	૩
માંસ તણો ત્યાં કદમ કીધો, નૃપાળ કેરો કોટ; અતિ આનંદે યુદ્ધ કરતા, ભૈરવ દેતા દોટ.	૪
ગજના મેઢ તણી મહા મોટી, કરતા કોઈ પડાઈ; આંત્રસૂત્ર કેરી દોરી કરતા, ઉરાડે અકળાઈ.	૫
એવાં કૌતક અન્ય કરતા, પ્રદ્યુમ્નના રણ માંય; કૃષ્ણ-કુંવર કોખ્યો અવિલોકી, બ્રહ્મવાહન ત્યાંય.	૬
શર મેલીને છેલો હયવર; સારથી માર્યો શુદ્ધ; પાર્થ પુત્રે પ્રદ્યુમ્ન પાડ્યો, મૂઝાંચે અતિ ક્રુદ્ધ.	૭
પાર્થપુત્રે પ્રદ્યુમ્ન કેરા, રથ ભાંગ્યા ત્યાં વીશ; એક પડે ને બીજો બેસે, વઢતો એમ રતીશ.	૮
પાર્થપુત્રે સારથી સાથે, મૂઝાંચે કીધો કામ; પુનરપિ ઉઠ્યો પાર્થસુત શું, કરતો મહા સંગ્રામ.	૯
બળિયા બેહુ મહારણ રંગે, પ્રવેશ્યા પ્રકાશ; પરરપરે રથ છેદી ઉડ્યા, પક્ષીવત આકાશ.	૧૦
ગગને ગમન કરતા બંને, મંડળ કરતા પાસ; કેશવકુંવરે બ્રહ્મવાહન, ઉછાળ્યો આકાશ.	૧૧
કોપિત કૃષ્ણસુતે, પાર્થસુત, ઉછાળીને પાડ્યો; પ્રદ્યુમ્નને પાર્થપુત્રે, પૃથ્વી સાથ પછાડ્યો.	૧૨
તેણે પ્રારે રૂકિમણીનંદન, અતિશે પામ્યો કષ્ટ; પુનરપિ ઉઠ્યો પ્રદ્યુમ્ન ઝુઠ્યો, ગદા લઇને સ્પટ.	૧૩
તે ગદા પાર્થને પુત્રે, ત્રણ શરે કરી છેદી; પાર્થપુત્રે પંચ શરે કરી, પ્રદ્યુમ્નની કાયા બેદી.	૧૪
કમળાકુંવરે કોટિ પ્રકારે, વેધ્યો પાર્થ-કુમાર; બંને શાસ્ત્ર કુશળ મહા બળિયા, ધનુર્ધારી નિરધાર.	૧૫

अंते गगन गमन करी नल्ले, अवनि गमनमां पूर;	
मांहे मांहे मार सद्धिने, पृथ्वी पडिया शूर.	१६
अेक टाश अवकाशे पाडया, वृक्ष हृषया गिरि न्यम;	
अभ्रुवाहन उठयो पुनरपि, नव दीठो रिपु त्यम.	१७
पीन्हे रथ आवीने भेटो, अल्लुवाहन वीर;	
त्यार पछे पार्थनी सेना, संहारी धरी धीर.	१८
पांडवनी सेना संहारी, शरै करी प्रकाश;	
श्री हरिनी स्थिति चिंतवतां, न्यम मोह पमाडे नाश.	१९
शरने वरसाहे करी पर्वत, शिणर सरीणा पाडया;	
सौंदर्यादिक धातु तणा, प्रवाह वलंता आडया.	२०
शत सहस्र धसे धड उडी, मोटां आयुद्ध धारी;	
भरतक डीलुा जुंजे जेका, अल्लु सेना संहारी.	२१
संभोगे न्यम स्त्रीना नभनी, पीड न नल्ले धीर;	
रणुमां तेम शराना शरनी, व्यथा न नल्ले वीर.	२२
कोष्ठक अडग सहित महा शूरा, पृथ्वी उपर पाडया;	
को पर्वत को गदा अडी को, पाडया अवनि आडया.	२३
कोष्ठ त्रिशूणधारी रणु सूता, शक्ति सहित संग्राम;	
को अेक भोगण जावी सूता, हुता अति उदाभ.	२४
बूर बूधुंदि ने धरी अरक्षी, कर धारी कोदाण;	
अखां हाती मुशणने तोभर, कर धारी बीडगाण.	२५
बालाधरने प्रशीधारी, कापे काष्ठ कूटार;	
पट्टीशने नेष्टिधारी, अंकुशना धरनार.	२६
शस्त्र अस्त्रना धारी धीरण, पार्थपुत्रे भार्या;	
१भावत साथ भतंगण भार्या, गण अस्वार विडार्या.	२७
अंकुश धंटाशुं रणु करतो, पूरणु रणुनो स्वाह;	
पारथनी सेना मंहारी, करतो केसरीनाह.	२८
अेकेकाणे गण रथ पाणा, कवय सहित सड्डु छेदी;	
पार्थसुतनो सायक अतिशे, दूर नतो भड भेदी.	२९

જ્યાં જ્યાં ઝંઝાં તૂણુ ત્યાં ત્યાં, પાવક પ્રસરે જયમ;	
અબ્રુવાહનનો શર રણમાં, ગમન કરંતો ત્યમ.	૩૯
એવિધ એક ઉલૂપી પુત્રે, પાર્થસેના વ્યાપી;	
પુનરપિ અનુશાલ્ય ત્યાં આવ્યો, કરવા યુદ્ધ પ્રતાપી.	૩૧
પ્રદુમ્નને નીલધ્વજ રાજ, યૌવનાશ્વસુત સાથ;	
હંસધ્વજ સુત સાથે આવ્યો, મેઘવર્ણુ રણનાથ.	૩૨
એ સૌ એક ઉલૂપી-સુતશું, યુદ્ધ કરવા અસમર્થ;	
પંચ પંચ શર મૂકી માર્યા, એક વીરે અનર્થ.	૩૩
અબ્રુવાહન વીરે સૌનાં, મૂકાવ્યાં અભિમાન;	
ગજ રથ અશ્વ સહિત તે ઉભા, મૌન ધરી રાજન.	૩૪
ફૂટા કેશ ને ભૂપણ હીણા, વપ કર્યાં તે અળિયા;	
સૂકાં વદન કર્યાં સૌ કોનાં, શીરથી ચમ્બર દળિયા.	૩૫
પોતાનું શોણિત કો પીતા, મન માની સોમપાન!	
ભમતા શ્વાસ ભરાતા ધાતા, રણાંગણુ રાજન.	૩૬
કોઈ કનકને યાણે વેધવા, નાશી જતા યોદ્ધ;	
આયુદ્ધ ગ્રહી રણુ કૃતે' કરંતો, અબ્રુવાહન ક્રોધ.	૩૭
માંસ રહિત માતંગ વિષે કો, નાશી પેદા યાવા;	
મનમાં સુખ માને તેવામાં, મોટા વર ત્યાં આવ્યા.	૩૮
તેણે ગજથી યાહર કાઢી, લોચન કીધાં કાણાં;	
હૃદે વિડાયો વીર તણાં ત્યાં, કુચ કુમકુમ એધાણાં.	૩૯
'કોણે આપણું તનુ દીઠું', શિવા નખે છેદાયું;	
સુર-સુંદરીએ તેહ વર્ષા વર, વિમાન કુસુમે છાયું.	૪૦
હાસ્ય કરી સુરનારી બોલી, સ્વામી તારો દેહ;	
રણ મંડળમાં ધરણી તળમાં, શિવા વિડાયો તેહ.	૪૧
હું પણ તોય પયોધર પીઠું, કરણા હીણી આજ;	
'કોઈ એક દયિતા ડસિત અધર, રંગનીમાં વર્જિત લાજ.	૪૨
દિવસે રણમાં પીડયો ભીડયો, સુરનારે રતન દેહ;	
ત્રણુ વાર પીડા પામીને, હરખ્યો કૌતક એહ.	૪૩

૧ કોણે આપણું ઉર દીઠું, શ્રી વાનર વેધાયું. પ્ર. ૨. ૨ કોઈ એક અધુના અધર ડસિત, સુમારે પ્ર. ૧

કોઇ એક પોતાનું તનુ દેખે, ગજ ઉપર શર માર્યું;	
ખીજું નાર હીંદોળે હીંચે, શરનારે શણગાર્યું.	૪૪
સુરકન્યાના કોમળ કરશું, પાસે ખાંધ્યો ત્યારે;	
તેહ સમે રણાંગણમાંના, વરણપાશ સંભારે.	૪૫
કોઈ એક પોતાનું તનું વેધ્યું, રણ આંગણમાં દેખે;	
તે ઉપર ગજ શુંડા ફેરી, ધાર પડંતી પેખે.	૪૬
વિમાનમાં સુરનારીનાં, મુખ વારિ ધાર વિશુદ્ધ;	
તેણે કાળે પાર્યપુત્રે, એવું કીધું યુદ્ધ.	૪૭
સૈન્ય સકળ સંહાર્યું મારું, નેટ નસાડયું અન્ય;	
ગજ રથ ને હય પાળા પોતે, લીધા જ્યમ નિધિ-ધન.	૪૮
નિજ પુરમાં મોકલિયા મહા ભડ, મોહ સાંકળે સાંધ્યા;	
પાર્યના ગજ ગજશાળામાં, હયશાળા હય ખાંધ્યા.	૪૯
સુંદર રથને વસ્તુ સકળ તે, પોતાને પુર આણ્યું;	
વઢતા મધ્યે બબ્રુવાહને, અર્જુન સાથે તાણ્યું.	૫૦
પ્રદુમ્ન સરીખા બબ્રુવાહને, બાણ વૃષ્ટિએ વા'યા;	
મોટા મોટા મહા ભડ ખીજા, સૈન્ય હણીને સા'યા.	૫૧
દતિ મહાભારત અશ્વમેધ (પર્વ)માં, યોવીસમે અધ્યાય;	
પ્રદુમ્ન ફેરા યુદ્ધ તણો, જે મધ્યે છે મહિમાય.	૫૨
શ્લોક થયા જે અધ્યા' મધ્યે, સુડતાળીશ સમાસ;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, પૂરણ પદ પંચાશ.	૫૧

અધ્યાય ૨૫ મો રાગ મારૂ.

જૈમિનિ કહે સાંભળ સર્વથા, મહાભારતની પાવન કથા,	
બબ્રુવાહન અર્જુન નામ, તાત સુતે કીધો સંગ્રામ	૧
અશ્વમેધ હય માટે યુથા, કુશ ને રામ વઢયા કહું કથા;	
જનમેજય કહે કહોની રૂખી, રામે કેમ કીધો કુશ દુઃખી.	૨
પોતાના સુત ઉપર સ્પષ્ટ, રામે ક્યમ કીધી શર વૃષ્ટ;	
કુશ વીરે ક્યમ જીત્યા રામ, ક્યમ કીધો સામે સંગ્રામ.	૩
રામે શું ન લલ્હો સુત તેહ, જૈમિનિ ભાંજે એહ સંદેહ;	
જૈમિનિ કહે સાંભળ ભૂપાળ, રામચરિત્ર કહું વિશાળ.	૪
વિસ્તાર જ્યમ છે ત્યમજ કહું, સાંભળ રાજા જે હું લહું;	

- कुंभकर्णुं रावणु नव गाण्या, जे राक्षस रघुनाथे दड्या. ५
 णीज राक्षस भोटा अणी, मेघनाद मुण्य भाषा वणी;
 अग्नि विषे सीता शुद्ध करी, नत्र अयोध्या आल्या ११. ६
 वीर विभीषणु लक्ष्मणु साथ, निज नग्री आल्या रघुनाथ;
 हनुमानादिक वानर नेह, नगर अयोध्या आल्या तेह. ७
 पुर प्रवेश कर्यो रघुराज, वसिष्ठ वाडव सांगा जन्य;
 आक्षिणु भणुता मंगणसुंत, जेवा मंगण आगण+ युंत. ८
 वसिष्ठादिक दृष्टे धर्या, दाशरथी हेडा उतर्या;
 रघुनाथे मन श्रद्धा धरी, वंदा विप्र विशेषे करी. ९
 वणतां लक्ष्मणु सीता नगे, भोटा मुनिवरने प्रणुमे;
 सीता लक्ष्मणु सौजे मन, वणी राघव पंद्रवलोचन. १०
 भरत सदिने कैकेयी जन, लक्ष्मणु साथे सुमित्रा मात;
 शत्रुघ्न आदे सौ डाय, आगण पंथ पत्रायन होय. ११
 जे सर्वेने आगण करी, राघव आल्या पुरमां करी;
 सर्वे साथे सत्वर थया, कौसल्याछु पासे गया. १२
 माताने कौशे प्रणाम, माताछुजे अविशोक्या राम;
 सुस्तक उपर णांधी जटा, भक्तिन अंगने द्वाटयुं पटा. १३
 गन राघव निरभ्याने लोभ, स्वागी शोक पागी क्षेभ;
 पंद्रवलोचन निरभ्या राम, गाता मन पागी विभ्राम. १४
 आक्षिगन दध उभी रळी, धष्टी वार नव अणगी यध;
 रघुवर निरणी हरणी तथा, धन पागीने निधन यथा. १५
 मात लोचन वेहेतां नीर, तेणु नवराव्या रघुवीर;
 धष्टा द्विस नव नाछा राम, जटावंत उभा अभिराम. १६
 त्थार पथी जननीजे न्दणु, राम-शरीरे स्परयो पाणु;
 राक्षस—शस्त्रे छेद्युं तन, निरणी माता कहे वयन. १७
 सांभण राघव वायक षडे, वसिष्ठ आदे ने कुञ्जर्यु;
 मुवने कष्टुं वसिष्ठां जेम, तारा कुंवर छे कुशण क्षेम. १८
 तारो पुत्र आछेद अमेद, जेवुं कष्टुं वसिष्ठां वेद;
 ते तो मिथ्या मानुं अमो, णाणु वेध्या राघव तमो. १९
 अथवा तुं छे शिवनो भक्त, जेवुं जोड्यो वाडव वंत;
 +आगम प्र. ३.

- शिवतो सुत आशुसुर नाग, माटे तें आध्या छे ढाम. २०
 भारा मनमां जेवी वात, जेम कळी सुण पागी मात;
 राधवनुं त्यां देणी अंग, डौसाऱ्या उभां दुःख भंग. २१
 वणता महागालु रघुनाथ, जननी प्रणुभ्या जेडी हाथ;
 पूछ्युं कुशण रामे भ्रातमां, सुणिया राधव सौ साथमां. २२
 नम्र अयोध्या मध्ये वसे, आनंदे आनन उलसे;
 क्षानन वनने पर्यंत साथ, सौ पृथ्वी पाजे रघुनाथ. २३
 सर्व प्रज प्रवर्ते स्वस्थ, वेद परायणु विप्र समस्त;
 सुरभी-स्तन वसो धावता, तम यद्यने अणगा यता. २४
 त्पार पछे स्तन दोळता गोप, धट जेवा जोधन आटोप;
 सदा क्षण तर् प्रणवंत यता, षटपद^२ पुष्पवती अति लता. २५
 अणिल आध्या वृंद विशाण, देश विषे न पडे दृक्षण;
 सरयूने त्रठ आची सोय, याग करे यणी सौ डाय. २६
 ढाम ढाम अध्वर आरंभ, यज्ञ करी करी रोप्या रतंभ;
 जल्ले यज्ञ स्वयं छाजता, स्थाणुं तल्ले रुपे राजता. २७
 जैमिनि कळे सांभण राजन, श्री रघुवर शोभाया जन;
 रामयंत्र जे रीते रल्ला, पृथ्वी पाजे सुणिया यया. २८
 त्रणु भ्रात त्रणु पावक जरया, सेवा करवा साथे वरया;
 अंधु रुप त्रणु गुणु साथ, कृमणनयन शोभे रघुनाथ. २९
 र्छति भारत अश्वमेध भोजार, पंच वीशभो अध्या सार;
 रत्न कळे यत्न करी कर्या, छवीश श्लोके पद विस्तया. ३०

अध्याय २६ भो राज भाइ.

- कळे जैमिनि सांभण राय, महाभारतनो मडिमाय;
 रणु रावणु भारी राम, इरी आव्या अयोध्या गाम. १
 इरी राज्य कर्णु निरधार, संवत्सर नव लग्नर;
 नव आव्युं तोये निदान, सती सीताने संतान. २
 रघुनाथे तेळ धज्जेइं, पणु पाण्युं पूर्वज केइं;
 अळु काजे भागी यिंताय, यर्छ गर्भवती सीताय. ३
 नक्षत्र श्रवणु हरि देव, तेनो ज्येथो यरणुज ज्येव;

- ते तो विष्णु दैवत सार, त्यांढां गर्भ धर्यो निरधार. ४
- सरलग्न हतुं ते वेणा, ज्वनी वर दायक लेला;
- आतुर मास लगी रघुनाथे, करी किडा सीता साथे. ५
- थयो पंचम मास ज्यारे, दीडुं स्वप्न रघुवर त्यारे;
- जल्ले गंगाने त्रठ आप, करे सीता दीन विलाप. ६
- तज्ज नृडी लक्ष्मणु ज्ञाते, पाभ्या विस्मय रात्रव राते;
- पछे उठ्या प्रातःकाळे, पटकर्म कर्या क्षितिपाळे. ७
- रघुनाथ वसिष्ठने पूछे, ज्येनुं कारणु को'नी शुं छे;
- मं स्वप्ने निहाणी सीता, गंगात्रठ शेती भयभीता. ८
- तेना गर्भनुं विघ्नज्व ज्ञाता, करे शांतिक साई थावा;
- करे पुंसवनादिक कर्म, उत्तम मुहूर्त ज्येष्ठ पर्म. ९
- दिन उत्तम शोभे आज, करे पुंसवनादिक काज;
- ज्येनी वाणी सुणी धर्मिष्ठ, त्यम झीधुं विप्र वसिष्ठ. १०
- तिथि पंचमीने रविवार, परठयुं पु'प नक्षत्रज सार;
- श्वेत पद्म सदा सुभ राशि, शुभ योग करे पंच माशी. ११
- सुषो राम महाभुज क्षिप्र, पे'ला तरपो तमो विप्र;
- सुषी वेलु वसिष्ठनुं आम, वढे लक्ष्मणु प्रत्ये राम. १२
- सुणु लक्ष्मणु पंचमी दिन, थारो सीतानुं पुंसवन;
- ते भाटे पधारो पे'ला, तेडी लावो ज्वनकने वे'ला. १३
- मुनि विश्वामित्र शुं हेत, तेडी लावजे शिष्य समेत;
- पछे लक्ष्मणु वंधा राम, याव्या उत्तर दिश अबिराम. १४
- पछे रामे डीधुं काम, गांज्यो मंडप उत्तम ठाम;
- तेड्या शिल्पी यतुर सुथार, पट कोशनेा कर्यो विस्तार. १५
- पट कोशनेा मंडप प्रोढो, ते रघुनाथ तल्ले मन थोडो;
- ते गांहे वसिष्ठे व्याभ्युं, अति उत्तम स्थंडिल स्थाभ्युं. १६
- इण उ'पर केरां सार, कर्यो तेडनेा मनोढर डार;
- त्रणु सरनुं सलिल समार्थुं, वींठयुं उ'पर सूतर साई. १७
- कर्युं अंयर पीठ अनुप, योभूणी विज्ञोडी भूप;
- मुनिराज मज्या मुनि संग, कर्यां ज्येष्ठ क्रियानां अंग. १८
- ज्येवे लक्ष्मणु लाव्या निप्र, विश्वामित्र पधार्यो क्षिप्र;

- निग साय जनकने आणी, पछे लक्ष्मणु भोऽया वाणी. १९
 आव्या जनक अहे श्रीराम, आव्या विश्वामित्र सुधाम;
 अर्ध पाद्य करी गहाराज, करी गेलुनी पूज आज. २०
 तेनुं वचन सुणी राम, अर्धदान करी प्रणाम;
 विश्वामित्र जनक धूरि धर्म, करी गेलुनी पूज परम. २१
 पछे मुहूर्त आप्युं ज्यारे, कहे वाणी वसिष्ठ त्यारे;
 रघुनाथल सीता युक्त, करी स्नानादिक शुभ उक्त. २२
 भ्रात मात तणे गन भावे, हवे मंडप हेठण आवे;
 अथ दशरथी रघुनाथ, कर्षुं भज्जन सीता साथ. २३
 शुभ मंडप हेठण आव्या, ज्यां शोभे आक्षण आव्या;
 द्विज वेद तणा भणुनार, वणी पाणंता आचार. २४
 स्मृति शास्त्र भाणुंता वेद, वणी कर्म कोविद वेद;
 पछे विप्र वसिष्ठे राम, सती सीताल अभिराम. २५
 गेलु सुंदर ३५ सभायां, ऐक पाण्डुगां गेसाडयां;
 अर होम अनुक्रम कीध, तिल आन्यनी आहुती दीध. २६
 विधिपुत्र वसिष्ठ विवेक, करीं जणे त्यां अभिषेध;
 वणी जनकीलने शीर, वींरी सूतर भोऽयो तीर. २७
 वणी उंअर-शणनी भाण, वणी वटनां शण विशाण;
 विधिपुत्रे ते आरोपी, तेथी वैदर्भा अति ओपी. २८
 अह गौणकनो संघात, त्यम धरती सीता मात;
 त्यां सीतालने राम, प्रवीणु भरत अति नाम. २९
 गंधर्व वज्रडे वीणा, तंत्री स्वर सुंदर वीणा;
 गंधर्व करंते तान, जणुे गर्भने शीणवे गान. ३०
 ऐम स्वस्तिनायन कीधुं, रघुनाथनुं कारज सिधुं;
 रघुनाथे विप्र संतोष्या, धृत साकर क्षीरे पोष्या. ३१
 पछे आप्यां वस्त्र सुवर्णु, अथ अश्व तथा आभ्रणु;
 द्विजने दीधां अहु मान, कहे नैमिनि सुणु राजन. ३२
 जनके भोसाणु कीधुं, रघुनाथ तणे कर दीधुं;
 निज राज्य निकटक जेह, रघुनाथने आप्युं तेह. ३३

विश्रामित्र पत्न्या सुभरारा, पछे जनक गया वनवास;	
એક વાર આયોધ્યા વાસ, રામ સૂતા સીતા પાસ.	૩૪
રજનીમાં રાઘવ રાણુ, કહે સીતા પ્રત્યે વાણુ;	
કહે કલ્યાણી તું સાચું, તારું મન શામાં રાચું.	૩૫
તુને કોણુ મનોરથ મન, તારા દેહનું કે'ની ચિન્હ;	
પતિ-વાણી સુણીને રાણી, ભરતાર પ્રત્યે કહે વાણી.	૩૬
તમ પ્રતાપે હું રવામી, પરિપૂર્ણ મનોરથ પામી;	
મુને ગંગાત્રક અભિરામ, રમવાનો મનોરથ હામ.	૩૭
ઋષિ-પત્ની રહે જ્યાં પર્મ, ઋષિરાજ ધરે મૃગયર્મ;	
રઘુનાથ હસ્યા મન રાખી, ભુંડી ભામિની એ શું ભાખી.	૩૮
વનવાસ કરી અઘાપ, નથી તૂમ થઇ તું આપ;	
સીતા તું દંડકારણ્યે, વસી ચૈદ વર્ષ મહા પુણ્યે.	૩૯
અથવા તુને આપું વે'હું, મન વાંચ્છિત તારું પે'હું;	
અરે જનકી જનહથી જશો, પ્રભાને પનોતાં ધારો.	૪૦
તેને એમ સુણાવી વામ, સુખ પામીને પોઢ્યા રામ;	
મધ્ય રાત્રી યઈ ગઇ જ્યારે, નિજ સેવક આવ્યા ત્યારે.	૪૧
અનુચર મોકલ્યા ચચાં લેવા, ફરી આવ્યા જન શ્રુતિ ^૧ કે'વા;	
તેડ્યા રાઘવજીએ એકાંત, ભિન્ન ભિન્ન કહ્યો વૃતાંત.	૪૨
સુણો રામ સહુકો જન, તમ યશ બોલે છે ધન્ય;	
તમ કીર્તિનો પ્રતાપ, સૌ કોય કહેતા આપ.	૪૩
રઘુનાથ ફરી ફરી પૂછે, સમ દેઇ કે' ઉચ્ચર્ય શું છે;	
પુરમાં મુજને કહે વિખ્યાત, કહે સેવક સાચી વાત.	૪૪
મુજ બાર્યા બ્રાત રહે છે, તેનું કો' કહુ કહે છે?	
કહે સેવક સાચુ આજ, રકરું દંડ, તેનો ભય ત્યાજ.	૪૫
રઘુનાથ તણી ગતિ લે'તા, તે ચાર હસીને કે'તા;	
તારા દર્શનથી રઘુરાય, સૌ દુકૃત હૂર પળાય.	૪૬
તમારે ક્યમ પાતક હોય, વિપરિત કહ્યું તમ સોય;	
અમો સેવક પાતક હામ, રઘુનાથ ભમું આ ગામ.	૪૭
તુને દેખી પાવન થાવું, મહા પાતકથી મૂકાવું;	

તોય લોક મહા દુરાચારી, કાંઈ નિંદા કરે છે તારી,	૪૮
ભમતા રાત સૌ એ પો'ર, એક આશ્ચર્ય દીકું ધોર;	
તારા પુરમાં ધનુર્ધારી, કો રજક તણી ત્યાં નારી.	૪૯
પતિ સાથ વઢી તે એડી, જઈ તાત તણે ઘેર એડી;	
રહી ત્યાં દિવસ એ ચાર, નવ તેડું કર્યું ભરતાર.	૫૦
તેનો તાત વિચારી આમ, મેં એ શું કીધું કામ;	
સૌ શાસ્ત્ર કહે એ અન્યા', રહે તાત તણે ઘેર કન્યા.	૫૧
એ પુત્રી મુને ભાસે, લઈ જાવું પતિને પાસે;	
જ્યમ વસ્ત્ર તણો મળ ટાળું, ત્યમ પુત્રીને અજવાળું.	૫૨
પછે પુત્રી ઝાલી હાથે, નિજ બંધવ તેડયો સાથે;	
જાભાત્ર પાસે ચૂકી, નિજ કન્યા આણી મૂકી.	૫૩
કહે કોપ બયો જામાત, સુણ સસરા મારી વાત;	
કહે ઉંચો કરી એક હાથ, અલ્યા હું જાણ્યો રઘુનાથ !	૫૪
તમારે મન છે સંદેહ, હશે રામ સરીખો એહ !	
રહી રાક્ષસને ઘેર સીત, એણે આણી પ્રી રિપુભીત.	૫૫
રઘુનંદન તારં ભુંડું, રજકે કહ્યું એટલું કુંડું;	
તે કોપવશે નવ લે'તો, એ વાત પુનઃ પુનઃ કે'તો.	૫૬
નિજ માર્ગે રે'તો રામ, એણે કીધું એ વિધિ કામ;	
ન કહું હું તેમ કદાપિ, એમ જોલ્યો તે મહા પાપી.	૫૭
રઘુનાથ સત્ય પતિને, એમ કોય કહે નહિ બીજને;	
એવાત સુણીને અન્ય, ઉપન્યો મુને સંશય મન.	૫૮
કેમ રામ કહાવે એવા, મહા મંગળ દેવાધીદેવા;	
ગંગાત્રકે દ્વિપે ભૂપ, જેણે રોખ્યા ચૂપ અનુપ.	૫૯
તે ધર્મ ધુરંધર ધ્યાની, જેણે તાતની આજ્ઞા માની;	
રણ રાવણનો હણનાર, જન શરણ સદા દાતાર.	૬૦
એવા રાઘવને જો લહીએ, તેને કોણ સરીખો કહીએ;	
જ્યમ અંબુજ અંબુ અળગું, સૌ લોક વખાણો વળગ્યું.	૬૧
ત્યમ રામ રમે ગુણ માંય, નરની નિશ્ચયો ત્યાંય;	
એ રજક ન જાણે મૂઠ, રઘુનાથ તણી ગતિ ગૂઠ.	૬૨

- હું તો એમ વિચારી આશ, પ્રભુ આવ્યો તમારી પાસ;
તે દૂત વળાવી ત્યારે, રઘુનાથજી વાત વિચારે. ૬૩
- અગ્નિ શુદ્ધ સીતા નાર, તોય નિંદા લોક મોઝાર;
તે માટે તજું સીતાને, અથવા ન તજું મન માને. ૬૪
- એમ વાત વિચારી ઊંડી, જે જે દૈવ તણી ગતિ કુડી;
મૃગખાળકનયની સીતા, જે પદ્મવદન બયભીતા. ૬૫
- ક્યમ મૂકું મહાવન એને, અપરાધી ન દેખું જેને;
જેમ કોય મહા આચારી, શ્રુતિપદ્ધતિ મૂકે વિસારી. ૬૬
- અથવા સીતાને જે છાંડું, મહીમંડળમાં તો માંડું;
ન્યમ કલિયુગનો દ્વિજ કોય, શ્રુતિ માર્ગ છાંડે સોય. ૬૭
- એમ ચિંતવતાં ભૂપાળ, થયો પૂરણુ પ્રાતઃકાળ;
કહે જૈમિનિ સાંભળ ભૂપ, રઘુનાથ-કથા રસ રૂપ. ૬૮
- એવે આવ્યા કરવા સેવ, ત્રણ બંધવ ત્યાં તત્ખેવ;
બડ ભરતને લક્ષ્મણુ અન્ય, મહાખાડુ શત્રુધન. ૬૯
- તેણે દીઠો બાંધવ અગ્ર, બહુ ખેદ મહા મન વ્યગ્ર;
આશંક્યા ત્રણે ભ્રાત, અન્યો અન્ય કરંતા વાત. ૭૦
- રઘુનંદ જે સ્થળ બેઠો, ત્યાં અકરમાત ન પેઠો;
શામાટે રઘુપતિ કોખ્યો, આપણે શો મારગ લોખ્યો. ૭૧
- આપણે ન દીધાં દાન, માટે રીસ કરે રાજન;
આપણે નથી પૂજ્યા બ્રહ્મ, માટે કોખ્યા રાઘવ પર્મ. ૭૨
- મન સંસય આણે એવા, ત્રણ બંધવ પાવક જેવા;
આવ્યા રાઘવ પાસ અબોલ્યા, નમસ્કાર કરીને બોલ્યા. ૭૩
- હે રામ! અમારાં મન, તમારે ચરણે છે રાજન;
અમો તમને મન સમર્પ્યું, ધન ને તન જીવન અર્પ્યું. ૭૪
- અમો ધાડું તમારું ધ્યાન, તમો કાં નથી હેતા માન;
તેની વાણી સુણીને વામ, હળવે શું બોલ્યા રામ. ૭૫
- ધતિ મહાભારત અશ્વમેધ, રઘુનાથે વિચાર્યો વેધ;
એમ સાઠ શ્લોક શું સાર, કહે રત્ન સુયત્ન વિચાર. ૭૬

અધ્યાય ૨૭ મો રાગ રામભી.

જૈમિનિ કહે સાંભળ રાયજી, મહા ભારતનો મહિમાયજી;

आरे भाभ्युं रजनी मांयत्, रघुवर गांडी कहेता त्यांयत्. १

ढाण.

कहे रघुवर करे सीता, तएणी निंदा लोक;	
पाभंडीअे श्रुति निंदी, न्यम कलियुगमां क्कैक.	२
लोकापवाद तएे भये, हुं त्यल्लश सीता नार;	
संसार भयथी योगी न्यम, भमता त्यजे निरधार.	३
अकित रोगांयित थया, ते सभे त्रएे भ्रात;	
राम-वाएणी सुएणी कोभ्या, यथा विद्युत पात.	४
ते त्रएुमांथी भरत ओइया, करीने त्रएुगम;	
निगममां निरधार डीधा, दयाणुं श्रीराम.	५
१ कोएु नर अंत्यज थकी, भूकावे कपिला घेन;	
संसर्ग दोषे पछी छोडे, भडावनमां तेन.	६
सीताएने शुद्ध समर्पा, तुने वन्डि भडारान्;	
पिताअे पूवे कलुं ते, विसर्युं अ्यम काज.	७
दहन दीभ्यो अति धरुो, आकाश उडी न्याण;	
सीता प्रवेशां देभी दशरथ, वचा वचन विशाण.	८
गगन मांहे विमान जेशी, वचन ओइया थाप;	
पतिव्रतयुत वधू सीता, पवित्र छे अे थाप.	९
अे वधू करे अरित्रे कुण, पवित्र कीधुं थाप;	
जे पुत्र शोके गरे नर ते, पडे नरके थाप.	१०
ननकी मुज वधू गाटे, स्वर्गमां मुज वास;	
अेतुं वचन दशरथ उच्यथा, अ्यम विसर्युं अविनाश.	११
अल्ला आदे देव ओइया, रभरो तेह वचन;	
वन्डिमां वंहेडी रही, न्यम कमण विकसित तन.	१२
तोये पएु मन तमाई, अति कठिन भासे लूप;	
कहे नैमिनि सांभणो, लूपाण वचन अनुप.	१३
वचन अेवां कही भरते, प्रभोअ्या श्रीराम;	
अेम सुएणीने राम ओइया, सुएो अंधव आम.	१४
लोक दुरायारी नृपनी, करे कीर्ति हीन;	

१ कोएु नर अंत्यज थकी, भूकावे कपिला घेनु, संसर्ग दोषे पछे छोडे, भडा वनमां तेनु प्र. २.

कीर्ति लीला नर ने, बलशुभा मृत्यु समान.	१५
पूर्वे हरिश्चंद्र ने यक्षि, नहुष नामे राय;	
अद्यापि ते विष्ण्वात् यश, विस्तर्या महीतक्ष भांय.	१६
ने सुते स्त्री पांधवे, आपण्णा अपयश होय;	
प्राणु प्रिय पणु तर्त तन्वां, सुत स्त्री आदिक सोय.	१७
डो नरे यश राभवाने, तन्वां स्त्री तनु राज्य;	
छर्णुं त्यया व्यम सर्प छांडे, तथा सीता ताज्य.	१८
हे भरत ! तुज्जने गमे जे, राभव मुज्ज प्राणु;	
तो मुने जे ते वयन पुनरपि, न कहेवुं निरवाणु.	१९
जेवे समे लक्ष्मणु क्रेपिया, पृथ्वी पछाडया हाय;	
आ नृज्यो जनअपवाद स्त्रीने, त्यजे छे रघुनाथ.	२०
डो कामनीना क्लडथी, इयम परडरे निज भात;	
तेम तमो इयम तज्जे, जगज्जनुनीने साक्षात.	२१
डोणु जणु तेने लणुं जे, कहे सीता होय;	
अर्धमुंडा ववन ते, श्रुति नृज्ये असंतोष.	२२
ते आह्वणे त्यजवी श्रुति, मन विचारो रघुनीर;	
जेम सुष्णी डोण्या शत्रुघ्न, प्रभु प्रत्ये जोड्या धीर.	२३
जे तमे कहेछो प्राणु त्यजवा, वृथा ते रघुराय;	
ते तमो तज्या प्राणु ते, तत्क्षण अजर थाय.	२४
जे तमो लणुशो प्राणुने, तोय अजर थारो ईश;	
पतिव्रता सीता तनुदाणु, उवाडशे णुगदीश.	२५
भृगुसोयनी भरशे सती, उवाडशो इयम राम !	
शत्रुघ्ननुं वयन सुष्णीने, राम जोड्या आग.	२६
अपवादथी हुं उपितने, त्यजुं माई गात्र;	
तो तजवी जनकात्मज ते, क्रेटलाजेक मात्र.	२७
हूर रघुवर सीत त्यजवा, इपी उत्तम वाष्णी;	
भरत शत्रुघ्न निसर्या, ते समे धरथी जणुणी.	२८
जेक लक्ष्मणु नव गया, ताज्ज रामने वन भांय;	

दुवरी रघुवर ईत्यादि पाठ वणुणी पुरी प्रतोभां छे.

निरभी लक्ष्मणु ओकने, रघुनाथ ओदया त्यांय.	२९
अरे लक्ष्मणु! अडग जाली, शीश माडुं वाढ्य!	
बागीरथीने तीर अथवा, जनकीने काढ्य !!	३०
ओ पाप सीता त्यज्यातुं, मुज शीश तुं अविधार;	
तुज पाग लागुं आत गंगा, तडे त्यज मुज नार.	३१
ओम कहे लक्ष्मणु लाज, नीचे, मुजे भूडी स्वास;	
सारथीने कहे हययुत, लाव्य रथ मुज पास.	३२
रथ सज्ज लाव्यो सारथी, निसर्या लक्ष्मणु सद्य;	
जनकी मंदिर जतामां, आणड्या अश्व अवद्य.	३३
सारथीजे हण्या हय, संज्या सूक्ष्म गत्य;	
भवन सीता तजे लक्ष्मणु, द्वितीया जघ सत्य.	३४
पछे सीताने क्यो, नीचे मुजे नगरकार;	
आनंद पाभी अंगना, ओयो करे उच्चार.	३५
भनोरथ दातार भारो, कमणलोचन नाथ;	
में हास्यमां भाग्युं हतुं ते, समर्थुं मुज हाथ.	३६
पणु तमो निकटे नव हता तो, निष्कण यातां काम;	
रघुनाथ वाचक सत्य करवा, तमो पधार्या छो आम.	३७
हुं विविध अंगर अंगर अंदन, अहुं सार समृद्धि;	
मुनि ने मुनिपत्नीने, आपवा मंगण वृद्धि.	३८
तेतुं वचन ओतुं सांभणी, लक्ष्मणु हडे दुःख न भाय;	
निज नयन-आंसु भूकतो, उच्चरे हणवे हाय !	३९
निज पूज्य पंधव वचनपाशे, करी पांध्यो वीर;	
कहे नैगिनि सांभणो नृप, जनमेजय मलाधीर.	४०
पछे सीताजे धर्या पट, वस्तु रथ डिपेर;	
भृगवर्भे णहु लीधां, अक्षां, रस बर्या भक्षणु पेर.	४१
रघुनाथज्जनी पावडी, धडी सुवर्णु ते लीध;	
पछे माह्यां पूछवा. सासुने ओ विध झीध.	४२
रघुनाथ-जनुनी कौसल्या शुं, कहे सीता धीर;	
मुने मनसां उपनी छे, जवा गंगातीर.	४३
मुज भनोरथ पुरवा लक्ष्मणु, पधारे मुज साय;	

જો તમારી હોય આગન્યા, જવા વાંછુ વાત.	૪૪
એમ સુણી કૌસલ્યા કહે, સાંભળો વહુવર અર્થ;	
૫૬ કંટકયુક્ત વનમાં, શીદ જાશે વ્યર્થ.	૪૫
મુખ મલિન તારૂં પ્રભાતે, સૂકાય ઝોટ અપાર;	
એવું વચન સાસુનું સુણીને, સીતા કરે ઉચ્ચાર.	૪૬
હું વસીછું વનવાસ વાનર, વિલોક્યાં રણ માંચ;	
સદા કંટક મર્દના તે, માટય ગનસા ત્યાંચ.	૪૭
રઘુનાથને સમરી કરી, આવીશ નિકટ માય;	
રામ નામ નિકામ જપતાં, ઝોટ કેમ સૂકાય.	૪૮
ગનસા વાચા કર્મણા, મેં તમે સેવ્યાં શણું;	
તે માટ મુજને કુશળ ધારી, નમુ છું તમ ચણું.	૪૯
પ્રદક્ષિણા સાસુની કરી, આનંદ અંગ ન માય;	
સુમિત્રા કૈકેયીને નમી, જનકી વન જાય.	૫૦
જ્યાં હતા લક્ષ્મણ વીર રથની, રાજ ગ્રહી ગન મંદ;	
જનકીજી ચઢ્યાં રથ, મન વિષે અતિ આનંદ.	૫૧
પછે ગદગદ કંઠે લક્ષ્મણ, વદે સારથી પ્રત્ય;	
હાંચ હય ઉતાવળા, જ્યમ કરે સત્વર ગત્ય.	૫૨
કહે જૈમિનિ સુણો પરીક્ષિત્, તન ચતુર સુજ્ઞણ;	
સુણી લક્ષ્મણ તણી વાણી, વદે સારથી વાણ.	૫૩
હે નર શિરોમણિ! સાંભળો, હું લહું હયતું મન;	
ચળાચળ શીર કરી કાંધ એક, કહે અશ્વ વચન.	૫૪
જો અમે સત્વર ગતિ કરું તો, ચાર્ણ-મહી દુઃખાય;	
વૈદેહી દુઃખે દુઃખિત પૃથ્વી, પ્રથમથી છે રાય.	૫૫
સંગ્રામમાં અમગતિ ઘટે, પણ નહિ આણે હામ;	
એવું હૃદેમાં માતે હરિ, સાંભળો લક્ષ્મણ નામ!	૫૬
તોયે પણ હાંકુ હવે, મુજ હસ્તલાઘવ જોય;	
એવું વચન કહી સારથીએ, હકાર્યા હય સોય.	૫૭
કંઠને કરમૂળ માર્યા, કશ્યા ઘાટે ઘોટ;	
સચ્ચસારી રાસડી સાથીએ, અશ્વે દીધી દોટ.	૫૮
ઈતિ શ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધ પર્વ મોઝાર;	

બબુવાહન વિષે, લવકુશ, કથા કહું એ સાર.	૫૯
બબુવાહનની કથા, સતાતીશમે અધ્યાય;	
યથા લવકુશ તણા અધ્યા', ત્રણ મહા મહિમાય.	૬૦
શ્લોક જે અધ્યા' વિષે છે, પૂર્ણ પંચાવન;	
રત્ન કહે યત્ને કર્યાં, ળાસટ પદ પાવન.	૬૧

અધ્યાય ૨૮ મો રાગ દેશાખ.

જૈમિનિ ઉચ્ચરે રે, સાંભળ પરીક્ષિત્ કેરા તન;	
સીતાજી નિસર્યાં રે, જેનાં કમળ સગાં લોચન.	૧
નગરી રાગનીરે, નિરખી પામી દુઃખ અપાર;	
ધ્વજ રૂપી કરે રે, જાણે વારે વારંવાર.	૨
વળતાં જનકી રે, તેણી વેળા વાટે જનય;	
નિરખ્યા માર્ગમાં રે, દયિતા દુષ્ટ શુકન બહુ થાય.	૩
સન્મુખ રહી કરી રે, શાલુ ભૈરવ સ્વર શું રોય;	
માર્ગ મૂકતાં રે, હરણાં એ દિશ ધ્રોડે સોય.	૪
સીતાજી તણું રે, પ્રરકે પ્રરી ફરી દક્ષણ અક્ષ;	
જૈમિનિ ઉચ્ચરે રે, સાંભળ જનમેજય પ્રત્યક્ષ.	૫
વિસ્મય જનકી રે, લક્ષમણ પ્રત્યે બોલ્યાં ભિન્ન;	
લક્ષમણજી જાણે રે, માર્ગ મધ્યે જંબુકનાં ચિન્હ.	૬
માર્ગ આવરી રે, ઉભા ભય સૂચવતા મન;	
પણ કલ્યાણ હોરે, રઘુવર કૌસલ્યા આનંદ.	૭
બળ હો જાહુમાં રે, વાઘે રાઘવનું આયુષ;	
જેણે રાઘવે રે, માર્યા રાક્ષસ રાખ્યા રૂખ.	૮
તીક્ષણુ જાણુ શું રે, જેણે રાક્ષસ માર્યા એમ;	
નિત્યે તે પ્રભુ રે, રહેજો રાઘવ કુશળ શ્લેમ.	૯
ખર દૂષણુ તથા રે, ત્રિશિરા માર્યા નારિક માંય;	
તે રઘુનાથજી રે, કરજો રાજ્ય મહીતળ માંય.	૧૦
વાનર પે કર્યો રે, ઉડો અંબુધિ પેલે પાર;	
મહા ભયમાં કરી રે, ભૂપ વિભીષણુ કેરી સાર.	૧૧
મહા બળિયા વળી રે, રાજ રાવણુ ને કુંભકર્ણુ;	
જાણીતા ઘણા રે, જેણે તેહ પમાડ્યા માર્ણુ.	૧૨

- ଶଙ୍କାନା ପତି ରେ, ପ୍ରକଟ ପାପ ତତ୍ତ୍ଵୋ ଆକାର;
 ରଞ୍ଜୁ ରଞ୍ଜୁନାଥଞ୍ଜୁ ରେ, ଶ୍ରୀକ୍ଷଣ୍ଣ ଗାତ୍ତ୍ଵେ କ୍ରୀଡ଼ିତା ପ୍ରା'ର. ୧୩
 ଗଂହୋଦରୀ ତତ୍ତ୍ଵେ ରେ, ଗାଂସୁ ଶଙ୍କା କୃତ ଅଭିପେକ୍ଷ;
 ଆଗଣ ଗୋକ୍ଷୟୋ ରେ, ଗଂଧା ଗଣ ଶ୍ରୀମନ୍ତ (ଗାନର) ଗୋକ୍ଷ. ୧୪
 ଗ୍ଵେ ରଞ୍ଜୁରାୟଞ୍ଜୁ ରେ, ଗାରେ ଗାୟେ କ୍ରୀଡ଼ିତ୍ଵ ଗ୍ଵେମ;
 ତେ ପ୍ରଞ୍ଜୁ ପିଶ୍ଵଗୋ ରେ, ଗୁପହାତା କ୍ରନ୍ତେ କ୍ଷେମ. ୧୫
 ପଢ଼ତୀ ଗ୍ଵେ ପିପି ରେ, ଗ୍ଵେ ଗ୍ଵନକ-ଶୁଗା ଗୁପିଶାଞ୍ଜୁ;
 ଗାଞ୍ଜୁ ତେ ଗମେ ରେ, ଆଗଣ ଗଂଗାବ୍ରତ ଗତକ୍ରାଞ୍ଜୁ. ୧୬
 ଗ୍ଵେ ଗଣ ଗ୍ଵେ ରେ, ନିର୍ମଣ ଗଂଗାନା କ୍ଷୋଭ;
 ପାପନ ପପ ଗ୍ଵେ ରେ, ଗୁନ୍ଦର ଶଶି ଗରଣୋ ଗରୋଭ. ୧୭
 ଗ୍ଵେ ପଟ ପଣୀ ରେ, ଗାଂଗା ଗାଂଗୁ ଗ୍ଵନସ ଗ୍ଵେମ;
 କଢ଼ଣୀ କ୍ରନ୍ତୀ ରେ, କ୍ରନ୍ତଣ ଗ୍ଵେନୁରୀ ବ୍ରତ ଗଂଗ. ୧୮
 ନାନା ପିପି ଗତା ରେ, ଗେ'ତୀ ଗୁରଗରିତା ଗୁଭ ପାର;
 ଗ୍ଵେ ଗସ ଗ୍ରାକ୍ଷଣା ରେ, ଗୁଗକ ଗୁଗେ ଗଂଡ଼ପ ଗାର. ୧୯
 ତେ ଗଣ ଗ୍ଵେନୁରୀ ରେ, ଗ୍ଵେତାଂ ଗୀତା ପାଂଗାଂ ଗର୍ଷ;
 ଗୁଗ୍ଵେ ଗ୍ଵେତାରଗାଂ ରେ, ଗାଂଗୁ ଗାଂଗୁ ଗାଂଗେ ଗ୍ଵେକର୍ଷ. ୨୦
 ଗିପଢ଼ ପ୍ରବାଢ଼ ଗୁଂ ରେ, ଗେ'ଡ଼େତୀ ଗ୍ଵେ ଗ୍ଵେନୁରୀ କ୍ରୀଡ଼ିତ୍ଵ;
 ପାପ ପ୍ରଗପତୀ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ. ୨୧
 ଗ୍ଵେଗିନି ଗ୍ଵେଗ୍ଵେ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗ୍ଵେଗ୍ଵେ ଗ୍ଵେ ଗ୍ଵେ ଗାଂଗାଂ;
 ଗ୍ଵେଗ୍ଵେ ଗ୍ଵେଗ୍ଵେ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ. ୨୨
 ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ;
 ବ୍ରତଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ. ୨୩
 ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ;
 ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ. ୨୪
 ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ;
 ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ. ୨୫
 ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ;
 ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ. ୨୬
 ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ରେ, ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ ଗାଂଗାଂ. ୨୭

ચળવળે ચીતરા રે, વનના પાડા દીસે પ્રૌઠ;	
શુક્ર દીસતા રે, દીર્ઘ દંતા અંતર મૂઠ.	૨૮
મૃગને મારવા રે, બેડા વાઘ અરણ્ય અટોલ;	
ધરતા ધ્યાનને રે, જાણે જોગીજન સમતોલ.	૨૯
મંઝાર વન તણા રે, ખણુતા ઉંદરના દર જોય;	
વન વિલોકતાં રે, સીતા રોમાંચિત થઇ સોય.	૩૦
સીતા સુંદરી રે, બોલ્યાં લક્ષ્મણુ પ્રત્યે વાણુ;	
હું નથી દેખતી રે, મુનિના ઉત્તમ આશ્રમ જાણુ.	૩૧
પવિત્ર તપસ્વીની રે, મુનિની નાર ન દેખું આજ;	
વલ્કલ વસ્ત્રના રે, હું નવ નિરખું ઋષિરાજ.	૩૨
મૂંજ મેખળા રે, પેઠ્યાં કાળાં મૃગનાં ચર્મ;	
દ્વાદશ વર્ષના રે, મુનિના યાજ ન દેખું પર્મ.	૩૩
અગ્નિ હોમના રે, ધુમ્ર ન દીમે દર્શરથયાજ;	
સઘળે દવ યજે રે, તૃણ કાંટ તણી ઝાળઝગાળ.	૩૪
નિગમ ના સાંભળું રે, શ્રવણે પક્ષી તણી ધૂની ઘોર;	
શ્રુતિ ધૂની ક્યમ સુણું રે, મૂંઝ્યો દશરથ રાય કિશોર.	૩૫
પાવત્ર ન પેખીએ રે, પાવન આશ્રમવાસી મુન્ય;	
હું ઉઢરી થઇ રે, રાઘવરાયથકી વન પુણ્ય.	૩૬
દેખું ક્યાં થકી રે, મુનિના અગ્નિહોત્ર વિશાળ;	
જૈમિનિ ઉચ્ચરે રે, સાંભળ જનમેજ્ય ભૂપાળ.	૩૭
એવું સાંભળી રે, લક્ષ્મણુ લોચન જળ વહી જાય;	
નીચું નિર્ખંતો રે, અંતર આકુળ વ્યાકુળ થાય.	૩૮
સીતા સાંભળો રે, આશ્રમ યાંથી છે અતિ દૂર;	
સંચરજો શનૈ રે, એવું બાખું લક્ષ્મણુ ભૂર.	૩૯
સીતાજી તમે રે, જાણી લોક તણો અપવાદ;	
રામે પરહર્યો રે, મૂકી મોટમ કેરો માદ.	૪૦
મુજને મોકલ્યો રે, ત્યજવા ઘોર ગહન વન માંય;	
સીતા શું કહું રે, યાંધવ વશ આવ્યો આંય.	૪૧
એવું સાંભળી રે, સીતા મૂંઝા પામ્યાં તર્ત;	
પૃથ્વીમાં પડ્યાં રે, જાણે ગગનથકી નક્ષત્ર.	૪૨

कनकक्षता पडे रे, ज्ञाणें शस्त्रे छेयां भूण;	
सुरभी न्यम पडे रे, अजे आवी वाजे त्रिशूण.	४३
कोय कुमारिका रे, ज्ञाणें सर्प उसे कृतपात;	
सीता ते विध रे, पडी पृथ्वी अकरमात.	४४
लक्ष्मणु आङ्गो रे, सतीने वस्त्रे वीजे वाय;	
अेक पाहुअे रे, आनन उपर करतो छांय।	४५
लक्ष्मणु उच्यरे रे, जे में राघव सेव्या होय;	
तत्क्षणु उठ्णने रे, तेणु पुण्ये सीता सोय.	४६
अेतुं भोलतां रे, सद्य सयेतन सीता नार;	
लोचन निर्भतां रे, लक्ष्मणु आगण दीक्षा त्यार.	४७
छणत्रे उच्यर्या रे, डा! डा! लक्ष्मणु द्विवर सद्य;	
यांथी ज्यां नशो रे, मुज्जने भूडी मढावन मध्य.	४८
द्विवर दीपतो रे, मुज्जने वल्लभ छे तुं विराज;	
दंडकवन विषे रे, हुं उगारी मढारान.	४९
इण न्ण भूण शुं रे, मारी सेवा झीधी सार;	
मारें कारणु रे, झीधी पर्णुङ्की निरधार.	५०
ढमणुं तु विना रे, कोणु करशे मुज्ज संभाण;	
ते दिन ज्यां गया रे, जे दिन राघवराय दयाण.	५१
आगण रागळु रे, पाछण पणतो तुं सृष्ट;	
रघुनाथे त्यळु रे, डा! डा! भोहुं मुज्जने कष्ट!	५२
राज रामनी रे, अणु अपराधणी भूडी हुंय;	
मन वय कर्मणुा रे, पतिने उत्तम ष्णुं हुंय.	५३
नित्ये त्रिंतवुं रे, रघुपति परम मनोहर अर्णु;	
वदन विराजतुं रे, पंजजलोचन शशियर वर्णु.	५४
कुंडल लणकतां रे, सुंदर दंत मनोहर भूच्छ;	
मुकुटे मण्णु न्णया रे, उपर मुज्जताणना गूच्छ.	५५
मढा वनमां पडी रे, अेतुं आनन ज्यां देभीश;	
ते दिन ज्यां गया रे, मारें मंडप आव्या धश.	५६
शीर इरके शीष्पा रे, रघुवर साथे विश्वामित्र;	
मिथिला आवीआ रे, तुं पणु साथे परम पवित्र.	५७

મુજને પરણવા રે, ત્રોડયુ ત્ર્યંબક ધનુષ્ય મન ચિંત;	
ગારે કારણે રે, રઘુવર કીધા વાનર મિંત.	૫૮
તરૂ આલિંધતા રે, મુજને જાણી આણી જોગ;	
તે રામે ત્યજી રે, સીતા એ જન્માંતર ભોગ.	૫૯
તે રઘુનાથનો રે, તેમાં દોષ ન માનું હુંય!	
સાસુને જઈ રે, લક્ષ્મણુ વિનવજો કહું હુંય.	૬૦
ચર્યું તમારડાં રે, વન વન ચરતી ચિંતુ નિત્ય;	
રામે હું ત્યજી રે, વિણુ અપરાધે સગર્ભા સીત.	૬૧
એ વિધિ વિદ્યપત્ની રે, સીતા નાર ગહન વન માંય;	
આચારે શુચિ રે, ખોલી લક્ષ્મણુ પ્રત્યે ત્યાંય.	૬૨
લક્ષ્મણુજી તમે રે, પાળો પરમ ક્રિયા મહારાજ;	
એવે કારણે રે, રામે ક્યમ પ્રેર્યા છો આજ.	૬૩
મોકલવો ઘટે રે, એવે કામે શઠ સુગ્રીવ;	
જેણે લોભથી રે, લીધો નિજ બાંધવનો જીવ.	૬૪
મોકલવો ઘટે રે, વિભીષણુ રાવણુનો લઘુબ્રાત;	
મિથ્યા મોકલ્યો રે, મુજને ત્યજવા તું ઉતપાત.	૬૫
નિજ નગરી પ્રત્યે રે, વીર પધારો હો કલ્યાણુ!	
રાઘવ કોપશે રે, તુજને અહીં રે'તાં નિરવાણુ!	૬૬
એતું સાંભળી રે, લક્ષ્મણુને મન દુઃખ ન માય;	
પ્રદિક્ષણુ કરી રે, નમતો નીચે વદને જાય!	૬૭
લક્ષ્મણુ ચાલતા રે, વનિતા પ્રત્યે કહે છે વાત;	
વનના દેવતા રે, તારી રક્ષા કરશે માત!	૬૮
હું પરવશ પડ્યો રે, યાંથી જનું મુજ માય;	
લક્ષ્મણુ એમ કહી રે, પુનરપિ પાછું જોતો જાય!	૬૯
પગ ચાલે નહિ રે, જેવો દ્વાપરયુગ વૃષ ધર્મ;	
રિથર થઈ જનકી રે, જોતાં લક્ષ્મણુનો પદપર્મ.	૭૦
ઉભી અંગના રે, નિશ્રાળ નિરખી લક્ષ્મણુ અંગ;	
દિવર ન દેખતી રે, પૃથ્વી મધ્ય પડી મન ભંગ.	૭૧
જડ થઈ જનકી રે, મુહૂર્ત મૂર્ચ્છા પામી નાર;	
લક્ષ્મણુ પણ ગયા રે, ઉતરી સુરસરિતાને પાર.	૭૨

- વનમાં એકલી રે, બાબા મૃગલી સરખી રાય;
 મહાવનમાં હું તણ રે, હા! હા! શું કીધું અધ સોય. ૭૩
 જનક કુળે જણીરે, આપી રાઘવને નિરધાર;
 દશ દિશ દેખતી રે, અબળા ઉજડ સરખી ત્યાર. ૭૪
 લક્ષ્મણ આવશે રે, મુજને કરતા હોશે હાસ્ય;
 સીતા સાધવી રે, પુનરપિ મૂચ્છા પામી ત્રાસ. ૭૫
 તેના દુઃખથી રે, ઉંચે આનન રોતા હંસ;
 મૂકી મૃણાલ ત્યારે, અદ્ભુત ઉભા ઉત્તમ વંશ. ૭૬
 તૃણાંકુર તણ રે, તેની સીતા સામું જોય;
 મૃગ મૃગલી મળી રે, અબળા કેરે દુઃખે રાય. ૭૭
 વૃત્ય તણ કરી રે, મોર પળાતા સીતા સાય;
 ભક્ષણ ભૂલતા રે, પક્ષી પાંખે કરતા છાય. ૭૮
 જળચર જળ ભરી રે, છાંટે સીતાજીને તોય;
 ચમ્મરી સુરભી રે, ઉપર ચમ્મર કરંતી સોય. ૭૯
 જળકણુ લાવતો રે, કુસુમ સુગંધી સેવે વાય;
 તત્ક્ષણુ જનકી રે, ઉઠયાં રામ! રામ! કહી ત્યાંય. ૮૦
 અધ આજોટતી રે, ધૂળે ધુંસર છૂટા વાળ;
 હરિ! હરિ! દેહ તણું રે, તો મુને લાગે હત્યા બાળ. ૮૧
 હરિ! હરિ! શુ કહું રે, મુજને ઉગારે યહાં કોણુ;
 ધાયે અરિપરિ રે, પગલે પગલે પડતી પોણુ. ૮૨
 કાંટા કુશ તણુ રે, ચરણે ચાલે શોણિતધાર;
 એ વિધિ આકુળી રે, બાબા મહાવન મધ્યે ત્યાર. ૮૩
 એવે આવિયા રે, વાકમીકિ વાડવ શિષ્ય સમેત;
 સમિધ છેદવા રે, આઠ્યા વનમાં યજ્ઞ સંકેત. ૮૪
 મુનિ મહાકાળના રે, વદને જળહળ તપનું તેજ;
 જોયાં જનકી રે, અંતર ઉપજિયું અતિ હેજ. ૮૫
 ઈતિ અશ્વમેધમાં રે, બ્રહ્મવાહનનું આખ્યાન;
 આઠાનીસમે રે, અધ્યા' લવકુશનું વ્યાખ્યાન. ૮૬
 એ અધ્યા' વિષે રે, સુંદર ચુંવો ૧૨ છે શ્લોક;
 રત્ન કહે યત્ન શું રે, કીધાં છાશી પદ મુદ્દ ઓક. ૮૭

અધ્યાય ૨૯ મેઘ રાગ સામેરી.

- જૈમિનિ કહે તમે સાંભળો, પાવન પરીક્ષિત્તનરે;
વાદ્મીકિયે નિર્ધ્યાં સતી, અતિશે દીન વદનરે. ૧
- તપ તણી સિદ્ધિ જાણે, આપણી, અણુ અવિલોપી બિતરે;
વાદ્મીકિ કે' સુણુ સુંદરી, તારી આ ગતિ બિતરે. ૨
- કહે રે કલ્યાણિ! તું ડાણુ છે, કોની સુતા કોની નારરે;
કારણુ કવણુ અરણ્યે, રહી એકલી યહાં નિરધારરે. ૩
- જાનકી કહે મુનિ સાંભળો, હું રાઘવની ધરનારરે;
કારણુ વિણુ મુજને તણુ છે, તમને કહું નમસ્કારરે. ૪
- વાદ્મીકિ કહે સીતા તમે, જન્મ શો મુગ્ધ કુમારરે;
શોક ન કરશે જાનકી, સાધવી સદ્ગુણ ઉચ્ચારરે. ૫
- જનક તણો મુર જાણુવે, હું મુનિ વાદ્મીકિ નામરે;
પત્ર કુસુમ ધણ જળ ભર્યો, આવો આશ્રમ અભિરામરે. ૬
- પર્ણકુંડી તુજ કારણે, આપીશ ઉત્તમ રૂપરે;
એ આશ્રમ રહી જાનકી, પ્રસવશે પુત્ર અનુપરે. ૭
- વાદ્મીકિતું વચન સુણીને, જાનકી હૃદ્યાં અપારરે;
શ્રીધમ તપ્ત જ્યમ મયૂરણી, ધન ધૂની સુણી નિરધારરે. ૮
- એમ સાંભળી સીતા સતી, વાદ્મીકિ પુઠ પળાયરે;
સીતા સહિત મુનિ વાદ્મીકિ, આઠ્યા આશ્રમ માંયરે. ૯
- વ્યાઘ સિંહ જણે આશ્રમે, સુરભી સહિત વિનોદરે;
મૂષક રમે જ્યમ નિજબળે, માંઝાર મુખ વિષે મોદરે. ૧૦
- નકુળ મયૂર ઉરગ મળી રમતા, અતિ આનંદ અંતરે;
મૃગને વળગી ચીતરા તે, નિકટ મળીને રમંતરે. ૧૧
- સરોવર મધ્યે શોભતા, યક મુખ મચ્છ ન ખાયરે;
નિરવૈરી આશ્રમ નિરખતાં, જાનકી હર્ષ ન માયરે. ૧૨
- મુનિજન મુનિ-મુવતી વળી, મુનિમુત નિરખ્યા સારરે;
આનંદ પામી અંગના, ફરી ફરી કરે નમસ્કારરે. ૧૩
- મુનિજન મુનિ-મુવતી મળી, આશીશ દીધી વિશેષરે;
પર્ણકુંડી મુનિજને કરી, જાનકી કૃત પ્રવેશરે. ૧૪

- तपस्विनी वनश्रण आपतां ते, भोगती सती सीतरे;
शीतल निर्भण नृण लक्षां, ते पान करे सुभ्र वितरे. १५
नित्य नमे वाहमीडिने, सांभजे पवित्र पुराणुरे;
गर्भं यथो नव भासनो, क्वलित तपोवन न्णुरे. १६
भास गयो नवभो वही, जनकीये नन्मी जेउरे;
उत्तम सुहूर्त मध्ये नन्म्या, ऋषि तष्ठी नार त्यां क्कोउरे. १७
ऋषिपत्नी सहु सेवती, न्णुती अति उपचाररे;
गुण्यंती जाती धल्लुं, सीताये नन्मिया गुग्म कुमाररे. १८
कुंवर तष्ठी कांतिये करी, मंदिर तेज न भायरे;
दश दिशा उल्लवण ओपती, सारभ शोभित वायरे. १९
अनण भजे अति पाधरा, उर्ध्व न्वाणा पणायरे;
वाहमीडिना विद्यारथी, सुरकने वधामष्ठी न्णयरे. २०
गुरुर वधामष्ठी दीर्घये, जनकीये नन्म्या कुमाररे;
गुग्म कुंवर विस्मय महा, आनंद अंग अपाररे. २१
वाहमीडिना करमां हता, कुश लय करडा क्कोलरे;
आनंदे आश्रम आविया, निरणी हर्ष शिशु ज्जेलरे. २२
आण जेहु लवकुशने, न्णजे करी कृत अभिषेकरे;
मुदित मुनिने शिशुनां, लवकुश नाम धर्यां विवेकरे. २३
रेवि शशिस सरभा शोभता, दिन दिन वधता न्णयरे;
कर्म मूला तल्लुं आयर्यु, आणकने मुनि रायरे. २४
आर वर्षना रे आणका, भौल्लनुं अंधन ठंठरे;
कामधेनुं सुर लोकाथी, यायना कीधी वसिष्ठरे. २५
वाहमीडिंये वनवासना, आल्लणुने भोजन दीधरे;
कामदुर्गाये छंदु समो, ओदन उत्तम कीधरे. २६
भौधुमनां पकवानने, उत्तम शाक अपाररे;
पापउ अनुपम प्रकटया ते, अंद्रमंडल आकाररे. २७
तैल तणी अहु पुरिका, आल्लणी छिद्र समेतरे;
अमृत हण उपज्जवियां, सुरभीये साधित हेतरे. २८
भौदक महा मुक्ताहणा, सेव सभारित साररे;

આવરી ખીજ ચારોળી, ગુંદર ઘટિત અપારરે.	૨૯
સહસ્ર પુટે પટુકેણિકા, ચંદ્ર સગી શુભ કાંતરે;	
પાપડ અડદ તણા ઘણા, તાંદુલની બહુ બાતરે.	૩૦
વિવિધ વડાં વર્તુલ ભલાં, ત્યાં સ્નેહ રહિત છિદ્રરે;	
હોંગ મરીચ છરે ભર્યાં, હળદર મુક્ત મુનીંદ્રરે.	૩૧
લોહ તણે પેણે તળ્યાં, તેલ વિચ મિશ્રિત માતરે;	
એ વિધિનાં પકવાન ત્યાં, કામદુર્ગા કૃત્ય દાનરે.	૩૨
વાદ્મીક્રિએ તર્પ્યા મુનિ, એ વિધિ અન્ન અગિતરે;	
બાર વર્ષના બાળકા, કુશલવ ધૃત ઉપવીતરે.	૩૩
વાદ્મીક્રિએ વેદ ભણાવિયા, અંગ સહિત સુચિત્રરે;	
મધુર સ્વરે ગવરાવિયાં, લવકુશ રાગચરિત્રરે.	૩૪
લવ કરે તાલ વિરાજતી, કુશ કરે યંત્રનો નાદરે;	
ગર્જના ધન ગર્હ રહ્યું, મનોહર સુંદર સાદરે.	૩૫
મુનિજન મન હરખ્યા ઘણું, ધન્ય ધન્ય કહેતા કિશોરરે;	
વાદ્મીક્રિએ બેહુ બ્રાતને, અર્પ્યાં ધનુષ્ય કઠોરરે.	૩૬
અક્ષય બાથા આર્પિયા, વાદ્મીક્રિ મિત્ર વસિષ્ઠરે;	
આપ આપણે તપને બજે, અર્પ્યાં શર મુનીંદ્રરે.	૩૭
કવચ મુકુટ કોષ આપતા, ખડ્ગ ચર્મ મુનિ કોયરે;	
એ વિધ ધનુષ્યધર વિર તે, કવચ સહિત તનુ સોયરે.	૩૮
શિશુ તણે શીર ફરકે શ્મીખા, વિચરતા આશ્રમ એવરે;	
મૂળ ફળે જળ શીતળે, સીતાની આચરે સેવરે.	૩૯
ઠૈમિનિ કહે સુણ બૂપતિ, હવે રાઘવની કહું રીતરે;	
નત્ર અયોધ્યામાં રાગણ, રાજ્ય કરે ભય ભીતરે.	૪૦
બ્રહ્મહત્યા ભય ઉપન્યો, રામને સુખ ન થાયરે;	
આચરવા અશ્વમેધને, મન ધરે રાઘવ રાયરે.	૪૧
વસિષ્ઠ ગાલવ વિશ્વામિત્ર ત્યાં, મુનિ પધરાવિયા પ્રેમરે;	
વામદેવને વળી તેડિયા, રાઘવ ઉચ્ચર્યા એમરે.	૪૨
મુનિવર વિધિ મુજને કહો, આચરવો અશ્વમેધરે;	
અશ્વતથું લક્ષણ કહો, દાન તણો વિધિ વેધરે.	૪૩
મુજને શું કરવું ઘટે વૃત્ત, વિધિ કહો મુનિ રાયરે;	

- એમ સુણી વસિષ્ઠ વદે, (પછે) મહા દુઃખે એમ થાયરે. ૪૪
- સાંભળો રઘુવર વિનતિ, ઉન્વળ અશ્વ અનુપરે;
- પીતવર્ણુ પૂચ્છ શોભતું, કર્ણે તે કૃપ્ણુ સ્વરૂપરે. ૪૫
- એક વર્ષ રાખવો, પાછળ યોદ્ધ પળાયરે;
- સુદ્ધ કરી મુદ્રાવવો, યદ્યપિ કો નર સાંયરે. ૪૬
- એક સહસ્ત્ર દિવ્ઝ પૂજવાને, વેદ વિચક્ષણ જાણુરે;
- એક રૂચિર રથ આપવો, કુંજર એક પ્રમાણુરે. ૪૭
- દશ દશ હયવર અર્પવા, સુંદર ભાર સુવર્ણુરે;
- શેર યુગ્મ મુક્તાદ્ધળ વળી, શત સુરભી સઆબ્રણુરે. ૪૮
- એક એકને અનુચર વળી, આપવા ચાર પ્રમાણુરે;
- આળસ રહિતને ઉદ્ધમી, કાર્ય સદ્ધળ સુખ્મણુરે. ૪૯
- અસિવ્રત રઘુનાયજી, ક્યમ કરશેો વિના નારે ?
- યત્કર્મ માંહે યોષિતા, કારણ મુખ્ય વિચારરે. ૫૦
- કામની વિણુ સૌ કર્મ ત્યાં, નિષ્ક્રળ શ્રમ પ્રમાણુરે;
- વચન વસિષ્ઠનું સાંભળી, રઘુવરજી ઉચ્ચર્યા વાણુરે. ૫૧
- કનક તણી કરો પ્રતિગા, જનકી જેવી તેહરે;
- હું યજ્ઞ કરીશ ઋષિરાયજી, તેવી સીત સમેતરે. ૫૨
- આરંભ માંડો મખ તણો, મુનિવર વાર માં લાવોરે;
- યાજ્ઞિક અશ્વ વિલોકવા, અશ્વશાળામાં જવોરે. ૫૩
- અશ્વ નિરખી મુનિજન મુને, કરજે દિક્ષાદાનરે;
- રામ-વચન એમ સાંભળી, વસિષ્ઠ મહત મુનિ માનરે. ૫૪
- અશ્વશાળામાંથી આણાવિયો, ઉન્વળ અશ્વ અનુપરે;
- ધેનુદુગ્ધ વર્ણે વળી, કુમકુમ રૂચિર મુખ રૂપરે. ૫૫
- એક કર્ણુ જેનો શ્યામજો, નિરખતાં વિસ્મય મુન્યરે;
- ખાહ્યાણુ સહસ્ત્ર પૂજવિયા, રાઘવ પાસ સુપુણ્યરે. ૫૬
- વસ્ત્ર વિભૂષણુ આપિયાં, ગન ગતિ તીક્ષ્ણુ તોખારરે;
- ગજરથદાન મુનીશને, કનક સમર્પિત સારરે. ૫૭
- ધેનુ ઘણી વળી દ્વઝણી, એ વિધ અર્ચિયા વિપ્રરે;
- રાઘવે લીધી દિક્ષા પછી, કંચન સીત શું ક્ષિપ્રરે. ૫૮
- મંદને અર્ચ્યો પછે, રાઘવે તેહ તોખારરે;

- કુસુમ ચૌસર અર્પ્યા ધણા, શીર પર ચામ્બર સારરે. ૫૯
- પત્ર એક પરમ કનકનું, હય તણા ભાળ સુધામરે;
- તે મધ્યે અક્ષર એમ લખ્યા, દશરથનંદન રામરે. ૬૦
- કૌસલ્યા એક સુભટ જન્મ્યો, મહા બળી તે તનરે;
- તેણે તુરંગમ મૂકીઓ, ઝાલળે સખળ રાજનરે. ૬૧
- એ અર્થ તેમાં લખ્યો, શોભતું જે શીરપત્રરે;
- શત્રુધ સાથે મોકલ્યો, રક્ષા તુરંગમ તત્રરે. ૬૨
- ત્યાર પછે હય મૂક્યો, શત્રુધ પાછળ જાયરે;
- કટક ક્ષોણિ ત્રણ ત્યહાં, શત્રુધ સાથ પળાયરે. ૬૩
- બહુ દેશ નગર તણ, આગળ જાય તોખારરે;
- હય નિરખી સહુ કરે, નીચે મુખે નમસ્કારરે. ૬૪
- મહા બળ જે ભૂપ તેણે, બાંધીઓ તોખારરે;
- છોડવ્યો શત્રુધને તે, પરદળ કરી પ્રહારરે. ૬૫
- ત્યાર પછે હય આવિયો, વાલ્મીકિ આશ્રમ પાસરે;
- વરણ-વન વિષે વાલ્મીકિ, કીધ રસાતળ વાસરે. ૬૬
- આશ્રમનું ઉપવન ભહું, ઉભો અશ્વ તે ઠામરે;
- દાડિમ આશ્રમને શબ્દ્યાં, વૃક્ષ અતિ અભિરામરે. ૬૭
- કુસુમિત અગથિયા ઓપતા, ધાવડી વનકળ ફૂલરે;
- ભાત અનેક કુસુમ તણી, વન તણી દેવતા તુલ્યરે. ૬૮
- મંડપ દ્રાક્ષ તણા ધણા, ઘટ તણા યંત્ર અપારરે;
- સપ્તળ કદળીકળ શોભતાં, સ્વર્ગ સમાગમ સારરે. ૬૯
- ધનુષ્ય કર ધરી રાખતો, તે ઉપવનને લવ વીરરે;
- દૂર્વીકુર ચરતો ત્યાં, નિરખ્યો અશ્વ સુધીરરે. ૭૦
- મુનિવર કુંવર તેડી કરી, લવ ગયો અશ્વની પાસરે;
- પત્ર લલાટ તણું મહી, વાંચળે બાળ સુહાસરે. ૭૧
- એક વીર કૌસલ્યાસુત, તેનું રઘુવર નામરે;
- બાંધળે બળવંત વીર કો, જેને લઢયાનું બળ ધામરે. ૭૨
- અર્થ લલ્લો અક્ષર તણો, બાળક લવ કહે આમરે;
- માત અમારી શું વાંઝણી, કો વીર નહીં તે અમરે. ૭૩
- એમ કહી બળ બાળકે, કર મલ્લો હય દક્ષરે;
- ઉત્તરીય વચ્ચડે કરી, બાંધીઓ કેળને વૃક્ષરે. ૭૪

ખીકણુ બાળક મુનિ તણા, વારતા વીરને તેહરે;	
સાંભળ લવ નૃપનો તુરી, સાથે છે શીદ તું એહરે.	૭૫
અશ્વના રક્ષક જે હશે, તે આંધરો તુને બાળરે;	
તેનું વાયક અણુગણી, ઉચ્ચર્યો લવ તત્કાળરે.	૭૬
દ્વિજ-યુવતી જન્મ્યા તમો, રાજસુતાસુત હુંયરે;	
ઉદર સીતા તણે ઉપન્યો, યોદ્ધ મોટો હુંયરે.	૭૭
પુનરપિ ભય બ્રીત હું, અશ્વને તણું જે આજરે;	
મર્ણુ આજ્ઞે મંગળ મુને, નવ ધજ્જે માતને લાજરે.	૭૮
ધૃતિ અશ્વમેધ પર્વમાં, બહુવાહન તણી વાતરે;	
અધ્યા' ઓગણુત્રીશમો, લવકુશ પંચમ જાતરે.	૭૯
શ્લોક થયા અધ્યા' વિષે, શીતેર ઉપર પંચરે;	
રત્ન કહે યત્ને કર્યા, પદ એશી શુભ સંચરે.	૮૦

અધ્યાય ૩૦ મો રાગ ગાડી.

ત્યાર પછી મહાદળ આવ્યું, હયવર કુંજરને લાવ્યું;	
જેમાં પાળાનો નહિ પાર, આકુળ વ્યાકુળ આયુધ માર.	૧
હય ક્યાં હય ક્યાં કહેતા વાણુ, ઉત્તમ મહા બળીઆ નિર્વાણુ;	
શત સહસ્ર સાથે સારથી, શત્રુજ મોટો મહારથી.	૨
કદળી વૃક્ષે આંધ્યો બળી, મહારથીએ હય દીકો વળી;	
બ્રહ્મચારી નાના જે શિશુ, તેને યોદ્ધા પૂછે અશુ.	૩
અરે બાળકો બોલો ખરૂં, કોણે હયનું અંધન કર્યું;	
બાળક કહે જેણે હય ગ્રહ્યો, તે આંખાને થડ ઉભો રહ્યો.	૪
નિર્ભય થઈ ઉભો છે ખરો, લવ નામ તેણે હય ગ્રહ્યો;	
હાસ્ય કરી બોલ્યા તે રથી, એ બાળક કાંઈ લેહેતો નથી.	૫
મૂકો રે મૂકો હય રાય, જેથી માર્ગે સત્વર જાય;	
એવે ત્યાં આવ્યો લદ્દામ, ધનુષ્યધારી બોલ્યો લવ નામ.	૬
એ યું બોલ્યા ગર્વિત વીર, ક્યમ મૂકાવો અશ્વ અધીર;	
મૂજને છલ્યે હય મૂકાય, હું ઉભાં ક્યમ અશ્વ અપાય.	૭
અણુ સાંભળી બળીઆવાણુ, હય લેવાને વાળ્યો પાણુ;	
લવે નાખ્યા તીક્ષ્ણુ બાણુ, છેદા છોડણુકેરા પાણુ.	૮

- छेधा पाणु तणु ते योध, भारे भारे कडेना क्रोध;
 लव उपर योद्धा उत्पात, वरसे पाणु तणु वरसात. ६
- क्रोड अेक शक्ति क्रोड अेक पाश, लव उपर नाणे योपास;
 आयुधना गणु उडे सडी, लवने अेकु अडके नडि. १०
- जे क्रोड गौतमी न्हन ना'य, तेने पातक संग न थाय;
 शस्त्र समूह लवे छेदीअो, योगीजन न्यम भव भेदीअो. ११
- पंय पंय शर नाण्या लवे, अेकडेका भड वेध्यो लवे;
 अक्षय भायाथी ले पाणु, सत्वर नाणे तीक्ष्णु ताणु. १२
- जे भागे भेधा भड नाग, शुंढा क्रीधी जे जे भाग;
 भा'वत भरतक क्रीधां हूर, लूपित कुंभस्थण सिंहर. १३
- काण्या करिवरना कांयणा, छेदी घंटांनी सांकणा;
 अंयाडी उडाडी धाळुं, छेनुं मृण पताका तणुं. १४
- कनक कवय छेवां वक, रक्षक साथे छेवां यक;
 रथ आंगणु त्रिवेणुं भेद, सारथी साथे क्रीधो छेद. १५
- हय अकणाव्या पाणुे लखी, तक्षणु भायो रथनो धखी;
 यम्भर यार पताका हंड, धीरे छेवां धनुष्य प्रयंड. १६
- भयो शरे करी भाया न्हेह, तीक्ष्णु पाणुे छेवा तेह;
 नैमिनि कहे सांभण लूपाण, अे विधे वढतो पाणो भाण. १७
- ते द्रेष्पी शत्रुघ्न शर, रथ भेशीने आव्यो उर;
 धनुष्य तणुो टंकारव करे, रहे रहे अेवुं उच्चरे. १८
- शत्रुघ्न धर्त उयरतो, दश पाणुे पाणक भारतो;
 पाणु लखी लव निर्भय थयो, शिवने स्थानक उभो रबो. १९
- अेक पाणु त्यां सांथ्यो शर, शत्रुघ्ननुं वेध्युं उर;
 यार शरे करी भायो तुरी, अेक शरे ध्वज कटका करी. २०
- पुनरपि यारे शरे करी पाण, भायो यक तणुा रभवाण;
 अेक तीक्ष्णु पाणुे लवे, धनुष्य तणुो गणु छेयो लवे. २१
- शत्रुघ्नने वाध्यो क्रोप, भीणु प्रत्यंया आरोप;
 तक्षणु नाण्या शरना अलिक, शत्रुघ्न मन भांणु पीक. २२
- लडाठभां शर त्रय तेहेने, लवने भायो शत्रुघ्नने;
 तणु शरे त्राडयो ते शिशु, हार्य करीने भोड्यो अणु. २३

ललाट भारे लाज्या शुभ, कभण कुसुमवत भानुं ह्यु;	
अरे वीर तें झीधुं भलुं, ताई अण सधणु अटलुं.	२४
लव कहे अेवुं तेणी वार, आर शरे ताड्या हय आर;	
ततक्षणु तीक्षणु आणु करी, यममंदिर भोडलिया तुरी.	२५
अेक शरे सारथीनुं सडी, शरीरथी शीर पाड्युं तडी;	
भे आणु आणक महाबुज्ज, छेदी सुंदर उज्ज्वण ध्वज्ज.	२६
आणु अहु लव नाभे धणुं, छेद्यु धनुष्य शत्रुध तणुं;	
धनुष्य रहित शत्रुध यथो, सारथी अश्व विना स्थिर रत्नो.	२७
शत्रुध अति कोप्यो आप, तक्षणु साह्युं अन्यत् आप;	
आप यदाच्युं वीर विवेक, शीघ्रें करी शर सांध्यो अेक.	२८
शालुगार्यो शर गृध्रपक्ष, पीत वरुं तीक्षणु प्रत्यक्ष;	
शत्रुध उच्यार्युं अशु, पोतानुं शीर सायव शिशु.	२९
नहितो भलुं थारो ताई, द्या विटुंभे मन भाई;	
तेनुं वचन सुणी तेणीवार, लवने वांध्यो क्रोध अपार.	३०
लवे ते शर छेद्यो सडी, पड्यो धराभां कडका धरुं;	
कुडी साभ जे कहेता डाय, तेना जे डो पूर्वज्ज होय.	३१
स्वर्गधरुं अवनि आपडे, अे विधि शत्रुधशर पडे;	
विस्मय पात्र्यो शत्रुधन, तक्षणु सांध्यो सायक अन्य.	३२
काण सरिभो ते शर राय, शत्रुध सांधवा ज्ञय;	
आप सहित शर कोपे भयो, सीतापुत्रे कटका कर्यो.	३३
शत्रुधे सांध्यो ते आणु, जेणे लव कर्यो निःप्राणु;	
ते धनुष्यने सायक अेज्ज, सुध अग्नि सरणुं तेज्ज.	३४
सुंदर शर छूट्यो ततकाण, ओ भार्यो अेः भार्यो आणु;	
सायक सरणु निहाज्यो लवे, कुश अंधव संभार्यो हवे.	३५
आ अवसर कुश अंधव होय, तो शर भय शानो सोय;	
जे मुज्ज माता सीता सती, तो शर छेदाज्जे अे गति.	३६
सीतानी झीर्ति जे होय, अेम कडी शर भूत्र्यो सोय;	
नेट लवे ते आणु ताणु, छेद्यो शत्रुधनो आणु.	३७
जैमिनि कहे सांभज्य भूपति, शरनुं अर्धं पड्युं ते क्षिति;	
अत्र भाग उड्यो आकाश, ते त्यां आज्यो लवनी पास.	३८

तत्क्षणु लवनुं छेद्युं आप, इहे विषे लव ताउयो आप;	
तीक्ष्णु आण्णे छेद्युं उर, पृथ्वी मध्ये पउयो लव शूर.	३९
इधिरं क्षेपायो ते आण्णु, आण अयेतन पउयो अण्णु;	
शत्रुध्न तण्णी सेना उह्हाह, शंभ नङ्गेरी क्रीधो नाह.	४०
भरतां भरतां ने उगयां, ते हस्ता अति हर्षे भयां;	
वणतो ह्य छोउयो वेगशुं, भीता सूतो दृष्णी शिशु.	४१
सुभटे छोडी भूउयो तुरी, धण्णी वार वन मध्ये प्री;	
शत्रुधने आनी ह्या, उहाउयो शिशु पासे गया.	४२
राम नशो दिसे आणको, नण आण्णी छांटे सेवको;	
सुण्णी सेवक धति उअर, लवने छांटयुं शीतण वार.	४३
नग्यो लव नाण्यो रथ मांय, ह्य पाछण भउ आह्या त्यांय;	
धति महाभारत अश्वमेध भोजार, त्रीसभो अंध्या' निरधार. ४४	
यश्रुवाहनतो भदिभाय, लव कुशमां छट्टो अंध्याय;	
त्रेताणीश श्लोके विस्तार, रत्ने क्यो यत्ने निस्तार.	४५
अध्याय ३१ भो राग साभेरी,	
ननभेन्य पूछे मुनि, मुने कहे सधणी वात;	
सुभट लव आह्ये थके, त्यां युद्ध केतुं थात.	१
कहे कुश क्यां गयो हुंतो, क्यम लखुं सती सीत;	
अहो नैमिनि कहे मुग्ने, कुश तण्णी सहु रीत.	२
कहे नैमिनि सुणो वृप, कुशचरित्र कहुं निरधार;	
ने सांभणी सउ पापथी, भूकाय नर ने नार.	३
अश्व त्यांथी निसयो, महारथे साख्खे आण;	
गया रोता ऋषिसुत, सीता प्रत्ये तत्काण.	४
हे सीता! आंध्यो लरे, को वृपतिनो तोण्णार;	
ते वृपति केरा सेन साधं, वडयो लव निरधार.	५
ते सैन्य सधणु हण्णी थाउयो, आणको अणे धाय;	
हायमांथी धनुष्य छेद्युं, अहीने वेई न्य.	६
ते वयन सुण्णीने सीता रही, न्यम चितरी सुरनार;	
धनवान धन हाण्णे यथा, धन धूनि अकित कुमार.	७

जे कदाचित हुं धर्मथी, झूठी न होळिं लगार;	
तो त्यां लगी लव ज्वजे, जे भजे जेष्ठ कुमार.	८
जेक्यो मुज आण भार्यो, मज्या अहु पापिण्ड;	
जेम कडी अत्यंत रोतां, जनकी मन कष्ट.	९
मुने अणुपूछये गयो, आत्ता वर्तिं जेळ;	
यंत्रिंय समान मुज, ज्यम शरे छेवुं तेळ.	१०
लव तालुं तन तीक्ष्णु आसे, कर्तुं कटका स्पर्श;	
कंदमूण इजाशनी शिशु, सुभग द्वादश वर्ष.	११
जेवो वियक्ष्णु शिशु वेधतां, कर ज्यम आल्या हूर;	
ते मळा पापी महारथी ने, धणुं निर्दय शूर.	१२
आ सभे नडि वाल्मीकि, ने नडि कुश अणवान;	
कोणु आगण कहुं दाइणु, दुःख शैलं समान.	१३
जेवे सभे समीध अडी, वज्यो त्यां कुश तेहुं;	
आवतामां कुश ताला, इरकता कर जेहु.	१४
आपणी जेजे आंभथी, आंसु पडे मन त्रास;	
जेम यिंतवतो थको कुश, गयो आश्रम पास.	१५
शाभाटे लव सामो न आवे, मुने महाभण वीर;	
प्रभाते आवतो साधे, में निवार्यो छे धीर.	१६
ते भाटे युं रीसे यढयो, के अखी कोणु जात;	
जेम यिंतवता कुशे, हूर निहाण्यां निज भात.	१७
नभ्यो सीता भातने, कुश पूछतो छिति वात;	
शाभाटे भाता इज्यो छो, ज्यां गयो लज जात.	१८
कळे सीता कोनो लय, यरतो वन डाम;	
लवे सदृश्य कोपे साखी, सुज्यो कृत संग्राम.	१९
ते वीर लवने खेर्छ आल्या, मुज्यो के ज्वंत;	
कोणु भूडावे तुं विना, आणने अणवंत.	२०
वयन सुणी सीता तालुं, कुशने यढयो मळा कोप;	
त्रिवलिजे अकुटी वणी, आकणो अवनिं दोप.	२१
इधिर रातां नयन दिसे, उज्यो शिशु सार;	
आज भारे शरे भार्यो, शत्रु शोषित धार.	२२

રવિ કિરણે શોષે ક્ષિતિને, રિપુ-રૂઢિર કરવી તૃપ્ત;	
છંદ્ર અથવા વરુણ કે, કુબેર સરખો દિપ્ત.	૨૩
તેની સાથે મારત, હોય અથવા ધશ;	
તોય રણ-રિપુને હણી, બ્રાત મૂકાવીશ.	૨૪
અરે માતા જાઉ છું, મુને આપ્ય ભાથા ચાપ;	
ખડ્ગ ભક્ષ કિરીટ કુંડળ, કવચ આણી આપ.	૨૫
પર્ણકૂટીમાં પ્રવેશ્યાં, જનકી લાવ્યાં સર્વ;	
કુશે સાહ્યાં ધનુષ્ શર, તરવાર દાસ સર્ગર્વ.	૨૬
^૧ સાનિધ્ય કવચ શર ધરી, ખડ્ગ(જ) યૌવનવંત;	
નિસર્યો કુશ નમી માતા, જનકીને સંત.	૨૭
આશીશ સીતાજી ભણે, કુશ અપ્રાણે કર ખેલુ;	
ધનુષ્ય ટંકારવ કરી, જય ઉતાવળો કુશ તેહુ	૨૮
યથા મત્તગન્ધર્વ પાછળ, સિંહણીસૂત ધાય;	
દૂરથી દેખી રિપુને, કુશ તેડતો પણુ જાય.	૨૯
અરે અરિઓ રહો સ્થિર, જે યુદ્ધશક્તિ હોય;	
મુજ બ્રાતને મૂકો કે, યુદ્ધ આપો સોય.	૩૦
કુશ વીરને જીત્યા વિના, નવ ઘટે જીવું યોદ્ધ;	
એવું વચન કુશનું સાંભળી, ઉચરે યોદ્ધા ક્રોધ.	૩૧
એ કોણુ આવે યુવા જાલી, દાલ ને તરવાર;	
શર ધનુષ્ધર શીર મુકુટ મંડિત, કવચ ટોપ ઉદાર.	૩૨
જાણીએ એ સુભટ સૌનો, આજુશે અહાં કાળ;	
એમ કહેતા યોદ્ધ સઘળા, ભયાકુળ વિકાળ.	૩૩
એવે ધ્વજ સહુની ધૂણુતી, જ્યમ વૃક્ષ કેવળ વાય;	
મુકુટ ઉપર ગૃધ્ર પક્ષી, સ્પર્શ કરી કરી જાય.	૩૪
ભર્યા ભાથામાંથકી, નિસરી પડતા જાણુ;	
નિજ કોશમાંથી નિસરે, સ્વયમ્ભેય ખડ્ગ અજાણુ.	૩૫
યથા દુમ ઉખેડતો, અદ્ભુત વાતો વાય;	
રજે અંબર આવર્યું, નવ સૂર્યખિંબ જાણાય.	૩૬
સમી રજ ક્ષણું એકમાં, પછે વિલોક્યો કુશ વીર;	

कळे नैमिनि सांभजो, भूपाण आणक धीर.	३७
आवतो अवसोडी शिशुने, कळे शत्रुघन;	
अरे सेनापति शिशुने, वार्य रिपुनाशन.	३८
ज्यां लगी हुं नव युद्ध करे, त्यां लगी वढजे वीर;	
चयन ऐवुं सांभणी, सेनापति कळे धीर.	३९
सुख सौम्य तारे प्रसादे, हुं हृष्टीश रिपुने हाथ;	
अभ कडी आणक प्रत्ये, गयो सेनानाथ.	४०
रहे रहे कडीने कुशने, आयु भार्यां सध;	
ते शर कुशे छेदीयां, सेनापतिनां अघ.	४१
आर आखे आर वाळ, विडार्या कुश रीस;	
हसी छेधुं अक आखे, सारथीनुं शीश.	४२
रथ तण्णा कटका करी, हृष्ट्या रथ रभवाण;	
धनुषने वणी कवच छैद्यां, कोपीओ कुश आण.	४३
भे शरे ते दृष्ट डेरा, पाहु छेद्या भेहु;	
यालतामां सरणु छेद्या, जांघ छेदी तेहु.	४४
पछे मोटी भूछ कुंडण, सखित छेधुं शीश;	
हृष्ट्यो सेनापति हाहा,कार योद्धिश यीश.	४५
निज अंधु भार्यो निहाणी, नग नाम तेनो आत;	
गज बढी आव्यो अकसो, कुश हृष्ट्यो शक्ति घात.	४६
ते शक्ति पावक जाणशी, आवती वज्र समान;	
पांय आखे करी कटका, आणके अणवान.	४७
पछे कुंजर तण्णा आरे, यर्षु छेद्या आण;	
यर्षुभंग भातंगथी ते, पड्यो नग ततकाण.	४८
पछे नग कुश प्रत्ये आव्यो, गदा जाली पाणु;	
गदा सरश्यो हस्त छेद्या, कुशे ताण्णी आणु.	४९
पछे डाभे पाणु क्षीधुं, पृथ्वी परथी अक;	
तेवो कर पणु कुशे कापी, पृथ्वी पाड्यो वक.	५०
तोये पणु धातो विसोडी, यर्षु छेद्या भेहु;	
कर यर्षु विना कुशे झीघो, मढायणी नग तेहु.	५१
धूण धूसर अंग इधरे, रजत नभ भेहु पाहु;	

आणक प्रत्ये गयो नग, न्यम सूर्य प्रत्ये राहु.	५२
पछे कोपे करी कुशने, गदा भारी छेक;	
गदाये भायो थको, नव उग्यो उगलुं अेक.	५३
पछे कुश संतोप पाभ्यो, रिपुने प्रताप;	
कुशे तीक्ष्ण आणु भेल्यो, तत्क्षणु ताणुि याप.	५४
ते शरे शीर हूर झीधुं, थयुं लय आकारा;	
इंढमाणो विषे प्रोयुं, शैलुअे कैलास.	५५
पछे नगने हएया पुठी, यढयो कुशने कोप;	
शरे सेना हएणी नल्ले, करे अंतक दोप.	५६
गजरान् गिरि नेवा हएया, न्यम हल्ले वासव व्यंत;	
इधिर उडे अति धल्लुं, वीरनां अंअर रंत.	५७
वीर उभा व्यत्र केशु, नशा पूल्या देह;	
परस्परै शर आथडे, उडतो अग्नि तेह.	५८
रथ इपी छंधन परनणे, नूअो शिशुनुं आयर्णुं;	
गज पडंता संपाय अहु, महारथी पाभे मर्णुं.	५९
स्वयमेव ध्वज भागी पडे, रथ यक त्यां वीराय;	
शरे छेद्या देह ते, अस्वार नाडा नय.	६०
रथ अश्व हाथी पडे पाणा, पृथ्वी उपर त्यम;	
पुत्री द्रव्ये लुवता, तेहना पूर्वज न्यम.	६१
कुशे अे विध हएयुं दणरथ, हस्ति हय संकिर्णुं;	
यथा धर्म उतभे, सै पाप थाय विहर्णुं.	६२
धृति श्री महाभारते, अश्वमेध पर्व मोअार;	
अेकत्रीसभो थयो अध्या', कुश तल्लो युद्ध विचार.	६३
श्लोक ने अध्या' विषे छे, साढ उपर अेक;	
रत्न कहे यत्ने कर्था, पद तेठलां सविवेक.	६४

अध्याय उर भो राग रामभी.

नैमिनि कहे सुएय भूपति, जनमेजय आप;	
शत्रुघ्न आण्यो पछे, धूलुवावतो ते आप.	१
शत्रुघ्ने नव सायके, कुश भायो तूणुं;	
सद्य कुशे हय शुं कर्था, रिपुनो रथ मूणुं.	२

शत्रुघ्ना उर मांडे, भारीज्यो शर ऐक;	
साठ शरे वेध्यो वणी, स्तन अंतर छेक.	३
शत्रुघ्ना वेध्यो घाणुं, रथमां पडयो त्यम;	
भक्तमतंगज आथडे, गिरि उपर न्यम.	४
जे को ज्ञान्या युद्धमां, शरे छेदित काय;	
तेह अयोध्यानी प्रत्ये, उतावणा त्यां धाय.	५
अये सभे भूच्छा वणी, उडियो लव वीर;	
आलिंज्यो कुश उलटयो, मन आनंदशुं धीर.	६
पूछे कुश लव सांभजो, सुणिया छे भाध;	
शत्रु सेना मध्येथी, हय लावो साडी.	७
अभ सुणी हडीअे लवे, हय पांध्यो धाय;	
जे अंधव टागे मज्या, नशा पावक वाय.	८
वाट विलोके वीरनी, उभा रजु राय;	
नैमिनि कडे सांभजो, तमो जनमेजय राय.	९
भरतां भरतां उगर्या, योद्धा जे कोय;	
सध नर्ठ रघुनाथनी, प्रत्ये भोदया सोय.	१०
शृंग अडी भृगनुं प्रभु, भेका दीक्षित पर्भ;	
दंड अडी कटिभेज्जा, पेहेर्युं भृगयर्भ.	११
भ्रात सहित रघुनाथज, मोटा मुनिजन;	
तिल नव होमे, धुत्रथी रातां लोयन.	१२
कांयन सीतानी कने, रखा मंडप मांछ;	
हे हे राधव अेवुं कहेता, तेवे सेवक त्यांय.	१३
राम तमारो अश्व तो, धरणीतत्र धायो;	
मोटा मोटा महीपति, कोणु नव साखो.	१४
आणक अेक महाअणी, हय साखो तेणे;	
अेकसे दण आपाणुं, संधारियुं अेणे.	१५
महा कष्टे साखो शिशु, शत्रुमे सोय;	
आप विदर्युं वीरनुं, अभ पाभ्यो होय.	१६
पीज्जे अंधव तेहनो, अतिशे उदाम;	
धनुष्य भुंग धारी करी, आनीज्यो संग्राम.	१७

શેષ કટક તેણે હણ્યું, શત્રુધન પાડયા;	
દો દિશ નાઠા છું અમો, અતિ ત્રાસ પગાડયા.	૧૮
જૈમિનિ કહે સુગ્ય ભૂપતિ, ઇતિ સાંભળ્યું જ્યારે;	
વિરમય પામ્યા રામજી, મુખે વાત ઉચ્ચારે.	૧૯
પ્રેત પરભવ જલપે, ભ્રમ ઉપન્યો મન;	
ભાઇઓ કોણે મારિયો, મારો શત્રુધન.	૨૦
યોદ્ધા કહે રઘુનાથજી, ન ઉચ્ચરું અદ્ભુત;	
અમને લવ ભ્રમતા નથી, ને નથી વળગ્યુ ભૂત.	૨૧
જેણે તું રઘુનાથજી, સમયો એકજ વાર;	
વિભ્રમ જલપ પિશાચતા, ઉપજે નહિ ક્યાર.	૨૨
અમને જ્ઞાનજ ઉપજે, દીઠા તમો દેવ;	
વિભ્રમ જલપ પિશાચતા, ઉપજે નાહિ એવ.	૨૩
નિશ્ચે બાળકને શરે, શત્રુધન સૂતા;	
એમ સુણી રઘુનાથજી, વિલપે વિચ રોતા.	૨૪
જેણે લવણાસુર હણ્યો, તીક્ષ્ણ શર ધાત;	
તે શત્રુધન છોકરે, માર્યો તે ઉપાત.	૨૫
શે દોષે એવી દશા, પામ્યો મુજ બ્રાત;	
લક્ષ્મણુ આવ્ય તુને કહું, સુણ્ય મારી વાત.	૨૬
હું તો દીક્ષામાં વસુ, માટે યુદ્ધ ન થાય;	
મહાદેવ મેળી જાઓ, નિજ બંધવ સાથ.	૨૭
યુદ્ધ કરી મૂકાવજો, હયને મુજ બ્રાત;	
સૈન્ય સહિત લક્ષ્મણુ જતા, સુણી એવી વાત.	૨૮
મદભર્યા ગજવર ગાજતા, રથ કંચન કેરા;	
પુરથી પાળા નિસર્યા, અસવાર ઘણેરા.	૨૯
સૌકોને રાતી ધવળ, અને અંબર રકત;	
કુમ્કુમ્ લેપન રાજતા, કરં કંકણુ વ્યકત.	૩૦
વીર રસિક કન્યા તણા, જાણે પરણવા ત્યાર;	
૧કેશ સરસ્વા પુષ્પના, શીર ગુંથ્યા હાર.	૩૧
યુદ્ધરતિને ઇચ્છતા, જાણે કેવળ કામ;	

યૌવનવંતા યોધ તે, શોભતા અભિરામ.	૩૨
ધીર ધણુ ઘોળી ધ્વજ, ઘોળાં તનુ વસ્ત્ર; એક પત્નીવ્રત પાળતા, ધર્મિષ્ઠ સુરાસ્ત્ર.	૩૩
તે નગરીથી નિસર્યા, શત સહસ્ર ધીર; ૧ સર્વ તણે સ્વામી કર્યો, લક્ષ્મણ મહાવીર.	૩૪
કાવ્યજીત સેનાપતિ, ભડ બ્રાહ્મણ પોષી; માર્ગે સેના ચાલતાં, સરિતા સહુ શોષી.	૩૫
હય તણી ખુરીએ કરી, ગિરિ ચૂરણ કીધા; વનમાં તૂણુ મળે નહિ, રિપુએ સુખ લીધા.	૩૬
નદીએ નીર મળે નહિ, સધળેથી દૂર; વેરી તણી વનિતા તણે, નયને વહે પૂર.	૩૭
રથ હયની ખુરીએ કરી, રજ પ્રકટી જોહ; મેઘ મળ્યું આકાશમ્મં, થયો કદંબ તેહ.	૩૮
તેણે પંકે પાતળા, ધન કીધા ભારે; મોટા મદગળ ત્યાં વળી, કરિ શુંઠા મારે.	૩૯
કદંબને ભારે કરી, નમતા ધન નીચા; તોયે માતંગ મા'રથી, અતિ જાતા ઊંચા.	૪૦
ખડ્ગ ઢાલ ધારી ધણુ, નર આગળ ઉડે; અશ્વ તણુ અસ્વાર ત્યાં, નાનાગતિ ઘોડે.	૪૧
મેઘ તણી પેર ગાજતા, મોટા રથ આવે; કુંજર પર્વત જેવડા, પૃથ્વી કંપાવે.	૪૨
માતા ગજ ગાજે ધણું, હણુ હણુતા વાણ; ધન જેવા રથ ગડગડે, રડવડે નર રાણ.	૪૩
જૈમિનિ યોધ્યા સાંભળો, જનમેજય ભૂપ; લક્ષ્મણ દળ આવિયું, ભયાનક સ્વરૂપ.	૪૪
જે સ્થળે શત્રુ પડ્યા, નિજ સેન સમેત; તે સ્થળે લક્ષ્મણ આવિયા, લઘુ યંધવ હેત.	૪૫
વીર વિકળ સરીખો પડ્યો, વિખરાયા કેશ; શત્રુ દીઠો સહી, કાંઈ જીવજ શેષ.	૪૬

- ईति भारत अश्वमेधमां, आप्यान अवीश;
 लक्ष्मणु आगम ओ, थयो अध्यां पत्रीश. ४७
- श्लोक थया अध्यां विषे, अधुना साउत्रीश;
 रत्न कहे यत्ने कर्था, पद अउताणीश. ४८

अध्याय ३३ मे राग धनाश्री.

- नैमिनि ओल्या सांभज्य लूपण, ते दण दीडुं भयंकर ३पण;
 महाभण दीडा लक्ष्मणु वीरण, कुशओमओल्यो निर्गी धीरण. १
 रात्रु डेरे अंकुश ३पण, लवने कुश 'डे' वात अनुपण;
 लवने पूछे कुश शुभ वातण, कहेरे लव शुं कडवु विप्यातण. २

ढाण.

- अरे लव शुं करीशुं, आ सेन आच्युं सार;
 रथ तथा दाथी तण्णी, संप्या न लाधे पार. ३
- कहे लवने युद्धं करवुं, भारवा ओ थोद्ध;
 कुंगांड एलवत् बेदवा, भउ छेदवा धरी क्रोध. ४
- पक्ष कृण सहकारवत् ते, छेदवा रथ रीश;
 पक्ष एणवत् पृथ्वी उपर, पाडवां रिपु-शीश. ५
- अरे कुश तारा यणने, ओ दण शा भात्र;
 अगस्त्य ऋषिने ओक जण, उर शुं करे सुष आत्र. ६
- सिद्ध आगण शुं करे, गहु नूथ नांभुक नय;
 तुं श्रानिय साखे सदा, नव सुभट तुणने साख. ७
- हुं सकण दण नांगु भडी, नव ओसईं डो डाण;
 उठ आयुद्धं कर धरी, भार्य शर तडाण. ८
- हुं शुं करे ने धनुष्य छेवुं, करत नडि तो युद्ध;
 ओवे सभे आकाशमां, आदित्य उदयो शुद्ध. ९
- लवे निश्चल दृष्टिओ, मन गांहे समर्था भान;
 पाणु जेडी सूर्यनी, स्तुति करे (लव) यणवान. १०
- नमो नगः सूर्यने, लय ताप नाशन नाम;
 नमो सप्त तुरंगने, आकाशगाभी भान. ११
- गास भासे भेष आदि, तण्ण पति प्रणाम;

अयन करताने नमो, प्रकाश-पूरणु कामः	१२.
अधिरमुगाः मनुष्ये, कृत-श्राव वाया दानः	
शीर रोग दुष्टने, सौ पापनाशन भात.	१३
नमो कांयन कांतिने, नमो सदस्र किरण्णि ज्येव;	
नमो पूरणु रूपने, नमो भानु भास्कर देव.	१४
द्विवाकर-पिंगलाय नमो, पयसृष्ट भेष स्वरूप;	
लोक लोचनने नमो, नय भंत्र कारणु लूप.	१५
ऋग्वेद रूपीने नमो, नव रूप ब्राह्मणु धारी;	
यजुर्वेद अथर्वने नमो, साम गायनकारी.	१६
धृतिहास गाथाकरणुने, नमो अह्न स्वरूप;	
नमो विष्णु स्वरूपने, नमो इद्र रूप अतुप.	१७.
विश्ववांसिष्ठत दयाने नमो, नमो हर आकार;	
विश्वधश्वर पूरुने नमो, सदा निर्भण सार.	१८
प्रचंडकरने नमो, नमो नडित कुंडल कान;	
युद्धमां नयकारी मुजने, धनुष्य आपो भान.	१९
कळे नैगिनि सांभजो, लूपाण परीक्षिततन;	
स्तोत्रथी संतुष्ट रविजे, धनुष्य आप्युं अन्य.	२०
पराक्रम अत्यंत आप्यो, युद्धमां नय होय;	
स्तोत्र पाठ करे पुत्र तो, सदा भंगण सोय.	२१
धनुष्यनो दृढ दारडो ने, मठयुं सोना सेर;	
धनुष्य पाभी पडे लव, कुशप्रत्ये पूछे पेर.	२२
मुने मुनि गुरजे क्यो, जेक स्तोत्रनो उपदेश;	
तेणे रविनी स्तुति करतां, जेक धनुष्य आप्युं ज्येश.	२३
धृति वचन कहीने जेळु अणीआ, सेन सामे धाय;	
सैन्य अणते आणवा, जेणे विभावसुने वाय.	२४
धोर सेनामां गया, लक्ष्मणे पाणी जेळ;	
आणुना वरसाद वरसे, यथा गिरि पर मेळ.	२५
शत्रुसैन्यामां पडुं त्यारे, अमरवत् लंगाणु;	

१. शीररोग कडोक; शठनाशन-नमो नमः भगवान्. प्र. २. २ द-
सनी पुरो आस प्र. २.

मैनाक मंदरे जेम, मध्ये सागर जलु.	२६
ते सुरना संधारथी, दल पश्युं योजन अर्ध;	
काणलत लक्ष्मणु इंध्यो, क्रोधथी शिशु स्पर्ध.	२७
सैन्य लक्ष्मणु तणु इंध्यो, लव महाणणवान;	
योपास विटथो वीर लव, लक्ष्मणुदणे रागन.	२८
योपास लव विंटी करी, गजराजनी शत हार;	
गजराज वाघे अधिक् अधिक्, शते शत संचार.	२९
अेक अेक गज पाछण रखा, दश दश रथ निरधार;	
अेक अेक रथ पाछण रखा, तोपार शत शत सार.	३०
अेक अेक घोडा प्रत्ये पाणा, सणण शत शत सार;	
अे रीते इरती पांती करी, लववीर घेर्मां घोर.	३१
मुद्ध मध्ये योद्ध सहु, लव विषे करता प्रहार;	
शर मुद्गर भारता, अहु अरक्षी कुंरा भार.	३२
गदाने तरवार शक्ति, इरशी भाला पाश;	
नाण जेणा अेक लवने, भारता भड राश.	३३
ते सकण आयुद्धभार बाज्या, लवे शरने प्रा'र;	
नरनां शीर अवनि वेर्मा, जणके कुंडण सार.	३४
अेक क्षत्रुभां सेन मारी, थयो आणक शांत;	
पछे केसरीनाद डीघो, यथा यम कुलपांत.	३५
अेक काणे शत शरे, शत योद्ध मार्या शूर;	
पछे असें आखे असें, शूर कर्या कटक यूर.	३६
पछे पांयसे आखे करी, पांयसे शूरा प्रा'र;	
अयुत आखे सहस्र हस्ती, हण्या लवे निरधार.	३७
पछे प्रयुत आखे करी, लवे प्रयुत मार्या वीर;	
कडे नैमिनि सांभजो, नृप जनमेजय महाधीर.	३८
योपास हस्ती हार छेटी, लवे शर यौआलीश;	
ज्यम केसरी विक्राण अेवो, पाण सुणु अवनशीश.	३९
इधिर यूतो यपण लव, अवलोकतो योपास;	
ज्यां नूअे त्यांहां सैन्य गज रथ, अथ गजना राश.	४०
लव तणुी तरवार जणडण, विजणी प्रकाश;	

સકળ કુંજર હાર કાપી, કટક સામળ ભાસ.	૪૧
લવે પાછળ નિહાળ્યું તો, ન દીઠો કુશ વીર;	
ચતુર ચિંતાતુર થયો, ક્યાં ગયો બંધવ ધીર.	૪૨
એમ ચિંતવતો શિશુ, તે સમે રાક્ષસ પક્ષ;	
લવણુ રાક્ષસ તણો માતુલ, નામ ત્યહાં રૂધિરાક્ષ.	૪૩
રઘુનાથજીને શર્ણુ આવ્યો, હતો તે નિરધાર;	
તેણે કોપ કરીને ધનુષ્ લીધું, લવ તણું તેણી વાર.	૪૪
ધનુષ્ય લઈને નાસતો, ક્ષણ માંહે રાક્ષસ જાણુ;	
તેની પાછળ લવ પળાયો, રહે રહે કહેતો વાણુ.	૪૫
ચરે રાક્ષસ હુંથકી તું, જીવતો જ્યમ જાય;	
એવું વચન કહીને કર વિષે, એક ચક્ર જાલી ધાય.	૪૬
તે ચક્ર ગ્રહી આકાશ મારગ, ઉત્પત્યો લવ જાણુ;	
પોતા તણું જ્યમ ભૂક્ષ ગ્રહી, ઉત્પતે સિંચાણુ.	૪૭
રૂધિર રાતો ઉડતો જ્યમ, દાવાનળ અંગાર;	
ચક્ર ગ્રહી ફરતો પ્રેરે, જાણુ ચક્રધર આકાર.	૪૮
ગગનમાં લવ નિહાળી, અતિ ભય પામ્યા શર;	
રખે આપણી ઉપરે, ત્રુટી પડે એ ભૂર:	૪૯
પછે ધનુષ્યમાં શર ચઢાવી, યુદ્ધ કરતા યોધ;	
કોઇ એક નિજ શીર ઢાલ ધરતા, ચક્ર ધરતા ક્રોધ.	૫૦
એ વીર પડશે શીશ આપણુ, તણે કહેતા કોય;	
એમ વિચારીને વેલ હેઠળ, સંતાતા નર સોય.	૫૧
શરે છેદ શરીરે હાથી, પડે હેઠા કોડ;	
તેના પેટમાં પેઠા થકા, મારથી માર્યા હોડ.	૫૨
એ વિષે ક્રોડ ઉપાય કરતા, ભયાતુર જે ભીર;	
તે માંહે દશ અવશેષ નિર્ભય, થઇ રહ્યા ધરી ધીર.	૫૩
રાય દશરથ તણો મંત્રી, સુગ્રહિતસુત તેહ;	
જીતશ્રમને તથા ધાર્મિક, સુકેતુ ત્યાં જોહ.	૫૪
શત્રુસૂદન ચંદ્રોમદ શત્રુ, કાલોમલ્લ તે સિંહ માંય;	
એ દશ સુત પ્રાધાન્ય કહ્યા, સ્થિર રહ્યા રણુ ત્યાંય.	૫૫
ગગનચારી ચક્રધારી, વેધીઓ લવ વક્ર;	

દશ મળી દશ દશ શરે, ફરી છેદિયું તે ચક્ર.	૫૬
ચક્ર છેવા પછે તત્ક્ષણુ, પરિધ ઝાલી બાળ;	
પ્રધાન કેરા પુત્ર માર્યા, હશીને તત્કાળ.	૫૭
તેહના ચર્મને વળી વર્મ છેવા, પડ્યા રૂધિરે ક્ષિમ;	
ન્યમ નિગમ વિણુ નર નાસ્તિક, તે પડે નરકે ક્ષિમ. ૫૮	
એવે સમે ત્યાં રૂધિરક્ષા, ફરી આવ્યો ત્યાંહ;	
મહાબળે મારી ગદા, લવ તણા મસ્તક માંહ.	૫૯
વળી મૂર્ચ્છા બાળને ક્ષિતિ, પડ્યો મુદ્દર્ત માત્ર;	
પછે મૂર્ચ્છા તણ ઉડ્યો, ગાજતો ગજગાત્ર.	૬૦
આયુદ્ધ ગ્રહી લવ તે સમે, પછે ગયો રાક્ષસ પાસ;	
કેશ ઝાલી કાપિયું, શીર દુષ્ટનું પ્રકાશ.	૬૧
સૂર્યે જે સમર્થ્યું તે, લવે લીધું ચાપ;	
કર્યો કેસરીનાદ લવ, આનંદ પામ્યો આપ.	૬૨
સૈન્યના ક્ષયકારી માર્યા, પછે બાણુ અનેક;	
સકળ સેનાએ મળી જે, આવ્યો લવ એક.	૬૩
ન્યમ ગર્ભગલિત કો છવ, બાહેર આવરે અજ્ઞાન;	
ત્યમ સકળ સૈન્યે ફરી વીટ્યો, બાળકો બળવાન.	૬૪
ન્યમ તણુ અમ્મિ આવ્યો, તેને બાળે તૂર્ણ;	
તથા બાળક સૈન્યને, બાળતો કોપે પૂર્ણ.	૬૫
ઈતિ શ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધ પર્વ મોઝાર;	
તેત્રીસમો અધ્યા' થયો, બભ્રુવાહન વિસ્તાર.	૬૬
આખ્યાન લવ કુશ તાણું એ, અધ્યાય નવમો એહ;	
જે અધ્યા' વિશે લવનાં, પ્રાક્રમ છે તેહ.	૬૭
શ્લોક એ અધ્યા' વિષે છે, ચતુરતર ચોપત્ત;	
રત્ન કહે યત્ને કર્યાં, પદ પૂર્ણ છાસઠ ધન્ય.	૬૮

અધ્યાય ૩૪ મો રાગ કેહારો.

લક્ષમણને નિરખી ફરી, ચાલ્યો કુશ પ્રાક્રમ હરી;	
લક્ષમણ પાંચ શરે શિશુ હણ્યો રે.	૧.
તે શર વેધ્યો કુશ શિશુ, લક્ષમણ શું બોલ્યો અશુ;	
રહે ઉભો પદ ભરતો પાછા રખે રે.	

टाण.

- उभो रहे ओतुं कही शिशुओ, भूक्यो शर असु हर्षु;
 तेषु लक्ष्मणुनो रथ, धुम्यो घटिका त्रणु. 3
 'समतं भमतं अकणायो ह्य, ओम क्षय पाभ्या त्यां प्राणु;
 णीन्ने रथ ऐशीने लक्ष्मणु, भूके भोत्रा णाणु. ४
 ते णाणु करी कटका क्रीधुं, कुशनुं कवय विघात;
 त्रणु णाणु मुकुट विडायो, ओतो अह्लुत वात. ५
 कवय विना ते वीर विरान्ने, विणु कुंतुकी न्यम साप;
 वीर विषे सीता सुत शोभे, श्रम विणु उभो आप. ६
 लक्ष्मणुने कहे कोप तण्णे, विनय वयन कुश वीर;
 शत्रुभाव तण्णे गारो, भार उतार्यो धीर. ७
 ओ उपकार कर्यो छे मुज्जे, उतार्यो जे भार;
 सेना भार तमारो लक्ष्मणु, उताइं निरधार. ८
 ओम कही कुश न्यप न्यपंतो, ओक अथर्व मंत्र;
 महाण्णीओ सीतासुत भूके, पावक अस्त्र रवतंत्र. ९
 अग्न्यास्त्रथकी महा प्रकटी, न्वाणा कोटि प्रकार;
 तेषु न्वाणे लक्ष्मणुनो रथ, क्रीधो भरमाकार. १०
 तेषु न्वाणे प्रलय थयां, महा भूपणु वस्त्र अशेष;
 पागा लाग्या वीरं तणा, ण्णी भृछ भरतक केश. ११
 हंस सरिंणा हयवर केरां, पूछ प्रज्ज्यां तत्र;
 रथनां यक यर्म प्रज्ज्यां, णाण्यां सुंदर छत्र. १२
 आपणुनुं दण णणतुं देभी, लक्ष्मणु कोप्या कांत;
 पशु तणु अस्त्रे अग्निशर, सद्य पमाउयो शांत. १३
 गणतो कुश कोप्यो महा योद्धो, सांध्यु शस्त्र समीर;
 अनिल तणु अस्त्रे उडाउया, वियत विडंभ्या वीर. १४
 वायु तणु वेगे महमाता, गजवर उडया न्यय;
 नैमिनि कहे सांभण कहुं सायुं, हे जनमेजय राया १५
 वणतो लक्ष्मणु प्रत्ये ओहयो, काणछत सेनानी;
 ओ णाणकने हुं संघाइ, ओम ओहयो अभिमानी. १६
 भकर तणु मंदिरने भांजे, सागरनो न्यम वेणः

ત્યમ કુશને સંધારીને હું, મારી પાડુ બેળ.	૧૭
એવામાં લવ બંધવ, ના'વે માંડયું યુદ્ધ;	
એમ કહી કુશ પ્રત્યે ચાલ્યો, સેનાપતિ શુદ્ધ યુદ્ધ.	૧૮
સેનાપતિ કહે રાધવદળનો, ક્ષય કીધો તે સર્વ;	
હવણાં હું તુગ્ગને પાડી, ઉતાર મન ગર્વ.	૧૯
સેનાપતિનું વાયક સુણીને, કુશ બોલ્યો વચન સગર્ભ;	
અબ તણા ગળસ્તનની પેરે, નામજ તારૂં વ્યર્થ.	૨૦
મિથ્યા શ્રવણ બ્યમ બેહેરાના, બ્રહ્મ બાળકનું બ્યમ;	
ત્રણને પાવક પાક દુગ્ધનો, નામજ તારૂં ત્યમ.	૨૧
તું સરખો સેનાપતિ કીધો, કોણે મહાવાચાળ;	
તું દેખતાં સેના મારી, મારા બંધવ બાળ.	૨૨
છેદ અલ્યા શર મૂકે છુ હું, કાપીશ જીવ્હા તારી;	
કુશે કરી બે કટકા અરિની, જીવ્હા ચા'તિ ઉચ્ચારી.	૨૩
સેનાપતિને એમ કહે કુશ, તું મુનિ મહારાજ;	
લાવ્ય હવે આ સેનામાંથી, લવ બંધવને આજ.	૨૪
એમ સુણી કોપ્યો કાળજીત, સાંધ્યો તીક્ષ્ણ બાણ;	
હૃદેવિષે વેધીને કુશનો, તાડ્યો ડાખો પાણ.	૨૫
(ત્યાર) પછી કુશે બહોતેર બાણે, ખીલ્યો દક્ષિણ હાથ;	
ત્યાર પછી સેનાપતિ શીર, છેલું કુંડળ સાથ.	૨૬
પડ્યો સુણી સેનાપતિ કોપ્યા, લક્ષમણ આવ્યા રણમાં;	
વરસતા બહુ બાણ તણા ગણ, વૃક્ષ વેધ્યા રણ ક્ષણમાં.	૨૭
લક્ષમણ બાણે શાલ તાલને, વટના તરવર વેધ્યા;	
ત્યાર પછી કુશના ઉર ઉપર, પટ શર જઘને બેધા.	૨૮
સૌમિત્ર કુશ ઉપર મૂકે, શકિત ગદાના ધાય;	
કાતી ખડ્ગ તોમરને ફરશી, ચર્મે મારે રાય.	૨૯
તે સર્વે આયુદ્ધ કુશવીર, છેઘાં સાત પ્રકાર;	
સિંહનાદ કરીને બોલ્યો, લક્ષમણ સે' મુજ પ્રા'ર.	૩૦
વાલ્મીકિએ શર પંચ સમર્પ્યા, હુતા કુશને જેહ;	
ગૃધ્રપક્ષને તીક્ષ્ણ કોપ્યા, સાપ સરીખા તેહ.	૩૧
આગ તણા અંગારા ઝરતા, સાંધ્યા સાયક પર્મ;	

आकाशे उद्योत करंता, मूढ्या भेद न भर्म.	३२
महाअणीअे ते लक्ष्मणुनुं, वेध्युं शीर सम्पर्क;	
लक्ष्मणु निष्प्रभ भोम पड्या, न्यम आकाशेथी अर्क.	३३
नैमिनि कहे सांभण जनमेजय, महाभारत वड वाद;	
त्यारपछी पड्यो कुशने कर्णे, रणुमां लवनो नाद.	३४
अङ्ग ढाल धरी कुश धायो, जे दिश छे लव वीर;	
सेनामां गजशुंटे विंटयो, निरभ्यो अंधव धीर.	३५
अङ्ग सडस्र तक्षणु ताडी, मद्गण हाथी हार;	
सकण योद्ध मारी भूकाव्यो, लव अंधव निरधार.	३६
वाल्मीकि मुनिने आश्रमे त्यां, पाडी सेना सोय;	
निर्भय थध उभा जे आंधव, आश्रम सामुं जेय.	३७
धृति भारत अश्वमेध पर्वमां, योत्रीसमे अध्याय;	
अभुवाहन वात विजे, लव कुशने मडिमाय.	३८
जे अध्यामां श्लोक थया छे, सुंदर साउत्रीस;	
रत्न कहे यत्ने करी क्रीधां, पद अोगणुयालीस.	३९

अध्याय ३५ मे राग रामत्री.

नैमिनि ओल्या सांभण लूपण, महाभारत वात अनुपण;	
गंगातीरे राधक, रायण, दिक्षा लीधी भंडप मांढण.	१
मुनिवर विंटया जेडा रामण, भरत अनुजने पूछे आमण;	

ढाण.

श्री राम पूछे भरतने, शे न आव्यो तुज वीर;	
ढय तणुा हरनार हरावी, ना आव्यो अ्यम धीर.	२
तुज अनुज शत्रुध जेथी, हार पाभ्यो होय;	
योद्ध अन्ने ना णताया, लक्ष्मणे शुं सोय.	३
सभना संग्राम मध्ये, सौमित्रिने अक्ष;	
अराअर निरणी णीहे, अ्यम सहे तो प्रत्यक्ष.	४
ते अमे अधुना मेाक्यो, अहु वार विंटयो योद्ध;	
निज अनुज पतने अ्पुको, मन मध्य धरतो कोध.	५
ते अजण्या अज्ञान शिशु, अति अतुर स्वामी हीन;	

- અસમર્થ સૌમિત્રિ થયો, કોને સર્ણુ રહેશે દીન. ૬
- શત્રુધને સ્વર્ગથી, આણુશે લક્ષમણુ યોદ્ધ; ૭
- પ્રતાપ પોતા તણે ત્યાં, પુણ્યનો ધારો મોદ. ૭
- સૌમિત્રિ કોપ્યા સુણી, સુત તણો કરતા નારી; ૮
- સુત રાખવાને જનુની તેની, જશે કોની પાસ. ૮
- ક્યાંહાંયકી આવ્યા સ્વર્થવરમાં, વિધ્ન કરવા બાળ; ૯
- તુરંગમને વર્ષમાં, બે દિવસ થાકે કાલ. ૯
- જે બાળકે બાંધ્યો તુરી, દેખતાં શત્રુધન; ૧૦
- એણે અનાદર કીધો મુને, નવ ગણ્યા યોદ્ધા મન. ૧૦
- જેણે ભરતને સુગ્રીવ અંગદ, વિભીષણુ હનુમંત; ૧૧
- જેણે તૃણ તોલમાં લેખ્યા, હય હર્યો મહા બલવંત. ૧૧
- કર ચઢ્યો ઘોડા ગ્રહો, જૂઓ બાળ ચેષ્ટા એશ; ૧૨
- ભરત પ્રેરો કોધને, ગ્રહી જાય મુજ સંદેશ. ૧૨
- રણુ માંય લક્ષમણુને કહે જે, અશ્વને આંહાં આણુ; ૧૩
- વચન માઝું સદા સૌમિત્રિ, કરે છે પરમાણુ. ૧૩
- જૈમિનિ કહે સાંભળો, ભૂપાળ એ અદ્ભુત; ૧૪
- પછે ભરતે પાસ તેડયા, પાંચ પ્રૌઠા દૂત. ૧૪
- તે પ્રત્યે ત્યાં ઉચ્યાં, શ્રી મુખે રાજા રામ; ૧૫
- જાઓ લક્ષમણુ પ્રત્યે દૂતો, તમે કહે જે જઈ આમ. ૧૫
- એ જીવતા બે બાળ મોહવા, મોહાએ સિદ્ધ; ૧૬
- તમો તે હણવા નહિ, અપરાધ અઘપિ કીધ. ૧૬
- તુજ વીર છે તુજ પાસ શૂરા, શસ્ત્ર અન્ન પ્રવીણુ; ૧૭
- તુ સરથ શૂર સમર્થ બાળક, વિરથ આશ્રય હીણુ. ૧૭
- આંહાં આણુજે બે બાળને, રણુમાં ન હણીશ સુયુદ્ધ; ૧૮
- પારકા શિશુમાં દયા રાખે, તે સદા સુખ શુદ્ધ. ૧૮
- તે પુત્ર પૈત્ર સહિત જન, સંસારમાં સુખવાન; ૧૯
- એ પુત્રનું સુખ નથી દીઠું, સીતા વદન સમાન. ૧૯
- અવતાર પામી આજ સુધી, ના દીઠું સુત સુખ; ૨૦
- તે માટ મૂકાવું શિશુને, પ્રબળ પામી દુઃખ. ૨૦
- તેને પૂછજે તમો પુત્ર કોના, રક્ષા વન શે કામ;

તમારી માતા ક્યાં કહી, લાવજો આ ઠામ.	૨૧
કહે જૈમિનિ જે સમે, સંદેશ કાવે રામ;	
તે સમે દૂતા રૂધિર ચૂતા, આવિયા તે ઠામ.	૨૨
શરે છુઘાં ગાત્ર વેહેતાં, રૂધિર રાતાં ત્યાંય;	
દૂત લક્ષ્મણ તણા, આવિયા રાધવ જ્યાંય.	૨૩
રાખ્ય રાધવ રાખ્ય રાધવ, ઉપત્તી મહા બીત;	
મહાદળ ટોળે કરીને, ગયા લક્ષ્મણ નીત.	૨૪
શત્રુધ્મ મૂઝાં પડયા, તે રણે આઠ્યા જ્યાર;	
સૈનિક કુશ તણે ખાણે, હણ્યા હા હા કાર.	૨૫
જે રણે આપણુ યોદ્ધતા, સહજ છેઘાં બંગ;	
યથા કેશુચુત ધૂલ્યાં, રૂધિર રાતાં રંગ.	૨૬
વજૂના સેહેનાર, નાના શરે છેઘા વીર;	
વેદના જાણે નહિ, મૂઝાં પમાડયા મહાધીર.	૨૭
જે સૈન્ય લવને સદા કરતું, ભૂમિ મધ્યે ભગ્ન;	
તે લવે સેના લીન કીધી, પડી ભૂતળ ભગ્ન.	૨૮
સેનાપતિ લક્ષ્મણ તણો, તે પડ્યો શ્રી રઘુનાય;	
કાળજીત કુશશરે પીડ્યો, પડ્યો સેના સાય.	૨૯
યુદ્ધ કીધું લક્ષ્મણે, જે ભ્રાત જોતાં આજ;	
વેર તજી આવી દયા, તુજ અનુજ ને મહારાજ.	૩૦
તતઃપર કુશ પ્રત્યે તારો, અનુજ ઘોડ્યો વાણ;	
જા જા રે ખાળક જીવતો, મેં સમર્થો તુજ પ્રાણ.	૩૧
લક્ષ્મણ અંધ સાથે ઘેર જા, મૂઝ્યો થકો મેં ખાળ;	
નિજ માતને મૂઝ્યો કહે જઈ, વચન વીર વિશાળ.	૩૨
સૌમિત્રિતું વચન સુણીને, કરે કુશ ઉચ્ચાર;	
તું કહે જઈને રામને, મૂઝ્યો હવે નિરધાર.	૩૩
દળ હણાયું તું દુઃખ પામ્યો, માટે ન વહું વીર;	
અહો અધુના રામને, કાણુ ક્ષમા ન મળે ધીર.	૩૪
તેનો અનુજ અતિ ક્લેશ પામ્યો, માટે ન વહું આંહી;	

-
- ૧ સૌ સૈન્ય કુશ ખાણે કરી, તે સમે હાહા કાર પ્ર. ૧ લી.
૨. લક્ષુ અંધવ સાથ કરો, થકો મૂઝ્યો ખાળ. પ્ર. ૧ લી.

अपमानकारक रामथी, तुं षीहे छे मन मांडी.	३५
ते माटे में झीधी कृपा, तुं ज्वतो न्न घेर;	
के प्रहार करच मुज शरीरे, देभाड पौरुष पेर.	३६
सात आणे पछे लक्ष्मणु, हृदे हृष्यो ते आण;	
ते आणु बेदी आणने, रणुपार पो'त्यो काण.	३७
ते पडचा न्छे वननी विषे, त्यां विडार्यां पळु वृक्ष;	
पछे कुशना आणु छूटचा, सौमित्रिपर लक्ष.	३८
ते सभे लक्ष्मणुनुं क्लेवर, त्ययाहीनन झीघ;	
अेक क्षणुमां आकणो, रणु विषे लक्ष्मणु सिद्ध.	३९
नणु कुसुंभी षीणुं क्लेवर, व्याकुणो वीर विरुद्ध;	
पूर्वना अन्यासथी, आण शुं करतो युद्ध.	४०
पछे पडयो लक्ष्मणु वीर आणे, कुंडणी कृत देह;	
भ्रमदण दश दिशे नाहुं, तमाई त्यां तेह.	४१
ते अंधु अन्ने भयाकुण, सौमित्रि शत्रुधन;	
तेणे हीन ह्मणुं तमे कने, आग्या अमे राजन.	४२
तणे दिक्षा रामण, वन पधारो युद्ध काण;	
न्यार पेहेला कुश तणुा, शर न छूटे रणुराण.	४३
कुश तणुी आगण डोयनुं, पण न आले रघुराय;	
कडे नैमिनि सांभणो, अश्वमेध मथ मद्धिमाय.	४४
वाक्य तेनां सांभणी, रामने भूच्छे न्त;	
भरत आगण आभडीने, पडचा अकरमात्.	४५
अद्या भरते भूपतिने, कर्षो न्ण सिंयन;	
नेत्र मध्ये नीर छांटी, कर्षु आश्वसन.	४६
थया राम सयेत निरभी, भरत ओढ्या वाणु;	
अहो राधव सौमित्रि शुं, व्यर्थ जेद मां आणु.	४७
शत्रुघ्नी साथ रणु, लक्ष्मणु पाडयो देह;	
अे तनु तनवा छिच्छतो, मळा दुःषी लक्ष्मणु अेह.	४८
ने दिवसनां जनकी रणु, तणु आग्यो वीर;	
वैदेही दुःजे ना ज्वे, तुण कने ना'वे धीर,	४९
सीतानो संदेश कळेवा, कुरी आग्यो घेर;	

तोय तमने कृपा ना'वी, जनकी उपेर.	५०
विघ्न कारणु जन्म निमित्ते, तज्यो लक्ष्मणु देह;	
जनकीतुं दुःख मनमां, समरी समरी तेह.	५१
त्याग सीतानो समरीने, तज्युं रणुमां तन;	
नारी निरपराध भूकी, लक्ष्मणु मलावन.	५२
ते कलुष कायाने विषे, धरी रळो हुतो धीर;	
ते पाप कुशकोदंड गंगा, पभाळ्युं वरवीर.	५३
पभाळ्युं अघ अंगनुं, सौमित्रि छे पावन;	
भरत हुं अपवित्र छुं, कां न प्रेयो प्रलु वन.	५४
हवे हुं रणु जळि राधव, पवित्र करवा काज;	
भलिन तनु ये वार माई, थयुं राधव राज.	५५
अेक वार श्रील वन गया, ने तज्यां सीता वाम;	
त्यारे अयोध्यामां हुं रळो, त्यम हवे न रहुं राम.	५६
हवे अयम रहुं सीत लक्ष्मणु, शत्रुध विणु गाम;	
भरतनी वाणु सुणीने, उच्चरे अेम राम.	५७
हे भरत! ते जणुो तमो, हरो कोणु अणिया आण;	
तमो पधारो कानन विषे, कुश विजय करी तत्काण.	५८
तेने लेध आवो भारी कने, निज अनुज साथे आण;	
उठाउजे भूर्छाथकी, आपणा अंधव राज.	५९
हनुमान् जांअवान वानर, सहित तेरो साथ;	
तारी सपण सेवा साधरो, अे रींछ केरो नाथ.	६०
उतावणा वन पधारो, सौ जूअे कुशतुं धीर;	
हे भरत! पासे हुंथकी, तुं सकण गुणु गंभीर.	६१
सत्ये शैव्यादिक गुणु, तुंने सदाभानुं जेध;	
पये नानो निपुणु छे, पणु कर्म तणुो अति अ्रेष्ठ.	६२
वन जतां मे प्रभाणुी, पिता केरी वाणु;	
तमो तातवचने कर्युं, ते मुज निमित्ते जणु.	६३
तमो वनकुण जटा धारी, रळो नंदिकग्राम;	
भरत कहे अयम जळि वनमां, सांभणो श्री राम.	६४
ते आणका ये सांभल्या, तुज सेना करता सध;	

तेने तमो पणु जणो नहि, हनुमान् ज्ञान विकल्प.	६५
तेने जणो ना जणो, ज्ञानवान अंगद वीर;	
अेम सुणी अंगद उच्यरे, सांबजो राधव धीर.	६६
ते आणका जे प्रभाळुं, रघुनाथ केइं ३५;	
सोकापवाद तज्यां सीता, तमो त्रिभुवन भूप.	६७
कहे नैमिनि सांबजो, भूपाण परीक्षित-तन;	
अेम कही रामे मोकल्या, निकल्या भरतज वन.	६८
हनुमान् मुप्य महाभडे पिंटये, भरत कोष कराण;	
रथ यदी सत्वर भरत याव्या, हता ज्यां जे आण.	६९
अहु दण ते निसर्युं, गति अवनि ने आकाश;	
रघुनाथ पुरथी निसर्या, नर तथा वानर राश.	७०
महावन पाभी भरतज, हनुमान्ने कहे वात;	
हनुमान् जे कुश शरे वेधुं, पड्युं रथु उत्थात.	७१
सुभट अहु श्री रामना, श्मीर हीलु कापी धाय;	
गज वाज रथ अनेक नर, शीर रहित अंग धाय.	७२
जुजो आगण अडवरे छे, छत्रितल मृत देह;	
रथु पड्या लक्ष्मणु शत्रुघ्न, ज्यां हरो हवल्यां तेह.	७३
महा जणीआ तणुी त्यां, प्रकटी शोषितसिंधु;	
शुं गया गंगाज विषे, पूरे पड्या मुज अंधु।	७४
पुत्रप ना अ्यहुं केश कर अ्यहुं, अर्युं दंत तणुाय;	
विविध वाहन तणुा कटका, पड्या पूरे जय.	७५
अहो हनुमंत आ नहिन, वसंधी ज पार;	
यथा लंका गयो पूर्वे, तरी सागर वार.	७६
पार जघने पेअ भारा, भ्रात पृथ्वी पात;	
ज्यांदां गया ब्रधु आण लवकुश, कहे वानर वात.	७७
तदा सागर तयो राधव, हतां स-मुअ सीत;	
हवां सीता विमुअ छे, ते भाट हुं अयभीत.	७८
ते भाट शोषितसिंधु सरिता, सदा दुरतरजत;	
तोय ताइं वाअ्य मानी, जजि जेवा भ्रात.	७९
अेम कही शोषित सरिता तरी, हरि गयो पेसी पार;	

क्षिति पड्या दीहा शत्रुघ्न, सौमित्रि शरने प्रा'र.	८०
ज्जल्ले सीता त्याग दुःखित, पृथ्वी प्रारथे राजन;	
कोप भूकी मात सीता, द्रोहीने घा स्थान.	८१
हनुमंते हाथे अडी, आण्णीया भरत केरे पास;	
शत्रुघ्न सौमित्रि भूच्छा, सखित येतन नाश.	८२
ते आत भरते विसौअंया, कुश शरे छेदित काय;	
●सामर्थ्य पारथ विषे अंधव, जेहु विरभय थाय.	८३
जहु यत्न अंधवने करी, हनुमान्ने कहे भर्त;	
अंया गया आणक वीर ज्जल्ले, विदार्यु दण तर्त.	८४
ज्जुअे हनुमंत अंया हशे, शिशु वेश धारी देव;	
गया लक्ष्मणु शत्रुघ्न, निपती रल्लु जेव.	८५
हनुमान् हरिवर उअ्यारे, सांभणे भरत सुधाम;	
भेधनादने शरे लक्ष्मणु, नही भूच्छा आम.	८६
यथा कुश आण्ले लक्ष्मणु, नव तजे भूच्छा सोय;	
अनुज भूच्छा विलोकी, मुने भूच्छा होय.	८७
ज्जुअे योद्धा सर्व काँ, शिशुअे हएथुं दण सर्व;	
ते निहाणी नर तथा वानर, तल्लो भाज्यो गवं.	८८
धृतिअे महाभारते, अथभेध पर्व मोजार;	
ज्जुवाहननी वात विये, लव कुश कथा विरतार.	८९
यांत्रीसभो अध्या' थयो, अकशी श्लोक वियार;	
रत्न कहे यत्ने कर्था, पद नेव्याशी निरधार.	९०

अध्याय ३६ मे राण गोडी.

जैमिनि कहे सांभण राजन, महाभारत भडिमा पावन;	
अेवाभां कुश आव्यो इरी, धनुष्य तल्लो टंकारव करी.	१
अइग ढाल धारी महावीर, आव्यो लव संआमे धीर;	
किरल्ले ज्जुमि करी प्रकाश, सागर सुधी यारे पास.	२
अंतर्धान थयो आदित्य, उदे थयुं अंधाई अत्य;	
पोतानुं अथवा पारकुं, न जल्लुय माज्जुस त्यांयकुं.	३
अन्योअन्य सुभट संआम, उअ्यारे आप आपणुं नाम;	
मातागज अकणाता इरे, अरल्ले रथमे अूरल्लु इरे.	४

- ઘોડે રથ પ્રોઢો અંધાર, ઝપટમાં પડતા અસ્વાર;
 ઘોડે ઘોડાના અસ્વાર, પાળા પડતા પામી પ્રા'ર. ૫
- એવે ધૂણાવી તલવાર, આવ્યો લવ સેના મોઝાર.
 ધરી દાલ શીર પર લવે, હયવરના પદ છેઘા જવે. ૬
- નીચો લવ સેનામાં ફરે, ગજ શુંડના કટકા કરે;
 દીર્ઘ શુંડે વળગી વઢે, હસ્તીને કુંભસ્થળ ચઢે. ૭
- કુંભસ્થળને ચીરે ત્યમ, કડિયારો કાઠીને જ્યમ;
 ગજમુકંતાની મુષ્ટિ ભરે, ઉછાળી અવનિ પર ધરે. ૮
- હસ્તીદંત વિષે કૃત પ્રા'ર, તીક્ષ્ણ ધાર તણી તલવાર;
 ત્યાં ઉડે તણુખારા જ્ઞેહ, બાળે બળિયા કેરા દેહ. ૯
- એવે કુશ કોપ્યો મહા બળી, મોટા સાયક મૂકે વળી;
 નરનાં શીર છેદે નિરવાણુ, છેદી પાંચા સરશ્યા પાણુ. ૧૦
- હસ્તીનાં શીર છેદે ક્રોધ, આકાશ ઉડાંડ યોદ્ધ;
 આકાશે અઘપિ જ્ઞેય, એકી ભાવ થયા છે સોય. ૧૧
- એથી અધિકું ઉત્તમ ક્ષત્ર, નથી થયું નવ થાશે અત્ર;
 તે માટે ન ક્ષત્રી ભાવ, પામી ગજ શુંડા નભ આવ. ૧૨
- અઘપિ વરસે વરસાત, શુંડાથી દાનોદક પાત;
 ચિત્રામાં જ્યમ વરસે તોય, પ્રકટ થાય મુકંતાદ્રજ સોય. ૧૩
- એ વિધ ગજનાં મસ્તક બહુ, અહ્લુત બાળે વિડાર્યું સહુ;
 કોદંડ તણો ટંકાર, ૧બધિર કરંતો દિગ્ગજ સાર. ૧૪
- ભરત તણે મન બાળક વશ્યા, કાર્ત્તિકેય ગણુપતિ જશા;
 સંધારે નિજ સેના ધાત, જ્યમ વન બાળે વનિહપાત. ૧૫
- ભરત પ્રયોજે તીક્ષ્ણ બાણુ, મેઘ યથા જળ ધારા જાણુ;
 જૈમિનિ કહે સાંભળ બૂબાળ, હનુમાને દીઠા બે બાળ. ૧૬
- કરમાં સા'યાં સુંદર આપ, મેઘશ્યામ સરીખા આપ;
 મુસ્તક ઉપર ૫૨કે શીખા, દિવ્ય દેહ દ્વાદશ વશીખા. ૧૭
- એવા દેખી બંને શિશુ, વાયુ પુત્ર ઉચ્ચારે અશું;
 બંને રામ સરીખા બાળ, સંહારી સેના તત્કાળ. ૧૮
- સુભટ ભરત સહિત સૌ આજ, રણા સમારી આયુદ્ધ સાજ;

- જેવે પવનતનય હનુમંત, જેવે એવું બોલ્યો સંત. ૧૯
- તેવામાં કુશ કોપ્યો જાણુ, વઢતાં લવ શું બોલ્યો વાણુ;
જેરે લવ આવ્યું દળ બહુ, ઘોડો મહેવા ઈચ્છે સહુ. ૨૦
- સેના સામે જાહે હુંય, હયની રક્ષા કરજે તુંય;
રામાનુજને નિર્ધી તદા, કુશ વાણી ઉચ્ચર્યો યદા. ૨૧
- બંધવ લક્ષ્મણુ શત્રુધન, સૂતા છે સંગ્રામ શયન;
મારૂં નામ ન જાણે તુંય, કુશનામે તુજ શત્રુ હુંય. ૨૨
- બરત કહે સાંભળ તું બાળ, તુજને હું જીતીશ તત્કાળ;
નગર અયોધ્યા પ્રત્યે અઘ, તુજને ગ્રહી જામશહું સઘ. ૨૩
- સંભારી પોતાની પેર, ઘોડો મૂકી જા તું ઘેર;
દેખી તુજ માતા તાપસી, મારા મનમાં કરૂણા વશી. ૨૪
- માતાને જમ કૈની છતો, બરતે હું મૂક્યો જીવતો;
તેં મારૂં દળ મારી દગ્ધું, તે તારૂં સાહસ મેં અમ્યું. ૨૫
- બરત તણી સાંભળતાં વાણુ, કુશે પ્રયોજ્યા તીક્ષ્ણ બાણુ;
બરત પ્રત્યે શર મેલ્યા સાત, વાનર પ્રત્યે પંચ શર ઘાત. ૨૬
- શત બાણે માર્યા હનુમાન્, હાર્ય કરી ઉભો બળવાન;
વાળીકુંવર અંગદ નવ ગણ્યો, સહસ્ર નારાયે તેને હણ્યો. ૨૭
- નીલ પ્રત્યે મૂક્યા શત પંચ, નલને શીતેર શરની અંચ;
કોપ્યો કુશ કરતો શર પ્રાર, જાંબવાનને ત્રણુ હજાર. ૨૮
- લાગ્યો કુશના શરનો પ્રાર, જેના તેના હૃદય મોઝાર;
સીતાપુત્રે તાડ્યો જેહ, મૂઝ્યાં પામી પડતો તેહ. ૨૯
- એવે લવ ધાયો તત્કાળ, પદ સાયક સંહાર્યા બાળ;
બરતધનુષ્ય છેલું મહાશૂર, રથના કટકા કીધા ચૂર. ૩૦
- કુશ કોડંડયકી નીસર્યા, બાણુ સહુ બહુ વેરે બધા;
તેણે બાણે મોહ્યા તરત, મહાબળ મૂઝ્યાં પામ્યા બરત. ૩૧
- બરત જશા મોહ્યા માનંત, ઉપાડ્યો અદ્રિ હનુમંત;
પ્રીઠો પર્વત યોજન પેર, નાખ્યો સીતાસુત ઉપેર. ૩૨
- દીર્ઘ લોચન બંને બાળ, બાણુ ગિરિ તાડ્યો તત્કાળ;
કુશ નાખે કંચનમય બાણુ, અતિશે પ્રાક્રમ કરતો જાણુ. ૩૩
- પંચ શરે વેધ્યા હનુમાન્, મૂઝ્યાં પામ્યા નેટ નિદાન;

- पुनरपि ते दण प्राण्ये थयुं, नाहा राधवने नष्ट कथुं. 34
सांभजतां शुद्धि विसर्वा, शीघ्र थध राधव निसर्वा;
अंधव दुःभे दुःभी अतीव, साथे तेउयो त्यां सुत्रीव. 35
दीधा विनीषण्यु लंकापति, विस्मय दोयन पूट्यां अति;
रथ भेशी वन आव्या वणी, दीहुं दण मार्यु पाणक मणी. 36
मार्यु संहार्यु सिद्धांत, राम राम वाण्णी भाभंत;
नैमिनि कहे सांभण वृप धीर, पाणकने पूछे रघुवीर. 37
पोताना सरभो आकार, अंते पाण धनुर्धर सार;
धनुर्वेद विद्या कथां भण्णी, मुज सैन्या मारी कथम धण्णी. 38
कहे कोण्ये आभ्युं उपवीत, कांठ भण्ण्या छे वेद विनीत;
कजा विषे कुशण्ण छे कहे, धर्मशास्त्रनो निर्णय लहो. 39
कहे तभारां दोयन यरे, परदारार्थी पाछां इरे;
आह्वण्युनी दोछो सांभण, पाणक भेहुं इतिहा पाण. 40
कोण्यु तभारां ननुनी तात, कथां रहो को' निश्च वात;
रघुवदनी वाण्णी सांभणी, पाणक कुश उच्चारे वणी. 41
वंश अभासानी सर्वथा, छांडीधो वृप सधणी कथा;
क्षत्रीधर्म भूडाने अशुं, तम सरभा नर पूछे कशुं. 42
सत्वर युद्ध करो निरधार, राज शीघ्र लगाठो वार;
अे तोभार अभासो नहीं, छूठो अेवी वाण्णी कही. 43
अेम कहेता जे नव पूर्व, पुनरपि युद्ध आरंभो हवे;
अेम वाण्णी तेनी सांभणी, राज राधव भोदया वणी. 44
में तो युद्ध न करवुं जत, कहे पाणक पूछी ते वात;
भव कुश के' सांभणजे तभो, जनडीअे नन्भ्या छुं अभो. 45
पिता तण्णी पेरे गतगर्व, वादमीकिये डीधुं छे सर्व;
क्षमावंत छुं भेहु कुभार, वादमीकिये डीधो संस्कार. 46
वादमीकिये दीधां उपवीत, भला भण्ण्युव्या वेद विनीत;
रामअरित्र भण्ण्युं जेह, मन आनंद वधारे तेह. 47
अे अध्यन अन्धासे अहीं, निर्मण दृष्टि अभारी थर्ध;
मन पुद्धि निश्चणता आप, वेद भण्णे वाधे प्रताप. 48
राम तभे छो शक्ति हीन, ते शक्ति वन भूडो हीन;

शक्ति हीन पुरुष शं करे, युद्ध करे कयम तीक्ष्ण शूरे. ४९
 जैमिनि भोत्या सांभल राय, महाभारत केरो महिभाय;
 रामे पुत्र प्रभाण्या भेहु, सीता शल्ह सुष्णीने लेहु. ५०
 धिक् धिक् में मांडयो संग्राम, सध शरासन छांडयुं राम;
 सांभल राज राधव रडया, मुच्छांगत यध रथ मांहे पडया. ५१
 भूच्छांगत धर्मात्मा धीर, सत्य पराक्रम राधववीर;
 रघुवर पूछे सुग्रीवने, सत्य पराक्रम ज्ञाणी मने. ५२
 ओ आणक भे काना हरी, ज्ञाणोछो कपि वशावीरी;
 ओम सुष्णीने सुग्रीके कहुं, ओतुं कारण तो भे लखुं. ५३
 पुराणपुरुषथकी साक्षात्, ओतो आणक अन्यो जलत;
 पूरण तमारां छे प्रत्तिगिंभ, मन मांहे दीहुं अविलंभ. ५४
 प्रलु विना आ रणमां कोणु, जय भाभे प्रभाणी पाणु;
 तम आगण आणकनी साध, युद्ध करवा जलुं नाथ. ५५
 सुग्रीवे उपाडी वृक्ष, शिशु उपर नाण्यो प्रत्यक्ष;
 ते अन्ये आणक आदर्या, तरेना तिल तिल कटका कर्या. ५६
 तीक्ष्ण आणु आणक धीर, भूच्छित् क्रीधो वानर वीर;
 नील कपिवर आण्यो तसे, कोप सहित शर भार्या कुशे. ५७
 तेना इधिरयकी तेषी वार, प्रगटया नील सभा आकार;
 तेवा नील सरिभा यया, रणांगणुमां व्यापी रथा. ५८
 कुशे विचार्यो ओक उपाय, शस्त्र जलौका केरो धाय;
 सोण्युं इधिर सडका गया, भायापुरुष त्यां मिथ्या यया. ५९
 ते पणु नील पडयो मही मांय, अनंत येकदा नाठा त्यांय;
 रणुमां ओक रथा रघुनाथ, भीज सैनिक नहि को साथ. ६०
 रामे भूड्या तीक्ष्ण आणु, काण अनण सरभा प्रमाणु;
 रामआणु निष्कण यध पडे, अर्भकने ओकु नव अडे. ६१
 कृपणु तणा मंदिरमां यथा, मिथ्या द्रव्य भनोरथ कथा;
 शरदकण जयम भेध न होय, रामआणु त्यम मिथ्या सोय. ६२
 रीस करीने राधवराणु, जे जे रणुमां भूके आणु;
 ते आणक भे कटका करे, आर भाग शरभागे हरे. ६३
 ओतुं युद्ध थयुं ते इन, विस्मय पात्रमां त्रणु जवन;

બાળ તણું બળ દીહું બણું, કાંપ્યું મન રાધવજી તણું. ૬૪
 સીતા-મુખ સરખું મુખ સોય, એ બે બાળક અદ્ભુત કોય;
 એવે લવ કુશના શર અડયા, મૂર્છા પામી રાધવ પડયા. ૬૫
 બાળક બે રથથી ઉતરી, રાધવ-કુંડળ લીધાં હરી;
 ઉતાર્યા અંગના સૌ હાર, આવ્યા લક્ષ્મણ પાસ કુમાર. ૬૬
 લીધાં કુંડળ લક્ષ્મણ તણાં, અન્ય તણાં આભૂષણ ધણાં;
 એવામાં લવ બોલ્યો વાણ, સાંભળજે કુશયોદ્ધા જાણ. ૬૭
 મહાબળિયા હતુમંત હાથ, એને આપણુ લીજે સાથ;
 વાનર દેખી સીતા સતી, મનમાં આનંદ ધરશે અતિ. ૬૮
 રામ તણે રથ બેસો તમે, લક્ષ્મણને રથ બેસું અમે;
 એ રીતે ગ્રહી જઈએ જાત, જ્યાં છે સાધવી સીતા માત. ૬૯
 જાંબવાન આદિકને જાલ્ય, તારે રથે નાખીને ચાલ્ય;
 જૈમિનિ કહે સાંભળ ભૂપાળ, એવાં વચક બોલ્યો બાળ. ૭૦
 જાંબવાન ચોદ્યા રાગ્નન, મૂર્છાથી જગ્યા બળવાન;
 વાનર બોલ્યા એહ વચન, માંડ હવે મીચો લોચન. ૭૧
 હતુમંત બોલ્યા લજ્જભેર, જોજો રામાદિકની પેર;
 બાળકના સાયકથી સોય, મૂર્છા પામ્યા સર્વે કોય. ૭૨
 જાંબવાન સાંભળજે તુંય, દેખી મૂર્છા પામું હુંય;
 બળે કરી કુશ ત્રેશે મુને, શું કરેશ હું પૂછું તુને. ૭૩
 એ મૂકે સીતાને શર્ણુ, આયુદ્ધ પાખે આવ્યું મર્ણુ;
 એવું બોલે હતુમંત વીર, એવે ત્યાં આવ્યો લવ ધીર. ૭૪
 બંને વાનરકરમાં ગ્રહ્યા, માંડ મૂર્છા પામીને રહ્યા;
 સીતા પાસે આવ્યા સહી, વાત સહુ માંડીને કહી. ૭૫
 માતાજી સાંભળજો તમે, મારણુ જીતી આવ્યા અમે;
 રામચંદ્ર જીત્યા નિરવાણુ, આ લ્યો આભૂષણુ એધાણુ. ૭૬
 કૌતુકને અર્થે તે અપિ, નિરખો આજ્યા છે બે કપિ;
 માતા ભાઈએ જીત્યા અરિ, વિજય કરીને આવ્યો ફરી. ૭૭
 સુતને બેટયાં સીતા સતી, અર્ભકને આલિંધ્યાં અતિ;
 અભિમાની ! એ વાનર બેહુ, તત્ક્ષણુ રણમાં મૂકો તેહુ. ૭૮
 મૂકો જઈ રણુ મધ્યે સઘ, મુજને દેખી મરશે અઘ;

- સીતાની વાણી સાંભળી, રણમાં મૂક્યા વાનર વળી. ૭૯
- પુત્ર સહિત સીતા સંતુષ્ટ, મુનિ વાલ્મીકિ પાળ્યાં પુષ્ટ;
એવે વાલ્મીકિ મુનિ સહી, વરણ્યજ્ઞથી આવ્યા તહી. ૮૦
- મળિયા લવકુશ બંને ભ્રાત, વિસ્તારી કહી સઘળી વાત;
મુનિવર જાણે સર્વ વિવેક, અમૃતજળ કીધો અભિશેક. ૮૧
- અભિષેકી ઉઠાડયા સુખી, રાઘવ પ્રત્યે બોલ્યા રૂપી;
એ બાળક તારા મહારાજ, મંદિર લઈ પધારો આજ. ૮૨
- સૈન્ય સહિત રાઘવજી ત્યાંય, આવ્યા નમ્ર અયોધ્યા માંય;
વિસ્મય પામ્યા રાઘવ પ્રી, વાલ્મીકિવનથી છુટયો તુરી. ૮૩
- એણી વિધિએ લીધો તુરી, રામયાગ કર્યો વિધિ કરી;
વાલ્મીકિ પાછળ પરવર્યા, બંને બાળ આગળ કર્યા. ૮૪
- સીતાજીને તેડી સાથ, આવ્યા જ્યાં હુતા રઘુનાથ;
રામચંદ્ર સુત સંયુત શ્યા, સીતા નારી સંયુત રહ્યા. ૮૫
- એ રીતે રઘુનાથે શુદ્ધ, પિતા પુત્ર મળી કીધું યુદ્ધ;
એમ પાર્ય બબ્રુવાહને, કીધું યુદ્ધ જનકને તને. ૮૬
- સૂત કહે સાંભળજો સહુ, પરીક્ષિતને શુકદેવે કહ્યું;
તે વાણી મેં તમને કહી, મુનિ^૨ પુંગવ મેં જેવી લહી. ૮૭
- પિતા પુત્રતું યુદ્ધ જેહ, મુને કહ્યું વાલ્મીકિયે તેહ;
વાલ્મીકિ કરણા ભંડાર, રામાયણનો કીધો વિસ્તાર. ૮૮
- એ આખ્યાન મનોહર ધણું, શ્રવણ કરે જે કો એ તણું;
પુત્ર પૈત્રને પામી રહે, નારાયણનાં ચરણજ લહે. ૮૯
- શ્રવણ કરાવે ને વળી કરે, પ્રભુ તેનાં સૌ પાતક હરે;
રાયસૂય અશ્વમેધ જગન, તેતું કૃળ પામે તે જન. ૯૦
- કનકવિમાને બેશી પ્રે, તે નર સ્વર્ગ વિષે સંચરે;
પુનરપિ પૃથ્વી પામે સૌય, ધન યૌવન રૂપવંતો હોય. ૯૧
- એ આખ્યાન સુણી નર રમે, ખીજું નવ સાંભળતું ગમે;
યથા કોકિલા વાણી શણે, કાક શબ્દને કુત્સિત ગણે. ૯૨
- છતિ ભારત અશ્વમેધ મહાન, સૌંત્યુ લવ કુશતું આખ્યાન;

૧ રામચંદ્ર તે સંતુષ્ટ થયા, સીતા સાથે સંયુક્ત રહ્યા. પ્ર. ૧.
૨ મળી યુદ્ધમાને જે લહી. પ્ર. ૧.

છત્રીસમો અધ્યા' નિસ્તાર, નવ્યાશી શ્લોકે વિસ્તાર. ૯૩
રત્ન કહે યત્ને કરી કયાં, યથા બુદ્ધિમાને વિસ્તર્યાં;

અધ્યાય ૩૭ મો રાગ ધનાક્રી.

જંભિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, મહાભારત વિસ્તારજ;
રણમાં હંસધ્વજ રાજ્યે, ક્રીધું યુદ્ધ અપારજ. ૧
હંસધ્વજે અભ્રુવાહનના, ભાંજ્યા રથ હજારજ;
અર્જુનસુતને આગળ નાખી, ભેદું તન શર પ્રારજ. ૨
પાર્થસુતનાં શસ્ત્ર સકળ તે, નિષ્ણ ક્રીધાં રાયજ;
પંચ ક્ષોણિ ઠટક વિદાર્યું, તીક્ષ્ણ શરને ધાયજ. ૩
કૃષ્ણવચન મનમાં સંભારે, પુત્ર પતનની દાઝજ;
હંસધ્વજ એ વિધ યુદ્ધ કરતો, પાર્થના જય કાજજ. ૪
અભ્રુવાહન પારથ સામો, મૂકે બાણ અનેકજ;
એક સહસ્ર અતુલ બળિયાનો, તેણે આણ્યો છેકજ. ૫
પાર્થપુત્ર તણે બહુ બાણે, હંસધ્વજ પણ વિધ્યોજ;
ધ્વજ વાજીને રથના રણમાં, આણું આણું કટકા કીધોજ. ૬
હંસધ્વજનું હૃદય વિદાર્યું, પૃથ્વી ઉપર પાતજ;
હંસધ્વજ મહારાજ મોટો, મહીમંડળ વિખ્યાતજ. ૭
અભ્રુવાહન સંગ સુવેગજ, સન્મુખ આવ્યો એવેજ;
પાર્થસુતના હૃદય વિષે જઈ, નવ શર માર્યા તેવેજ. ૮
છત્ર ધ્વજને ધનુષ્ય વિદાર્યું, ત્રણ શરે તત્કાળજ;
શત સહસ્ર બાણે વિધ્યો, અભ્રુવાહન બાળજ. ૯
પુનરપિ સઘ સુવેગે વહતા, વિંધ્યા વીર હજારજ;
ઇંદુ સરીખા ઉજ્જવળ હાથી, નવસેં ક્રીધા પ્રહારજ. ૧૦
માંસ તણો ત્યહાં કર્દમ ક્રીધો, પાડયું રણ રાજનજ;
યુદ્ધ રૂપિયું ક્ષેત્ર થયું, ગજ મસ્તક હળ સમાનજ. ૧૧
ગજ શુડાનાં જ્યુસરાં ક્રીધાં, આંતરડાની નાડીજ;
ગજમુકતાક્ષણ વાવે ભૈરવ, કુંભસ્થળથી કાંડીજ. ૧૨
માણસમસ્તક વાવે ભૈરવ, કંદમૂળને સમાનજ;
યક્ષણિયો હસ્તીપદ મુશળે, આંડે કરતી ગાનજ. ૧૩
ગજમસ્તકની ઘંટી ક્રીધી, કોય ક્ષણિયે વળતીજ;

- ते मध्ये भायुसनां भरतक, नाभी नाभी इणतील. १४
 पुनरपि सध सुवेगे सांघ्यो, कावानण शो आणुल;
 अणुवाहन सन्मुप नाभ्यो, ते पणु भाभ्यो ज्ञाणुल. १५
 तोये पणु रणु सन्मुप आव्यो, अत्र भाग शर उडील;
 पार्थपुत्रे ते पणु भांभ्यो, लघु लाववी गति इडील. १६
 आणु तणु जे कटका ते पणु, सन्मुप आव्या हेपील;
 ते पणु जे जे कटका क्रीधा, अणुवाहन हेरील. १७
 आरे कटका बोभी पड्या ते, उडी वाग्या उरल;
 अणुवाहन सध विद्यो, मूर्च्छा पाभ्यो शरल. १८
 पुनरपि मूर्च्छा मूकी उठ्यो, अर्णुनी अकरमात्ल;
 प्रलयकारना पावक पेरे, प्रणयुं मन साक्षात्ल. १९
 पार्थना रथ आगण पाछण, सेना भारी सर्वल;
 महत्कर्म क्रीधुं महावीरे, महाभड भांभ्या गर्वल. २०
 ते दिन रणुमां उभा जे भड, पार्थ कर्णुकुमारल;
 हेह पडे लख पाभे नहि १ओम, अंधे लव्याकारल. २१
 अन्य पड्या जे मूर्च्छा पाभी, लव मात्र अवशेषल;
 पोतानी नगरीमां आव्या, मृत सरणा वेषल. २२
 उलूपीजे अणु औषध क्रीधां, आयुद्धना शर काहील;
 वीर तणु वणु वाइ क्रीधा, पाजे पोषे दाडील. २३
 गुरना शापयकी पणु छूटी, अर्णुनथी जे अणुणाल;
 पार्थना पाण्या परमाणु, सेवा करती सणुणाल. २४
 नागराजनी कन्याने वणी, त्रिगांगदा जे जेहुल;
 तीर्थयात्रा संगे अर्णुन, अगे छूट्यां तेहुल. २५
 जेवामां अर्णुन उच्चर्या, वृषकेतु सुणु वातल;
 आरे कर्णुसुत सेन लणुं ने, लीधी वस्तु जतल. २६
 हंसध्वज मुष्य मारे सान्निध्य, योद्ध पड्या सहु आंहेल;
 अनिरुद्ध पुत्र सहित प्रद्युम्न, लीधी मखिपुर मांहेल. २७
 मुज अर्थेजे जुञ्ज्या जेका, ते सहु छेधा आणुल;
 अतुशास्व संग्रामे पड्यो ते, नव दिसे निरवाणुल. २८

- શર સુવેગ વિદાર્યો લૂટયાં, પટમંદિર સામાનજી;
- છત્ર ચામ્મર ધનુષ્ય સુઅંબર, લૂટયાં સુણુ રાજનજી. ૨૯
- સાંભળ સુત તું રણમાં ઉભો, એકજ દીસે સારજી;
- ગજપુરમાં જ કૃષ્ણ યુધિષ્ઠિર, પાસે તું નિરધારજી. ૩૦
- દાતાકેરૂં ખીજ કુંવર તું, કુળસુત રહે કલ્યાણજી;
- એવું બોલે અર્જુન એવે, સાંભળ પરીક્ષિત વાણજી. ૩૧
- એવે અર્જુનનું શીર સ્પર્શી, બોલ્યો ગૃધ્ર કઠોરજી;
- તે દેખી અર્જુન મન ઉપન્યો, મર્ણુ તણો ભય ધોરજી. ૩૨
- સુકુટ તણે અગ્રે બેશીને, બોલ્યો કૂર કપોતજી;
- મસ્તક વણુ નિજ છાયા દિસે, નાસા વણુ મુખજ્યોતજી. ૩૩
- તારા વિણુ નિજ નેત્ર નિહાળી, પાર્થ કહે પુનઃ પ્રશ્નજી;
- પુત્ર પધારો નગર વિષે જ્યહાં, ભીમ યુધિષ્ઠિર કૃષ્ણજી. ૩૪
- કહેજે જઘને દુષ્ટ શકુન જે, રણમાં મુજને થાયજી;
- મુજ મળતું જે કર્ણકુંવર તુજ, મર્ણુ થશે રણમાંયજી. ૩૫
- એકતો તારો નાશ થશે ને, ખીજને અપયશ એહજી;
- બહુ ભાતે તેં યુદ્ધ કર્યું છે, બાણુ છેદા દેહજી. ૩૬
- તુજ પાપે કુંતા નવ જીવે, મુજને જાતું મેલીજી;
- મેં અતિશે અપરાધ કર્યો, તૃપ દીક્ષા લીધી પેલીજી. ૩૭
- અસિત્રત તો રાજ પાળે, યજ થયો નહીં પૂરોજી;
- યજ કરી તૃપ અવલૃથ સ્નાને, ના નાહો યુધિષ્ઠિર શરોજી. ૩૮
- અઝસઠ તીર્થ દંપતિએ મળી, જળયાત્ર નવ જાતજી;
- વીર યુધિષ્ઠિર સરખા મહારે, ભીમ સરીખા બ્રાતજી. ૩૯
- શત શલાકાતું સુભગ છત્ર તે, વ્યાઘ્ર ત્વચાએ વિટચુંજી;
- યજ વિષે તૃપ ધર્મ તણા શીર, ઉપર મે નવ દીઠુંજી. ૪૦
- ગૌરી નારી ચમ્મર કરંતી, નવ અવલોકી હજારજી;
- ધર્મ રાયની આગળ ઉભી, વરસે લાજધારજી. ૪૧
- મંડપ મધ્યે વિપ્ર નિગમ ધૂનિ, મેં ન સુણી આ કાનજી;
- સોના કેરો શરવોને, સો નવ દીધાં જન દાનજી. ૪૨

ખીલી બદરી ખાખર ખેરી, સ્તંભના દીઠા યૂપણ;	
દિજ સહિત વેદી ના પૂણ, મુજ સ્વ જને શુભ રૂપણ. ૪૩	
વાસુદેવની સાથે રાણી, રૂકિમણી નવ સંતોખ્યાંણ;	
અરૂંધતી અનસૂયા આદે, ઋષિપત્ની નવ પોખ્યાંણ. ૪૪	
યજ્ઞાન્તે નૃપ ધર્મે ઋષિનો, આશીર્વાદ ન લીધોણ;	
પાર્થ નામ ધરી મેં નૃપને, અનુભવ નવ કીધોણ. ૪૫	
ધિક્ જીવ્યું માનીને હાવું, યુદ્ધ કરૂંછું સારણ;	
એવાં અર્જુનવચન સુણીને, વૃષકેતુ કહે ત્યારણ. ૪૬	
મર્ણુભયે અર્જુનને રણમાં, મૂકી મેં ન જવાયણ;	
માહરે માથે સૂર્ય પિતામહ, પતિત પતિ ક'વાયણ. ૪૭	
અભંગ બાનુ ભંગ ગતિ પામે, માટે કેવું મર્ણુણ;	
માટે પાર્થ પધારો ગજપુર, મારે આ રણ શર્ણુણ. ૪૮	
રૂપિત્રતા પત્ની ભાગ્યને, મુજને નેત્ર ન નિખેણ;	
તુજને મૂકી વિમુખ થતાં મુજ, નિર્ખાં ^૩ સ્વજન ન હર્ષેણ. ૪૯	
પાર્થ માફ પ્રાક્રમ જોજો, બભ્રુવાહન સાથેણ;	
તમ સાન્નિધ્ય સંગ્રામ કરૂંછું, સેન હણું હું હાયેણ. ૫૦	
મિત્ર તણે અર્થે તનુ તણએ, ગૌ દિજ અર્થે જાણુણ;	
સ્વામીને અર્થે સંગ્રામે, જે કો છાંડે પ્રાણુણ. ૫૧	
સત્યલોકને તે સુખકારી, કૈવલ્યપદ પણ પામેણ;	
તે માટે તમને મૂકીને, ન જાવું ગજપુર ગામેણ. ૫૨	
જ્યહાં લગી પાર્થ મહાબાહુ, રણમાં ઉભો જાણુણ;	
અશ્વમેધ ત્યાં સુધી યાશે, મ કરો કાયર વાણુણ. ૫૩	
એવું વચન કહી વૃષકેતુ, પાર્થપાગે લાગ્યોણ;	
રથ હાંકીને રણમાં બભ્રુવાહન તેડ્યો આધોણ. ૫૪	
પાંડવના તેં વીર વિદ્યાર્થી, તેનો શો સંકેતણ;	
તે સર્વેનું વેરજ લેવા, હું આવ્યો વૃષકેતણ. ૫૫	
એ વિધ વદતો વૃષકેતુ, બભ્રુવાહન જાણુણ;	
વૃષકેતુના હૃદય વિષે શર, ત્રણજ માર્યા તાણુણ. ૫૬	

૧. ખાખર ખેરને નાળી બદરી. પ્ર. ૧. ૨ પતિત પત્ની ભાગ્યા તેમણે
પ્ર. ૨. ૩ કોઈ ના હરખેણ. પ્ર. ૧.

बेदीने भूमिभां पेहा, तरस्या सरभा तेहळ;	
भोगावतीनुं पाणी पीवा, ज्ञाने निःसंदेहळ.	५३
कर्णसुते पछे तेने मार्या, स्तन अंतर पठ आणुळ;	
ते आणे भय्यो अज्जुवाहन, आकाशे निरवाणुळ.	५८
महा कण्ठे करी पार्थपुत्रे, भमती राणी कायाळ;	
सावधान थर्ष अज्जुवाहन, वृषकेतु प्रत्ये धायाळ.	५६
कर्णकुमार तण्णे रथ वणतो, तिल तिल कटका डीघोळ;	
हण्यो सारथी हय मारीने, शूरे शंभन दीघोळ.	६०
सोनाना शर भूडी पुर्यु, कर्णकुंवरनुं अंगळ;	
त्यार पधी वृषकेतु मारे, भोटा आणु अळंगळ.	६१
अज्जुवाहननो रथ छेघा, भूडी आणु सहस्रळ;	
महारथीने सारथी छेघा, मारे उत्तम अस्त्रळ.	६२
पार्थपुत्रे प्रथम प्रयोळ्युं, पावकअस्त्र विशाणळ;	
कर्णसुते वरणास्त्र भूळ्युं, वन्दि सम्यो तत्काणळ.	६३
वायुअस्त्र प्रयोळ्युं पर्वत, अस्त्र प्रयोळ्युं सारळ;	
छंद्र कुभेर ने स्वप्ता केरां, भूळ्यां अस्त्र अपारळ.	६४
विष्णु ने शिवअस्त्र प्रयोळ्युं, स्वामी कार्तिकेशस्त्रळ;	
अम अस्त्रादिक अन्योअन्ये, भूळ्यां शस्त्र ने अस्त्रळ.	६५
ते अने अजियाना रणुभां, निपट निपात्या उन्तळ;	
धर्मराज संहार विषे न्यम, जननो आणे अंतळ.	६६
इद्रतळुं रभवानुं स्थानक, भूत तण्णे मन भावेळ;	
ते रणांगणु अणुं जेभां, प्रेत पिशाच पीडावेळ.	६७
कर्णकुंवरथी गज रथ पाणा, निधन थया निरधारळ;	
इंडे इंडे पड्या पृथ्वीभां, न आवे गणुतां पारळ.	६८
सधणां शस्त्र समाख्यां पार्थ, पुत्रे तेषी वारळ;	
शस्त्रे विंटयो अज्जुवाहन, वैष्णवाशस्त्र विशाणळ.	६९
वाउवास्त्र अहीने जोड्यो, अज्जुवाहन त्यारळ;	

१ ते आणे पीडयो अज्जुवाहन, भूमि पडयो निरवाणुळ. प्र. १.

२ कृष्णा प्र. २. ३ जन प्र. २. ४ इंडे इंडे षं प्र. २ भां नथी.

સાંભળ કર્ણકુંવર મેં માર્યા, તારા યોદ્ધ અપારજી.	૭૦
ન્યમ હું કર્ણકુમારે ઘેરો, એ મન કાણે કુત્રજી;	
કર્ણકુંવરને મારીશ હું, ન્યમ ઇંદ્રે માર્યો વૃત્રજી.	૭૧
એવું કહીને અબ્રુવાહને, રણમાં મૂક્યો બાણજી;	
વૃષકેતુના હૃદય વિષે જાણ, લાગ્યો તે નિરવાણજી.	૭૨
બાણ ઝહી આકાશે ઉડ્યો, કર્ણકુંવર અકળાવ્યોજી;	
દશે દિશા સાગરને સરિતા, સઘળે સાહી ભમાવ્યોજી.	૭૩
પૃથ્વી ઉપર તોયે પડ્યો નહીં, અહ્લુત વર્તિ વાતજી;	
એણે દેહે સૂર્યપિતામહ, ભેદો એ સાક્ષાતજી.	૭૪
ત્રણ મુદ્દર્ત રણમાં આલ્યો, જે જે સ્થાનક બાણજી;	
તે તે સ્થાનક આવી ઉભા, પુત્ર પિતા નિરવાણજી.	૭૫
કર્ણકુંવરની સામું જોતાં, બાણે તાક્યો બાળજી;	
ત્રણ મુદ્દર્ત વિત્યે પૃથ્વી, મધ્ય પડ્યો તત્કાળજી.	૭૬
મણિપુર મધ્યે પડ્યો શર આવી, અર્જુન આગળ સોયજી;	
ત્યાર પછી વૃષકેતુ કાપ્યો, પુનરપિ ઉડી જોયજી.	૭૭
અબ્રુવાહનના રથ ઉપર, પાંચ પ્રયોજ્યાં બાણજી;	
તે બાણે રથ ધ્વજ સારથી, હયના લીધા પ્રાણજી.	૭૮
સૂર્યમંડળ સુધી ઉડ્યો, અબ્રુવાહન રથજી;	
બાણે વેધ્યો અબ્રુવાહન, સાવધાન સમરથજી.	૭૯
તે રથ રવિમંડળમાં દાઢ્યો, ન્યમ સમપાતી પક્ષીજી;	
આપણની કાયા ઉતારી, અબ્રુવાહન દક્ષીજી.	૮૦
પડતાં પાર્થસુતને માર્યા, કર્ણસુતે શત બાણજી;	
પુનરપિ આકાશે ઉડાડ્યો, સૂર્યપિતામહ જાણજી.	૮૧
અરે વીર તેં પેહેલાં માર્યો, હંસધ્વજ મુજ યોદ્ધજી;	
તે માટે તુજ સ્વર્ગ મોકલું, તેની સેવા શોદ્ધજી.	૮૨
કોપ કરી વૃષકેતુ બોલ્યો, એલાં વાક્ય કઠોરજી;	
તે શર ત્રણ વિભાગે ભેદી, પાછો પાર્થકિશોરજી.	૮૩
કોપ કરી વૃષકેતુ ઉપર, પક્ષીમત્ નંપલાવ્યુંજી;	
હાથ ધરીને મણિપુરનાથે, નિજ મસ્તક કંપાવ્યુંજી.	૮૪

પુનરપિ સાયક પાંચ પ્રયોજ્યાં, કર્ણકુમારે તાણીલ;	
અભ્રુવાહન પીડયો જાણી, કર્ણકુવર કહે વાણીલ.	૮૫
ખહુ બાણે ઉડાડયો જાંચો, કૈતુક અર્જુન જોયલ;	
એવે અર્જુન પ્રત્યે બોલ્યો, કર્ણકુવર ત્યાં સોયલ.	૮૬
પાર્થ સુણ રથચક્ર કર્ણનું, મમ યયું મહી માંયલ;	
રહો રહો પાર્થ એવું કહ્યું, વચન કહ્યું હતું ત્યાંયલ.	૮૭
કહ્યું કાયર વચન કહ્યું ત્યમ, એ નવ જોસે વીરલ;	
ઉડાડયું અંગ તથાપિ, યુદ્ધ ન મૂકે ધીરલ.	૮૮
અર્જુન આગળ એવું જોસે, જવે કર્ણકુમારલ;	
એવે વીર પડ્યો વૃષકેતુ, કેરા શીર પર સારલ.	૮૯
શરે વિડાયો વીર હૃદયેમાં, આવી ઉભો પાસલ;	
ખને વીર આરૂઠ ક્ષણે, રથ હીન વઢે આકાશલ.	૯૦
ક્ષણ એકમાં આકાશ વિષેને, ક્ષણ એકમાં રથ રૂઠલ;	
ક્ષણ એકમાં, નાસંતા નિર્ભે, કો ન લહે ગતિ ગૂઠલ.	૯૧
પરસ્પરે પ્રહાર કરંતા, શૂર સુરાલય અટક્યાલ;	
અન્યેનાં તનુ બાણે વેધ્યાં, ઉડે અગ્નિ કટકાલ.	૯૨
અગન અહીને ઉડે જાંચા, સિંચાણાદિક સોયલ;	
એક અવનિમાં ખીજે ગગને, અવનિ ગગન જન જોયલ.	૯૩
પાંચ દિવસ સુધી એ રીતે, રણ સંગ્રામજ સાધ્યોલ;	
પાંચમે દિવસે વૃષકેતુથી, અભ્રુવાહન વાધ્યોલ.	૯૪
ખહુ વિધ તીક્ષ્ણ બાણે વળતો, વૃષકેતુ અકળાવ્યોલ;	
બસો બસો વૃષકેતુ વઢતો, મન મહારે ભાવ્યોલ.	૯૫
વૃષકેતુ મેં આત્યાર સુધી, યુદ્ધ ના કીધું સારલ;	
હવે તું સંભાર હરિને, માસીશ હું નિરધારલ.	૯૬
જીમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, સંગ્રામે નવ સાંખ્યોલ;	
કર્ણપુત્ર પ્રત્યે પાર્થપુત્રે, અર્ધચંદ્રશર નાંખ્યોલ.	૯૭
તે શર કટકા ત્રણ કરીને, વૃષકેતુ ભડ ગાળ્યોલ;	
એવે ખીજે બાણ પ્રયોજ્યો, પાર્થપુત્રે રાખ્યોલ.	૯૮

● ગગને ગૂઢ ગહીને ઉડે, સિંચાણાદિક સોયલ; એક અવનિમાં ખીજે ગગને, અવનિ ગગનજ હોયલ. પ્ર. ૨

તે શર કર્ણકુંવરતું મસ્તક, હેઠી ઉડયો શરણ;	
મસ્તક ઉડી આવી વાગ્યું, બહુવાહન ઉરણ.	૯૯
તેણે મસ્તકે બહુવાહન, 'પૃથ્વી પાડયો નેટણ;	
કંદુકવત્ ઉડીને આવ્યું, પાર્થના પગ હેઠણ.	૧૦૦
ઈતિ ભારત અશ્વમેધ પર્વમાં; સાડત્રીસ(મેા) અધ્યાયણ;	
બહુવાહન વિજયકથા, વૃષકેતુ વધ મહિમાયણ.	૧૦૧
જે અધ્યાયમાં શ્લોક થયાછે, સતાણું સાક્ષાતણ;	
રત્ન કહે યત્ને કરી ક્ષીમાં, નવાણું પદ જાતણ.	૧૦૨

અધ્યાય ૩૮ મેઠ રાગ રામશ્રી.

જૈમિનિ કહે સાંભળ રાયણ, મહાભારતનો કહું મહિમાયણ;	
કર્ણકુંવરતું તે શીર સારણ, ઝળકે કુંડળ જ્યોત અપારણ. ૧	
પાંડુકુમારે જાણ્યું પાણ્યણ, કેશવ ત્રિસંહ વદતું વાણ્યણ;	

ઠાળ.

વાણી વદતું રામ રામજ, કર્ણસુતનું શીશ;	
ધર્યું ઘડ સંગ્રામમાં, બહુ વિદાર્યા ધરણીશ. ૨	
રિપુ નિપાતીતે તેહ ઘડ, નર નિકટ નામ્યું આપ;	
તે વિલોકીને વીર પારથ, વિવિધ કરે વિલાપ. ૩	
હા ! હા ! પડયું મહા કષ્ટ મુજને, તુજ બિના આંહી;	
હું યુધિષ્ઠિરને શું કહીશ, હે પુરષા કરાં સાંહી. ૪	
શું કહીશ કુંતી માતને, દ્રૌપદીને યત્ન;	
કુંતીજીએ સોંપ્યો મુને, જે રાખવો શિશુરત્ન. ૫	
શો કહીશ ઉત્તર બીમને, સહદેવને નિરધાર;	
શું કહીશ શ્રી કૃષ્ણજીને, અમારો આધાર. ૬	
જબજે આણ્યો બાળકે, યૌવનાશ્વ વાણ સાર;	
શ્રીકૃષ્ણ સાન્નિધ્ય પાળ્ય તે ક્યમ, તજ્યા પ્રાણ્ય કુમાર. ૭	
૩ શું પ્રણ્ય તારા કૃષ્ણજી છે, લહુ નિઃસંદેહ;	
ગગનગામી દેહ તુજ, પક્ષીએ બક્ષ્યો તેહ, ૮	
તુજ પિતાએ તનુ સમર્પ્યું, જ્યમ કૃષ્ણને સન્માન;	

૧ પૃથ્વી ઉપર પાડયોણ પ્ર. ૧. ૨ પણ્ય બજે આણ્યો બાપને પ્ર. ૨.
૩ શું પ્રાણ્ય તાહારા કૃષ્ણજી છે. પ્ર. ૨.

१त्यम शक्रमुतने कार्ये तें, कृत विहंगमने दान.	९
वृकोदर षड् वार व्याख्या, अेकला रणु भांय;	
तुं विना सहायक कोर्ठी षीजे, थयो नडीं रणु त्भांय.	१०
कमण सरभां शत्रुनां शीर, अक्षां तें कर षणु;	
रणुंगणुभां इधिर रातां, अक्षां भोती पाणु.	११
निज पितामह आदित्यने, तें अर्थ्य दीधा सार;	
तुं पडतां जे पडया पारथ, दिवाकर निरधार.	१२
अभाइं पडुं थाशे, तुज पडतां वृषकेतु;	
सूर्य पूज्या स्वर्गभां, तुज ळशे सुकृत सेतु.	१३
कृष्णु केशव कळतां, शीरवडे पूज्यो ह्युं;	
मुज साथ तें मडा कपट क्रीधुं, कुंवर कपटी तुंय.	१४
तात गार्थो कर्णु अेजे, पारथे कृत मर्णुं;	
ते भाटे मुजने दुःष्पी करवा, कर्णु अे आयर्णु.	१५
तुज पितातुं रथयक पृथ्वी, अरयुं सांभण सौभ्य;	
ते भाट भातंग भारी, करी भारे सौभ्य.	१६
आज भाइं कटक सधणुं, नाश पाभ्युं सत्य;	
सुभद्रासुत शूर भारे, आज पाभ्यो मृत्य.	१७
आज मुज कुण क्षय थयुं, वृषकेतु पडतां प्रौढ;	
आज ह्युं श्रीकृष्णुअे, तणु भूज्यो मूढ.	१८
सूर्य विना ळ्यम मेदिनी, दीपक वर्णित धाम;	
वृषकेतु वणु त्यम न शोभे, आ अनुपम संग्राम.	१९
अेवुं वयन कळी वीर पारथ, पडयो भूअेक्ष पाभ्य;	
वृषकेतुतुं शीर हृदय पर, आशोपी संग्राम.	२०
पळे ते षत्रुवाहने, पडयो देष्पी पार्थ;	
धनुष्यने कोटे जगावी, हसी जेाल्यो स्वार्थ !	२१
अरे पार्थ ! अजो तो, वैश्यना जन्म्या ज्येय;	
तुला करवा आविया, संग्राम मध्ये सोया !	२२
यश इपी नावे यदयो धुं, साट रिपुनां शीश;	
कवणु ढणवां कवणु भारे, कइ तुलना षश !	२३

સકળ શીર સાટે સમર્પું, અતુલ ધન આવાર;	
શિવ શીર અર્થે પ્રયોજ્યાં, કઈ એ વ્યાપાર!	૨૪
વૃષકેતુનું શીર મનોહર, શિવ પૂજવા અધિકાર;	
સદાશિવને આપ્ય અર્જુન, શીશ એ નિરધાર.	૨૫
સદાશિવ સંતુષ્ટ તુજને, આપશે પશુ અસ્ત્ર;	
યુદ્ધકરવા ધૈર્ય ધરશો, તેથકી શુભ શસ્ત્ર.	૨૬
કહે નૈમિનિ સાંભજો, ભૂપાળ ભારત બોધ;	
પછે જાગ્યો વીર પારથ, ધરી મનમાં ક્રોધ.	૨૭
શીશ તે રથમાં ધરીને, ધનુષ્ય ધાર્યું પાણ;	
પુત્ર પ્રત્યે ઉચ્ચર્યો, સુણ્ય બભ્રુવાહન વાણ.	૨૮
સંહાર કારી શર યાંથી, હવે જાઈશ ક્યાંય;	
૩બહુ વીર મારા વિદાર્યો, ને ગ્રહા ખીજા ખાંય.	૨૯
તુને મારીશ હવે હું, તેહ મૂકાવીશ;	
રણમાં હું કોપે ચઢ્યો, ધર ધનુષ્ય હે ધરણીશ!	૩૦
મારો વૃષકેતુ માર્યો, કરી પ્રાક્રમ પ્રૌઢ;	
હવે કેતું જીવવું, તાહરે માને મૂઢ.	૩૧
સહે મારા પ્રહાર તું, હું તો વિદાઈ ગિરિશ્રુંગ;	
કહે નૈમિનિ સાંભજો, ભૂપાળ ભારત ભંગ.	૩૨
(પછે) પારથ બાણ મૂકે યથા, જથા જળધર ધાર;	
ચિત્રાંગદાસુત દેખતાં, જદળ હણ્યું પામ્યું પ્રાર.	૩૩
બભ્રુવાહન દેહ બેઠી, પારથે કૃત વાદ;	
ગર્જતા ધન સરીખો, પછે કર્યો કેસરીનાદ.	૩૪
પાર્થબાણે હણ્યા ગજ રથ, ઉડતા આકાશ;	
અશ્વ પાળા જઈ પડે તે, ઉલૂપીને પાસ.	૩૫
ચક્રઅંકિત બાણ ઉડે, અશ્વ રથ આકાશ;	
મર્ણુ પામી જાઈ પડે, ચિત્રાંગદાને પાસ.	૩૬
પાર્થબાણે ઉડતા, ધડ કોટ કાંગરા તત્ર;	
યથા વાધ્યા વાયુથી, ઉડતાં સૂકાં પત્ર.	૩૭

૧. શર પ્ર. ૧. ૨ પશુપત્ર અસ્ત્ર પ્ર. ૨. ૩ બે વીર પ્ર. ૨. ૪ ધ-
ણું જળ પામ્યું પાર પ્ર. ૨-૩.

पार्थ शरथी उडतुं दण, यथा त्रणु वंटीण;	
पृथ्वी पड्यां स्वणतां मडां, ३जन तेण अग्नि ज्जेण. ३८	
शर तण्णे पुंणे पवन वाध्थो, उडती रण धोर;	
४विकट वडवानण ज्जे, जन अग्निजे त्यां सोर. ३९	
महा पापी हता ते पणु, भोक्ष पाभ्या त्यांय;	
यथा कार्शी निवासी नर, निवृत्ते क्षणु भांय. ४०	
मर्त्युकाणे पार्थ शोभे, विश्वनाथ समान;	
रणुमां पडे ते अठे तक्षणु, तम तेण विमान. ४१	
शरे छाये अञ्जुवाहन, पार्थ गाज्यो त्यांय;	
प्राणु सेतां भूकतां लघु, लाघवी ज्ज्याय. ४२	
प्रथम पाडयो दुर्गेने, अह गडगडया सुपतन;	
५प्रलय काणज पारप्पी ते, पणाया पुरजन. ४३	
६धर मांहे शर आवी पडे, त्तारे न्मसती पुरनार;	
पार्थप्राणे ज्जे पट, आलवे क्षोयन वार । ४४	
(पछे) अञ्जुवाहन अठयो कोपे, वठयो पारथ साध;	
विविध आयुद्ध नाभतो, धरी धनुष्यने शर हाथ. ४५	
आर शर अश्वने भार्या, सारथीने त्रणु;	
अेक प्राणे छत्र छेद्युं, सणल उज्वल वर्णु. ४६	
सात शर हनुमानने, अेम सणण करतो युद्ध;	
अञ्जुवाहन उच्चर्यो, अर्जुन प्रत्ये शुद्ध. ४७	
अरे पारथ द्रोणुथी, सहु देवथी समर्थ;	
सदाशिवथी तमो शिष्या, शस्त्रविद्या अर्थ. ४८	
ते सर्व उयम निष्कण धयुं, हे दुर्मति नर दीन;	
शे न आवे तुज सारथी, तुं जजनी तेने हीन. ४९	
पतिव्रता माता माहरी, तेने लगाडयुं बांछन;	
हुं देवतां दुर्वाक्य ज्योत्स्यो, अधरतुं अर्जुन. ५०	

१ दणथी प्र. १. २ अणतां प्र. २. ३ आकाश वर्ते तोण प्र.
२. ४ विकट वडवानण ज्जे, जन अग्नि ज्जेत्यां सोर. प्र. १. ५ प्रलयका-
ण यथा रविने, पणाता पूर पुरजन प्र. १. ६ पुरमांहे. प्र. १. ७ ते-
ने. प्र. २.

पूर्वे तौ ज्यांढां त्यांढां, समर्थं थका महाराज;	
तत्क्षण्य प्रभु पधारै, शे नव आव्या आज.	५१
महापुरुष हरिंतुं स्मरण्य तुजने, विसर्गुं राग्नन;	
क्षण्यैक अटकुं ज्यां लगी, तुं समर्थ श्री भगवान.	५२
हर्षकुंवरे युद्ध कीधुं, प्रथम भारी साथ;	
शूर ते स्वर्गे गयो, हे धर्मनंदन नाथा	५३
तथा ताई पराक्रम ते, देआड मुजने आज;	
कडे नैगिनि सांभजो, हे जनमेजय महाराज.	५४
तेतुं वयन सुष्णीने सव्यसायी, कोध वाध्या त्यार;	
विविध भाला वरसतो, ज्यां कनक रयना सार.	५५
रथ स्थित निज पुत्रने, हसी हण्यो शर संग्राम;	
दहनघुति आण्ये हण्यो, शिशु न भूकेरण्य काम.	५६
अश्रुवाहन आण्य भूके, आवर्युं आकाश;	
सव्यसायी शरै वेध्या, थको पाभ्यो त्रास.	५७
गंगा तण्ये शापे करीने, मोड पाभ्यो पार्थ;	
आण्य-विधा विसर्यो ने, १नाश पाभ्यो स्वार्थ.	५८
पछे जे जे आण्य सांध्यां, तथा जे जे शस्त्र;	
अश्रुवाहन पुत्र छेहे, सध ते ते अस्त्र.	५९
पछे जे जे सभे कोभ्यो, अश्रुवाहन वीर;	
अर्धयंद्राकार शर निज, धनुष्य धार्युं धीर.	६०
काणरपी अजे जवाणा, वडवावन्हि जेव;	
तदा सर्वे पितृ कांध्या, धंदि आहे देव.	६१
रवि आहे ग्रहने ऋषि, भयाकुल त्यां जत;	
द्विधा बेदी मेदनी, शत वार विद्युतपात.	६२
वायु वाता धूसरा, वरसती शोणितधार;	
ते आण्य पेभ्यो पारथे, महाप्रलय अनलाकार.	६३
निज आण्य सन्मुख प्रयोज्यो, पण्य न छेद्यो सोय;	
गोविंद मनमां चिंतव्या, जे हरि करे ते होय.	६४
तेण्ये शरै ते सभे छेद्युं, पार्थ केइं शीश !	
अपण कुंडण अणकतुं, धरणी पड्युं धरणीश.	६५

પછે ધડ ધરણી પડ્યું, વૃષકેતુ કેરી પાસ;	
થાર્થ-કાયા પતનનો, દિન કહું સુષ્ટ્ય પ્રકાશ.	૬૬
કાર્તિકી એકાદશી ને, સમે સંધ્યાકાળ;	
વાર મંગળ ઉત્તરા, નક્ષત્ર મધ્ય વિશાળ.	૬૭
વદન વિજયીનું પડ્યું, વાસુદેવ વદતું વાણ;	
પડ્યું પૃથ્વી તરફડે, ઝગહળે જેવો બાણ.	૬૮
સૂર્ય ખે પૃથ્વી પડ્યા, જન જૂએ મસ્તક ખેડું;	
ધનંજય વૃષકેતુ ઉપર, કરે કરણા તેડું.	૬૯
થયો હાહાકાર તેણે, સમે દારણ્ય દુઃખ;	
બ્રહ્મવાહન-સેના તણ્યા, સુભટ પામ્યા સુખ.	૭૦
કુસુમ વરસે કન્યકા, વાજતાં બહુ વાજત્ર;	
નિજ નાથ જીયો જાણતા, આણતા મુદ મન મિત્ર.	૭૧
બળ વખાળે બ્રહ્મવાહન, તણું બંદીજન;	
હર્ષ વિહવળ થયો રાજ, બ્રહ્મવાહન મન.	૭૨
ધ્વજા મંડિત મનોહર પુર, પ્રવેશ્યો રાજન;	
પુષ્પ ચંદન પાથર્યાં, માર્ગ મોદ મહાન.	૭૩
નૃત્ય કરતી નાયકા, ઉચ્ચરે જય જય વાણ;	
બાળ ચળકે ચાંદલો, દીવડો દૂર્યા પાણ.	૭૪
ગોરોચના દિવ્ય કુમકુમ, દિવ્ય અંબર હાર;	
કરે આરતી રાચજીને, ઉલૂપી મુખ્ય નાર.	૭૫
ચિત્રાંગદાને કહે ધન્ય ધન્ય, વીર જનુની માત;	
જે સુતે તારે હણ્યો પારથ, વિજયી વર વિખ્યાત.	૭૬
તેનું વચન સુણી શૃંગાર મંડિત, બ્રહ્મવાહન-માત;	
સુત-આરતીને પધારી, તે પડી અકસ્માત.	૭૭
બ્રહ્મવાહન જીવન પ્રકટ્યો, હર્ષ મધ્યે શોક;	
ચિત્રાંગદા એપાસ વિંદી, રહી નારી લોક.	૭૮
રૂંઠી સુંદરી શીતળ, જળ છાંટે આપ;	
કર-મુષ્ટિએ ઉર અક્ષાળે, ને કરે વિવિધ વિલાપ.	૭૯
પડ્યાં નિખર્યાં સ્વામિનીને, ગદ્ય નૃપને ધેર;	
બ્રહ્મવાહનને કહી, ચિત્રાંગદાની પેર.	૮૦

- ન જાણું નર શિરોમણિ, પૃથ્વી પડયાં તમ માત;
 ઉઠાડય આવી અવર ખીજાં, ઉલૂપી ક્ષિતિપાત. ૮૧
- બ્રહ્મવાહન રથચક્રી, ઉતર્યો અકરમાત;
 કંઠ સૂત્રાભર્યું વર્ણિત, વિલોકયાં નિજ માત. ૮૨
- પ્રથમ પત્રગ-કન્યકાને, ક્રિતિય જનુની જોડ;
 ઉઠાડિયાં આદર કરી, ઉઠયાં આળસ મોડ. ૮૩
- જનુની જાણ્યાં જીવતાં, ઉચ્ચર્યો વાણી એમ;
 આનંદકાળે માત મારી, પડયાં પૃથ્વી કેમ. ૮૪
- સુણો જનુની અશ્વ અર્થે, કર્યો મેં સંગ્રામ;
 કોઈ એક હય રાખવા આવ્યો, પાર્યં અર્જુન નામ. ૮૫
- પ્રવુમ્ન મુખ્ય મહાવીર ધીરે, સુભટ વિંટયો સોય;
 તે સર્વ માર્યો માત મેં, અર્જુન માર્યો જોય. ૮૬
- સહુ વીરનો ગુરૂ બાળકો, વૃષકેતુ માર્યો માત;
 મહાબળિયો કર્યુંસુત તે, જગત્માં વિખ્યાત. ૮૭
- ^૧જેણે બળે હું મોહીઓ, તે પડયો છે રથ માંચ;
 મહાકષ્ટ કરી સંગ્રામ મધ્યે, નિપાત્યો છે ત્યાંચ. ૮૮
- કંઠસૂત્ર ધરો માતા, ધરો કરણાભર્યું;
 આભરણુ પાપે જણાય છે, અમંગળ આચર્યું. ૮૯
- ચિત્રાંગદા કે' અરે પાપી, શું કર્યું એ કામ;
 પિતા પોતા તણો માર્યો, ધર્મ અર્જુન નામ. ૯૦
- સખા શ્રી ભગવાનનો, કુંતા-કુંવર વિખ્યાત;
 તેં પુત્ર હું વિધવા કરી, ^૨શી કંઠ સૂતર વાત. ૯૧
- આભરણુ મુજને પે'રાવતાં, તું ના લાજે શે મૂર્ખ;
 ધિકાર તારૂં તેંજ માર્યો, પાર્યં સરખો પુર્ખ. ૯૨
- હવે ધર્મ રાજ શ્મિ અવસ્થા, પામશે તે ત્યાંચ;
 યજ્ઞ માંડયો ધરી દીક્ષા, વિપ્ર-મંડળ માંચ. ૯૩
- તેં પુત્રને પુત્રેજ કુંતા, કરી પુત્રે હીન;
 નિજ માત ઉપર તુને કરણા, ન આવી ક્યમ દીન. ૯૪
- જ્યેષ્ઠી તુજને જણ્યો પાપી, પ્રલય પાવક રૂપ;
 તેને ક્યમ તેં નિપાત્યો, ભરતાર મારો જૂપ. ૯૫

- મુને પૂછ્યા પાખ્ય તેં ક્યમ, ક્યો સુત સંગ્રામ;
શસ્ત્રનો સંઘાત તારો, દેહ-દાહક કામ. ૯૬
- પિતૃઘાતે હૃદય તારું, ન ફાટે ક્યમ આજ;
કર્ણભૂષણ પેર કેતાં, ઉપજે નહિ લાજ? ૯૭
- ખેરને અંગાર તાતી, કંઠ સાંકળ ધાલ્ય;
લોહ ખુંટા કર્ણ મારે, જ્યાંહાં જોઈએ જાલ્ય. ૯૮
- ક્યાંહાં મારો સ્વામી છે, દેખાડયા તેનો ઠાર;
હું સાથ જાઈશ નાથને, એમ કહી નીસરો નાર. ૯૯
- પડયા પાંડવ પાસ ચાલી, તજ્યાં ભૂષણ-ભર્મ;
તે સમે જોલ્યાં ઉલૂપી, સાંભળો માતા મર્મ. ૧૦૦
- અરે અર્જુન મર્ણુનો, અઘાપિ છે સદેહ;
આવ્ય આપણુ પ્રવેશી, અવિશ્વોકીએ વન તેહ. ૧૦૧
- અર્જુને મુજને કહ્યું છે, મર્ણુનું એધૂણુ;
પંચ દાડિમ વૃક્ષ દાઝે, મર્ણુ માંડે જાણુ. ૧૦૨
- આવ્ય જઈ અવિશ્વોકીએ, સ્વામી તણો સંકેત;
નાગ—કન્યા લેઈ ચાલી, તેહ વન મન હેત. ૧૦૩
- પંચ દાડિમવૃક્ષ દીઠાં, યયાં ભરમાકાર;
નાગ—કન્યા નાથ કહીને, કરે હાહાકાર. ૧૦૪
- ચિત્રાંગદાને સાથ આવી, પાર્યના શીર પાસ;
સૈન્યને સુત સાથ તેડયા, કર્યા દીપ પ્રકાશ. ૧૦૫
- કેશ ધૂટા સુંદરીના, પડયો દીઠો નાથ;
શીશ કાખું પડયું પાસે, ચિન્હ વૈષ્ણવ સાથ. ૧૦૬
- નિજ શીશ પારથ-પાગ મૂકી, વચન જોલી નાર;
તમારા પદ સ્પર્શતાં, મુજ દેહનો ઉદ્ધાર. ૧૦૭
- તું સાથ પામીશ પરમપદ હું, સ્વદેહે કૃત કાજ;
મુજ સુતે દુભવ્યા યકા, પતિ પ્રસન્ન થાઓ આજ. ૧૦૮
- હું કરેશ સેવા તમારી, તમો ક્ષમા કરો સ્વામ;
એક ધર્મ કારજ ઉપન્યું છે, કરો જઈ સંગ્રામ. ૧૦૯
- ઉઠ્ય ઉઠ્ય પતિ વૈરાટપૂરમાં, હરી કૌરવ ગાય;
શા માટ સ્વામી આજણે, તું કેડે કાં નવ ધાય. ૧૧૦
- કુપદ સુપ્રેરોણુને, અપમાન દીધું આજ;

- દ્રુપદને આંધી કરી, દેખાડ ગુરને કાળ. ૧૧૧
- દ્રૌપદીના સ્વયંવરમાં, મળ્યા ભૂપતિ ભાવ; ૧૧૨
- ઉઠય ધારાયત્ર બેદી, દ્રૌપદીને લાવ્ય. ૧૧૨
- હું સપત્નીપણું નહીં કરું, તે સાથ હે રાજન; ૧૧૩
- આ હુતાશન તુને પ્રારથે, બાળવા ખાંડવ વન. ૧૧૩
- દહન ધનથી ખીહેછે, શર પિંજરું કરી રાખ્ય; ૧૧૪
- આ બીલ વેષે સદા શિવજી, પધાર્યા પતિ દાખ્ય. ૧૧૪
- શર્ણુ તારે રહ્યો શૂકર, હરે શંકર આવ્ય; ૧૧૫
- અહો પાર્થ પરાક્રમ કરી, પશુને મૂકાવ્ય. ૧૧૫
- ઉલૂપી ચિત્રાંગદા એમ, કરે વિવિધ વિલાપ; ૧૧૬
- સકુંડળ શીર પાર્થનું, વૃષકેતુનું ગ્રહી આપ. ૧૧૬
- વૃષકેતુનું શીર વિલોકી, રૂદન કરતી ઘોર; ૧૧૭
- તારો પિતા માર્યો ખાંડવે, નિર્વૈર કર્યું કઠોર. ૧૧૭
- હા! હા! હણ્યો તું કર્યું સુત, હું થઇ દુઃખણી જાત; ૧૧૮
- હે બજ્રવાહન હવે કર, મારા મનની વાત. ૧૧૮
- ખડ્ગ કાઠી છેદ મારું, શીશ તું નિરધાર; ૧૧૯
- પરશુરામ થકો હવે તું, અધિક થાતી કુમાર. ૧૧૯
- પરશુરામે એક મારી, રેણુકા નિજ માત; ૧૨૦
- તું પિતા માતા બેહુ મારી, અધિક યા વિખ્યાતા! ૧૨૦
- અરે અર્બક આણ્ય ઇંધણુ, અમિ કર્યં પ્રકાશ; ૧૨૧
- ઉલૂપી સંયુક્ત મુજને, બાળ્ય પાવક પાસ. ૧૨૧
- એક કુત્સિત કામ કીધું, દુઃખ વર્ધન વીર; ૧૨૨
- દાતાર દૈવત રૂપશો, વૃષકેતુ માર્યો ધીર. ૧૨૨
- મુને હસ્તિનાપુર જવાની, હતી આશા અત્ય; ૧૨૩
- ત્યાં પાર્થ સાથે યજ્ઞ મધ્યે, યુધિષ્ઠિરને જોત. ૧૨૩
- શ્રી કૃષ્ણ રૂક્મિણી સત્યભામા, દ્રૌપદી દર્શન; ૧૨૪
- ઉત્તરાને ઉષા કેરું, પરસ્પર સ્પર્શન. ૧૨૪
- તુજ માત હુતી પનોતી, અતિધણું આપત ધન; ૧૨૫
- તેં આજ નેટ નિરાશ કીધી, અરે કુમતિ તન! ૧૨૫
- વચન જનુનીતું સુણી, ઉચ્ચર્યો અર્બક આશ;

हे मात ! हूँ निज तात जण्णी, गयो ओढनी पास.	१२६
अश्वने आगण करी हूँ, गयो पडवा पाय;	
जेह ओखे मुने कछु ते, में मुजे नव कहेवाय.	१२७
अतःपर परसोक भारी, कितिं थारो क्रेक;	
पितानो हलुनार निरप्पी, मुने तण्णी सोक.	१२८
दान तीर्थ ज्ञान व्रत, जेवुं न दीसे तेह;	
पितानो हलुनार मुजने, करे पावन जेह.	१२९
अकपाणि तथा पावक, पार्थना जे मित्र,	
मुने नरके नाप्पशे, जेनां *चित्र यरित्र.	१३०
सकण पातक कृष्णु रभरजे, थशे भरभाकार;	
पणु वीर वैष्णव वध्यानुं, अध न नासे निरधार.	१३१
भाई कुत्सित कर्म निरप्पी, पार्थ केइं मर्त्य;	
कलुषनाशक कृष्णु, आवशे अशररुशालुं.	१३२
धनंजयने जोगपति, ज्वाडशे निरधार;	
ते माटे पावक प्रवेशनी, भति मुने प्रकटी सार.	१३३
जेक भति विसरी अछीनी, उलूपी मुज मात;	
कहे आगम ज्ञान जेजे, थशे हलुशे तात.	१३४
तो प्रसवकाजे शे न भायो, आण सर्प समान;	
तदा दुर्मति हूँ न करतो, मातने दुःख दान.	१३५
वैरी पिता तजे जेतां, वैधव्य दीक्षा दान;	
पूर्वे हूँ तेहमां वर, आर्य हुनो मान.	१३६
तेज हूँ निज मातनो, वैधव्यकर कहेवाडं;	
ते माठ पावक प्रवेशुं, अन्वथा शुद्ध न थाडं.	१३७
कहे जैमिनि पछे सेवक, प्रत्ये जोख्यो शर;	
कष्ट आणी करे टाजे, रभे भागो भूर.	१३८
तमो सर्वे त्वरा करवी, कइं वन्डि प्रवेश;	
पछे चित्रांगदा जोली, कहुं सुत उपदेश.	१३९
हे पितृघातक पुत्र दुर्मति, रहे क्षणुं जेक आंय;	
धनंजय जेवे कदाचित्, करे कांछ उपाय.	१४०

*चित्रय छे यरित्र प्र. २. १ वैरी पिता तज्जुं जे, वैधन दिक्षादान. प्र.२.

એમ સુણીને ઉલૂપી કે', સાંભળો મહિમાય;	
પાયં જીવન કાર્ય દીઠો, અમો એક ઉપાય.	૧૪૧
પુત્રજી પાતાળમાં, મણિ એક છે ઉદામ;	
મૃતકને જીવાડતો તે, મૃતકસંજીવ નામ.	૧૪૨
મહાસર્પ રાખે શેષ પત્રગ, તણે છે ભંડાર;	
મૃતક મૃતક સર્પને, જીવાડતો તેણી વાર.	૧૪૩
સર્પ મોટા ત્યાં વસે, કુતકારે શાટે વ્યોમ;	
ખીજવ્યા પર્વત પ્રભળે, તૃણ વૃક્ષ ળાળે ભોમ.	૧૪૪
કઠોટક ખીજે કુલિક, ત્રીજે વાસુકી મહાસર્પ;	
૧મૂષકાદ ભાસુરશંખને, દીર્ઘ જીલ્હા કર્પ.	૧૪૫
કો એકને શત ફેણુને, કો બસે ફેણુના સાપ;	
કો ત્રણસે ને ચારસે, પાંચસે ફેણુના આપ.	૧૪૬
કો છસે કોને સાતસે, આઠસે કોને ફેણુ;	
કોએક નવસે ફેણુના, જળ હળે માથે મેણુ.	૧૪૭
સહસ્ર ફેણુનો શેષ સૌથી, સખળ છે બળવાન;	
સદા શ્રી સંયુક્ત જે પર, સૂએ શ્રી ભગવાન.	૧૪૮
સદા નિર્ભય નાગ માટે, ન લાવે મણિ કાપ;	
એ નિહાળ્યો ઉપાય મિથ્યા, પિતા જીવન જ્નેય.	૧૪૯
મુને લખ્યું વિધવાપણું, સુત સહગમન કરવું સોય;	
હું સાપણી સ્વામી હણીને, રખે કુંતા જ્નેય.	૧૫૦
ન આવે કુંતા સતી, મુને ત્યાર પેલી માર;	
તથા ચિત્રાંગદા સજની, બેહુને સંહાર.	૧૫૧
બયભીત સર્પ સુપણ્થી, ત્યારે પ્રારથ્યા પ્રભુનાથ;	
સંજીવ મણિ શંભુએ આપ્યો, પૂરા પત્રગહાય.	૧૫૨
તે મણિને ક્યમ સમરપે, અહિ સહી સોમ્યા મન;	
એમ સુણીને ઉચ્ચર્યો ત્યાં, બહુવાહન તન.	૧૫૩
કાણુ માત્ર પ્રાક્રમ સર્પ માતા, યદા કોપ્યો હુંય;	
જેણે સકળ પૃથ્વી જીતી બળે, તે પાર્યં શત્રુ ધુંય.	૧૫૪
વિષ ગર્જના બળ ધૈર્યથી, જ્ને ન આપે મણિ વ્યાળ;	

તો અમૃત આણું અબ્ર બેદી, બે સાતમે પાતાળ.	૧૫૫
સર્પ બળ નિષ્પળ કરી, હરી લેઉં મણિ તત્કાળ;	
જેણે શક શંકર પરભવ્યા, તે પાર્યનો હું કાળ.	૧૫૬
મને માતામહ વધ્યાનું, પાપ ન હોય લગાર;	
પ્રથમ માંડ મહાવિપધર, સર્પને નિરધાર.	૧૫૭
પછે પાર્ય સહિત સૈને, કંઈ જીવિત દાન;	
વૃષકેતુ આદે સુમટને, બે કંઈ છું સાવધાન.	૧૫૮
પછે મણિવડે સહુ સર્પને, જીવાડીશ શુભ પેર;	
પછે પાછા મણિ ગ્રહી, અહિ જશે નિજ ઘેર.	૧૫૯
અર્જુનને તું રાખજે, સહુ સુમટ સાથે માત;	
હવે માંડ બળ જૂઓ, ત્રૈલોકમાં વિખ્યાત.	૧૬૦
ઉલૂપી કહે અજાણ સુત, શું વખાણે આપ;	
મહાવિપધર તણી નિદા, શીદ કરેછે પાપ.	૧૬૧
૧ શેષ પત્રગ પ્રોદને, મનુજ વાસવ સાય;	
બલવાન સાથે વૈર કરતાં, તુને લાજ ન થાય.	૧૬૨
બ્રહ્મવાહન ઉચ્ચરે, સાંભળો મારી માય;	
મેં કહ્યું છે તે વચન મિથ્યા, કદાચિત્ નવ થાય.	૧૬૩
કુબેર વાસવ મજે યમ બે, સદશિવ વિપરીત;	
સાય થાશે સર્પને તો, હું નથી ભયભીત.	૧૬૪
કરીશ અધુના અસુરને હું, ચકિત ચિત્રાકાર;	
બ્રહ્મવાહન વચન સુણીને, કહે ઉલૂપી ઉચ્ચાર.	૧૬૫
રહે પુત્ર સહસા નવ કરો, હું કરીશ મંત્ર વિચાર;	
પુંડરીક પત્રગ મિત્ર ગારો, ચતુર મંત્રી સાર.	૧૬૬
તેને પિતા પાસે પ્રયોજશ, પાતાળ પેઢી વાર;	
યથા તેનું ચિત્ત કશ્ણા, યુક્ત થાશે સાર.	૧૬૭
પુરૂષ કેરે પ્રપંચે ત્યાં, નિપજે જે કામ;	

૧ શેષ પત્રગ પીડે, હરિ જેની સાય. પ્ર. ૧ ૨ હે પુત્ર શાને
શ્રમ કરશો પ્ર ૨

तो काणु पुरुष कष्टकारी, करे जर्घ संग्राम.	१६८
कहे नैमिनि सांभजो, ते उलूपी आभास;	
अेम पुत्रने वारी करी, पुंडरीक तेउयो पास.	१६९
पार्थने लुवाउवाने, प्रयोज्यो पाताण;	
पधारो लुजंगेंद्र पासे, अडी मुज गव-माण.	१७०
कर्णलूषणु समरपीने, कहेज्जे कुंवरतुं काम;	
समय जेधने ज्योवज्जे, ते अडिपति उदाम.	१७१
सज्जन संगती समे डे'ज्जे, न होय दुर्जन धेर;	
ज्यम समपें मण्डि तभारे, कर तथा करवी पेर.	१७२
मुज काम जतां मित्र तमने, हज्जे मारग क्षेम;	
कहे जे जर्घ उलूपीअे, मोकट्यो अर्ही अेम.	१७३
पछे पन्नग उम्ययो, अेक विचारी सुवचन;	
त्यां उलूपीने करेछे, आश्वसना राजन.	१७४
हे उलूपी! तें मोकट्यो हुं, जडं शेषसदन;	
दिव्य मण्डिने आणुवा, आरावतीं जन.	१७५
तें अने तारे कुभारे, राभवेो पारथ अेह;	
चिरकाण सुधी अेहतेो, वणुसे नडि ज्यम देह.	१७६
१ पृथ्वी मध्ये मृतक मालुस, पिंड पाभे नाश;	
शीघ्रे कारज निपजे नर्ही, जतां राजपास.	१७७
अहु कार्य आकुण अवनिपति, ओणभ्या न आवे अर्थ;	
भाटे देह पार्थनो उंसुं, मुज विष न थारो व्यर्थ.	१७८
तुं राभजे निज नाथने, ज्यम रति राभ्यो काम;	
हवे अणुवाडन उम्ययो, सांभजो अडि उदाम.	१७९
प्रथमथी वृषकेतुतुं, ततु उसो पन्नगराज;	
जे सयण भारी साथ जुज्यो, निपात्यो में आज.	१८०
यथा पार्थ सगा सुंदर, इरी जेवे अेह;	
मुज पिता अे ज्योवा विना, स्थिर न राभे निज देह.	१८१
वृषकेतु पारथने उशीने, पधारो अडिराज;	

१ पृथ्वी मध्ये मृतक मालुस, नाश पाभे जेह;
शीघ्र काम न निपजे. नर्ही जतां संदेह. प्र. २

- ધાર્ય કૈરે પિંડ તે, પાળીશ હું અહીં આજ. ૧૮૨
- કહે જૈમિનિ પુંડરીકે, ડશ્યો પારથ દેહ;
- વૃષકેતુને ડશી કરી, અહિ પરવર્થો પુનરેવ. ૧૮૩
- પ્રથમ દીહું તળ તેણે, મહા મનોહર સાર;
- કનકમય મહા મનોહર ને, પ્રલિત તર આકાર. ૧૮૪
- અવકાશ યોજન અયુતનો તે, ગણ્યો શાસ્ત્ર વિચાર;
- જ્યાં નાગ-કન્યા મનોહર, સુંદરી શોભે સાર. ૧૮૫
- વિતળ તેણે વિલોક્યું, ત્યાં કનક ચંપકવૃક્ષ;
- સુતળમાં શમડી તણાં તર, કનકનાં ફળ લક્ષ. ૧૮૬
- મહાતળમાં આમ્રતરફળ, વિવિધ વૃક્ષ વિશાળ;
- કનક મર્કત મનોહર તર, ચપળ ચંપક-માળ. ૧૮૭
- રસાતળને નિહાળીને, થયો વિસ્મય મન;
- હિંદોલ દોલા આરોહણુ જ્યાં, નાગણી ગણુ ધન્ય. ૧૮૮
- પાતાળ વળતું વિલોક્યું, જ્યાં હાટકેશ્વર ઇશ;
- ભોગાવતીને-તીર મંદિર, કમળ પૂજા શીશ. ૧૮૯
- તેને સર્પે સઘળા રતવે, નિત્ય નાગ-નારી ધાય;
- ધનવંત યૌવન હાટકેશ્વર, પૂજવાને જાય. ૧૯૦
- તે ભોગાવતીમાં નાહીને, શિવને કર્યો પ્રણામ;
- વિમળ જળ મળહારી રપરો, થયો મન ઉપરામ. ૧૯૧
- દિવ્ય તરવર લતા સુંદર, સુધા શોભિત જ્યેય;
- નવ કુંડ અમૃતના ભર્યા, આવર્યા સર્પે સોય. ૧૯૨
- સદન દીહું શેષતું અહિ, પ્રવેશ્યો તે માંય;
- વિવિધ ચિત્ર વિચિત્ર શોભા, સદા શોભે ત્યાંય. ૧૯૩
- રતની રચના ઘણી જ્યાં, વસે નાના જંત;
- શેષનાગે શોભતું, જેને સહસ્ર ફેણુ શોભંત. ૧૯૪
- તે મધ્ય ખેઠા શેષ દીઠા, તપ્ત તેજે રૂપ;
- કર્કોટ તક્ષક નાગ મધ્યે, નિહાળ્યો નિજ ભૂપ. ૧૯૫
- મનો વાચા કર્મણા, વાસુદેવ જપતો નાગ;
- પુંડરીકે પ્રણામ કરી, કંઠ-સૂત્ર મૂક્યું પાગ. ૧૯૬
- સુતાનાં તાટંક મૂક્યાં, સભામાં સાક્ષાત;

પછે ધરાધર શું પુંડરીકે, પ્રકાશી નિજ વાત:	૧૯૭
હે નાગ ! પન્નપતિ આવ્યો, તમારે હું શર્ણુ;	
ઉત્સૂપીએ મોકલ્યો, જેનો થયો સ્વામી મર્ણુ.	૧૯૮
શેષ એવું સાંભળીને, ઉચ્ચર્યા મુખ વાણુ;	
જે સુતા ભારીનો પતિ તે, પ્રખળ પાંડવ જાણુ.	૧૯૯
તે સવ્યસાચી શર છે, સારથી જેના શ્યામ;	
જેણે સદાશિવ સંતુષ્ટ કીધા, કરી મહાસંયામ.	૨૦૦
શિવ એને સમર્પ્યો વર, સાંભળો કહું સોય;	
તુને દેવ દાનવ ન જીતે, તે વાક્યઃ મિથ્યા ન હોય.	૨૦૧
તેનું પરાક્રમ હું લહું, તે સદા વૈષ્ણવ શર;	
તે હણ્યો કોણે કુંતિસુત, શું કૃષ્ણ મૂક્યા દૂર ?	૨૦૨
શ્રી કૃષ્ણ વિણ જીવાડવાને, કોણુ અન્ય સમર્થ;	
હું પાસ મિથ્યા મોકલ્યો છે, સુતાએ તું વ્યર્થ.	૨૦૩.
ઉત્સૂપી શું અજાણી છે, કહો કારણ વાત;	
મુને વિરમય ઉપજે છે, સુણી પારથપાત.	૨૦૪
એમ સાંભળીને પુંડરીકે, કરી કર્મો ઉચ્ચાર;	
શેષ રાજ સાંભળો કહું, પ્રથમ વાત વિચાર.	૨૦૫
ધર્મપુત્રે દ્રોણ બીજમ, હણ્યા રણમાં મુખ્ય;	
ગોત્ર સંહાર કરીને, વૃષ્ટિ પામ્યો દુઃખ.	૨૦૬
અથ ઠાળવા અશ્વમેધ માંડ્યો, યુધિષ્ઠિર રાજન;	
જે અશ્વ મૂક્યો તે ગ્રહો, ચિત્રાંગદાને તન.	૨૦૭
હય પાળવાને પાર્થ પોતે, પધાર્યા મન શુદ્ધ;	
બભ્રુવાહન પાર્થને મણિ, નય વરત્યું યુદ્ધ.	૨૦૮
સુતે જાનહવી શાપ મોહ્યો, નિપાત્યો અર્જુન;	
અઘાપિ અવનિ પડ્યો છે, તુજ સુતાનો સ્વામીન.	૨૦૯
પાર્થને જીવાડવા તુજ, પાસ પ્રેર્યો હુંય;	
ઉત્સૂપીનો દૂત હું, આશા ભર્યો પણુ છુંય.	૨૧૦
ત્યમ કરો મહાનાગ જ્યમ, તારો મહિમા હોય;	
કૃષ્ણ-સેવક યુધિષ્ઠિરને, કરાવે મખ સોય.	૨૧૧

યુદ્ધમાં જીવે ગયો, જીવાડ 'જાગાતાર;	
તેહ મોટા તણે વૈભવ, કરે પર ઉપકાર.	૨૧૨
દ્રવ્ય દુર્જન તણું જે, પર દ્રોહ અર્થે હોય;	
સંત સંપતવડે પાળે, સાધુજનને સોય.	૨૧૩
કહે જૈમિનિ પુંડરીકે, પ્રારથ્યો એમ શેષ;	
શેષ કહે સહુ સર્પ જોજો, દૈવનો આદેશ.	૨૧૪
પાર્થ અર્થે આપવો મેં, મણિજીવક નામ;	
એ પાળે ધન તન રાજ્ય રચના, આવશે શે કામ.	૨૧૫
જો ન જીવે અર્જુન તો, મેં સંધ્યો શે કામ;	
અમૃત અથવા મણિવડે, જીવાડવો નર નામ.	૨૧૬
જો અમૃતને એ મણિ, વૈષ્ણવને ન આવે અર્થ;	
લોભથી રાખી રહું તો, સંધ્યો તે વ્યર્થ.	૨૧૭
શ્રીકૃષ્ણ એની પાસ છે, જે કરે પીપ નિષેધ;	
પાર્થ વાહો વિષ્ણુએ જે, કરાવ્યો હયમેધ.	૨૧૮
પુંડરીક ઉતાવળો મણિ, ગ્રહી જા તે માટ;	
જીવાડય પારથ જોધને, વિષ્ણુ જન જે માટ.	૨૧૯
એતું વચન સુણી શેપતું ને, નિરખી અન્યો અન્ય;	
સર્પ સઘળા દુઃખ પામ્યા, અશુભ માની મન.	૨૨૦
તે સર્પ મધ્યે મહામતિ, ધૃતરાષ્ટ્ર ઇતિ વિષ્ણ્યાત;	
તે ધરાધરની સાથ જોલ્યો, કથાનકની વાત.	૨૨૧
દાતારને મન દોહલું, નહિ દેહ સુધી દાન;	
મુચ્ચા માણસ જીવશે તે, અઘટતું રાજન.	૨૨૨
ચુરંધિ ને કૃતંધિ ત્યાં, મણિની નહિ ગમ્ય;	
દેવતાને મંત્રનું ત્યાં, ન સાક્ષે તારતમ્ય.	૨૨૩
વૃક્ષ પણ પોતા તણું, રોકાને ન દેખાડે મૂળ;	
જેથકી ણને પામીએ, એ વાત છે અનુકૂળ.	૨૨૪
સાપનું સર્વસ્વ મણિ ક્યમ, સમર્પો છો નાથ;	
જે માટ આપણને સદા, વઢવાડ તાર્ક્ય સાથ.	૨૨૫

माङ्कड्य मुनि शापे गरुड, पाताण ना'वे अद्य;	
महीतण आण्यो मण्णु ते, गरुड अहेशे सद्य.	२२६
भूण मालुस कृतमि ने, थशे मण्णुनो गर्व;	
विष-भीत टाणी आपण्णुने, सुधा देशे सर्व.	२२७
मण्णु अमृत हीणु पन्नग, तण्णु इण्णुनी मेण्णु;	
मृगलोचनी स्त्री सुणे देशे, नभावीने इण्णु.	२२८
पछे पई सरणु सर्पनुं, धिःकार ज्वयुं व्यर्थ;	
आपण्णो उत्तम ठाम आ ज्यम, ज्वा देशे ^१ पार्थ.	२२९
स्थानक संपद गरल जशे, थशे जेवी पेर;	
उदरभरी भिक्षुक लुणंगने, भभावशे धेर धेर.	२३०
मंत्रीजे महाराजने, भतिमान कहेवुं गुण;	
करो अथवा नव करो, भूपाण सारी सुज.	२३१
कहे नैगिनि सांभणी, जनमेजय नाम नरेश;	
पछे अहि शुं उच्चरे, जेम सांभणीने शेष.	२३२
धृतराष्ट्र तारा वाज्यथी, वार्यो थको मण्णुराज;	
महा पुरथ पारथ भूपने, हुं कां न आपुं आण.	२३३
देश पुरने गाम धरमां, ^२ भूर्भ साये वास;	
वेहेवार विणु पणु करे उत्तम, अर्थ करो नाश.	२३४
सिंधु के पाताण पावक, मध्य पडवुं सार;	
पणु कदाचित् को' भूर्भ साये, न थशे व्यवहार.	२३५
कीर्ति भारी थशे महीतण, करंतां मण्णु दान;	
अर्जुनने ज्वाडशे, मण्णुश्च श्रीभगवान.	२३६
कृणु मण्णुथी उपजे आ, यरायर महाभाग;	
जेथकी आपणु थया धुं, यिरंजवी नाग.	२३७
जेने गोप गोकुण वच्च सुधी, सत्यलोक संबंध;	
आपण्णु षदने पमाडया, मधुसूदने निर्बंध.	२३८
सत्यलोकां गोपे न दीडा, यदा पाणसुकुंद;	
इदने करता विधाता शुं, वदे विणु आनंद.	२३९

- ધિકાર આ વસવું વિકૃળ, જ્યાં નથી યાજમુકુંદ;
 યશોદા-સુત દીડા વિના, મન નવ રહે આનંદ. ૨૪૦
- કમળથી બ્રહ્મા જણ્યા, એ વૃથા વાણી વેદ;
 હરિ-નાભિ-પંકજ પ્રકાશ્યું, જે કરે પાતક બેદ. ૨૪૧
- અન્યથા અમને ન અળગા, કરે પંકજગત;
 વચન સુણીને વિધાતાએ, સત્ય ગાની વાત. ૨૪૨
- શ્રી કૃષ્ણજી રમવા રચ્યું, નિજ સાથ ગોકુળજન;
 ગોપ ગોપી ધેનુનાં શિશું, વિરંચીએ ચોર્યાં મન. ૨૪૩
- તો શોક કુંતાજી તણો ક્યમ, ના ટાળે શ્રી વિષ્ણુ;
 વજ્રને તૂણ કરે તૂણને, વજ્રકારી કૃષ્ણ. ૨૪૪
- તે માટ મણિ મેં આપવો, અહિં ન આણવો સંદેહ;
 અન્યના ઉપકાર અર્થે, ધરે સાધુ દેહ. ૨૪૫
- તે દધીએ જણાવ્યું છે, કરી સુંદર કાર્ય;
 શેષ-વાણી સાંભળી, ધૃતરાષ્ટ્ર બોલ્યો આર્ય. ૨૪૬
- જો કૃષ્ણ રૂપી મણિ ત્યાં, જીવાડે જગદીશ;
 તો મણિ મિથ્યા મોકલો, જેથી જીવે ધશ. ૨૪૭
- જો ગરૂડથી તમને ગમે, સહુ સર્પનો સંહાર;
 તો સમર્પો મણિને પ્રભુ, હવે ન કરવો ઉચ્ચાર. ૨૪૮
- ધૃતિ શ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધનો મહિમાય;
 બ્રહ્મવાહન વિજયમાં, આડત્રીશમે અધ્યાય. ૨૪૯
- (જે) અધ્યા' વિષે છે બસે, અડત્રીશ શ્લોકજ સાર;
 રત્ન કહે યત્ને કર્યા, પદ બસે યાવન ત્યાર. ૨૫૦

અધ્યાય ૩૯ મો રાગ ગોડી.

- સુણી સર્પનો એ ઉપદેશ, પુંડરીક પ્રત્યે બોલ્યો શેષ;
 મેં તો માયા કાધી ધણી, માંડું કુળ નવ આપે મણિ. ૧
- બ વાહનને કે'જે જઈ, જેવી વાત અમારી થઈ;
 નાગ ન માને મારી વાણુ, શો ઉપકાર કરે ખળ પ્રાણુ. ૨
- મૂક્યા કેશવ સખળ સમર્થ, મણિ માગવા આવ્યો વ્યર્થ;
 અમને શું યાચે મૃતલોક, પાતાજેજ અમાંડું ઓક. ૩

भय पाभी पेठा पात्ताण, यरलु पाळि विना धुं व्याण;
 पुंडरीकनी त्यां भागी आश, आंव्यो यभ्रुवाहन पास. ४
 पारथ वीटथो योद्धे मणी, पुंडरीक त्यां आंव्यो वणी;
 पडथो पार्थ पट-मंदिर तणे, कोटि कपूरे दीवा यणे. ५
 यंदन तैल यराणे करी, यो दिशे यधरती सुंदरी;
 ज्यां उलूपी यित्रांगदा, पार्थ! पार्थ! कडी रोती तदा. ६
 पुंडरीक आंव्यानी धरी आश, विकण विलोके यारे पास;
 अवे आंव्यो पन्नग-नाथ, अविशोक्तयो भलि हीले हाथ. ७
 पुंडरीक त्यां उच्ययो आप, नव आपे भलि कोण्या साप;
 पुत्रे आप्यो ने उत्पात, ते पावकमां पेसो भात. ८
 नैमिनि के' अवेतुं सांभणी, यभ्रुवाहन कोण्या यणी;
 सैन्य सर्व सज्ज क्रीडुं सही, आपे उठथो हलुवा अहि. ९
 पार्थ रक्षा क्रीडी धरुणी, धरुं शरासन हरवा भलि;
 रीसे लोचन वेहेतुं वार, कर्णुथकी उडे अंगार. १०
 ज्यां छे शेष ज्यांहा वासुकि, तक्षलु भलि आणुं त्यांथकी;
 कथां छे तक्षक ने कर्कोट, शंभ कुलिक शुं हेवी दोट. ११
 धृतराष्ट्र आटे ने व्याण, ज्यां जशे नारी आ काण;
 अथम राणे धन अमृत भलि, शी गणुना सहु पन्नग तल्ली. १२
 पडथो धनंजय भारो तात, धर्मराय केरो लधु आत;
 हरिनो सेवक विजयी वढथो, मुज आगण अथम रेशे पडथो. १३
 भारा सुभट सुलो निरधार, सर्प गलो सूतरना तार;
 अधुना पन्नगने पेभशो, मुज आले आल्या देभशो. १४
 भारे आले भेदुं सोय, (अहां) आणुं भोगवतीतुं तोय.
 पिंड पलाणुं पारथ तलो, भोगावतीनो भहिमा धलो; १५
 अधुना सर्प तला ने भलि, अयणान्न लेशे आइल्ली;
 संग्रामे ने भार्या हशे, अधुना ते सर्वे लवशे. १६
 अधुना शेष निमित्ते अवे, सामा आवे शंकरदेव;
 हरिनी भयादा नव गणुं, शर भूकीने हभलां हणुं. १७
 नैमिनि के' जनमेजय राय, सुलु महाभारतनो भहिमाय;

- પાતાળે પેઠા તે યળી, સેનાની કીધી મંડળી. ૧૮
- શેષે તે જાણ્યું મન માંય, કોપ્યો યજ્ઞવાહન ત્યાંય;
સેવક પ્રત્યે ખોલ્યો શેષ, ન્યાયે વર્જિત જે નાગ અશેષ. ૧૯
- ધૃતરાષ્ટ્ર મૂરખ દુર્જન, કોપાવ્યો જેણે યજ્ઞવાહન;
નરરૂપી ધૃતરાષ્ટ્ર યથા, તેણે પુત્ર મરાવ્યા વૃથા. ૨૦
- સર્પરૂપ એણે સર્વથા, આપણુ સર્વ મરાવ્યા તથા;
હરિ-સેવકને છતે જેહ, સન્મુખ આવી રે'જો તેહ. ૨૧
- અધુના કાળાનળની જ્વાળ, ભસ્મ કરશે સાતે પાતાળ;
ભસ્મ થશે સહુ પત્રગપતિ, એવું ભાસે મારી મતિ. ૨૨
- ધૃતરાષ્ટ્ર એ સામે થશે, એવું કીધું એ નિર્વશે;
જેવું ખીજ આરોપે જેહ, તેવું ણ ભોગવશે તેહ. ૨૩
- તક્ષકને કકોટક મળ્યો, યુદ્ધ કરવા આગળ પળ્યો;
વાયક રાજાનું સાંભળી, સાપ તણી સૈના નીકળી. ૨૪
- વમન કર્યે વિષ વાધ્યું પૂર, કુત્કારા મારંતા ભૂર;
દ્વિશત ફેણના કોપ્યા અહિ, ત્રીશત ફેણ કંપાવે મહી. ૨૫
- ફેણ ચારસેં કેરા સર્પ, ચતુરંગ સેના સંદર્પ;
ધીર વીર પત્રગ નીસર્યા, સુંદર નર રૂપે સંચર્યા. ૨૬
- ધનુષ્ય કવચ આરોપ્યાં સાર, હીસે હાથીના અસ્વાર;
મસ્તક ઉપર ઝળકે મણિ, રતન કનકની રચના ઘણી. ૨૭
- નાના ભાત્ય તણાં આભરું, વીર વિરાજે સુંદર વર્ણુ;
રથને અશ્વ તણા અશ્વાર, પાળા પળાતા કોટિ હજાર. ૨૮
- કુંડળ હાર મુકુટ ખેરખા, મધ્યે મોતીના લેરખા;
સાપ સહુકો ટોળે મળ્યા, યજ્ઞવાહન પ્રત્યે પળ્યા. ૨૯
- રૂંધી જેજન પંચક ભોમ, કુત્કારે ફાટંતુ વ્યોમ;
મુખમાંથી વિષ-જ્વાળ ઝરે, તાપે તણુખારા નીસરે. ૩૦
- યજ્ઞવાહનનું દળ યજે, ગિરિ જેવા ગજવર ખળખળે;
અવલોકી અર્જુનસુત યુધ, રક્ષા કરવા માંડ્યું યુદ્ધ. ૩૧
- નર પત્રગની સેના મળી, રણાંગણુ માંહોમાંહ ભળી;
પ્રલય સમે ભકુટી ભવ તણી, કોપે જ્યમ કાંપે આહુણી. ૩૨
- આતઃપર આરંભ્યું યુદ્ધ, અંતે સેનાના ભડ શુદ્ધ;

भङ्ग आणु अरुणीना धाय, मुशण गदा धणुकारा थाय. ३३	
ठांयां नीयां जणके अणुी, बूरि लयानक सेना धणुी;	
अत्ता अंर पुंरंर ज्येय, आकाशे अवकाश न होय. ३४	
काय प्रशंसे पन्नग-पति, काष्ठञ्जेक अर्णुनसुतने अति;	
सर्प उशे देहे विष अरे, विषना मार्या माणुस मरे. ३५	
कालकूट महा मोहुं अस्त्र, मार्या माणुस कोटि सदस्त्र;	
धृतराष्ट्रे ते सेना धणुी, पाडी पार्थना सुत तणुी. ३६	
शस्त्र अस्त्र आयुध निर्धार, मार्या वीर अेकवीश हज्जर;	
निरभी निजसेनानो लोप, अम्बुवाहन वाध्याे काप. ३७	
धृतराष्ट्रना हयवर हणया, रथना कटका क्रीधा धणुा;	
सैन्य दुस्तर मानी अरी, पार्थसुत संभारे हरि. ३८	
रभरुणे शर साध्युं ते धडी, धृतराष्ट्र क्रीधाे ञ्जेकडी;	
अर्णुनसुत शर वाजेधणुा, पडे मणुिने भागे कणुा. ३९	
पन्नगना मणुि पडता तथा, प्रलय समयना तारा यथा;	
त्यार पंथी वींठयो राजन, विषधर योद्विश वींठयुं तन. ४०	
रणुमां इद्र रमंता यथा, पार्थनो सुत शोभे तथा;	
इणुथकी आवे पुत्कार, नीरभी सेना भरमाकार. ४१	
काप्याे अम्बुवाहन शूर, धनुष्ये धार्युं अस्त्र मयूर;	
मयूर तणुी सेना संअरे, सकण सर्पने भक्षणु करे. ४२	
मधुअस्त्र मूड्यु मधुधार, सकण साप लीपाया त्यार;	
प्रथम शरे छेदाया देह, ते उपर मध वणुयुं तेह. ४३	
पिपीलिकानुं अस्त्र विशाण, पार्थसुत साध्युं तत्काण;	
क्रीडी लागी काया विणे, रणु मूड्याने नांठा दुःणे. ४४	
धृतराष्ट्रनुं सर्वे शरीर, मांस विवर्णित क्रीधुं वीर;	
मसा ने अस्थि अंउमां, पिपीलिका पेडी पिंउमां. ४५	
अालनीवत् अस्थि भेद, आरोपार उधाउया छेद;	
राक्ष कर्था अस्थि मांअरे, पिपीलिका पेसे नीसरे. ४६	
क्रीडीअे अहि काय्याे यथा, हाली आली न शके तथा;	
नकुण मयूर-शर मूके धणुां, पिपीलिका ने मध तणुां. ४७	

- પીડાયા પત્રગના દેહ, રણુઃમૂકીને નાઠા તેહ;
 શેષનાગને સ્થાનક ગયા, આકુળવ્યાકુળ ઉભા રહ્યા. ૪૮
- હાસ્ય કરી મુખ ળોહ્યા શેષ, હેઘાં દેખી અંગ અશેષ;
 તમે યુદ્ધિવંત યળિષા શૂર, માણુસથી ક્યમ ભાગ્યા ભૂર. ૪૯
- ધર્મ કામ જે કરતો હુય, મણિ આપતાં વાર્યો છુંય;
 હિતકારી ધૃતરાષ્ટ્ર રથી, શત્રુને કાં સાતો નથી. ૫૦
- એવા વીર્યના જે ઘણી, તેને ક્યમ ન અપાય મણિ;
 અમૃત, માગે તો આપીએ, એતું વચન ન ઉથાપિયે. ૫૧
- સમર્થને આપવું ધન, અતિ વલ્લભ આપવું તન;
 આણુ આપ્યાં બંને નિઃકામ, સ્મશાન-માળા કરેા ઠામ. ૫૨
- તક્ષકાદિક સાંભળજે સહી, શીઘ્રપણે મણિ આપેા જઈ;
 શત શલાકાનું સુંદર છત્ર, કુંડળ સાથ સમર્પ્યુ તત્ર. ૫૩
- રત્ન રચિત જે કવચ વિશાળ, પાર્યસુતને આપુ' વ્યાળ;
 જ્યાં સુધી ધુમ્રના ગોટ, અવનિ આકુળ' ન કરે ઓટ. ૫૪
- એવામાં આપણુ સહુકોય, (ત્યાં) જઈયે જ્યાં હરિજન હોય;
 પાંડવને મણિનું શું કામ, જેની પાસ સદા રહે શ્યામ. ૫૫
- ત્રણુ લોકના દીપક દેવ, કોણુ માત્ર મણિ-આભા એવ;
 યથા દુગ્ધ સાગરને માંય, અન્નદુગ્ધ શે લેખે યાય. ૫૬
- કામધેન કલ્પતરુ-કથા, નારાયણની આગળ યથા;
 આપણુના ભક્ષણુ માણુસે, ઝીત્યા પત્રગ કારણુ કરી. ૫૭
- પ્રાયશ્ચિત કરેા કાંઈ આજ, મણિ આપેા માધવને કાજ;
 પાર્ય પાસે કૈશવ વસે, મણિપુર માધવ આજ્યા હશે. ૫૮
- નરહરિ નિકટે જશું અમે, દર્શન કરવા આવેા તમે;
 મણું તણુા મોચન મોરાર, ગરડારૂઠ અભય દાતાર. ૫૯
- એકવાર જે યાદવરાય, તેહ ભરે નયને નીરખાય;
 સુપર્ણુ સામું જેઘ ન શકે, અળગોત્રહે અંતક તે થકે. ૬૦
- ત્યાર પછે પત્રગનો નાય, જીવનમણિ માણુક ગ્રહી હાય;
 ઉપર આજ્યેા પાતાળથી, જ્યાં રહ્યો પાર્યસુત રથી. ૬૧

- અંગરને આભૂષણ યહુ, બેટ બલેરી લીધી સહુ;
આપોપે આવીને નેટ, પાર્થસુતને કીધી બેટ. ૬૨
- ઠૈમિનિ કહે સાંભળજો સંત, મણિ લાગ્યા મારાજ અનંત;
નાનાવિધનાં લાગ્યા ધન, પાર્થસુત સંતોષ્યું મન. ૬૩
- મણિપુરમાં આવ્યો મહીપતિ, જોતાં મન આનંદુ અતિ;
સાંભળ્ય ભૂપતિ બાપું બેદ, ધૃતરાષ્ટ્ર મન પામ્યો ખેદ. ૬૪
- ધૃતરાષ્ટ્રની ગતિ કહું તુને, સાંભળ રાજ એકે મને;
ધૃતરાષ્ટ્ર બેઠો નિજ ઘેર, બે સુત સાથ વિચારે પેર. ૬૫
- દુઃસ્વભાવ દુર્બુદ્ધિ યાળ, તેશું વાયક બોલ્યો વ્યાળ;
અરે પુત્ર! એ થયો અનર્થ, આપણનીજ પ્રતિજ્ઞા વ્યર્થ. ૬૬
- જીવે એ પાર્થ મહારથી, તે મુજને સુખકારી નથી;
ધર્મરાજની કીર્તિ થશે, પાર્થસુત રણ જીતી જશે. ૬૭
- અશ્વમેધ થાશે નિર્ધાર, પાંડવશું મુજ વૈર અપાર;
તે ઉપર શું કરવું એહ, બંને યાળક બોલ્યા તેહ. ૬૮
- મં તો રાજ વાર્યો ધણું, હેત વિચારીને એ તણું;
દુર્બુદ્ધિ કે' સાંભજો તાત, મૂકા શોક એ મિથ્યા વાત. ૬૯
- હું ઉભો દુર્બુદ્ધિ નાગ, અધ્વર કેમ થાશે તે દામ;
જે સ્થાનક હું ઉભો તાત, ત્યાં શાની સુકૃતની વાત. ૭૦
- ખીજો જે જન્મ્યો છે તાત, દુઃસ્વભાવ મારો લઘુબ્રાત;
પરનો ઉદય પમાડે નાશ, શોએ શું બે યાળક પાસ. ૭૧
- અમો બંધુ બે બળિયા ધણું, જેને મંદિર રહીએ ક્ષણું;
તેને નરકે નાખું સહી, ધર્મ-મતિ ઉપજવું નહીં. ૭૨
- નરને જીવાડે અહિનાથ, તમો પધારો તેની સાથ;
સહુથી આગળ હું સંચરું, જમને પાર્યનું શીર હરું. ૭૩
- જમને નાખું વિષમ દેશ, જ્યાં ગરડનો નહિ પ્રવેશ;
ત્યાંથી મસ્તક જ્યારે જશે, પાર્થને ક્ષમ જીવાડશે. ૭૪
- ઠૈમિનિ કહે સાંભળ ભૂપતિ, એવું બોલ્યો તે દુર્મતિ;
દુઃસ્વભાવ પણ સાથે થયો, મસ્તક લેવા રણમાં ગયો. ૭૫
- વરૂની પેરે મસ્તક ગ્રહી, ઘેર ગહન વન બેઠો જમ;
નારી ઉલૂપી ચિત્રાંગદા, સુંદર શીશ ન દેખે તદા. ૭૬

- જાએ સાદે એવું કહ્યું, અરે નાથજી એ શું થયું;
હા! હા! પાંડવ મારો ઈશ, કોણે લીધું સુંદર શીશ. ૭૭
- મહા મનોહર મસ્તક સ્વામ, ફરી ફરી લેતું હરિ-નામ;
જૈગિનિ કે' સાંભળ ભૂપતિ, પાર્યની બે પત્ની સતી. ૭૮
- પાર્યના પગ આગળ પડી, થયો કોલાહલ ત્યાં તે ઘડી;
સાપે કોપ સમાવ્યો યદા, બબ્બુવાહન આવ્યો તદા. ૭૯
- શેષનાગને આગળ કરી, પ્રવેશ્યો પોતાની પુરી;
મણિ ઝીલી આવ્યો નૃપ રમ્ય, રણમંડળમાં આવ્યો ત્યમ. ૮૦
- પાર્યને જોવાને પહો, એવે સૌર સગળ સાંભળ્યો.
શીર લીધું શીર લીધું કહે, કોણે કપટ કર્યું નવ લહે. ૮૧
- ખંને જનની રેતી દીન, પાર્યનું તનુ મસ્તક હીન;
તે દેખી મૃતકવત્ જાત, બબ્બુવાહન પૃથ્વી પાત. ૮૨
- એ કથા તો રહી એટલે, હસ્તિનાપુરની કોણ થઇ વલે;
જેણે વેળા વિનયી વઢ્યો, રણમંડળમાં પાર્ય પડ્યો. ૮૩
- તેણે દિન રજનીમાં જાત, સ્વપ્ન નિહાળ્યું કુંતામાત;
જાગ્યાં જનુની મન ઉચ્ચાટ, એવું સ્વપ્ન થયું શા માટ. ૮૪
- ધર્મરાય નારાયણ જ્યાંય, માંડી સ્વપ્ન નિવેધું ત્યાંય;
મેં તો અર્જુન દીઠો અડ્યો, તૈલ તણી વાપીમાં પડ્યો. ૮૫
- જાટે બેશી વીશેવસા, પુત્ર પળાતો દક્ષિણ દિશા;
ગોમયનું તનુ લેપન કરી, કુસુમ કણ્ઠરી માળા ધરી. ૮૬
- સખા તમારો શારંગપાણ, નયી જીવતો નિશ્ચે જાણ;
મારું મન દાઝે છે ધણું, કંકણ ભમ્ર સુભદ્રા તણું. ૮૭
- એવું વચન સુણી ગોપાળ, પક્ષીપતિ સંભાર્યો તડાળ;
તત્ક્ષણ આવ્યો તેહ સુપર્ણ, ઉપર બેઠા અશરણશર્ણ. ૮૮
- કુંતા ભીમ તથા દેવકી, ગોપસુતા તેડયાં ત્યાં થકી;
ગરૂડે બેસાડી તે ગયા, પડયા પાર્ય પાસે આવિયા. ૮૯
- અયુત સ્તંભશું ઉભુ કર્યું, પટ-મંદિર ભામનીએ ભર્યું;
પાડયું રણ બબ્બુવાહને, દીઠું ભીમ તથા ભગવાને. ૯૦
- રાતે રત્નજ દીવા બળે, કુંડળ હાર મણિ જાળદળે;

- મુકુટનિકરની ઝળકે જ્યોત, દીસે રણ્યાંગણુ ઉઘોત. ૯૧
- ચોદિશે દીસે સુદરી, મધ્યે અર્જુન દીઠા હરિ;
- વનિતા-વદન ઇંદુ આવર્યું, ૧મિત્ર તણું મુખ ઝાંખું કર્યું. ૯૨
- તે માટે શું દીસે નહીં, ક્યહાં ક્યહાં હરિયે વાણી કહી;
- ભીમ કહે સાંભળીએ સ્વામ, રવિ ઉદે થાશે સંગ્રામ. ૯૩
- ત્યારે પાર્થનું મુખસદ્મ, પ્રકાશ થાશે શોભા પદ્મ;
- જૈમિનિ કે' જશ પૂરે ભર્યા, ખગથી હરિ હેઠા ઉતર્યા. ૯૪
- ભીમ તથા ભામનીએ યુક્ત, અર્જુન દેખી વાણી ઉક્ત;
- અરે ધનંજય એશું થયું, કોણે માર્યો બળ ક્યાંહાં ગયું. ૯૫
- રાખો દેવકી માતા રૂવે, તથા યશોદા જનની જૂવે;
- ભીમસેન કુંતાજી કને, વારંવાર વિક્ષોકે તને. ૯૬
- જેવે એવું બોલ્યા હરિ, ભીમસેન ઉચ્ચર્યા ધ્રુરી;
- હે કૃષ્ણ તમે પૂછો એહ, પાથ કોણે પાડ્યો તેહ. ૯૭
- અંધકાર વ્યાપે મહી માર્ય, સૂર્યને શાનો ભય ત્યાંય;
- કોણુ વીર છે તે ક્યાં ગયો, જોણે મારો ઘોડો ગ્રહ્યો. ૯૮
- જોણુ પાડ્યો ગાંડિવપાણુ, તેને હું મારું નિરવાણુ;
- આ કોણુ ખીજો પાર્થ પાસ, પડ્યો છે પામીને નાશ. ૯૯
- એની મેં એવાણી લહી, કર્ણકુંવર વૃષકેતુ સહી;
- જૈમિનિ કે' સાંભળ નૃપ મુદા, બભ્રુવાહન જાગ્યો તદા. ૧૦૦
- જે જનની જાગી તત્કાળ, આગળ દીઠા દેવ દયાળ;
- દેવકી માત યશોદા જોહ, કુંતા ભીમ વિક્ષોક્યાં તેહ. ૧૦૧
- પ્રવૃત્તને અનિરૂદ્ધ વીર, રજ્યાં યોદ્ધા માર્યોદ્ધા ધીર;
- બભ્રુવાહનને સુખશીમ, એણે મળી ઝોળખાવ્યા ભીમ. ૧૦૨
- ભીમ લલ્યા બભ્રુવાહને, વાણી બોલ્યો દુઃખિત મને;
- મેં પુત્રે થઇ માર્યો તાત, ભીમસેન હું પાપી જાત. ૧૦૩
- સેનાનો મેં કર્યો સંહાર, મેં માર્યો વળી કર્ણકુમાર;
- એવો હું અપરાધી સદા, ભીમસેન મુને મારો ગદા. ૧૦૪
- મેં પાપીએ ખોવા પ્રાણુ, એવાં વિદ્ધ કીધાં જાણુ;
- શેષનાગ મુખ્ય આવ્યા અહિ, જીવનમણિને કરમાં ગ્રહી. ૧૦૫

- એવે કો દુષ્ટે આચર્યું, ગારા તાત તણું શીર હર્યું;
 ૫૬ વંદુ પુરૂષોત્તમ દેવ, મુજને કરૂણા કરજો એવ. ૧૦૬
- અકસુદર્શન ધારે કરી, માફ મસ્તક છેદો હરિ;
 પેહેલાં જોમ રાહુનું શીશ, સુર દેખતાં છેલું ઈશ. ૧૦૭
- જે કાળે જતુની નહિ પિતા, બંધવ ડોઠ નહિ રક્ષિતા;
 તે કાળે તમો છો સા'ય, સર્વે જાણ્યા યાદવરાય. ૧૦૮
- પિતા તણો હત્યારો હુંય, નરકસમુદ્રે નાખીશ તુંય;
 ત્યાં પણ નહીં પીડાવું અમો, નયને નિષ્ક્ર્યા છો હરિ તમો. ૧૦૯
- તમો પધારે પાવન થયા, ભાવિ નરક તણા ભય ગયા;
 મુજને વા'લું મળું અપાર, જીવિત દુઃખ તણો દાતાર. ૧૧૦
- તાર વૈખલ્ય રૂપી ધન, ચોરે મેં ચોર્યું ભગવન;
 પિતામહીને પેખું નહીં, મારી માતા પ્રણામે સહી. ૧૧૧
- કુંતા ક્યમ અણુ બોલ્યાં રહે, સામો આશીર્વાદ ન કહે;
 ઇતિ ભારત અશ્વમેધ મહાન, બ્રુવાહનનું આપ્યાન. ૧૧૨
- ઓગણુચાળીશમો અધ્યાય, પાર્થ પાત કહ્યો જે માંય;
 રત્ન કહે યત્ને કરી કર્યો, શત ને નવ શ્લોકે વિરત્યો. ૧૧૩

અધ્યાય ૪૦ મો રાગ ધનાશ્રી.

- જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, મહા ભારત મહિગાયજી;
 ત્યાર પછી કુંતા પ્રત્યે બોલ્યાં, નાગ તણી કન્યાયજી. ૧
- હું વિષદંતી સાપણી કેરો, સાસુ દ્યો નમસ્કારજી;
 પાર્થને પગે હું વળગી, તમો ગોમતી કેરે દારજી. ૨
- સુતહત્યા પત્રગ પરહર્યો, ગોમતીયે જ્યમ કોયજી;
 રાજસુતાએ તમો તથા હું, પરહરી સાપણી સોયજી. ૩
- શાપરૂપ એ દંડે માફ, મુખ ભાંજી કરો ચૂરજી;
 જૈમિનિ કહે સાંભળરે રાજ, જનમેજય મહા શૂરજી. ૪
- ત્યાર પછી જાએ સ્વર સુંદરી, કુંતા સરશી રોયજી;
 હા! હા! પાંડવ કહીને પડતી, યોદ્ધા સર્વે જોયજી. ૫
- નમસ્કાર કરી નારાયણને, શેષ કહે મન હરખોજી;
 ઋષીકેશ હરિ જગન્નાથ તમો, આ વિપત શું નિરખોજી. ૬

- રસાતળમાં ધૂડે સધજો, ધર્મરાયનો વંશજ;
- કૃપાસિંધુ ઉધર્ય કર આપી, શીઘ્ર અખિત્ર અવતંશજ. ૭
- રાખો રૂદન કરંતા જનને, શીશ ન દીસે રવામજ;
- ક્યાંહાં ગયું મરતક મહારથીનું, હતુ આણે ઠામજ. ૮
- એ ઉપર જે કરવું જોઈએ, તે કીજે ભગવાનજ;
- પત્રગપતિનું વચન મુણીને, ખોલ્યા ત્રિણુ વચનજ. ૯
- સર્વે કો' સાંભળજે ભાઈઓ, ખોલું વાત વિચારજ;
- જે હું જન્મ લગી બ્રહ્મચારી, ભૂતળમાં નિરધારજ. ૧૦
- તેણે પુણ્યે પાર્થનું શ્રેર, આવી પડજે આંચજ;
- હરનારાનું શીર છેદાજે, મારે વચને ત્યાંચજ. ૧૧
- જૈમિનિ કે' શીર હરતા વિષધર, તત્ક્ષણુ પામ્યા મર્ણુજ;
- પાર્થનું મરતક આવી પડ્યું, મણિપુર હરિને ચર્ણુજ. ૧૨
- શેષનાગ પાસેથી હઠિમે, મણિ લીધો કર માંચજ;
- કૃષ્ણુ કહે શિવ વચન અમો પણુ, ઓલંધ્યું નવ જાપજ. ૧૩
- શંકરને પ્રસાદે પારથ, પુનરપિ જીવન પામેજ;
- તે માટે એના 'ઉર ઉપર, મણિ મૂકું દુઃખ વામેજ. ૧૪
- પેહેલો કર્ણકુંવર જીવાકું, વળતો અર્જુન શૂરજ;
- અધુના ઉઠય અરે વૃષકેતુ, મણિ મૂક્યો તુજ ઉરજ. ૧૫
- જૈમિનિ કહે મણિ મૂકતામાં, કર્ણકુંવર શીર સોયજ;
- ઘડ સંગાયે આવી વળગ્યું, લોહચુંપકયત્ જોયજ. ૧૬
- કૃષ્ણ! કૃષ્ણ! કેશવ હરિ કે'તો, રણમંડપથી ઉઠ્યોજ;
- રહે રહે ઉભો બભ્રુવાહન, એમ કહીને ત્રુઠ્યોજ. ૧૭
- હર્ષચુંબન કીધું કૃષ્ણે, પાંચ પડયો વૃષકેતુજ;
- ત્યાર પછી તેની તે વિધિયે, ઉઠ્યો અર્જુન હેતુજ. ૧૮
- યથા જીવ માયાએ વા'યો, યોગ સંબંધે જાગ્યોજ;
- સવ્યસાચી તે સર્પે દીઠો, મનનો સંદેહ જાગ્યોજ. ૧૯
- પાર્થ ઉપર સુરવર વરસે, કુસુમ તણા વરસાતજ;
- નાના વિધિના શંખ વજાડે, આનંદ ઉત્સવ જાતજ. ૨૦
- કુંતા કેશવ આનંદાં સહુ, ને યોદ્ધે કર્ષા પ્રણામજ;

- નમસ્કાર કરતો સહુ કોને, ઘષ્ટકેતુ તે ઠાગજી. ૨૧
- મણિપુરમાંથી પ્રવૃન્નાદિક, મળ્યા પરસ્પર શ્વરજી;
કુંતા બીમ વિશ્વોક્ત્યાં તેણે, ઉદ્યો આનંદ પૂરજી. ૨૨
- બ્રુવાહન પુરમાં પેઠા, હરિની પાછળ સોયજી;
નાના વિધનાં વિત્ત સમર્પે, નગર લોક સૌ કોયજી. ૨૩
- છાસઠ બાવે જીવન ચિતર્યો, નાચે નરને નારજી;
ગજને હય હિસારવ કરતા, ધ્વજ તણો નહિ પારજી. ૨૪
- રાય-ભવનની રચના દેખી, વિસ્મય પામ્યા તેહજી;
મુઃતાશ્વળ ચતુશ્કે બેઠા, અચ્યુત અર્જુન બેહજી. ૨૫
- હસ્તીની અંપાડીમાંથી, ઉતરિયા અર્જુનજી;
બ્રુવાહન સભામાં સ્થાપી, બોલ્યો વીર વચનજી. ૨૬
- વીર કહે સાંભળજે વિજયી, લાજ ન ધરવી ધનજી;
સૈન્ય હણ્યું હું પુત્રે જીત્યો, એમ ન આણો મનજી. ૨૭
- સર્વથકી જ્યા ઈચ્છા કરવી, પુત્રથકી ત્યાં હારજી;
ગંગાજીને શાપે મોહ્યા, પડ્યા પ્રભુ નિરધારજી. ૨૮
- પુનરપિ કૃષ્ણ પ્રસાદે પેખો, પુત્ર સમૃદ્ધિ સારીજી;
ચિત્રાંગદા પત્નીને પેખો, અન્ય ઉલૂપી નારીજી. ૨૯
- બ્રુવાહનને બોલાવો, તમથી પામ્યો લાજજી;
અર્ભકનું ઉપાર્જ્ય અર્જુન, લ્યો સધળું આ રાજજી. ૩૦
- વાસુદેવજી અર્જુનને તમે, શીખાગણ દો આપજી;
કુંતા અર્જુન બ્રુવાહન, કરીએ કૃષ્ણ મેળાપજી. ૩૧
- દેવકી બીમ યશોદા મેજો, એ પરિવાર પનોતોજી;
નીચે વદને વીર રહ્યો તે, પિતા પ્રત્યે નથી જ્નેતોજી. ૩૨
- તજવા ઈચ્છે આપણનું તનુ, તાત વધે અપરાધજી;
જૈમિનિ કહે સાંભળ હે રાજ, જનમેજય મહાસાધજી. ૩૩
- ત્યાર પછે આપણને આસન, સ્થાપ્યા અર્જુન કૃષ્ણજી;
બ્રુવાહન તાત પ્રત્યે પછે, પૂછે કાંઈ એક પ્રશ્નજી. ૩૪
- હું તો તાત હિમાચળ જાઈશ, પાડીશ મારો દેહજી;
અન્ય ઉપાયે પાતક ન પજો, પિતા વધ દત જ્ઞેહજી. ૩૫

- કૃષ્ણ-મંત્ર એ કુંતાસુત ને, ધર્મ-કામનો કારીજ;
તેનો વધ દુઃખદાતા ગાટે, પાડીશ કાયા મારીજ. ૩૬
- ભીમ કહે સાંભળ પાર્થસુત, તારા તનનું પાપજ;
લેશ નહિ રે' નિકટે નિરખ્યા, દેવકીનંદન આપજ. ૩૭
- યથા અમો માર્યા રણ મધ્યે, ભીષ્મપિતામહ યુદ્ધજ;
દ્રોણ કર્ણને સંહારી હરિ, પ્રતાપે છૂટયા શુદ્ધજ. ૩૮
- તથા તુંય જીવતવ્ય સુધી, પાવન કીધો નાયજ;
શોક તજીને ચાલ હવે તું, ધર્મ-તુરંગની સાથજ. ૩૯
- હરિ આગળ મહાપાપી પાવન, તારી ગણના કોણજ;
પંચ પાતક કરતા હરિ નામે, પાવન કીધા પોણજ. ૪૦
- ચોથા યુગમાં માણસ સર્વે, પાપે પૂરણ યાશેજ;
નારાયણને નામે તેનાં, પાતક સઘળાં જશેજ. ૪૧
- દુઃખ ક્યાંથી દીનત્વ ક્યાંથી, શાની ભીત્ય પ્રમાણીજ;
સહજ સ્વભાવે જેની જીવહા, કૃષ્ણા કૃષ્ણા કહે વાણીજ. ૪૨
- જૈમિનિ કે' તે કૃષ્ણે કીધો, વૈર શોક વિણ બોધજ;
પ્રબોધ્યા ૧સંબોધ્યા પોખ્યા, મણિપુર આવ્યા ચોધજ. ૪૩
- નાનાવિધ વાજીત્ર વજ્રડે, બહુ વિધ દેતા દાનજ;
પાર્થસુત યુદ્ધ તણો વિસ્મય, જેના મનમાં મહાનજ. ૪૪
- કર્ણકુંવરને કૃષ્ણ વખાણે, શેષ નાગની સાથજ;
પછે પાંચમે દિવસે ધોડો, છોડ્યો વૈકુંઠનાથજ. ૪૫
- કુંતાજ વધુ સાથે સુખિયાં, સુતના સુતને ઘેરજ;
ગાયન ગાન કરે નટ નાચે, રાચે રૂડી પેરજ. ૪૬
- બજ્રવાહન અર્જુન પ્રત્યે, અંતઃપુરમાં પેશીજ;
મોદ સહિત માધવજ બોધ્યા, ઉત્તમ આસન બેશીજ. ૪૭
- પાર્થ તારા સુતને જીવને, રહ્યા ભીમ હું હર્ષ્યાજ;
પંચ રાત્ર પ્રાધૂર્ણ્ય પૂરણ, ધીર ધનંજય નિર્ધ્યાજ. ૪૮
- ભીમસેન ને કુંતામાતા, તથા યશોદા સાથજ;
અન્ય ઉલૂપી સાથ પધારો, જ્યાં છે ગજપુર-નાથજ. ૪૯
- ચિત્રાંગદા પણ સાથ પધારે, નાનાધન લે પાસેજ;
અધ્વરનો આરંભ કરવો, મારી મતિ એમ બાસેજ. ૫૦

आपणु पापे युधिष्ठिर राज, करशे अतिशे थितालु;	
अमो तमेने ण्णुवाहन, वृषकेतु णणवंतालु.	५१
हंसध्वज आहे सहु योद्धा, हयनी रक्षा करशुंलु;	
जे जे देश जशे जे वालु, तेनी पाछण करशुंलु.	५२
जैमिनि कहे सांभण जनमेजय, महाभारत सुभशीमलु;	
जेवो मंत्र करी श्रीकृष्णे, गजपुर प्रेयां भीमलु.	५३
वनिताने वणी वित भोक्त्यां, भीमसेननी साथलु;	
अश्व तलुं कौतक जेवाने, साथ रक्षा यदुनाथलु.	५४
शेषनाग आहे सहु पन्नग, पाताणे प्रवेशलु;	
नारायणुनी लक्ष आसा, पूज्या अर्थ्या जेशलु.	५५
का जेक जे अर्णुनतुं लवन, हरितुं या३ अरित्रलु;	
श्रद्धा धरीने सांभणशे ते, थारो परम पवित्रलु.	५६
तेने डाय सभे जनमेजय, दुष्ट मरुणु नहि थायलु;	
अर्णुनतुं लवन जे मध्ये, माधवतो महिभायलु;	५७
धृति भारत अश्वमेधपर्वमां, जे अध्या'जे याणीशलु;	
ण्णुवाहन वीर विजयने, मल्लिपुर आंज्या धशलु.	५८
श्लोक थया छपन जे मध्ये, संपूरणु आप्यानलु;	
रत्ने कहे यत्ने पद कीषां, सतावन व्याप्यानलु.	५९

अध्याय ४१ मेा राग केदारो.

जनमेजय पूछे कथा, जैमिनि मुजने कहेो यथा;	
हयवर त्थार पछी कहेो कथां गथो रे.	१
नरनारायणु महागणी, ण्णु वीरे वीट्या वणी;	
वणि हयवर रक्षणुतो जय जयम थयो रे.	२
*मुजने महा सुभ सर्वथा, तुज सुभथी सुणुतां कथा;	
हरिअमृत पाने आनंद उदयो रे.	३

ठाण.

आनंद उदयो अमृत पाने, क्षीर समुद्रे रनान;	
अंद्रकिरणु मलयामण अनिले, मणतां महासुभ भान.	४
सुंदर कुसुम सुगंधे शीतण, महा सुभकारी सोय;	

वासुदेवनां सरस यरित्र सुष्ठी, ज्येयो आनंद होय.	५
लीम गया पुढी भगवाने, शुं क्रीधुं निरवाणु;	
ते सर्वे मुजने को' नैमिनि, सकण कथा रस जणु.	६
ते नरनां मुष राए सरीणां, जे हरि-गुणु नव गाय;	
क्रीट पड्या तेना मुष मध्ये, माटे नव जोधाय.	७
कोणु देशमां अश्व गयो पछे, मुजने कहे मद्धिमाय;	
ज्येम सुष्ठी जनमेजय प्रत्ये, उच्चर्या मुनिराय.	८
मल्लिपुरथी भूज्यो ते वाणु, शोभा सुंदर साणे;	
आगण जतां अश्व निहाज्यो, ताम्रध्वज महाराने.	९
रत्नपुरी मयूरध्वज राज, भूज्यो यज्ञतोप्पार;	
तेनी रक्षा करवा प्रेयो, ताम्रध्वजसुत सार.	१०
ताम्रध्वज अर्जुननेो वाणु, मणिया सन्मुष सिद्ध;	
अन्यो अन्ये मुष सुंधीने, स्थिर कर्णु स्वर क्रीध.	११
उच्चै यरणे ताउन करतो, धरधरता ते धोट;	
कोष करीने करडे धोडा, सुताङ्गण सग कोट.	१२
कोणु यज्ञ करवा भूज्यो, वांज्यो पत्र विधान;	
हयवरने जादीने वांजे, अहुध्वज प्रधान.	१३
भण्यो भाव ते पत्रज करे, भूपतिश्रवणे सोंभ्यो;	
वयन सुष्ठी प्रधान तणु ने, ताम्रध्वज अति कोभ्यो.	१४
नरनारायणु राणे यद्यपि, तोये अहो ज्ये धोट;	
प्रद्युम्न अनिरुद्ध हंसध्वज, यद्यपि आवे ज्योट.	१५
अनुशास्व वृषकेतु जणया, अजुवाहन सर्व;	
ज्येणु राभ्यो तोय अहो हय, वीर तणे मनगर्व.	१६
पोतानी सेना सज क्रीधी, मुष जोह्यो अणवंत;	
भारे ताते दीक्षा लीधी, क्रीधा यज्ञ अनंत.	१७
अश्वमेध आरंभ्यो पुनरपि, सप्तम संप्या जणु;	
अष्टम यज्ञ अशो आशुष्ठीज्ये, अहेतां धोडा जणु.	१८
ते भय भाधव पाप्य कर्षा छे, आमां आढ्या कृष्णु;	
ते माटे सहु सन्मुष धाणे, मानो भाई प्रश्र.	१९
सावधान धाणे सहु शरा, धारी गडा संग्राम;	

તામ્રધ્વજનું વચન સુણીને, બહુલધ્વજ કહે આમ.	૨૦
તારી સેના આગળ મહીપતિ, પારથ-સેના સ્વલ્પ;	
આગળ પાછળ આછચાદી છે, ક્યહું ન દીસે અલ્પ.	૨૧
આપણુના જનપદને જાણે, બભ્રુવાહન સાર;	
પિતા તમારાને કર આપે, મુકતાણ એક ભાર.	૨૨
મયૂરધ્વજને મંદિર એનાં, મુકતાણ શે લેખે;	
વૃત્યકારણી વૃત્ય કરે ત્યાં, પુષ્પ અંજલિ પેખે.	૨૩
તે મુકતાણ પુંજ મળતાં, ખા'રી ખાર ન ખાય;	
એ સઘળું વૃતાંત લહે છે, બભ્રુવાહન રાય.	૨૪
બભ્રુવાહન પુરમાં દીસે, યુદ્ધ થયું છે સત્ય;	
અણુ સમર્થ કો પાછા ભાગ્યા, કોષ્ટ એક પામ્યા મૃત્ય.	૨૫
રનિર્ધનને વળી દુર્બળ દીસે, સૂક્ષ્મ પ્રાક્રમ સ્વાર્થ;	
અશ્વ ગ્રહીને એશું વઢતાં, શો થાશે પુરુષાર્થ.	૨૬
તામ્રધ્વજ 'કે' સાંભળ મંત્રી, શું કરવું છે માત્ર;	
ખીજ વીર તણી મુજ આમળ, ગણુના કિંચિત્ માત્ર.	૨૭
વીર ધીર છે એ ખે મધ્યે, બભ્રુવાહન કર્ણકુમાર;	
નિશા વિશે નારદજી ભાખ્યું, ખેતું બળ અતિ સાર.	૨૮
પાર્થને પુરુષોત્તમ ભાખ્યા, નરનારાયણુ ખેહું;	
પ્રહુમ્નને અનિરૂદ્ધ ત્રીજો, યુયુધાન છે તેહું.	૨૯
એ સઘળા શ્રી કૃષ્ણ સરીખા, માટે થાશે યુદ્ધ;	
અર્ધચંદ્ર વ્યૂહ સેનાની, રચના કર્ય તું શુદ્ધ.	૩૦
ધંચજન્યનો નાદ કરેછે, સાંભળ શ્રી અવિનાશ;	
દેવદત્ત પાર્થનો વાજે, ગાજે અતિ આકાશ.	૩૧
અશ્વ તણે અર્થે જો આવે, યોદ્ધા આયુધ ઝાલી;	
જૈમિનિ 'કે' સાંભળ જનમેજય, સત્વર સેના ચાલી.	૩૨
એમ કહીને રાજ રણમાં, ઉભો ધૈર્યજ આણી;	
એને અવિનાશે અવિદ્યોક્ષો, વિઠ્ઠલ ખોલ્યા વાણી.	૩૩
પાર્થ તું જો, તામ્રધ્વજને, મયૂરધ્વજનો તન;	
એણે તારો અશ્વ ગ્રહ્યો છે, એવું ભાસે મન.	૩૪

૧. આ લીટી પ્ર. ૧ લી માં નથી. ૨. બભ્રુવાહનપુરમાં દીસે યુદ્ધ થયું છે પાર્થ પ્ર. ૧.

એણે સ્થાનક મહા યુદ્ધ યાશે, બહુ શૂરાનો છેદ;	
એથી મૂકાવો હય જેવો, શંખાસુરથી વેદ.	૩૫
બભ્રુવાહન સૈન્યપતિને, પ્રદ્યુમ્નાદિક નાગ;	
રણુમાં ઉભા રહીને કરશે, એ સામો સંગ્રામ.	૩૬
રણભૂમિ મૂકીને જઈએ, આપણુ યાંથી દૂર;	
એનો તાત સદા છે દીક્ષિત, રેવા-તિરે શૂર.	૩૭
શાંત જીતેદિય સત્યવાદી ને, જેણે જીત્યો કાગ;	
તે માટે પાર્થ એ સાગે, નવ કરવો સંગ્રામ.	૩૮
ગૃધ્રવ્યૂહ વિખ્યાત રચોને, સ્થાનક સ્થાપો વીર;	
સામા શૂરા પીડે પૂરા, તામ્રધ્વજના ધીર.	૩૯
તે સર્વે છે કાળ સરીખા, માટે વઢજો વીર;	
દારૂક સારથી રચને રાખે, હું તે પર બેશીશ ધીર.	૪૦
પાર્થ તું થાડ્યો છે મૂટે, યુદ્ધ કરીશ હું આજ;	
પુત્ર પૌત્ર પરિવાર અમારો, વેરી આણે વાજ.	૪૧
જાણું છું આવ્યો છે અધુના, શૂર તણો સંહાર;	
જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, અશ્વમેધ વિરતાર.	૪૨
એતું વચન ઉચ્ચારી અચ્યુત, આપ તણે રથ આવ્યા;	
ગૃધ્રવ્યૂહ કરી મુખ ઉભા, ભૂપતિને મન ભાવ્યા.	૪૩
વાસુદેવ રથ ઉપર બેઠા, દીઠા સર્વે ભૂપે;	
ગૃધ્ર તણી ત્રીવા અનુશાલ્વ, વિકૃલ વદન અનુપે.	૪૪
હંસધ્વજને સાત્યકિ યાદવ, ગૃધ્ર તણી બે આંખે;	
અનિરૂદ્ધ ને પ્રદ્યુમ્નજ ઉભા, પક્ષીની બે પાંખે.	૪૫
ઐવનાશ્વને મેધવર્ણુ તે, પક્ષીને પગ ઉભા;	
વ્યૂહ તણી ધણી રચના કરતા, સુંદર રૂપે શોભ્યા.	૪૬
અર્જુન વીર હૃદય વિચ ઉભા, પાછળ યોધ અપાર;	
ચંચુ ઉપર બભ્રુવાહન, ખીજે કર્ણકુમાર.	૪૭
એવા વીર અપાર વિશેષ્યા, ખીજ બહુ રાજન;	
તામ્રધ્વજ આનંદે ઉભો, તેડયા શ્રી ભગવાન.	૪૮
પાર્થનો ઘોડો મેં જાણ્યો, રણુથી યોદ્ધા જોતે;	
જે માટે મૂકાવા આવ્યા, પુરૂષોત્તમજી પોતે.	૪૯
ધીરજ રાખી પારથ કેરી, રક્ષા કરજો દેવ;	

મારો હયવર સન્મુખ આવ્યો, શે નવ ખાંધ્યો એવ.	૫૦
દેવકીસુત સાંભળ સંગ્રામે, તું જોતાં મન હીસે;	
હું સાથે વઢવા તું સમરથ, ખીજો કાઠ નવ દીસે.	૫૧
ચક્ર સુદર્શન કરધનુશારંગ, ખીજાં આયુધ ધાર;	
મુજને ભીત્ય નથી આ રણમાં, દીઠા દેવમૂરાર.	૫૨
ઈતિ ભારત અશ્વમેધપર્વમાં, એકતાળીશ અધ્યાય;	
મયૂરધ્વજ આખ્યાન વિષે ત્યાં, તામ્રધ્વજ ગહિમાય.	૫૩
શ્લોક થયા જે અધ્યા મધ્યે, અડતાળીશ સંબંધ;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, ૫૬ ચોપન પ્રબંધ.	૫૪

અધ્યાય ૪૨ મો રાગ રામત્રી.

૧ એવું વચન કહીને પાર્થ કરી, વિવિધ સેના જેહ;	
તામ્રકેતુએ અર્ધચંદ્ર, શરે તાડી તેહ.	૧
ત્રણ શર હરિને હણી, પારથને રજાતર ખાણ;	
મહાખગિયે પછે કીધો, સિંહનાદ સુગ્ગણ.	૨
પાંચ ખાણે હણ્યો દારૂક, સારથી વિખ્યાત;	
ચાર ખાણે ચાર હય, ઉપની અદ્ભુત વાત.	૩
નવ ખાણે સાત્યકિને હણ્યો, કૃતવર્માને ત્યહાં અષ્ટ;	
સહસ્ર ખાણુ પ્રદ્યુમ્નને, મારી પમાડ્યો કષ્ટ.	૪
સહસ્ર શર અનિરૂદ્ધને, હણી ઉચ્ચર્યો ધરી ધૈર્ય;	
કહે અનિરૂદ્ધ તામ્રધ્વજને, નિરખ મહારૂં વીર્ય.	૫
સહે મહારો પ્રહાર અથવા, મૂંઝ ઘોડો મૂર્ખ;	
કવણુ તુજને રાખશે, હુંથકી ખીજો પુર્ખ.	૬
અનિરૂદ્ધની વાણી સુણી, ઉચ્ચર્યો રાગ વાણ;	
કામથી તું પ્રકટ્યોને, તુને પુખ્તજાણુ.	૭
ખાણુકન્યાનો પતિ તું, કરેશ શો સંગ્રામ;	
ખાણુ મૂંઝ્યો જીવતો તું, ઝોખા કરે ધામ.	૮
સઘ પાડીશ શરે તુજને, દેખતાં હરિ તેહ;	
હુંથકી હાવે નહીં જીવે, ઉગાર્ય તાહરો દેહ.	૯
અનિરૂદ્ધ કહે શું લવે છે, હું ખાણુ મૂકુ પોણુ;	

अनुमानमां प्रत्यक्ष पंडित, करे वर्णन कोष.	१०
कहे नैगिनि अनिश्चे पछे, पाणु भूक्यो जेक;	
प्रलय पावकश्च भूपति, हृदय भेद्यो छेक.	११
सुचित्रे पणु तेहु पाणु, हृदयो अनिश्च सिद्ध;	
अनिश्चे शर आवतो ते, १पांय कटका कीध.	१२
अनिश्चे शर यार भूकी, यार भार्या धोट;	
पांयमे शर सारथीने, यदुनंदन हेतो दोट.	१३
ते हेभतां ते'ना योद्धा, हृदया भीम जेह;	
अनिश्चे सहु हेभतां, द्विव्यना छेद्या हेह.	१४
वन मांहे केशु कारमा, प्रकृतां शर्यां अंग;	
पृथक् करने अंगुलि, नभ तणु कीधो लंग.	१५
पृथक् पोया विदार्या, कापतो करनां भूण;	
हृदय केरां हाड अणगां, तथा कटस्थण रथूण.	१६
शीश छेदी हृष्टी नासा, नेत्र छेद्यां हार्य;	
पृथक् लृकुटी हंत दाढी, छेदतो सविलास.	१७
ते वीरना सैनक सधणा, परमाणुं कटकाकार;	
सभीरे ते रणु सागर, मांहे पाडया सार.	१८
वायुअन्त्रे अवनि निर्भण, करी अनिश्च वीर;	
रह्यो उभो ते सभे, सुणु धरानायक धीर.	१९
अतुर्विध सेना हृष्टीने, रह्यो उभो भूप;	
निर्धुन्न पावक जेहवो, जन्ववस्थमान स्वश्च.	२०
कृष्णसुतने कुभारे ते, ताम्रध्वजनुं तांहे;	
त्रणु क्षोणी कटक कटका, कर्यु ते रणु गांहे.	२१
वणी त्यहां णहु सेन भार्यु, सायके सर्वांग;	
अजे अणिया सर्वं कामुक, दीप हृग्ध पतंग.	२२
गया वनमां पाणु जणु, भीहाच्या महानाग;	
हृदयाहय अस्वार रणुमां, कर्या तिल तिल भाग.	२३
ताम्रकेतु महाबुज, अनिश्च ने प्रवीणु;	
तीक्ष्णु पाणु हृष्टीने पछे, करंतो रथ डीणु.	२४

१ पंय पंय कटका कीध, प्र. १. २ अनिश्चे सहु वीरना, दिसता छेद्या हेह. प्र. २. ३ अनिल प्र २.

નેનાં ભાગ્યાં ચક્ર આંગણુ, એવો રથ આપ;	
તેહને તત્ક્ષણુ તણને, અનિરૂદ્ધે ઝાલ્યું ચાપ.	૨૫
ઓખાપતિએ ખાણુ માર્યા, તામ્રધ્વજને તાણુ;	
રથ હીન કીધો તામ્રકેતુ, અનિરૂદ્ધે નિરવાણુ.	૨૬
રથે બન્ને થયા પાળા, કરે રણમાં ધાય;	
અનિરૂદ્ધ મૂઝાગત કરી, પછે રથે બેઠો રાય.	૨૭
પછે પાંડવ તણા પાડયા, વીર સૈનક ધીર;	
પ્રદ્યુમ્નને શર પંચ મારી, વચન બોલ્યો વીર.	૨૮
મેં પરાજય પમાડ્યો છે, પ્રથમ યોદ્ધો કામ;	
યુદ્ધ ક્યાં કરતા નથી, દેવકીનંદન સ્યામ.	૨૯
હાલે જુદુપતિ જે જે આવ્યો, થયું મહાર્ક કાર્ય;	
પૂરી જનમેજય પ્રત્યે, જૈગિનિ બોલ્યા આર્ય.	૩૦
પછે શૂરો મહાભુજ, મહારાજ કર્ણકિશોર;	
વૃષકેતુ તેડી તામ્રધ્વજને, ખાણુ માર્યા ઘોર.	૩૧
વૃષકેતુએ મારી કર્યો, રથ હીણુ એવો રાય;	
બીજે રથે બેશી કરી, બાળને હણવા જાય.	૩૨
તેહ સમે ભાંજ્યો તેહ રથ, કર્ણને પુત્રે ફૂર;	
જે જે રથે બેસે નૃપતિ, કેસરી સરખો શૂર.	૩૩
તેહુ રથને છેદતો, વૃષકેતુ યુદ્ધિ ઉદાર;	
ત્રણુ શત રથ છેદ્યા, એ વિધે કર્ણકુમાર.	૩૪
કર્ણને કુંવરે યદા, વ્યાકુળ કીધો ભૂપ;	
પછે બીજે રથે બેઠો, તામ્રકેતુ અનૂપ.	૩૫
પછે બાણે કર્યો મૂઝાંત, પડ્યો કર્ણકુમાર;	
રોગનો ગણુ યથા પીડે, પિંડને નિરધાર.	૩૬
એમ અનુશાસ્ત્ર ત્યાં, કર્યો પ્રાક્રમ હીણુ;	
એ વિધે રથચક્રી પાડયા, યૌવનાશ્વ પ્રવીણુ.	૩૭
સાત્યકિયે સાત બાણે, તુરંગ તાડયા જયમ;	
કરે શંખસુનાદ એવે, તેહુ પાડ્યો ત્યમ.	૩૮
ખાણુ બે બળમાંહે માર્યા, પાડ્યો તે કૃતવર્મ;	
સુભટ સર્વે દેખતાં તે, કર્યું અદ્ભુત કર્મ.	૩૯

तेने शरे पाड्या पुत्राय पृथ्वी, पड्या दीसे त्यम;	
क्षीण्य पुत्रप पडे पृथ्वी, नभयकी ते न्यम.	४०
पछे दीडो आवतो ते, अश्रुवाहन वीर;	
ताम्रध्वज कहे ते प्रत्ये, स्मित सहित गुणुगंबीर.	४१
क्षण्य ओक उजो रही मुजने, पंथ भारे णाल्यु;	
मुने उते तो तणुं, कर भार मोती जाल्यु.	४२
कहे नैमिनि पछे, अश्रुवाहने धनु ताल्यु;	
ताम्रक्रेतु प्रत्ये तत्क्षाल्यु, पंथ भूयां णाल्यु.	४३
णाल्यु अश्रुवाहनना ते, कर्षा कटका सात;	
सुमित्रे रथ कर्षो यूरण्यु, १पार्थ-सुत उतपात.	४४
अश्रुवाहन पड्या पृथ्वी, रहुं रण्यु सर्वत्र;	
अंगनां आश्रण्यु पडियां, यथा नभ-नक्षत्र.	४५
महाअण पाताण बेदी, अश्रुवाहन योध;	
तर्त ताम्रध्वज इंध्यो, विकट वाधयो क्रोध.	४६
पछे आधो रही कहे, रहे रहे कृण्यु वयन;	
निकट निरणी तेहने, पछे नीमीत्यां दोयन.	४७
मृतक सरणा धर्ष पड्या, नव करे श्वासोच्छ्वास;	
मृतकने हेणी करी न्यम, जंतु पाभे त्रास.	४८
तणु वाहन वेगणांने, पणाता भूपाण;	
३शरे करी शोपास धेयो, हंसध्वज तत्काण.	४९
४भूपने भूकी गया नासी, पोता तणु अस्वार;	
३ा उवय भूकी नासता, ३ा तणु आयुध भार.	५०
इधिरना प्रवाह मांहे, प्युडता मोटा मीन;	
विसर्गु आपापणुं, शर-भार मोळा दीन.	५१
ते कहे सुं करशे तुरंगने, परम पारथ राय;	
गोत्रवध भययकी जे जे, यज्ञ उतम थाय.	५२
५आपणुने हाथे हणुावी, सर्वने राजन;	

१ पार्थ कीनो पात प्र. १-३. २ पछे आण्यो हेणीने, त्याहां वयन कहेता जन प्र. १. ३ ते शरे करी तत्काण वेधयो, हंसध्वज भूपाण. प्र. २. ४ भूपने भूकी गया, पोता तणु अस्वार. प्र. १. ५ आपणुने हाथे हणुावी, प्र. २.

पुण्य करशे क्रेटलुं, जेथी यशे पावन.	५३
अेम कडेता सुभट ते, संभ्राम वारंवार;	
पछे पार्थ वीर वेधुं, तेहनुं अण सार.	५४
धति श्री महाभारते, अश्वमेधपर्व महिमाय;	
ताम्रध्वज्जनो विजय, भेताणीसभो अध्याय.	५५
श्लोक जे अध्या' विषे, पंचाश पुरा धन्य;	
रत्ने कडे यत्ने कर्यो, पद पूर्णुं पंचावन.	५६

अध्याय ४३ मे राग गोडी.

धनंजये ताम्रध्वज त्यार, नव आण्णे भार्यो निरधार;	
कुंतासुत अति कोपे अढ्यो, ताम्रध्वज रथमांथी पड्यो.	१
ताम्रध्वज मोटा महारथी, भीजे रथ भेटो त्यारथी;	
नर उपर शर नाभे धण्णा, गिरि उपर अिंदु धन तण्णा.	२
भूके आण्णे सुभद्रापति, ताम्रध्वज आच्छाद्यो अति;	
पूर्वो शंभ धनंजय धीर, उच्च्यार्यो उभो रडे वीर.	३
राज्जनो रथ छेद्यो सार, तिल तिल कटक क्रीद्यो त्यार;	
अश्व सारथी साथे पड्यो, ताम्रध्वज भीजे रथ अड्यो.	४
ताम्रध्वज कोप्यो त्यारथी, पार्थनो पाड्यो सारथी;	
अश्व विहारी जोड्यो इरी, पार्थ में भार्या तुज तुरी.	५
रथ उपरथी पाड्यो रथि, अण्णुन उयडां न्नाधश हुं यडी;	
हुं तो रथ संघाये तुने, वेध भूके हरितनापुर कते.	६
तेने वयने वेध्यो पार्थ, प्रकट करे पोते पुत्रपार्थ;	
धनंजये रथ साथे तेह, शिथिल कर्यो ताम्रध्वज देह.	७
अेक सहस्र रथ राज तण्णा, पार्थ भूपे भांज्या धण्णा;	
तोये ताम्रध्वज स्थिर थयो, रण भूडी नव अणजो गयो.	८
पुनरपि पार्थ साथे वढ्यो, ताम्रध्वज रथ भीजे अढ्यो;	
नारायणु निरभंतां सडी, पार्थ भूमिछित क्रीद्यो तडी.	९
तत्क्षणु भूच्छा भूडी नरे, ताम्रध्वज पाड्यो अहु शरे;	
त्यार पडी ताम्रध्वज शरे, पार्थ साथ अश्यो रथ अरे.	१०
दक्षिणु पास अशोड्यो न्नायु, जेज्जन अेक धरा प्रमाणु;	
पार्थनो रथ आण्यो इरी, ताम्रध्वज भूके शर बरी.	११
पांडव—पतितो भेद्यो पाणु, अतिशे पौरुष क्रीधुं न्नायु;	

- पार्थ त्रणु शरे करी धाय, रथ सरश्यो उडाउयो राय. १२
 ताम्रध्वज उंचो सचर्यो, सिंहानाह अर्जुने कर्यो;
 रणु मध्ये पारथ महारथी, भीम लीधा रथ सारथी. १३
 सुचित्रनी महा सेना जेह, यमने धाम पमाडी तेह;
 अर्जुनने अकणावे राय, सोनाने शर करतो धाय. १४
 अंने अस्त्र लह्णे अहु जेह, नाना मंडण करता वेह;
 वीर शरे ते वीटयो वीर, गदारणुने नव भूके धीर. १५
 रणु भूकी को नासे नही, भेटुं कैतक भासे सही;
 धनंजये जे खोणी गणी, ताम्रध्वजनी सेना हणी. १६
 ताम्रकेतुजे पारथ तणी, प्रयुत प्रभाणे सेना हणी;
 परस्परे छंछे छतवा, महा दारणु रणु करता हवा. १७
 कुंतानो सुत कोप्यो आप, ताम्रध्वजनुं छेद्युं आप;
 ध्वज पताका छेद्यां सार, छत्र तणु जे राणुलार. १८
 रथनां साधन छेद्यां अहु, छत्र तुरंगम छेद्यां सहु;
 संहार्यो रथनो सारथी, पडयो राश परोखो सथी. १९
 जे जे रथ जेसे राजन, ते ते रथ छेहे अर्जुन;
 अतिशे लघुलावता करी, जे सहस्र रथ छेद्या प्ररी. २०
 भाग्या रथ ताम्रध्वज तणु, यारे पासे हीसे धणु;
 पार्थ—आखे पीड्युं तन, धीरज नव भूके राजन. २१
 सुचित्रनुं छेद्युं तनु सहु, मांस तणु कणु उडे अहु;
 ताम्रध्वज तन केइं मांस, शर प्रहारे उडे आकाश. २२
 पवनने पणु छतसीत् आउवडे, हरिना भरतक उपर पडे;
 जेहुं युद्ध थयुं राजन, त्रणु लोक मोखा ते दन. २३
 अंने अणिया कोपे यठ्या, सात द्विस सुधी ते वठ्या;
 रात्र द्विस पोप्युं रणु अहु, विस्मय पाभ्या सुरवर सहु. २४
 पार्थनो रथ अली पाणु, गगन गयो ताम्रध्वज जणु;
 अंसु विषे ज्यम अली मांस, शिंखालो उडे आकाश. २५
 शर सुचित्रे आकाशथी, पडतो मेस्यो पारथ रथी;
 ध्वज पताका सारथी साथ, पडतो हीडो रथ यदुनाथ. २६
 आडो हाथ धरी अविनाश, पडतो रथ अलो प्रकाश;
 में पाडयो पार्थ रथ साथ, नारायणु ते अस्थो हाथ. २७

- उत्तम अण छे माई आण, जेने साखक यादवराय;
 राज्जे अमे कहे जेटवे, केशवञ्ज कोप्या तेटवे. २८
 भरतक मध्ये मारी गदा, हृदये पाटु गारी तदा;
 भेद्युं हृदय धरापति पडयो, अच्युतनी आगण आपडयो. २९
 पुनरपि रथ भेडो निरवाण, माधवञ्जने मारे आण;
 अमे सामो हुं ने तुं आम, अके सभे डीजे संग्राम. ३०
 अेषी रीते अे अताय, आण न दीसे अन्य उपाय;
 महाजणीअो देभी भूपाण, अर्जुन तुं आ शंका टाण्य. ३१
 तात्रध्वजना आणु हृष्टी, जे शेना नासे आपणु;
 अर्जुनाहत सरभो आंय, हार पभाडयो हेला मांय. ३२
 गांडिवना शर भूडी ताडय, पार्थ तुं अने पणु पाडय;
 शारंग धनुष्य अढावी सही, हुं पाडीश त्यां संशय नही. ३३
 अमे कही जेविदे वाणु, तत्क्षणु ताणुी भार्यां आणु;
 विष्णु वकारे जे वीरने, पारथ मारे ते धीरने. ३४
 तोय तात्रध्वज नव थके, अंने भडने पोहोअी शके;
 तेजे भूक्यां तीक्ष्णु आणु, नरनारायणु वेध्या जणु. ३५
 भयोदा बोधी तेहुनी, प्रत्यंया छेदी जेहुनी;
 आनंदे वृक्ष्यां बोअन, कृष्णु प्रत्ये जोख्यो राजन. ३६
 जे छे संपत भोगवा, तेजे हरिने संतोअवा;
 अर्जुननो रथ डीधो त्याग, सूतपणुं भूक्युं महाराज. ३७
 महारथी अीजे रथ अढो, विश्वंभर हुं साथे वढो;
 थजे सारथी पाछा डूरी, नरने शीद मरावो हरि. ३८
 पछे कृष्णु रथ भूडी रक्षा, पुनरपि पार्थ—सारथी थया;
 हयवर हरिये हाकया पछे, धमके धुधरी रणुमां गच्छे. ३९
 जेहु रथ आवीने अडया, केशवञ्ज अति कोपे अढया;
 हरिअे आयुअ भार्यो यदा, सामो सारथी ताडयो तदा. ४०
 तात्रकेतुअे ते नव गणया, दश आणु नारायणु हणया;
 साह आणु सांध्या तत्काण, अकणाव्यो अर्जुन भूपाण. ४१
 छेद्युं छत्र धनंजय तणुं, शत आणु हरि पीडया धणुं;
 तार पछी अर्जुन आह्यो, राजनो रथ कटका क्यो. ४२
 शरे करीने छेद्यो राय, देभी नर रोभांचित थाय;

ପାରଥନେ ଆଣ୍ଠେ କରୀ ଐଠ, ଜ୍ୟାଂ ଜ୍ୟାଂ ଉଡେ ନୂପନୋ ଦେଠ. ୪୩
 ପୁନରପି ଆବେ ପାରଥ ପାସ, ଆୟୁଧ ଗାଂଧୀ ଉଭୋ ଆଶ;
 ସୁସ୍ତିତ୍ର ସାମୋ ଆଠ୍ୟୋ ଗଣ୍ଠୀ, ହରିଧେ ଉରମାଂ ପାଡୁ ହଣ୍ଠୀ. ୪୪
 ପଢ ପ୍ରହାରେ ପୃଥ୍ବୀମାଂ ପଠ୍ୟୋ, ଉଠିନେ ଗଞ୍ଜ ଉପର ଅଢ୍ୟୋ;
 ତ୍ମାଂ ରଠିନେ ମୁଢେ ଗଢୁ ଗାଣ୍ଠ, ପୁନରପି ଧୀଠ୍ୟା ନରନାରାଣ୍ଠ. ୪୫
 ହରି ହ୍ୟ ସାଧ ହୁଗାବେ ବଢ, ପାରଥନା ରଥ ଗ୍ଠେତୁଂ ଅଢ;
 ମୁଢ଼ୀ ମୁଢ଼ିଆ ପାମ୍ପା ଗ୍ଠୋଧ, ଗଞ୍ଜୁଗାଢନ ଆଢେ ଗ୍ଠୋଧ. ୪୬
 ଯୁଢ଼ କରବା ଆଠ୍ୟା ତେ ଅଠି, ତାମ୍ରଧ୍ବଜେ ପାଠ୍ୟା ତେ ଘଠି;
 ଐମ ବଢେ ତାମ୍ରଧ୍ବଜ ଗ୍ଠୋଧ, ଗାଢବନେ ଗନ ବାଢ୍ୟୋ କ୍ରୋଧ. ୪୭
 ଅଢ଼ସୁଢ଼ିନ ସାଠ୍ଠୁଂ ପାଠ୍ଠ, ଉଠ୍ୟେ ଶ୍ବରେ ଉଠ୍ୟାରେ ବାଠ୍ଠ;
 ରଢେ ରଢେ ରାଞ୍ଜ ହବେ ଶ୍ୟାଂ ଗଞ୍ଜ, ତାମ୍ରଧ୍ବଜ ପୁଠେ ହରି ଘାୟ. ୪୮
 ତେଠ୍ଠେ ଶ୍ୟାନଢ଼ ଧୁଞ୍ଠ ଘରା, ଦେବ ସଢୁ ଗଞ୍ଜ ପାମ୍ପା ଗଞ୍ଜ;
 ବାରିଧି ଗଢ୍ୟେ ବାଢି ବେଞ୍ଜ, ସୁରଞ୍ଜ କାଂପ୍ୟୋ ଦିଶ ଶୁଢେଢ. ୪୯
 ଶେଷ ଆଢେ ଅଢ଼ି ଗ୍ଠିଧ୍ୟା ଗଞ୍ଜୀ, କାମାନୀ କ୍ରୀଧୀ କୁଂଠଞ୍ଜୀ;
 ତାମ୍ରଧ୍ବଜ ଗଞ୍ଜ୍ୟା ଉତର୍ଯ୍ୟୋ, ନାରାୟଣ୍ଠ ସାମୋ ସଂଅର୍ଯ୍ୟୋ. ୫୦
 ତେଠ୍ଠେ ଅଢ଼େ ତେଠ୍ଠୀ ବାର, ସେନାନୋ କ୍ରୀଧୋ ସଂଠାର;
 ସାତ ଅଢ଼ୋଢ଼ିଶ୍ଠୀ ସେନା ଗଣ୍ଠୀ, କ୍ରୋଧ କରୀନେ ହରିଧେ ହଣ୍ଠୀ. ୫୧
 ଧୃତି ଭାରତ ଅଶ୍ବମେଢ଼ ଗୋଞ୍ଜାର, ତ୍ରେତାଞ୍ଜୀଶମୋ ଅଢ୍ୟା' ସାର;
 ରତ୍ନ କଢେ ଯତ୍ନେ କରୀ କର୍ଯ୍ୟୋ, ପଂଅଶ ଶ୍ଠୋଢ଼େ ବିସର୍ଯ୍ୟୋ, ୫୨

ଅଧ୍ୟାୟ ୪୪ ଗୋ ରାଗ ଗାଢ଼.

ଗ୍ଠିଗିନି କଢେ ସାଂଘଞ୍ଜ ଗ୍ଠୁପତି, ରାଞ୍ଜ ମନମାଂ ହରଞ୍ଠ୍ୟୋ ଅତି;
 ନିରଞ୍ଠୀ ନିଞ୍ଜସେନା ଗାଠି, ହର୍ଯ୍ୟା ମନ ଗ୍ଠୁପତି ଗାଠି. ୧
 ଗ୍ଠେ କାପେ ଗରାୟା କୃଞ୍ଠ୍ଠ, ତେନେ ପୁଞ୍ଠେ ଗ୍ଠୁପତି ପ୍ରଞ୍ଠ;
 ହଣ୍ଠୀ ସେନା ଗାଠି ଗ୍ଠେ, କର୍ଯ୍ୟୁ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ତେଢ. ୨
 ହୁଂ ତୁମାଂ ଅଢ଼ଶୋ ଅଂତରାୟ, ହାତୁଂ ଦର୍ଶନ ତାଞ୍ଠେ ଥାୟ;
 ତଢ଼ାଞ୍ଠେ ସୁଢ଼ିନ ଗ୍ଠେ, ଶ୍ୟମ ମୁଢ଼୍ୟୁଂ ଗାଢବଞ୍ଠ ତେଢ. ୩
 ହୁଂ ଗୋଢ଼୍ୟୋ ତାତେ ଆଞ୍ଜ, ଅଶ୍ବମେଢ଼ନେ କରବା କାଞ୍ଜ;
 ମଧୁସୁଢ଼ନ ରଢେଞ୍ଠେ ଉଠା, ହୁଂ ନିରଞ୍ଠୁଂ ତମାଠି ଶୋଠା. ୪
 ତମୋ ପାର୍ଯ୍ୟତୁଂ ପଞ୍ଠ ଥାଞ୍ଠୁଂ, ପୁର୍ବେ ନିଞ୍ଜ ସୁଢ଼ିତ ଆଞ୍ଠୁଂ;

અધુના ત્યમ આપો નેહ, ઘટતું છે ગોવિંદજી તેહ.	૫
તમને હું ઝાલું છું નાથ, કર ચક્રસુદર્શન સાથ;	
વળી પારથને પણ ઝાલું, મુજ તાત સમીપે આલું.	૬
ન્યમ યજ્ઞ વિષે યદુરાય, દેહધારી દૈવત થાય;	
નૃપ બોલ્યો એવી વાણી, જઈ સાહ્યા સુદર્શન પાણિ.	૭
જમણે કર હરિને સાહી, નિજ વામ અહો પદ ધાઈ;	
નિજ પાગ ધર્યો લેલાટે, પછે ધાયો પારથ વાટે.	૮
કર કૃષ્ણ અહીંને ધાયો, ભડ ભૂપતિ કોપ ભરાયો;	
નિજ સહામો આવતો દેખી, પછે ધાયો પારથ દેશ્વરી.	૯
હરિયે કહ્યું ધાને ધીર, શત યાજુ ચઢાવ્યાં વીર;	
નિરખ્યા હરિ કરમાં ઝાલ્યા, ઘણા મારે પારથ બાલા.	૧૦
તામ્રકેતુએ તત્ક્ષણ તાડ્યો, પદ પ્રહારે પાર્થ પાડ્યો;	
એકે હાયે જનારદન, કર ખીજે અહ્યા અર્જુન.	૧૧
બેહુ યોધા અહ્યા તે સ્થળ, એવે કૃષ્ણે ક્રોધું યજ્ઞ;	
મયૂરધ્વજનો સુત સોય, પૃથ્વી પર પાડ્યો હોય.	૧૨
પડતામાં નરહરિ તેહ, ભડે મોહ પમાડ્યા બેહુ;	
ક્રૂરી ઉઠ્યો ભૂપતિ સોય, પૃથ્વીતલ સહામુ નેય.	૧૩
એવે દીઠા બે હય રાય, નિજ નગરી પ્રત્યે જાય;	
વઢતામાં વાઢ્યા નેહ, ભડ સાયે લીધા તેહ.	૧૪
નૃપ આવ્યો નિજ વાસ, મયૂરધ્વજ કેરી પાસ;	
બહુ દિવસે આવ્યો યાજ, મન આનંદ પામ્યો રાય.	૧૫
પુર બહાર રહ્યા તે નૃપ, જ્યહાં યજ્ઞ તણો મંડપ;	
નિજ અર્ભક દીઠો આવ્યો, બળે બેહુ તુરંગમ લાવ્યો.	૧૬
હશી બોલ્યો ભૂપતિ વાણી, નિજ પુત્ર પ્રત્યે હિત આણી;	
મયૂરધ્વજ કહે સુત વેલો, આવ્યો એક સંવત્સર પલો.	૧૭
આ ખીજે કેનો વાજ, તે ક્યહાંચકી અહો શુભ સાજ;	
મયૂરધ્વજને કર શૃંગ, મૃગચર્મ વિરાજે અંગ.	૧૮
મખ દીક્ષાનો પ્રતિપાજ, નમી બોલ્યો તે શું યાજ;	
જે ભૂપ યુધિષ્ઠિર વેધ, તેણે આરંભ્યો અશ્વમેધ.	૧૯
હય રક્ષણ કરવા ઠાજ, મોકલ્યા અર્જુન મહારાજ;	
તેની સાથે શ્રી ભગવાન, ખીજ યોધા મહા યજ્ઞવાન.	૨૦

- તે અશ્વ અમો અવિક્ષોત્યો, આપણે અશ્વે પાણુ રોત્યો;
નૃપ બ્રુવાહન સાથ, હયને રાખે તે હાથ. ૨૧
- ત્યહાં યુદ્ધ થયું હોય જોવું, પ્રધાનને પૂછો તેવું;
મેં યુદ્ધ કર્યું જે તાન, બહુલધ્વજ કહેશે વાત. ૨૨
- એમ સાંભળીને હિત આણી, બહુલધ્વજ બોલ્યો વાણી;
પ્રદ્યુમ્ને માંડી ધીર, બળવાન વઢયા તે વીર. ૨૩
- તુજ પુત્રે પાડયો તેહુ, નરનારાયણ ત્યાં બેહુ;
હરિપાર્થ પુત્રે પાડયા, મૂર્છાગત તેહુ પગાડયા. ૨૪
- પછે આફણીએ બે ઘોડા, આપણા પુર પ્રત્યે ઘોડા;
તામ્રધ્વજ તેહની પૂઠી, આફણીએ આવ્યા ઉઠી. ૨૫
- પછે મૂર્છા મૂંઝ્યા પૂઠી, હરિ અર્જુન ગયા ઉઠી;
શું કીધું પાર્થ કૃષ્ણ, તે નવ જાણું હું પ્રશ્ન. ૨૬
- અમો આવ્યા કુશળી ક્ષેમ, બે અશ્વને આણ્યા એમ;
પ્રધાન તણી સુણી વાત, ઉચરે મયૂરધ્વજ તાત. ૨૭
- કરી એહ અકારજ કામ, સુત આવ્યો આણે કામ;
હરિનો હય શાને સાહો, હા હા હાવે હું વાહો. ૨૮
- વશ આવ્યા હરિ અર્જુન, તજી મૂંઝ્યા મૂખં તન;
આ અશ્વથકી શું યાશે, મહારે મન એવું બાસે. ૨૯
- સુત શત્રુ કેરી પેર્ય, ક્યમ આવ્યો મહારે ઘેર;
એજે દીઠા દેવ નાદાન, મધુસૂદન શ્રી ભગવાન. ૩૦
- અર્જુન મળ્યા વનગાળી, ક્યમ આવ્યો તું તે ટાળી;
ન્યમ અબળા કોષ્ટ અભાગી, નિજ સ્વામી સંગે ત્યાગી. ૩૧
- દૈવાગત્ય જાયે નારી, રજનિમાં નિદ્રાકારી;
ત્યમ કીધું મહારા તન, તજ્યા પાર્થને ભગવન. ૩૨
- હાવે નિસર્થ બુંડા ભૂર, મુજ મંદિરમાંથી દૂર;
તેં તો અશ્વ અહીને આણ્યો, વન માંહે થયો સપરાણો. ૩૩
- તેં તો મૂંઝું તુલસી-વન, વિજયાનો સંગી તન;
એવો કોણુ કુમુદ્ધિ બાળ, તજી મૂકે ચંપકમાળ. ૩૪
- અહે ધતૂર સરસ કુસુમ, ગળે માળ ગણે ઉત્તમ;

૧ રણુમાંથી પ્ર. ૨. ૨ જે દીઠા દેવ મહાન, મધુસૂદન દેવ મો-
રાર. પ્ર. ૧ ૩ તજ્યા પાર્થને અર્જુન પ્ર. ૧. ૪ બાળક પ્ર. ૨.

હું તો જામણ યાગ તણને, વેગળા હયને વરણને.	૩૫
તું કહે તે સ્થાનક પર્મ, જ્યહાં પાર્થને પરબ્રહ્મ;	
કહે જૈમિનિ સાંભળ રાય, ગદાભારતનો મહિગાય.	૩૬
કરી નિશ્ચય એની પેર્ય, સ્ત્રી સાથ રહો વૃપ ઘેર;	
કરે કેશવની મન ઈચ્છા, નિજ પુત્રની નિર્ભત્સા.	૩૭
હરિ મણિપુર પામ્યા યોધ, વળી જાગ્યા ણીજ યોધ;	
કહે અર્જુન સાંભળો હરિ, ક્યહાં ગયો આપણો તુરી.	૩૮
ક્યહાં ભૂપ ગયો તે નાશી, મુજને લેધ જતે પાસી;	
કહે કૃષ્ણ સુણો અર્જુન, એવું માસે મહારે મન.	૩૯
હય રતનપુરી પાસે જાય, જ્યહાં છે મયૂરધ્વજ રાય;	
ત્યહાં આપણુ જૈયે ઉઠ, સહુ સેન પળાશે પૂઠ.	૪૦
મયૂરધ્વજ કેરૂ ધીર, તુને દેખાડું સુદય વીર;	
પછે પાર્થને ગ્રહી હાથ, વૃપ પાસ પળ્યા યદુનાથ.	૪૧
પછે પાછળ સેન ધણેરૂં, નિસર્થુ નિજ પાંડવ કેરૂં;	
એવે રતનપુરી પ્રકાશ, હરિયે નિરખી નિજ પાસ.	૪૨
વળતા શ્રી શારંગપાણુ, અર્જુન પ્રત્યે યોદ્યા વાણુ;	
વૃપનું મન જો જો મિત્ર, વળી જો જો ચાર ચરિત્ર.	૪૩
હું છળવા આન્યો અત્ય, તોહે નહીં છાંડે સત્ય;	
હું તો કરવા તાહરૂં કામ, વૃદ્ધ બ્રાહ્મણુ યામણ આમ.	૪૪
તુજને કરૂં જાળક રૂપ, જર્ઠ યાચિશ અર્થ અનૂપ;	
મુજ સાથે આવ્ય નરેશ, કરીએ પુરમાં પ્રવેશ.	૪૫
રજનીમાં રાખે જન, ત્યહાં કીજે ગામ ગમન;	
કહે જૈમિનિ સાંભળ ભૂપ, હરિ અર્જુન રૂપ અનૂપ.	૪૬
પુર મધે પેઠા સોય, નરની નિશ્ચયા જોય;	
નિદ્રાભર સૂતા લોક, રજનીમાં આમ અશોક.	૪૭
પરમેશ્વર પારથ દોય, નર નાર તણી ચેષ્ટા જોય;	
હરિયે નિરખ્યાં નરનારી, રજનીમાં નિદ્રાકારી.	૪૮
અન્યો અન્યે કૌતુક કરતાં, વચને કરી મન હરતાં;	
કોષ કામી કેરી નારી, શશિદીપે દિસે સારી.	૪૯
તેહનું મુખ ઝાલીને હાયે, પતિ યોદ્યા આનંદ સાથે;	

સુણ્ય સુંદરી પંકજનયની, મુજને મહા મંગળદયની.	૫૦
અવિલોકું તારું અંગ, ઉપજે નહીં તેવો રંગ;	
જેવું લોચન કૃષ્ણ નિહાળી, ઉપજે મન આનંદ વાલી.	૫૧
પતિ પ્રત્યે પ્રિયા કહે પ્રશ્ન, મુજ લોચન દીડા કૃષ્ણ;	
રતિકાળે કૃષ્ણજ ભાવ્યો, હવે મોક્ષ સમીપે આવ્યો.	૫૨
કહે સ્વામી સાંભળ યાજ, મુજ મસ્તક વાંકા વાજ;	
કર વામે સાહ્યા સોય, તો મોક્ષ મુને ક્યમ નોય.	૫૩
કહે નારી સાંભળ નર, તું મૂક્ય મારો અધર;	
કુચમંડળ બેદ ન ભર્ત, રતનમંડળ સાર સુવર્ત.	૫૪
સુવૃત પશુ યદા બેદાય, તે કાળે સત્યગના થાય;	
કહે પુરૂષ પ્રેમદા પ્રત્ય, મુક્તાકળ સાર સુવૃત.	૫૫
તેનો સંગ મૂક્યો સ્તન, તે માટે કર મર્દન;	
કૃષ્ણ અગ્ર જવારે થાશે, તે કાળ મને બેદાશે.	૫૬
કહે જૈમિનિ ઉત્તમ વાણુ, એમ સાંભળ્યું શારંગપાણુ;	
વિચરતાં વિતી રાત, પ્રકાશ થયો પ્રભાત.	૫૭
આવ્યા અર્જુનને અવિનાશ, મયૂરધ્વજ કેરે પાસ;	
નિરખ્યો નૃપતિ અતિ એટો, એક ઉત્તમ આસન બેટો.	૫૮
બહુ રાજ તેહને રાખે, દ્વિજમંડળમાં શ્રુતિ ભાખે;	
કસ્તુરી અગર અરાસ, બહેકે બહુ મંડળ પાસ.	૫૯
મણિમંડળ આજટ બેટો, કૃષ્ણે મયૂરધ્વજ દીટો;	
ધૃતિ અશ્વમેધ મહિમાય, સુવાળીશમો અધ્યાય.	૬૦
કહે રત્ન સુચત્ન વિચાર, જ્યહાં આવન શ્લોક શું સાર;	
કાષો ઉત્તમ કથા સમંધ, પદ આઠવનનો બંધ.	૬૧

અધ્યાય ૪૫ મો રાગ રામઝી.

જૈમિનિ બોલ્યા સાંભળ ભૂપજી, મયૂરધ્વજનું સત્ય અનૂપજી;
દીક્ષાધારી નારી પાસેજી, બન્ને ઘોડા બાંધ્યા રાશેજી. ૧

તે શું બોલ્યો બ્રાહ્મણ વાણુજી, રાજ તુજને હો કલ્યાણુજી;

ઢાળ.

કલ્યાણુ હો નૃપ તુજને, તું જાણુ મુજને વિપ્ર;
શિષ્ય સંયુક્ત યજ્ઞમંડપ, આવિયો હું ક્ષિપ્ર. ૨

ભૂપ કહે હું થયો ઉભો, કરવા પ્રણામ;

तमो प्रथम आशीर्वाद दीधौ, अधटतुं ओ काम.	३
नमस्कार कर्था विना जे, विप्र हे आशीश;	
तो शापतुं शुं काम छे, सांभजो सत्य मुनीश.	४
कहे नैमिनी सांभजो, हे जनमेजय राजन्;	
पछे उंड पेरे विप्र आगण, पडयो ते न्यमान.	५
सद्य ते श्रीकृष्णुज्ये, कर्था उजो जेव;	
कपट वाडव कृष्णुजने, पूछतो पुनरेव.	६
शिष्य संयुक्त ज्यां थकी, पधार्या छो पूज्य;	
जमो तमने शुं सभर्षुं, कहे स्वामी मुज.	७
करे भारो अनुग्रह, हुं धन्य धरणी जेव;	
जे मागशो ते आपशुं, जेम सुणी कहे भूदेव.	८
द्विज आशीर्वाद देवो, कर्था विष्णु नमस्कार;	
विज्ञप्ति काजे प्रथम वृषति, वंदवो निरधार.	९
वृषति कहे विप्र मननो, मनोरथ मुज भाज;	
ज्वित वा धने करी, पूरीशतुज अभिलाज.	१०
विप्र कहे जे काम आव्यो, सुजो ते महाराज;	
हुं धर्म पुरथी आवतो, सुत विवाह करवा काज.	११
तुज नगरमां छे कन्यका, द्विज कृष्णुशर्मा धेर;	
ते विनय करीने कन्यका, आपशे उत्तम पेर.	१२
सुत सहित हुं नगर आवुं, जे सभे महाराज;	
जेवे मार्ग मांहे महावनमां, व्याघ्र भणियो आज.	१३
हुं देवतां तेजे भारो, अहो पुत्रज सत्य;	
पुत्रने भूकाववा में, कर्था उद्यम अत्य.	१४
त्यारे रमर्था में वृसिंहज पणु, न आव्या निरधार;	
जेवे सभे सिंहे हशीने, मुज शुं कर्था उज्यार.	१५
पुत्रतुं ततुं पीडतो, नभवडे करडे काय;	
विकाण दाढे पूछडे वणी, भीडावतो जय.	१६
क्रोध आणी मनुष्य वाणी, उज्यार्यो जण क्षिप्र;	
पुत्र प्रत्ये वृथा श्रम तुं, शो करे छे विप्र.	१७
में काणइपे अस्यो तेने, न भूकावे काय;	
निज शिष्य साथे पधारो, द्विज ज्ञान भावे ज्ये.	१८

- વ્યાઘ આગળ વાત્સ કરતાં, ઉપજો સહી શોક;
પુત્ર ખીજો પ્રકટ કરજો, પમાડે પરલોક. ૧૯
- પુત્ર વિણ પરલોક નાવે, ઉચરે એમ વેદ;
વ્યાઘની વાણી સુણીને, વદે વસુધાદેવ. ૨૦
- હે હરિ! મુજને ભક્ષ કર્યં, પ્રત્યક્ષ સુતને રાખ્ય;
વૃદ્ધ આયુષ્ય ક્ષીણને શું, જીવવું સુત પાખ્ય. ૨૧
- વિપ્રની વાણી સુણીને, વ્યાઘ ખોલ્યો વાણ;
અમો આયુષ્ય ક્ષીણ પાખે, ન હણું પરના પ્રાણ. ૨૨
- સર્પ સિંહ આદિક અમો, કાળના કિંકર કલ્પ;
તાં આયુષ્ય અધિક છે, ને પુત્ર આયુષ્ય અલ્પ. ૨૩
- તે માટ માંડ વચન માની, પધારો ઘેર ક્ષિપ્ર;
વ્યાઘની વાણી સુણીને, વળી ખોલ્યો વિપ્ર. ૨૪
- કવણુ તપ દાને કરી મુજ, પુત્ર એ મૂકાય;
(ત્યારે) મુને કેસરીએ કહ્યું તે, તુને ક્યમ કહેવાય. ૨૫
- મયૂરધ્વજ પછે ઉચરે, સાંભળો વાડવ આંહી;
દેશ મહારા વિષે કો નવ, મજે પ્રાકૃત સાંધ. ૨૬
- ત્વસિંહ વિના તુજ પુત્રને, કો ના મારે નિરવાણુ.
ભૂપની વાણી સુણીને, વદે વાડવ વાણુ. ૨૭
- મુજ કને સિંહે પ્રાર્થ્યું તે, તુજયકી છે કામ;
તે મુને તું આપીશ સહી, એમ લહી આવ્યો આમ. ૨૮
- ભૂપ કહે ભૂદેવ મુજથી, પ્રારથો શું કાળ;
મુજયકી સિંહે જે માગ્યું, તેહ આપીશ આજ. ૨૯
- ઉતાવળા મુખ ઉચરો, મુજ વચન નેહ્ય અસત્ય;
એમ સાંભળીને દિજ ત્યાં, ઉચરે ભૂપતિ પ્રત્ય. ૩૦
- તમો તે ક્યમ આપશો, (મુજ) ઉચર્યું તે ક્યમ જાય;
વાંઝિયાપણું દોહણું પણ, પ્રાણથી ન રખાય. ૩૧
- જેહ સિંહે પ્રારથ્યું તેના, તમો દાતા આજ;
ધણું ઘરણુ વચન છે તે, સાંભળો મહારાજ. ૩૨
- તેણે મુને મહાવનમાં કહ્યું, (તો) પુત્ર મૂકું વિપ્ર;
મયૂરધ્વજ રાજ તણું, અર્ધાગ લાવે ક્ષિપ્ર. ૩૩
- તાર વૃદ્ધ તનું તે તપે દાધ્યું, ન ભાવે મુને તેહ;

३ये मुञ्जने परमपोषित, भयूरध्वजनेो देह.	३४
ज्यहां लगी लावीश तेनुं, मात्र तुं दक्षणु;	
त्यहां लगी तुज पुत्रतुं हूं, नहीं करूं भक्षणु.	३५
कहे आक्षणु सांभणो, भूषण वात अनूप;	
सज्जण सुंदर देह तारो, शीघ्र बेहे भूप.	३६
तमो उपकारी लक्षा हातुं, जठं केसरी पास;	
वणी सिंहे कछुं ते, वयन कहुं प्रकाश.	३७
दधीत्रिये अस्थि आप्यां, कवच आप्युं कर्णुं;	
तथा राज आपशे तनु, नहीं गले मन मर्णुं.	३८
यशस्विने को समे नव, होय वल्लभ देह;	
रणु विशेषे वा विप्र अर्थे, देह पाडे तेह.	३९
हे विप्र! तुं सुत छीन छे, ते माटे न नृप पास;	
माग्य महीपति पास तनु, तेह पूरशे आश.	४०
तेले प्रकट कीधा धव्वा सुत, गहु काण कीधुं राज;	
तुने हेणी दयाणु नृप, आपशे तनु आण.	४१
दातार आपो न आपो पणु, याचवो मनकाम;	
अेम कही पंचानने मुने, मोकदयो आ राम.	४२
शोक संयुक्त शिष्य साथे, आवियो तुज घेर;	
ज्यग पुत्र पाछो पाभीअे, नृप करो अेवी पेर.	४३
अेवी कठिन वाण्णी कहीने, ते थयो सध अलोप;	
अर्ध देह विना नञ्जावीश, कछुं केसरी कोप.	४४
जे विप्र पाछो इरी आवे, तो न भूके तुज पुत्र;	
अेतुं वयन केसरीनुं सुण्णीने, आवियो हूं अत्र.	४५
हुःण राजने कहीने, रहे दुर्लभ जन;	
यथा रामे आण्णी आप्यो, विप्र करो तन.	४६
रघुनाथ सरभुं सत्य तारुं, सांभणुं गहाराण;	
माटे हूं तुज पास आव्यो, पुत्र अर्थे आण.	४७
भूप कहे तमो रहे भूसुर, समर्थांश मुज देह;	
सहु विप्र जेतां तमो सारुं, उच्चर्या छे अेह.	४८
कहे नैमिनि पछे भूपे, क्यो वाइ विवेक;	
पोता तणु पुत्रने क्यो, राजनो अभिषेक.	४९

- ૧) પછે શાલિશ્રામજળ, ગંગાજળે કૃત સ્નાન;
તુળસીદળમાળા વિરાજે, હસિત મુખ રામન. ૫૦
- સભા મંડળમાં રહીને, વિપ્ર શું બોલ્યો ભૂપ;
એ પુત્ર અર્થે પધાર્યો છે, વિપ્ર કૃષ્ણ સ્વરૂપ. ૫૧
- હું અર્ધ દેહે કહું પૂજા, યથા પામે તન;
૧૫૨૦ મંડપમાં રહું સ્થિર, જૂઓ વાડવ જન. ૫૨
- કરે કરવત ગ્રહી આવો, સગળ બળ સુતાર;
એ સ્તંભ રોપી વિદારે, માંડે મરતક સાર. ૫૩
- જેહને હું ધણો વલ્લભ, પુત્ર વા પરિવાર;
તેહુ પશુ નવ કરે રૂદન, આ સમે નિરધાર. ૫૪
- ધૃતિ શ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધપર્વ મોઝાર;
મયૂરધ્વજ ધીરનો, પીસતાળીસમે અધ્યાય. ૫૫
- સ્લોક અડતાળીશુ અધ્યાય, વિષે કીધા ધન્ય;
રત્ન કહે યત્ને કરીને, કર્યા પદ છપન. ૫૬

અધ્યાય ૪૬ માં રાગ કેદારો.

- જૈમિનિ કહે સુણ્ય રાયજી, મહાભારતનો મહિમાયજી;
સાંભળ્યું દુષ્ટ વચન રાજ તણું એ. ૧
- નૃપનું વચન સાંભળીજી, મંત્રીવર કાંપ્યા વળીજી;
આહાણુ ભય પામી કાંપ્યા ધણું એ. ૨

ઠાળ.

- ભય પામી આહાણુ કહે, રેદ્રિજ કાળ સરીખો કાપ;
કાયા પ્રાર્થવા આઓ છે, કાંઈએક કારણુ હોય. ૩
- સત્યવાદીને વાંલા અતિથિ, એવો વાડવ એશ;
પૂર્વે જ્યમ બળિરાજ પામ્યો, વામન કરે વેશ. ૪
- વિષ્ણુરૂપ એ વાડવ દિસે, અન્ય ન એવું ભાસે;
તે સર્વે વાર્યાં ભૂપાળે, તુષ્ણી ઉભા પાસે. ૫
- ત્યાર પછી રાજા આનંદો, આપ્યાં દાન અશેષ;
બંને સ્તંભ વિચે જઈ ઉભો, શોભ્યો ભૂપ વિશેષ. ૬
- કરકરવત જાલીને ઉભા, સામા જે સુતાર;

રાજા કહે શીર કરવત મૂકો, વીર મા લાવો વાર.	૭
પોતાને શીર કરવત મૂક્યું, પુષ્પ સમુ સહુ જોય;	
બ્રાહ્મણનું ચર્ણામૃત લીધું, બાપ્પો ભૂપતિ સોય.	૮
મારે અર્ધ શરીરે શ્રી હરિ, સંતોષા જો આજ;	
મારા કૂળમાં જે પ્રકટે તે, કરજો દિવનાં કાજ.	૯
અરે વિપ્ર ઉભો રહે માફ, ગ્રહેજો અર્ધ શરીર;	
વનમાં જઈ સંતોષ સિંહને, અર્ધ શરીરે ધીર.	૧૦
અરે વીર બજો આકર્ષ્યો, સ્તંભે બાંધ્યો દેહ;	
ત્વરા કરો રખે રીસ ચઢાવી, જાતો વાડવ એહ.	૧૧
ધરા વિશે ધન્ય હું કર્યો છું, એણે વિપ્રે આજ;	
લોક સહું સાંભળજો હાતું, સિંધ્યું માફ કાજ.	૧૨
પર ઉપકારે જેનું તનુ ને, ધન જાયે તો જાજો;	
આણુ ઉપકારે ઉભું રહે તો, શોક સરખું થાજો.	૧૩
તે માટે સહુ આનંદ પામે, અમને દેખી આજ;	
જૈગિનિ કહે સાંભળજો સાચુ, જનમેજય મહારાજ.	૧૪
હાહાકાર કરે સર્વે કો, તૃપને દેખી મંદ;	
ટિટોડીના ટાળાની પેરે, લોક કરે આકંઠ.	૧૫
રાજા પ્રત્યે રાણી બોલી, રાજાની પટરાણી;	
દિવ આગળ આનંદે ઉભી, કુમુદતી કહે વાણી.	૧૬
અર્ધ અંગ આપે છે રાજા, બ્રાહ્મણે તું યાચ્યો;	
અર્ધાગ હું નારી તારી, આખ્ય મુને થા સાચો.	૧૭
દિજો દાન સજીવજ રાજા, હંધું અંગ અશુદ્ધ;	
હંધું અંગ સિંહ પણ નહીં લે, એવી મારી શુદ્ધ.	૧૮
ચોથો ભાગ સમર્પો જ્યારે, ત્યારે છેદો કાયા;	
અર્ધ અંગ માગ્યું તે સિંહે, તે હું તારી જાયા.	૧૯
પ્રાણુનાથ નિરખંતાં નારી, જે કો પામે મૃત્ય;	
તે નારી ઉત્તમ ગતિ પામે, એ વાણી છે સત્ય.	૨૦
સ્ત્રીનું એવું વચન સુણીને, બ્રાહ્મણ બાપે સંગ;	
સિંહે એમ કહ્યું છે રાજા, નવ લાવીશ વામાંગ ઠા	૨૧
વનિતા તો વામાંગ કહાવે, તે મેં ક્યમ લેવાય;	

- દક્ષિણ ભાગ દેહનો છે તે, જો તું આપે રાય. ૨૨
 તો તું કીર્તિ પામે રાજ, સ્ત્રી આપે શો અર્થ;
 જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, રાજ વચન સગર્થ. ૨૩
 વિપ્ર તણી વાણી સુણીને, તાત્રધ્વજ નૃપતન;
 આહ્વાણને નમસ્કાર કરીને, બોલ્યો વીર વચન. ૨૪
 વિપ્ર ઘટે છે તમને લેવું, સકળ કલેવર માફ;
 પુત્ર પિતામાં બેદ નહીં એ, વેદ વચન હ્રમ્યાર્યુ. ૨૫
 આહ્વાણને અર્થે મુજ તાતે, આપ્યો અરધો દેહ;
 પિતા તણાં ત્રણે રથ તત્ક્ષણ, મૂકાવે સુત તેહ. ૨૬
 તાત તણું અર્ધાગજ કહાવે, સુતનું સધળું તન;
 તરણ પુષ્ટ મુજને દેખીને, સિંહ થશે પ્રસન્ન. ૨૭
 મારો યશ થાશે મહીતજમાં, સાંભળ વાડવ વાણી;
 બીજમ રામે મહાયજ પામ્યો, તાતવચ્ચ પ્રમાણી. ૨૮
 આહ્વાણ કહે તમો સત્ય કહ્યું, સિંહે બાપ્યું અન્ય;
 પુત્ર તથા પત્ની મળી નૃપનું, મસ્તક બેદે ભિન્ન. ૨૯
 દેહયજી આળયું કરી દક્ષિણ, અંગ મગાવ્યું એમાં
 સિંહનું બોલ્યું મિથ્યા કરવા, હું તો સમરથ કેમ. ૩૦
 જૈમિનિ કહે ભૂપે સહુ વાર્યા, સ્ત્રીને સુત સહુ જોતે;
 બેહુ તણે કરકરવત આપ્યું, આનંદ આણી પોતે ! ૩૧
 ધીરજ રાખી રાજ જીવ્હા, જપતો કેશવ રામ;
 કૌતુક જોવા ઇંદ્રાદિક સહુ, આવ્યા તેણે ઠામ. ૩૨
 મહાપુરુષ પોતાને મસ્તક, કરવત મૂકે જ્યારે;
 દુઃખ પામ્યા પુરવાશી મહાજન, મૂઝાંચા તે ત્યારે. ૩૩
 રામ ! રામ ! કહી આહ્વાણ પ્રત્યે, વાણી બોલ્યાં રાણી;
 આહ્વાણ હું ભરતાર તણું તનુ, બેદું સર્વે જાણી. ૩૪
 તૃસિંહે જ્યમ કોપ કરીને, સ્તંભ વિદાયો જ્યમ;
 હિરણ્યકશિપુ તૃસિંહે માર્યો, પતિને બેદું ત્યમ. ૩૫
 રાજ કહે સાંભળરે રાણી, મનની શંકા ઠાળ;
 તારા કરમાં કરવત દેખું, એવું તો આ કાળ. ૩૬
 સંગમમાં સુખકારી જોવો, તારા નખનો પ્રાર;

ક્રમળ સુક્રમળ કરવતદાતા, તેવો લાગે સાર.	૩૭
પુત્ર તથા પત્નીએ વળતું, કરવત વાહું શીશ;	
મયૂરધ્વજનું મસ્તક ભેદું, જોતાં અર્જુનધરા.	૩૮
શીર છેવે સાંભળ જનમેજય, વર્ત્યો હાહાકાર;	
વામ નેત્રમાં પ્રાણી પ્રકટયું, આહાણુ કોપ્યો ત્યાર.	૩૯
નૃપનાં લોચન ભમવા લાગ્યાં, જોલ્યો વાડવ સોય;	
તાં ગાત્ર અહું નહોં રાગ, જોની લોચન રોય.	૪૦
દાન અભાવે દીધું પંડિત, તે ન અહે નૃપ ભે'જો;	
પુત્ર વિના મારો સ્વર્ગ મારગ, કંધ્યો રહેતો રે'જો.	૪૧
કેસરી મન માને ત્યાં જાજો, યાજકને અહી તેહ;	
ડાંબે લોચન રૂદન કરીને, રાજ આપે દેહ.	૪૨
ઉત્તમ વિપ્ર થઇને મેં એ, લેવાયે ક્યમ દાન;	
એવું વચન કહીને આલ્યા, પારથને ભગવાન.	૪૩
સ્વામીનું શીર ભીડી સાહું, જે કર મધ્યે આણી;	
આહાણુને જાતો દેખીને, કુમુદતી કહે વાણી.	૪૪
સત્યવ્રત દાતાર શિરોગણિ, સાંભળ સાચું રાય;	
મેં ભેદો તુજને મૂકીને, આહાણુ પાછો જાય.	૪૫
સ્વામીજી વારો વાડવને, અર્ધ દેહ દાતાર;	
વાડવ જાતાં તારી કીર્તિ, નિષ્ક્રમ થાશે સાર.	૪૬
રાગ કહે શીર આંખી સહાજો, સુંદરી જો જો પડતું;	
તો હું જાતા દિવને વાં, ઉચ્ચારીને ઘટલું.	૪૭
રહો રહો ઋષિજી ઉભા, સાંભળજો મુજવાણી;	
જે માટે મુજ વામ નેત્રમાં, પ્રકટ થયું છે પ્રાણી.	૪૮
દક્ષિણ અંગ અમારું આહાણુ, અર્થે આવ્યું સોય;	
વામ અંગ પૃથ્વીમાં પડશે, તે માટે એ રોય।	૪૯
તીક્ષ્ણ કરવત ધારાથી મુને, તેવી પીડા ન હોય;	
વિપ્ર વિમુખ વામાંગ્યકી, મુને કષ્ટ ધણેરું સોય.	૫૦
એવું વચન સુણીને નૃપનું, પરમેશ્વર પ્રસન્ન;	
અર્જુન કૃષ્ણ સ્વરૂપે થઇને, દેખાડયું દર્શન.	૫૧
રાગને આલિંગન દીધું, જોલ્યા શ્રી ગોપાળ;	
ધન્ય ધન્ય મયૂરધ્વજ રાગ, સત્યવંત ભૂપાળ.	૫૨

અમો અર્જુને કોટિ પ્રકારે, કરી પરીક્ષા-તારી;	
યજ્ઞ કયો મયૂરધ્વજ રાજ, સંગ સહિત સુત નારી.	૫૩
તામ્રધ્વજ તુજ પુત્રે કીધા, સખળ અમો પ્રસન્ન;	
સેન સહિત મૂર્છાંગત કીધા, વીર વિદાર્યા જન.	૫૪
મુજને દેખી દુઃખ ક્યાંઘાંથી, પ્રકટે પ્રાણી માત્ર;	
મારે વચન તમો સમર્થ્યુ, અર્ધુ ઉત્તમ ગાત્ર.	૫૫
તારા યજ્ઞ વિષે હું યાદશ, કર્મ તણો ભોક્તાર;	
રાય યુધિષ્ઠિર કેરો ઘોડો, બીજને ગ્રહે નિરધાર.	૫૬
*જન્ને હયનો પક્ષ કરીને, જગત્ વિશે યજ્ઞ પામ્ય;	
કહેવો ભેદ શરીર તણો એ, મિથ્યા માઝું કામ.	૫૭
મયૂરધ્વજ કહે વિપ્લુ સુણો, જે પરમ તમાઝું ધામ;	
શરીર મહાઝું ભેદ કરીને, અંતર આપ્યો દામ.	૫૮
બાહુર આગળ સ્વામી જમારે, પૂરણ પરમાન્દ;	
યજ્ઞ યાગથી મુજને યાશે, કવણ ગતિ ગોવિન્દ.	૫૯
તમો કહ્યું *હું કર્મ કરાવીશ, તે પણ સાચું કીજે;	
હું એ હયવર પુત્ર પ્રિયા શું, ગહાજન સર્વે લીજે.	૬૦
યજ્ઞ તણો કર્તા ને આ સહુ, યજ્ઞ તણો સામાન;	
હાથે ગ્રહીને હૃદયાન્વંતર, આરોપો ભગવાન.	૬૧
તમને પામી પુરૂષોત્તમ જો, યજ્ઞ કરું હું આજ;	
દ્વિજે ભણ્યા જે વેદમંત્ર તે, મુને હસે મહારાજ.	૬૨
પાવકનો પરિતાપ તજીને, શીતે પીડયો પુર્ષ;	
શણુના તણુખારાનો આશય, કોણ કરે મહા મૂર્ષ.	૬૩
ગંગાજળ મૂકી તૃષાતુર, કોણ પીએ નીહાર;	
ત્વમ તમને મૂકીને માધવ, કોણ કરે ક્રતુ સાર.	૬૪
તમને મૂકી જડપુદ્ધિ, ઘોડાને ગ્રહેશે જેહ;	
સૂર્યને પુત્રે તે સાહ્યા, એમાં નહીં સંદેહ.	૬૫
મહારો સુત તમને તજી આવ્યો, યુદ્ધ વિશેથી ઘ્રોડયો;	
*મહા ભાગ્યે હું શ્રીને પામ્યો, નરનારાયણ જોડો.	૬૬

* જન્ને ઈ. ૫૬ થી તે ૬૫ સુધીની કડીઓ પ્રત ૨ માં તથા પ્ર-
ત ૩ માં નથી. * પ્રત ૧ માં ૧૦ કડીઓ વધારે છે.

૧ પુંડરિકાક્ષ નમો નમઃ તુજને, ગુરો નમઃ પરબ્રહ્મ;	
૨ કોટિ સ્વરૂપી કૃણે બ્રહ્મગોળક, વૃક્ષ સ્વરૂપી પર્મ.	૬૭
કર્તા હર્તા પાળક પોષક, પરમેશ્વર પ્રણાગ;	
અનંત પૂર્ણને પ્રણમું, હરિ નિગમ શ્વાસકર સ્વામ.	૬૮
શ્રીધરનાથ નમો નમઃ તુજને, શેષ-શયનમાં સૂતા;	
લવણ તણા હર્તાને પ્રણમું, અકળિત રૂપ પ્રભુતા.	૬૯
યસ સ્વરૂપી જ્ઞાન ગગન નમઃ; કાળ તણા ક્ષયકારી;	
નમો ધશને વેદ સ્વરૂપી, પારંપર ગિરિધારી.	૭૦
જૈમિનિ કહે એમ સ્તવન કરતાં, પરમેશ્વર પ્રસન્ન;	
પાર્થને દેખાડી ભક્તિ, મયૂરધ્વજની ધન્ય.	૭૧
રજની ત્રણ રજા નારાયણ, સંતોષ્યા કરી સેવા;	
શ્રી હરિ સાથે રાજ આલ્યો, હયવરને રાખેવા.	૭૨
કૃષ્ણ તણા કર મધ્યે આપ્યું, તનમન જીવન જોતે;	
સપરિવાર પાર્થને ભેટી, આગળ આલ્યો પોતે;	૭૩
ધૃતિ ભારત અશ્વમેધપર્વમાં, મયૂરધ્વજ આખ્યાન;	
છેતાળીશ અધ્યા' પરિપૂરણ, સાંત્યું છે વ્યાખ્યાન.	૭૪
શ્લોક થયા જે અધ્યા' મધ્યે, સુંવોત્તર વિચાર;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, પંચોતેર પદ સાર.	૭૫

અધ્યાય ૪૭ મો રાગ રામગ્રી.

કહે જૈમિનિ સાંભળો નૃપ, જનમેજય કહું તેહું;	
પછે વીરવર્મા તણા પુરમાં, ગયા ઘોડા બેહુ.	૧
અશ્વ પાછળ સેન સાથે, જાય અશરણશર્ણ;	
તે નર મધ્યે નૃપે કીધો, ધર્મ ચારે ચર્ણ.	૨
ઝજ્જેના દેશ માંહે મુક્તિવંતો, જમાઇ જગરાજ;	
નગર સારસ્વત વિશે નર, કરે સુકૃત કાજ.	૩
ધર્માર્થ કામ ને મોક્ષ કેરા, પાર ગામી લોક;	
સ્વપ્ન મધ્યે પાપ મારગ, ન જતા પુર લોક.	૪

કૃષ્ણ-અર્જુન સહિત આવે, અશ્વ રક્ષણ કામ;	
વીરવર્મા સાંભળ્યું મહા, સુભટ વર સંગ્રામ.	૫
મહા બળિયા મોકલ્યા, હય હરવા તત્ખેવ;	
મુજ દેશ પાંડવ અશ્વ આગ્યો, ગ્રહી લાવો એવ.	૬
વચન રાજનું સુણી દળ, નિસર્યું બહુ ભાત;	
અશ્વ અર્થે નિસર્યા ભડ, પાંચ બળ વિક્ષાત.	૭
સુરભ લીલક સુભાલ કુવલ ને, સરલ નામે પ્રૌઢ;	
વીરવર્મા તણા સુત મહા, ધનુર્ધર રથરૂઢ.	૮
તે પાર્થ સેનામાં જઈ, તૃણ ગણ્યા સુભટ પ્રકાશ;	
ખેહુ ધોડા ગ્રહી ચાલ્યા, વીરવર્મા પાસ.	૯
જેવે નૃપતિ પાસે લેછા ચાલ્યા, મહાબળિયા બાળ;	
તેવે સમે બબ્રુવાહને, બાણે હણ્યા તત્કાળ.	૧૦
શંખનાદે કર્યા ખેલેશ, વામણા વર વીર;	
બબ્રુવાહન શત્રું-સેના, ગારતો ધરી ધીર.	૧૧
બબ્રુવાહન બાણ મૂકે, કનક કાંતિ વિશાળ;	
પછે ત્યાં સંગ્રામ વર્તો, ભયાંનક ભૂપાળ.	૧૨
કેશ કેશે તાણાતા, ને નખે નખના પ્રહાર;	
મુષ્ટિએ મુષ્ટિ પ્રહાર કરતા, પડે પાળા સાર.	૧૩
રથ અચૂત જોડી તુરંગમ, રણથકી નાદા જય;	
રૂઢકીડા સમુ રણ, વીપરીત વત્યું રાય.	૧૪
બબ્રુવાહને હણ્યું દળ, સંકોચ પામ્યું ત્યમ;	
આગમાં નાખ્યું ચર્મ, સંકોચ પામે જ્યમ.	૧૫
એવે સમે સંયમિનીપતિ, યમ રાય આગ્યો ત્યાંય;	
પાર્થની સેના સકળ ક્ષય, પમાડી ક્ષણ માંય.	૧૬
ધર્મરાજે શ્વશુર અર્થે, વિદાર્યા વર વીર;	
શસ્ત્રે કરીને વિદાર્યા બહુ, ધનંજયના ધીર.	૧૭
વીરવર્મા તણા જામાત્રે, માર્યા સારા યોધ;	
નિરખી પાર્થ ઉચ્ચરે, હરિ પ્રત્યે વિનય વિમોઘ.	૧૮
આ કોણ નરરૂપી અમર, મુજ કટક મારે બાણ;	

तम दृष्टतां दण सगण पाउयुं, सुखो शारंगपाणु.	१९
वासुदेव कहे नरपति ऐ, धर्मराज जणु;	
वीरवर्मा सुतापति निज, नगर वारयो जणु.	२०
कहे अर्जुन सांभजो हे, स्वयं शारंगपाणु;	
नृप-कन्यकाने कथम घटे, यमराज वर निर्वाणु.	२१
ऐ असंगत भासे मुने, हरि कहे करी विस्तार;	
अर्जुननी वाणी सुखी, उच्चरै विश्वाधार.	२२
वीरवर्मा तणी कन्या, मालिनी छति नाम;	
(ते) भनुष्य वरने ना वरे ते, मालिनी अभिराम.	२३
ऐक सभे पूछुं पिताऐ, ते मालिनीने आम;	
भनुष्य वरने नव गभे तो, कवणु वरनुं काम.	२४
हे ताता मुजने सभपै, धर्मराज वर निर्वाणु;	
अवर वर इये नही, ऐथकी मुजने जणु.	२५
जे भरे माणुस तेह अंत्ये, धर्म-मंदिर जय;	
धर्मराजने पाभ्या पथी, मुज कीर्ति महीमां थाय.	२६
प्रथम जे हुं नर तणो कर, अहणु पामुं तात;	
पछे अडके अमिते, माई तनु पश्चात.	२७
जे गाटे पीज पुरप केरो, स्पर्श मुजने न होय;	
ते गाटे कयं भरतार भारो, धर्म राज सोय.	२८
जे पिताऐ परक्यो पति ते, भोजनीने नार;	
अवरनी छिछा करे, अज्ञान वश अविचार.	२९
ते नारीने महा नरक नापे, धर्म राज सोय;	
ते गाटे ते वरवै भारी, स्वर्गमां गति होय.	३०
त्यां धर्म राज मुने पाजे, पापथी निरधार;	
तुने पणु महा पुण्य लागे, तरे तुं दातार.	३१
जे सुता प्राकृतने सभपै, सुकृतनो नही पार;	
तो दंडधारी धर्मने, आपतां कवणु विचार.	३२
ऐ रीत्य में करवी पिता, मारा मननी वात;	
ऐग मनोरथ संपूणु भारो, हरी मारा तात.	३३
छति श्री महाभारते, अश्वमेधपर्व भोजार;	

વીરવર્મા તણું એ, આખ્યાન આદિ વિચાર. ૩૪

જે અધ્યા' વિષે સુંદર, શ્લોક છે તેત્રીસ;

રત્ન કહે યત્ને કરીને, કર્યાં પદ પાંત્રીસ. ૩૫

અધ્યાય ૪૮ માં રાગ કેદારો.

જૈમિનિ કહે સુણ્ય ભૂપતિ, મહાભારત કરી ગતિ;

માલિની તાત પ્રત્યે એમ ઉચ્ચરે એ. ૧

વીરવર્મા ભૂપે સુણી, એની ગત્ય પુત્રી તણી;

ધર્મવી યમસુકતે અતિ સ્તુતિ કરી એ. ૨

ઢાળ.

યમસુકતે ભૂપે સ્તુતિ કીધી, માલિની પણ આરાધે;

મહા યૌવન પામી મલિની, ધર્મ તણી સ્તુતિ સાધે. ૩

એવામાં નારદે જાણી, માલિનીની મહા ભક્તિ;

યમ રાજ નવ જાણે ઢાટે, જઈ જણાવું યુક્ત. ૪

એનો ભાવ જણવું જઈને, ધર્મ રાપને આજ;

દિન દિન પ્રત્યે એહ નિગિતે, તેહ કરે શુભ કાજ. ૫

માણસના મનની ગતિ જાણે, સર્વ ત્યહાં શુભ કાજ;

માલિનીનું સુકૃત ક્યાં દુભે, મૂર્ખપતિ યમરાજ. ૬

જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, મહાભારત મહિમાય;

ત્યાર પછી નારદજી આવ્યા, યમપુર પ્રત્યે ધાય. ૭

માલિની નામે રાજસુતાનો, સર્વ કહ્યો મહિમાય;

રાજ ધર્મ તમો નવ જાણો, માલિની તમને ધાય. ૮

ધર્મગતિ સત્યવ્રત સાધવી, પુણ્ય સર્ગે સર્વ;

તારે અર્થે તપ સાધે, તું પરણ પરહરી ગર્વ. ૯

પારકી આશા સજ્જ કરે, તે માનો મોટો સંત;

માણસવેશ ધરીને જાણે, સેવક સાથ પર્ણત. ૧૦

વીરવર્માએ પાળ્યું પુર, તેનું સારસ્વત છે નામ;

ચારે પાગે ધર્મ રહે ત્યાં, નિર્ભય નર અભિરામ. ૧૧

તે નારે કરી સંયમિનીપુર, સુંદર થાશે તારું;

નારાયણ કહે સાંભળ અર્જુન, (નારદે) વચન ઉચારું સાઈ. ૧૨

ધર્મે નારદ પુનરપિ પ્રેયાં, સારસ્વતપુર સાર;

પક્ષ શુકલ વૈશાખે તેને, પરણીશ હું નિરધાર. ૧૩

ऐम कडी भोकलिया नारद, आव्या भूपति पास;	
वीरवर्माने यमनुं कडाव्युं, वयन कछुं प्रकाश-	१४
राज्ज्ये महा उधम मांड्योद्रे, कन्याने परणवा;	
अष्टोत्तर शत सेवक तेड्या, यमराजे पणु जवा.	१५
महापणिया महा भोटा व्याधि, तेने आजा आपी;	
ते सधणा रोगनो राज, तेड्यो पास प्रतापी.	१६
सकण रोगनो राज कडावे, क्षय नामे प्रधान;	
अल्लहत्याने पापे प्रकटे, तेने कडे राजन.	१७
स्वरनो नाश करे ते निश्चे, करतो धातु नाश;	
राजक्षय महारोग प्रत्ये ऐम, जोह्या यम प्रकाश.	१८
यक्षराय तुं विवाड मारे, सेवक साथे आव्य;	
आमंत्रणु में क्रीधुं तुजने, भूमि पधारो भाव्य.	१९
यक्ष कडे ते देश विषे त्यां, मारी अभन्व थाय;	
द्विजना सेवक लोक सडुने, द्विजना सेवक राथं.	२०
विप्र-पाठना शण्ड सुणीने, होम धुम्र त्यां सोय;	
तेणे मारां नयन कर्णु ते, अतिशे व्याकुण होय.	२१
प्रमेड महारो पुत्र कडावे, ते पणु पामे नाश;	
महा पापे प्राणीने प्रकटे, हुं सरणो प्रकाश.	२२
विपुत्रिकानो गडिगा क्यम कडिये, को ना जणु पार;	
माणुसने क्षणुं मध्ये मारे, दासी तारी सार.	२३
मारो अंधव पांडुरोग छे, तेनो क्यहां छे ठाम;	
भ्रात-भार्या शोश नामे, शुं करशे ते गाम.	२४
शेप्रपत्नी प्रत्ये प्रकटयो, पुत्र जलोदर नाम;	
पराकभी ते पोता जेवो, तेनो ज्यांछे ठाम.	२५
निर्मण जन महाजन जे स्थानक, धर्म धुरंधर राय;	
सूर्यसुत सांभणजे ते स्थानक, में ज्यांहांथी रहेवाय.	२६
भोटाप्राणुनी आगण माई, कोणु कडावे मात्र;	
राज मान्या भोटा व्याधि, हुं परमाणु मात्र.	२७
रोग सकण राजनी आगण, पुरष हीणा थाय;	
गुर नारीसंगी शिशुधाती, विप्र कृतघ्नी केवाय.	२८

अष्टोत्तर शत व्याधि तार्थं त्यां, तेशुं यावे प्राणुः	
वित्रयिका येपी वा इपी, पुत्र भगंदर जणु.	२६
गुरनारीगभिना सिंगे, भूले भग त्यां थाय;	
ते पुरवाशी गुरनारीनी, छायाये नव जय.	३०
धर्म धुरंधर दोक सकणने, धर्म धुरंधरराय;	
विस्फोटक राणनुं स्थानक, ते पुरभां अयम थाय.	३१
तेर प्रकारे पीडे नरने, सन्निपात ज्वर जेह;	
तेषु शुद्ध शंभुनो रथाप्यो, अयां रेशे ज्वर तेह.	३२
अतिसार महावीरज कडावे, तारेो नायक नेट;	
जेनी धरणी वायसंभ्रहृष्टी, पुत्र आक्षरो पेट.	३३
अश्रुति महा क्रोधी पुत्र ता'रो, पावत परम प्रकाश;	
ते सर्वेनी पासे तुं अयम, पामीश ते पुर वास.	३४
शुण महाशत त्रणु कडावे, ते पणु पाभे नाश;	
दिक्रा कास श्वास-महाजणियो, दुष्ट कडावे दास.	३५
ते सर्वे त्यां वायु स्वरे, उपर थर्ष न जवाय;	
धनुर्वात आटे सहु वायु, कर्णभूण कडेवाय.	३६
नेत्र तणुा णहु रोग कडावे, महा मोटा मुप्परोग;	
गडगुग्गु ने कंडमाण वणी, अपस्मार संयोग.	३७
वाजोने वणी द्दु आटे, भरतक रोग महान;	
अेतो मोटा रोग कडावे, वणी भीज णहु राणन.	३८
तमो आजा आपी पणु, अमो अेक मात्र नव जशुं;	
रोगराजनुं वयन सुष्पुतिने, धर्म-वयन प्रकाशुं.	३९
धर्म राज कडे सांभणजे तमो, रोग सहु निरधार;	
सुंदर इप धरो त्यां जवा, सुंदर शुभ शणुगार.	४०
महारा नगर विषे जयम रहो छो, मानो छो गर्धाद;	
अे. विध तेहनुं वयन माननुं, रणे करंता वाद.	४१
पापीने तमो कूर इप छो, सुकृतने शुभ इप;	
सुकृत नर मुजने पणु देजे, उत्तम इप अनुप.	४२
पापी प्राणुी मुजने पेजे, काणानण इप देह;	
हावे कडेछे जेणे पापे, प्रगटे रआमज अेह.	४३

જે કો આહ્વાણુનો હત્યારો, મહા પાપી પ્રકાશ;	
હજાર જન્મ લગી તેના, તનુમાં તારો વાસ.	૪૪
૨રાજક્ષય જે તારે રોગે, પીડયો પુરૂષ જેહ;	
શંકર ભાષ કરે તો હૂટે, એમાં નહીં સંદેહ.	૪૫
હરનો હોમ કરી ને આપે, આહ્વાણુને મહાદાન;	
ચોવીસ નિષ્ક કનકનો પુરૂષ, આપે શ્રદ્ધાવાન.	૪૬
ત્યાર પછી તે સદા નિરંતર, તજવો તેનો દેહ;	
સુકૃતની આગળ તે સેવક, થઈ રહેવું સરનેહ.	૪૭
ક્ષયરોગીને સોમ વાસરે, કરવું પાંચે દાન;	
અથવા એક માસ લગી સાધે, ગૌતમીગંગા સ્નાન.	૪૮
રાજક્ષય તું સ્નાન માત્રથી, નરને પીડય માં દેશ;	
આ તારી પત્ની છે મૂર્છા, માણસ મારી એશ.	૪૯
માણસને મારે ક્ષણ માંહે, તેનું પાતક એહ;	
દેવ-દ્રવ્યનો તસ્કર માણસ, મૂર્છા પામે તેહ.	૫૦
બોજન કરતા આહ્વાણુને જે, ઉથાપે મહાપાપી;	
આપે એક કરે ગૃહ બોજન, દિવજ કૂળને ઉથાપી.	૫૧
તારી મેલી મૂર્છા તેને, પીડા દે નિરધાર;	
અન્નદાન કરતામાં નરને, નવ પીડે કો વાર.	૫૨
એક ગોત્રની નારી શું જે, ગમન કરે અજ્ઞાન;	
જે કો નારી નરને ઇચ્છે, એક ગોત્ર અભિધાન.	૫૩
તે નર નારી તારે પુત્રે, પ્રમેહે પીડાય;	
હેમ તણા હતીને નિશ્ચે, મૂત્રકૃશ્ન કહેવાય.	૫૪
પળ પ્રમાણે કાંચન ભૂષણુ, ઘાટ ઘડાવી જેહ;	
સુરપ્રતિમાને પહેરાવે, તો સઘ ટળે પ્રમેહ.	૫૫
કનક તણું એક ઉત્તમ અંબર, પળ પ્રમાણે થાય;	
ઉત્તમ આહ્વાણુને આપે તો, મૂત્રકૃશ્ન મૂકાય.	૫૬
શિવ-મંદિરતું દ્રવ્ય હરે, તેને લિંગે પ્રકટે રોગ;	
કનકદાન કરતામાં નિશ્ચે, તેપણુ છૂટે ભોગ.	૫૭
પરની શોભા દેખી જે કો, વદન કરે અતિ આંખુ;	
તે પાપીનું પાંડુ રોગથી, પીડાયે તનું આખું.	૫૮

૧ રાજ ક્ષય મહા તાહારો, દુઃખે પીડયો પુરૂષ જેહ. પ્ર. ૨.

शास्त्र भागें द्विजने आपे, भद्रिणी तर्षु महादान;	
तैल्य अडद कुसुम कण्ठेरी, भाजा सहु सामान.	५६
१ तीर्थे मध्ये सहस्र तेपन, विष्णुं तण्णो जप थाय;	
तारो अंधु पांडुरोगथी, निश्चे ते भूकाय.	६०
अन्न ओक श्रद्धाये आपे, सुवर्णु साज सभारी;	
विभ्र सुधर्मिने आपे तो, सोमनो क्षयकारी.	६१
गर्भपातना करनाराने, रोग जणंदर थाय;	
जे को वाइ वाव अण्णावे, तेना तनथी जय.	६२
भोटा मानी सेवक गारा, अष्टोत्तर शत व्याधि;	
तुक्का पुश्पनुं दान करे तो, ओकु न शके आधी.	६३
अर्ध प्रसवती सुरभी आपे, शोधी शास्त्र विचार;	
ओकु रोगज तेना तनगां, नव रहे निरधार.	६४
दूधरसादिक तेने पीडा, तस्कर रसनो जेह;	
कनकदान करतागं नरने, निश्चे भूके तेह.	६५
कनककल्पने दाने भागे, भूरि भगंदर रोग;	
शिवसेवा करतामां नासे, सन्निपातनो भोग.	६६
विश्वासघाती बीडाधासे, जुडो पुश्प जेह;	
अतिसार आ तारो भिन्न, पीडे तेनो देह.	६७
जुर्णु रूप सभारे तेथी, नासे जे अतिसार;	
धर्मद्रव्यना हरनाराने, संग्रहणी धनार.	६८
घेरी केइं दान करे तो, संग्रहणी ते जय;	
परदुःख देणी सुभ पाभे तो, अंगे अरोयक थाय.	६९
पृथ्वीदान करे तो पाण्डुं, सुभ पाभे ते जन;	
भोजन करता आहणुनो जे, द्वेष करे दुर्जन.	७०
तेने अंगे अश्मी उपजे, अन्न न भावे जेथी;	
उत्तम अशन करावे द्विजने, प्री सुभ पाभे तेथी.	७१
समर्थ धर्षने यायकने, न आपे भागी वस्त;	
आशा भंग करे ते नरने, प्रकटे शण सगस्त.	७२
कारागृहथी नरने काढे, पंजरमांथी पंभी;	
शिवनी सेवा करतामां ते, शण तजे शुभ जंभी.	७३

१ उदय पारडो (ने) न सहे तेने, द्विका प्रकटे अंग;	
लक्ष होगना करनाराथी, तत्क्षण्यु पाभे लंग.	७४
नमता नरने (ने) भारे तेने, धनुर्वात त्यां थाय;	
आप भेरने तैद्य दाने, त्यांथी हूर पणाय.	७५
कृष्णु कथाने ने डो न सुणे, साधुजननुं गान;	
ते माणुसने कर्णु प्रकटे, कर्णुमूण जणवान.	७६
कपिला घेनु दान करे ने, कृष्णु-कथा रसपान;	
ते माणुसने कर्णुमूण ते, मूके मान निदान.	७७
परधन उपर दृष्टि प्रयोणे, प्रकटे क्षोयन रोग;	
कांयनकमण सभपे द्विजने, पाभे रोग वियोग.	७८
सोमनाथने विश्वनाथनुं, दर्शन पाभे नेड;	
काष्ठ सभे क्षोयननी पीडा, नव पाभे पणु तेड.	७९
काष्ठ सभे सज्जननुं वर्णुन, न करे दर मळा मूर्ध;	
पर अपवाद् वडे ने पापी, पिशून कडावे 'पूर्व.	८०
तेने निर्भी मनमां हर्षे, रोग तणो परिवार;	
सज्जन केर रतयन करे, शिवस्तोत्र भणु निरधार.	८१
श्वेत वृषभ ब्राह्मणुने आपे, शास्त्र विधाने शर;	
ते माणुसने हेप्पीने, मुष्ण रोगज नासे हूर.	८२
पापे द्रव्य उपार्जित संग्रह, कृपणुन अर्थे नेड;	
हृदर विषे व्रणु वाघे तेने, वादिमडी त्यां तेड.	८३
पूर्व जन्मे पाप कर्मां ते, रोग स्वर्पे थाय;	
कृष्णार्पणु द्विजने धन आपे, वादिमडी पणु जय.	८४
पर मुष्णमांथी आस हरे ने, सुर पूज सागान;	
ते पुश्वने कंठमाण ते, प्रकटे रोग मळान.	८५
शिवने मंदिर घंट घडावे, भणु माणुकेनुं दान;	
तेड पुश्वने कंठमाण ते, निश्वे पाभे दान.	८६
दातार नरनी मिदा करतां, अपस्मार त्यां थाय;	
कर्नककमणने कृष्णु घेनु, दाने हूर पणाय.	८७

१ उद्वेग प्र. २. २ मेघ प्र. २. ३ तैलाव्यने दाने, दादुर हूर पणाय
 प्र. १. काग सहित. नर क्षोयन, नव पाभे त्यां तेड. प्र. १. ५ शून्य प्र. २
 ३ उदर विषे तेने वाघे, वादिमडी त्यां तेड. प्र. २

अन्य तल्लुं उषवीत विदारे, वाणो प्रकट थाय;	
कनकसूत्र आक्षयुने आपे, वाणो वेदज्ज नय.	६८
हंभे धर्म करे जे मानव, प्रकटे-त्यां गज्जयर्म;	
हंसतीर्थे स्नान करे तो, तेने भूके पर्म.	६९
विश्वसधात करेथी प्रकटे, गस्तकरोग महान;	
सूर्यपूज पुण्य करे तो, तत्क्षयु सुभवान.	६०
जैमिनि कहे सांभण जनमेजय, ओह कथा गडिभाय;	
सर्व रोगने शिक्षा दीधी, धर्मराज जे गांय.	६१
जे को आ आप्यान सुखे, तेने ओकु रोग न थाय;	
धृति भारत अश्वमेध पर्वगां, धर्मराय गडिभाय.	६२
श्लोक थया जे अध्या गध्ये, अशी उपर पंथ;	
रत्न कहे यत्ने करी क्रीधां, पद ओकाणुं संय.	६३

अध्याय ४६ मेो राग गाडी.

जैमिनि कहे सांभण लूपाण, धर्म भाण्युं वयन विशाण;	
रोगे क्रीधां काम स्वरप, सेवक साथ पधार्यो लूप.	१
नृपकन्या परणुवा काज, ज्यां छे नारद ऋषिराज;	
सुंहर नगर निहाण्युं यमे, सारस्वत नामे पुर रमे.	२
खेहे राय ! धृच्छे कामिनी, यमराय परण्या मालिनी;	
होमशाणा आसन अर्पती, होमहुताशनने तर्पती.	३
पियु पद्मनी यामी पर्म, वीरवर्मा शुं भोक्ष्या धर्म;	
हुं पूछुं तुज्जने परसन, तारे शुं गाग्यातुं मन.	४
थोउ द्विसे सांभज्य सत्य, प्रकटयुं द्विसे ताई मृत्यु;	
ओतुं वयन उचर्या धर्म, वीरवर्मा कहे वाष्पी पर्म.	५
जभात्र सांभजने सद्धि, तारे पर हुं वांछुं नद्धि;	
श्रवतदान जे आपो तमे, तोहे सत्य न भूकुं अमे.	६
जे को कन्यातुं धन आय, तेना पूर्वज्ज नरक पणाय;	
धर्म कहे सांभण नृप-तुंय, तुं दाताने यायक हुंय.	७
तें संतोभ्युं माई मन, हुं हेछश आशीर्वसन;	
शुभ धृच्छे यायक संतोष, ते मांहे दाता निर्दोष.	८
धर्म प्रत्ये भोक्ष्यो राजन, गर्णुं माई. जेछे दन;	

- તું પાસે માણું તે દન, નયણે નિરખું શ્રીભગવન. ૯
 કહે ધર્મ નહીં મૂકું તુને, બ્યાર લગી હરિ આવે કને;
 પરદળ પાડીશ તારે કાળ, એમ વર આપ્યો મહારાજ. ૧૦
 કૃષ્ણકહે સાંભળ અર્જુન, તે એ ઉભો યમ તર્જન;
 તારી સેનાને મારતો, પોતાનું પણ સંભારતો. ૧૧
 વીરવર્મા આવે એ દાખ, મારા દર્શનનો અભિલાખ;
 એની સાથે સભ્યા મહારથિ, તું પણ સજ સેના સારથિ. ૧૨
 મયૂરધ્વજ સાથે અસ્વાર, અભ્રુવાહન કર્ણકુમાર;
 પ્રદ્યુમ્નાદિક રણમાં જય, કૌતુક નિર્મો પારથ રાય. ૧૩
 મહા મુદ્ધ ધારી નિરવાણ, ગજ નર હયના જશે પ્રાણ;
 જૈમિનિ કહે સાંભળ ભૂપાળ, પારથરથ એઠા ગોપાળ. ૧૪
 અર્જુન પ્રત્યે એવું કહ્યું, વીરવર્માનું કારણ લહ્યું;
 પાર્થને પામી રણ માંથ, વીરવર્મા ઉચ્ચારે ત્યાંથ. ૧૫
 સાંભળ સત્ય ધનંજય ધીર, મેં જીત્યા બહુ પારા વીર;
 (પણ) તુને હણ્યા પાખી મહારથી, નરની કંડુ ટળતી નથી. ૧૬
 તમે વીર થાએ ગોવિંદ, પાર્થ મન આણો આનંદ;
 સહેજે મારા શરના ધાય, રખે રણથી નાશી જય. ૧૭
 એમ કહી મનમાં નવ ગણ્યા, પંદર જાણે પારથ હણ્યા;
 હરિના હૃદય વિષે નિર્દોણ, સાયક સાઠ પ્રયોજ્યા જાણ. ૧૮
 મયૂરધ્વજ આઠે જે યોધ, તે ઉપર પણ કીધો કોધ;
 મૂર્છાએ પાડ્યા મહા બળી, અદ્ભૂત વાત વિચારે વળી. ૧૯
 પાર્થ પણ મારે મહા બાણ, વીરવર્મા છાયો નિરવાણ;
 મૂકો અશ્વ અમારા એહુ, પુનરપિ પાર્થ બોલ્યા તેહુ. ૨૦
 રાજ કહે સાંભળ નરહરિ, યથા શ્રદ્ધા મેં બને તુરી;
 સન્મુખ નરનારાયણ રજા, તે પણ તતક્ષણ જાણો શ્રદ્ધા. ૨૧
 જૈમિનિ કહે સાંભળ ભૂપતિ, વીરવર્મા મન કોપ્યો અતિ;
 નરનારાયણને નિર્ધાર, તાણી માર્યા બાણ હજાર. ૨૨
 કીધી અર્જુનને તર્જના, ધનની પેરે કરી ગર્જના;
 સવ્યસાચી એ વૃપના બાણ, તિલ તિલ કટકા કીધા જાણ. ૨૩
 ઉત્તમ મંત્ર પ્રયોજ્યા યથા, ટાળે શત્રુ સંબંધી વ્યથા;
 સાત બાણ અર્જુને મુઠા, વીરવર્માને માર્યા તદા. ૨૪

- ૧ સાઠ યાજ્ઞ પાર્થને ગૂઠ, વીરવર્માએ ગાર્યા પ્રોઠ;
 શ્રીહરિને ગાર્યા શત યાજ્ઞ, શત ગાર્યા હનુમંતને તાજ. ૨૫
 હરિએ જે સાઠ્યા હય ચાર, તેને કીધો તીક્ષ્ણ પ્રહાર;
 ધીજી વીર વિદાર્યા ધણ્યા, કામ ન દિસે તે નર તણ્યા. ૨૬
 પાર્થસેન ભગાવ્યું યથા, જગત્ ભગાવ્યું મોહે તથા;
 વીરવર્માને દેખી કરી, પાર્થ પ્રત્યે જોડ્યા હરિ. ૨૭
 પાર્થ તું જાણે છે ત્યમ, ધીજી ક્ષત્રી ગાર્યા જ્યમ;
 તું જાણે એમ જીતીશ હુંય, એને જીતી ના શકે તુંય. ૨૮
 મેં પણ્ય એ ગાર્યો નવ જ્યમ, તે જ્યમ ગાર્યા કરી ઉપાય;
 કર્ણ તણું રથચક્ર વિશાળ, યથા અશ્વું ભૂમિ તે કાળ. ૨૯
 એનું ચક્ર અસે નહિ મહી, કુંતાસુત સાંભળજે સહી;
 સુદર્શને બળ કીધું ધણું, શીર છેલું શિશુપાળજ તણું. ૩૦
 એનું શરીર છેદવા રાજ્ય, માંડે ચક્ર ન સમર્થ થાય;
 સિંધુરાયના સાબક સાર, તારી સેનાને દે માર. ૩૧
 તારા સેવક સખળા થકે, એનું શીર છેદી ન શકે;
 એક ઉપાય કહું રાજન, આપણા દળમાં હનુમાન. ૩૨
 એનો રથ વીટી પૂંછડે, ઉડીને આકાશે ચઢે;
 ભગણ્ય કરાવીને જ્યહાં ત્યહાં, નાખે ઊડા અર્જુવ મહાં. ૩૩
 એમ સુણી કે' હનુમંત સો'ય, એ તો રાવણનું દળ નો'ય;
 સીતાભય રાક્ષસિયો સથી, જંબુગાલી એ નૃપતિ નથી. ૩૪
 કૃષ્ણ કહે સાંભળ કપિરાજ, માંડે વચન પ્રમાણે આજ;
 વીરવર્મા સાંખવો નહીં, સાગર મધ્યે નાખો સહી. ૩૫
 ધર્મરાજને અર્થે અમો, શત કામ કરવાં તમો;
 જૈમિનિ કહે સાંભળ રાજન, શ્રીહરિએ પ્રેર્યા હનુમાન. ૩૬
 રાજનો રથ સાઠ્યો હાય, અશ્વ સારથી રાજ સાય;
 આકાશે ઉડયો હનુમાન, વીરવર્મા મોટો બળવાન. ૩૭
 આત્મ રથથી અળગો થયો, તતક્ષણ પાર્થનો રથ અજો;
 રથ જાલી ઉડ્યો આકાશ, પહોંચ્યો પવન તણા સુત પાસ. ૩૮
 હનુમંત પ્રત્યે જોડ્યો રાય, તું ગારો રથ જાલી જ્યમ;
 હાથો રથ તેં જાડ્યો હાય, મેં લીધો પારથ હરિ સાથ. ૩૯

મેં લીધો રથ જ્યાં જ્યાં જશે, ત્યાં નરનારાયણ આવશે;
 નરનારાયણ મૂક્યા તમો, કર આવ્યા નવ મૂકુ હમો. ૪૦
 રથ નાખુ ક્ષીરોદધિ માંય, શેષ સ્વરૂપી શય્યા જ્યાંય;
 પાર્થ ભક્તે ભાવ્યા અતિ, લક્ષ્મિ નવ પામે નિજ પતિ. ૪૧
 વિરહાતુર રામા અશ્વમેવ, માધવને ઇચ્છે નિત્યમેવ;
 ક્ષીર સમુદ્ર રથ ભેળવું, કેશવ કમળાને મેળવું! ૪૨
 સૂર્ય-ચંદ્ર ન દેખે જ્યહાં, નિશ્ચલ લીલા કરશે ત્યાંહાં;
 તુષ્ઠી હું વાધ્યો બળવાન, એમ સુણી બોલ્યો હતુમાન. ૪૩
 પોતે બળ વિખાણે સહી, તેને સાધુ પ્રગાણે નહીં;
 ભૂપ કહે સાંભળ હરિ સહી, તેં રથ સાહી જવાશે નહીં. ૪૪
 મારો માર સહેજે હરિ, મેં સાહ્યા નરહરિ દઢ કરી;
 એમ કહી કોપ્યો રાજાન, મુષ્ટિ શું માર્યો હતુમાન. ૪૫
 મુષ્ટિ પ્રહારે માર્યો થય્યો, હતુગંત વીર ન હાલી શય્યો;
 એ વિધ એકે વીરે સહી, ત્રણે યોધા રાખ્યા સહી. ૪૬
 વીરવર્માને તેણી વાર, હરિએ કીધો પાટુ પ્રહાર;
 યડ્યો મૂચ્છા પામી વીર, વળતો બોલ્યો હઠી ધીર. ૪૭
 ત્રણે યોધા જાલ્યા અમો, મુજને જાલી ન શય્યા તમો;
 માંડે મૃત્યું કહ્યું યમરાજ, તે કહીએ ન દિસે આજ. ૪૮
 અર્જુન અશ્વ ગ્રહ્યા છે બેહુ, સહુ યોધા સંતોખ્યા તેહુ;
 નારાયણના નિર્મી ચંચુ, નાહું દિસે માંડે ગણું. ૪૯
 વીરવર્માને દેખી હરિ, પોતાને રથ બેઠા ફરી;
 પાર્થને કહે શારંગપાણુ, સુણો ક્ષત્રુન મારી વાણુ. ૫૦
 વર્ષ સહસ્ર બે વહી જાય, મેં ને તેં એ નવ જતાય;
 અસ્ત્ર શસ્ત્રમાં જેવો રવિ, જણે સધળી લઘુલાધવી. ૫૧
 એણે રણમાં જત્યા વીર, હું પણ સંતોખ્યો મહાધીર;
 અર્જુન વીર ઉચ્ચર્યા ફરી, જેણે જત્યા છે શ્રીહરિ. ૫૨
 જેતો એવો છે મહિમાય, તે (પણ) જત્યો મેં ક્યમ જાય;
 એવું બોલે અર્જુન યદા, વીરવર્મા ઉચ્ચર્યો તદા. ૫૩
 વીરવર્મા આનંદો આગ, પાર્થને કીધો પ્રણામ;
 હે હે અર્જુન એવું ન કો', તમો ચરાચર જતી શકો. ૫૪
 એણે વચને વિસ્મય ગયો, પાર્થજી હું પ્રસન્ન થયો;

- એગ કહી ધનુષ્ય કીધું ત્યાગ, લાગ્યો પરમેશ્વરને પાગ. ૫૫
 ત્યારપછી ત્યાં સત્વર થઇ, અર્જુનને આલિંગ્યો જઈ;
 બન્ને ઘોડા આપ્યા આણી, તન ધન રાજ્ય સમર્પ્યું વાણી. ૫૬
 હરિને સર્વ સમર્પણ કર્યું, અમ્યુત શું સૌહૃદ આચર્યું;
 કર જોડી ઉભો રાગ્નન, જાકે સંતોષ્યા ભગવાન. ૫૭
 છઠ્ઠે દિવસે સાહી પાણુ, વીરવર્મા અર્જુનને આણુ;
 સારસ્વતપુરની સંપદા, પાર્થને દેખાડી તદા. ૫૮
 મોટાં મોટી અતિ ઉવોત, આઠ ભાત્યનાં ઉતમ જ્યોત;
 રત્ન અમૂલ્યક કોટિ પ્રકાર, લેતાં ગણુતાં ના'વે પાર. ૫૯
 સહસ્ર ઇકોતેર ગજ જોહ, ઇંદુ સરીખા ઉજ્જવળ દેહ;
 સ્વેતકર્ણુ ઉજ્જવળ આકાર, યજ્ઞ અશ્વના નાવે પાર. ૬૦
 નવ હજાર સુંદર સુંદરી, અર્જુનને આપી સજ કરી;
 ભૂપતિ બન્ને ઘોડા ઝાંઝી, આગળ ચાલ્યો સેવક થઈ. ૬૧
 નર આગળ ચોથા નિર્ગમે, ઉંડો દ્રહ દીઠો તે સમે;
 હસ્ત્રિ મગર અબ્યંતર રમે, ભૂરિ ભયંકર ભમરા ભમે. ૬૨
 હસ્તીને તાણે ગહા મીન, તે ખીજ ઝપતો આધીન;
 જળ કલ્લોલ અતિ ઉલ્લસે, અર્ણુવના અંબુને હસે. ૬૩
 તે દેખીને પાર્થ વીર, વીરવર્મા શું બોલ્યો ધીર;
 પેહેલા દ્રહગાં પેસો રાય, મારા હય જળ મધ્યે જાય. ૬૪
 સેના (પાર) ઉતારોની પાર, વીરવર્માને કીધું સાર;
 સાંભળ જનમેજય નિર્ધાર, સેના પામી પેલી પાર. ૬૫
 અશ્વમેધ ભારત પ્રકાશ, થયો અધ્યા' ઓગણુપંચાશ;
 સાંત્યુ વીરવર્મા આપ્માન, ત્રેસઠ શ્લોક તણું વ્યાપ્માન. ૬૬
 રત્ન કહે યત્ને કરી કર્યો, પદ છાસેઠે તે વિરતયો;
 વીરવર્માનું યુદ્ધ અપાર, હરિ જોતો નવ પામ્યા પાર. ૬૭
 સાર કથાએ ભારત તણી, ખુદ્ધિગાને વિસ્તારે ઘણી;
 ભૂલભણી મા દેશો ખોડ, રત્ન કહે યત્ને કરી જોડ. ૬૮

અધ્યાય ૫૦ મો રાગ રામચી.

જૈમિનિ બોલ્યા સાંભળ રાયજી, મહાભારતનો કહું મહિમાયજી;
 સારસ્વતથી છૂટા ઘોટજી, સન્મુખ દીધી સત્વર ડોટજી.
 લખોદરને કરી પ્રણામજી, ભાખું ચાલ્યો હય જે ઠામજી;

हाण.

- जे ठाम आह्या यंद्रवदना, विजय वरते जेडु;
पवनवेगे संयर्षा, निसर्षा पुरथी तेडु. २
- यंद्रहास तणुं नगर, पुर तणुं कुंतल नाग;
निर्भतां निर्भय थया, हय गया तेणे ठाम. ३
- अश्व पाछण नीसर्षा, सडु डोय योधा तेडु;
श्रीकृष्णु अर्जुन प्रद्युम्न ने, वक्रवाहन जेडु. ४
- हंसध्वज ने ताम्रकेतु, वीरवर्मा प्रवीर;
योपास शोधे वाञ्छने, मनमां पाभी अधीर. ५
- अभारा हय कथां गया, शुं प्रवेश्या पाताण;
शुं अह्या डोणे के गया, आकाश अश्व विशाण. ६
- अंग विचारी उंचे मुजे, अवसोक्ता हय हेण;
अवे सभे नभमां पुरेथ दीठो, तप्त नरणि तेण. ७
- शोभतो शुभ स्वरे, नणे अवर उग्यो भान;
श्रुति स्मृतिना पारगाभी, संत ऋषि राजन. ८
- परम वैष्णव राज ऋषि, जेने वा'सो उलेश;
नभयकी नारद उतरे, क्षिति प्रभाकर प्रवेश. ९
- पार्थादि भडे प्राणुभ्या, णुणवा ऋषिराण;
पधार्था मुनि कथां थकी, हय निहाण्या कचहुं आण. १०
- पछे पूछयो पारथे, ऋषिराणने संदेडु;
कडे नारद अश्व कौंतल, पुर पो'त्या तेडु. ११
- जे पुरीने यंद्रहास पाणे, परम वैष्णव रेप;
जेने आपी राज वनमां, गयो कुंतल भूप. १२
- जे भृष्टमुद्धि प्रधाननी, कन्यका परण्यो प्रौढ;
कुलिंददेशाधिपे (पुत्र) पाण्यो, कुलिंदे गति गूढ. १३
- लक्ष्मी पतिने प्रसादे, पाभियो कुंतिलराण;
यंद्रहास सरण्यो मडा अणियो, नथी योधा आण. १४
- आ नृपति को 'पामे न तेनी, कणा सोणभी धन्य;
वयन नारदनुं सुष्टी, उपन्यो चिरमय मन. १५
- प्री पूछे पार्थ मुनिने, यंद्रहास परम पवित्र;

१ पामे नही ने, नीकण्यो सोणभी धन्य.

मुने गांडी कहे नारद, चंद्रहासचरित्रः	१६
संक्षेप छांडी कहे गांडी, मुनि मुञ्ज विस्तारः	
अर्जुननी वाष्णी सुष्णी, उच्चरे नारद त्यार.	१७
अरे अर्जुन! समय कथां छे, अथ वाध्या वाट;	
हस्तिनापुर युधिष्ठिरने, उपजे उतपातः	१८
कहे अर्जुन यथा मे, कुरुक्षेत्र मध्ये सार;	
कृष्ण-मुअथी कथामृत, सांभज्युं स्वरथ विचार.	१९
साधुचर्या सुशुवा, जेने नहि परवार;	
ते अल्प आयुष्य पुईष वाया, कूर काणे त्यार.	२०
ते भाटे यत्ने करी मुजने, कथा कहेानी अेळ;	
पर्यवाष्णी हृदे आष्णी, वदे नारद तेळ.	२१
हतो केरलदेशपति, जेतुं सुधार्मिक नाग;	
रंज्य करतो यथाविधि, पाणतो पृथ्वी काम.	२२
तेने पुत्र प्रकटयो भूणमां, मढा भाग्यतो अंडार;	
पछे जते दडाडे वैरीअे, ते नगर वीटयुं सार.	२३
जेम अंतकाणे देह आवे, श्लेष्मादिक हाथ;	
मर्त्युं पाभ्ये सुधार्मिक, वढतां रिपुनी साथ.	२४
भरतार परलोक गयो, ते सुष्णी राष्णी सिद्ध;	
पतिव्रताव्रत पाणती, सतीअे काष्ठभक्षायु कीध.	२५
पितामाता रक्षित पाणक, ने हती अेकज धाव्य;	
ते शिशुने संहरी लावी, कौतलनगरे भाव्य.	२६
जे पुरश्रीतो पति थारो, त्यां पधायो शिशुरत्न;	
धार्त्रीअे त्रयुं वर्षे सुधी, सायव्यो शिशु यत्न.	२७
करी दलजुं भाडजुं, शिशु-उदर भरती सोय;	
निज राज राष्णी हृदे आष्णी, क्षणी दुःखणी होय.	२८
अेवे सभे पंचत्व पाभी, धाव्य धरी हरिध्यान;	
वर्षे त्रये गौरवर्षे, शिशु लक्षणवान.	२९
वाम यर्षुं लक्षु छही, अंशुलि अेधाणु;	
पुर-नार प्रेमे पाणती, शोभता शिशुने भाणु.	३०
पंच वर्षे थयो शिशु, मनगमी गतिअे नय;	

- શિશુ મળતો શેરીમાં રમે, તે ગળ્યો ખાતું ખાય. ૭૧
- કો નાર નવરાવે તથા કો, કરાવે ભોજન;
- કો લેપ ચંદનના કરે, પ્રસન્ન પામી મન. ૭૨
- કો હાર કોટિ પ્રકારના, પે'રાવતી પુર-નાર;
- કો ધરાવે પાધડી પટકો, કબાય ને શણગાર. ૭૩
- પાગે પનઘ ને રમત રથની, ગ્રહી દોરી હાથ;
- ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ પ્રધાન-મંદિર, પધાર્યો ઋષિ સાથ. ૭૪
- વિપ્ર મુનિવર સંત યોગી, જે હતા સૌ ક્રમ;
- નિરખી સુંદર શિશુને, આશ્રય પામ્યા સોય. ૭૫
- પછે ભોજન કર્યું ભાવે, જમાડયો શિશુ સાથ;
- ધૃષ્ટ્યુદ્ધે ઋષિની ત્યાં, કરી પૂજા હાથ. ૭૬
- આર્યપાદે કરી પૂજ્યા, આરોગાબ્યા ક્ષીર;
- સ્વદુઃખોદન મોહકા ને, સુધા શીતળ નીર. ૭૭
- તુષિ પામ્યા મુનિવર, કર્પૂર આપ્યાં પણ;
- પાણિપ્રક્ષાલન કરી, આચમન આપ્યાં અણ. ૭૮
- વસ્ત્ર ભૂષણ બાર શોભિત, વદે વાડવ વાણ;
- આમો સંતોષ્યા તમો હો, ચિરંજીવી જાણ. ૭૯
- તમો આમળ નિહાળ્યો, એક પંચ વર્ષિ યાળ;
- એ કાણુ કોનો પુત્ર ક્યાંથી, આવિયો આ કાળ. ૮૦
- એમ સુણી બોલ્યો ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ, હસી તેણી વાર;
- ક્રેટલા બાળક અનાથ છે, મારા નગર મોઝાર. ૮૧
- રાજ્ય-કારજ-બારમાં હું, ન જાણું શિશુ શોધ;
- પ્રધાનની વાણી સુણી, મુનિ કરંતા પ્રતિબોધ. ૮૨
- મનોહર આ બાળકો અતિ, લસે લક્ષણવાન;
- નગર તારા તણો રાજ, ધરો સુણુ પ્રધાન. ૮૩
- પ્રધાન એને પાળ તું, એ બાળમાં ધર્યું સ્નેહ;
- તારી સંપદાનો ભોગતા, આ રહ્યો અર્ભક જેહ. ૮૪
- પછે આપી આગન્યા, મુનિ સર્વને રાજન;
- વિચારે પ્રધાન એશું, ઉચર્યા મુનિજન. ૮૫
- આપાપણે આશ્રમ પો'ત્યા, સર્વ વાડવ સોય;
- પ્રધાન મનમાં તાપ પામ્યો, ધણો દુઃખીઓ હોય. ૮૬

મહાપુરૂષ મુજને કહી ગયા તે, ઉપજે ક્યમ આજ્ઞ;
 મારી સંપદાનો ભોગતા, ક્યમ થશે કોનો જાળ? ૪૭
 તે મુનિવરની વાણુ મિથ્યા, ક્યમે પણુ ન થાય;
 તે માટ તેનો વિચારી હું, કચે કાંઈ ઉપાય. ૪૮
 એ શિશુનું શિર છેદવું, એમ વિચારે પ્રધાન;
 આકળો અંત્યજ વંણું તેડી, ઉચ્ચર્યો અભિમાન. ૪૯
 અરે અંત્યજ ગહનવનમાં, આ જાળને લઈ જાઓ;
 વાહીને વધ કરો એનો, સાવધાનજ થાઓ. ૫૦
 એના અંગનું એધાણુ કાંઈ એક, લાવજો નિરધાર;
 જેથી વિશ્વાસ મુજને, ઉપજે અવિકાર. ૫૧
 અમે તમને આપશું બહુ, મૂલ્ય મહિષી-દાન;
 જેનાં અવાડાં ઘટ જેવડાં, એમ ઉચ્ચર્યો પ્રધાન. ૫૨
 કહે નારદ સાંભળો, અર્જુન કૌતકવાન;
 તેનું વચન સુસ્વી આનંદ પામ્યા, અધમ અંત્યજ જાત. ૫૩
 ઉન્મત્ત અત્યંજ વાહી શિશુને, લેઈ ચાડ્યા ત્યાં;
 ગહનવન વન ગહવર ઘણાં, ઉદવસ્ત કંટક માંય. ૫૪
 જ્યાં ભયાનક પક્ષી ભમે, પશુ ભયંકર અતિ ધોર;
 ત્યાં સુધામિકનો કુંવર હસતો, કમળવદન કિરોર. ૫૫
 ત્યાં શસ્ત્ર ઉધાડાં કર્યાં, અસિધાર અર્તિ ઉદ્દામ;
 ચંદ્રહાસ હીડે નાસતો, ગ્રહી શીળા શાલિગ્રામ. ૫૬
 શીળા શાલિગ્રામ સુંદર, સમર્પી મુખ મધ્ય;
 રૂપે ક્ષેતા ચોર એ મુજ, સખો એ અવધ્ય. ૫૭
 પાપાણુગોળકવડે જે, શિશુ વિષે રમતો સોય;
 હા! સખે કાં રમતો નથી, એમ ઉચ્ચર્યા શિશુ કોય. ૫૮
 પછે જાળક પ્રત્ય બોલ્યો, ચંદ્રહાસ વિચાર;
 હે મિત્ર ! મારે ઘણા છે, પાપાણુગોલક સાર. ૫૯
 એ સખો એકો ન દીસે, સાર સુંદર તેજ;
 પ્રથમ હું આ સખે સધજે, રમીશ મનને હેજ. ૬૦

૧. મૂળ સંસ્કૃત અશ્વમેધમાં ઇશ્વરે પોતાના રૂપની પ્રતિમા વડે ચંદ્રહાસને ખીજા જાળક દેખાડ્યા વગેરે મતલબનો એક શ્લોક છે. જે અમારી પાસેની શ્રેણી રત્નેશ્વરકૃત લેખી પ્રતોમાં નથી.

- આ સખા સધળા બાખશે, ત્યારે રમીશ એણે આત્ય;
 એ જડયા પુઠી ધણું મુજને, ઉપન્યું સુખ સત્ય. ૬૧
- તે સખાને મુખમાં ધરી, ચંદ્રહાસ જપતો કૃષ્ણ;
 કહે નારક સાંભળો, ચંદ્રહાસ ઉત્તમ પ્રશ્ન. ૬૨
- ગમ અનુગ્રહથી ધ્રુવે જ્યમ, સંતોખિયા ભગવાન;
 ત્યમ બાળવયથી ચંદ્રહાસે, ધર્યું હરિનું ધ્યાન. ૬૩
- હે કૃષ્ણ! કૃષ્ણ! જગત્પતિ, હે જનાર્દન ! વાસુદેવ;
 ચાંડાળ તીક્ષ્ણ ખડ્ગ ધારી, હણે મુજને એવ. ૬૪
- પેશ હરિ પાપણમાં, મુને રાખ્ય વ્યાપક રૂપ;
 પછે ચાંડાળ મોઢા માધવે, સુણ જનમેજય (તું) ભૂપ. ૬૫
- મોઢા થકા ચાંડાળ કે' ભાષ, જૂઓ શિશુનું રૂપ;
 સુકુમાર મોઢાં નેત્ર દીધું, બાહુ વદન અનુપ. ૬૬
- ધૃષ્ટ્યુદ્ધિએ શું કહ્યું, શિશુ મારજો વન માંય;
 મહાપાપે અવતર્યા, ચાંડાળ આપણ આંય. ૬૭
- વળી બાળકને વધે, શું પામીએ તનુ દીન;
 જૂઓ શે દોષે થયો, શિશુ પિતામાતા દીન. ૬૮
- એમ કહીને અંત્યજે પછે, નિહાળ્યો શિશુદેહ;
 શ્યામ પગની અંગુલિ છઠી, સઘ છેદી તેહ. ૬૯
- પછે તે ઉતાવળા, આવિયા પુર પ્રમાણ;
 નમી મૂક્યું મંત્રી આગળ, અંગુલિ એધાણ. ૭૦
- હર્ષ પામ્યો ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ, મુનિવચન-અનૃત કીધ;
 ચાંડાળ સંતોખ્યા પછે, મંત્રીએ મહિષી દીધ. ૭૧
- ધતિશ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધપર્વ મોઝાર;
 અધ્યા' એ પંચાશમો, ચંદ્રહાસનો મહિમાય. ૭૨
- શ્લોક જે અધ્યા' વિષે, એકસઠ ઉત્તમ પેર;
 રત્ન કહે યત્ને કર્યા, પદપૂજું પંચોતેર. ૭૩

અધ્યાય ૫૧ મો રાગ ગોડી.

સાંભળ પાર્યં ભડભૂપાળ, ભીષણ વનમાં વિલોબાળ;
 તુજ મિત્રસ્મરણે ઉગ્યો, માટે ચાંડાળે પરહ્યો. ૧

૧ વામ કહની અંગલિ, તે સસા છેદી તેહ. પ્ર. ૨.

- न्ने को ग्वाणक अथवा वृद्ध, यौवन नरनारी शुं स्मर्द्ध;
 सगरे श्रीपति केरा पाय, दारण्य दुःपथकी मृकाय. २
 छेदी अष्टांगुलि शिशु तेड, तेनो इधरे लेप्यो द्देल;
 दुःपे रानो छूटे मुप, सुष्णी स्वर दरणी पाभे दुःप. ३
 तेडने निकटे आवी दरण्य, आटे इधरे रानो यरण्य;
 न्णणे अंद्र पउयोछे धर्ण्य, तेनुं वाहन शोभे दरण्य. ४
 न्ने दरिण्य अमारो स्वामी, पतिने मृकी गयो रतिकामी;
 अम स्वामी दरिण्य अति ओटो, अमो कयां मृकी वनपेटो. ५
 मुअइपे छंदु अपार, सूवे आंसु अमृतधार;
 निण्य वाहन शशिवर व्योम, अक्रमात् पउयो शुं भोम. ६
 न्णणे पति अपराध सभावा, दरणी शशिने सेवे ग्यावा;
 वनना पक्षी पाभ्या दुःप, शिशुने करता छाया सुप. ७
 वनना देवता दुःपी अपार, अतिशे करता डाडाकार;
 शीत कारगी शिशुनी जेति, हरिनी हीउं वनगां रौती. ८
 वनगां ग्वाणक देपी गगलां, औयकी तन भरतां पगलां;
 तेने दुःपे द्योषित साप, पृथ्वी इण्य पछाडे आप. ९
 तेने दुःपे उवुकण रौता, गिरि गुडा प्रकाश न होता;
 तेने दुःपे दीन पारेव, न्णण्युं हृदय धण्युं दद अेव. १०
 ते भाटे आपण्युं पेट, पापाण्ये पूरो नेट;
 अेवे आण्यो देशनरेश, तेनुं नाग कुलिंद सुवेश. ११
 ते देशतुं रक्षाण्य करवा, धृष्टमुद्धिअे मृक्यो छे शरवा;
 तेने मृगयानो रस लाग्यो, ते वनगां आण्यो आधो. १२
 न्नेम कर्पुंक वर्षाकाणे, कर वेष्टित व्योम निडाणे;
 ते वन आण्यो भूपान, साथे श्वान तण्यारण्यवाण. १३
 नव कुसुमलतामां धातो, गग मृगने हीउं सातो;
 अेवे आगण दीडो ग्वाण, अरे आनन आंसुधार. १४
 हरिनाग न्णे आनंद, न्नेध विस्मय मन कुलिंद;
 ते अश्वथकी उतरतो, शिशु कइ शांतवन करतो. १५
 नृप भोदयो सामु जेतो, अर्भकनां आंसु लोतो;
 अहो! अहो! अहेडी आवो, तमे श्वान रणे यां लावो. १६
 हरिवल्लभ आवो निर्भो, अनी परम परीक्षा पण्यो;

- એને પૂછું ઉત્તમ વાત, ક્યાંથી આવ્યો ને કોણ જાત. ૧૭
- ક્યાં માત ગઈ શિશુ તારી, ક્યાં ગયાં સુદૃ વિસારી? તારો શોધજ જ્ઞેતાં હશે, તુજ વિના તે સર્વ રેશો. ૧૮
- હરિભજન કરે શિશુ મન, નથી જ્ઞેતો લોચન અન્ય; લાગ્યો રંગ હરિ-ગુણ ભજને, એનાં માતપિતા હરિ સ્વજને. ૧૯
- એના માતપિતા ભગવંત, તેણે પાળ્યો યાજક સંત; એનો સંગ કરે જે કોય, તેના પૂર્વજ પાવન હોય. ૨૦
- હું આદે અપુત્ર કેવાયું, વૈષ્ણવ-સંગે પાવન થાયું; નવ જાત તણા સુત હોય, તેની ગણના સાંભળ સોય. ૨૧
- અન્ય આવ્યો અર્ભક તેહ, વળી મૂલે લીધો જેહ; વળી કૃત્રિમ હોય કુમાર, વળી પુત્રીનો સુત સાર. ૨૨
- જડે આકૃષ્ટીએ સુત દક્ષ, વળી ગોત્રકકુંડને વૃક્ષ; સુત અન્ય સહોદર જાત, નવ પુત્ર કલ્યા એ ભાત. ૨૩
- સુત ઐરસ પાખે સોય, એક એક અભાવે ગ્હોય; રવયમેવ જડે સુત જેહ, મુજ કુશળજ કરશે તેહ. ૨૪
- એગ કહી આલિંગ્યો ભૂપાળ, અશ્વ ઉપર લીધો યાળ; અશ્વ ઉપર ખેશી ભાવ્યો, પછી ચંદનાવતીમાં આવ્યો. ૨૫
- નિજ સેવક સાથે હરખે, ભુજ દક્ષિણ હવે દુરકે; જતો પંથ વિચારે મન, મારે પાપ તણું થયું પુણ્ય. ૨૬
- મુને ખીજા મૃગને જ્ઞેતે, લાગ્યો કૃષ્ણમૃગાર્ભક પોતે; કહે વૈશંપાયન વાણી, સુણુ જનમેજય પ્રમાણી. ૨૭
- જે શોધે કૃષ્ણનો ઠામ, માટે કૃષ્ણમૃગાર્ભક નામ; મેં પામ્યો પરમરવરપ, એણે કીધું કર્મ અનુપ. ૨૮
- છેદ્યા પાશ પ્રયજા સંસારી, મહાન મહાનિવૃત્તિકારી; એમ કહેતો રાય કુલિંદ, આવ્યો ચંદનપુર આનંદ. ૨૯
- નિજ મંદિર માંચ નરેશ, કીધો પુત્ર સહિત પ્રવેશ; મેધાવી નામે નાર, કહી પુત્રની પ્રતિ સાર. ૩૦
- આતિ આનંદી તે નાર, હું છૂટી વંઝા અવતાર; થયું મન વાંચિત સંજ્ઞેગી, આવ્યો સુત સંપદનો ભોગી. ૩૧
- વળી ખોલ્યા નારદ દેવ, સાંભળ પાર્ય રાજ એવ; પછે રાય કુલિંદે સત્ય, આંગણ ઉત્સવ માંડ્યો અત્ય. ૩૨

- પછે વિપ્ર ગણક વિધાન, તેને પૂજને દીધાં દાન;
 પછે આનંદા દેવન, બોલ્યા સાંભળ નૃપ સર્વન. ૩૩
 તારો ચંદ્રવદન સુત કામ, ચંદ્રહાસ ધરાશે નામ;
 એને લક્ષુવય લાગ્યું રત્ન, માંડયુ કૃષ્ણ ભક્તિનું યત્ન. ૩૪
 તારા કુળનું કિલિમય જ્ઞશે, સકળ પૃથ્વીનો પતિ થાશે;
 પછે સાંભળ પારથ વ્યક્ત, દિન દિન વાધે હરિભક્ત. ૩૫
 જ્યમ વાધે શશિ આકાશ, તેમ પૃથ્વીમાં ચંદ્રહાસ;
 ક્ષિતિ અકૃષ્ટ રીતે પાચે, આનંદમગ્ન પ્રભ સૌ રાચે. ૩૬
 ધૃત તુલ્ય પ્રયોધર ગાય, સધળા દેશમનોરથ થાય;
 સાત વર્ષ તણો ચંદ્રહાસ, કરતો અક્ષરનો અભ્યાસ. ૩૭
 ચંદ્રહાસ ભણે દિનરાત, હરિ હરિ અક્ષર સાક્ષાત;
 પછે કોપ્યા કે' અધ્યાર, હરિ હરિ બોલ્ય મા તુને વાર. ૩૮
 ખીજ અક્ષર જે પૈયાશ, તેનો પાઠ કરો ચંદ્રહાસ;
 ચંદ્રહાસ કહે ગુરુરાજ, મારો સિદ્ધેવર્ણુ સમાજ. ૩૯
 હરિ (હરિ) અક્ષર વિણુ (બોજન) બિજ, મુખથી નથી નીસરતુ અન્ય;
 હું દાસ તમારો દેવ, મારી જીવ્હા હરિવશ એવ. ૪૦
 પછે બાળક ખીહાવા કાજે, કર જેષ્ટિ(કા) ધરી ગુરુરાજે;
 અરે બાળક જીવ્હા વાળ્ય, કહે કક્કા વાણી પાળ્ય. ૪૧
 પછે ભય પાચ્યે ચંદ્રહાસ, સૂક્ષ્મ વાણી વચન પ્રકાશ;
 ગુરુ શે વળે મુજ રસના, હું ઉચાર નહિ હરિ વિના. ૪૨
 માટે જપવું હરિનું નામ, ખીજ અક્ષરનું શું કામ;
 જેમાં હરિનું નામજ નો'ય, નવ શાસ્ત્રજ કા'વે સોય. ૪૩
 કહે નારદ સાંભળ રામ, કહું વૈષ્ણવનો મહિમાય;
 એવે કોપ્યો ગુરુ અતિમંદ, આળ્યો મંદિર રામ કુલિંદ. ૪૪
 ચંદ્રહાસનો ગુરુદેવ, ભૂપ કુલિંદને કહે એવ;
 સુણુ ભૂપતિ આતિ અહ્લુત, તારા સુતને વળગ્યો ભૂત. ૪૫
 નિશદિન હરિ જપતો વાણી, ઉઠી નાચે આનંદ આણી;
 હું શાસ્ત્ર ભણુવું જેહ, નથી ઉચરતો સુત એહ. ૪૬
 એવું ભૂપ કુલિંદે જાણી, બોલ્યો અધ્યાપક શું વાણી;
 જડયો દૈવાગત સુત એહ, મેં ક્યમ માર્યો જા્ય તેહ. ૪૭
 એવો પુત્ર પિશાચને મૂર્ખ, તોય મારો તારણુ પૂર્ખ;

તમો કાને સુણ્યું નહિ સોય, એનું ચરિત ન જાણે કોય. ૪૮
 એ તો એકાદશીને દિન, ન જન્મે અમૃત અથવા અન્ન;
 અમો અશન કરૂં ક્યમ ત્યારે, નાનો બાળક ભૂખ્યો જ્યારે. ૪૯
 માટે જાઓ તમો દિવ જ ઘેર, સુતની સારી દીસે પેર;
 એને અષ્ટ થશે વર્ષ જ્યારે, કરશું મૌજાબંધન ત્યારે. ૫૦
 તમરે બાળક એ ચંદ્રહાસ, કરશે વેદ તણો અભ્યાસ;
 પછે ત્રિપ્ર વજ્યો ઘેર આવ્યો, બાળક ભૂપતિને ગન ભાવ્યો. ૫૧
 ચંદ્રહાસ નિરખી તૃપ હખ્યો, હર્ષે બીડચો હૃદયા સખ્યો;
 એણે પુત્રે મહા સુખ દીધું, માંડું મંદિર પાવન કીધું. ૫૨
 વૈષ્ણવ ભક્ત વિચક્ષણ સોય, ખીજે જીવે તે શું હોય;
 સાપણ જન્મે પુત્ર અપાર, સાગા હરિનો કરતા આર. ૫૩
 એનું હરિપદ લાગ્યું ધ્યાન, મારો બાળક પરમનિધાન;
 મેં તો શું તપ કીધું પેલાં, સેવ્યાં પંચ અભિપ્રત વેલાં. ૫૪
 તેણે પુણ્યે એ સુત લાખ્યો, જેણે શ્રીહરિનો તપ સાધ્યો;
 કહે નારદ મુણ હરિદાસ, અષ્ટમ અખંદ થયો ચંદ્રહાસ. ૫૫
 પછે માંડચો મેખજાબંધ, વિધિએ કીધો રાયકુલિંદ;
 હોમાવી આહુતી સાર, માંડચો વેદનિગમ ઉચાર. ૫૬
 હરિનાગ હૃદયમાં ધરતો, એ વિધ પાઠ નિગમનો કરતો;
 બણી વેદ કહે સુતચન, એથી હરિ ધાજે પ્રસન્ન. ૫૭
 વેદ શાસ્ત્ર પુરાણને માંય, મારો હરિ જાણીએ જ્યાં ત્યાંય;
 એની વસ્તુ કોઈ ન પેખું, જેમાં નારાયણ ન દેખું. ૫૮
 એમ વેદ અર્થને જાણી, માંડી ધનુવેદની વાણી;
 કર્યું ચિત તણું યોગાન, સામા લક્ષ્ય કર્યા ભગવાન. ૫૯
 ગુણ સાત્વિકી ભક્તિ આપ, એ વિધિ બાણ પ્રયોજે આપ;
 ધનુષ્ય મધ્યે શર સંયોગી, પામ્યો લક્ષ્ય ચતુર્ભુજ ભોગી. ૬૦
 ચંદ્રહાસ તણો જે દેહ, ઉત્તમ માયા બણીએ તેહ;
 ત્યાંથી સાયક પંચ નીસર્યા, એકે કાળે લક્ષ્યને માર્યા. ૬૧
 અત્તિ અદ્ભુત આસુગ એકા, નરહરિ લક્ષ્ય વિષે જઈ પેકા;
 ધનુવેદ બણ્યો એ નીત, પુનરપિ પૂછે ગુરને ચિત. ૬૨
 મનશત્રુની નહિ ખીક, જે જે દેશ પળે ત્યાં કીત;
 હય ખેશી શશિવત્ ચળકે, કણ્ઠે કોમળ કુંડળ ઢળકે. ૬૩

જેણે જેણે સ્થાનક આવે, બળિયાને સાહી લાવે;
 અશ્વશિક્ષકને કહે સ્વામી, હું નહિ ભ્રમણ કરું હરિ પામી. ૬૪
 ૧ એમ શીખવ્યો અશ્વ ચક્રી, તે ભ્રમિય કરાવે પછી;
 સહુ વિદ્યા માંહીથી સાર, ગ્રહી લેતો કુલિંદ કુમાર. ૬૫
 અશ્વમેધ વિષે વ્યાખાન, ચંદ્રહાસ તણું આખ્યાન;
 થયા એકાવન અધ્યાય, મહાભારતનો મહિમાય. ૬૬
 કહે રત્ન સુયત્ન વિચાર, જ્યાં છાસક શ્લોકજ સાર;

અધ્યાય પર મા રાગ ગાડી.

અર્જુન કહે સાંભળો ભગવન, એવા દેશ છે ધન્ય ધન્ય;
 જેમાં એવા વૈષ્ણવ વસે, ધનુર્વેદના મંત્ર અભ્યસે. ૧
 હરિભક્તને દેખીશ કદા, એવું મારા મનમાં સદા;
 પુનરપિ આપણનો સંયોગ, ક્યાં મળશે આવો આરોગ્ય. ૨
 ધ્રુવનું સ્થાનક તે, આકાશ, બલિરાજ પાતાળે વાસ;
 લંકા માંહે વિભીષણ વસે, સ્વર્ગ વિષે ભીષ્મ ઉદ્ધસે. ૩
 ચારાપરા નારદજી ભમો, ક્યાંથી મુજને લાધો તમો;
 ચંદ્રહાસને દેખું જેવા, સદ્ગુણ થાય મારો અવતાર. ૪
 મહા મનોહર તેની કથા, નારદજી મુજને કહો યથા;
 ઉદ્ધત વય પામ્યો યૌવન, ત્યારે સ્થિર ક્યમ રાખ્યું મન. ૫
 ચંદ્રહાસ હરિનો જે ભક્ત, નારદજી વાણી કહો વ્યક્ત;
 નારદ કહે સાંભળ અર્જુન, સોળ વર્ષનો તે હરિજન. ૬
 તાત પ્રત્યે વાણી ઉચ્ચર્યો, વાત કહું તે શ્રવણે ધરો;
 મુને આજ્ઞા આપો તમો, દેશ જીતવા જીવું અમો. ૭
 જે રાજ આપણા અરિ, તેને આવું હું વશ કરી;
 કુલિંદ કહે એ વાતે ભલું, તુને એકલો કેમ મોકલું. ૮
 તે તે રાજ દુર્જય સહી, મોટી સેના વીંટી રહી;
 અથવા તું હરિને મન ધરે, હઠ માંડી ઉતાવળ કરે. ૯
 ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ અમ સ્વામી માન્ય, કૌંતલ રાજનો પ્રધાન;
 તેણે આપ્યો મુજને એશ, સોએક ગામ તણો આ દેશ. ૧૦
 તેના શત્રુ છે ઉદામ, તે ચાંપે આપણાં ગામ;

- તુને સાંભળીને તે શમ્યા, જોણે આગે આપણુ દમ્યા. ૧૧
- એવું વચન પિતાનું સુણી, ચંદ્રહાસ ચાલ્યો મહા ગુણી;
- પંચ બાણુ કીધા પ્રવેશ, ક્ષણમાં જીત્યા સઘળા દેશ. ૧૨
- મોટા વીર તણો જ્યાં વાસ, હસી હસી જીતે ચંદ્રહાસ;
- રાજ્યમદે કરી માતા વૃથા, કૃષ્ણુ તણી નવ જાણે કથા. ૧૩
- હયવર હાથી ને મહારથિ, પાળા ને અસ્વાર સારથિ;
- મેં ગાર્યા નૃપતિને પાણુ, હરિ પાખે રાખે છે કોણુ? ૧૪
- ચંદ્રહાસની બીતિએ કરી, આકૃષ્ટીએ લય પામ્યા અરિ;
- કૃષ્ણુ-કથા આલાપે યથા, કળિમળ લય પામે સર્વથા. ૧૫
- નારદ કહે સાંભળ મહિમાય, ચંદ્રહાસે જીત્યા સૌ રાય;
- હય ને હાથી કોટિ હજાર, રત્ન કનક મુક્તાકૃણ સાર. ૧૬
- શકટ ભર્યા સામગ્રી ગ્રહી, ચંદ્રહાસ પુર આવ્યો સહી;
- ચંદનાવતી પાસે આવિયો, કુલિંદરાજા સામો ગયો. ૧૭
- દીપથાળ શું મેધાવતી, કુંવરને કીધી આરતી;
- માતતાતને લાગ્યો પાગ, મુખપાલ ખેસાડયાં મા'ભાગ્ય. ૧૮
- પાલખી લીધી ખીજે નરે, નમ્ર પાગે પોતે સંચરે;
- સંપુટ કીધા બંને પાણુ, ચંદ્રહાસ મુખ ખોલ્યો વાણુ. ૧૯
- માતપિતાની સેવા વિના, મનવાંચિત નવ પામે જના;
- માતપિતાને જાણે તેહુ, લક્ષ્મીનારાયણુ છે ખેહુ. ૨૦
- નારદ કહે સાંભળ વિશ્વાસ, ચૌટામાં આવ્યો ચંદ્રહાસ;
- પુરનારે દીઠો રમરમાન, મોટાં લોચન કુરંગ સમાન. ૨૧
- સખી પ્રત્યે સખી ખોલી ક્રોધ, ચંદ્રહાસ આ આવ્યો જોય;
- ચંદ્રહાસ આપણુનો ભૂપ, મદન સરીખો સુંદર રૂપ. ૨૨
- સખી પ્રત્યે સખી ખોલી સહી, એમ કે'તાં લાજે નહીં;
- ચંદ્રહાસનું રૂપ અપાર, સઘળા કામી પામ્યા હાર. ૨૩
- વિકળ સરીખો મંત્રિ-પુત્ર, એને તુલના આવે કુત્ર;
- એવાં વચન સુણુતાં ત્યાંય, ચંદ્રહાસ આવ્યો ધરમાંય. ૨૪
- સુહૃદ મિત્રને કાકા બહુ, સ્વચરિત્રે સંતોષ્યા સહુ;
- કુલિંદ્રભૂપે આહ્વાણુ કને, ઉત્તમ ઉત્સવ દશમી દિને. ૨૫
- ચંદ્રહાસને વાર વિવેક, આપ્યું રાજ્ય ક્યો અભિષેક;
- નગરલોક આનંદા સહુ, ધર ધર ઉત્સવ માંડયા બહુ. ૨૬

પ્રથમ હરિજન હરખે ભર્યા, ઉદક ધરી ધોયા ઉમરા;	
શ્વેત ચંદન કુંકુમ ધણાં, નિજ આંગણ કીધાં છાંટણાં.	૨૭
ચોટે ચાર ધ્વજા ફરહરે, હરખ્યા નર આબૂષણ ધરે;	
આનંદા નર ઊંચે સ્વરે, ગોવિંદના ગુણ ગાતા પ્રે.	૨૮
એકી થઇ નર સુંદર વેષ, ચંદ્રહાસને કરે અભિષેક;	
ચંદ્રહાસને પૂજે જના, કેસર ચંદન સદ વાસના.	૨૯
કંઠનુઆરોખ્યા ચંપકહાર, અગર ધૂપ ઉવેખ્યાં સાર;	
ઝળકે દીપ કપૂરે અતિ, કીધી નરમંગળ આરતી.	૩૦
ચંદ્રહાસ પૂજ્યો એ રીત, લોક પ્રત્યે ઉચારે નીત;	
નગરલોક સાંભળજો સહુ, આજયકી હું એવું કહું.	૩૧
દશમીને દિન ઉત્સવ કરો, ભાષા એકાદશી આચરો;	
એ વાણી મમ માને નહીં, તે તો મારો શત્રુ સહી.	૩૨
હરિદિન જે કે જમરો, અન્ન, તે મારો મોટા અરિજન;	
જાણો એકાદશી દિનમાં, પાતક પેસે સહુ અન્નમાં.	૩૩
તે માટે ન જમવું અન્ન, ધર્મ તણો અર્થિ જે જન;	
પાતકથી ખીંગ્તો જે કાય, વિખ્યુને તે વલ્લભ હોય.	૩૪
જે નર અપવાસી આચરણુ, રજનીતું કરતો જગરણુ;	
તે હરિને વલ્લભ નિર્ધાર, માતો આ મિથ્યા સંસાર.	૩૫
આયુષ્ય અચળ પ્રમાણવું, જળના યુદ્ધયુદાયત્ જાણવું;	
મદગાતા મૂર્ખ નર સુખે, શરીરને સ્થિર જાણો રખે.	૩૬
હાડ તણી ઉભી ધાંભલી, વીંટી નસશું ન શકે હલી;	
માંસ શ્વિરથી લેપન કર્યો, છિદ્ર પાડયાં ને લાગ્યો સજો.	૩૭
કામ ક્રોધ નર મોટા અરિ, એળવત્ લાગ્યા છે ફરી;	
તનુની એહ અવસ્થા ખરી, એકાદશી વ્રત ના'વે પ્રી.	૩૮
મનમાં વાત વિચારી ધરો, જે કરવું પો'ચે તે કરો;	
ચંદ્રહાસે ભાખ્યો સંકેત, લોકે મનમાં માન્યુ હેત.	૩૯
દુર્બંજનન સંતોખ્યા સહુ, કનક મણિ વસ્ત્ર આખ્યાં યહુ;	
ચંદ્રહાસ દેતો યહુ દાન, આજ્ઞણુ સંતોખ્યા રાજન.	૪૦
મહા મનોહર મંદિર કીધ, આજ્ઞણુને કૃણાર્પણુ દીધ;	
તડાગ વાપી કૂપ અપાર, ભલા કર્યા વિસામા સાર.	૪૧

- सदावतनां स्थण १त्यां क्रीध, क्रीधा भठ योगीने दीध;
शीतण छांये कराव्यां पर्व, शीतण ळण इण शोभा सर्व. ४२
- नारद कळे सांभण राजन, देश देशना आवे ळन;
यंदनावती आवे सौ कोय, द्विण क्षत्रिय वैश्यादि सोय. ४३
- देश देशथी आव त्यांय, वसवा यंद्रहासपुर भांय;
पुत्र पौत्र परिवार पास, वसवा धर आपे यंद्रहास. ४४
- आनंद पाभे सर्वे लोक, वृपने टेषी नासे शोक;
वर्षु आढारे वसती प्रण, धर धर उपर शरके ध्वण. ४५
- सुंदर नगरी शोभे अति, यंद्रहासगां वाधे रति;
जे नगरमां यायक ळय, धनाढयथी अधिकेरो थाय. ४६
- यंद्रहास आपे ळहु दान, संतोषवा श्री भगवान;
यंदनपुर-पालक आनंद, यंद्रहासने के' कुलिंद. ४७
- कैतलपुरना पतिने सुदा, अयुत निष्क हुं आपु सदा;
धृष्टयुद्धि भारो पति वृद्ध, तेने आपुं तेनुं अर्ध. ४८
- तेना अर्ध अर्धतुं अर्ध, वृप-पत्नी संतोषुं स्पर्ध;
पुत्र तमो आपो ते धन, जेथी थाय प्रधान प्रसन्न. ४९
- शत योञन प्रमाणे शर, कैतलपुर यांथी छे दूर;
जे पुरमां कैतलपति आळ, गालवगुड शुं करतो राज्य. ५०
- धृष्टयुद्धि प्रौढ प्रधान, राज्य करे कैतल-राञन;
अेतुं भोक्ष्या राय कुलिंद, यंद्रहास पाभ्यो आनंद. ५१
- राञने मंत्रीने वणी, तत्पत्नीने टाजे मणी;
ते धन सौ करी अेकहुं, ते गुड गालवने भोक्ल्युं. ५२
- विविध वस्त्रने कनक अपार, योभुं मलियागर निर्धार;
क्रेसर कस्तुरी शुद्ध करी, शकट सांढने वेसर भरी. ५३
- भद्रमाता हाथी भोक्ल्यो, वणी मनोहर घोडा भला;
कैतलने मंत्रीने मणी, ते सौ सागथी भोक्ली. ५४
- विनय वयन विज्ञप्ति साथ, पत्र लष्ठी आप्युं ते हाथ;
सुधा सेवक सत्वर कर्या, धन ने पत्र अही संयर्था. ५५
- यंद्रहासना सत्वर दास, पो'च्या कैतलपुरनी पास;

- सांजे सेवक सत्वर धशी, ते दिन हुती ओकादशी. ५६
 नगर समीपे हीही नदी, हरभ्या सेवक वाष्पी वही;
 स्नान करी पूज्या परमेश, पछे पुरमां क्यो प्रवेश. ५७
 नारद कडे सांभण राजन, स्नान करी क्षीधां पयपान;
 यथा युद्धिजे जपता जप, गन आप्या नारायणु आप. ५८
 मंजरी तुलसी जण भरी, स्नान करीने भरतक धरी;
 जेवो नियम धरी भाविया, मंत्रीने मंदिर आविया. ५९
 चंद्रहासना अनुचर आम, धृष्टयुद्धिनुं पाभ्या धाम;
 बीनां अंगर देष्पी जेद, मंत्री गनमां पाभ्यो जेद. ६०
 कुलिंदराज पाभ्यो मर्णु, अनुचरनुं आवुं आयर्णु;
 कुलिंद मर्णु केवारे ययुं, हा! हा! भाईज्यो लुंडुं ययुं. ६१
 जेम सुष्णी सेवक कडे प्री, भरशे जम स्वामीना अरि;
 कुलिंदने चंद्रहास कुमार, दिशा विजय क्षीधां निरधार. ६२
 तमने मंत्री गनाद्रा जलुं, तेजे जलु विध धन मोकल्युं;
 कणश कांयनना शकटे धर्या, कर्पूर गोरायने भर्या. ६३
 भर्यां शकट अंगर जलु भात, तम मंदिर आवे विभ्यात;
 जेथी सात धलुं धन भर्युं, कौतलने काजे मोकल्युं. ६४
 विरमय पागी मंत्री मंद, धन लीधुं पाभ्यो आनंद;
 रांधलु प्रत्ये कडे वयन, आ सेवकने आपो अन. ६५
 सदे तेज्या सेवक यदा, भोजन करवा नाव्या तदा;
 मंत्रीने जेठ भाभ्युं सळी, सेवक जमवा आवे नही. ६६
 जेम सुष्णी कोप्यो प्रधान, कठिन वयन ज्योत्यो जणवान;
 केवण मातो नृप कुलिंद, सेवक पणु माता महामंद. ६७
 उत्तम भोजन आपुं जेठ, गर्व भर्या नथी जमता तेठ;
 कुलिंदने हुं जेडी जई, त्यार पछी सधणुं धन हई. ६८
 मंत्रीनी वाष्पी सांभणी, सात्विक सेवक ज्योत्या वणी;
 जमने गर्व नथी राजन, हरिदिवसे नथी जमता अन. ६९
 जमने मार्गे वीशेवसे, कृतघ्नी कोष्ट अडक्या हरी;
 ते माटे सांभणजे तमो, विशेषे अन न जमवुं जमो. ७०
 जेम सुष्णी हरभ्यो ब्रूपाण, सर्व जमाज्या प्रातःकाण;
 पोते भोजन क्षीधुं पछे, मंत्री चंदननगरी गच्छे. ७१

- શિક્ષા માગી રાજ તણી, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ આવ્યો સુત ભણી;
મળી મદનને કર્યો વિચાર, સોંપ્યો રાજનો ધરભાર. ૭૨
- એવે કન્યા વિષયા નામ, તાત પ્રત્યે ઉચારી આમ;
જે આંગો મેં નિત્યે સિંચિયો, આજ ત્યાં ક્ષણ સંભવ થયો. ૭૩
- ઉછેરો કે છેદો તમો, તાત તમારે વપ છું અમો;
રાજ્યકાજનો મોટો ભાર, તાત તમારે આણુ પરવાર. ૭૪
- એવી વાણી કન્યા વદે, બાળ વયમાં ચૌવન ઉદે;
પુત્રીને આશ્વાસી પળ્યો, ચાલ્યો મંત્રી સેવક મળ્યો. ૭૫
- એ વાસા માર્ગમાં થયા, પ્રધાન ચંદનપુર આવિયા;
મહાવન હતું જોણે દામ, ત્યાં તો નગર વશ્યું અભિરામ. ૭૬
- મંત્રી મનમાં વિરમય થાય, એવે સન્મુખ આવ્યો રાય;
મંત્રી દેખી રાય કુલિંદ, પુત્ર સહિત પામ્યો આનંદ. ૭૭
- નમસ્કાર કરી વાશ પેર, પ્રધાનને પધારાંચા ક્ષેર;
પૂજ્યો મંત્રી આણી હેત, આગળ ઉભો પુત્ર સમેત. ૭૮
- મંત્રી પૂછે સુણુ રાજન, તારે કંઈ પ્રકટ્યો તન;
આવો પુત્ર પ્રકાશ્યો સહી, શામાટે મુને કહાવ્યું નહિ. ૭૯
- કુલિંદ કહે નહિ ઐરસ એહ, વનમાંથી લાધ્યો છે તેહ;
એક સમય હું મૃગયા ગયો, મહાવન ગવ્હરમાં આવિયો. ૮૦
- ત્યાં લગી હું આવ્યો સોય, કૌંતલપુર એ યોજન હોય;
ત્યાં મેં દોઠો બાળક એક, છટ્ટી આંગળી છેદી છેક. ૮૧
- પંચ વર્ષનો એ હરિજન, ઐરસથી અધિકો છે તન;
ચંદ્રહાસ એ હરિનો ભક્ત, માફ મન એમાં આસક્ત. ૮૨
- નારદ કહે સાંભળ ભૂપતિ, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિને ચિંતા ચતિ;
યોગેશ્વરની પેરે થયો, ક્ષણ એક લોચન મીચી રહ્યો. ૮૩
- ચંદ્રહાસ હરિનો જન જોહ, મૂઢમતિ નવ જાણે તેહ;
અંતર્ગતમાં એવું લલ્લું, મુનિનું વાયક થાશે ખરું. ૮૪
- ચાંડાળે હું વાહ્યો વળી, દેખાડી છટ્ટી આંગળી;
મારે છે એ બાળક જોહ, મદન અમલ નામે ત્યાં તેહ. ૮૫
- તે બંને શું કરશે તદા, સંપત્તિનો પતિ થાશે જદા;
ગધ વાતની ચિંતા કરે, તેનો એકુ અર્થ ન સરે. ૮૬
- એતો કામ થયું તે થયું, વધા કરું જે મુનિએ કહ્યું;

મન સાથે એ નિશ્ચય કર્યો, ધૃષ્ટિબુદ્ધિ વાણી ઉચર્યો.	૮૭
સપ્ત થયો તારો અવતાર, જેથી પામ્યો પરમ કુમાર;	
મારા મનમાં પણ એ તણો, ઉદ્દે થયો છે આનંદ ઘણો.	૮૮
તારા સુતને દેખી તેહ, ઉદ્દે થયો છે આનંદ જેહ;	
તે મારા મનમાં નવ માય, મુખે કરીને કેમ કે'વાય.	૮૯
અંતર્ગત બળતો મહા દુઃખે, મધુરી વાણી બોલે મુખે;	
અંતર્ગત તીક્ષ્ણ તરવાર, મધુને લેપે લીપી બા'ર.	૯૦
યથા ગર્ત ઉંડેરા ખરો, અતિ સુંદર તૂણે આવ્યો;	
વિષ ભર્યું પ્રજા કો' એક યથા, બા'ર સુંદર દિસે સર્વથા.	૯૧
એ વિધ મંત્રી મનમાં દ્વેષ, બાહર દીસે પ્રસન્ન વેષ;	
છતિ ભારત અશ્વમેધ મોઝાર, બાવનમો અધ્યા છતિસાર.	૯૨
ચંદ્રહાસ આખ્યાને ધન્ય, ધૃષ્ટિબુદ્ધિનું કપટ વચન;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કર્યો, યથા બુદ્ધિગાને વિસ્તર્યો.	૯૩

અધ્યાય ૫૩ મો રાગ કેદારો.

ધૃષ્ટિબુદ્ધિ ચિંતા કરે, કુગતિનો સાગર ઝરે;	.
મુનિ તણી વાણી મિથ્યા કચમ કહું રે.	૧
કુલિંદ તણો સુત મહા બળી, કચમ પંચત્વ થાશે વળી;	
આ સ્થાનક કોણ ઉપાય આચરું રે.	૨

ઠાળ.

કોણ ઉપાય કહું હું હવણાં, એને જે હું માહું;	
તો આ સઘળા યોધા એના, મસ્તક છેદે માહું.	૩
મદન અમલ બે મારા બાળક, યમને મંદિર બાધ;	
તો તો બાવા મારી સંપત, એ બાળકની થાય.	૪
તે માટે જે શ્રી મહાદેવે, કંઠ વિષે જે ધાર્યું;	
તેનું દાન કરીને નિશ્ચે, ચંદ્રહાસને માહું.	૫
એમ વિચારી ચંદ્રહાસની, પ્રત્યે બોલ્યો વાણ;	
ચંદ્રહાસ તું કાગળ લેખની, લખવાને મશ આણ.	૬
પત્ર લખીને તુજને પ્રેરું, કૌંતલપુર પ્રતિ આજ;	
એમ કહી એકાંતે લખવા, બેઠો મંત્રીરાજ.	૭
“સ્વરિતશ્રી કૌંતલપુર નગરે, મદન સકળ ગુણવાન;	

કાગળ કેરૂં કારણુ સમજી, જાળો ચતુરસુજાણુ.	૮
ચંદ્રહાસ મહા મિત્ર નહીં, રિપુ સંપત્તિ બોગી જાણુ;	
એ વાતે આજસ મૂકીને, કહું તે મનમાં આણુ.	૯
રૂપ ન જોવું વેષ ન જોવો, કુળ ને શીળ ન જોવું;	
વિધાવંત પરાક્રમ રખે, જોતો સત્વર હોવું.	૧૦
મદન તેં તો એહને, ત્રિષ દેવું નિરધાર;	
એ વાતે આપણને સાઈ, માને મદનકુમાર.”	૧૧
એમ લખીને ચંદ્રહાસ શું, મંત્રી ખોલ્યો વાણુ;	
ચંદ્રહાસ એક કૌતક કારજ, મદન પ્રત્યે છે જાણુ.	૧૨
તું જા મુદ્રિતપત્ર ચઢીને, માર્ગમાં રખે જોય;	
પત્ર પુત્રને આપ્યે તાઈ, યુદ્ધ હેત છે સોય.	૧૩
જો આ મુદ્રા ઉખેડીશ તો, દુઃખ દેશે દેવ;	
પત્ર પિયાર જે કો વાંચે, દુઃખ પામે નર તેવ.	૧૪
સત્વર અશ્વ ચઢીને જાતું, સાથે સેવક ચાર;	
પુત્ર પધારો કૌંતલપુરમાં, જોશે ધર્મ વિચાર.	૧૫
નારદ કહે સાંભળરે અર્જુન, પત્ર ચઢી આનંદ;	
ચંદ્રહાસ મંત્રીને પ્રણમી, પ્રણમ્યા તાત કુલિંદ.	૧૬
મેઘાવતી માતા પ્રત્યે આલ્યો, પગ પડવાને તન;	
મંગળ આરતી કીધી માતા, આશીષ દીધી ધન્ય.	૧૭
દધી દૂર્વાને અક્ષત મિશ્રિત, તિલક કર્યું નિજ માત;	
માતા કહે સુત તારો મારગ, કુશળ હજો સાક્ષાત.	૧૮
તાઈ મુખ રાખો નારાયણુ, પાણુ જનાઈન દેવ;	
ઋષિકેશ હૃદયને રાખો, માધવ ઉર અશ્વમેવ.	૧૯
પદ્મનાભ નાભિને પાળો, કૂક્ષે નરહરિ ધન્ય;	
કમળનયન કટિરક્ષા કરજો, ઝંઘા મધુસૂદન.	૨૦
ઝવન જીવમ જગનેશ્વરને, ઘુટણુ દામોદર (જે) દક્ષી;	
સહસ્રપાદ બંને પદ પાળો, સહસ્રાક્ષ તવ અક્ષી.	૨૧
તારે સર્વ શરીરે રાખો, દેવત્રિવિક્રમ સાર;	
વહુવરને લઈ વેલો વળજે, કુશળ ક્ષેમ કુમાર.	૨૨

- 'પે'લાં જ્યમ નૃપતિને છૂતી, વશ લક્ષ્મીને લાવ્યો;
 ચંદ્રહાસ જનનીને પ્રણુમી, ગારગ મધ્યે આવ્યો. ૨૩
- અશ્વ તણું આશોહણ્ય કરીને, સાથે સેવક ચાર;
 વન ઉપવનની શોભા જોતો, ઉપજો હર્ષ અંપાર. ૨૪
- ખીજ ગામથકી પંથા, આવે વહુવરની જોડ;
 કુંકુમરંગિત અંગ મનોહર, શુકન ધયા અતિ પ્રીઠ. ૨૫
- પ્રથમ પ્રસૂતા સુરબી દીડી, નૌતમ વચ્ચ સમેત;
 રખવાળે રાજને આપ્યું, ઠાડિમ-જૂળ સુહેત. ૨૬
- કોઈ એક ચંપકમાળ સમર્પે, ચંદ્રહાસને જાણી;
 કોઈ એક મુકુટ કુસુમનો ગુંથી, મસ્તક મૂકે આણી. ૨૭
- નૌતમ વર સરખો દીસે, ચંદ્રહાસ શુભ રૂપ;
 કૌંતલપુરની પાસે આવ્યો, ચંદનપુરનો ભૂપ. ૨૮
- ત્યાં એક કીડાવનુ દીડું, સાર સરોવર પાસ;
 માનસરોવર હંસહંસિની, ગૃહસ્થલીલા વાસ. ૨૯
- કમળ-વૃંદમાં દિવ્યજા વિધિનાં, વાહન મત મરાજ;
 નિર્મળ જળ સરોવર પાસે, શ્યામલતા તમાલ. ૩૦
- ચંદ્રહાસે ઉત્તમ વન દીડું, મૂર્તિમંત્ વસંત;
 પ્રકુલ પલાશ કુસુમ મુખ રાતું, કુંકુમ બિભૃત વંત. ૩૧
- વનશ્રી સાથે કીડા કરતાં, કુંજલતા ગુંજેહ;
 ખાખર કુસુમ તળે છે કાળું, અદ્ભુત લક્ષણ્ય એહ. ૩૨
- સુભગ વસંત વિષે ત્યાં પૂદ્યાં, નવપદ્મવ બહુ વૃક્ષ;
 નવપદ્મવ ત્યાં મંજરી શોભે, આત્રતર સમક્ષ. ૩૩
- નવપદ્મવ વન મધ્યે બેશી, કોકિલ મધુરી ગુંજે;
 કામિનીનાં મન તાણી લેતી, પાતક પુણ્ય ન સુજે. ૩૪
- ચંપક બકુલ અશોક અનુપમ, પૂદ્યાં ચારે પાસ;
 જાઈ જુદકા માલતી મોગર, પુષ્પ લતા પ્રકાશ. ૩૫
- કુસુમ-સ્તબ્ધક રૂપી સ્તન શોભે, ભમરા લોચન ઠામ;
 પુષ્પવૃષ્ટિએ પૂજે સ્વામી, વસંતને અભિરામ. ૩૬
- નારદ કહે સાંભળે પારથ, કુલિંદનો કુળચંદ;

૧. કાજળ લાગ્યું જોહ; ખાખર કુસુમ તળે છે, અદ્ભુત લક્ષણ્ય એ-
 હ પ્ર. ૨.

વસંતનો ઉત્સવ દેખીને, પામ્યો મન આનંદ.	૩૭
નારાયણની લીલા સઘળે, માની મન રાજન;	
સ્નાન કરીને તેણે કુસુમે, પૂજ્યા શ્રી ભગવન.	૩૮
નારાયણને સંકલ્પી ત્યાં, ભક્ષણ કીધું સાર;	
અનુચર લાવ્યા દૂર્વોકુર, અશ્વ કરાવા આ'ર.	૩૯
આંગાને થડ બાંધી હયને, શયન કીધું બે પો'ર;	
એવે ચંપકમાલિની આવી, કૌંતલ-ભૂપ-કિશોર.	૪૦
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિની કન્યા વિષયા, રૂપે રતિને હસતી;	
ખીજી કન્યા શત સંઘાતે, આવી અતિ ઉલ્લસતી.	૪૧
વસંત કાળે કુસુમ અનુપમ, ઉપવન પૂલ્યું જોહ;	
સર્વ કન્યકા કુસુમ ચૂંટવા, મનમાં ઇચ્છે તેહ.	૪૨
સાત તેર વર્ષમાં ચંચળ, હ્રદે થયાં યૌવન;	
કુસુંબાનાં અંબર ઓઢયાં, હરિત્ કંચુકી રતન.	૪૩
નૈતમ ખીલી ણ પ્રગણે, સ્તનની શોભા ધરતી;	
મુકતાણના હાર મનોહર, શનૈઃશનૈઃ સંચરતી.	૪૪
નૂપુરને નાદે નાચંતી, દે કર તાળી લોલ;	
હાસ્ય વિનોદે ગાતી જતી, ખરતા મુખ તંબોળ.	૪૫
ક્રીડાના કાનનને પામી, કોકિલ સ્વર સાંભળતી;	
અન્યોઅન્યે હાસ્ય કરંતી, વચન પ્રકાશે વળતી.	૪૬
કરિકુંભસ્તની શોભા સુંદરી, તુંબ પુષ્પજ લેવા;	
નરહરિ સઘ વિદારે તુજને, ગજ-મુકતાણ એવા.	૪૭
પરસ્પરે ઉપહાસ્ય કરંતી, હરતી કુસુમ અપાર;	
બાધ જીવકા માલતી મોગર, કંઠ ધરે કરી હાર.	૪૮
પુષ્પિત દાડિમીને દેખી કે', ચંપકમાલિની વાત;	
અરે સુંદરી વિષયા જોતી, આગળ અદ્ભુત જાત.	૪૯
પેહલાં પુષ્પ તણો સંભવ ને, કૃળ સંભવ પશ્ચાત;	
ખીજી ખીલીકૃળસ્તની (સુંદરી) તુમાં, એ તો અવળું જાત. ૫૦	
૧ ચંપકમાલિનીને કહે વિષયા, વનસ્પતિના ધર્મ;	
૨ એવે મસ્તક પુષ્પ ધરીને, સૂતી વિષયા શર્મ.	૫૧
ચંપકમાલિની વિષયાને કહે, પુષ્પ ધરી કાં સૂતી;	

- કોઇ એક ભોગી વિભોગી કુંડળી, આવશે સુભગ વિભૂતી. ૫૨
 વિષયા તારા મુખની શોભા, શશિને દે છે ખોડ;
 હૃદય વિષે સ્તન શોભે જાણે, રતિ મનમથની જોડ. ૫૩
 તારી ભક્તે પ્રસન્ન કર્યા છે, રવમ વિષે કહુદી મધ્ય;
 પૂજારાને પ્રકટ કર્યું તું, એ લિંગ સ્વરૂપી અવધ્ય. ૫૪
 ચંદન કેસર કસ્તુરીને, સાર સુગંધી તેહ;
 શિવરૂપી-સ્તને જે પૂજે, તું પ્રકટ કર્યંતી તેહ. ૫૫
 સાયં પ્રાતઃ આજાસ વર્જિત, ચતુર શિરોમણિ કામી;
 આપણના અસુને પણ આપી, વપ કર્યું એવો સ્વામી. ૫૬
 ડામ્ય અંગ પ્રકે તાર, આંખે ખોલે કાગ;
 શુકન કરે છે સ્વામી પાગીશ, સુંદર પૂજક (મહા) ભાગ. ૫૭
 ચંપકમાલિનીની સુણી વાણી, વિષયાવદન હસાવ્યું;
 કમળકળ્પ પ્રકાશી વિષયા, પત્ની વચન સધાયું. ૫૮
 વિષયા કે હવે પુષ્પ મ ચુટો, રવિકિરણ પરિતાપ;
 કમળ સમૂહ સરોવર શીતળ, ચાલો રાખીઓ આપ. ૫૯
 વિષયાવચન સુણી સહુ કન્યા, કાનનમાંથી જાતી;
 કોઇએક કન્યા ગધુર સ્વર કરી, હિંદોળે ચઢી ગાતી. ૬૦
 સન્મુખ હાસ્ય કરે હિંદોળે, કુચમંડળ પદ ધરતી;
 તૂટે મુકતાહાર મનોહર, હિંદોળેથી ઉતરતી. ૬૧
 કોઈએક પુષ્પ સમૂહ ધરીને, ધાતી વિષયા કેડે;
 પુષ્પ તણું એક પાત્ર ભરીને, વિષયા ઉપર રેડે. ૬૨
 દઢ તાંતણાનો ચંદ્રક કાધો, પુષ્પ તણો ત્યાં જેહ;
 વિષયા કેરે ભાળે ચોઢે, ચાર કુમારી તેહ. ૬૩
 મુગ્ધા કોઇએક મૃદંગ વળડે, મન ઉપગ્નવે લોભા;
 એ વિધ સર્વ સરોવર ચાલી, કમળતણી બ્યાં શોભા. ૬૪
 નૃપુરનાદ સુણીને નાઠા, હંસ મહા ભય આણી;
 રખે આપણું માનસરોવર, કલુષ થયું એમ જાણી. ૬૫
 પુષ્પવતી એ કન્યા આવે, કામ તણી અભિલાખી;
 રાજ અર્જુન પ્રત્યે એવી, નારદે વાણી ભાખી. ૬૬
 સરોવર તીરે ચીર ઉતારી, મૂક્યાં કંચુકી ચણું;

- એવે મરમર માફત આન્યો, ઉત્તમ અંગર હર્ણુ. ૬૭
- અદ્યપિ ઝીણું વસ્ત્ર તથાપિ, પવને નવ લેવાય;
તેના ગુણમય પાશે બાંધ્યો, અનિલે નવ ઉડાયાં ૬૮
- અંપકવર્ણી વનિતા પેઠી, નાના સરોવર ગાંચ;
ઊંડાં જળ તે નિર્મળ નિશ્ચે, ઉત્તલ જળ ડોળાય. ૬૯
- કન્યાને કંઠે આભૂષણ, ઝળકે મોતી અપાર;
અન્યોઅન્યે હાસ્ય કરંતી, સરોવર શોભે સાર. ૭૦
- લીલા અપળ અદ્રાળે બે કર, ત્રુટે મુક્તાહાર;
ગણિ ગાણિક પ્રવાળ પડેને, સરોવર શોભા સાર. ૭૧
- એક વદન ધન શોભા દીસે, પ્રતિબિંબે બહુ ચંદ્ર;
તે સરોવરની શોભા શી કહું, રતનાકર સમુદ્ર. ૭૨
- અન્યો અન્યે છાંટે અયળા, ઉદક સુગંધી ધાર;
કુચનાં કુંકુમ કરતુરીને, ચંદન અગરે સૂાર. ૭૩
- ઉછળતા જળ બિંદુ તણે મિપ, બાણે જળાણી દેવી;
મુક્તાક્રમ શું કીડા કરતી, કન્યા દીસે એવી. ૭૪
- જળબિંદુ ઉછળતા દેખી, ચાતક ચૂક્યા ધીર;
વદન વિકાશ્યાં, એ વનિતાએ, કોણુ ન વાહ્યા વીર. ૭૫
- કોમળ કમળ તણે નાળે કરી, કો સ્ત્રી કોને બાંધે;
હાસ્ય કરી વિરહે જળ નાદે, ગાન કરે સ્વર સાંધે. ૭૬
- એ વિધ સજની મજ્જન કરીને, પેંથીં શુભ પટકૂળ;
કંઠે હુદે કર મધ્યે ધાર્યાં, આભૂષણ બહુ મૂલ્ય. ૭૭
- જળકીડા મૂકીને આવી, મંત્રી તનયા બાર;
આગળ અશ્વ નિહાળ્યો સુંદર, ચંદ્રહાસ અસ્વાર. ૭૮
- સોળ વર્ષમાં રમુ પૂટે, દીર્ઘ કપોળ કુમાર;
નિકટે અશ્વ નિહાળી ગાન્યો, સિંહલી-સુત નિરધાર. ૭૯
- દત્તિ ભારત અશ્વમેધપર્વમાં, ત્રેપનમો અધ્યાય;
અંપકમાલિની વિરયા કેરી, જળકીડા જે ગાંચ. ૮૦
- શ્લોક થયા જે અધ્યા' મધ્યે, અગન્યાસી નિરધાર;
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, એકાશી પદ સાર. ૮૧

અધ્યાય ૫૪ ધી રાગ ઘોડી.

- નારદ કહે પારથ સુણો, ઠન્યા કરી પેર;
જગદ્દીડાણુ-લોચની, આવી નિજ નિજ ઘેર. ૧
- (પણુ) વિપાયા મંદિર નવ ગઘ, ચંદ્રદાસને લોભે;
જેમ માણુસ મારગ ચાલતાં, નિધિ દેખી થોભે. ૨
- હું જાઉં ન જાઉં વન વિષે, સુંદર નર પાસ;
એ વિષય વિષયા તણો, સ્મરે કીધો નાશ. ૩
- સહચરીને તેડી કહ્યું, રહો નૂપુર ઝાલી;
નિજ અંખર ઉંચાં ગ્રહી, પગલે પગલે ચાલી. ૪
- હંસ પ્રત્યે જ્યમ હંસલી, ત્યમ ચાલી નાર;
દૂરીકુરને ચરતો ત્યાં, દીઠો દિવ્ય તુખાર. ૫
- સ્વામા ષોડશ વારષી પ્રણુમી તે ઘોડો;
સુણુ હય મારે! જીવ મેં, પતિ સાથે જોડયો. ૬
- રખે શબ્દ કરે તુરી, મુજ નાથ જગાવે;
એવું કહી વિષયા પછે, પતિ પાસે આવે. ૭
- અંગ સકળ અવલોકતી, લોચન નિજ નામે;
પત્ર રચિર દીઠું પછે, ઝકડયું નિજ જામે. ૮
- સત્વર થઇ કરમાં ગ્રહ્યું, ઉખેડી જે છાપ;
અક્ષર દીઠા પાપના, આનંદી તે આપ. ૯
- સ્વસ્તિ શ્રી મદન મહા, કહું કારણુ કામી;
ચંદ્રહાસ હિતુ આપણો, સંપત્તિનો સ્વામી. ૧૦
- માટે હું કહું તે હવે, કર્ય કારજ સોય;
રૂપ પરાક્રમ શીળને, કૂળ રૂપ ન જોય. ૧૧
- વિદ્યા વિત્ત મા નિર્ભયું, મા લગાડીશ વાર;
વિષ દેવું સ્મર, શત્રુ(ને) માની નિરધાર. ૧૨
- સંપત્તને ગિષે થશે, મારે ખીજો મદન;
વિષયા એવું વાંચતાં, સ્મરે સુખસદન. ૧૩
- વિષયા અર્થ વિચારતી, અગ્નિપ્રાય વિધાન;
સંપત્તિનો પ્રભુ મિત્ર છે, મારે મદન સમાન. ૧૪
- ધત્યાદિ અક્ષર લખ્યા, અતિ ઉત્તમ કાગ;

- હું દેખી હરખ્યો પિતા, પણ ભૂલ્યો એક ઠાગ. ૧૫
 વિષ દેવું એણે સ્થળે, ૧લખી લક્ષણ ત્યારે;
 પત્ર વિશેષી તાતનું, એને મદનજ મારે. ૧૬
 નારે કનિકાંગુલિ નખ, તીક્ષ્ણ ધારે;
 આંખા રનિયાંસે લખી, અક્ષર એક સમારે. ૧૭
 વિષયા એને આપવી, વળ્યા અક્ષર અંત;
 વ્યંજન કીધો વેગજો, સ્ત્રી માટ સમંત. ૧૮
 આત્રઝરે મુક્રા કરી, ફરી કાગળ ખીડ્યો;
 કાગિનીએ કાગળ પછે, કંચુકમાં ભીડ્યો. ૧૯
 વિષયા વિસ્મય શું વળી, પાછુ ફરી જોતી;
 પ્રાણપતિ પોઠ્યા ભણી, ઘણું વિહવળ હોતી. ૨૦
 જ્ઞતી દીડી યોપિતા, સખીએ પશ્ચાત;
 આશંકી અખળા કહે, વિષયાને વાંત. ૨૧
 શામાટે હળવે પળે, હરખી તું જોય;
 શામાટે પાછું જૂએ, દીડો નર કોય. ૨૨
 નારદ કહે વિષયા પ્રતિ, હસી કન્યા તત્ર;
 એવે સમે સ્વર સાંભળ્યો, વાજે જે વાજત્ર. ૨૩
 મંગળ ગાતી માનુની, વરત્યો તે વિવાહ;
 સંગીતની ધૂની સાંભળી, સુંદરીએ ત્યાંહ. ૨૪
 સૂર્યને જોતી પ્રિયા, પતિ-સંગગ ગાગે;
 વિષયા મંદિરમાં ગઈ, સ્મરના શર લાગે. ૨૫
 નિજ નિજ મંદિરમાં ગઈ, કન્યકા સૌ પેડી;
 આસન ભોજન પાનશું, સુખ પામી જેડી. ૨૬
 ચંદ્રહાસ નરકેસરી, સાંજે ફરીને જાગ્યો;
 વદન પખાળ્યું પાણીએ, સંભાળ્યો વાગો. ૨૭
 અસ્વારી અથે કરી, જેનો સુંદિર સાજ;
 સેવક ચાર સહિત પળ્યો, પુર મધ્યે ગહારાજ. ૨૮
 જે નગરમાં ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ, રાજનો પ્રધાન;
 ધ્યાનપરાયણ ભૂપતિ, યોગેશ સમાન. ૨૯
 ગાલવચુર વાણી તણાં, મુકતાકળ ત્રેતો;

કૈંતલરામ એ વિધે, નગરીમાં રે'તો.	૩૦
ચંદ્રહાસ ધૃષ્ટ્યુદ્ધિને, ઘેર આવી રે'તો;	
અધ્યક્ષી પછે ઉતરી, પ્રતિહાર શું કે'તો.	૩૧
અંતર કે' પ્રતિહાર ત્યાં, બ્યાં મદન નિવાસ;	
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિનો મોકલ્યો, આવ્યો છે ચંદ્રહાસ.	૩૨
વચન કથામૃતનો આંહાં, લાવ્યો છે સંદેશો;	
શીર નામી સ્વામી કને, પ્રતિહાર પ્રવેશ્યો.	૩૩
ચંદ્રહાસ આવ્યા તણો, કહેવા સમાચાર;	
સાંભળ પારથ તે સમે, આશ્ચર્ય અપાર.	૩૪
પે'લે પ્રતિહારે જ્ઞપ્ત, પીળને બાપ્પ્યું;	
પીળે ત્રીજને કહ્યું, ચોથાને દાપ્પ્યું.	૩૫
ચોથે પાંચમાને કહ્યું, છઠ્ઠાને સોય;	
છઠ્ઠે સમને કહ્યું, અતિ આનંદ હોય.	૩૬
વિવેક વા'લો મદનને, પ્રતિહાર સ્વપાસ;	
શ્રદ્ધા-જેષ્ટિ ધરી કહ્યું, આવ્યો ચંદ્રહાસ.	૩૭
જે નટ કૃષ્ણ સ્વરૂપને; ધરી નાચે ગાય;	
જે પંદી હરિભક્તનો, ખોલે મહિમાય.	૩૮
ડાખે પાસે ખેસતા, ક્ષત્રિય હરિજન;	
પરદેશી જે હૂત છે, કહે શાસ્ત્ર પ્રસન્ન.	૩૯
અમ્મર કરે તે સર્વને, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ-કુમાર;	
વિવેક નામજ તે પ્રત્યે, ખોલ્યો પ્રતિહાર.	૪૦
મદન સુણો તારો સદા, છું સેવક હુંય;	
તાત તમારાને ઘણો, અળખાગણો છુંય.	૪૧
તાત તણો વા'લો ગણું, પ્રતિહારજ ક્રોધ;	
હિંસારૂપી દંડને, ધરતો સવિરોધ.	૪૨
સ્વામીભક્ત ત્યાંહાં લગી, નવ આવે તેહ;	
ત્યાર લગી કહું સાંભળો, મુજ વાણી એહ.	૪૩
જે મધુસૂદન જોગીએ, ચિંતવિયો સાર;	
ચંદ્રહાસ જન તેહનો, આવ્યો છે દાર.	૪૪
હું પી'તો રહું છું સદા, તુજ તાતથી જાણ;	
તેનો સેવક ક્રોધ છે, તેથી નિરવાણ.	૪૫

- તે ગાટે આતું નહીં, તુને ઠ'વા ઠાંઈ;
તેનું કારણ સાંભળો, સર્વે કા બાધ. ૪૧
- સેવક તારા તાતનો, માનીતો ઠોષ;
તે મુજને મારે વદી, બન સાધુ વિરોધ. ૪૭
- શાસ્ત્ર સહિત મદને, સુણી સુંદર વાણ;
અકરમાત્ ઉઠ્યો પછે, અતિ આનંદ આણ. ૪૮
- છૂટા પટકા અટકતો, ચરણે ચંપાય;
અંત્રાસન ક્ષણ ક્ષણ પ્રત્યે, ખમેથી ખશી જાણ. ૪૯
- સત્વર હરિ-સેવક મળ્યો, પ્રમાણી પરખો;
ચંદ્રહાસ હરખે પછી, મદને તે નિરખ્યો. ૫૦
- નમસ્કાર કરી બાવશું, બેઠયા નર બેઠું;
સુંદર રૂપ સભા વિષે, પધરાવ્યો બેઠું. ૫૧
- ઉત્તમ આસનને વિષે, પધરાવ્યો આણી;
પૂજા પ્રેમે ભક્તિ શું, મદને કહી વાણી. ૫૨
- કહોજી કુશળ કુલિંદને, કુશળ છે માય;
દેશ તમારે વિપ્ર તે, નિત્યે નિગમજ ગાય. ૫૩
- કહોજી ક્ષત્રિય વૈશ્યને, વળી શુદ્ર સામાન્ય;
બ્રાહ્મણની પૂજા કરી, આપે છે યહુ દાન. ૫૪
- કહો નૃપતિ તમારી પ્રજા, સુખણી છે સોધ;
પિશુન તણી પીડા નથી, કર હીણી હોય. ૫૫
- કહો કુશળે આવ્યા તમે, ધરતા હરિ ધ્યાન;
આવ્યાનું કારણ કહો, અમને રાગન. ૫૬
- મદન તણી વાણી સુણી, ઉચર્યા ચંદ્રહાસ;
તમ સરખાના સંગથી, દુઃખ પામે નાશ. ૫૭
- હરિ ભક્તિ મન ઉપજે, મુક્તિ પણ હોય;
તાત તમારે મોકલ્યે, પત્ર વાંચો સોય. ૫૮
- એકાંતે એમાં લખ્યો, ગોપ્ય ઠાંઈ વિચાર;
તે પણ હું જાણું નહિ, મહા કારજ બાર. ૫૯
- કરગ્રહી કાગળ વાંચતો, રમર વિસ્મય પામ;
હરિજનમાં એકાંત થો, એવું એશું કામ. ૬૦
- પત્ર સભામાં વાંચું હું, બેતાં સહુ જન;

એમ કહીને વાંચતો, તેહ પત્ર મદન.	૬૧
સ્વતિશ્રી સુત મદન તે, સધળું દુઃખ ખોલું;	
વિષયા એને આપવી, કુળ વેશ ન જોવું.	૬૨
પત્ર લિખિત વાંચ્યા પછે, હરખી કહે વાણ;	
તાને કીધું આજ ત્યાં, કુળ પાવન જાણ.	૬૩
જે હું ચિંતવતો હતો, થયું તે સ્વયમેવ;	
અર્જુન પ્રત્યે ઉચરે, એમ નારદદેવ.	૬૪
મંદિર-માળે સાતમે, વિષયા મન મો'તી;	
સખીજન સગાણીમાં રહી, ચંદ્રહાસને જોતી.	૬૫
મનમાં સમર્થા સંકરી, ઉભયા મહાદેવી;	
એ વર મુજને આપજો, સ્તુતિ કીધી એવી.	૬૬
માનું તમને માતજ, વ્રત શ્રાવણ માસ;	
કૃષ્ણ તુત્રીયા સત્રીમાં, કરૂં પૂજા પ્રકાશ.	૬૭
ધૂપ સુગંધે મોદકા, પકવાન નૈવેદ્ય;	
પુષ્પ તણી કરૂં મંડળી, પ્રતિમા ભર બેદ.	૬૮
નિશિ ભોજન સંતોખશું, જાગરણે રાત;	
મદન તણી વાણી તમો, સત્ય કરજો માત.	૬૯
એવું ચિંતવતે થકે, સજની કહે કોય;	
ચતુરા શી ચિંતા કરે, થયું કારજ સોય.	૭૦
તુંને ચંપકમાલિની, હસતાં કહ્યું જોહ;	
હૃદય વિદારી નિસર્થા, રતિ મનમથ તેહ.	૭૧
પ્રારથ્ય એને પૂજવા, કોએ તાપસ જાણ;	
તે તાપસ આવ્યો સખી, આપ્ય એને પ્રાણ.	૭૨
સખીજન વાણી સાંભળી, હસતી મુખ નીચે;	
અંગુઠે અવનિ લખે, અર્ધ લોચન મીચે.	૭૩
ચતુરશિરોમણિ સુંદરી, વિષયા શું બણતી;	
પૃથ્વી લખવાને મિષે, પતિના ગુણ ગણતી.	૭૪
ઈતિ ભારત અશ્વમેધમાં, ચોપનમો અધ્યાય;	
ચંદ્રહાસ વિષયા મળ્યાં, તેનો જે મહિમાય.	૭૫
શ્લોક થયા અધ્યાય વિષે, પાંસઠ સુપેર;	
રત્ન કહે યત્ને કર્યાં, પદ ચૌવેતેર.	૭૬

અધ્યાય ૫૫ મો રાગ રામઝી.

અર્જુન પૂછે ઋષિ સદનજી, ત્યાર પછી શું કીધું મદનજી;
વિષયાકન્યા વરે ચંદ્રહાસજી, ક્યમ કરી વત્સો વિવા' વાસજી. ૧

ઠાળ.

- વિવાહ ક્યમ વત્સો ત્યાં, કા' મંત્રી આવ્યો ત્યાંય;
ચંદનાવતી નગરીથકી, પોતા તણા પુર માંય. ૨
- શું કર્યું આવી મદનને, જે મહા વૈષ્ણવ એવ;
અર્જુનની વાણી સુણી, ઉચરે નારદદેવ. ૩
- વિપ્ર તેડયા વિચક્ષણું, જાણતા જ્ઞેતિષ મર્મ;
વિષયા તથા ચંદ્રહાસનું, તે લમ્ પૂછ્યું પર્મ. ૪
- મદન પ્રત્યે ગણુક કહે, આનંદ આણી આપ;
ગુર શુક્રસ્વામી તૃતીય, એકાદશ મળ્યો મેળાપ. ૫
- એ વરવધૂના ભાગ્યથી, (આજ) લગ્ન ગોધૂલિકા થાય;
પૂછ ઉંચે ઉર્ધ્વ મુખ જ્યારે, નગર આવે ગાય. ૬
- શીઘ્ર સુરભી હિંસતી, સંભારતી વત્સ બાળ;
ત્રિચણુ દોરી દામણે, જે બાંધીએ ગોશાળ. ૭
- જો ભાગ્ય વૈષ્ણવ સમાગમથી, લમ્ આવ્યું અઘ;
વેધ વર્જિત લમ્ એ છે, સખળ સુંદર સઘ. ૮
- વશાહ માંહે જે કહ્યું છે, લમ્ શુભ ગોધૂલિક;
શશિ-વેધ વૈધૃત વિષ્ટિ નહિ, કાંતિ ને કલંક. ૯
- મદન એવું સાંભળી, આનંદ અંગ ન માય;
પતિવ્રતા વનિતા પ્રત્યે, ઉચર્યો મહિમાય. ૧૦
- ચંદ્રહાસ વિષયાને કરાવ્યાં, અલગ અલગાં સ્નાન;
કનક કળશે સૂત વીંટી, આમ્ર-પક્ષવવાન. ૧૧
- પરિધાન પે'રાવી કરી, પધરાવજો તત્પ્રેવ;
રત્ન ચંદન વર્ણુ રવિ જેવે, અસ્ત પામે એવ. ૧૨
- ચંદ્રહાસ ઉઠો મહામતિ, તમને હશે કલ્યાણુ;
પતિવ્રતા-કરમાં ધર્યાં કળશ, સ્નાન કરો નિર્વાણુ. ૧૩
- કહે નારદ સ્નાન કરી, વર આરોણા આસન;
મધુપર્ક મદને આચર્યો, સૌ કે'છે ધન્ય ધન્ય. ૧૪
- તારકા નામે નાર નરને, નીર-નામે પાગ;

- चंद्रहास सुंदर वाम पद, मदन परम पूज्यो भाग्य. १५
 पछे अंतर धर विषे, वर पमाउथा स्मर नाम;
 अंतरपट आगण धर्यां, कन्यका विषया वाम. १६
 चंद्रहास डेई नाम पूछ्युं, मदन मंत्रीतन;
 पितु पितामह प्रपितामह, नाम कहे राजन. १७
 चंद्रहास डे' मारे गोविंद, पिता छे परब्रह्म;
 पितामह प्रपितामह पणु, पद्मनाभज परम. १८
 कुलिंदगुड आधार शक्ति, पत्नी तेनी पाप;
 पिता माता का नथी, तुं मदन ओवुं दाप. १९
 चंद्रहास डेरो भाव देणी, मदन मन उखाद;
 मे भगिनी आपी अने, उच्यो जिये साद. २०
 लक्ष्मीपति प्रसन्न थान्ने, करे कन्यादान;
 पछे ते दंपति आव्यां, वेदिका सूतिमान. २१
 अंग कुंकुम रंग अंगे, सुभग छेडा अंध;
 सप्तपदिका करी होमी, हुतारान धृत गंध. २२
 विप्रने प्रणाम क्रीधा, ब्रह्मा आशीर्वाद;
 पतिव्रतानां तिलक भस्तक, धर्यां मन उखाद. २३
 पछे मदन मन प्रसन्न आपी, संपदा अहु भात;
 क्षीरसागर मडिषी सुरभी, धट दुग्धनी जत. २४
 मनोहर मोती धणाने, इयिर रत्न मदान;
 अगर ने कर्पूर अंगर, मधुपर्क अंगु दान. २५
 इदन करतो मदन कहे, अने आपुं शुंय;
 सुजे मुने चंद्रहासने, आत्मा आपुं हुंय. २६
 सर्व नर निर्भतां अेवी, मदन मोदयो वाणु;
 आ शीशपंकज जे सभे, आपीस अने पाणु. २७
 करी कुंदुद रमे राज, तदा मन संतोष;
 जमात विषया युक्त मारे, चंद्रहास अदोष. २८
 पुत्र पौत्रे युक्त अे, यिरकाण पाणो बोअंय;
 मुज सुकृते अेवुं थज्जे, हरि स्मरणु इपे सोय. २९
 अहु वज्र भूषणु भाव पूज्या, पछे गालव गोर;
 पछे भीम विप्रने डे', धृष्टपुद्धि-किशोर. ३०

सवारे सर्वे भणी, शोभावणे भम धाम;	
यथा शक्ते करीश सेवा, तगारी अभिराम.	३१
विप्रने वोणावी भोजन, करायुं चंद्रहास;	
पछे पोते जभ्या विषया, युक्त विविध विलास.	३२
स्वल्प सूतो मदन जग्यो, अन्न मुहूर्त जालु;	
आत्म चिंतन करी सेवक, प्रत्ये भाल्यो वालु.	३३
कोष्ट ऐक भंडप करे, को चितरो भम धाम;	
१स-भार्जने करी कोष्ट छांटे, उदक चंदन नाम.	३४
को ऐक आंधी पताका, मुज उच्च्य दंड विशाण;	
कडे नारद सांभलो तमो, पार्थ पृथ्वीपाण.	३५
ते सेवके ऐम कर्तुं ऐवे, अशु उदयो आप;	
द्विशा निर्भण करतो ने, हरतो जन-ताप.	३६
जालु लोडने कुं अशु, स्वामी, प्रकट याशु जेड;	
ऐवे सभे उदयाचणे, उज्यो रवि रातो तेड.	३७
निरभंतां चंद्रहासने, ते अर्क उजवण सिद्ध;	
भोड तिभिरे अखा जन ते, मन निर्भण कोष.	३८
हरिद्रा चंपेल तेसे, करी मदन तास;	
नवराव्यां निर्भण जणे, विषया तथा चंद्रहास.	३९
वस्त्र पेशावी पछे शीर, मुकुट भेल्यो सार;	
दंपति देवी भल्ली आल्यां, साथ सधणी नार.	४०
स्वतिवायन कर्थां विप्रे, आसने उपविष्ट;	
ऐवे निगमआगम परायणु, आविया वाउव शिष्ट.	४१
नरं अश्व गजना चिकित्सकने, भज्या गोप-किशोर;	
वांसणीना वगडन नट, आसन संगीत धोर.	४२
भृंहंगीने भणी वेश्या, भवैया ते व्यास;	
आण्णगरने रज्जु उपर, नृत्यनो अभ्यास.	४३
भृंहंग गंधर्व केड आंधी, चढे वांसे जेड;	
त्रणु योजन चढी लेहुं, शीश नाभे तेड.	४४
मुपचकी अभिज्वाण नाभे, आविया ते सर्व;	
डाक उभर गाडी, किन्नर तथा गंधर्व.	४५

जे प्रराणोगत भूपने, कहे सूत ते अगिराम;	
जे शूरतुं वर्णुन करे, जेतुं भागध नाग.	४६
जे विद्यमान महीशनां, वर्णुन करता कार;	
करे अथ कवित त्यां, अंदी आव्या सार.	४७
अहु अंध कुशणी मन निर्भण, अह्यारी सिद्ध;	
अहु भाती अवे यायके, सांकडुं मंदिर झीध.	४८
मज्या नाना लोक जेवा, लाल कौतुक जेहु;	
तेने रत्न कांयन वस्त्र मढने, सगर्भ्यां छे तेहु.	४९
अनुकमथी विनय वचने, वहे अमृत वाणुं;	
सुहृद् संअंधी सर्व ते, संतोणियां निर्वाणु.	५०
नगर मध्ये करे नर, प्रसन्न कौतुक ३५;	
अंग यथुं वैष्णुं सगागथी, भक्तिनुं षण भूप.	५१
जे कपट वर्जित करीने, भजे श्री भगवान;	
तेने विधिशुं करशे सदा, तेथकी नडि जणवान.	५२
विषदान देवा भोक्त्यो जे, मंत्रीजे अंद्रहास;	
ते तर्त विषया कन्यकाने, पाभीजो सविलास.	५३
पृथ्वीमां परवश थको, नर करे मिथ्या मान;	
अणालकार करेथी नव, सिद्धि होय गहान.	५४
जे विधि अंद्रहास विषया, परिग्रह अर्णुन;	
ततःपर जे प्रयंतुं ते, सांभजो स्थिर मन.	५५
इति श्री महाभारते, अश्वमेधपर्व पावन;	
अंद्रहास विषया परिग्रह, अध्या' यया पंचायन.	५६
श्लोक जे अध्या' विषे, त्रेपन पूरा धन्य;	
रत्न कहे यत्ने कर्थां, पद सार सतावन.	५७

अध्याय पद मो राग केदारो.

अंजनपुरनो भूपति, प्रधाने पीडयो अति;	
धृष्टमुद्धिजे कुलिंद नृप, धाणुं दभ्योरे.	१
ते नगरीना लोकने, कष्ट करे अहु शोकने;	
धन देवा प्रा'र करे, अति उद्यमो रे.	२

દાળ.

- પ્રહાર કરે પ્રજને પાપી, કંઠે બાંધે પાણુ;
પાણુ સહિત પાણીમાં નાખે, ધન લેવા નિર્વાણુ. ૩
- બળતા અગ્નિ ઉપર નાખે, પ્રજને પાપિષ્ઠ;
એગ કહીને દ્રવ્ય મનાવે, ધનનો લોભી નષ્ટ. ૪
- ધન લેવા સાંણુસીએ ત્રોડે, નગર લોકનાં માંસ;
તીક્ષ્ણ ચૂનાનું જળ રેડે, નાસાને અવકાશ. ૫
- પ્રજ સર્વ દંડીને જોલ્યો, કુલિંદ પ્રત્યે પાપી;
અરે મૂઠ મુજને નવ જાણે, દારણુ રૂપ પ્રતાપી. ૬
- ચંદ્રહાસને પાગી વાધ્યું, ધન આગમ અભિમાન;
સેવક સાથે મોકલ્યું, તું ન આવ્યો રાજન. ૭
- પિતા પુત્ર કો નવ આવ્યા, સેવક લાવ્યા ધન;
તે મદમાતા મૂર્ખ માઈ, આખું ન, જમ્યા જાન. ૮
- અધુના તું મદમાતો ખર્યે, દ્રવ્ય કરે વ્રતઘન;
ધણા દિવસનું સાંચું ધન તે, ખરચી કીધું જન. ૯
- આજ લગી મારા પુર મધ્યે, શિવનાં મંદિર નોતાં;
વાપી રૂપ તળાવ પરળને, મઠ મંદિર નવ હોતાં. ૧૦
- અધુના જ્યાં જોષ્ટએ ત્યાં, દીસે ધર્મ તણાં એધાણુ;
મારા દ્રવ્યવડે સૌ કીધાં, કપટ કુલિંદ અજાણુ. ૧૧
- ક્યાં છે ધર કરનારા કડિયા, ક્યાં છે તે સુતાર ?
જેણે દુષ્ટે માઈ સધળું, ધન ખાધું નિરધાર. ૧૨
- એ રીતે નૃપને નિર્ભત્સી, ધૃષ્ટશુદ્ધિ પ્રધાન;
તૃષ્ણા નાર સહિત નિજ સેવક, તેડયો લોભ મહાન. ૧૩
- અરે લોભ સાચવ્ય મુજ નગરી, ચંદનાવતી નામ;
એવું કહીને મંત્રી ચાલ્યો, કૌતલપુર નિજ ગામ. ૧૪
- આતિ આનંદ થયો અતગંત, ઉદયો અતિશે ગર્વ;
મદનકુંવર વિષ દેશે તેને, સીધ્યું કારજ સર્વ. ૧૫
- ચંદ્રહાસને ચાલે ત્રીજો, દિવસ થયો છે આપ;
એક દિવસે પુરને પામ્યો, ખીજો મદન મેળાપ. ૧૬
- સાયંકાળે કામ કરીને, એક પ્રહરમાં અધ;
મારો મદનકુમાર ફરીને, પુરમાં પેઠો સધ. ૧૭

- जेवुं मन चिंतवतो मंत्री, जेठो जघ सुभपासे;
 माछी त्रयुशते अविधारी, शिगिका भारग यासे. १८
 भारग जतां भूर्भ मंत्री, दीर्घ हांडो धारे;
 वांसहंडमां गांड घखेरी, गाछी सौने गारे. १९
 अरे मच्छता बक्षी गाछी, सत्वर यासे अघ;
 माछी के मंत्रीछ मनने, वेगे यालु सघ. २०
 अमने नव गारे मंत्रीछ, गमन कइंछुं क्षिप्र;
 तुं नहुष तखे कुण प्रकटयो, अमो गण्या शुं विप्र. २१
 शिभिकानी उपर आवीने, भमता काणा काग;
 जेवा दुष्ट शुक्रन मनमां नव, गणुतो मंत्री अभाज्य. २२
 जेवे जेक सर्प महा मोटो, याल्यो मंत्री पास;
 इणुमंडण उभारी उभो, अउक्यो शुं आकाश. २३
 पृथ्वी मध्ये पूछ अडाडी, जेदयो गालुस वाष्ठी;
 निसासे नीसरती विषज्वाणा, जेदयो भा दुःख याल्ठी. २४
 तारा कनक कणशनी उपर, वसतो हुं प्रधान;
 तारे पुत्रे नाश पमाउयुं, स्थानक गाइं मान. २५
 जेवुं वयन कडीने पत्रग, प्रवेश्यो पाताण;
 मनमां विरमय पाभ्यो मंत्री, न लहे कारणु काण. २६
 धृष्टपुष्टि श्री हंडे प्रैया, धीवरने हे मार;
 आसनथी उछणतो करडे, हंत जोष अपार. २७
 गाम जघने यणुं तमारा, छेदीश हुं निर्धार;
 कौंतलपुरने पाभो पापी, तेने करतो प्रार. २८
 जेक पोरमां सांभणतो ते, भृंगनी धूनि सार;
 मनमां चिंतववा लाग्यो ते, काग थयुं निरधार. २९
 नारद कडे सांभणजे सायुं, अरे अर्जुन राजन;
 पुर पासे जघ पाजो आगण, याल्यो ते प्रधान. ३०
 सूत तथा मागध जहु दीडा, यारणु भाट अपार;
 तेने भूषणु वस्त्र समर्थ्यां, मदनसुते निरधार. ३१
 उतावण मा करो मंत्रीछ, मदन महा सुवियार;
 तमो कहुं ते कारज सधणुं, कीधुं छे निरधार. ३२
 यंद्रहास अज्ञानुं आयुष, पाभ्यो परम उदार;

ચિરંજીવ રહો તારો સુત, મદન મહા દાતાર.	૩૩
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ કહે અરે પાપી, કોણ માત્ર ચંદ્રહાસ;	
મારે દંડપ્રહારે માર્યા, પર્વત પામે નાશ.	૩૪
એવે આગળ આવી ઉમા, ચંદનચર્યા વિપ્ર;	
ક્ષીરોદક આભૂષણ પેરી, ધરથી આવ્યા ક્ષિપ્ર.	૩૫
વિપ્ર કહે સ્વસ્તિ હો તુજને, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ પ્રધાન;	
ચંદ્રહાસ વર ક્યાંથી પામ્યો, સુંદર શોભાવાન.	૩૬
તારે ભાગ્ય ઉદય છે સારો, તેનું એ દૃષ્ટાંત;	
ઉત્તમ કીર્તિ પ્રકટ કીધી, દીધી કન્યા કાંત.	૩૭
વાડવ કેરાં વચન સુણીને, દુર્જન મનમાં દાંધ્યો;	
ઉઝો દંડ ઉગામી ધાયો, ક્યાં જશો કહિ આધ્યો.	૩૮
વિપ્ર પળાયા વસ્ત્ર તજીને, જેમાં દક્ષિણા આંધી;	
કો પડતા ને કો આખડતા, આંખે આવી ગાંધી.	૩૯
છૂટા કેશ પડે પાધડીઓ, પડે પછેડી ધાતા;	
અટવાઇ ઉપવીતજ દૂટયાં, જતા શ્વાસ ભરાતા.	૪૦
ત્યાર પછી પ્રધાને દીઠા, ગાયક ગાન પ્રકાશ;	
આગળ આવી એવું ખોલ્યા, રાજ્ય કરો ચંદ્રહાસ.	૪૧
એમ સુણી પ્રધાને તેનાં, ભાંજ્યાં ડાક મૃદંગ;	
ચંત્ર તણાં તુંખી ફળ ભાગ્યાં, વંશ નફેરી ભંગ.	૪૨
આંગણનાં ચિત્રામણુ જ્નેતો, આવ્યો મંદિર માંય;	
દીપક થાળી સમારી કુમારી, આરતી કરતી ત્યાંય.	૪૩
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ પ્રેમદાને પૂછે, શો છે ઉત્સવ આજ;	
મારે મદન કુમારે કાંઈ એક, કીધું દીસે કામ.	૪૪
કુરંગનયની કન્યા તે શું, વાણી ઉચારી સારી;	
તારે પુત્ર પામ્યો ઉત્તમ, ચંદ્રહાસ હિતકારી.	૪૫
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ કહે શું મદને, આખું ચંદ્રહાસને ધન;	
ના મંત્રીજી વિષયા તેને, પરણ્યાની પ્રસન્ન.	૪૬
તેનું વચન વજ્રવત્ સાલે, શિયલ થયાં સૌ અંગ;	
રાતે લોચન રીસ ભરાયો, મંત્રી તે મન ભંગ.	૪૭
શ્રદ્ધાદંડ અહીને ઉભો, વિવેક જે પ્રતિહાર;	
ક્રોધ સ્વરૂપ નિહાળી નાઠો, મંત્રીનું નિરધાર.	૪૮

એવે સમે ચોરીમાં દીઠાં, વિષયા ને ચંદ્રહાસ;	
છેડે છેડા ગાંડી બેઠાં, ગુપ્ત્યાં યુષ્પ પ્રકાશ.	૪૯
સૂકે વદને ધરધર ધુળે, મંત્રી પાખ્યો ખેદ;	
મારે પુત્રે એ શું કીધું, પત્ર ન વાંચ્યું વેદ.	૫૦
સસરાને દેખી જામાતા, ઉઠ્યો પત્ની સાથ;	
નમસ્કાર કીધો સસરાને, જોડી જુગમ હાથ.	૫૧
યથા વ્યાજ્ઞ મૃગબાળક દેખી, ધરધર સ્વર કરી જોય;	
ચંદ્રહાસને દેખી મંત્રી, આકુળ વ્યાકુળ હોય.	૫૨
એવે પુત્ર નિહાળ્યો આવી, મદન પડ્યો પગ જોહ;	
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ કે' અરે દુરાત્મન, તેં શું કીધું એહ.	૫૩
મેં જે પત્ર લખ્યું તુજ પ્રત્યે, તે નવ જોયું તેહ;	
મદન કહે મેં પત્ર વિશ્લોકી, કન્યા આપી એહ.	૫૪
ચંદ્રહાસને ઘેનુ કનક, અંબર શું આપી કન્યા;	
કોટિ કોટિ મેં મદિપી આપી, એમાં શાનો અન્યા.	૫૫
કોષ કરો શામાટે સ્વામી, હું અન્યા' નવ ચાહું;	
જૂઓ ભવન બંડાર તણું મેં, સઘળું કીધું ઠાહું.	૫૬
નાના દેશયકી આવ્યા દિજ, તેને દીધાં દાન;	
યાચકને ધન અતિરો આપ્યાં, કાપ્યું દારિદ્રમાન.	૫૭
એમ સુષ્ણિને શીશ ધૂણાવે, હાથે હાથ અશાળી;	
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ અતિ શ્વાસે ભરાતો, મદન પ્રત્યે કે' વાળી.	૫૮
અરે મદન! તું મહાવનમાં જઈ, પે'રની મૃગયાચરમ;	
બિક્ષા માગી ઉદર ભર્યે, બૂંડા કીધું કુકું કર્મ.	૫૯
મદન કહે આશ્ચર્ય નહિ જે, રામે કીધું જેમ;	
તાત-વચન માની વન સેવ્યું, મેં પણ કરવું તેમ.	૬૦
વિવાહમાં મેં ન્યૂન કર્યું જે, ભૂપ કુલિંદ ન તેડ્યો;	
તેની પત્ની ન તેડી જે, કાગળ આવ્યો નેડો.	૬૧
તમે કશું ઉતાવળ કરજે, ન કરીશ મુદ્દત વિચાર;	
તે માટે મેં ત્વરા કરીને, કન્યા આપી સાર.	૬૨
કહો તો જાઉં કુલિંદ કને, તેડી આવું કરી પ્રણામ;	
વિવાહ મધ્યે ખીજું કાઠ, ન્યૂન ન દેખું સ્વામ.	૬૩
મદન કહે મેં હસ્તી આપ્યા, આપ્ય અશ્વ અનલપ;	

૧૬૨ મેં શીરને વૈષ્ણવ વરને, ચણે કૃત સંકલ્પ.	૬૪
પ્રધાન કે' પરા જા પાપી, મુખ દેખાડે શુંય;	
કાગળ લાવ્ય લખ્યું છે શું મેં, પુનરપિ વાંચું હુંય.	૬૫
મદને આપ્યું પત્ર પિતાને, વાંચી જોતાં જાણ્યું;	
અક્ષર એ વિધાતા કેરા, મનમાં એમ પ્રમાણ્યું.	૬૬
ક્ષણએ ચિત્ત વિમાસી સુતનું, કીધું આશ્વાસન;	
અરે પુત્ર! તેં લખ્યા પ્રમાણે, કીધું કારજ ધન્ય.	૬૭
ચંદ્રહાસ મેં તારી પાસે, મોકલ્યો છે જોહ;	
પત્ર લખ્યું ત્યાં ગુપ્ત વાત છે, કો નવ જાણે તેહ.	૬૮
દૈવાગત વિષયાનો વિવા', કીધો એની સાથ;	
હું નહિ તું નહિ કો નહિ, કરતા છે ઈશ્વર-હાય.	૬૯
ચંદ્રહાસને એમ કહીને, બેઠ ક્યો પ્રચંડ;	
ચંદ્રહાસની પૂજા માંડી, મિથ્યા મન પાખંડ.	૭૦
એથે દિવસે કર્મ ચતુર્થી, માંડ્યા કપટ હરેવા;	
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ કપટે કરી કરતો, ચંદ્રહાસની સેવા.	૭૧
દતિ ભારત અશ્વમેધપર્વમાં, છપનમો અધ્યાય;	
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ આગમનો અધ્યા', સાતમો જે માંય.	૭૨
શ્લોક થયા જે અધ્યા' મધ્યે, ચોપન મન આનંદ;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધાં, બોતેર પદ સ્વચંદ.	૭૩

અધ્યાય ૫૭ મો રાગ ગાડી.

ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ ચિંતવે ચિત્ત, એતો અતિ થયું વિપરીત;	
વધવા યોગ્ય અરાતિ જોહ, વિષયાકન્યા પામ્યો તેહ.	૧
હવે આચરું કોણ ઉપાય, કોણ પુરૂષને કરું સાંય;	
મદન અમલ મારા સુત જોહ, મારા વશ વર્તિ નહિ તેહ.	૨
કુમતિ મારા બે કુમાર, માંરું કુળ બોજ્યું નિરધાર;	
વળી વિશેષે એ ચંદ્રહાસ, મારા કુળનો કરશે નાશ.	૩
સહીશ સુતાનું વિધવાપણું, મિથ્યા કરું વચન મુનિ તણું;	
એમ વિચારીને તત્કાળ, પ્રધાને તેજા ચાંડાળ.	૪
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ એકાંતે રહે, શનૈઃ શનૈઃ સંદેશા કહે;	

- પુર બા'ર ચંડી-દે'ઈ, વાડી માંહ વિરાજે ખરૂં. ૫
- નસ ખડ્ગ કર મધ્યે કરી, મૌન્ય ધરી ત્યાં રે'જ્યો સહી;
બંધે દ્વાર તણે પશ્ચાત, પરસ્પર નવ કરવી વાત. ૬
- સંધ્યાકાળ જે વારે થાય, જે કો પેસે દે'રા માંય;
યત્ન કરીને તે મારજે, સંશય વર્જિત સત્વર થજે. ૭
- પે'લો જે વાહો છું અમો, અધુના ત્યમ નવ કરવું તમો;
તમને સંપદા આપીશ ઘણી, મુને પ્રતિજ્ઞા રાજ તણી. ૮
- ધૃષ્ટ્યુદ્ધિની વાણી સુણી, અંત્યજ ચાલ્યા ચંડી બણી;
તૃતીય પો'રે પ્રસન્ન થયા, ગુમ વેશ દે'રામાં ગયા. ૯
- મંત્રી ચંદ્રહાસ પ્રત્યે જાણુ, વિનય કરી ઘોલ્યો વાણુ;
ચતુરશિરોમણિ હે ચંદ્રહાસ ! હિત વચન સુણુજે વિશ્વાસ. ૧૦
- કુળની ચાલ્ય અમારે એહ, ચંડી પૂજા કરવી તેહ;
પૂજે તમો પરજ્ઞા જે માટ, માતને નમવું તે ધાટ. ૧૧
- સાંધકાળની સંધ્યા કરી, પૂજા વિધિ પાણુમાં ધરી;
પુર બા'ર દે'ઈ છે જ્યાંમ, તમો એકલા જાવું ત્યાંય. ૧૨
- કુમતિ એમ કહીને રહ્યા, ચંદ્રહાસ ત્યાં સત્વર થયો;
વારૂ કહીને વૈષ્ણવ ગણિ, ચંદ્રહાસ ચાલ્યો તે બણી. ૧૩
- એવાગાં સાંભળ અર્જુન, કૌંતલપુરનો રાજ ધન્ય;
ગાલવ ગુરને તેડી પાસ, દેહ ચિન્હ પ્રૂછે પ્રકાશ. ૧૪
- સ્વામી ગાલવ સાચું ભાખ્ય, છાયા દેખું મસ્તક પાખ;
મર્ણકાળ દીસે હુંકડે, નિશ્ચે દેહ અમારો પડે. ૧૫
- કહોજી અરિષ્ટનો અધ્યાય, જેથી મન નિવૃત્તિ થાય;
ગાલવ કે' સાંભળ રાજન, અરિષ્ટના અધ્યા'નાં ચિન્હ. ૧૬
- દત્તાત્રેયએ નિઃસંદેહ, અલકને સંભળાવ્યાં જેહ;
અરિષ્ટનાં જાણી એધાણુ, મર્ણુ લહે જોગીજન જાણુ. ૧૭
- દેવ-માર્ગ ધ્રુવ રજનીપતિ, આત્મહાય અરૂંધતી;
એને જે નર દેખે નહીં, વર્ષ પછી મૃત્યુ પામે સહી. ૧૮
- નવ દેખે સૂર્યનો કિરણુ, વન્હિ વિલોકે સૂરજ વર્ણુ;
આયુષ ત્યાં એકાદશ માસ, તે નર અંતે પામે નાશ. ૧૯
- વાપી મૂત્ર પુરિષે ભરી, સુવર્ણુ ૩૫ વર્ણુ કરી;
જાગૃત સ્વપ્નને દેખે જેહ, દશમે માસ મરે નર તેહ. ૨૦

- પ્રેત પિશાચ વિક્ષોકે ઘણું, નગર નિહાળે ગંધર્વ તણું;
 વૃક્ષ વિક્ષોકે સોના વર્ણ, નવમે માસે પામે મર્ણ. ૨૧
- ક્ષણુમાં સ્થૂળ થકો કૃશ હોય, કૃશ થો સ્થૂળ તત્ક્ષણુ સોય;
 જે પુરૂપની પ્રકૃતિ ફરે, માસ આઠમાં તે નર મરે. ૨૨
- ધૂલિ વિષે વા કદંબ માંય, જે નર પગલાં ભરતો જાય;
 પગ-પાનિ અવનિને આડે, અર્ધો અર્ધો પગલાં પડે. ૨૩
- સાત માસ પુઠી સંભાળ, અંતે આવી પો'ચે કાળ;
 કપોત ગૃધ્ર બુવડ કે કાગ, આવી બેસે મસ્તક ભાગ. ૨૪
- આયુષ ઢીણાનું આચરણુ. ઉક્રે માસે પામે મરણુ;
 જે પાછળ બહુ વાયસ ફરે, ઉડાડે રજવાળો કરે. ૨૫
- જેનાં બે સ્તન ફરકે બહુ, પંચ માસનું આયુષ કહ્યું;
 આપણની છાયાને જોય, અનંત રૂપ દોષે કોય. ૨૬
- ચાર માસ જીવીને પછે, અંતે જન્ન-બારગ ઝંચ્છે;
 દેખે અદા વિના આકાશ, વિદ્યુત ધરકે દર્શિણુ પાસ. ૨૭
- જળમાં ઇદ્રધનુષ્ય અભ્યાસ, જીવે બેકે ત્રણજ માસ;
 ધૃત આદર્શ તેલ કે તોય, તેમાં આપણનું તનુ જોય. ૨૮
- ધડ દેખે ને મસ્તક નાશ, તે મરે નર અર્ધે માસ;
 સુધી જોતાં જોની કાય, અસ્થિ શબ્દ સરખી ગંધાય. ૨૯
- અર્ધ ગાસ આયુષ દેહનું, યોગીજન બોલે તેહનું;
 જે નર સકળ શરીરે ના'ય, હૃદય પદ્મ પે'લું સૂકાય. ૩૦
- પાણી પીતાં પામે શોક, દશમે દિન પામે પરલોક;
 વાનર રીંછ યુગ્મે બેસતો, માતો દક્ષિણુ દિશે જતો. ૩૧
- એવું શમણું દેખે સત્વ, તે તત્ક્ષણુ પામે પંચત્વ;
 રકત કૃણુ વા અંબર ધરી, ગાતી નેહ સતી સુંદરી. ૩૨
- દક્ષિણુ દિશે તાણી જાય, મર્ણુ સૂચવે તત્ક્ષણુ ગાંય;
 સ્વપ્ને નાગો ક્ષણુમાં હસે, તત્ક્ષણુ તે પરલોકે વસે. ૩૩
- કદંબ-સાગર મધ્યે જેહ, મસ્તક સુધી યુડે દેહ;
 એવું સ્વપ્ન નિહાળે યદા, મર્ણુ સમીપે આવ્યું તદા. ૩૪
- કાળો પુરૂષ કુરૂપી કાય, આયુષ ઉગામીને ધાય;
 સ્વપ્ન વિષે મારે પાપાણુ, તત્ક્ષણુ મર્ણુ તણું એધાણુ. ૩૫
- પરલોચન પોતાનો દેહ, નિર્મતાં નવ દેખે તેહ;

- એવું ચિન્હ પ્રકાશે યદા, મર્ણું સમીપે આવ્યું તદા. ૩૬
કરે કરી આચ્છા દે કાન, આત્મ નાદ સુણે નહિ માન;
કરે સ્વભાવ (જે) નરનો સહી, તેવો નર પણ જીવે નહીં. ૩૭
દેવ વૃદ્ધ વાડવને ગોર, તેની નિંદા કરતો ધોર;
માત પિતાને નવ અનુસરે, પૂજ્ય તણી પૂજા નવ કરે. ૩૮
જોગી જન મોટા મહાનંત, તેની નિંદા કરતો અનંત;
એવું ચિન્હ કરે જે કાચ, કાળ સમીપે આવ્યો હોય. ૩૯
એહ અરિષ્ટ તણું એધાણુ, સંભાળે જોગીજન જાણુ;
એમ વિચારું યોગીજને, રિધર યાવું નિશ્ચલ આસને. ૪૦
પરમ તત્ત્વનું ધરવું ધ્યાન, સારણૂત સાધન જે જ્ઞાન;
ધણા જ્ઞાનની યુદ્ધિ જોહ, યોગવિદ્ધ કરનારી તેહ. ૪૧
આ તત્ત્વ આ તત્ત્વજૂ નહિ, એમ વિચારે વિવિધ સહી;
સહસ્ર કષ્પ આયુષ જોગવે, તેય જ્ઞાનને નવ અનુભવે. ૪૨
નિરાહાર યદ્ય ક્ષંગતી તજે, ક્રોધ ઈદ્રિય તજી હરિ બજે;
સકળ ઈદ્રિયનો સંયમ કરે, મનને ધ્યાન વિષે લદ્ય ધરે. ૪૩
જળમાં જ્યમ જળ નાખે કાચ, એક રૂપ ત્યાં પામે સોય;
તેમ યોગી આત્મને ગ્રહી, પરમાત્મામાં ભેળે સહી. ૪૪
નારદ કે' સાંભળજો સહુ, કૌંતલપુર કરી ગતિ કહું;
ગાલવ મુનિના સુખથી ત્યાંય, યોગીસાર સુણી ક્ષણ માંય. ૪૫
રાજ મૂકવા મનસા ગ્રહી, જીર્ણ ત્વચા જ્યમ છોડે અહિ;
ત્યાં ખેઠો જે મદન પ્રધાન, તેડયો તે કૌંતલ રાજન. ૪૬
કર્ણુ વિષે એવી કહી વાત, તેડય આંહાં તારો જામાત;
નિજ સાધન મેં કરવું સહી, ચંદ્રહાસને લાવો અહીં. ૪૭
સત્ય કહીને સત્વર થયો, ચંદ્રહાસની પાસે ગયો;
કણેર કુસુમ સમો રવિ થયો, અસ્તાચળ ઉપર આવિયો. ૪૮
ચંદ્રહાસ દીઠો મહા મિત્ર, કૃત સંધ્યાવિધિ પરમ પવિત્ર;
કુસુમહાર કસ્તુરી-ધરી, ચંદનને જળ ગરી ભરી. ૪૯
હળદર કુંકુમ ઉગટ અંગ, મસ્તક સુકુટ ગજો નવરંગ;
માર્ગમાં આવે એકલો, વૈષ્ણવ વેશ વિરાજે બલો. ૫૦
ચંદ્રહાસને દેખી જાણુ, મંત્રી મદન ઉચ્ચારે વાણુ;
અધુના એકાકી ચંદ્રહાસ, ક્યાં પધારો કહો વિશ્વાસ; ૫૧

चंद्रहास के' हूँ ऐकलो, तात तभारे धुं भोक्ल्यो;	
चंडीने करवा नमस्कार, महिपमर्दिनी पुरने आ'र.	५२
मदन उचार्यो ऐष्णी पेर, तभो पधारो नृपने घेर;	
चंदनहार सभयो भुने, शीघ्र पधारो नृपनी कने.	५३
ऐम कडीने पूज-पात्र, ताण्णी ते लीधुं क्षणमात्र;	
ऐक गदन आल्यो वन मांय, चंडीनुं मंदिर छे जयांय.	५४
हय परयो हंडो उतरयो, सेवक विष्णु पाणो संचर्यो;	
प्रतभंजन आरांका करी, छत्र चमर भूक्यां परहरी;	५५
ते अश्वे भेशी चंद्रहास; आल्यो राज्ण कौतल पास;	
ते सेवक साथे परवर्यो, छत्र चमरनी शोभा भयो.	५६
चंद्रहास दीडो सुविशाण, योगी सद्धित भोड्यो भूपाण;	
सांभण गालव मुनि महाभाग्य, संपत्तिनो रे' कीधो त्याग. ५७	
वैष्णवपात्र विषे त्यां आण, कन्या सद्धित'समर्पुं राज्ण;	
वाइ कडीने गालव मुनि, परश्यावी चंपकमालिनी.	५८
नीचे भुण राज्ण निज्ण काण, चंद्रहासने आशुं राज्ण;	
जेतो वस्त्र वन आल्यो नग्न, उर्ध्व लुज्ण आनंटे मग्न. '५९	
महीपति भूक्या सधणा संग, मुक्ति तण्णो मन लाग्यो रंग;	
अतुल योगइपी हृद जण्णु, पाभ्यो ते लक्षणु निरवाणु.	६०
देव असुर ने मानव सोय, नाशवंत् दीडुं सौ कोय;	
शुणुपाशो आंध्यो संसार, पुनरपि उत्पत्तिने संसार.	६१
पुत्र भ्रात भात ने तात, गाइं ताइं गिथ्या वात;	
आ करशे अहु कारज्ण बार, दीसे दुःभातुर संसार.	६२
कर्म-गर्त समुं अज्ञान, त्यां युडयो हुतो राज्णन;	
आपणु पे न्णष्णी उगयो, ऐ गाथा गातो मुद भयो.	६३
आहो कष्ट मे' कीधुं काण, पूर्व अवस्था पाणुं राज्ण;	
अधुना मे' न्णशुं छे सही, योग विना णीणुं सुभ नही. ६४	
नारदण्ण के' सांभण राय, कौतलनृप केरो महिमाय;	
सृष्टिपाशयकी क्षणु मांय, ऐ रीते भूकयो राय.	६५
चंद्रहासने गालव हवे, सिंहासन भेसाडे नवे;	
सूर्य अस्तांगत आभास, चंपकमालिनीने चंद्रहास.	६६

- अंधर्वविवाह त्यां करी, चंद्रहासने कन्या वरी;
 नारद के' सांभलो नृप वात, भदन तएणी तुने कहुं ष्यात. ६७
- पुष्प-थाण अही सत्वर थतो, गदन तदा मार्गमां जतो;
 आगण दीठा जे मांजार, युद्ध करता तेषुी वार. ६८
- चंदन-भाजन तेषुे सही, पृथ्वी उपर पाडयुं सही;
 भदन तेषुं मुण खोचन रडे, इधरे रातां आंसु पडे. ६९
- भस्तक जेठो धुरधुर स्वरे, उलूक आचीने उचरे;
 आपशुकन भदन नव गले, भक्ति भावथी वाणी भले. ७०
- चंद्रहासने हो कल्याण, वैष्णव वीर यतुरवर जणु;
 जेवुं चिंतवतो ते भदन, आव्यो सींटीने ते सदन. ७१
- नीचे मुण जेठो निरधार, करे करीने ठोकथां द्वार;
 स्वर सुष्णिने सत्वर, यध, पशु धात्रिका आयुध अही. ७२
- काने लगी कर्ता वात, शनैः शनैः के' करवो धात;
 कोष जेक द्विजहृत्यारो होय, घेतुझी शिशुधाती कोय. ७३
- भरनारो आव्यो जे कोय, रक्षो नाम आपणुं सोय;
 आपणुनो जेछे कुणधर्म, रणे उल्लेखो जणुी भर्म. ७४
- जे पुत्रपते आपणु अर्दां, शूण धरीने भारो सही;
 हेवे भदन मंदिरमां जय, यतुरशिरोमणुि सुंदर काय. ७५
- तात-वचन-पाणकने जहु, करता प्रहार पशुझी सहु;
 शूण तथा तीक्ष्ण तरवार, पटीश केरा पडता प्रहार. ७६
- आयुध वेधयो देणी देह, मंत्रीसुत उचार्यो तेह;
 जरे वैष्णवी चंडी मात, नहि. हुं महिषासुर विष्यात. ७७
- शुंभ निशुंभ नहि साक्षात, शागाटे गारो छो मात?
 रततपीज नही आव्यो हुंय, शूणे कथां भारे छे तुंय. ७८
- भारा कंठ विषे पग धरो, महिषासुरनी पेरे करो;
 मुक्तिपाणुं पाभ्यो साक्षात, मुने वाही न मूको मात. ७९
- मुजने नहि ज्वित अभिलाष, तमो अमारी रे'ज्यो साभ;
 चंद्रहासने अर्थे जेह । में तो झधी प्रतिज्ञा तेह. ८०
- शीर ने कर में आप्युं तुने, आन अन्नएणीजो जणुो मुने;
 भदने जेम कही अभिराम, प्राणु तज्या लेतां हरि नाम. ८१
- जय पाभी चंडाणज गया, कोषु हण्यो मन विरमय थया;

धृति भारत अश्वमेध भोजार, सतावनभो अध्या' सार. ८२
 चंद्रहासने अर्थे नल्लु, जेभां मदन भूक्या प्राणु;
 रत्न कहे यत्ने करी कथां, यथा बुद्धिमाने विस्तर्यां. ८३

अध्याय ५८ भो राग रामत्री.

नारद भोल्या सांभल रायल, वैष्णव केरो कहु भडिभायल;
 राज्यने पाभ्यो ते चंद्रहासल, चंपकमालिनी राय सुवासल.
 उज्वल गजनी करी अस्वारील, साथे शोभे सुंदर नारील;
 हाथ.

नार सुंदर साथ शोभे, निशाभां नरनाथ;
 प्रधानने प्रणाम करवा, मृदंगनी साथ. २
 उतावणो निर्भवा आवे, मदनने चंद्रहास;
 प्रधानने वधाभक्षि, उयरता निज हास. ३
 अहो मंत्री! शुभो, चंद्रहास पाभ्यो राज;
 तमारो कौतल तणो, जभात शोभे आल. ४
 वयन तेतुं सुष्ठी कोपे, उययो प्रधान;
 तमारी हुं भूजमांथी, जम रछेदीश मान. ५
 कोलु कौतल भूपथी, पीजे यशे राजन;
 हास भोल्या तमो दृष्टे, नूओ जघ प्रधान. ६
 अवे सभे आव्यो त्यहां, श्री सहित ते चंद्रहास;
 धृष्टबुद्धि नेत्र योणी, नूओ अंतर त्रास. ७
 अहो अेशुं पुत्र भारो, मदन होरो भूप;
 कन्या चंपकमालिनी, अे साथ ३५ अनुप. ८
 उययो जेअे स्वरे, हे मदन अेशुं त्रास;
 अेम चिंतवते थके, चंद्रहास आव्यो पास. ९
 हस्तीथी उतरी मंत्री, तणो लाग्यो पाग;
 कोध करीने मंत्री भोल्या, अहो अे निर्भाग्य. १०
 चंडिका-मंदिर गयो नहि, लोपी कुणनी रीत;
 प्रधाननी वाष्ठी सुष्ठी, चंद्रहास भोल्या नीत. ११
 जेवे सभे हुं नजि स्वामी, पुष्प चंदन पाणु;

तेवे सभे त्यां मळ्यो मुळने, भदन भोव्यो वाणु.	१२
मुने भोवली वृष कने, याव्यो यंडिका प्रत्ये आप;	
ते वळ वाणी सांभणी, प्रधान पाभ्यो त्रास.	१३
कर उर्ध्व छटा केश रोतो, नीसर्यो प्रधान;	
जे पारकुं लुंडुं करे, तेने अंते जन.	१४
मंत्री मारगमां पडे, झरी झरी उलो थाय;	
जे रीते अधकारे, धोर वनमां नय.	१५
ते माटे जे ते उपाये, पारकुं करीजे हेत;	
(पछे) आव्यो मंत्री ते सभे, स्मशानमां ज्ञान प्रेत.	१६
जे मांहे ज्ञानि जिता, यणती लसभ उडे धोर;	
प्रधानने दृष्टी करीने, प्रेत करता सोर.	१७
आ कोण आवे आपणुयकी, अधिद्रो को प्रेत?	
अमथकी को, अधिद्रो, नदि, पापिष्ठ पाप समेत.	१८
में तगारे सेवके मार्या, त्रणु आत्मणु जोग;	
विश्वास धन दरनार छुं, नुज्यो मारो भोग.	१९
पाथिक घाती पुत्रयी, जे नथी अधिद्रो कोय;	
तेवे सभे जेकर दरी भोव्यो, प्रह्लादी त्यां सोय.	२०
जे कोळ आवे तुंयकी, तुयकी अधिद्रो अन्य,	
ते माटे नासो अलीयकी, नव करवुं दर्शन.	२१
जेम कवी तेने निर्भी, नाहा लूत लैरवनाथ;	
धृष्टमुक्षि जितातुं, उंयाड सांभुं दाय.	२२
यणते उंयाड आव्यो, यंडिकाने धाम;	
भदन दीडो शण शक्ते, विदायो ते ठाम.	२३
यंडिकाने पास नल्ले, पशु मार्या होय;	
श्धिर रातां वख्र कुंकुम, वल्लुं दीसे सोय.	२४
पुत्र दीडो पडयो छेवा, मनोरथ लंग होय;	
पोता तणा वंशनुं नल्ले, मूण छेवुं सोय.	२५
जिता केशं कांठ नाणी, निर्भतो सुत कण्ट;	
जेवाते उडादी मंत्री, बेठतो त्यां दृष्ट.	२६
भला दुःख पाभी धृष्टमुक्षि, करे कोटि विजाप;	
उड ! उड ! मारा भदनसुत, यंद्रहास आव्यो आप.	२७

એને વિષયા આપ્ય તું, પેરામણી કર સાર;	
મેં કઠિન વાક્યે હણ્યો પણ, તું ન કોપ્યો નિર્ધાર.	૨૮
હવે વૈષ્ણવ દ્રોહતું, રૂળ મેં પામ્યું અઘ;	
કરે વૈષ્ણવ દ્રોહ તેતું, દ્વેદે ચીરે સઘ.	૨૯
તે માટે ગારૂં હૃદે, તેણે વિદ્યાર્થું છે નિત્ય;	
આ પુત્ર મારો મદન જ્ઞેને, કૃષ્ણ ચરણે પ્રીત.	૩૦
એ શિવ તણો દ્રોહી નથી, અપવાદ કામી નો'ય;	
એ વિદે તે વિલાપ કરતો, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ સોય.	૩૧
પછે મસ્તક અક્ષાયું, એક સ્તંભ સાથે ત્યાંય;	
સ્તન મંડિત સ્તંભ હુતો, ચંડિકા ગૃહ માંય.	૩૨
પડ્યો મસ્તક ભેદ મંત્રી, ચંડિકા ગૃહ માંય;	
પ્રધાન ને સુત મદન જાને, મર્ણુ પામ્યા ત્યાંય.	૩૩
(પછે) ત્યાં કોઈ તાપસ પ્રભાતે, ગ્યાવીઓ પૂજા પાણુ;	
ચંડિકાને પૂજવાને, પ્રવેશ્યો પ્રમાણુ.	૩૪
પેસતાં દેવીભવન મધ્યે, પડ્યા દીઠા દોય;	
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ મદન જાંખા, દીપ સરખા સોય.	૩૫
અહો આ શું થયું નૈતમ, રાજ્યતું રૂળ આજ;	
મદનને મંત્રી મુઆ, પ્રિય પ્રાણુ કૌંતલરાજ.	૩૬
ચંદ્રહાસ પાસે ગયો, તાપસ કપટ કે'વા કાજ;	
ખે પુરૂપ જાર કોણે હણ્યા, મંત્રી મદનને મહારાજ.	૩૭
ચંડિકા ભુવ રજની, માં હણ્યા એ વીર;	
તમો તેનો શોધ લેવો, ચંદ્રહાસ સુધીર.	૩૮
વાક્ય તેતું સાંભળી, ચંદ્રહાસ આદ્યો ચર્ણુ;	
દુઃખાતુર દેવી ભુવને, સ્મરે શ્રી હરિ શર્ણુ.	૩૯
ચંડિકા પાસે પડ્યા દીઠા, પિતા પુત્ર સુન્દર;	
અરે માતા ચંડિકા, ચંદ્રહાસ બોલ્યો વાણુ.	૪૦
એ શું કર્યું ઉત્પાત મારા, પ્રાણુજીવન તર્ત;	
એમ કહી ચોખૂણો ખણિયો, ચંડિકા આગળ ગર્ત.	૪૧
તે મધ્યે પાવક પ્રવેશાવી, કર્યો દીપક ધૂપ;	
તેલ આન્ય સાકર દુગ્ધકેરો, હોમ કીધો ભૂપ.	૪૨
પછે પોતા તણા તનુતું, માંસ કાઢે રાય;	

શક્તિ કેરું સૂકત ભણીને, હોમતો વન્હિ માંય.	૪૩
પદયકી શીર લગી સઘળું, માંસ હોમ્મું જાણુ;	
પછે ત્યાં ચંદ્રહાસ બોલ્યો, ચંડિકા શું વાણુ.	૪૪
ચરાચર ગુરૂ વિષ્ણુની, તું શક્તિ છે સાક્ષાત;	
તે માટ કીધા કર્મની, તું સાક્ષી છે હે માત।	૪૫
હવે હું ખડ્ગે કરી, નિજ શીશ છેદું જોહ;	
તેણે કરી જગત્પતિ, પ્રસન્ન થાજો એહ.	૪૬
એમ કહી કંઠ ઉપર, ધરે જ્યમ તરવાર;	
તે સમે દેવી સઘ બોલ્યાં, ચંડિકા નિરધાર.	૪૭
મા કર વૈષ્ણવ આત્મધાત, એ પાતકિ પ્રધાન;	
પુત્ર શું પંચત્ક પામ્યો, કપટ વાત નિદાન.	૪૮
મદન કેરા મર્ણનું, સુણ કહું કારણ તેહ;	
તુને મસ્તક સમર્પું, કન્યકાદાને જોહ.	૪૯
તારી હરિભકિત દેખી, થઈ છું પ્રસન્ન;	
માંજ્ય વર બે તુને આપું, યથા માને મન.	૫૦
ચંડિકા વાણી સુણી, ચંદ્રહાસ બોલ્યો વ્યકિત;	
એક માયું જન્મોજન્મે, કૃષ્ણ કેરી ભકિત.	૫૧
દ્વિતીય વર એ પ્રારથું, આ મુઆ જીવે બેઉ;	
જગત્પાવની નમું તમને, મદન મંત્રી તેહ.	૫૨
તુને સાત્વિકી ભકિત થાશે, અચળ અવનિપાળ;	
તારે પુત્ર થાશે શર તે, સંતોષશે ગોપાળ.	૫૩
બાળ વયમાં ચરિત્ર તારું, કળિયુગમાં જન;	
નર નાર સાંભળશે સહુ, પ્રસન્ન થાશે મન.	૫૪
જે હૃદયમાં હરિને નમીને, કથા તારી ગાય;	
દહ ભકિત શ્રી ભગવાનની, તે પુરૂષને થાય.	૫૫
હે ચતુર! ચંદ્રહાસ તું, મારી આગળ આવ્ય;	
એક ધટિકા નયન મીચી, રહે ઉભો ભાવ.	૫૬
કહે નારદ કર્યું ત્યમ, ચંદ્રહાસ મીચ્યાં ચક્ષ;	
એવે વૈષ્ણવી આવિયાં, પ્રધાન પાસ પ્રત્યક્ષ.	૫૭
ચક્ર પંકજ ગદાને, તરવાર ધારી પાણુ;	

मदन ने मंत्री शीरे, कर धर्यो त्यां प्रभाषु.	५८
त्यारे संद्रहासे पास दीडा, मदनमंत्री १अध;	
वदन वेशे दीसता, ळले सुम उठया सघ.	५९
पछे जगतजनुनी अगिका, ते न दीडां निर्धार;	
स्वर्गथी सुर मुकता वर्षे, कुसुम डेरी धार.	६०
संद्रहासे मदन मंत्रीने, कर्यो त्यां नमस्कार;	
श्वशुरने आलिंगी आदरे, सहित कृत उच्यार.	६१
अहो मंत्री! सर्व माया, जनार्दननी ज्ञेय;	
डोळु जेवे ते भरे मन, विचारोनी सोय.	६२
ते भाटे सेवो सर्वथा जे, अर्जुनना अर्जुं;	
कडे नारद सांभणो, नृप विष्णुज्जन जगज्जुं.	६३
जे विधे संद्रहास वैष्णुव, न पीडीजे. दुःख सांय;	
मदनमंत्री साथे प्रसन्न, प्रवेश्यो पुर त्यांय.	६४
अर्जुन पुनरपि पूछता, मुनि कडे मुने निर्धार;	
द्वैवयोगे राज्य पाभ्यो, संद्रहास कुमार.	६५
कुविंदे (ते) न ळल्युं जे, पडयो मडा दुःख दृप;	
कडे नारद मुनि शुं, करतो हवो ते भूप.	६६
कडे नारद सुखो भारत, कुविंदनी गति न्हंय;	
संद्रहास आढ्या पळी, पीडया धृष्टद्युहि तेड.	६७
मन विचार्यु परमेश पाणे, न छोडे डो अध;	
दान सकण प्राह्मणुने समर्पां ब्रह्मो ज्ञाने संयध.	६८
संद्रहास भारो पुत्र तारो, भक्त छे भगवान;	
तमो आप्यो तेने राभजे, हे जदुरा जन.	६९
जेम कळी पोता तणे, मंदिर सपत्न परिवार;	
हुताशन प्रवेश करवो, विचार्यु निरधार.	७०
जेवे समे सौ लोक कहेता, मंत्रीने गनमंद;	
तभारो हितकारी हुतो, सदा राय कुविंद.	७१
तेमनुं वयन जेवुं सांभणी, मन डेरव्युं भगवान;	
जेतो पुत्र भायो मनोहर, इरी विचार्यु प्रधान.	७२

પૃથા માંડે વૃદ્ધને, ધન વિવર્જિત છે એહ;	
પુત્ર વિન છે મૃતકવત, દૈવેજ માયો તેહ.	૭૩
એમ વિચારી મન માંહ, મંત્રીવરે વાયો એશ;	
દુઃખ મૂક્ય મંદકુલિંદ, પુનરપિ સમર્પશિ તુજ દેશ.	૭૪
તુજ સંપદા નિજ સમર્પશિ, યહુ દેશ આપીશ અન્ય;	
એમ વિવિધ વાણીએ કરી, મનાવ્યો વૃષ મન.	૭૫
પુત્રની આશા ધરીને, ઉઠ્યો તર્ત કુલિંદ;	
કુલિંદને વારી ગયો, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ મંદિર મંદ.	૭૬
કુલિંદે તે સાંભળ્યું, જે ચંદ્રહાસે કીધ;	
હર્ષ પામી હરિને નગી, દાન દિગ્ગને દીધ.	૭૭
કુલિંદે યાયક તણાં, ત્યાં ધન્યે પૂર્યાં ધામ;	
ચંદ્રહાસે રાજ્ય મામી, વિપ્ર પૂજ્યા કામ.	૭૮
મદન સંયુક્ત પિતૈ માતા, લાવિયો ચંદ્રહાસ;	
કુલિંદને મેઘાવતી, રાખિયાં નિગ્ર પાસ.	૭૯
ચંદ્રહાસે રાજ્ય કીધું, વર્ષ ત્યાં શત ત્રણ;	
પુત્ર વિપયાને થયો, મકરકેતુ સુવર્ણ.	૮૦
પુત્ર ચંપકમાલિના, શર ને પન્નાક્ષ;	
એમ રાજ્ય કીધું ચંદ્રહાસે, સદા શ્રી હરિ સાક્ષ.	૮૧
પૂર્વે શિશુ સેવતો, જે શીળા શાલિગ્રામ;	
તેથકી ભવ ભૂરિ સાગર, પાર પામ્યો કામ.	૮૨
તે માટે શાલિગ્રામ સેવા, કરવી નિત્યમેવ;	
કહે નારદ શીળા, શાલિગ્રામ મહિમા એવ.	૮૩
દ્વારકામાં ઉપન્યું એક, ચક્ર શાલિગ્રામ;	
તે માઠ વૃષ કળિકાળે, કેશવ ન મૂકે એ કામ.	૮૪
ઉપકાર કરવા લોકને, હરિએ ધર્યું ઇતિ ૩૫;	
તે માટે બ્યમ ત્યમ પૂજવા, ઇતિ ૩૫ શ્રીહરિ ભૂષ.	૮૫
જે ૩૫ શ્રી ભગવાનનાં, ચર ને અચર અભિરામ;	
ચર ૩૫ સંન્યાસી આચરે, તે શીળા શાલિગ્રામ.	૮૬
અર્જુન જે સંસાર તરવા, તમો ઇચ્છો સત્ય;	

તો શીળા શાલિગ્રામની, ભક્તિ પૂજવી નિત્ય.	૮૩
જે પુરૂષ માર્ગે જાય આવે, સ્કંધે વહે શાલિગ્રામ;	
ચરાચર ત્રૈલોક્યને તેણે, વહ્યું જાણો સ્વામ.	૮૮
શીળા શાલિગ્રામ વૈષ્ણવ,ને સમર્પે જેહ;	
સકળ પૃથ્વીદાન કેરું, પુણ્ય પામે તેહ.	૮૯
પાપાણુ પૂજ્યો તથા ધોયો, સ્તવ્યા જાણી ધૃષ્ટ;	
ધર્મિષ્ઠની શી વાત જો, મૂકાય મહા પાપિષ્ટ.	૯૦
કુરૂક્ષેત્ર નૈમિષારણ્ય ગયા, ગંગા સિંધુ સંગમ તેહ;	
તેથી દશઘણું શીળા, શાલિગ્રામનું જળ જેહ.	૯૧
જો કોટી જન્માંતર તણાં, મહા પાપ પ્રકટયાં હોય;	
તો શીળા શાલિગ્રામ પૂજે, સઘ છૂટે સોય.	૯૨
શીળા શાલિગ્રામ ચંદન, દેહ લેપન થાય;	
કહું નહિ સદેહ અર્જુન, તર્ત તે મૂકાય.	૯૩
નિર્મળ શાલિગ્રામનું, નીર ધરે મસ્તક જેહ;	
તે કૃષ્ણ કેવળ માનવો, પ્રહાએ ભાખ્યું તેહ.	૯૪
શાલિગ્રામ શીળાનું આખ્યું, જે ભક્ષે નૈવેદ્ય;	
સઘળાં પાતક યાજે એવું, વિષ્ણુ વખાણે વેદ.	૯૫
શાલિગ્રામ શીળાનો જેકા, સ્પર્શ કરે નિત્યમેવ;	
તેણે અક્ષય દાન કર્યાં, દિવ દેવપિતૃ એવ.	૯૬
શાલિગ્રામ શીળાને નિકટે, શ્રાદ્ધ કરે જે કોય;	
નિત્ય તથા નૈમિત્તિક કરતાં, ગયા શ્રાદ્ધવતૂ હોય.	૯૭
શાલિગ્રામ શીળા નિકટે, પુસ્તક વાંચે જેહ;	
અનેક નરની પંક્તિ, પાવનકારી તેહ.	૯૮
શાલિગ્રામ શીળાની સેવા, જેને મંદિર હોય;	
તેને મંદિર વાસ કરી, રહે તીર્થ સઘળાં સોય.	૯૯
શાલિગ્રામ શીળાને પૂજે, ભક્તિ કરી જે જન;	
અમર ભુવનાદિ તેણે, પૂજ્યાં ત્રણ ભુવન.	૧૦૦
શાલિગ્રામ શીળાજળ સેવે, જેના મુખમાં જાય;	
મહા પાપી પણ તત્કણ, સત્ય વિષે સમાય.	૧૦૧
નારાયણ સરખો નહિ બંધુ, દ્વાદશી તુલસીવન;	
વિષ્ણુ પાદોદક સરખું, તીર્થ ન મળે ત્રણ ભુવન.	૧૦૨

દર્શન કીધે પાપ હણે, એક તુલસીદલ નિરવાણ.	
તુલસીદલની દીર્ઘ મંજરી, નિત્ય વસે નારાણ.	૧૦૩
શાલિગ્રામ શીળાખહુ મહિમા, મેં વર્ણવ્યો નવ જાય;	
હવે તમારી પાસથી સુર, ઘેર જવા થઉં વિદાય.	૧૦૪
તુલસીપત્ર પડેલાં પણ લેવાં, પૂજવા પરમેશ;	
નારદ કહે સાંભળો અર્જુન, આદર શું ઉપદેશ.	૧૦૫
એમ કહીને નારદ આલ્યા, અર્જુન મન આશ્ચર્ય;	
સંત સમાગમ પામે કોઇ ન, સુખ પામે નરવર્ધ.	૧૦૬
એવું કહેતાં અર્જુન આલ્યા, સર્વે ભૂપતિ સાથ;	
ચંદ્રહાસના કૌંતલપુર પ્રત્યે, આવ્યા માનવનાથ.	૧૦૭
જૈમિનિ કે' સાંભળ જનમેજય, એ મોટો ઇતિહાસ;	
જે કો ભક્તિ'ધરીને બાણશે, સાંભળશે સુખરાશ.	૧૦૮
તે નર નફરી મનુષ્ય લોકના, ભોગવશે સધળા ભોગ;	
સુરવર લોક ઉલંઘી પામે, વિષ્ણુપુરી સંયોગ.	૧૦૯
ઇતિ ભારત અશ્વમેધમાં, અઠાવન અધ્યાય;	
શાલિગ્રામ શીળાનો જેમાં, મુખે કહ્યો મહિમાય.	૧૧૦
શ્લોક થયા સર્વે મળીને, શત દ્વાદશ પદવાન;	
રત્ન કહે યત્ને કરી કીધું, ચંદ્રહાસ આપ્યાન.	૧૧૧

અધ્યાય પટ્ટમે રાગ આશાવરી.

પ્રાતઃકાળ તુરંગમ બંને, કૌંતલપુર પ્રત્યે આવ્યાજી;	
મકરધ્વજ પદ્માક્ષ કુંવર, ચંદ્રહાસ તણે મૂન ભાવ્યાજી.	૧
વિસ્મય પામ્યા બેહુ તુરંગમ, તેણે ઝાલ્યા તેહુજી;	
પત્ર તણો અભિપ્રાય વિલોકી, ગયા પિતા પ્રત્યે બેહુજી.	૨
ચંદ્રહાસે મન જણ્યું, આવ્યા પાર્થના શું તુરંગજી;	
આનંદ પામ્યા આપણને, ત્યાં ધારો શ્રીપતિ સંગજી,	૩
આળ વયથી જે મધુસૂદન, મેં મન મધ્યે ધાર્યાજી;	
પાવન કરવા તે પુરષોત્તમ, પાર્થ સાથ પધાર્યાજી.	૪
વિષયાપુત્ર પ્રત્યે કહે વાણી, ચંદ્રહાસ મહારાજજી;	
ધર્મ તણા સાક્ષાત તુરંગમ, પુત્ર પધાર્યા આજજી.	૫
વર્ષ લગી રાખ્યા મહા ભક્તે, એમ સુણી મેં વાતજી;	

- પૂરણ વર્ષે જો ગ્રહી તો, થાય યજ્ઞનો ધાતજી. ૬
- ઝરે પુત્ર તું પાળ તુરંગને, પાંધી બેહુ તોખારજી;
- ત્યાર પછી પાર્થને આવી, કરજે તું નમસ્કારજી. ૭
- આપણને સુકૃતવું કારણ, અથ તણું શું કમજી;
- જે સુકૃત શ્રી હરિને વિષે, સહેજે થશે ઉપરામજી. ૮
- યુદ્ધ કરીશ હું પાર્થની સાથે, જ્યમ શ્રીહરિ સંતોખાયજી;
- જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, આ વૈષ્ણવનો મહિમાયજી. ૯
- વિપયાપુત્ર ગયો પુર મધ્યે, પાજે અથ્થ અદ્ધરજી;
- ચંદ્રલાસ આવ્યો પુર યારે, સાથે સેના શૂરજી. ૧૦
- એવે સમે ત્યાં પાર્થ આવ્યા, સારથી શ્રી હરિ સાથજી;
- સન્મુખ શ્રી ચંદ્રલાસ નિહાળ્યો, વૈષ્ણવ કેરો નાથજી. ૧૧
- શ્રીમત્ કૃષ્ણ પદાંબુજતુલસી, પાવન મસ્તક જેહજી;
- વયે તપ ને જ્ઞાને ધરડો, યુદ્ધ મધ્યે નાતમ, દેહજી. ૧૨
- પાર્થ કે' મારો જન્મ સફળ, સફળ થયું મૂર્ચ આજજી;
- બાળ વયથી વૈષ્ણવ દીડો, ચંદ્રલાસ મહારાજજી. ૧૩
- નારાયણ પણ રથમાં ઉભા, ચાર ચતુર્ભુજ રૂપજી;
- ચક્ર ગદાંબુજ શંખ નિગ્મયુધ, શોભિત ત્રિભુવન ભૂપજી. ૧૪
- હરિ દેખી ચંદ્રલાસ પણ, રથથી હેઠો આવીજી;
- દંડવત્ દામોદરને કરતો, નમસ્કાર મન ભાવીજી. ૧૫
- કૃષ્ણજીએ કર મધ્ય ભરાવી, ભેક્યા નૃપ ચંદ્રલાસજી;
- કૃષ્ણ કે' કુંતાસુત પ્રત્યે, એભુજ મોટો દાસજી. ૧૬
- ઉઠો અર્જુન આલિંગન ઘો, દ્રુવ સરખો એ ભક્તજી;
- યુદ્ધ સમય ને વૃદ્ધ વયે કરો, ધર્મકર્મ આસંતજી. ૧૭
- અર્જુન કે' સાંભળિયે શ્રી હરિ, એ શું બોલ્યા આપજી;
- કુત્સિત પણ નિજ ધર્મ સ્વભાવિક, પરધર્મે મહા પાપજી. ૧૮
- ભીષ્મ તણા સંગ્રામ વિષે તમો, શિક્ષા દીધી એવીજી;
- અધુના ક્યમ અવળું ઉચારો, કૃષ્ણ કહો ગતિ કેવીજી. ૧૯
- એ સ્થળ યુદ્ધ કરવું જોઈએ, આલિંગન ક્યમ દીજોજી;
- વૃદ્ધપણા માટે એ નૃપને, પદ પ્રણામ કરીજોજી. ૨૦
- કૃષ્ણ કહે સાંભળે અર્જુન, જે કો મારો જનજી;
- નમસ્કાર તેને નિત્ય કરવો, દેવું આલિંગનજી. ૨૧

કપિલ—જોદાને જેવું ક્ષણ, તેવું વૈષ્ણવ ભેટેલું;	
મારા ભક્ત વિષે જે પ્રીતિ, તે નિજ ધર્મ નેટેલું.	૨૨
અર્જુન આલિંગન દે એને, ચંદ્રહાસને એહલું;	
એ મધ્યે હું આપ વસુહું, એમાં નહિ સંદેહલું.	૨૩
જૈમિનિ કે' આલિંગન દીધું, અર્જુનને ચંદ્રહાસલું;	
ચંદ્રહાસ કે' યુદ્ધ કરવા, આલ્યો તારી પાસલું.	૨૪
સાંભળ પારથ યુદ્ધ કરતાં, તારો યજ્ઞ ન થાયલું;	
એવામાં વિષયાસુત આલ્યો, લાગ્યો સૈને પાયલું.	૨૫
પ્રદ્યુમ્નાદિક યોધે પૂજ્યો, ચંદ્રહાસ હરિદાસલું;	
શ્રી હરિ કેરું સ્તવન કરતો, નાના વાગ્વિલાસલું.	૨૬
જૈમિનિ કે' સાંભળ જનમેજય, મન આનંદે પ્રકાશલું;	
નગ્ર વિષે પ્રવેશ કરાવ્યો, શ્રી હરિને ચંદ્રહાસલું.	૨૭
ચંદ્રહાસના આશ્ચર્યથી, જેને કૃષ્ણ પરાયણ સર્વલું;	
ધૃષ્ટ્યુદ્ધિસુત સ્વયં કૃતારથ, ઉભો મૂકી ગર્વલું.	૨૮
વૈષ્ણવની કરુણાથી પામ્યો, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિપદ પર્મલું;	
ગાલવને તેડી હરિ પૂજા, માંડી ભૂપ સુધર્મલું.	૨૯
ગાલવને આવંતો દેખી, હરિએ કીધો પ્રણામલું;	
યોગીરાજ આનંદ અનુપમ, પરમ ગુરૂ અભિરામલું.	૩૦
ગાલવ પણ નમસ્કાર કરતો, પરમાત્માને જાણીલું;	
મનસામાં તત્પદને ધાતો, મૂર્તિ મનમાં આણીલું.	૩૧
પરમેશ્વર પણ પૂજા પામ્યા સંતોષ્યા ચંદ્રહાસેલું;	
ત્રણ રજની પુર માંહે રહીને, ચાલ્યા દિવસ પ્રકાશેલું.	૩૨
નારાયણ નગરીથી ચાલ્યા, પંકજ લોચન પોતેલું;	
હરિના કરમાં રાજ્ય સમર્પ્યું, ચંદ્રહાસે સૌ જોતેલું.	૩૩
અર્જુનની આજ્ઞાએ હરિએ, પાછું આપ્યું રાજલું;	
ચંદ્રહાસના સુતના કરમાં, સોંપ્યાં સર્વે કાજલું.	૩૪
ચંદ્રહાસને દેખી પારથ, પામ્યા મન આનંદલું;	
ચંદ્રહાસનું ચરિત્ર સોંત્યું, પૂર્ણ પરમાનંદલું.	૩૫
જે કો જન મન ભાવ ધરીને, સાંભળશે ને બણશેલું;	
સકળ પદારથ સ્વારથ થારો, અરિજનને હરિ હણશેલું.	૩૬
અંત સમે અચ્યુતની ભક્તિ, અસદ્ગતિ નવ ધારેલું;	

ભવસાગરથી તેહ પુરૂષને, વાસુદેવ પણ તારેજી.	૩૭
ક્રતિ ભારત અશ્વમેધમાં, અધ્યાઝોગણ સાહજી;	
ચંદ્રહાસ વૈષ્ણવનો મહિમા, વર્ણન વિસ્તર પાહજી.	૩૮
શ્લોક થયા છે અધ્યામધ્યે, પંચ ત્રીશ નિરધારજી;	
રત્ન કે' યત્ને કરી કીધાં સપ્તત્રીશ પદ સારજી.	૩૯

અધ્યાય ૬૦ મો રાગ સામેરી.

કહે જૈમિનિ સાંભળો, હે પરીક્ષિત્! રાજન;	
ચંદ્રહાસે શરાર્ધક્ષ ને ^૧ પદ્માક્ષ, વિષયા તણો જે તન:—	૧
તેને રાજ્ય સઘણું સમર્પાને, વચન બોલ્યો ગૂઢ;	
હે પુત્ર ! હું તો વૃદ્ધ છું ને, સંપદા છે પ્રૌઢ.	૨
મેં મોક્ષજાને જવું છે તે, સુલભ લાધ્યો આમ;	
કૃષ્ણ દર્શન થયું મરે, હરિને ન સુકું નિજ કામ.	૩
એમ પુત્ર શું પરદી ગયો, હરિ સાથ તે ચંદ્રહાસ;	
પછે પાર્યંતા બે અશ્વ ચાલ્યા, ચતુરનર પુવિલાસ.	૪
પછે ગયા જે દેશમાં, તે દેશના રાજન;	
તેણે ત્રાસ પામી જતા, મુઝ્યા મહત્ દીધાં ગાન.	૫
પછે ઉત્તર અંબુધિને, પાસ ચાલ્યા ઘોટ;	
પ્રવેશ્યા પાણ્ડી વિષે, જળ મધ્ય દીધી દોટ.	૬
ત્યાં કષ્ટકાતુર અર્જુનાદિ, યોધા ચાલ્યા પાસ;	
પ્રણામ કરી હરિ પ્રત્યે, બોલ્યા અહો હે અવિનાશ.	૭
હવે શું કરવું હરિ, હય આંવરો ક્યમ હાથ;	
તે સર્વ પ્રત્યે પ્રતિકૃતર, ઉચર્યા યાદવનાથ.	૮
પંચના પ્રધાન હય જળ, તરી જાણે તેહ;	
હંસધ્વજ અર્જુન, બભ્રુવાહન વાજી તેહ.	૯
મયૂરધ્વજ તથા મારો, પંચના રથ જેહ;	
સર્વત્રગામિ છે સદા, એપાં નહિ સંદેહ.	૧૦
એમ કહી કેશવ પ્રવેશ્યા, મહારથિ સાથે નેટ;	
દ્વરથકી દીઠો મહામુનિ, અર્જુને સાગર બેટ.	૧૧
દ્વિપ મધ્યે યહી કર, શીર ધર્યું વટનું પત્ર;	

(३५५)

शुर्णुं सूके छिद्र शत ने, शिथिलता सर्वत्र.	१२
यकदादभ्य नामे महाभुनि, धरे नयन भीष्मी ध्यान;	
रथथकी हेठा उत्था, प्रणाम कृत राजन.	१३
पछे नयन उन्मेली करी, हरि आटे दीठा योध;	
हर्ष क्षोचन विकास्यां, मुनि कथा कहे प्रतिभोध.	१४
अहो पांचे यंचजे मणी, कृष्णु आय्यो आंच;	
अतःपर मे न रहेवुं, आ सिंधुमंडल मांच.	१५
अेम भोक्षता तापस प्रत्ये, अर्जुन भोल्या आम;	
मुनि तमे सूकुं पत्र शीर पर, धर्यु न कुर्यु धाम.	१६
ज्वा तमारी विदारी, नीसर्था भापर वृक्ष!	
ज्यां सपत्नी परिवार पक्षी, कथां भाणा लक्ष.	१७
वणी उदर वांसै तमारे, यांधता दीसे राश;	
जे राक्षमांथी नीसर्था, सुभ बेर भेठा साप.	१८
ते पवन डेडपान करता, विकासी मुष भूढ;	
सर्प संगे नय आवे, तमारी गति गूढ.	१९
वणी कुरंगनी आंग धरसे, अहो निःसद्वेढ;	
अेम सांभणीने हसी करी, यकदादभ्य भोल्या तेढ.	२०
दारा तण्णे जे परिग्रह ते, अंशेकारी होय;	
पापभय संताप आवे, अधोगतिने सोय.	२१
ते पोभवाने पाप करवा, कार्य कोटि विकार;	
गृहभार भोगवते थके, त्यां नाश थाय विचार.	२२
(ज्यारे) नाश थाय विचार त्यारे, भोक्ष अ्यांथकी होय;	
क्षोभनो परिवार भारे, वृद्धि पामे सोय.	२३
आ वत्स मारा वृद्धि पामे, क्षेत्रनो वडे भार;	
वणी वृद्धि पामे धनधेनुं, मंदिर तण्णे वेपार.	२४
ज्यारे नाश थाय विचार त्यारे, भोक्ष कथां थकी होय;	
क्षोभनो परिवार भारी, वृद्धि पामे सोय.	२५
काम पुत्र भारे प्रकटे, तेना पुत्र प्रभाणु;	
वेदशास्त्र पुराणु पुस्तक, तण्णा पाठी न्णु.	२६
आ पुत्र मारा परणुशे, अ्यम उंच कुणनी नार;	
पुत्र केरा पुत्रनुं, मुष निहाणीश हुं अ्यार.	२७

अम त्रितपतो रहे, स्त्री पास अह गृहस्थ;	
न धर्म भार्गवे संभारे, सदाय होय अस्वस्थ.	२८
ते भाटे दारा परिसह, में न कीधो निरवाणु;	
पर्णशाणा न कीधी मे, अक्षय आयुष न्णु.	२९
भार्य पूछे पत्र सुकु, शीश धरतां इभ;	
कटलुं आयुष वित्तुं, कडो भांडी मुभ.	३०
(अम) सुष्ठी अकदाह्वय भोदया, सांभणो भूपाण;	
आंहां अमने रहे वित्तो, कटलोअेक काण.	३१
भार्कडेय तथा लोभश, मुनिना अवतार;	
कठला विती गया, ते न न्णुं हुं पार।	३२
वीश भ्रष्टा गया विती, आंहां रहे भूपाण;	
हवे आयुष कटलुं लोशे, शो कइं न्णुण.	३३
ते भाटे आश्रम नव कइं, सांभणे श्री भूपाण;	
जे भाटे वारंवार आवे, प्रलयइपी काण.	३४
जे सभे भ्रष्टा तल्लो आवे, अंत संत विचार;	
ते सभे सधणुं न्णव, न्णमां भणे अेकाकार.	३५
वट अेक वाधे ते सभे, शोभितां सुंदर पत्र;	
अध उर्ध्व असंभ्य शाभा, शोभती सर्वत्र.	३६
वटपत्र उपर अेक पाणक, सूवे सुंदर इप;	
ते हसे विलसे को सभे, को सभे रेतो भूप.	३७
यर्णुनो अंगुष्ठ मुभमां, धरी करतो पान;	
सुभग नासा नेत्र सुंदर, वदन शोभावान.	३८
ते द्विसने सागर विषे हुं, संतायो साक्षात;	
कोष्ठअे आगण प्रकाशुं नहि, अे असंभव वात.	३९
ते पंचमां आ प्रकट उलो, कृष्ण पाणक इप;	
शाभाटे हुंथी दूर नासे, तमो त्रिभुवनभूप.	४०
वटपत्र सतो पाण हुं तो, निहाण्यो मे स्वस्थ;	
ते सभे मे भागी नथी, तुण कते किञ्चित वस्त.	४१
हवे कवा लक्ष्मी नार पाभ्यो, धर्म कर्म गृहस्थ;	
शाभाटे हेभाडे नही, जे थया पुत्र सभस्त.	४२
आभ्य आलिंगन मुने, हे विष्णुह विश्वनिवास ।	

હવે તું દેખાડ હરિ, વૈકુંઠ પુર પ્રકાશ.	૪૦
કહે જૈમિનિ સાંભળો, હે જનમેજય રાજન !	
કૃષ્ણ પ્રત્યે વચન બોલ્યા, એ વિધે મુનિજન.	૪૧
કૃષ્ણ અર્જુનને કહ્યું, મુનિવરે આશ્ચિંબન;	
અર્જુન પ્રત્યે ઉચર્યો, સાંભળો શ્રી રાજન.	૪૨
મારે મુક્તિ મૃહિણી સદા છે, વૈકુંઠનો ગૃહભાર;	
તે માટે ન કહેં ધામ ને, કામિની સાથ વિલાસ.	૪૩
અદ્ય આયુષ શુષ્ક પત્રે, તિર્ગણ નિર્ધાર;	
તે સમે મુનિ પ્રત્યે બોલ્યા, સ્વયં ખિન્નાધાર.	૪૪
મુનિ તમે ધર્મર ૩૫ છો, સાક્ષાત પુરુષપુરાણ;	
તમે બ્રહ્મ વીશ દીક્ષા, ત્રિરંજવ. બન્યું.	૪૫
અમે સર્વના તમે પૂજ્ય છો, સમ્મળ યુધિષ્ઠિરનો યજ્ઞ;	
એમ સુભૃદ મુનિવર ઉચરે, હરિ પ્રત્યે આનંદ મગ્ન.	૪૬
તમે મારે ત્રિષે મૂક્યો, ઈર્વનો જે ભાર;	
તે ગર્વ મારો તથા વિધિતો, ગળ્યો છે નિરુધાર.	૪૭
હું તત્ત્વ કહું તો સાંભળો, અર્જુન મતિ અનુકૂળ;	
શ્રીકૃષ્ણ બણે સર્વથા, સહુ વેદ કેરું મૂળ.	૪૮
અંડ કમળે પ્રથમ બ્રહ્મ, વર્ષ વય આપીશ;	
હંસવાહન હું પ્રત્યે, ઉચર્યા આવી ધર્મા.	૪૯
ગર્વતે મોટા કરી મુખ, વેદ બણ્યતા આર;	
અહંકારે ઉચર્યા, હું પ્રત્યે એ ઉચ્ચાર.	૫૦
તું કાણુ ? શેકામે ધર્યું છે, શીર સૂકું પત્ર;	
અધાર તપને આચરે, શું માગવા સર્વત્ર.	૫૧
તું માગ્ય વર પ્રસન્ન છું, મારું બ્રહ્મા નામ;	
મુને પણુ ગર્વ વાધ્યો, ઉચર્યો હું આમ.	૫૨
ચરે દુર્જન ! બહુ પરો મેં, નિહાળ્યા વિધિવીશ;	
વેગળો ખક્ષ આહંકારી, તું મને શું આપીશ	૫૩
મેં એમ મન આંકાર કીધો, તે સમે ત્યાં વ્યેમ—	
વાયુ વેળ પ્રકટીતે, વિહારતી સહુ બોત્રા	૫૪
વંટાળ વૃક્ષ વિહારતી, મહા શખ્દ કરતી તેહુ;	
તે સમે બ્રહ્મા તથા હું, આકાશ ઉચ્ચાર્યો બુધી	૫૫

जेम कर्मअंधे क्रीडकरा, डाटि जव प्रकार;	
जेक उभयरथकी उभयर, अन्यमां अवतार.	५६
तेम विष्णुने वैराटतणुं, प्रतिबिंअ जे प्रह्लांड;	
त्यां जेकथी भीजे पडया, जे अमारा जे पंड.	६०
प्रह्लांड आथी ते घणुं, शोभा सहित अंदांड;	
त्यां हुं तथा जे विरंथी, आश्रथ मन प्रयंड.	६१
त्यां अष्ट मुअनो विधाता, अमने मज्यो साक्षात;	
ते पास तेडीने पछे, पूछया लाग्यो वात.	६२
तमो अपूर्व कथांथकी आव्या, शुं तमाइं नाम;	
भारी आगण कडो भांडी, भान छोडी स्वाम.	६३
हुं अतुर्भअ लोकोनो करता, पद्मयोनि जालु;	
आ शिष्य भारो शोधवा, एकदादभ्यं नाम प्रमाणु.	६४
जेम सांभणीने अष्टमुअ विधि, हृदस्यो अर्पित मन;	
तमो प्रह्लाते वणी आ, शिष्य उभा अन्य.	६५
ज्यां लगी हुं उमो त्यहां, शिष्य भारो जेहुं;	
मुने स्नान ने जण मृतिका, तमो आणी आपो तेहुं.	६६
जेम अष्टमुअ विधि उचरे, ते समे वायु तत्र;	
हुं तथा जे विरंथी, ते भगव्या सर्वत्र.	६७
पछे त्रीजे प्रह्ललोके, प्रवेशा निरधार;	
ज्यां लोक सधजा निहाज्या, महासुनि अति दातार.	६८
ते हस्या अमने निहाणी, ह्रीं कोणुकारणु देह;	
कथांथकी आव्या नाम शुं, कडो सर्व भांडी तेह.	६९
अभारे छे सोण मुअनो, विरंथी महाराज;	
तमो विरंथीनो गर्व भूकी, निकट आव्यो आण.	७०
तमो प्रह्लाते नभीने, भान धरजे देव;	
अमो वणता बिंता गिता, गया पासे जेव.	७१
अमो दीठो सोण मुअनो, विरंथी त्यां तेहुं;	
तेजे अष्ट मुअना अतुर्भुअना, विधि दीठा जेहुं.	७२
पछे षोडशानन हस्यो उंचे, स्वरे आणी पोणु;	
अहो महिमा जुओ जन हुं, छतां अक्षा कोणु ?	७३
जेम गर्व कीधो षोडशानन, विधिताजे अ्यार;	

(૩૫૯)

તે સમે વગિવેળ પ્રકટી, અમો ભમાબ્મા નિર્ધાર.	૭૪
અધો મુખને ઉર્ધ્વ ચર્ણે, ગયા અનંત ઝોક;	
ખત્રીશ મુખ બ્રહ્મા તણાં, બ્રહ્માંડ સુંદર લોક.	૭૫
ત્યાં વશેલે લોકે ન પૂછ્યું, અમારું કંઈ નામ;	
એવે દૈવયોગે હતવિધિયે, વિલોક્યા અમો સ્વામ.	૭૬
પછે કૃપા કીધી પાસ તેડયા, નામ પૂછયાં પર્મ;	
ખત્રીશ મુખનો વિધાતા, અમ પ્રત્યે બોલ્યો ધર્મ.	૭૭
હસ્યો વિમુખ વચન બોલ્યો, તમો બ્રહ્મા કોણ ?	
આ જગત કર્તા હુંજ બ્રહ્મા, પ્રકટયો કૃતપોણ.	૭૮
ત્યાં લગી ઉઘોતકારી, જગતમાં ખઘોત;	
જ્યાં લગી આદિત્ય પોતે, નવ કરે ઉઘોત.	૭૯
ખત્રીશ મુખનો વિધાતા, અમો સાથ ઉડયો એહ;	
ઝોસઠ બ્રહ્મ તણે આમો, બ્રહ્માંડ પો'ત્યા તેહ.	૮૦
તેહુ બ્રહ્મા તણા મનમાં, પ્રકટયો અહંકાર;	
તે સમે સર્વે જઈ પડયા, સ્વયં વિશ્વાધાર:	૮૧
સદસ્ર સુસોચન જેને, ઉચર્ષા મુખવાણ;	
કહ્યો વિધિઓ કયાંચક્રી, તમો પધાર્યા પ્રમાણ.	૮૨
તમારા પ્રતાપથી, અમારો મહિમાય;	
એમ સુણી મૂક્યો ગર્વ સધજે, વિધાતાએ ત્યાંય.	૮૩
પછે અયોક્ષજની સ્તુતિ કરી, પ્રસન્ન શ્રી ભગવાન;	
આપ આપણે સ્થાનક સધમા, વિધિ ગયા રાજન.	૮૪
તે વિરચીને તજીને હું, (આંહાં) રહ્યો અંબુધિએટ;	
તે માટ પડિત પુરપને, નવ ગર્વ કરવો નેટ.	૮૫
તે ઋષિની વાણી સુણી, પ્રસન્ન સર્વે કોય;	
વળ્યા પાછા વીર તે બે, અશ્વ સા'યા સોય.	૮૬
પછે બકદાહબ્ય તણી, સ્તુતિ કરી તેડયા સાથ;	
સુખપાલ બેસાડી ગયા, જ્યાં હસ્તિનાપુર નાથ.	૮૭
ઈતિ મહાભારતે, અશ્વમેધપર્વ વ્યાખ્યાન;	
સાઠમો અધ્યાય એ, બકદાહબ્યનું આખ્યાન.	૮૮
શ્લોક જે અધ્યાય વિષે છે, આસઠ સંખ્યા સાર;	
રત્ન કે' યત્નેકર્ષાં, પંચાશી પદ નિર્ધાર.	૮૯

अध्यय ६१ मेरा राजा जेहदी.

- कहे जैमिनि सांभल राव, भइलारत कहुं भइलारत;
 वणता वाळ ते अबिराम, आव्या सधे जयद्रथ भाग. १
- ज्यांहां दुःशला अभिधान, शिशु राज्य करे रोजन;
 सिंहासन भेटो जेव, प्रधान सभाभां सेव. २
- सुष्ठी अर्जुन आव्या तनु, महाराज जयद्रथ मनु;
 शिशु काप्यो राम विभेद, अंगोअंग थर्यो प्रवेद. ३
- सिंहासन भेटो जाण, तेणे प्राणु तज्या तत्काण;
 दुःशला विवपती त्रासे, आची पारथ डेरी पास. ४
- नभी नारायणने देणी, त्राहो त्राहो वाणी विशेषी;
 पेलां पार्थे स्वामी संधार्यो, हभलां वणी जाणक अशी. ५
- कृष्ण ! कृष्ण ! जयपति त्यारे, हुटो आची शङ्ख तयारे;
 आव्या अर्जुन तेणे ठाम, भगिनीने कीधो प्रियाम. ६
- पछे पांडु कुमार उचार्यो, तारो पुत्र नथी मे भायो;
 तोहे ते अपराध समावो, भगिनी हरितनापुर आवो. ७
- तमो लक्ष हजर आंहांथी, अहोनी मःभाता हाथी;
 तारा रिपुने छती आज, तुने आपीश पाछुं राज. ८
- सुष्ठी पार्थ डेरी वाणी; दुःशला मनमां दुःभ आवणी;
 वनिता प्रलुभ्या वनमाली, मुभ वाणी उयारी वाकी. ९
- तमो देव सदा दुःभनाशी, सहुना हृदय विचे छे वाशी;
 द्रौपदीजे समर्था पेलां, तेनां दुःभ छेदां वेलां. १०
- अन्य छव करे जे स्मरण, तेने तुं आपे छे शरण;
 ताई दर्शन पाभी देव, हुं (आज) कतारथ थछ जेव. ११
- पार्थे मुने पीडा दीधी, पति पुत्र-विना(नी) हुं कीधी;
 कथम तेडे याग भोजार, भगिनी केनी निर्धार. १२
- जेने लाज न आवे मानो, प्रकाशी सबंध सगानो;
 सुत हीष्ठी कीधी जेणे, मुज राज्य विनाशुं जेणे. १३
- कुम आपे अश्व-अभार, कुम आपे हाथी-हजार;
 जेम उवस्ती ते नार, हरि-अर्जुं आबोटे त्यार. १४
- शुं दुर्लभ हरिपद जेह, नयने पआव्या तेह;

એવી દુઃખિત દીઠી યાળ, દુઃખભંજન દેવદયાળ.	૧૫
ભવમાયા મોહી તે નારી, આશ્વાસ દીધી મુરારિ;	
ઉઠ્ય ઉઠ્ય થશે કલ્યાણ, સુત પાસ જતું મેં જાણ.	૧૬
એમ કહીને પાર્થ સાથ, પુર મધ્યે ગયા યદુનાથ.	
તે યાળ સભામાં દીઠો, પડ્યો પાથરણા પર હેઠો.	૧૭
ઉઠ્ય વત્સ વિચારી પ્રીત, મુજ માન્નિધ્ય શાન્તી ભીત;	
કહી કેશવે એવી વાણ, ફેરવ્યો શિશુ ઉપર પાણ.	૧૮
ત્યારે ઉઠ્યો તે તત્કાળ, હરિને પાગે લાગ્યો યાળ;	
હરણી પુરવાસી આવ્યા, હરિ પાર્થ પુષ્પે વધાવ્યા.	૧૯
નૃત્ય ગીત મહાત્સવ શેરી, ગર્જે મૃદંગ નફેરી;	
પુરવાસી વિસ્મય થાય, હરિ આગળ મંગળ ગાય.	૨૦
દુઃશલાસુત પારથભાવે, આપણો અપરાધ સમાવે;	
એવે વપે ધ્યુ સંપૂર્ણ, હસ્તિનાપુર જતું તૂણ.	૨૧
તમો આવો પાવન હોવા, કુંતા દ્રૌપદીને જોવા;	
દુઃશલા કે આવીશ ધન્ય, અર્જુન થયા પ્રસન્ન.	૨૨
કહે જૈમિનિ સાંભળ રાય, મહાભારતનો મહિમાય;	
હર્ષા હર્ષા કેશવને જાણી, દુઃશલા મુખ યોલી વાણી.	૨૩
એ રીતે દેવાધિદેવા, નિજ જન છવાડી લેવા;	
તમો પૂરી મારી આશ, હવે જાઉં યુધિષ્ઠિર પાસ.	૨૪
એમ કહીને પુત્ર સમેત, નીસરી હસ્તિનાપુર હેત;	
તે નગરી કેરા જન, હસ્તિનાપુર તેડ્યા ધન્ય.	૨૫
ઇતિ ભારત અશ્વમેધ અભિરામ, જન જન્ય જયદ્રથ-ગામ;	
થયો એકસદમો અધ્યાય, મધુસૂદનનો મહિમાય.	૨૬
પંચવીશ શ્લોકે કીધો, કહે રત્ન યત્ને સીધ્યો;	

અધ્યાય દ્વર મો રાગ ગોડી.

જૈમિનિ કહે સાંભળ રાજન, પૂર્ણવર્ષ થયું જે દિન;	
તે દિન પારથના એ તુરી, ભ્રમણ કરંતા સાહ્યા હરિ.	૧
કૃષ્ણ કે' પાર્થ સુણ સાર, તારા ભાગ્ય તણો નહિ પાર;	
મહાવીર ભૂપતિએ ભરી, સઘળી પૃથ્વી આવ્યા ફરી.	૨
અશ્વ ભગાવ્યો સઘળી મહી, કંઈ પરાજય પામ્યા નહીં;	

- બહુ દિન વિત્યા ધર્મ નરેશ, યમનિયમે પામે છે કલેશ. ૩
- એક વર્ષ તે યાદા ખમી, કષ્ટ કરીને કાયા દમી;
હવે સર્વકો મોટા રાય, પાંડવપતિને જોવા જાય. ૪
- તમે સાથે સર્વે સુખ ભયા, ગજપુર જવા કરવી ત્વરા;
જેહુ અશ્વને આગળ કરી, ગજપુર પ્રત્યે જાવું ફરી. ૫
- નૃત્યકારણી નાચે નિત્ય, નાનાવિધ વાજે વાજત્ર;
પ્રવુગ્ન અનિરૂદ્ધ વૃષકેતુ, અરિઅર્જુન ઉતરવા સેતુ. ૬
- બભ્રુવાહન સાત્યકિ બળી, વીરવર્મા અનુશાલ્ય વળી;
મયૂરધ્વજ નીલધ્વજ સોય, હંસધ્વજ મહારાજ હોય. ૭
- યૌવનાશ્વ ચંદ્રહાસ નરેશ, ખીન્ન રાજ્ય સુંદર વેશ;
નાનાભૂપણુ ખેરો હાર, અંગદ કટક કરે શણુગાર. ૮
- ટોડર આગર શીરપર ધરો, ધૂપ વાસળા પુષ્પે ભરો;
કુસુમભાલિકા ધરજો ઘણી, શોભા ચંપકમાળા તણી. ૯
- એવા નૃપતિ આગળ યજ્ઞે, દિવી અજવાળે આવજ્ઞે;
દીવી તેજ સુગંધજ તણી, અંદીજન સ્તુતિ કરતા ઘણી. ૧૦
- હું આગળ સત્વરયાજંધું, ધર્મરાયને પુર જાજંધું;
એમ કહી હરિ સત્વર થયા, હરિતનાપુર મધ્યે આવયા. ૧૧
- રાય યુધિષ્ઠિર દીઠા ત્યાં. એઠા મુનિની પંગત માંય;
ગંગાતીર પધાર્યા હરિ, ગંડપની જ્યાં રચના કરી. ૧૨
- દેવક્યાદિક નારી બહુ, જે ગંડપમાં શોભે સહુ;
ધર્મરાયનું પામ્યા ધામ, નૃપને હરિએ કીધો પ્રણામ. ૧૩
- નૃપ આગળ ઉભો નિર્ધાર, શ્રી હરિએ કીધો નમસ્કાર;
આવ્યા અર્જુન જોડ્યા હરિ, બહુ રાજનયુત આવેતુરિ. ૧૪
- નીલધ્વજ હંસધ્વજ રાય, સાથે પધારે મહામહિમાય.
મયૂરધ્વજ આવે અનુ તુરી, જેની દ્રોષ્ટિ પરીક્ષા કરી. ૧૫
- પાર્થવધુ! મહામહિમાય, તારે પુણ્યે જીત્યા રાય;
સાંભળો વીર સુધન્વા વઢયો, મોટે કષ્ટે રણમાં પડયો. ૧૬
- તેનું વૈર ધરી મન માંય, સુર્યે સળગળ ખીલાવ્યા ત્યાંય;
પછે અશ્વની પાછળ ધીર, મણિપુર આવ્યા અર્જુન વીર. ૧૭
- બભ્રુવાહન પુત્રે ત્યાંય, પિતા પાર્થ પાડયો રણમાંય;

નામ ઉલૂપીને સુંદરી, મણિ આણી જવાડયા ફરી.	૧૮
કર્ણુપુત્ર મહાખળિયો ક્રોધ, પ્રથમચક્રી જવાડયો સોય;	
પછે પુત્ર યુત પારથ તહીં, સારસ્વતપુર આવ્યા સહીં.	૧૯
નૃપનો યશવર્ત્તિ યમરાજ, તે પણ જીત્યો સિંધ્યું કાજ;	
ત્યાર પછી તારો હય જોહ, કૌંતલપુરને પામ્યો તેહ.	૨૦
ચંદ્રહાસ પણ જીત્યો રામ, દાનવદેવે નવ જીતાય;	
ત્યાર પછી વાજ તે વહો, સરિતાના પતિ મધ્યે ગયો.	૨૧
જ્યાં જોડો બદ્ધદાહમ્ય રૂપી, સુકુંપત્ર ધર્યું શીર સુખી;	
ધણા કાળનો જોડો ત્યાંય, તપ કરવા સાગરમાંય.	૨૨
હું ને પાર્યંઆદે પંચ, ભૂપે દીડો તેનો સંચ;	
આગળ કરી ભે મુનિને ત્યાંય, અનુજ તમારો લાવે આંચ.	૨૩
ત્રિવિધ રત્ન આપ્યાં છે બહુ, વિત્ત તણી ગણુના શી કહું;	
પૃથ્વી સૂક્ષ્મ દીસે આપ, અધિકૈરો તારો પ્રતાપ.	૨૪
એણી રીતે કુશળા અમો, મંદિર આવ્યા માનો તમે;	
જેમ નિર્ધ્યો મુજને મહારાજ, ત્યમ સૌકોને જ્નેશો આજ.	૨૫
અહો ભીમ હર્ષાને દિયે, આનોની આપણુ ભેટિયે;	
ત્યાર પછી ભીમાદિક ભડે, પ્રણમ્યાં વિકૃત વીરે વડે.	૨૬
કુંતિને પ્રણમ્યા રામેશ, નમ્યા નાયજી માતા શેપ;	
કુશળ વાત કે'તા શ્રી, મુખે, સકળ સુંદરી સિંચી મુખે.	૨૭
દ્રૌપદી બેન સુભદ્રા બંને, નમસ્કાર કરી ઉભા કને;	
હર્ષ ભરે લોચન લાજતી, પ્રીતે આકુળ વ્યાકુળ થતી.	૨૮
ગાંધારી ધૃતરાષ્ટ્ર ધીર, વિદુર સમીપે સંજય વીર;	
સૌકોને જોતા શ્રીહરિ, અનુક્રમે આલિંગન કરી.	૨૯
વળતા ભીમસહિત ભાવિયા, આપણુને મંદિર આવિયા;	
જ્યાં રૂકિમણીને સત્યભામા, નાંખુવતી લક્ષ્મણા નામા.	૩૦
અનંત ણીજી અગળા સહુ, હરિ દર્શનની લોભિત બહુ;	
સૌ નારે નિર્ધ્યો ભગવાન, લોચન પીતી અમૃતપાન.	૩૧
સત્યભામા હરિ આવ્યા લહી, વક્રોક્તિ ધૃતિ બોલી સહી;	
વનમાં વાજી સેના સાથ, તમે પાંડુસુત પાળો નાથ.	૩૨
દુષ્ટ કુખ્જ સરખી બીજી સહી, કે કામિની પામ્યા કે નહિ?	

- यथा पार्थ करता प्रयाण, प्रमीक्षाने पाभ्या जणु. 33
- नैयमिनि के' सांभण राजन, स्त्रीनुं वयन सुष्ठी भगवान्;
 दास्य करी हरि हर्षे धया, पासे रखा भीम प्रत्ये भएया. 34
- भीम तमे अे वाष्ठी सुष्ठी, जेभां छे वक्रोक्ति धष्ठी;
 धया पुत्र तो भारे थया, सुतने पणु णहु सुत आविया. 35
- राय युधिष्ठिरना पुर भांय, भोटा वृद्ध भव्या छे न्यांय;
 जेवे स्थानक आव्यो आण, स्त्री परिग्रह लागे छे लाण. 36
- अहो भीम सत्यभामा नार, भोक्षी नव जणु निर्धार;
 जे क'ध डीधुं यौवन समे, हभलां ते मुजनेनव गमे. 39
- कृष्ण के' उठो सौ डोय, न्यां छे राय युधिष्ठिर सोय;
 नैमिनि के' सांभण राजन, वणता पोते नगणयन. 37
- आव्या राय युधिष्ठिरपासं, आन'हे जेह्या अग्निनाशः.
 यज्ञवाटिका शोभा सार, त्यां ज'ठ भेसो धर्मकुमार. 38
- हुं ने धृतराष्ट्र महाराज, वृद्ध सगस्ते विंठया आण;
 मुनिवरने माता सौ साथ, आगणथी यालुं नरनाथ. 40
- अर्जुन न्यां उभो मारगे, सौ जशुं सन्मुप त्यां लगे;
 देवमुनि एकदाह्य सार, न्यां उभा छे यज्ञ तोपार. 41
- सन्मुप जनुं कुंताञ्जये, अन्यवणी भारी नारीअे;
 नाना स्त्री साथे संचरो, एकदाह्यनी पूज करे. 42
- वाडव आदे जे डो वरुं, विप्रवेद वाष्ठी आयरुं;
 करिवर भेशी कन्या णहु, लाज वृष्टि वधावो सहु. 43
- त्रिपताका पांधो आण, पुरनी शोभा करवा काज;
 नृत्य करावे निज आंगणे, नानाकौतुक सर्वे सुणे. 44
- पुण्य धलां पथरावो पार, य'हन जण छंटावो सार;
 राजपुत्र जेवा आदरो, आवे अर्जुन आदर करे. 45
- श्रीकृष्णे शीपविया यथा, नगरलोक सौ करता तथा;
 ऋषिकेश त्यां आगण कथा, नगरलोक सर्वे नीसर्था. 46
- आव्या पारथ आव्या तुरि, भाग्य भाग्य भाषा उयरी;
 वधूवृंद साथे इकिमणी, सुपपाक्षो शशुगारी धष्ठी. 47
- उपा पंथ पणातां सार, आगण कीधी नार हजर;
 सत्यभामा साथे णहु सप्पी, अत्रंदार उत्तम आवपी. 48

પારિભતનાં પુષ્પ અપાર, પેઠાં ચીરજ ક્ષીરાકાર;	
કૌસુંભામ્બર શોભી સખી, ચપળ ચીર ચળકે કંચુકા.	૪૯
જાંબવતી જતાં હિત ધરી, સાથે બહુ શોભે સુંદરી;	
મુકંતાશળની માળા ધરી, હાવ ભાવશું હર્ષે ભરી.	૫૦
સૌ વનિતાને વસ્ત્ર વિશાળ, કાળીકંચુકી વર્ણ તમાલ;	
માર્ગમાં સુંદરીઓ સહુ, યૂથ સહજે જાતી બહુ.	૫૧
પરરપર સંઘર્ષણ થાય, સ્તન કુંકુમ પૃથ્વી પથરાય;	
ત્રુટે મુકંતા શળના હાર, શ્રમ જળની માર્ગમાં ધાર.	૫૨
આપે હાથોહાથ કપૂર, માર્ગમાં પડતાં તે ચુર;	
હસ્તિની ઉત્તમ દેવકી તણી, માત યશોદા ને હાથણી.	૫૩
માતે કુંજર કુંતિ માત, પાંડવપતિ ને સન્મુખ જાત;	
છત્ર ધર્યાં શીર ઉચ્ચર સાર, જળકે ચમર તણા ચળકાર.	૫૪
માર્ગે જાતી હરખે ભરી, અર્જુન જોવા ઈચ્છા ધરી;	
મેઢા મહાજન પુઠ પળાય, આલ્યા અર્જુન સેના માંય.	૫૫
સરખી પૃથ્વી સુંદર કરી, એણી રીતે ઉભા શ્રીહરિ;	
આગળ ઉભા શ્રીદ્વાણુ બહુ, વેદ ધ્વનિ ઉચરતા સહુ.	૫૬
દ્વિજપતિ આગળથી ધસે, દધી હૂંવાક્ષત ઉલ્લસે;	
હેઠળ હેમની થાળી ધરે, કપૂરની આરતીઓ કરે.	૫૭
ગોશ્યંદન કુંકુમ ધરી, ચંદન થાળ કપૂરે ભરી;	
કૌસંભવસ્ત્ર વિકાસિત અંગ, સૂક્ષ્મ દેહ મુકુટ નવરંગ.	૫૮
ચંચળ મુકંતાશળના હાર, વેશ્યાએ સાર્યા શણુગાર;	
મહાજનની આગળ નાયતી, હાવભાવ રંગે રાયતી.	૫૯
પ્રેમ તાલની લોચન દૃષ્ટ, યુવા પુરુષનાં ગન આકર્ષ;	
હાવ ભાવ ને તાલે કરી, નૃત્ય કરી સંતોષ્યા હરિ.	૬૦,
ઘતિ ભારત અશ્વમેધ મોઝાર, બાસઠમો અધ્યા ^૧ નિર્ધાર;	
રત્ન કે ^૨ યત્ને કરી કર્યો, એકસઠ શ્લોકે વિસ્તર્યો.	૬૧

અધ્યાય ૬૩ મો રાગ કેહારો.

ભૂપ મળ્યા પારથ વળ્યા, બહુ કાળે ટોળે મળ્યા;	
કૃષ્ણજી અર્જુન મહા જનમાં મળ્યાએ.	૧
અર્જુન હયથી ઉતરી, સેન તણી રચના કરી;	
આગળ કર્યા યજ્ઞ તણા તુરિએ.	૨

હાળ.

યમગુરિ આગળ કરી, ચાલ્યા ભૂપતિ સોય;	
સુખપાસે બેઠા યકદાલબ્ય, મહાજન સર્વે જોય.	૩
વાહન તણ ભૂપાળ સકળ, પગપાળા હરિ પ્રત્યે જાય;	
પાર્થ દળ દીઠું લય પામ્યું, જ્વલવના દળ માંય.	૪
ધર્મ રાયને કાળે શ્રી હરિ, સેના રૂપ છવાયા;	
અર્જુન આગમ જાણી સુંદર, રૂપ કરી હરિ ગાયા.	૫
રચના દેખી ખીજા રાજ, બોલ્યા અન્યો અન્ય;	
પાર્થ સાથે દીઠા આપણે, દેશ અનેરાં ધન.	૬
તે તે દેશ તણાં ધન દેખી, સંતોષ્યાયાં મન;	
ધર્મ રાયના નગરથકી, અધિકો નવ દિસે અન્ય.	૭
સઘળા દેશ તણા વૈભવને, નિંદે નૂર્ગર હેવ;	
જેમાં અશ્વ અનુપમ દિસે, ઐરાવત સમેત.	૮
ગાયે સુકુટ મનોહર શોભે, મણિમય કંબલ ધારી;	
ધારા પંચવડે પરવરતા, પવનવેગ અધિકારી.	૯
ઉચ્ચૈશ્રવા છતી યશ પામે, એવા અશ્વ અનુપ;	
શી શોભા કહીએ જ્યાં ઉભા, ખોતે ત્રિભુવન ભૂપ.	૧૦
સકળ વસ્ત વ્યાપી શોભા, નિજ તેજે કરી આપ;	
તે પાર્થની પાસે ઉભા, પરમેશ્વર ધરી આપ.	૧૧
કન્યાના કરમાંથી મુક્તા વરસે, મિશ્રિત રતન;	
અર્જુન આગમ ભૂપતિ ક'ઠે, હાર જણાતા યતન.	૧૨
ભીમાદિક ભૂપાળ તણે, શીર ચમર વિરાજે એવા;	
અધ ઉર્ધ્વ શીર ઉપર શોભે, સૂર્યના કિરણ જેવા.	૧૩
ગુઓ ઋષીશ્વર ઉર્ધ્વરેતા, એવાં વૃંદ પ્રકાશ;	
પ્રાર્થવાં અસિપત્ર વ્રત તે, રાય યુધિષ્ઠિર પાસ.	૧૪
ધૂપ તણે ધુમ્રે કરી જે જે, ગર્ગન થયું છે રથૂળ;	
નારાયણની ઉપર જાણે, છત્ર ધર્યું અનુકૂળ.	૧૫
જે આ સુંદર સેના ચાલી, ધર્મ રાયને ઘેર;	
મોટા વીર સહિત શ્રી કૃણે, રાખી રૂડી પેર.	૧૬
એવું ઉચરતો તે રાજ, પુરુષોત્તમને પામી;	
એવે પાર્થ મળ્યા મહાજનને, ઉચરતા શીર નામી.	૧૭

भांधारी कुति ने देवकी, विदुर तथा धृतराष्ट्र;	
जे सौने ज्योणभाव्या राज, धनंजये करी स्पष्ट.	१८
आ जूज्यो मदारान्न मोटो, अंद्रहास मन भाव्यो;	
विपयावर गदा विप्रबुद्धत छे, कृपा करीने आव्यो.	१९
आतो वीरवर्मा मदारान्न, शर करे संग्राम;	
आगण रडी धृतराष्ट्र राज, तगने करे प्रणाम.	२०
गयूरध्वज पागे लागे, तगने धृतराष्ट्र नरवीर;	
हरिजे ब्रह्म पगाडयो तोडे, ब्रह्मे न पाभ्यो धीर.	२१
आ नृपने भानो मदारान्न, गदाभति अति अणवत;	
तुज पद पंकेज सेवारस, वसरो ने आव्यो संत.	२२
जेना रनि शंभू प्रतापे, रिपुमुअ कगण कहेवाग;	
सत्वर इरथी दण वनित ते, द्विसे पाण कुमणाय.	२३
जे भोगी पाते सुवनभांथी, सज्जनभण्डि ने लाव्यो;	
विपधर धर पाताणे पेशी, पन्नग छती आव्यो.	२४
हे गंगाना गहन शापथी, दाध्या ते अतिधीर;	
नव पदत्रयने कृपा आव्यो, अश्रुवाहन वीर.	२५
हंसध्वजने जूज्यो राज, पागे पडे सुविचारी;	
जेना पुत्र प्रयण अणधारी, शंकर सेवा सारी.	२६
जेणे पातानां शीर आपी, भाणः मोह वधारी;	
जेणे रणुमां वीर वडेरा, संतोष्या न्यधारी.	२७
ते वृषकेतु नमे छे तगने, उडाडोने भेटो;	
पाग पटी प्रणुमे उडाटो, नीलध्वजने नेटो.	२८
वैगिनि हे सांभण जनमेजय, त्यार पछी ते सर्व;	
धृतराष्ट्रे पूज्या मदारान्न, भूकी मनने गर्व.	२९
त्यार पछी ते राय युधिष्ठिर, प्रणुभ्या सर्वे लूप;	
अर्जुन आलिंगने प्रणुमी, उभा अनुयर रूप.	३०
भीमसेनने वृद्ध विसोकी, पार्थ पाभ्या स्नेह;	
कुंताछये कुंवरने दीडो, शरतोमर धारी देह.	३१
आलिंगन अर्जुनने दीधुं, आनंदे करी शेष;	
कर्णकुंवरनुं शीर सुंधीने, आलिंगी शिशु सोप.	३२
कुंता हे वृषकेतु ते तो, सेना सधणी राणी;	

એ રીતે આનંદી કુંતા, ધર્મભુવનમાં ભાષી.	૩૩
હવે અતઃપર રાય યુધિષ્ઠિર, સઘળા મુનિવર સાથ;	
ખેતર કરપણુ કરવા ચાલ્યા, વૃષભ ગ્રહીને હાથ.	૩૪
દ્રૌપદી કરમાં ઔપધી ગ્રહીને, દીક્ષિત પંચ પળાય;	
કૃષ્ણ પાછળ બીજા રાજા, કૌતુક જોવા જાય.	૩૫
કુંતા દેવકી માત યશોદા, ઉદયો આનંદ પૂર;	
રાય યુધિષ્ઠિરને સિંચે જમ, ચંદન મિશ્રિત કપૂર.	૩૬
મંત્ર પાઠને ભણતા બ્રાહ્મણ, મંગળ ગાતી નાર;	
ખેડી ખેતર ઈંટ ચણાવી, રાય યુધિષ્ઠિર સાર.	૩૭
મંત્ર સહિત મહારાજા પોતે, ઈંટ ચણી શત ચાર;	
ચાર વેદે વિધિવત્ વ્યાસે, ઉપદેશ્યો નિર્દહાર.	૩૮
બકદાહમ્ય નામે મુની મોટો, વંદે દ્વિપ્ર સમ્મત;	
સુપર્ણુ ચિતિકા રાયે કીધી, સર્વે ગળીને અસ્થ.	૩૯
ઉદર કર્યું સોનાનું સુંદર, ઈંટ ચણી શત ચાર;	
દક્ષિણ પાંચ કરી પક્ષીની, યજ્ઞ તણા કરનાર.	૪૦
ચૌવાલીશ શત ઈંટે કીધી, દક્ષણ વામ શપક્ષ;	
એકવીશ શત ઈંટે ઉત્તમ, પૂછ કર્યું પ્રત્યક્ષ.	૪૧
એથી દ્વિતીયા દ્વિગુણી કીધી, સેન સમેરી સાર;	
વળી તૃતીયા ઈંટે કીધી, ગરુડચિતિ વિસ્તાર.	૪૨
એમ ચતુર્થ પંચમ કીધી, શોભા પંચ સુપર્ણુ;	
મોટા મુનિવર વિંટી ખેડા, ઉત્તમતર આચાર્ય.	૪૩
મંડપ એક અનુપમ કીધો, અષ્ટદ્વાર સમેત;	
કુંડ અષ્ટ ઉત્તમ ત્યાં કીધા, ઉત્તમ દૂરકે કેત.	૪૪
ખદિર તણા અષ્ટરૂપ કીધા, સાત સુભગ પાલાશ;	
પંચ ખિલ્વના વાર કીધા, શ્લેષ્માતક પંચ પ્રકાશ.	૪૫
વેદો ત્રણ કીધી તે મધ્યે, શરવા શત સંભાર;	
સાઠ સૃચિ વૈકંઠકેરી, સ્થાપિ ત્યાં નિર્ધાર.	૪૬
રક્તવૃષભનું ચર્મ પરમ તે, મુશળ ઉલૂખલ જાણી;	
સોમવલ્લિકા સન્મુખ મૂકી, મંડપ હેડળ આણી.	૪૭

भंडुप हेटग आखी भूकयो, नानाविध सामान;	
वस्तु सकण सुंदर त्यां शोभे, आनंदो रागन.	४८
वेदव्यास कीधा आचार्येण, अह्ला अकहाल्य;	
तेज्जेभय सधणा मुनि कीधा, ऋत्विज सधणा सभ्य.	४९
वाभदेव वसिष्ठ ने गौतम, अत्रि पराशर ज्येव;	
भारद्वाज नभदग्नि कडोल, भागुरि भूदेव.	५०
रैभ सुभंतु ने वणी, कौंडिन्य गालवने जतुकर्णु;	
सौभरि दोभश आदे कीधा, ऋत्विज शुभ आचर्युं.	५१
रक्षा कीधी भंत्र भल्लीने, तापस राक्षस हरल्ली;	
राय युधिष्ठिर मभमां कीधी, द्वारपाणनी वरल्ली.	५२
विश्वामित्र पुलस्त्यने अरुणि, धौम्य विभांडक नाम;	
उपमन्युने वायुभक्ष मणी, मधुछंद अभिराम.	५३
द्वारपाण कीधा ते मुनिवर, सुंदर यज्ञ भोऋर;	
ज्येथी अन्य वर्षा अहु वाडव, अर्या आदर सार.	५४
दीक्षा दिव्य धरी लूपाणे, साधुं मृगनुं शृंग;	
व्यास कडे सुणु राय युधिष्ठिर, उत्तम अध्वर अंग.	५५
सिंहासन मध्ये जर्ठ जेडा, मोटा मोटा राय;	
ते मध्येथी योसठ दंपति, जण भरवाने जय.	५६
गंगाजण भरवाने जवुं, शास्त्र विधाने शिष्ट;	
अत्रि आप सपत्नी साथे, अर्द्धती ने वसिष्ठ.	५७
इकिमल्ली ने नारायण अर्जुन, साथ सुभद्रा जय;	
भायावती विततानी साथे, प्रद्युम्न वीर पणाय.	५८
उषा अनिरुद्ध साथे आले, कनक कणश अडी हाथ;	
हिंडिया शुं भीमसेन ने, वृषकेतु प्रभद्रा साथ.	५९
भयूरध्वज क्षीलावती साथे, नीलध्वज ने सुनंदा;	
प्रभावती शुं यौवनाश्व, जण भरवा जय आनंदा.	६०
अनुशास्व धर्मिला साथे, कनककणश ले शीश;	
गंगाजण भरवाने जवुं, जे सर्वे धरल्लीश.	६१
नैमिनि के सांभण जनमेजय, व्यासवयन मन आखी;	
पत्नी संयुत सधणा राग, अहेवा जता पाखी.	६२

જળને જતાં ઘેર ધૂનિધન, વાળે બહુ વાજીત્ર;	
કુંજર બેઠી કુમારિકા ને, આહ્વાણ પર મપવિત્ર.	૬૩
મુકતાકળને વરસે વિનતા, વેદધૂનિ સાંભળતી;	
ગાયક કેરા ગાન વિષે જઈ, શંખગર્જના મળતી.	૬૪
દંડનીત નાયક નૃપ આગળ, નૃત્યક કરતા નૃત્ય;	
નાનાવિધિ શણુગાર ધરીને, મહાજન જતા સત્ય.	૬૫
તે કાળે કુંતાને દેવકી, આગળ કીધા કૃષ્ણ;	
કુંતાજીએ કૌતુક કીધું, તે કાળે કહું પ્રશ્ન.	૬૬
૩કિમણીને નારાયણ કેરા, સુંદર છેડા બંધ;	
નારદદેવે કૌતુક દીધું, સાંભળ નૃપ સંબંધ.	૬૭
સત્યભામાને મંદિર જઈને, નારદ બોલ્યા વાણી;	
નારાયણની વાલી સાંભળી, સત્યભામા પ્રમાણી.	૬૮
યજ્ઞ તણા આરબે આલ્યા, મોટા (મોટા) બહુ રાજન;	
પુરુષોત્તમની પાસ રહીને, ૩કિમણી પામી માન.	૬૯
જળ ભરવાને ચાલી ચતુરા, સાથ શ્રી અવિનાશી;	
શીર પર છત્ર વિરાળે ચંચળ, ચળકે ચમર બે પાશી.	૭૦
હરિતું માન સદા નવ પામે, બીજી નારી કોય;	
સમર્થ મન્મથ કેરી માતા, અનિરૂદ્ધ પૌત્રજ સોય.	૭૧
એના મંદિરમાં તું રહી છે, કેટલુંએક હિત દેખી;	
મુખદાક્ષિ નવ આવી હરિને, તુજને પાસે પેખી.	૭૨
સત્યભામા કે' સાંભળો સાચું, નારદ મહા મુનિરાજ;	
તેને પાસે રહ્યા છે હરિ, કે' મારી પાસે આજ.	૭૩
મારી પાસ સદા રહે શ્રીહરિ, નિરખો નારદદેવ;	
જૈમિનિ કે' સાંભળ રાજ, જનમેજય અશ્વમેવ.	૭૪
નારદ ઋષિએ શ્રીહરિ દીઠા, સત્ય હૃદય મોઝાર;	
નારદ કે' તમે શ્રીહરિ દીઠા, સભા વિષે નિરધાર.	૭૫
સત્યા સહિત દેખી તમને, અમને વિસ્મય થાય;	
યજ્ઞ વિષે બેઠા છે યાદવ, જ્યાં યુધિષ્ઠિર રાય.	૭૬
સત્યા સંગ ગ્રહીને યજ્ઞે, જોયા દેવાધિદેવ;	
એ મંદિરમાંથી નીસરતા, દીઠા મુનિએ એવ.	૭૭

નારદમુનિ અન્યસ્થળ આવ્યા, જાંબવતીને ઘેર;	
તેના મંદિર માંચ પ્રવેશી, ઉચરીઆએ પેર.	૭૮
અરે માતક્યાં ઘેર રહી છે, ન આવી નૃપને ધામ;	
યાદવરાય પધારે પોતે, જ્યાં જાનહવી જળને કામ.	૭૯
રૂકિમણી સત્યભામા સ્ત્રીને, સાથે લેશે નાથ;	
જાંબવતી નારદ શું ખોડ્યાં, જોડી જુગમ હાથ.	૮૦
કેશવની કામનીઓ સઘળી, સાથે રહે નિરધાર;	
જે માનુનીને મૂકે માધવ, તે નવ જીવે નાર.	૮૧
જૈમિનિ કહે સાંભળ જનમેજય, માધવજીની માયા;	
નારદમુનિએ ત્યાં હરિ દીડા, પાસ અકેકી જાયા.	૮૨
વસ્ત્ર તણા છેડી જાંધીને, ભક્તો ગોપી ગ્રેહ;	
સઘળાં મંદિર શ્રીહરિ સંયુત, દીડાં મુનિએ તેહ.	૮૩
પુનરપિ નારદદેવ પધાર્યા, પાંડવ મંડપમાંચ;	
ઋત્વિજમાં રહી શ્રીહરિ કેરું, સ્તવન કરતા ત્યાંચ.	૮૪
વસિષ્ઠ સાથે સૈવે રાજ, ગંગાને તટ આવ્યા;	
કૃષ્ણ સહિત આનંદ અનુપમ, મુનિવરને મન ભાવ્યા.	૮૫
વ્યાસજીએ જળમંત્રી પૂજી, જળદેવી નિર્ધાર;	
કળશ એક પૂરી આપ્યો, અનસુયાને પાણ.	૮૬
કંચનકળશ જળે કરી શૂરણ, અંધતીજી ઝાલે;	
આત્મજ્ઞાની મુનિવર આગળ, શીશ ધરીને ચાલે.	૮૭
ગંગાતીરે અંધતી ઈતિ, કનકકળશ શીર ધારી;	
રૂકિમણીજી પોતે પય લાવે, મારગ મંગળકારી.	૮૮
વસિષ્ઠવનિતા વચન ઉચરે, રૂકિમણી પ્રત્યે જોતાં;	.
રૂકિમણી રાણી તમે, પુષ્પ(ના) ભાર-દુઃખાતાં.	૮૯
તે તમને આપ્યો કંચનનો, કુંભ ન લાગે ભાર;	
અંધતીનું વચન સુણીને, કહે સુભદ્રા સાર.	૯૦
અહો આતે રાણી રૂકિમણી, ભાર તણાં સે'નાર;	
ગોવર્ધનગિરિ જેણે ધાર્યો, ઉદર વિષે સંસાર.	૯૧
રાત દિવસ તે નારાયણને, રૂકિમણી હૃદયે રાખે	
પતિવ્રતાનો ધર્મ અનુપમ, રૂકિમણીદેવી દાખે.	૯૨

इकिमणी के' भाइ' व्रत निर्भा, सदा सुभद्रा नारी; धरे धनंजयने डर डपर, शीतलता अधिकारी.	६३
नैमिनि के' अेम कही सुंदरीअे, सा'या कणश अपार; निज निज शीर लीधा न्यहां, मुकता पुष्प तपुा शशुगार.	६४
सभरतार सुंदरीअे आवी, यज्ञ-मंडप न्यांय; शंभ मुदंग पठइ णहु वाजे, वाजां मंडप भांय.	६५
वीणु बेर भला तंभुरा, करण्णुाटे रणुकार; त्यां आणुिने पावन न्णुशु', पायो तेह तो'पार.	६६
धर्मराय ने दौपही प्रेमे, पूज्यो ते वाणु सोय; यज्ञपूषु' ताणुि पांध्यो, णीज्ज राज्ज न्णेध.	६७
धृति भारत अश्वमेधमां; त्रे'सठमे अध्याय; जे अध्या'मां मंजा न्णना, आगणतो भडिआय.	६८
श्लोक थया जे अध्या' मध्ये, सत्ताणुं निर्धार; रत्न कहे यत्नेकरी कीधां, नवाणुं पढ सार.	६९

अध्याय इअ मे राग राभंभी.

नैमिनि जोल्या सुणु लूपाणण, यज्ञ प्रवर्त्यो तेणुे काणण; मंत्रे मं'युं ते न्ण पर्मण, जे न्णे नाळा राज्ज धर्मण.	१
लीम अणुंन ने सुंदर श्यामण, सर्व मणीने करता कामण;	

ढाणः

काम करता लीम अणुंन, स्वयं श्रीभगवान; पाद प्रक्षालन कथां, मुनि सर्वनां राज्जन.	२
यथा स्थानक स्थापता, मुनि सर्वने परमेश; वस्त्र पै'री विविध भेडा, अप्पिल उत्तम देश.	३
अंधने अर्च्यां तनुं, धरी अलंकार अपार; हेमभाणा डार णहु, तांभूल-णीडी सार.	४
स्तवे पांडव कृष्णु कांयनः-, पीठ भेडा मुन्य; आवीअे आवीअे अेवी, मंडपमां अति धुन्य.	५
युधिष्ठिरना यज्ञ मध्ये, भल्या विप्र अपार; रत्न कांयन वसन सुंदर, दान हे दातार.	
गण अश्वस्थनां दान धेतु, सहस्र अंधन दान;	

છત્ર ચામરદાસ દાસી, ભૂમિદાન મહાન.	૭
અન્ન યાચકને સમર્પ્યા, સદન ધન સરનેહ;	
જેને જે વલ્લભ હતું, તેને આપ્યું તેહ.	૮
યુધિષ્ઠિરે ત્યાં સ્નાન કીધું, યસ દીક્ષા લીધ;	
કનક સ્તંભની પાસ આવી, અશ્વ સન્મુખ કીધ.	૯
પછે યશી અગ્ર ભણે, ભૂસુર ભણે વારંવાર;	
હે અશ્વા તુજને સ્વર્ગલોકે, ગતિ હો નિર્ધાર.	૧૦
યુધિષ્ઠિરનું વચન સુણીને, અશ્વ ધૂણે શીશ;	
વક્રવદન વિદ્રોહક્યું જે, પાસે છે જુગદીશ.	૧૧
નકુળ નૃપને જુણાવ્યો, હયે આપણો અભિપ્રાય;	
તે કહ્યો નકુળે યુધિષ્ઠિરને, અભિપ્રાયનો ઉપાય.	૧૨
મહારાજ વાણ એમ કહે છે, હું ન જાઉં તે ઠામ;	
અન્ય યસે યાચ હય, સ્વર્ગગતિ સુરધામ.	૧૩
શ્રીકૃષ્ણ ત્યાં નવ હોય માટે, સ્વર્ગ પામે સોય;	
અનીશ્વર તેણે ઠકરીને, પરમ ગતિ ત્યાં હોય.	૧૪
આ યસ મધ્યે પામવા, શ્રીકૃષ્ણ પ્રાપ્તિ એક;	
હું કૃષ્ણ સુખમાં પ્રવેશું તે, જુઓ યાચક લોક.	૧૫
નકુળ કહે હે નરાધિપ, એ અશ્વ કહે છે એમ;	
પછે આણ્યો મંત્રમય, હુય યૂપ પાસે ક્ષેમ.	૧૬
સકળ સ્ત્રીજન મળી માધવ, ધર્મ આણ્યા ત્યાંય;	
નકુળવાણી સુણી ભૂપે, અસ્વ બાંધ્યો જ્યાંય.	૧૭
કૃષ્ણ સંયુત ક્રિને મંત્રી, અસ્વ બાંધ્યો યૂપ;	
એવે બોલ્યા ધૌમ્ય સાંભળ, ભીમ ભડ મહાભૂપ.	૧૮
ત્યાર સુધી તમે રહો, કર ખડગ ધારી આજ;	
જ્યાર સુધી કહું હું, હય પરીક્ષા મહારાજ.	૧૯
પછે ધૌમ્યે અશ્વનો, વર બામ ખીડ્યો કાન;	
તત્કાળ ત્યાંથી ક્ષીરધારા, નીસરી રાજન.	૨૦
રૂધિરનો નહિ સ્પર્શ વિસ્મય, યયા સહુ ધરણીશ;	
ધૌમ્ય કહે હે ભીમ છેદો, હવે હયનું શીશ.	૨૧
જેમ પ્રીતિ પામે જનાર્દન, અવિનાશી પુરુષપુરાણ;	
હયશીશ ભીમે સદ્ય છેલું, થતે નાદ નિશાણ.	૨૨

તે ઉર્ધ્વ રૂપે શીશ ઉડયું, સૂર્યબિંબ પ્રવેશ;	
પછે શુદ્ધ બાણી દૃઢે હયનું, વિદાર્યું ઋષિકેશ.	૨૩
દુગ્ધધારા નીસરી, તે નિર્ધી બોલ્યા યુધ;	
પૂર્વે અમો નથી દીઠો, અશ્વ એવો શુદ્ધ.	૨૪
હે યુધિષ્ઠિર! મહાભાગ્ય તારં, સપ્ત યજ્ઞ વિધાન;	
જે સમે મુનિ એમ ઉચરે, તે સમે તે રાજન.	૨૫
પછે અશ્વની કાયાથકી, મહા તેજ પ્રકટયું જોહ;	
વસુદેવનંદન-વદન મધ્યે, સઘ પેહું તેહ.	૨૬
પછે હયકાયા પડી, કર્પૂરનો અંબાર;	
બાણે સદાશિવના ગાત્રથી, ચ્યૂતી વિભૂતિ સાર.	૨૭
કર્પૂર નિર્ધી મુનીશ્વર, આશ્ચર્ય પામ્યા ઉર;	
હવન કેરા કુંડમાં, હોમતા બંહુ કર્પૂર.	૨૮
આ રહ્યો રાજ સપત્ની, ભગવાન યજ્ઞ નિર્વાસ;	
કર્પૂરનો શરવો ભરી, એમ ઉચર્યા શ્રીવ્યાસ.	૨૯
હે ઈંદ્ર ! આહુતિ ગ્રહો, કર્પૂર કેરી સાર;	
કળિયુગમાં થશે દુર્લભ, યજ્ઞ એહ પ્રકાર.	૩૦
એવે ઇંદ્ર આગ્યા સ્વદેહે, મુનિ પ્રત્ય બોલ્યા વાણ;	
આપો આહુતિ અગ્નિમુખે, વ્યાસ મુનિ પ્રમાણ.	૩૧
પછે વ્યાસે અનુક્રમે, ઇંદ્રાદિ તરખ્યા દેવ;	
ધનસાર હોમે હુતાશનમાં, નિર્ધતાં સુર એવ.	૩૨
તે વનથી ત્રિલોક સઘળું, ચરાચર પ્રસન્ન;	
તે હોમધુત્ર પવિત્ર પોતે, યુધિષ્ઠિર રાજન	૩૩
સકળ પૃથ્વી પવિત્ર થઈ, પ્રસન્ન હરિ મહાભાગ્ય;	
ભૂપ ભેટી ભીમને કે', ક્રતુ અદૃષ્ટે હે ભાગ્ય.	૩૪
શ્રીકૃષ્ણ કે' હવે યજ્ઞ અંતે, કરો અવભૂથસ્નાન;	
કહે જૈમિનિ સાંભળજો, હે જનમેજય રાજન.	૩૫
સઘળા ઋષિ શ્રીકૃષ્ણ મળીને, નવરાવે નરનાથ;	
સહિત દ્રોપદી ભીમ આદે, ભૂપ સઘળા સાથ.	૩૬
સોમપાન પાયું સર્વને, પુરોડાશનું પ્રાશન;	
આશિકા આપી સર્વને, પ્રસન્ન ઋષિરાજન.	૩૭
જય શબ્દ બંદિ ઉચરે, વાજંત્રના નિર્દોષ;	

ગાન કરતા ગાયકા, કૃત યુધિષ્ઠિર સંતોષ.	૩૮
પછે દેવકીમુખ્ય નાર નરને, નિરાજન ત્યાં કીધ;	
વધૂ સહિત કુંતા મુદિત મન, સુત તણું મહાસુખ લીધ.	૩૯
પૂર્ણાહુતિ કરી રાગ, આસને ઉપવેશ;	
યુધિષ્ઠિર શણુગાર ધરી, હરિ સમીપે પ્રવેશ.	૪૦
વ્યાસને ક્ષિતિદાન દીધું, યુધિષ્ઠિર ગત ગર્વ;	
તે દ્રવ્ય વ્યાસે દીન દિજને, સમર્પ્યુ તે સર્વ.	૪૧
રત્નનો ગિરિ શિખરસ્થ સુંદર, કનકનો વૃષ જ્વલ;	
બકદાહમ્ય મુનિને યુધિષ્ઠિરે, ત્યાં સમર્પ્યો તેહ.	૪૨
રથ એક ને ગુજ એક ને, દશ અશ્વ સોતુ ભાર;	
શત ઘેતુ સોને શણુગારીને, પ્રમુથ મોતી સાર.	૪૩
એક એક ત્રણિને ચાર સૈવક, કાર્ય કરવા દીધ;	
એમ દ્વારપાળક તથા, ત્રણિજ તણી પૂજન કીધ.	૪૪
ત્રીશ અર્ધ તેતું અર્ધ, ઈચ્છા દાન દીધ અપાર;	
પછે બીજા ભૂખને, પેરામણી કૃત સાર.	૪૫
તુરંગ એક હજાર ને, શત એક હાથી હાર;	
કનકનાં આભરણ પેરણ, કોટિ સંખ્યા સાર.	૪૬
વૃષ એકની પછે એક, પૂજન કરી રાગ ધર્મ;	
દ્વિગુણુ ધનશું કરી યાદવ, તણી પૂજન પર્મ.	૪૭
નાર રૂકિમણી આદિને, આભરણુ આખ્યાં સાર;	
શ્રીકૃષ્ણુ આસને અર્ચ્યા, વિવિધ ભૂષણુ ભાર.	૪૮
યજ્ઞ કેરું પુણ્ય આપ્યું, કૃષ્ણુના કર માંય;	
વાણત્રના નિર્દોષ વંતે, પુષ્પ-વૃષ્ટિ ત્યાંય.	૪૯
પાંડવે પૂજન કરી બહુ, ભૂપની મહાભાગ્ય;	
સંતોષ પામ્યું સર્વકો, કૃષ્ણુ કરાવ્યો યાગ.	૫૦
યજ્ઞનું કરવું સુણી, નર પાપથી મૂકાય;	
શ્રદ્ધા ધરી જે સાંભળે, નર નાર પાવન થાય.	૫૧
ઈતિશ્રી મહાભારતે, અશ્વમેધનો મહિમાય;	
યુધિષ્ઠિર અભિષેકનો, ચોસઠમો અધ્યાય.	૫૨
જે અધ્યાય વિષે સુંદર, શ્લોક છે યાવન;	
રત્ન કે' ચત્ને કર્યાં, ૫૬ પૂર્ણ પંચાવન.	૫૩

અધ્યાય દ્વિતીયો રાગ ગોડી.

- જૈમિનિ કે સાંભળ ભૂપાળ, યજ તણે અંતે તત્કાળ;
 ભીમસેને પ્રાર્થના કરી, મુનિજન રાજ નામે શ્રીહરિ. ૧
 નાનાવિધિના કીધા પાક, સૌ જમાડયા સુંદર શાક;
 જનમેજય પૂછેછે પ્રી, જૈમિનિ ભાષો પ્રકટ કરી. ૨
 આહ્વાણ કેમ જમાડયા સહુ, કૃષ્ણ પ્રમુખ પૃથ્વી પતિ બહુ;
 નાના જન ને નાના શિશુ, ભીમે ભોજન કીધું કથું. ૩
 મુજને કૌતુક પ્રકટે ધણું, વચન સુણી તારા મુખ તણું;
 જૈમિનિ કહે સાંભળ રાજન, ભીમે કીધાં જે જે ભોજન. ૪
 મંડપની મહી સોના તણી, રત્ન તણી ત્યાં રચના ધણી;
 અંદન કાષ્ટ કર્યા પાટલા, ઉપર રાતા કંબલ બલા. ૫
 રત્ન તણા કંબલ પાયર્થા, અંદન યાજ્ઞ સાથે ખડયા;
 એક એક દિવ પ્રત્યે યાજ્ઞિકા, રત્ન દીપક એ દીપાલિકા. ૬
 અંદરવા બાંધ્યા દહ કરી, પુષ્પ તણી ત્યાં જાળી ભરી; .
 ધૂપ કર્યો કૃષ્ણગર તણો, તે મંડપ વાસતો ધણો. ૭
 કીધું સાર સુગંધી તોય, તેણે પાત્ર પખાળ્યાં સોય;
 એક એક આસન અંધુ ભર્યું, કંચન રત્ન કમંડળુ ધર્યું. ૮
 ભીમે એવાં ભોજન માંય, સરશ્યું પાયસ પીરશ્યું ત્યાંય;
 કો દિવ ક્ષીર વીલોકી અશી, દાણે અખંડ મંડળ શશિ. ૯
 એદન ઉજ્જુ અનુપમ અશો, જાતિ કુસુમ કળિયો જશો;
 કનક કચોલે વ્યજન ભર્યાં, નાના વણે વાંકું કર્યાં ૧૦
 મેરશિખર પ્રતિબિંબ્યો રવિ, શાક તણી શોભા એહવી;
 અન્ન પ્રહ્લ એમ બોલે વેદ, ભીમે તેહ જણાવ્યો ભેદ. ૧૧
 મુનિનાં મન લય પામ્યાં તથા, સકળ પાકમાં સાકરે યથા;
 કાએક વિષે દીઠા અપૂષ્પ, ખીજને તે પૂછે રૂપ. ૧૨
 ખીજે વિષે વાણી કહી, અંદ્ર તણું એ વિકલ સહી;
 શત પ્રકારે પૃથ્વી પડયું, મહીભાગે જમતામાં જડયું ૧૩

દેશી ફેર.

- એમ કહે પ્રહ્લ તે સમે, કૈણિકા આણ્યું અન્ન;
 નિજ યાજ્ઞિકામાં નિહાળી, દિવ યથો વિસ્મય મન. ૧૪

- १ युधिष्ठिरमा यत् विषे, शतपत्र सन्भव ओढः
वायु भक्तज प्रकटयो, ओमां नदि सदेढ.
१५
२ हंत वलूपल मोदकाने, निदाणी कहे डाय;
हुंमर इण अहां उयाहां, वन विषे धरवे सोय.
१६
३ कोष्ठ द्विज कुंवर कहेतो, कडा पुष्प सगान;
हणने कहे अगधियानां, पुष्प ओ राजन.
१७

श्रीपाद्य.

- ४ वडु विरोधी कांयन कांत, कोष्ठ आक्षय्य ओल्यो अभ्रांत;
मुज आगण आणे वड, सुरजना रथ डेरं यड.
१८
५ ओ विधि वाज्यनो सदेढ, भोजन देणी पाभ्या मोढ;
धृत साकर दधीपयने अन्न, द्विजनां गन पाभ्यां प्रसन्न.
१९
६ को द्विज द्राक्षारसकुं पान, कोष्ठ ओक आंभारस राजन;
कडवी इण धृतगां भेज्युं, श्वेत शर्करागां भेज्युं.
२०
७ त्वया रदित मंडा स्वाहे भयुं. मुनिने शिष्ये मुषगां धयुं;
आडे वेडी मुषगां धरे, ओ विध कडवी भक्षयुं करे.
२१
८ भीमे आक्षय्य क्षत्री आघ, सर्व जभाडया सुंदर स्वाह;
शुद्धायगन कीधां सहु डाय, दिव्य यंदन यन्त्री सोय.
२२
९ तांजूले पीडी धनसार, निरभी विस्मय विप्रकुमार;
सूकां पत्र करीने यूर्णुं, वनमां भक्षयुं करता पूर्णुं.
२३
१० ते तांजूले रसज भहु, धर्मकुमारे कीधा सहु;
जैमिनि कहे सांभज राजन, द्विज क्षत्रीयुत कुंतीतनं.
२४
११ यत् करीने भेडा सुषे, कृष्णु समीपे पांडव विषे;
ओवे आक्षय्य ओ आविया, न्याय तणो निर्णय लाविया.
२५
१२ धर्मरायने सन्मुख रही, सभा विषे ओग वाणी कही;
राज वाह अगारो ओक, तेढने छेढो करी विवेक.
२६
१३ कहे युधिष्ठिर गधुरी धुनि, अकडाल्क्य सरणा न्यां मुनि;
अत्रि आढे सभासह तथा, वाह तण्णी त्यां डेवी कथा.
२७
१४ कारणु होय तमाइं जेढ, पृथक् पृथक् करी भाषो तेढ;
विप्र कहे ते पृथ्वी नाथ, ओणु विप्रे गारे ढाय.
२८
१५ वेणी भेतडू आप्युं ओक, ते भे भेज्युं करी विवेक;

- ત્યાંથી ધન લાઠ્યું છે ધણું, તે ખેતરના સ્વામી તણું. ૨૯
- ખેતરમાં ઉપજે જે અજ, તે ગારું પણ શાતું ધન;
- એ પીડે છે તનુ ગાહરું, કે' છે લાઠ્યું તને તાહરું. ૩૦
- કહે યુધિષ્ઠિર સાંભળ રૂપી, શીદ કરે છે દિવને દુઃખી;
- તું પાછું લે ધન ત્યાં થકી, ખેતર સાથે આપ્યું નથી. ૩૧
- વિપ્ર કહે સાંભળજે તમો, એને ખેતર સમર્થ્ય અમો;
- ત્યારે પરઠ્યું છે પાધરું, જે પ્રકટે તે સૌ તાહરું. ૩૨
- એમ સુણીને હસતા હરિ, વિપ્ર પ્રત્યે વાણી ઉચરી;
- તમો પરસ્પર શાને દમો, ત્રણ માસ લગી ધીરજ ખમો. ૩૩
- એમ સુણી રિબ્યા દિવ ચિત્ત, રાજને ઘેર મોહ્યું વિત;
- ગયા ઘેર છાંડી ઉચ્ચાટ, તે દિવસની જોતા વાટ. ૩૪
- કહે ધર્મ ગાધવ સાંભળો, મુજને સંદે' છે એટલો;
- અધુના નિર્ણય કીધો નહિ, સર્વ સભા આંહાં ખેડે સહી. ૩૫
- વિસ્મય પામી પૂછ્યું પ્રશ્ન, એમ સુણીને ખોલ્યા કૃષ્ણ;
- ઋષિ નિશ્ચિંત એકા પાસ, નિશ્ચે વાદ કર્યાનો નાશ. ૩૬
- આજ થકી ત્યાં ત્રીજે ગાસ, કળિયુગ યાદે ધર્મ વિનાશ;
- ધનને અર્થે વઠતા તેહુ, રાજદારે આવશે જેહુ. ૩૭
- મુષ્ટિએ મુષ્ટિનો ખહુ ગાર, કેશે કેશ ને નખનો પ્રહાર;
- કળિકાળના મોહ્યા થશે, પાછા તુજ પાસે આવશે. ૩૮
- એ દિવને જે ભાગે ધન, તું વેહેંચી આપીશ રાજન;
- કળિયુગના પ્રાણણુ સુણુ ધર્મ, અતિ આચાર વિવર્જિત કર્મ. ૩૯
- રાજ ધર્મ રહિત હીંડશે, સકળ પ્રબને તે પીડશે;
- અધર્મ વલ્લભ થાશે લોક, ધર્મ દેશી ગત્સરી શોક. ૪૦
- ઘૂત મદમાં ઉદમ હશે, પરદુઃખ દેખી સુખિયા થશે;
- દેવકામ કરવા આજસુ, શ્રાદ્ધ, સ્ત્રીનું પોષણ કર્યું. ૪૧
- દિવને અર્થે સૂક્ષ્મ ધન્ય, આપીને અતિ શોચે મન;
- એ લક્ષણ કળિના નરતણું, ગણિકા દેખી હરખે ધણું. ૪૨
- કો ધન આપે અધ સાધતા, ધૂર્તાદિક વ્યસને બાધતા;
- હણું વચ્ચે જનનીને મૂળ, વેશ્યાને આપે પટકૂળ. ૪૩
- પુખ ધણું કંટક અપકાર, ધંતુરાદિક ત્યાં કહ્યાર;

શિક્ષે મંદિર પૂજા કરે, સારાં પુષ્પ સ્વયં સંહરે.	૪૪
અંપક અંદન ને કપૂર, કમળકળી કુલ્યાં તે ઉર;	
જૈગિનિ કે' શ્રીકૃષ્ણે કલાં, કળિનાં લક્ષણ જેવાં લલાં.	૪૫
અધ્વર અંતે પાંડવ હરિ, યુદ્ધકથા વિસ્તારી ફરી;	
સંભાર્યું અર્જુન રણુ તેહ, સુત સંધાતે કીધું જેહ.	૪૬
બહુનાહનતું સુણ્યું કર્મ, વિસ્ત્રગય પામ્યા રાજા ધર્મ;	
બકદાહ્લ્ય મુનિ બેઠા પાસ, તેશું કીધું વચન પ્રકાશ.	૪૭
એવું યુદ્ધ વર્ત્યું પૂર્વે, મુને વિસ્તારી કહો હવે;	
ભૂરિં ભયાનક રણુમાં ચદયા, પુત્ર પિતા કો' એ વિધ વદયા.	૪૮
બકદાહ્લ્ય કે સંભળ રાય, એમાં વિસ્ત્રગય શાનો થાય;	
કુશ ને રામ વદયા એ રીત, ત્રણ લોક મોહ્યા મનભીત.	૪૯
તે હું તુજને કહીશ પ્રકાશ, જેથી પાતક થાશે નાશ;	
જૈગિનિ કે' સાંભળ નૃપ સહી, ધર્મ સમીપે મુનિએ કહી.	૫૦
યજ તણે અંતે સર્વથા, બકદાહ્લ્ય મુનિ બોલ્યા તથા;	
તે મુજને બાપીશ હું ફરી, કથા રૂપ અમૃત હૃયરી.	૫૧
ષ્ટિ ભારત મધ્યેસાર, અશ્વમેધના પર્વમોઝાર;	
પાંસંઠેમો અધ્યાય પાવન, શ્લોક થયા જ્યાં પંચાવન.	૫૨
રત્ન કહે યત્ને કરી કર્યો, યથા બુદ્ધિમાને વિસ્તર્યો;	
ગાયંત્રણે ભારતની કથા, જન્મમર્ત્યુની ભાગે વ્યથા.	૫૩

અધ્યાય ૬૬ મો રાગ ધનાશ્રી.

જૈગિનિ કહે રાયજી, સાંભળો યજ સમાપ્તિ સારરે;	
યાદવઃયદુપતિ ભૂપતિ, સહુ પૂજ્યા ધર્મકુમાર, હરિગુણગાઈએજી.	૧
યાદવ સર્વ ગયા ફરી, પુરી દારામતી શુભ ગામરે;	
શ્રીહરિએ પછે ભૂપતિ, મોકલ્યા નિજ નિજ ગામ.	” ૨
આપ આપણે નગરે ગયા, ભૂપાળ મહા સુળ રૂપરે;	
હરખૂ ધરે હસ્તિનાપુર નર, જ્યાં ધર્મ સરીખા ભૂપ.	” ૩
એ તમને મેં ઉચર્યું, અશ્વમેધ પર્વ વિસ્તારરે;	
સાંભળી ફળ સુણ્યા તણું, ફળ ગંગળ ત્યાં નિર્ધાર.	” ૪
સુરબી એક સહસ્ર અનુપમ, આપે જે ફળ હોયરે;	

તે કૃળ પામે સાંભળે, અશ્વમેધજ સોષ.	" ૫
ગૌરી કન્યા જે વરે, ને નીલોદ્દાહ વિચારરે;	" ૬
એક અધ્યા' અશ્વમેધનો, સુભૃતાં ગદા સુખકાર.	" ૭
યૌવનાશ્વ રાજ, ભૂપનાં, જે નાના વિધિ આખ્યાનરે;	" ૮
ભણે સુણે જે ભાવશું, કળિ દોષ ન લેપે ગાન.	" ૯
વિપ્ર લહે વિદ્યા ધણી, ધન અર્થિ પામે ધનરે;	" ૧૦
શ્વર યાય ક્ષત્રીશને, વરે અપ્સરા ધન્ય.	" ૧૧
યુવ લહે અપુત્રીઓ, અને રોગી રોગ વિનાશરે;	" ૧૨
પાઠ પુરાણુ અરાઠનું કૃળ, પામે તેહ પ્રકાશ.	" ૧૩
સઘળું ભારત સાંભળ્યું, જે પુરૂષે પૃથ્વીગાંયરે;	" ૧૪
અશ્વમેધ અથવા સુણે, એક ભકતે આંય.	" ૧૫
એહ પર્વ સમાપ્તિ સુણી, પૂજ્યા પૂરણુ ધરરે;	" ૧૬
બ્રાહ્મણુભોજન કરવું પૂજવા, દિવ વસ્ત્ર વિભૂષણુ ધર્મ."	" ૧૭
અશ્વ કનકનો આપવો, દશ કર્શનો પ્રગાણુરે;	" ૧૮
એક વૃષભ સ્વરૂપે આપવો, કૃળ પૂર્ણતા ત્યાં જાણુ.	" ૧૯
પર્વ તણો વિધિ એ કહ્યો તે, કરવો શકિનમાનરે;	" ૨૦
ચૈદ પર્વ તુજને કહ્યાં, સુણુ જનમેજય રાજન.	" ૨૧
પર્વ કહ્યું પંદરમું જે, નામે આશ્રમવાસરે;	" ૨૨
જૈમિનિ કે' સુણુ ભૂપતિ, તું જનમેજય સવિકાસ.	" ૨૩
ગજપુરમાં પાંડવ રહ્યા, જે કુંતાસુત નવ વર્ષરે;	" ૨૪
જે જે વૈભવ ભોગળ્યા તે, કહીશ તુજને ઉત્કર્ષ.	" ૨૫
ઈતિ ભારત અશ્વમેધમાં, કહ્યો છાસઠમો અધ્યાયરે;	" ૨૬
પર્વ શ્રવણુ સમાપ્તિનો, જે ગધ્યે મહિમાય.	" ૨૭
શ્લોક યયા અધ્યા વિષે, પંદર પૂરા પંચરે;	" ૨૮
રત્ન કહે યત્ને કરી, પદ પૂર્ણ કીધો ગ્રંથ.	" ૨૯
સંવત સત્તરસેં તણો, જે ત્રેતાણીશો સારરે;	" ૩૦
ગાર્ધ તણી વદિ પંચમી, ઉત્તમ આદિત્યવાર.	" ૩૧
વરનગરી દર્ભાવતી જે, વાસી વિશળદેવરે;	" ૩૨
શ્રીમાંણી સુત મેધનો, સુત રત્નેશ્વર ત્યાં એવ.	" ૩૩
અશ્વમેધ તેણે કર્યો, એ પૂર પ્રાકૃત જાંધરે;	" ૩૪

શ્લોક વિશેષી મૂળના, એ બાંધ્યો અર્થ સંબંધ.	”	૨૦
કર્તા કેવળ કૃષ્ણજી જે, અંતરજાગી આપરે;		
અર્થ તણા અંતર પડે, નવ લેપે પુણ્ય ને પાપ.	”	૨૧
આર સહસ્ર નવસેં તથા, વળી ચોરાશી નિર્ધારરે;		
અશ્વમેધના શ્લોકની એ, સંખ્યા બાબી સાર.	”	૨૨
પદ કીધાં જે અંચનાં, નવ સહસ્ર પ્રગાણુરે;		
તે હપર પદ તણુસેં, ઇકોતેર નિરવાણુ.	”	૨૩

कोश.

अ

अध—नीचे.
 अपअवगाह—पाणीगां पेसनारो.
 अवि—घेटी.
 अर्जुन—दशकराड.
 अर्जांत—अंति वगर.
 अनवध्य—न वध थाय तेवो.
 अवध—न कडेयाय तेवा.
 अढी (अढि)—सर्प.
 अर्क—सूर्य.
 अनुज—नानोभाष.
 अद्रि—पर्वत.
 अतीव—धणा.
 अविलंभ—जलदी.
 अपि—पणु.
 अर्जुनी—अभुवाहन.
 अवलूथ—यसगां दिक्षासभाप्ति साश्
 ने छेदनेरनान करेछे तें.
 अवकाश—अंतर.
 अवतंस—अलंकार.
 (अलंकाररूप).
 अपरगार—इंद्रियो वायु.
 अरोयक—अेक जतनो
 व्याधि.
 अवाडां—अहावलां.
 अहेडी—शिकारी.
 अकृष्ट पय्य—अेड्या वगर उग-
 नार.

अध्यापक—अध्याश.
 अण्ड—वर्ष.
 अक्षि—आंभ.
 अशोक—आसोपालव.
 असु—प्राणु.
 अनल्प—धणा.
 अराति—शत्रु.
 अशोक—गुच्छे.
 अध्वर—यस.
 असिमत—अी अने पुरष सूती व-
 णते तरवार वय्ये मूडीने
 सूध रहे ते मत.
 अध—आजे.
 अधुना—हमयां.
 अपद—अधटित स्थाने.
 आयुत—दश हजर.
 अशु—उगतां सूर्यना रं-
 गना जेवुं रातुं.
 अक्ष—आंभ.
 अधोभुज—नीचे ओढे.
 अन्यथा—अीजे प्रकारे.
 अग्निष्टोम—अेक जतनो यय.
 अनर्पण—अर्पणु न करवुं ते.
 अपहारक—हरनार.
 अर्क—आणक.

अज्ञात रजसी—रज्जेदर्शन-
ने नहि समज-
नारी स्त्री.

अभिराग—सुंदर.

अवगाह—रनान.

अवध्य—अवधी.

अणुंन—घोणां सादड.

अट्टहारय—अडपडोने
हसपुं ते.

अनिवाकाश—पवन अने
आकाश.

अवनीदेव—आलक्ष्यु.

अनाट—अणुंउतु.

अनिल—वायु.

अनृत—नूहुं.

अपरिमित—अपार.

अर्षुं—अर्षुंम्—पाष्ठी—
पाष्ठीगर्भुं, तेजस्वी.

अवगाहो—प्रवेश कराव्यो.

अवभोध—समजुती.

अरिष्ट—अशुभ.

अघोक्षज—धृश्वर.

अनुतुरी—घोडा पाछज.

अनेरां—अवनवां

अनीश्वर—ईश्वर नहि ते.

अपूर्यं—भालपूडा.

आ.

आगम—शास्त्र.

आर्द्रयाप—घोडानुं ओक्यिन्ह.

आश्रास—आश्रासन
(आसनावासना).

आज्य—धी.

आक्षेप—क्षेप (रंग) करवो ते.

आता—वाढावा; प्यारा.

आदित्य—सूर्य.

आव्य—आपीने.

आम्र—आंभो.

आरज—(आर्या) ऋषिपःनी.

आनीत—अपुण्यां.

आघ्राण्यु—सुंधतुं ते.

आधि—'मननी पीडा.

आस्तरण्यु—भिंछानां.

आर्य—डोवो.

आनन—मुग्ध.

आरोहण्यु—जेसतुं.

आक्षुणी (आक्षुणीओ)-ओ-
नीभेजे.

आभा—कांति.

आम्रजरे—आंभानातुंदरे.

आरोहो—जेडा.

आदर्श—आरसी.

आं.

आंगण्यु—आगलो भाग.

आंत्रसूत्र—आंतरडां ३पी
सूतर.

इ.

धृति—ओ प्रकारे.

धृत्स्तत—अर्धो तर्धो—रनवन.

इ.

इंधण्यु—लाकडां.

उ.

उंयाड—उंयाडियुं—सण-

गणुं लाकडुं.

उदाग—स्वतंत्र, अन्निभानी.

उदक—पाणी.

उद्रू—उंट.

उभारी—उंचोकरिने.

उदिश—(उदीची) उत्तरदिशां.

उपधातीक—उपधातिक-

धात करनार.

उपवन—णाम.

उरुक—धूवड.

उपवात—वायु.

उध्वं—उंचे.

उदथं—धळुं.

उद्धरेता—उद्धरेता-ध-

द्रियगित.

उत्पन्नादान—अर्णुन.

उंत—भोलेपुं.

उडरी—उडरी, विनानी.

उपराग—निवृत्ति.

उधयं—उद्धार कर.

उदेल—उदेलन—डरपुं ते.

उदवरत—उजड.

उतल—छछर.

उपविष्ट—भेडां.

उभेडी—उधाडी.

उभार—उभेडां.

उद्योतकारी—प्रकाशकरनार.

उलूअल—आयलियो.

ए.

अेरंडशण—(अेरंडाङ्ण) पपेया.

अेडी—डरी (रडी).

ओ.

ओदन—(रांधेले) भात.

ओट—अर्थान् अतिशय.

ओधन—पडावलां.

ओक—(ओकस्)स्थान.

औ.

औरसपुत्र—परलेवी अीथी धयेले

छोकरो.

अं.

अंतर—(अंतर) भांय.

अंगना—अी.

अंगीही—शधडी.

अंनलियाणी—हाथ जेडी.

अंन (अंनस्) नण.

अंणर—पस्त्र.

अंत्र—आंतरडां.

अंणुन—कमण.

अंणु—पाणी.

अंणुधि—समुद्र.

अंतक—यम.

अत्रासन—उपरलो.

अंगद—शाशुअंध.

क.

कर्णोत्तम—कर्णो ओकरो
वृषपवा.

कलिमल—पाप.

कल्पतरु—आंभो.

कदंभी—कदंभ वृक्ष.

कर्णिक (कर्णिकार)—करेणु-
नो छोड.

करिवर—उत्तम हाथी.

कलरव—अरपष्ट उम्मार.

करणु—करतुं ते.

कमोलां—प्याला.

करगद—कर्मदां.

कदंग—कादव.

कच्छप—कायभो.

करल—गीतनुं अन्धुं.

कल्पवृक्ष—गनोडागना पूर-
नारं अड.

कलथ—कलथी.

कलिकक्ष (कलिकक्ष) —
हाणीगडां.

कर्णो—अक नतनुं
वाणित्त.

कशाओ—आणुके.

करपत्र—कर्वत.

कदन—नाश.

कपिला—गोरी गाव.

कल्पांत—कल्पनो अंत.

कल्प—पाप.

कपोत—होतो.

कथानक—आभयान.

कल्प—ना करतां न्यून अ-
शुभागा.

कर्णिक—अपेकृत.

कर्णो—कर्णो ओकरो.

का.

कालकूट—अकनतनुं अर.

कालिदि—यमुना.

कानन—वन.

कार्मुक—अनुभय.

कास—पांसी.

कां.

कान्त—स्वागी.

किं.

किंकिणी—अधरी.

किरीटी—अणुंत.

किदिगप—पाप.

कु.

कुलिजन—कुणवान.

कुंगाड—कोणु.

कुंगकुमकान्त (कुंगकुमकान्त) —
कुंगकुं रातुं.

कुण्ड—कुण्ड.

कुतुपकाण—गधयाननी पा-
सेनो वअत.

कुपित—कोपेलो.

कुलांगारक—कुणगां अं-
गारा जेवे.

कुश—दलं.

कुंक्षीकाल—कुरानु धनुष्य.

कुत्र—त्रयां.

कुं.

कुंडलिन—सर्प.

कू.

कूर—भात.

कूर्म—काम्योक्त.

कूर्मार—कौवाडो.

कृ.

कृष्ण—काणी.

कृष्ण (कृष्णा)—द्रोपदाः

कृत्रिग—गनावटी.

के.

केशाकर्षण—नाण अंशवा ते.

केशु—आभरो.

केत (केतु)—धनु.

कै.

कैवलय—मुक्ति.

को.

कोष्ठक—भात, तरेह.

कोश—द्वेष (३पीकोश):

कोविद—पंडित.

कोल—अेक जतनुं रगकुं.

कोदंड—धनुष्य.

कोकिल—कौयल.

कौ.

कौसंबयल—कसुंयल लूगकुं.

कं.

कंकली (किंकिषि)—धुधरी.

कंकुपन—अंजवाणवुं ते.

कंदर्प—काग.

कंजल—हाथी पर नाभवानी मूल.

कंकाल—हाडपिंजर.

कंकुक—दडो.

क्र.

कतु—यस.

कतुराज—भोहोयस.

कां.

कांति—कांतिसाम्य योग.

क्ष

क्षार—भार, आरो.

क्षि.

क्षिप्र—तरत.

क्षितिअेश—पृथ्वीगां (१)

क्षितीश—पृथ्वीपति.

क्षिर निधि—दूधनो समुद्र.

क्षिस—इंडो.

क्षिरकार—दूधनेवां घोणां.

क्षो.

क्षोभ—गननो गभराट.

ख.

अष्टपद—भगगे.

अंजन—संगडा.

अष्टवांगायुधर—अष्टवांगनामे आ-
युध धरनारो.

अघात—आगियो अवडो.

अदिर—पेर.

खु.

खुर—नणला—घोडानी परीओ.

खे.

खेयर—पक्षी—आक्षशां धरनार.

ગ.

ગધંવપક્ષી (ગૃધ્રપક્ષી)-ગીધ.
 ગછે—જન્ય.
 ગર્જન—ગર્જના.
 ગણ્યવ્રત—ગણ્યવૃત-ગણ્યથી વીંટા-
 યતા.

ગણ્ય—સમૃદ્ધ.
 ગરલ—ઝેર.
 ગહવર—ગુફાઓ.
 ગણ્યક—જેથી.
 ગરવા—શ્રેષ્ઠ-મોટા.

ગા.

ગામી—જનાર.

ગુ.

ગુજે—ગરજે.
 ગુર—ભારે.
 ગુરમ્ની—ગુરનો ધાત કરનાર.
 ગુર્યે (ગુરવે)—ગુરને.

મું.

ગુંજ—છાતું.
 ગુંજે—જાતી જગામાં.

ગૃ.

ગૃહરજગાજન—ગુંજે કાઢવો.
 ગૃહસ્થલીલાવાસ—ગૃહસ્થાશ્રમીને ગૃ
 હસ્થાશ્રમ ભોગવવાના સ્થાનરૂપ
 ગૃહિણી—સ્ત્રી.

ઘૃ.

ઘુંજન—ગાજર.

ગો.

ગોધૂમ—ગહુ.

ગોલકધમ—શ્રદ્ધાંકરૂપી ગોળા ઉપ-

જનવવાનો ધર્મ.

ગોવૃંદ—ગાયોનાં ટોળાં.

ગોલકકુંડ—ગોલક અને કુંડ જનતા
પુત્ર.

ગોપ્ય—છાનો.

ગોધૂલિકા—ગોરજ લગન.

ગ્રી.

ગ્રીવા—ગર્દન.

ગ્રે.

ગ્રેની (ગ્રેહેવૃ) લેવી.

ઘ.

ઘનસાર—કપૂર.

ઘરઘરતા—ખોંખારતા.

ઘો.

ઘોટક (ઘોટ)—ઘોડા.

ચ.

ચર—ભાત.

ચરતી—ફરતી.

ચામડાં—મીથિયાં.

ચરે—ચળે.

ચક્રપાણિ—કૃષ્ણ.

ચરાચર—સ્થાવરજંગમ.

ચરાખ—ગત્તી.

ચતુષ્ક—ચોતરો.

ચિ.

ચિત્રપત્ર—ધગાસો.

ચિલિક—ચીલની ભાજી.

ચિત્ર—આશ્ચર્ય.

यित्रा—ओक नक्षत्रनुं नाम.

यित्रयत्रिन्—आश्रयं का-

रक यत्रिनवालो.

यतिदा—वेदी.

चिं.

यिंतागच्छि—मनकाभना

पूरनारो भच्छि.

चू.

यूयक—डींटी.

चे.

येतस्—मन.

चं.

यंद्रक—यांदलो.

च्यू.

य्युति—अरवुं.

छा.

छाहुं—ठांके.

ज.

जगती—पृथ्वी.

जलौकाञ्ज्वी—गाष्ठी.

जनपद—देश.

जगवीर्य—जमना सरभा पराक्रम
वाजा.

जहपे—जोले.

जनक—पिता.

जयमान—जयकारी.

जा.

जभातार—जभाध.

जज्वल्यमान—धक्षुंज प्रकाशित.

जज्वली—गंगा.

जां.

जांयुक—शियाण.

जी.

ज्ज्याकार-सञ्जन सरभा.

जो.

जोष—जोड.

जं.

जंणीर—भाटां भोटां क्षीयुनुं जाड.

जंयुक—शियाण.

झ.

झुझ्या—अपटायो.

टी.

टीडुर—टींउरवां.

ठी.

ठीठ—धीट—धट—दूठ.

त.

तरमात—तेथी.

तंत—आअळ.

तडित—वीजणी.

तरयका—छांटा.

तर्जना—तिरस्कार.

तडाग—तसाय.

तरश्चि—सूर्य.

ततःपर—त्यारपछी.

तत्र (तत्र) त्यां.

ता.

तापत—त्यांसुधी.

नाक्षर (ताक्षर्य)—गरड.
 तार—डीडी.
 ताटंक—काननां धरेषुं.
 तारतम्य—ओष्ठुं पधतुं.
 तास—तेने.

तां.

तांङ्ग—ओष्वा.

ति.

तिगंगण—अति मोटा
 गत्स्य.

तु.

तुरंग—घोडा.

तुरंगग—घोडा.

तुष्टी—तुष्टी—छानागान्ध.

तू.

तूख—हलको.

तूखुं—जसदी.

ते.

तेन—तेषु—तेने.

तो.

तोय—पाष्पी.

तोष—संतोष.

तं.

तंत्री—जंत्री.

त्र.

त्रयअक्ष—त्रय आंभो-
 वायो.

त्रि.

त्रिवेद्युं—रथना त्रयुदंड.

त्रो.

त्रोससां—त्रिशण(?)

थ.

थके—थाके.

थफ.

थाके—णाकी रहे.

द.

दधीता—वाहाडी.

दनुतन—दैन्यनो छोकरो.

दहन—अग्नि.

दक्षी—यतुर.

ददु—दादु.

दा.

दानोदक—दाधीना गाथाने गह रस.

दि.

दिवाकर—सूर्य.

दिन्य—प्रतिष्ठा सोगंड.

दिप्त—शोभायमान.

दी.

दीदने—दिवने—आकाशने.

दीपालिका—दीवीओ.

दु.

दुःप्राप—नगणे ओवुं.

दुस्तर—मुस्तेलीथा पार पडे तेवुं.

दुष्टतेल—सरसवआदिनुं तेल.

दुकृत—डुकृत—नगरां कर्म.

दृ.

दृशना—दृष्टिना

दे.

देवत्रिविक्रम—वाग्न.

दो.

द्वैत—शेषी.

दो.

दोला—ढींयका.

दं.

दंडनीत (दंडनीति)—राजविद्या.

दृष्टिमान—कान्तिमान.

द्वैत—द्वि—कान्ति.

द्वि.

द्विधा—द्वैप्रकारे.

द्वे.

द्वैपायन—व्यास.

ध.

धरासुर—आहायु.

धनिष्ठ—धनवान.

धनंजय—अर्जुन.

धा.

धात्री—आगणानुं आड—आगणी.

धारायंत्र—मन्त्र वेधवानो मंत्र.

धारा—वेग—गति.

धी.

धीवर—भोर्ष.

धू.

धूरि—धुरंधर.

धूलि—धूल.

ध्व.

ध्वंस (ध्वंस)—नाश.

न.

नकुल—नोणियो.

नखिनी—कगण.

नयनीत—भाष्य.

नदन—धनुष्यगात्र. (प्रभाष्यगां).

नरवर्य—भाष्यसगां इतर.

ना.

नारिकेली—नारियेणी.

नापिक (नापित)—वाणंठ.

नाठ—इतर.

नाग—हाथी.

नि.

निधान—बांडार.

निपात—नाणवुं.

निधुत—हाणनी संप्र्या.

निर्वंदजे—नभवजे.

निर्भर्सना—निंदा.

निदर्शन—दृष्टांत.

निर्गम्यो—गयो, ज्योयो.

निधि—बांडार, समुद्र.

निष्कंठक—शत्रु वगरनुं.

निष्प्रस—कान्ति वगरना.

निपती—पडाने.

निरतार—पार.

निपट—छेक यहुना अर्थगां छे.

निपात्या—गाड्या, गार्था.

निधन—वारा.

निषेध—रद करवुं ते; अटकाव.

निर्धेध—जर, निश्रय.

निर्वेशे—नभवशे.

निर्धुत्र—धूगाडा वगर.

निश्रया—अर्थ्या.

निर्वास—गुंहर.

निराजन—आरती.

ની.

નીત—નીતિમાન.
 નીમીદ્યાં (નિમીદ્યાં)—મીઝ્યાં.
 નીહાર—ઓસ—ઝાકળનું પાણી.
 નીસોદાહ—વાછરડો વાછરડી પરણુ.
 વ્યાં તેને નીલ પરણાવી કહેછે.
 નીરમજ્જન—જળમાં સ્નાન.

ને.

નેટ—નકકી.
 નેડો—મેડો.

પ.

પતન—ગરણુ પડવું તે.
 પરાયણુ—આસક્તિવાળો.
 પરિખા—ખાઇ.
 પયોધર—રતન.
 પદ્મ—કમળ.
 પરેશાન—પરેસ્તાન-પરીઓનો મુલક.
 પટુ—સારી.
 પળપાઠ—એક એકની પાછળ.
 પટર્ગદર—તંબુ.
 પદ્મગી—કમળનો છોડ.
 પરિરંજણુ—આલિંગન.
 પદાતિ—પાયદળ.
 -પરાંગમુખ (પરાડમુખ)—વિમુખ
 થયેલો, પાછો પડેલો.
 પટહ—એક જાતનું વાણુ.
 પદાંબુજ—પગરૂપી કમળ.
 પન્નગરિપુ—ગરૂડ.
 પન્નાનાથ—લક્ષ્મીપતિ.
 પળ—માંસ.
 પરબવ્યા—હરાબ્યાં.

પટ્ટીશ—એક જાતનું હથિપાર.
 પડ—પૈડવાં—ડેડવાં.
 પળ—ચાર તોલાનું વજન.
 પનઈ—પાવડી.
 પરિધાન—પેહેરાવવાનું તે.
 પથિક—વટેમાથું.
 પરિમહ—સાથે રાખવું.
 પય—દૂધ.

પા.

પાર્થગિત્ર—કૃષ્ણ.
 પારેવવત—પુતર જેવા.
 પાર્શ્વધાર—આરાપીજણી.
 પાસી—પાંસે.
 પાચે—પાક.
 પાલાશ—ખાખરો.
 પાપભીત—પાપથી બીનેલો.
 પારગામી—પાર જનારા.

પી.

પિનાક—મહાદેવનું શસ્ત્ર.
 પિરપલિમૂળ—પીપળીમૂળ.
 પિષ્ટમજ્જન—(પિષ્ટ-લોટન+મજ્જન-
 ડુગવું)-ધીમાં બોળેલા મહુંના
 લોટનો પાક.
 પિપીલિકા—કીડી.
 પિતામહી—દાદી.
 પિશૂત—ચાડિયો.
 પિયાર—પારકું.

પી.

પીન—પુષ્ટ.
 પીંડીપીંડાલક—એક જાતનું શાક.
 પુ.
 પુરીષ—ભાદ.

पुन्नाग—सोपारीनुं जाड.

पुरंधी—दासी.

पुष्पआणु—डुलरपी आणुवाणो का-
भदेव.

पुरंदर—छंद्र.

पुं

पुंगण—अण्ड.

पुंज—आणुनो पीछावाणो भाग.

पुंडरीकाक्ष—विष्णु.

पुंसवन—गर्भने संसार करवानो अ-
क विधि.

पौ.

पौलिकधार (धारा)—घोडानी
यात्र.

पौरुष—पदकम.

पं.

पंकज—कमल.

पंडोणकण—पंडोणां.

पंक—कादव.

पंनग—सर्प.

पंचानन—सिंह.

पंचत्व—मृत्यु.

प्र.

प्रयोक्तुं—सांध्युं, मोक्तुं.

प्रस्थान—परस्तानुं करवानी जगो.

प्रपत्नी—शोक्य.

प्रक्षाल्युं—घोषुं.

प्रणव—आंकार.

प्रदोष—संध्याकाण.

प्रच्छता—पूछापूछ.

प्रतिमासथी—प्रतिमा करीने.

प्रतिष्ठा—मोक्त्यो.

प्रक्षिपात—नगरकार.

प्रभवती—टाणती.

प्रयुत—दश लाख.

प्रयोज्य—मोक्त्यो.

प्रमोक्ष्या—शीभामणु आपी.

प्रभाकर—सूर्य.

प्रभाणु—अणुपी.

प्रधान—मुप्य.

प्रस्थ—शेरनुं गाप.

प्रा

प्रागे—घणुं करीने.

प्रासाद—मेडेल.

प्रार्थनो—(पार्थनो)अणुंनतो.

प्राकृत—साधारण, लौकिक.

प्राधुलिक—परोक्षो.

फ.

फगावे—इरवे.

फे.

फेणिका—सुतरफेणु.

ब.

बद्धिभुज—धर्मअणु.

बधिर—जेडरो.

बि.

बिद्विक्का—भीली (भीलीनुं अयाणुं).

बिभृतवत—धारणुकरनार.

बु.

बुध—डालो.

बं.

बंधक—बंधकी, व्यभियारणु की.

ब्र.

ब्रह्मगोणक—ब्रह्मांडरूपी गोणो.

भ.

बानित्य—भावि-यथाहाण.॥

भा.

भार—वीस तोलानुं वजन ते.

भारकरधाम—सूर्यलोक.

भारतनी गति—अर्जुननुं गण.

भावि—निर्भाष्य करेले.

भान—ज्ञान.

भी.

भीषण्यु—बायानक.

भीडा धावे—डाडा करारवे.

भू.

भूरि—धरणी.

भूभृत—राम; पर्वत.

भूर—नक्षी. (पादपूरण्युयं.)

भूधरज—पावती.

भूधुंडि—तोप.

भूसुर—ब्राह्मण्यु.

भृ.

भृत्य—सेवक.

भो.

भोगती—भाती.

भोडतार—भोगवनार.

भं.

भंग—नाश.

ब्र.

ब्रह्मवीडि—सेकेली जवनी धाण्टी.

ब्रभरवतू—भभरानी पेठे.

म.

मण—यज्ञ.

मग्न—उभेदो.

मनमथ—(म-मथ) कामदेव.

मधुकर—भभरो.

मयूर—मोर.

मधवा—धंद्र.

मराण—हंस.

मघप—दार्डीओ.

मलय—मलययात्रण. (दक्षिण्यु दिशानो

ओक पर्त.)

मण्डिनायक—मोटो मण्डि.

मयूरवतू—मोरनी जेवा.

मळजल—रनाळ.

मर्दना—मर्दन करनार.

मकर—भभर.

मधुपर्क—पंचामृतथी पूजन करवुं ते.

मद्विषमर्दनी—गर्दपासुरनो नाश क-

रनारी देवी.

भरभर—अवाण करतो.

मा.

मातंग—हाथी.

मार्गी—मार्गे जनार.

मापान्न—अदडुं अन्न.

मातंग—जंगली.

मामथं—मारो अर्थ.

माइत—वायु.

माइ—मद.

मानंत (मळान्त)—मोटो; समर्थ.

मायावती—रति.

मान—माप.

मां.

मांड—नरापत्यु.

मांडा—कणुकी कारमानो अक भावानो पदार्थ.

मु.

मुग्ध—भूर्ध, विवेक हीत्यु.

मुद्ग—मग.

मुक्ता—मोती.

मुकटनिकर—मुगटनो नथो.

मू.

मूषदाक्षि—मोढानी इ म्वांभनी श-
रभ.

मूकपत्युं—मुंगापत्युं

मृ.

मृगमद—कृष्टुरी.

मृष्यात्र—कभगतंतु.

मृदंगनी—मुंदर शरीरवाणी.

मे.

मेध—धेटो.

मेढडा—मेद नामे धातुनो नारा कर-
नार.

मेभणा—कहोरो.

मो.

मोह—आनंद.

मौं.

मौंलु—ननोध.

मं

मंडन—शयुगार.

य.

यसजनित—यस्यथी यथेलां.

यलक—अक जेतनुं शाक.

यमसुकत—यमस्तोत्र.

यशी—यश भोजनारा भाट य-
गेरे.

या.

यातना—इरो.

याभात्र—नभाध.

यावत (यावत्)—न्यां सुधी.

यु.

युग्म—जेडु; ये.

यू.

यूप—यसुरतंभ.

र.

रगा—लक्ष्मी.

रहस्य—छानो बेद.

रजसि—अटकाववाणी.

रज्जु—होरी.

रतीश—प्रद्युम्न, कामदेव.

रक्षिता—रक्षत्यु कर्ता-

रा.

राजित—शोभायमान.

राजस—रज्जे सुखुवाणुं.

राजि—पंकित.

राजभाषात्र—अक जेतना अउद.

राश (राशि)—ढगला—नरराश बेगो

शब्द सेधअे तो सेवका थाय.

रि.

रिपु—शत्रु.

रु.

रुप—रूपानो.

रुयिर—गनगमती.

रो.

शैध—इंधाईने.

ल.

लकुटि—लाकडी.

लग्नि—प्रीति.

लवण्यु—मीहुं.

ला.

लावां—लावरां, णकरीनां नानां ण-
स्यां.

लास—प्रीतिवाणुं.

लि.

लिप्त—लेपायलुं.

लो.

लोटयो—अदर्श कथो.

व.

वरवा—नोतरवा—पसंद करवा.

वर्ध—उत्तम.

वरजवी—त्याग करानी.

वसन—वस्त्र.

वर—उत्तम.

वन्हि—अग्नि.

वन्हिसुंते—अग्निस्तोत्रे.

वनराजि—वननां आडोनी पंडितओ.

वर्तुल—गोणाकार.

वच्छदंत—ओ नागनुं णायु.

वडवा—घोडी.

वर्म—अपतर.

वशीष्वा—वर्षना.

वडवावन्हि—समुद्रनो अग्नि.

वराह—भूंड.

वा.

वाटिका—वाडी, आग.

वाराह—भूंड.

वासव—धंद्र.

वात—वायु.

वाग्मी—अहु भोलनार.

वाडव—आसलणु.

वापी—वाप.

वाज—हंशवे.

वारिधि—समुद्र.

वारपी—वरानी.

वां.

वांसेह—वासनी गाढो.

वांछित—छंछेलुं.

वि.

विवणु—कईरपी.

विकृत—नकार रप.

विद्युत—वीजणी.

विज्जन(व्यज्जन)—पंजो.

विहर्षु—विहार.

विक्रमधारा—घोडानी साल.

विहूर—त्रणुं हूर.

विशारद—पंडित.

विशली—नयजे तेम.

विनतासुत—गडड.

विशपाक्ष—महादेव.

विक्षणु—जेवुं.

विद्युवदनी—अंद्रमुष्पी.

विलिन्न—छेदायली.

विकसित—भीसेलुं.

विषद—निर्मण.

विटंभे—विटंगना करे.
 विभावसु—अग्नि.
 विधात—नाश.
 वियत—आकाश.
 विडंभ्या—विटंगनावाणा कर्षा.
 विनीत—नम्र.
 विडंगम—पक्षी.
 विरंथी—ध्रुवा.
 विषदंती—अेरवाणा दंतवाणी.
 विधान—प्रकार, विस्त्रि.
 विज्या—भाग.
 विपुत्रिका—अेक जगततो ष्टांग.

वी.

वीणापाणि—नारद.

वृ.

वृषलि—धर्मभ्रष्ट.
 वृषभध्वज—गडादेव.

वे.

वेध—दोष, वांधो,
 वेदु—जालुं.
 वेद—जालु, नकी.
 वेण—वेहेर.
 वेष्टित—वेरेलुं.

वै.

वैश्य—वाण्डियो.
 वैदर्भा—सीता.
 वैकंतकेरी—विकंत नामे आउनी.

व्र.

व्रजु—क्षत, यांदु.
 व्रतयुत—व्रत सडित,

व्री.

व्रीडि—डांगरनी धाण्णी.

व्य.

व्यंजन—व्यजन—वींजणो.
 व्यक्त—रपष्ट.
 व्यग्र—व्याकुल.
 व्यक्तित—अमुक, दरेक.

व्या.

व्याण—सर्प.

श.

शङ्क—छंद्र.
 शभं—सुभ.
 शशिगिंण—यंद्रनुं यांदरलुं.
 शनै शनै—(शनैः शनैः) धीमे धीमे.
 शशिपर—यंद्र.
 शरत्न—अेक जगततो मृग.
 शशि—यंद्र.
 शरासन—धनुष्य.

शलाक (शलाका)—शणीओ.
 शशिदीपे—यंद्रपी दीवाओ.
 शशु—शण्डियां.

शा.

शाणिका—साणी.
 शातकिङ्कण—गलकां.
 शाशत—आशा.

शि.

शिसमीङ्कण—शीशमनुं इण.
 शिर्व—मस्तक.
 शिलीमुष—आणु.
 शिवा—शियाणवी.
 शिशपंडन—माथारपी कमण.

शिशु—श्रेष्ठ.

शिशिका—पालपी.

शी,

शीकर—छांटा.

शु.

शुकंतता—घोणाश.

शुकपुंभ—पोपटना पीछाना छोडावाणा.

शुष्कंठक—सूकाष्ठ गयेला.

शुचि—पवित्र.

श्री.

श्रीश—(श्री नामनी श्री) सोणे.

श्री.

श्रीभंड—बंदन.

श्रु.

श्रुति—सांबलेखुं.

श्री.

श्रीत्रिय—वेदपाठी.

श्ले.

श्लेषभातक—भीजागातुं आड.

श्वे.

श्वेतपक्ष—अजवाणियुं.

स.

सभ्यक—३डो.

सहोदर—भाईभांडु.

सहकार—आंभो.

सतावर—(सतावरी)—सहअभूणी

वनरपति.

सज्जता—(संयुक्तता)—संयुक्त.

समाश्रय—आश्रय.

सपत्नी—शोक्य.

सभोता—सारा.

सचिव—प्रधान.

सम्भत—अभिप्राय.

सद्य—दयावाणा.

सजिले—पाणीजे.

सपत्न—शत्रु.

सगदक—मेद सहित.

सम्पर्क—मेण.प.

सडंका—सभूणगा.

सगपाती—जटाकुरी भाघ.

सद्म (सद्मन)—दर.

सपराणो—परी—दर.

सुप्तदिका—भंगणइंद्रा केसा तढगलियो.

सनगार्जन—स्वच्छ के पवित्र करवुं.

सपक्ष—पांभ सहित.

सा.

सातो—समाप्त थयो.

साग—शीभागणु.

सावणियाणी—शंबली.

सायक—गाणु.

सि.

सिद्धोवर्णु—गाण व्याकरणु.

सी,

सीत—सीतकार.

सीगआडाल—ददभं यडीने डने,

रहेनार.

सु.

सुभसीग—सुभनी सीगा.

सुरसरिता—गंगा नदी.

सुगन—पुण्य.

सुरनातो—नाही घोष तैयार थवुं.

सुराक्षय—द्वेषण.
 सुपतन—सारी रीते पडता.
 सुपर्णु—गरुड.
 सुधा—अमृत.
 सुवर्त—(सुवर्त) सारांगोण.
 सुलग—सुंदर.
 सुप्त—सुतेला.
 सुहृद—मित्र.
 सुरभि—गाय.

सू.

सूतिका—सूवावडी.
 सूकर—(शकर)-बूड.
 सूत्राक्षर्यु—मंगणसूत्र.
 सूयंसुत—यम.
 सूद—रसोच्छ्रयो.

सृ.

सृष्ट—सरज्जेलो.
 सृष्टि—शरवो.

से.

सेनानी—सेनापति.

सै.

सैरंघ्रि—दासी.

सो.

सोरंभ—सुगंध.
 सोमपान—सोमवदलीपान,
 सोमवद्विक्रम—सोमवदली.

सं.

संभार—भशाखो.
 संतत—निरंतर.
 संयारे—आलवाथी.

संधर्षणु—धसकुं.
 संधर्षी—दरगपामी.
 संगमवत—साथे रहेंनार.
 संधात—समूह.
 संधर्ष—संधंध.
 संभोध्या—संभोधन कर्था—संभो-
 धन करी भोलाव्या.
 संयमिनीपति—यम.

स्त.

स्तणक—कृत्तनो गुच्छो.

स्था.

स्थापु—महादेव.

स्थि.

स्थित—उभो रहेंलो.

स्थू.

स्थूतोदर—मोटा पेटवालो.

स्थ.

स्थंडिल—मनु साईं मंत्रथी साइ
 करेली जगा.

स्ने.

स्नेहद्विष्यां—तेल वगरनां.

स्म.

स्मर—कामदेव.

स्मश्रु—दाढी.

स्मा.

स्मार्त—कर्मकांडी.

स्वा.

स्वादु—स्वाद्विष्ट—मीकां.

ह.

हयभोजन—घोडाने खोडवो.
 हरिभाषिते—कृष्णे कडेलुं.

हरि—घोडो.

हरिदिवस —ओकादशी.

हरित्—दीपुं.

हरिद्रा—हणदर.

हतविधि—अत्रीश मुपतो अहा,

हु.

हुताशन—अग्नि.

है.

हुला—अंद्रप्रकाश.

हुमकुंड (हुमकुंड)—अरक्ष अते कुंड

(भोगराना पुष्प) नोवो हुमजो

हुद—भाडो.

